2025

Türk Dış Politikası Yıllığı

Editörler: *Burhanettin Duran, Kemal İnat, Nebi Miş, Mustafa Caner*

SETA

TÜRK DIŞ POLİTİKASI YILLIĞI

2025

TÜRK DIŞ POLİTİKASI YILLIĞI

2025

EDİTÖRLER

BURHANETTİN DURAN
KEMAL İNAT
NEBİ MİŞ
MUSTAFA CANER

SETA

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-5703-81-1

© 2026 SET Vakfı İktisadi İşletmesi

1. Baskı: Eylül 2026, İstanbul

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Editörya: Ebrar Üzümcü, Mustafa Said İşeri, Berrin Afacan

Kapak: Erkan Söğüt

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı ve Cilt: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

İletişim: SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | kitap@setav.org

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ 7

TÜRKİYE "KURALSIZ DÜNYA"YA NE KADAR HAZIR?
KEMAL İNAT, NEBİ MİŞ 9

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ 2025 GELİŞMELERİ 39

TÜRKİYE'NİN ALMANYA POLİTİKASI 2025
KEMAL İNAT 41

TÜRKİYE'NİN İRAN POLİTİKASI 2025
MUSTAFA CANER 59

TÜRKİYE'NİN SURİYE POLİTİKASI 2025
ÖMER BEHRAM ÖZDEMİR 75

TÜRKİYE'NİN LÜBNAN POLİTİKASI 2025
TALHA İSMAİL DUMAN 87

TÜRKİYE'NİN KÖRFEZ VE YEMEN POLİTİKALARI 2025
MEHMET RAKİPOĞLU, HAMDULLAH BAYCAR 101

TÜRKİYE'NİN İSRAİL VE FİLİSTİN POLİTİKALARI 2025
HAYDAR ORUÇ 121

TÜRKİYE'NİN IRAK POLİTİKASI 2025
FATİH OĞUZHAN İPEK 151

TÜRKİYE'NİN MISIR POLİTİKASI 2025
İSMAİL NUMAN TELCİ 173

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKASI 2025
FİLİZ CİCİOĞLU 185

TÜRKİYE'NİN KIBRIS POLİTİKASI 2025
YÜCEL ACER 201

TÜRKİYE'NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI 2025
MELİH YILDIZ 215

TÜRKİYE'NİN ABD POLİTİKASI 2025
SERKAN YAVUZ 227

TÜRKİYE'NİN RUSYA VE GÜNEY KAFKASYA POLİTİKALARI 2025
ÜNAL TÜYSÜZ 249

TÜRKİYE'NİN ORTA ASYA VE PAKİSTAN POLİTİKALARI 2025
AHMET TURAN 277

TÜRKİYE'NİN BALKANLAR POLİTİKASI 2025
MEHMET UĞUR EKİNCİ 291

TÜRKİYE'NİN DOĞU ASYA POLİTİKASI 2025
HÜSNA TAŞ YETİM 315

TÜRKİYE'NİN AFRİKA POLİTİKASI 2025
TUNÇ DEMİRTAŞ 339

TÜRKİYE LİDER DİPLOMASİSİ 2025
ABDÜSSAMET PULAT 357

TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKASI 2025
BÜŞRA ZEYNEP ÖZDEMİR 371

BİR LİDERİN GÜNDEMİ: DIŞ POLİTİKA CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN ZAMANININ NE KADARINI KAPLIYOR?
ALİ BALCI 383

ÖN SÖZ

2009'da Türkiye'nin dış politikasını daha iyi anlamak ve anlatmak gayesiyle yolculuğuna başlayan *Türk Dış Politikası Yıllığı*, elinizdeki kitapla birlikte 17. sayısına ulaştı. Türk dış politikasına dair araştırma yapanlar için önemli bir arşiv niteliği kazanan yıllık aynı zamanda dış politika konularına ilgi duyan herkesin faydalanabileceği sade ve anlaşılır bir dille hazırlanmıştır. Çok sayıda akademisyenin katkıda bulunduğu eser, okuyucuyu bilgilendirmenin yanı sıra yazarların da çalıştıkları alanda derinleşmesine katkıda bulunan bir okula dönüşmüş durumda. Bu tür arşiv niteliğindeki çalışmaların sayısının artmasının hem Türkiye'de uluslararası ilişkiler literatürü hem de akademisyenlerin gelişimlerine katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Bu yıl *Türk Dış Politikası Yıllığı*'nın giriş kısmında Kemal İnat ve Nebi Miş tarafından kaleme alınan "Türkiye 'Kuralsız Dünya'ya Ne Kadar Hazır?" başlıklı makale yer alıyor. Bu makalede Rusya-Ukrayna savaşı, Gazze soykırımı ve ABD/İsrail-İran savaşı ile uluslararası hukukun artık iyice devre dışı bırakıldığı, güç politikasının tek belirleyici olduğu uluslararası sisteme uyum konusunda Türkiye'nin çabaları ve bu yoldaki başarı düzeyi ele alınıyor. Bu çerçevede Türkiye'nin artan güvenlik risklerine hazırlanmak için ekonomik ve askeri kapasitelerini geliştirmek adına attığı adımların yanında dışarıda izlediği denge politikası ve içeride terörü bitirmek adına gerçekleştirdiği girişimler inceleniyor.

Kitabın ikinci bölümünde –daha önceki yıllarda olduğu gibi– Türkiye'nin dünyanın farklı bölgelerine ve önemli güç merkezlerine yönelik politikaları 2025'te yaşanan somut gelişmeler çerçevesinde analiz ediliyor. Bu bölümde Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik politikalarına dair gelişmeler Kemal İnat, Mustafa Caner, İsmail Numan Telci, Mehmet Rakipoğlu, Talha İsmail Duman, Haydar Oruç, Ömer Behram Özdemir, Hamdullah Baycar ve Fatih Oğuzhan İpek tarafından yazıldı. Filiz Cicioğlu Türkiye'nin AB politikasını, Kemal İnat Türk-Alman ilişkilerini, Ünal Tüysüz Türkiye'nin Rusya ve Kaf-

kasya politikalarını, Yücel Acer Kıbrıs ve Doğu Akdeniz politikasını, Mehmet Uğur Ekinci Balkanlar politikasını, Hüsna Taş Yetim Doğu Asya politikasını, Tunç Demirtaş Afrika politikasını, Ahmet Turan Orta Asya ve Pakistan politikalarını, Melih Yıldız Yunanistan politikasını ve Serkan Yavuz ABD politikasını inceledi. Abdüssamet Pulat Türkiye'nin lider diplomasisini ve Büşra Zeynep Özdemir Türkiye'nin enerji politikasını analiz eden yazılarıyla esere katkıda bulunurken Ali Balcı da "Bir Liderin Gündemi: Dış Politika Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Zamanının Ne Kadarını Kaplıyor?" başlıklı yazısıyla bu yılın yazarları arasında yer aldı.

Türk Dış Politikası Yıllığı'nın yazılması ve yayınlanmasına katkıda bulunan kıymetli yazarlarımıza ve SETA ekibine teşekkür ediyoruz. Yıllığın tüm okurlarımıza faydalı olması dileğiyle.

Burhanettin Duran
Kemal İnat
Nebi Miş
Mustafa Caner

TÜRKİYE "KURALSIZ DÜNYA"YA NE KADAR HAZIR?

KEMAL İNAT

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

NEBİ MİŞ

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü

GİRİŞ

2020'lerde yaşanan bazı gelişmeler "Kurallara dayalı dünya düzeninin sonuna mı geldik?" sorusunun giderek daha fazla sorulmasına neden oldu. Bu sorunun Batı dünyasında daha fazla sorulduğuna şahit oluyoruz zira Batı dışındaki dünya zaten "kuralsızlığa" alışkındı. Eğer Afganistan, Irak, Sudan, Filistin, Panama, Ruanda, Bosna, Vietnam ya da Kamboçya gibi ülkelerde yaşıyor idiyseniz "kurallara dayalı dünya düzeni"nin var olduğu iddia edilen son 80 yılda en ağır hukuk ihlallerine maruz kalmışsınızdır zaten.

Birleşmiş Milletler (BM) etrafında oluşturulduğu iddia edilen kurallara dayalı uluslararası sistem döneminde saldırı savaşları, işgaller, sürgünler ve soykırımlar yaşandı ve bunların çoğunda bu kurallara dayalı düzenin inşasında belirleyici aktör olan ABD'nin doğrudan ya da dolaylı rolü söz konusuydu. Ancak bu saldırganlığına rağmen ABD'nin ve bazı Avrupa ülkelerinin uluslararası hukuku ve başta BM olmak üzere uluslararası örgütleri

saldırgan politikalarının bir aracı olarak kullanmaya çalıştıkları görülürdü. Bir ülkeye müdahale edecekleri zaman bunu uluslararası hukuk kurallarıyla meşru göstermeye çaba sarf ederken saldırganlıklarını meşrulaştırma konusunda kendileri kadar başarılı olmayan Rusya gibi ülkeleri ise uluslararası hukuk ve demokrasiye saygılı olmamakla suçlarlardı. "Özgür dünya"nın savunucuları olarak dünyayı otoriter rejimlere karşı savundukları propagandasını yaparlardı.

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı, İsrail'in Gazze'de gerçekleştirdiği soykırım, yine İsrail'in Lübnan, Suriye ve İran'ı hedef alan saldırıları, ABD'nin Venezuela devlet başkanını hedef alan saldırısı, Grönland ve Kanada'ya yönelik talepleri, Küba'ya yönelik ablukası ve son olarak İran'a yönelik saldırısının yaşandığı son dönemde artık güçlü ülkelerin saldırı ve işgallerini meşrulaştırma zahmetine girmedikleri görülüyor. Uzun süre İsrail'in Gazze halkına karşı soykırımına destek veren ya da ses çıkarmayan, başta Almanya olmak üzere bazı Avrupa ülkeleri, Trump Amerikası'nın yayılmacılığı ve baskıları kendilerini hedef aldığında "kurallara dayalı dünya düzeni"ne yönelik tehditler karşısındaki endişelerini dile getiriyorlar. Bu ülkeler, güç politikasının artık insan hakları, demokrasi ve uluslararası hukuk gibi araçlarla kamufle edilmesine ihtiyaç duyulmadığı bir dönemde yoğun bir silahlanma çabası içerisine girmiş vaziyetteler.

Etrafındaki çatışmaların yoğunlaştığı, İsrail saldırganlığına karşı çıkan ülkelerin birbiri ardına saldırıya uğradığı ve Rusya-Ukrayna savaşının yayılma riski gösterdiği bir ortamda Türkiye'nin ekonomik ve askeri hazırlık düzeyini olabildiğince hızlı bir şekilde en üst seviyeye çıkarması gerekiyor. Bu çerçevede elinizdeki yazıda AK Parti'nin iktidarı devraldığı 2002'den günümüze kadar Türkiye'nin dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı ekonomik ve askeri kapasitelerini ne düzeyde artırdığı, hangi adımları attığı ve halen hangi adımları atması gerektiği incelenmiştir. Ayrıca diplomatik alanda Türkiye'nin ekonomik ve askeri alanlardaki eksiklerini tamamlamak için ittifak ve denge politikalarını nasıl devreye soktuğu analiz edilmiştir.

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK KAPASİTENİN DÖNÜŞÜMÜ

Türkiye'nin son yıllardaki ekonomik kapasitesinde yaşanan değişime bakıldığında Ankara'nın gücün her geçen gün daha fazla öne çıktığı uluslararası siyasal sisteme uyum sağlayabilmek için ciddi bir çaba içerisinde olduğu

görülür. Bu noktada benzer çabalar içinde olan ülkeler gibi Türkiye'nin de önemli bir ikilemle karşı karşıya olduğunu ve bu ikilemin sonuçlarının özellikle ekonomi verilerine dayalı rakamlara yansıdığını ifade etmek gerekir. Küresel sistemde yaklaşık 200 yılı aşkın süredir belirleyici konumda olan Batı dünyası ile girilen ittifakların neden olduğu bağımlılıklardan kurtulmak için atılan adımlar ciddi tepki ve yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin iç ve dış politikalarını daha bağımsız şekillendirmeye yönelik girişimleri de özellikle 2010'larda ABD ve bazı Avrupa ülkelerinin tepkilerine neden olmuş ve Ankara'ya karşı ağır baskıların uygulanmasına yol açmıştır.

Batılı ülkelerin özellikle Soğuk Savaş döneminden beri Türkiye'nin ekonomik ve güvenlik ilişkilerinde oldukça ağırlıklı bir yere sahip olduğu hatırlandığında, bu baskının Ankara'nın ekonomik ve askeri kapasitelerinin artırılması yoluyla daha bağımsız bir dış politika izleme çabalarına ciddi zararlar verdiğini ifade etmek gerekir. Buna rağmen Türkiye ekonomisinin makro göstergelerine bakıldığında, son dönemde önemli bir gelişmenin söz konusu olduğu ve ülkenin küresel ekonomik sistemdeki konumunu sürekli iyileştirdiği görülmektedir.

Öncelikle gücün en önemli göstergesi olan gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) rakamlarına bakmak Türkiye'nin ekonomik kapasitesinin geçirdiği dönüşümü anlamak açısından önemlidir. Dünya Bankası verilerine göre, AK Parti'nin iktidarı devraldığı 2002-2025 arasında Türkiye'nin nominal GSYH'si yaklaşık 5,7 kat artarak 240 milyar dolardan 1 trilyon 597 milyar dolara yükselmiştir.

Aynı dönemde Türkiye'nin dünya ekonomik üretimindeki payı yüzde 0,69'dan yüzde 1,34'e yükselmiştir. Ekonomik gücün kur manipülasyonlarından arındırılmış daha gerçekçi göstergesi olan satın alma gücü paritesi (SAGP) açısından bakıldığında, Türkiye'nin 2002'de 614 milyar dolar olan GSYH'sinin 2025'te 3 trilyon 889 milyar dolara çıktığı görülür. Bu rakam Türkiye'nin söz konusu gösterge açısından dünyadaki en büyük on birinci ekonomiye sahip olduğunu göstermektedir ki Türkiye 2002'de on sekizinci sıradaydı. SAGP açısından ise Türkiye'nin GSYH'si 2002-2025 arasında yüzde 1,13'ten yüzde 1,84'e yükselmiştir.[1]

[1] "World Bank Open Data", World Bank Group, https://data.worldbank.org/, (Erişim tarihi: 3 Ağustos 2026).

Bu rakamlar Türkiye'nin özellikle 2010'larda maruz kaldığı baskı ve yaptırımlara rağmen ekonomik kapasitesini ciddi şekilde artırabildiğini ve güç politikasının giderek daha fazla öne çıktığı uluslararası rekabete hazırlanma konusunda önemli adımlar attığını göstermektedir.

2010-2020 arasındaki GSYH rakamları incelendiğinde Türkiye'nin daha bağımsız dış politika konusundaki ısrarı nedeniyle ABD ve AB ile yaşadığı sorunların yansıması açık bir şekilde görülür. 2010'da 782 milyar dolar olan nominal GSYH rakamının 2020'de 733 milyar dolara gerilemesi bu dönemde Ankara'nın bazı Batılı "müttefikler"inin Türk lirasını (TL) hedef alan saldırıları ile yakından ilgilidir. Aynı dönemde SAGP'ye göre GSYH rakamı yüzde 90 oranında artarken nominal GSYH'de yaşanan yüzde 6 oranındaki gerilemenin temel nedeni ABD ve AB'den gelen baskılar nedeniyle yatırımcıların Türkiye'ye yüz çevirmesi, borçlanma maliyetlerinin artması ve bunun sonucunda TL'nin aşırı değer kaybetmesiydi. Aralık 2010'da 1,5 TL civarında olan dolar, aradan geçen on yıllık sürede yaklaşık 4,5 kat artışla Ekim 2020'de 8,3 TL'ye yükselmişti. Bu nedenle söz konusu dönemde, Türkiye ekonomisi dış politikada yaşanan sorunlara ve içerideki darbe girişimine rağmen büyümeye devam etmiş ama TL'nin bu şekilde baskı altına alınması nedeniyle nominal GSYH rakamlarında bu büyüme görülmemiştir.

2002-2025 döneminde Türkiye ekonomisinde yaşanan büyümenin kişi başına milli gelire yansımasına bakıldığında, nominal düzeyde 2002'de 3 bin 591 dolar olan kişi başına milli gelirin 2025'te 4,2 kat artışla 18 bin 599 dolara yükseldiği görülür. Aynı dönemde Türkiye'nin kişi başına milli gelirinin dünya ortalamasına oranı yüzde 64,8'den yüzde 129,1'e yükselmiştir. Yani 2002'de Türkiye'nin kişi başına milli geliri dünya ortalamasının oldukça altındayken 2025'te bu oran dünya ortalamasının üzerine çıkmıştır (Tablo 1).

TABLO 1. TÜRKİYE'NİN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERİ (2002-2025)

	2002		2010		2020		2025	
		DÜNYA PAYI (YÜZDE)		DÜNYA PAYI (YÜZDE)		DÜNYA PAYI (YÜZDE)		DÜNYA PAYI (YÜZDE)
GSYH (Milyar Dolar)	240	0,69	782	1,17	733	0,85	1.597	1,34
GSYH-SAGP (Milyar Dolar)	614	1,13	1.277	1,41	2.435	1,73	3.889	1,84

Kişi Başına Milli Gelir (Dolar)	3.591	64,8*	10.699	111,9*	8.798	80,0*	18.599	129,1*
Kişi Başına Milli Gelir-SAGP (Dolar)	9.154	106,2*	17.466	134,9*	29.209	163,1*	45.288	176,2*
İhracat (Milyar Dolar)	36	0,57	114	0,76	170	1,01	273	1,18
İthalat (Milyar Dolar)	52	0,82	186	1,24	220	1,29	365	1,58
Faiz Harcamaları/ Vergi Gelirleri (Yüzde)	103,5		22,9		16,1		17,5	
Genel Hükümet Brüt Borcu/GSYH (Yüzde)	71,5		39,5		39,4		26,6	
Enerji Üretimi (MTOE)	24	0,24	31	0,24	45	0,32	56	0,35

Kaynak: Dünya Bankası,[2] Trade Map,[3] IMF,[4] Enerdata,[5] Hazine ve Maliye Bakanlığı[6] verilerinden yazarlar tarafından derlenmiştir.

* Kişi başına GSYH'nin dünya payı sütununda Türkiye'nin ilgili yıldaki kişi başına GSYH rakamlarının dünya ortalamasına oranı verilmiştir.

Türkiye'nin ekonomik kapasitesi açısından çok önemli göstergelerden biri de ticaret rakamlarının gelişimidir. Geleneksel olarak –enerjide dışa bağımlılık nedeniyle– ticaret açığı veren bir ülke olan Türkiye'nin dış ticaret açığının nasıl geliştiği, ihracatın ne düzeyde artış gösterdiği ve hangi yeni pazarlara ulaştığı gerek ihracat gerekse ithalatta hem ürün hem de tedarikçi ya da pazar açısından çeşitliliğin artırılıp artırılmadığı ülkenin küresel güç mücadelesine

[2] GSYH ve kişi başı GSYH rakamları için bkz. World Bank Group | Data, https://data.worldbank.org/, (Erişim tarihi: 3 Ağustos 2026).

[3] İhracat ve ithalat rakamları için bkz. Trade Map, https://www.trademap.org/en/, (Erişim tarihi: 25 Temmuz 2026).

[4] Genel hükümet borçlarına (general government net debt ve general government gross debt) dair rakamlar için bkz. International Monetary Fund, https://www.imf.org/en/publications/weo/weo-database/2025/april, (Erişim tarihi: 26 Temmuz 2026).

[5] Enerji üretimine dair veriler için bkz. Ener Data, https://yearbook.enerdata.net/total-energy/world-energy-production.html, (Erişim tarihi: 25 Temmuz 2026).

[6] Faiz harcamalarının GSYH ve vergi gelirlerine oranına dair rakamlar için bkz. "2025 Aralık Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri", T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 15 Ocak 2026, https://kmyd.hmb.gov.tr/duyuru/2025-aralik-merkezi-yonetim-butce-gerceklesmeleri, (Erişim tarihi: 26 Temmuz 2026).

hazırlık düzeyi açısından kritik öneme sahiptir. Ekonomik büyümenin önemli motorlarından biri olan ihracatın artması kadar dış ticarette bağımlılıkların azaltılması da kırılganlıkların önlenmesi için gereklidir.

2002-2025 arasında Türkiye'nin ihracatı yaklaşık 7,6 kat artarak 36 milyar dolardan 273 milyar dolara yükselmiştir. Aynı dönemde ithalattaki artış 6,6 kat olurken ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 69,2'den yüzde 74,8'e yükselmiştir. Söz konusu dönemde Türkiye'nin dünya ticaretindeki payında da ciddi bir artış yaşanmıştır. 2002'de yüzde 0,57 olan Türkiye'nin dünya ihracatındaki payı 2025'te yüzde 1,18'e çıkmıştır. Türkiye'nin dünyada toplam ithalattaki payı ise aynı dönemde yüzde 0,82'den yüzde 1,58'e yükselmiştir (Tablo 1).

Ticaret rakamlarındaki artış Türkiye'nin ekonomik kapasitesinin gelişmesi açısından önemli bir göstergeyken ticaret ortaklarının çeşitlendirilmesi açısından da özellikle ihracat kanadında oldukça olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Buna göre Batılı ülkelerin (Avrupa ülkeleri, ABD ve Kanada) Türkiye'nin dış ticaretindeki aşırı ağırlığının kısmen de olsa azaldığı görülmektedir. 2002'de Türkiye'nin ihracatında yüzde 68,8'lik paya sahip olan bu ülkelerin 2025'teki payı yüzde 57,6'ya gerilemiştir. Aynı dönemde Ortadoğu ülkelerinin Türkiye'nin ihracatındaki payının yüzde 9,4'ten yüzde 14,7'ye yükselmesi hem bu bölgenin Türk dış politikasındaki ihmal edilmişliğinin sona erdiğini hem de Türkiye'nin kendisine yeni ihracat pazarları bulduğunu gösteren bir gelişmedir (Grafik 1).

Grafik 1. Türkiye'nin İhracatında Bölgelerin Payı (2002-2025, Yüzde)

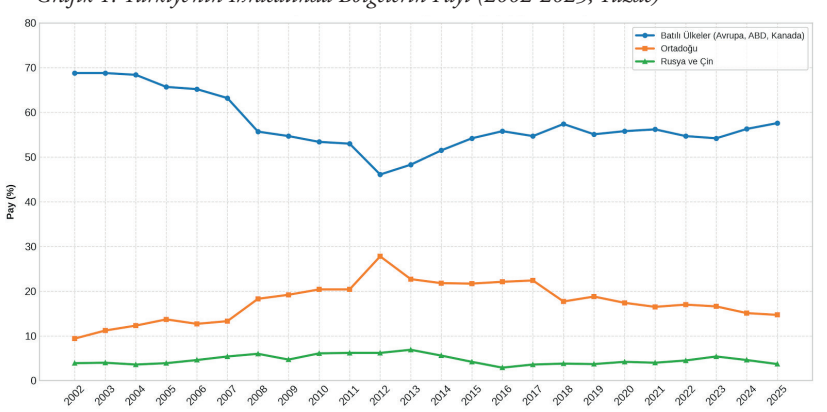

Kaynak: "Dış Ticaret İstatistikleri, Özel Ticaret Sistemi", TÜİK, (2025), https://bi.tuik.gov.tr/extensions/tuik-mashup/index.html?report_type=2, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

Türkiye'nin dış politikasını ve ekonomik ilişkilerini çeşitlendirme politikası çerçevesinde AK Parti döneminde Ortadoğu'nun Türkiye'nin ihracatındaki sürekli artan payı, 2010-2017 arasında yüzde 20'lerin de üzerine çıkmıştır. Ancak Arap ayaklanmaları sürecinin neden olduğu çatışma ve gerginlikler ile Batılı ülkelerden Türkiye'nin bu çok boyutlu politikasına yönelik tepki ve engellemeleri[7] sonucunda Türkiye'nin toplam ihracatında Ortadoğu'nun payı tekrar yüzde 20'nin altına gerilemiştir.

Grafik 2. Türkiye'nin İthalatında Bölgelerin Payı (2002-2020, Yüzde)

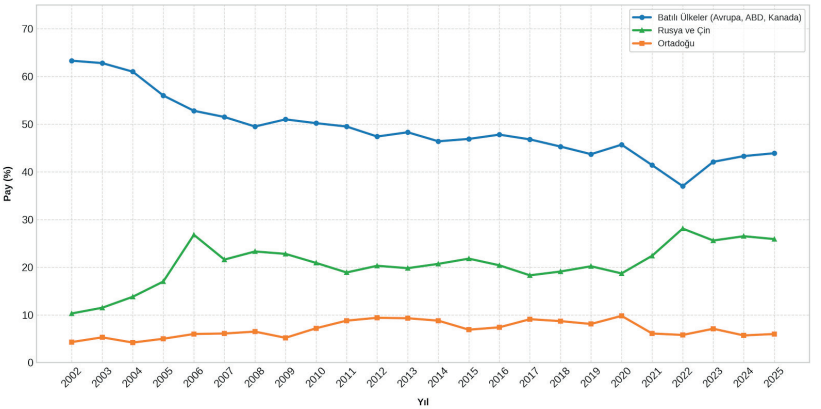

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.[8]

2002-2025 arası dönemde Batılı ülkelerin Türkiye'nin ithalatındaki payı da yüzde 63,3'ten yüzde 43,9'a inmiştir. Bu düşüş Türkiye'nin ithalatını daha dengeli hale getirirken bu durum Ankara'nın dış politikadaki hareket alanını genişleten ve bağımlılıklarını azaltan bir gelişmeye işaret etmektedir. Ancak Türkiye'nin ithalatında AB'nin payı bu şekilde düşerken Rusya ve Çin'in payının aynı dönemde yüzde 10,3'ten yüzde 25,9'a yükselmesi ise yeni bir dengesizliğin işareti olarak okunabilir (Grafik 2). Zira söz konusu

[7] Tahran'a yönelik Amerikan yaptırımları nedeniyle İran ile ticaret azalırken Doğu Akdeniz sorunları, Katar ve Libya krizleri çerçevesinde BAE, Suudi Arabistan ve Mısır ile yaşanan sorunlar nedeniyle de bu ülkelerle ticaret ciddi oranda gerilemiştir. Yaptırımların Türkiye-İran ekonomik ilişkilerine etkileri konusunda bkz. Kemal İnat ve Şerif Dilek, "ABD'nin İran'a Yönelik Yaptırımlarının Türkiye Ekonomisine Etkileri ve Türkiye'nin Tavrı", *İran Yaptırımları*, ed. Kemal İnat ve Burhanettin Duran, (SETA Yayınları, İstanbul: 2019), s. 257-281. Türkiye'nin Körfez ülkeleri ve Mısır ile ilişkilerinde yaşanan sorunların ekonomik etkileri konusunda bkz. *Türk Dış Politikası Yıllığı 2019*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, (SETA Yayınları, İstanbul: 2020); *Türk Dış Politikası Yıllığı 2020*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, (SETA Yayınları, İstanbul: 2021).

[8] "Dış Ticaret İstatistikleri, Özel Ticaret Sistemi"

dönemde Rusya ve Çin'den yapılan ithalat bu şekilde artarken bu ülkelere yönelik ihracatın payı yüzde 3,9'dan yüzde 3,7'ye gerilemiştir. 2025'te Türkiye'nin söz konusu iki ülkeyle ticaretindeki açığın toplam dış ticaret açığının yüzde 83'üne ulaştığı düşünüldüğünde özellikle Çin ile ticaret açığının giderilmesi konusunda ilave tedbirler alması gerektiği söylenebilir.

Rusya ile ticaret açığının büyük ölçüde bu ülkeden yapılan enerji ithalatından kaynaklandığı ve bu ülkenin şimdiye kadar Türkiye için oldukça güvenilir bir tedarikçi olduğu düşünüldüğünde, Rusya ile ticarette verilen açığın anlaşılabilir olduğu söylenebilir. Ayrıca son dönemde yaşanan Ukrayna ve İran savaşları nedeniyle başta doğal gaz olmak üzere enerji tedarik zincirlerinde yaşanan sorunlar da Türkiye'nin Rusya'dan enerji ithalatını artırmasına yol açmıştır. Krizlerin sona ermesi durumunda Türkiye'nin Rusya'dan enerji ithalatını azaltıp yeni tedarikçilere yönelmesi zor olmayacaktır. Çin ile ticarette söz konusu olan açık ise (2025'te 46,3 milyar dolar) daha gereksiz ve neredeyse bütün dünya ülkelerinin Çin ile ticaret yaparken yaşadıkları olumsuz duruma işaret etmektedir. Çin'in aşırı üretim kapasitesiyle bütün dünyayı ürünleriyle boğduğu bu duruma bir çözüm üretilmesi birçok ülke gibi Türkiye'nin de gündeminde olmalıdır.

Ekonomik kapasitenin bir başka göstergesi olan kamu borçları açısından bakıldığında, Türkiye'nin AK Parti döneminde gerek brüt gerekse net borç stokunun GSYH'ye oranını ciddi oranda düşürdüğü görülmektedir. IMF verilerine göre, 2002'de Türkiye'nin genel yönetim brüt borç stokunun GSYH'sine oranı yüzde 71,5 iken bu oran 2025'te yüzde 26,7'ye gerilemiştir. Aynı dönemde ABD, Çin, Almanya, Brezilya ve İran gibi uluslararası sistemin önemli aktörlerinin kamu borç stoklarında ciddi artışlar yaşanmıştır. Örneğin ABD'nin genel yönetim brüt borç stokunun GSYH'sine oranı 2002-2025 arasında yaklaşık 1,2 kat artışla yüzde 55,7'den yüzde 122,5'e yükselmiştir. Aynı dönemde Çin'de bu oran yüzde 276 (25,6'dan 96,3'e), Almanya'da yüzde 9 (59,8'den 65,4'e) ve İtalya'da yüzde 30 (105,9'dan 137,3'e) artmıştır (Grafik 3).

Grafik 3. Türkiye'nin Genel Yönetim Brüt Borç Stokunun GSYH'ye Oranı Açısından Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması (2002-2025, Yüzde)

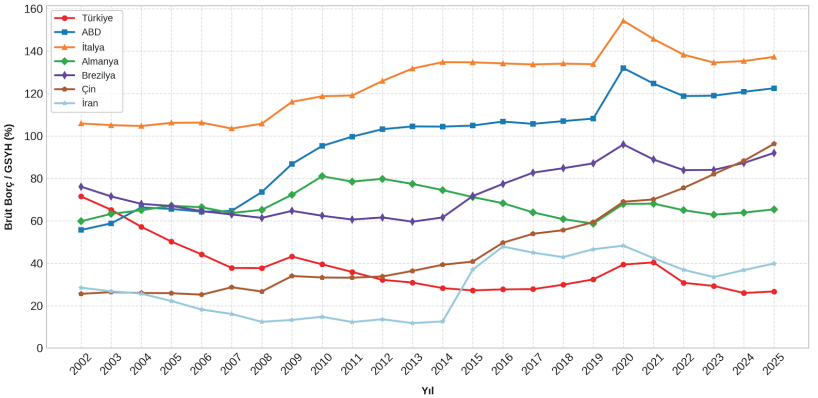

Kaynak: "World Economic Outlook", IMF, https://www.imf.org/en/publications/weo/weo-database/2025/april/select-country-group, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

Türkiye bu şekilde kamu borçlarını azaltarak ekonomik riskleri düşürmeye çalışırken aynı zamanda borçların hazineye getirdiği yükü de ciddi oranda düşürmüştür. Kamu borçlarının azaltılmasına yönelik politika sayesinde 2002'de GSYH'nin yüzde 14,4'üne ulaşan faiz harcamaları 2025'te yüzde 3,1'e gerilemiştir. Aynı dönemde faiz harcamalarının toplam vergi gelirlerine oranı ise yüzde 103,5'ten yüzde 17,5'e düşmüştür (Tablo 1).

Faiz harcamaları konusunda tablo bu şekilde iyileşse de halen vergi gelirlerinin yüzde 17 kadarının faiz ödemeleri için harcanıyor oluşu Türkiye ekonomisi üzerindeki önemli bir yüke işaret etmektedir. 2025'te faiz ödemeleri için harcanan 1 trilyon 950 milyar liranın (yaklaşık 48 milyar dolar) aynı yıl içerisindeki savunma harcamalarından (yaklaşık 30 milyar dolar)[9] yaklaşık 1,6 kat daha fazla olduğu düşünüldüğünde, orta ve uzun vadelerde bu faiz yükünden kurtulunması durumunda söz konusu kaynağın askeri gücün artırılması için kullanılması mümkün olacaktır. Kuşkusuz kamu gelirlerinin bir kısmının faiz ödemelerine gitmesi sorunu başka ülkeler için de söz konusudur. ABD, Meksika, Hindistan, Brezilya, İtalya, İspanya ve Güney Afrika Cumhuriyeti gibi ülkeler de Türkiye gibi kaynaklarının büyük bir kısmını faiz ödemelerine harcamak zorunda kalmaktadır. Hatta ABD, Brezilya ve Hindistan'da faiz harcamalarının GSYH'ye oranı Türkiye'den

[9] "Military Expenditure Database", SIPRI, https://www.sipri.org/databases/milex, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

daha fazladır. Örneğin 2025'te ABD'nin faiz harcamaları GSYH'sinin yüzde 3,15'ine ulaşmıştır.[10] Her yıl açıkladığı yüksek düzeydeki dış ticaret fazlasıyla bilinen ve eski Maliye Bakanı Wolfgang Schäuble döneminden beri denk bütçe politikası hedefleyen Almanya'nın bile son dönemde kamu borçlarını ciddi oranda artırdığı ve 2025'te vergi gelirlerinin yüzde 7,7'si kadar faiz harcaması yaptığı görülmektedir. Altyapı yatırımları ve savunma harcamaları için yüksek düzeyde borçlanmayı öngören yeni maliye politikasına göre 2030'da Almanya'da faizler/vergi gelirleri oranının yüzde 18,1'e yükselmesi beklenmektedir.[11]

Türkiye'nin toplam kamu borcunun GSYH'sine oranı başta G7 ülkeleri (Almanya, ABD, Birleşik Krallık, İtalya, Fransa, Japonya, Kanada) olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkeden çok daha düşük olmasına rağmen faiz harcamalarının bu ülkelerin bir kısmına benzer ve bazılarından daha yüksek olması kredi risk primi (*credit default swap*, CDS) puanının yüksekliğine yani borçlanma maliyeti sorununa işaret etmektedir. Son yıllarda izlenen sıkı maliye politikasıyla CDS priminde önemli düşüşler yaşansa da halen 200'ün üzerinde seyreden bu sayı Avrupa ülkeleri ve ABD'nin oldukça üzerindedir. Bu nedenle Türkiye'nin bütçesinden daha fazla kaynağı savunma harcamalarına ayırabilmesi için borçlanma ihtiyacını ve maliyetlerini daha da düşürmesi önemlidir.

Türkiye'nin ekonomik kapasitesinin sertleşen küresel güç mücadelesi açısından yeterli olup olmadığının incelenmesinde bakılması gereken alanlardan birisi de enerjidir. Ülkelerin enerji alanında dışa bağımlılıktan kurtulmaları hem finansal kaynakların aşırı şekilde enerji ithalatına gitmesinin önlenmesi hem de kriz veya çatışma dönemlerinde bağımsız hareket edebilmeleri açısından oldukça önemlidir.[12] Geleneksel olarak enerjide dışa bağımlı bir ülke olarak bilinen Türkiye'nin AK Parti döneminde bu bağımlılığın azaltılması

[10] "Federal Government Current Expenditures: Interest Payments", FRED, 9 Nisan 2026, https://fred.stlouisfed.org/series/FYOIGDA188S, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

[11] Julian Winkler, "Bundeshaushalt 2027-Hohe Ausgaben, Rekordschulden und steigende Zinsausgaben", BDI, 9 Temmuz 2026, https://bdi.eu/de/articles/recht-und-steuern/bundeshaushalt-2027-hohe-ausgaben-rekordschulden-und-steigende-zinsausgaben, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

[12] Kemal İnat, "Dünya Enerjisinde Değişim ve Süreklilik Trendleri", *Dünya Enerji Trendleri*, ed. Kemal İnat ve Büşra Zeynep Özdemir, (SETA Yayınları, İstanbul 2021), s. 13-36; Burhanettin Duran, "Enerji Bağımsızlığı ile Dış Politika Aktivizmi Ayrı Düşünülemez", SETA | YouTube, https://www.setav.org/video/enerji-bagimsizligi-ile-dis-politika-aktivizmi-ayri-dusunulemez, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

konusunda önemli adımlar attığı ancak halen bu alanda katedilmesi gereken ciddi bir mesafe bulunduğunu ifade etmek gerekir.

Enerji konusunda dışa bağımlılığı ortadan kaldırma konusunda Türkiye'nin faaliyetlerini üç başlık altında toplamak mümkündür. İlk olarak karada ve Türkiye'nin deniz yetki alanlarında petrol ve doğal gaz arama faaliyetleri artırılmış; bunun için özellikle denizlerde arama ve sondaj faaliyetleri için büyük bir enerji filosu oluşturulmuştur. İkinci olarak Türkiye suları ve toprakları dışında Libya, Somali ve Irak gibi üçüncü ülkelerde enerji arama faaliyetleri için anlaşmalar yapılmıştır. Üçüncü olarak fosil yakıtlar dışındaki yerli enerji kaynaklarına yatırımlar yapılmış, yenilenebilir enerji üretiminde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.[13]

Grafik 4. Türkiye'nin Ham Petrol Üretimi (2002-2025, Milyon Ton)

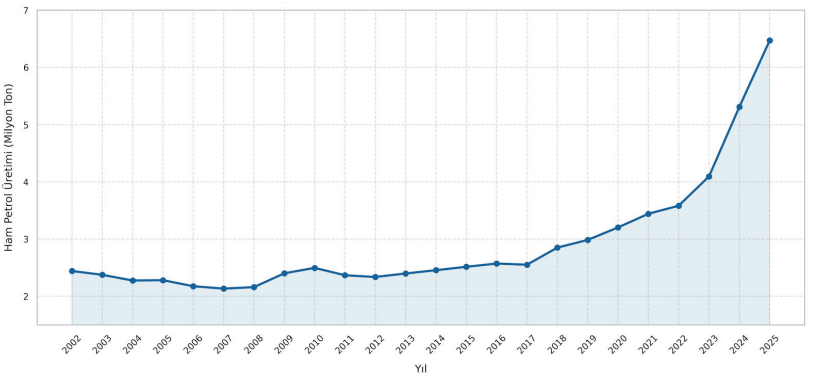

Kaynak: "Petrol İstatistikleri", Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG), https://www.mapeg.gov.tr/Sayfa/Genel/Petrolistatistikleri, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

Son yıllarda petrol arama faaliyetlerinin yoğunlaştırılması sonucu başta Şırnak (Gabar) olmak üzere Diyarbakır ve Adıyaman'da yeni keşifler söz konusu olmuş ve Türkiye'nin petrol üretimi 2025'te 6 milyon 470 bin tona ulaşmıştır. 2002'de bu rakamın 2 milyon 441 bin ton olduğu hatırlandığında 1,65 katlık bir artışın yaşandığı görülmektedir (Grafik 4). Aynı dönemde doğal gaz üretimi konusunda yaşanan artış çok daha büyük olmuştur. Özellikle Karadeniz'deki Sakarya Gaz Sahası'nın keşfi ve üretime katılmasıyla birlikte 2025'te Türkiye'nin doğal gaz üretimi 3,2 milyar metreküpe ulaşırken bu rakam 2002'deki 378 milyon metreküp üretimin 8,5 katına işaret etmektedir (Grafik 5).

[13] İsmail Kavaz, "Türkiye'nin Enerji Ajandası", *Türkiye'nin Enerjisi: Politikalar ve Stratejiler*, ed. İsmail Kavaz, (SETA Yayınları, İstanbul: 2022), s. 13-27.

Grafik 5. Türkiye'nin Yıllık Doğal Gaz Üretimi (2002-2025, Milyar Metreküp)

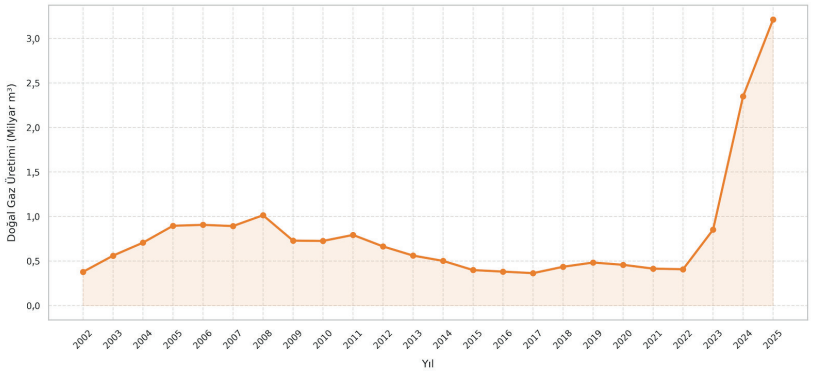

Kaynak: Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG)[14]

Yenilenebilir enerji kaynaklarında da ciddi bir kapasite artışı söz konusudur. 2002-2025 arasında Türkiye'nin yenilenebilir enerji kurulu gücü yaklaşık 5 kat artışla 75 bin 615 megavata (MW) ulaşırken yenilenebilir kaynakların toplam elektrik kurulu gücündeki payı da yüzde 62'ye yükselmiştir (Grafik 6).

Grafik 6. Türkiye'nin Elektrik Kurulu Gücünde Kaynakların Dağılımı (2025, MW)

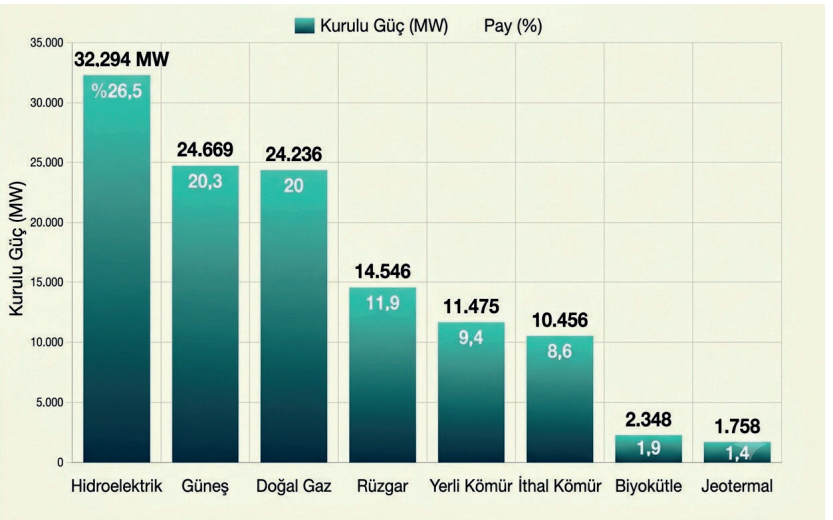

Kaynak: Duygu Alhan, "Türkiye'nin Yenilenebilir Enerji Kurulu Gücü 75 Bin Megavatı Aştı", Anadolu Ajansı, 23 Aralık 2025.

[14] "Petrol İstatistikleri, MAPEG, https://www.mapeg.gov.tr/Sayfa/Genel/Petrolistatistikleri".

Ancak yenilenebilir enerji santrallerinin ortalama kapasite kullanım oranlarının fosil yakıtlı santrallere kıyasla daha düşük olması nedeniyle Türkiye'nin toplam elektrik üretiminde yenilenebilir kaynakların payı da daha düşüktür. Türkiye'de yağış miktarının çok düşük olduğu 2025'te hidroelektrik enerjinin katkısının azalması nedeniyle yenilenebilir kaynakların toplam elektrik üretimindeki payı yüzde 43,3 seviyesinde kalmıştır.[15]

Türkiye'nin yenilenebilir enerji kaynakları başta olmak üzere yerli kaynakları artırma konusundaki yoğun çabalarına rağmen 2025'te enerji ithalatı için 60 milyar doların üzerinde bir maliyete katlanmak zorunda kalması halen bu alanda atılması gereken adımlar olduğunu göstermektedir. Daha fazla yenilenebilir enerji yatırımı ve gerek yurt içi gerekse yurt dışında daha fazla petrol ve doğal gaz aranması sonucu yerli üretimin daha da artırılması hem Türkiye'nin enerji ithalatı için harcadığı bütçenin savunma harcamaları gibi alanlara kanalize edilmesini sağlayacak hem de enerji alanında dışa bağımlı olmaktan kaynaklanan riskleri azaltacaktır.

ASKERİ KAPASİTENİN DÖNÜŞÜMÜ

Türkiye'nin sertleşen küresel güç mücadelesine kendisini hazırlamak için askeri kapasitesini artırma konusunda da önemli adımlar attığı bilinse de bu alandaki çabaların daha da hızlandırılması gerektiğini ifade etmek gerekir. ABD/İsrail-İran savaşı, kendinden çok daha yüksek ekonomik ve askeri güce sahip ülkelere karşı yürütülen savaşlarda karşılaşılacak riskleri ve izlenmesi gereken stratejileri gösteren bir örnek oldu. Bu açıdan bakıldığında, etkili hava savunma sistemlerinin yanında füze ve insansız hava araçlarıyla (İHA) yürütülen saldırıların da savaşın kaderini etkileyen yöntemler olduğu görüldü. Bu savaş, düşmanlarıyla karşılaştırıldığında sınırlı finansal kaynaklara sahip ülkelerin, mevcut kaynaklarını doğru alanlara kanalize etmeleri halinde ayakta kalabileceklerini ve karşı tarafa ciddi zararlar verebileceklerini, bunun da etkili bir caydırıcılık oluşturabileceğini gösterdi. ABD/İsrail-İran savaşı aynı zamanda yerli üretim kapasitesinin ne derece önemli olduğunu ve savaş sırasında ihtiyaç duyulan kritik teknolojik imkanları (navigasyon sistemleri ve radar teknolojileri gibi) sağlayabilecek ortaklara sahip olmanın ne kadar gerekli olduğunu da gözler önüne serdi.

[15] "Bilgi Merkezi", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 30 Haziran 2026, https://enerji.gov.tr/bilgimerkezi-tabiikaynaklar-komur, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

Türkiye'nin son yıllarda askeri kapasitesini çok artırdığı, özellikle İHA üretimi ve ihracatı konusunda dünyanın en önemli ülkeleri arasına girdiği bilinmektedir. SİHA ve İHA üretiminin öncülük ettiği Türk savunma sanayiinin gösterdiği gelişme sayesinde 2024'te Türkiye'den beş şirket (ASELSAN, TUSAŞ, Baykar, ROKETSAN ve MKE) dünyadaki en büyük 100 silah üreticisi şirket listesine girmiştir.[16] 2002'de bu listede Türkiye'den hiçbir şirketin yer almadığı hatırlandığında[17] aradan geçen 23 yıllık süre içerisinde Türkiye'nin kendi savunma sanayiini geliştirme konusunda katettiği yol anlaşılmaktadır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Temmuz 2025'te Uluslararası Savunma Sanayii Fuarı (IDEF) 2025'in açılışında yaptığı konuşma, Türkiye'nin savunma sanayiinde yaşadığı süreci ve elde ettiği başarıları özetler nitelikteydi. "Müttefik ve dostlarının uyguladığı baskı, ambargo ve haksızlıkların" Türkiye için yerli savunma sanayiini geliştirme konusunda en büyük motivasyon olduğunu belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan bu motivasyon sayesinde elde edilen başarıları şu şekilde sıralamıştır:

> Göreve geldiğimizde yüzde 20 seviyesinde olan savunma sanayimizin yerlilik oranı bugün yüzde 80'lerin üzerine çıktı. Sektördeki 3 bin 500'ü aşkın firmamız 100 bin kişilik nitelikli personel kadrosuyla çalışmalarını başarılı bir şekilde sürdürüyor. Türk savunma sanayii bugün 1380'in üzerinde proje sayısıyla, 20 milyar doları aşan cirosuyla, geniş ürün yelpazesiyle adeta destan yazıyor.[18]

Türkiye'nin İHA ve SİHA teknolojisinde dünyanın önde gelen üç ülkesinden biri haline geldiğini de söyleyen Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2024'te dünyada satılan her 100 İHA'dan 65'ini Türk firmalarının tedarik ettiğini, dünyada kendi savaş gemisini tasarlayan ve üreten 10 ülkeden birinin Türkiye olduğunu, Türkiye'nin artık dünyadaki en büyük 11. savunma ihracatçısı ülke durumuna geldiğini ve savunma sanayii şirketlerinin 2024'te 180 farklı ülkeye ürün ihraç ederek ciddi bir başarıya imza attığını ifade etmiştir.[19]

[16] Lorenzo Scarazzato vd., "The SIPRI Top 100 Arms-producing and Military Services Companies, 2024", SIPRI, (Aralık 2025), https://www.sipri.org/publications/2025/sipri-fact-sheets/sipri-top-100-arms-producing-and-military-services-companies-2024?utm_source=chatgpt.com, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

[17] "SIPRI Arms Industry Database", SIPRI, https://www.sipri.org/databases/armsindustry?utm_source=chatgpt.com, (Erişim tarihi: 27 Temmuz 2026).

[18] "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türk Savunma Sanayii Adeta Destan Yazıyor", TRT Haber, 22 Temmuz 2025.

[19] "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türk Savunma Sanayii Adeta Destan Yazıyor".

Bayraktar ve ANKA gibi üst düzey teknolojiye sahip SİHA'ları üreten Türkiye, KIZILELMA ve KAAN'ın Türk ordusunun envanterine girmesi için yoğun bir çaba içerisindedir. 2002-2025 arasında Türkiye'nin savunma ve havacılık ihracatı yaklaşık 42 kat artışla 248 milyon dolardan 10,6 milyar dolara yükselmiştir (Grafik 7). Bu veriler savunma ve havacılık sektörünün ülkenin ekonomik kalkınmasına en fazla destek veren sektörlerden biri haline geldiğini gösterirken Türkiye'nin özellikle SİHA'lar konusunda önemli tedarikçilerden biri konumuna gelmesi ithalatçı ülkelerle siyasi ilişkilerin geliştirilmesinde de büyük rol oynamıştır.

Grafik 7. Türkiye'nin Savunma ve Havacılık İhracatı (2002-2025, Milyar Dolar)

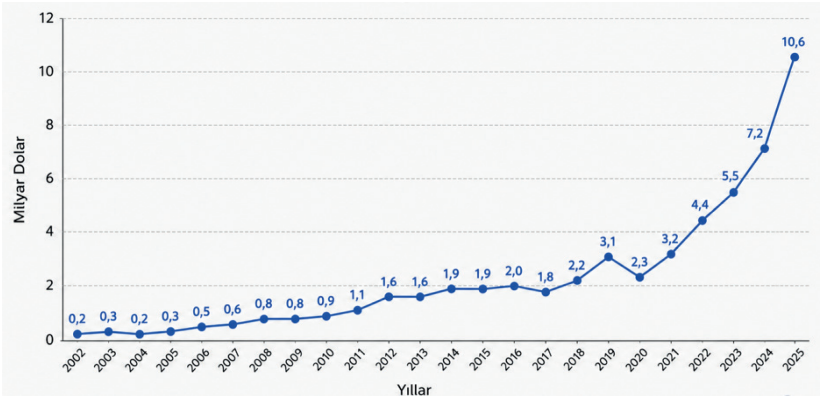

Kaynak: Mehmet Yaren Bozğun, "İnfografik: Yıllara Göre Türkiye'nin Savunma ve Havacılık İhracatı", Anadolu Ajansı, 7 Mayıs 2026.

Türkiye'nin askeri hazırlık düzeyini artırma konusundaki çabalarının en önemli yansımalarından birini savunma harcamaları verilerinde görmek mümkündür. 2002'de 9 milyar dolar olan savunma harcamaları 2025'te 2,3 kat artışla 30 milyar dolara yükselmiştir (Grafik 8). Özellikle Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı, İsrail'in Gazze'ye yönelik soykırımı, ardından Lübnan, Suriye, Katar ve İran'ı hedef alan saldırıları ve nihayetinde İsrail-ABD ikilisinin İran'a yönelik saldırılarının yaşandığı bir dönemde Türkiye'nin savunma harcamaları da ciddi oranda artış göstermiştir. Zira söz konusu saldırılarda gücün alenen orantısız ve hesapsız bir şekilde kullanılması bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de büyük rahatsızlığa ve aynı zamanda endişeye neden olmuştur.[20]

[20] Nebi Miş, "Sıcak Savaşın Dışındaki Türkiye ve Stratejik Akıl", *Sabah*, 23 Mart 2026; Ogün Duru, "Dışişleri Bakanlığı: Türkiye, ABD'nin İran'a Yönelik Saldırısının Sonuçlarından Endişe Duymaktadır", Anadolu Ajansı, 22 Haziran 2025.

Grafik 8. Türkiye'nin Askeri Harcamaları (2002-2025, Milyon Dolar)

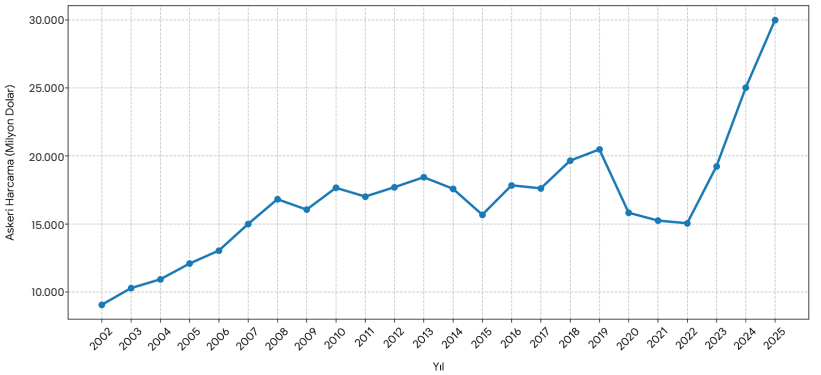

Kaynak: SIPRI verilerinden derlenmiştir.[21]

Savunma harcamaları açısından Türkiye'yi bazı Avrupa ve Ortadoğu ülkeleriyle karşılaştırdığımızda, finansal kapasiteleri daha yüksek olan Avrupa ülkeleri ile Suudi Arabistan'ın daha fazla, buna karşılık Yunanistan, Mısır ve İran gibi ekonomik kapasitesi daha düşük ülkelerin Türkiye'ye göre daha az askeri harcama yaptıkları görülmektedir. Ortadoğu'da aşırı yayılmacı bir politika izleyen ve ABD'deki etkili lobisi sayesinde bu yayılmacı politikanın faturasını büyük ölçüde ABD'ye ödeten İsrail'in askeri harcamalarının Türkiye'den fazla olduğu, yayılmacı ve soykırımcı Netanyahu yönetiminin özellikle 2023'ten itibaren gerek Gazze halkına karşı yürüttüğü soykırımı gerekse sonrasında Lübnan, Suriye ve İran gibi ülkeleri hedef alan saldırılarını finanse etmek için askeri harcamalarını büyük ölçüde artırdığı görülmektedir. Grafik 9, Türkiye'nin askeri harcamalara ayırdığı payı daha da artırması gerektiğini ortaya koymaktadır.

[21] "Military Expenditure Database, SIPRI, https://www.sipri.org/databases/milex".

Grafik 9. Türkiye'nin Askeri Harcamalarının Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması (2002-2025, Milyon Dolar)

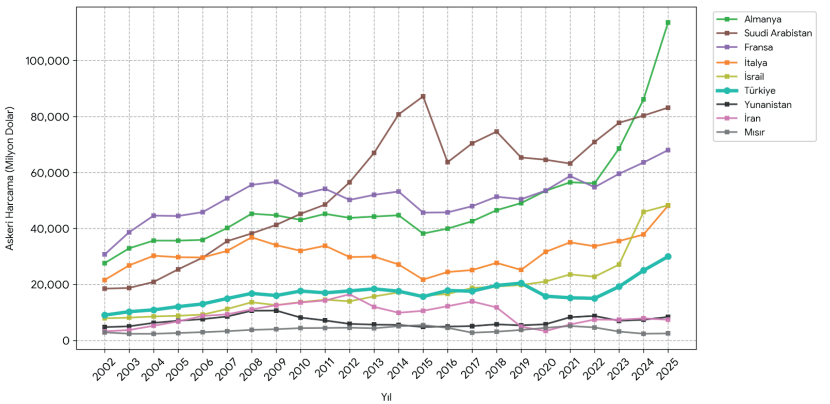

Kaynak: SIPRI verilerinden derlenmiştir.[22]

Savunma harcamaları içerisinde personel ve ekipman giderleri açısından bakıldığında ve bazı NATO üyeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye'nin atabileceği adımlar olduğu anlaşılmaktadır. Rusya karşısında kendilerini tehdit altında hisseden Polonya ve Finlandiya gibi ülkelerin son dönemde artırdıkları savunma harcamalarını büyük ölçüde personel dışı giderlere –özellikle de ekipman tedariki ve bakım giderlerine– kanalize ettikleri görülmektedir. Bu çerçevede 2025'te bu ülkelerin savunma harcamalarında personel giderlerinin payı yüzde 20 civarına gerilerken Yunanistan ve İtalya gibi ülkelerin savunma harcamalarında personel giderlerinin oranı oldukça yüksektir. Aynı yıl içerisinde Türkiye'nin savunma harcamalarında personel giderlerinin oranı yüzde 34,4 ile NATO ortalaması civarında gerçekleşmiştir (Grafik 10).

[22] "Military Expenditure Database".

Grafik 10. Türkiye ve Bazı NATO Üyelerinin Savunma Harcamalarının Dağılımı (2025, Yüzde)

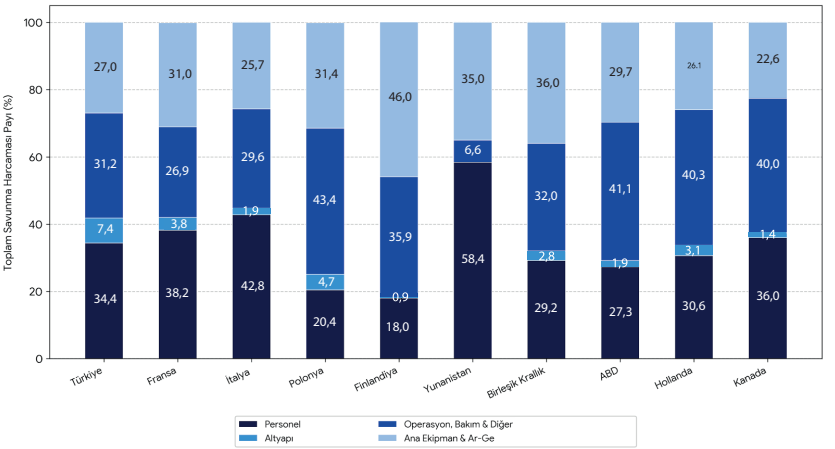

Kaynak: "Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2025)", NATO, https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/finance/def-exp-2025-en.pdf, (Erişim tarihi: 3 Ağustos 2026).

Türkiye'nin NATO ülkeleri arasında ABD'den sonra en fazla askere sahip ikinci ülke olduğu düşünüldüğünde, savunma harcamaları içerisinde personel giderlerinin oranının göreceli olarak düşük olduğu söylenebilir. Hatta 2014-2025 arası verilere bakıldığında Türkiye'nin personel giderlerinin toplam savunma harcamaları içindeki payını oldukça azalttığı da görülmektedir (Grafik 11). Yine de "kuralsız dünya"da yaklaşan tehditlere karşı Türkiye'nin savunma harcamaları içerisinde daha fazla kaynağı ekipman ve Ar-Ge faaliyetlerine ayırması gerekmektedir.

Grafik 11. Türkiye'nin Savunma Harcamalarının Dağılımı (2014-2025, Yüzde)

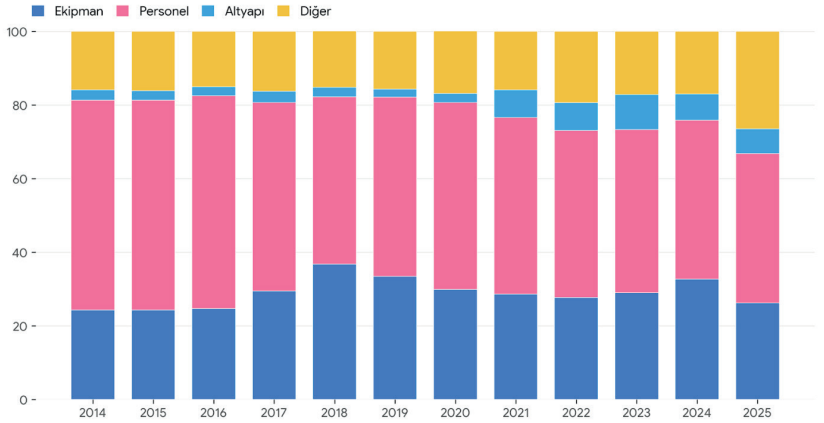

Kaynak: Harun Türker Kara, "NATO's Economic Roadmap and Türkiye", SETA, 5 Mayıs 2026, https://www.setav.org/en/natos-economic-roadmap-and-turkiye, (Erişim tarihi: 3 Ağustos 2026).

Taraf olduğu uluslararası anlaşmalar nedeniyle nükleer silah sahibi olması yasak olan Türkiye'nin bu tür silahlara da sahip büyük güçlerden kendisine yönelebilecek saldırıları caydıracak bir kapasite inşa etmesi çok büyük önem arz etmektedir. Türkiye'nin ekonomik kapasitesi ABD ve Çin düzeyinde olmadığı ve yakın vadede savunma harcamalarına bu ülkeler kadar finansal kaynak ayırması mümkün görünmediği için mevcut kaynaklarını çok daha etkin kullanması gerekmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin son yıllarda bir yandan İHA'lara yönelerek bu alanda dünyada en üst sıralarda yer alması diğer yandan silah ithalatına daha fazla kaynak ayırmasını önlemek amacıyla savunma sanayiindeki yerlilik oranını oldukça yüksek seviyelere taşıması başarılı bir politikanın göstergesidir.[23] Bundan sonra yapılması gereken ise savunma sanayiindeki yerlilik oranı daha da artırılarak dışarıya olan ihtiyacın özellikle yüksek teknoloji ürünlerinde tamamen ortadan kaldırılmasıdır.

DİPLOMASİ CEPHESİ: İTTİFAK VE DENGE POLİTİKASININ UYUMU

Kuralsızlığın arttığı uluslararası sistemde sadece kendi ekonomik ve askeri kapasitelerini artırmanın yeterli olmayacağı, bunun yanında sağlam ittifak ağlarına sahip olmanın gerekli olduğu açık olduğundan Türkiye'nin hazırlık

[23] Murat Yeşiltaş, "Deciphering Turkey's Assertive Military and Defense Strategy: Objectives, Pillars, and Implications", *Insight Turkey*, Cilt: 22, Sayı: 3, (Yaz 2020).

düzeyini görmek açısından ikili ve çok taraflı ittifak ağları ve iş birliklerine de bakmak önemlidir. Bu ittifak ve iş birliklerinin askeri ve ekonomik boyutlarının çoğu zaman iç içe geçtiğini ve ayrıca bazı durumlarda bazı ittifakların başka iş birliklerini engelleyici ya da zorlaştırıcı etkiler oluşturduğunu da vurgulamak gerekir. Dolayısıyla bir yandan bu engellerin ortadan kaldırılması, diğer yandan ittifakların devamlılığının sağlanmasının hassas bir denge politikası yürütülmesini gerekli kıldığı açıktır.

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyet Rusya kaynaklı tehditler nedeniyle Batı ile kurduğu ekonomik ve askeri ittifakı/iş birliğini AK Parti yönetimleri de sürdürmek istemiştir. AK Parti iktidarları döneminde Türkiye'de yapılan NATO zirvelerine Ankara'nın verdiği önem[24] ve Türkiye'nin 2005'te AB ile katılım müzakerelerine başlayarak üyeliğe en fazla yaklaştığı noktaya gelmiş olması bu tercihin göstergeleridir.[25] Ancak yine AK Parti döneminde Türkiye gerek NATO ile gerekse AB ile ciddi krizler de yaşamıştır. Bu krizlerin hangi sebeplerle yaşandığına bakmak Türkiye'nin ittifak ve denge politikasının başarı düzeyini ölçmek açısından gereklidir.

Öncelikle söz konusu krizlerin yaşanmasında Türkiye'nin Batılı ülkelerle ilişkilerini "eşit ortaklar arasında iş birliği" temelinde yeniden dizayn etme çabasının önemli rol oynadığını ifade etmek gerekir. Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki AK Parti yönetimi, bir yandan NATO ya da AB çatısı altında ortağı olan Batılı ülkelerle çıkarlarının örtüştüğü konularda iş birliğini sürdürürken diğer yandan çıkar çatışmalarının söz konusu olduğu durumlarda ise Türkiye'nin çıkarlarını önceleyen dış politika çerçevesinde bu ülkelerle karşı karşıya gelmekten imtina etmeyen bir tavır içerisinde olmuştur. Bu tavrın eşit ortaklar arasında bir sorun teşkil etmemesi gerekse de ABD ve bazı Batılı ülkeler Türkiye'nin bu "kendi çıkarlarını önceleyen daha bağımsız dış politika arayışını" ciddi bir sorun olarak görmüşlerdir.[26]

Özellikle ABD açısından bu tepkinin nedenini Türk-Amerikan ilişkilerinin dengesiz bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi olarak gelişmeye baş-

[24] "Erdoğan: Ankara'da NATO'da Yeni Dönemin Temellerini Attık", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 9 Temmuz 2026; Nebi Miş, "NATO Zirvesi'nde Türkiye Masaya Ne Koyuyor?", *Sabah*, 6 Temmuz 2026.

[25] Türkiye'nin 2000'lerdeki AB yönelimi için bkz. Kemal İnat, "Türkiye'nin Dönüşümünde Avrupa Birliği'nin Etkisi", *Dönüşüm Sürecindeki Türkiye*, ed. Davut Dursun, Burhanettin Duran ve Hamza Al, (Alfa, İstanbul: 2007), s. 97-120.

[26] Muhittin Ataman, "The West's Ideological Blindness toward Turkey", *Daily Sabah*, 10 Kasım 2021; Muhittin Ataman, "What does the West want from Turkey?", *Daily Sabah*, 16 Eylül 2020.

ladığı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde aramak gerekir. Türkiye'yi o dönemde Sovyet tehdidi karşısında kendisine koruyucu arayan, kendisini de ona ihtiyaç duyduğu himayeyi sunan ve bu yüzden onun iç ve dış politikasına karışma hakkına sahip bir ülke olarak kodlayan ABD, Ankara'nın kendi çıkarları gerektirdiğinde Washington'ın çizgisi dışına çıkmasını kabullenmekte zorlanmıştır.[27] AK Parti döneminde de Türkiye'nin zaman zaman Ortadoğu ve Rusya ile ilişkilerinde ABD ile çatışan bir politikaya yönelmesi Türk-Amerikan ilişkilerinde ciddi sorunlara yol açmıştır. Özellikle de İsrail'in Ortadoğu'daki saldırganlığının arttığı dönemlerde Ankara'nın Tel Aviv'e karşı politikasının sertleşmesi ABD'deki Siyonist lobileri harekete geçirerek Türkiye'ye karşı ağır baskı ve yaptırımlara neden olmuştur.

Benzer şekilde, Türkiye'nin göz hizasında bir ilişki arayışı AB ile ilişkilerinde de sorunlara yol açmıştır. AB'nin belirleyici ülkeleri Almanya ve Fransa'da Schröder-Chirac ikilisinin olduğu dönemlerde gelişen Türkiye-AB ilişkileri, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan Merkel-Sarkozy döneminde giderek bozulmuştur.[28] Üyelik perspektifinin zora girmesiyle motivasyonu kırılan Türkiye'nin böyle bir atmosferde AB'den gelen iç politikasına müdahale anlamındaki eleştirilere sert tepki göstermesi ve Doğu Akdeniz sorunlarında daha bağımsız bir dış politikaya yönelmesi 2010'ların ikinci yarısında Ankara ile Brüksel arasında gerginliğin artmasına neden olmuştur. AB ülkelerinin 15 Temmuz darbe girişimi sırasında Türkiye'deki seçilmiş hükümete destek vermekten imtina etmeleri ve aksine Ankara'nın darbecilere karşı kararlı mücadelesine yönelik eleştirel bir politika izlemeleri de Türkiye'nin rahatsızlığını artırmıştır.[29]

Ankara'nın gerek Washington gerekse Brüksel ile ilişkilerinde yaşadığı bu gergin dönemin sonunda AB üyelik sürecinin dondurulması, F-35 programından çıkarılması ve üstü örtülü veya açık silah ambargosuna maruz kalması 2020'ye gelindiğinde Türkiye'nin hem NATO hem de AB ile ilişkilerinde

[27] Ali Balcı, "Türk-Amerikan İlişkilerinde Kriz: Neden, Nasıl ve Nereye?", Anadolu Ajansı, 6 Aralık 2018; Kemal İnat, "Türk-Amerikan İlişkilerinin Son 10 Yılı", *Türkiye*, 9 Kasım 2019.

[28] Kemal İnat ve Filiz Cicioğlu, "A Century of Türkiye-Europe Relations: Europe's Diminishing Role", *Insight Turkey*, Cilt: 25, Sayı: 3, (Yaz 2023), s. 145-167.

[29] Talha Köse, "Türkiye-AB İlişkilerini Yeniden İşler Bir Zemine Oturtmak Mümkün mü?", *Nasıl Bir Ortaklık? Türkiye-AB İlişkilerini Yeniden İşler Kılmak*, ed. Talha Köse, (SETA Yayınları, İstanbul: 2023), s. 14-15.

büyük bir krize işaret etmiştir.[30] Ancak Ankara daha bağımsız dış politika arayışı sürecinde Batılı "müttefikler"iyle yaşadığı bu krizi başarıyla yöneterek daha büyük tahribata yol açmadan aşama aşama sonlandırmıştır. Bugün Türkiye'nin ABD ve Avrupa için önemli bir müttefik ve ekonomik ortak olarak görülmesi ve Ankara'ya karşı uygulanan yaptırım ve ambargoların birbiri ardına kaldırılmasında bu başarılı kriz yönetiminin önemli payı vardır.

Rusya'nın 2022'de Ukrayna'ya saldırmasıyla özellikle Avrupa'da artan güvenlik endişeleri de Batı'nın Türkiye'ye bakışının olumlu yönde değişmesinde etkili olsa da ilişkilerin en sorunlu olduğu, ABD ve Avrupa'dan gelen baskıların en yoğun olduğu dönemlerde bile Ankara'nın Batı ile ilişkileri belirli bir seviyede tutma yönünde çaba göstermesi bu konuda temel belirleyici olmuştur. Kendi çıkarlarını önceleyen bağımsız bir dış politikada ısrar eden Türkiye, küresel güç olma hedefi olan orta büyüklükte bir devlet olarak bunun yolunun denge politikasından geçtiği bilinciyle hareket etmiştir. Bu çerçevede Batı ile Rusya ve Çin arasında sertleşen rekabeti de fırsata dönüştürmüş, ABD ve AB ile sorunların zirveye çıktığı dönemde özellikle Moskova ile ilişkilerini geliştirerek Washington ve Brüksel'den gelen baskılara karşı direncini artırmıştır. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Rusya ile geliştirilen yakın ilişkiler aynı zamanda Türkiye'nin Batılı "müttefikler"inden gelen baskılara karşı alternatifleri olduğunu gösterme çabası olarak okunmalıdır.[31]

Ankara bu şekilde Batı'ya baskıların daha fazla devam etmesi durumunda Türkiye'yi bir "müttefik" olarak kaybedebilecekleri mesajını veriyordu ama denge politikası açısından bakıldığında Türkiye'nin niyeti Batı'dan tamamen yüz çevirip Rusya'nın müttefiki olmak değildi. Zira bu durum bu defa Moskova ile yeni bir dengesiz karşılıklı bağımlılık ilişkisi oluşturabilirdi. Ayrıca özellikle Avrupa ile ekonomik ilişkilerinin yoğunluğu zaten Türkiye'yi Avrupa, ABD ve Rusya arasında denge politikası izlemeye zorluyordu. Bu nedenle Ankara, Batı'dan gelen baskıların arttığı dönemlerde Moskova ile ekonomik ve hatta askeri ilişkilerini geliştirerek ayakta kalmaya çalışmış ve Batılı "müttefikler"inin daha bağımsız hareket eden yeni dış politikasını anlamasını ve kabullenmesini beklemiştir.

[30] Muhittin Ataman, "Does the West Have a Containment Policy against Türkiye?", *Daily Sabah*, 21 Eylül 2022.

[31] Kemal İnat, "ABD, Rusya, AB ve Çin arasında Türk Dış Politikası", *Türkiye*, 13 Şubat 2021.

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırısı ile artan güvenlik endişeleri özellikle Avrupa'da Türkiye ile ilişkileri tamir etme isteği uyandırmıştır. Aslında gerek Avrupa gerekse ABD'de, Türkiye'ye karşı 2010'larda uygulanan sert baskı ve yaptırım politikasının yanlış olduğunu, bu politikanın Türkiye'yi yeniden Batı'nın yörüngesine taşımak yerine daha da uzaklaştıracağını savunanlar olsa da onların sesi fazla çıkmıyordu ve Batı'nın Türkiye politikalarına yön verecek güçten uzaktılar. Ancak Rusya tehdidinin artması ve Çin'in artan gücü; Batı'nın Moskova ve Pekin'e odaklanması ve Türkiye gibi ülkeleri de bu mücadelede mutlaka yanına alması gerektiğini düşünen kesimlerin öne çıkması sonucunu doğurdu. Zira baskı ve yaptırımlara rağmen Türkiye'nin artan askeri kapasitesi ve bu kapasiteyi Libya, Suriye ve Karabağ çatışmalarında ispat etmesi Ankara'nın kolay vazgeçilebilir bir müttefik olmadığını gösterdi.[32]

Türkiye'nin özellikle SİHA'lar konusunda yüksek bir teknolojiye ulaşması ve Ukrayna'nın Rusya saldırısına karşı direnmesinde bu silahların önemli bir rol oynaması da Avrupa'nın Ankara'ya bakışını pozitif yönde etkilemiştir. Her ne kadar Ankara, Rusya-Ukrayna savaşında AB'nin Rusya'ya yönelik yaptırımlarına katılmayarak Brüksel'in istediği çizgiden uzak bir pozisyon alsa da Kırım başta olmak üzere Rusya'nın işgal ettiği topraklardan çekilmesi gerektiğini savunan bir politika izlemesi, Ukrayna'ya ihtiyaç duyduğu silah sistemlerini göndermesi ve savaşın sona erdirilmesi konusundaki ara buluculuk girişimleriyle Avrupa başkentlerini memnun etmiştir. Savaşın bütün dünyada olduğu gibi Avrupa'da da yol açtığı yüksek gıda fiyatları krizi, Türkiye'nin ara buluculuğuyla 22 Temmuz 2022'de İstanbul'da imzalanan Tahıl Koridoru Anlaşması'nın AB ülkeleri tarafından takdirle karşılanmasını sağlamıştır. Ayrıca savaş nedeniyle Avrupa'da yaşanan doğal gaz krizi ve artan enerji fiyatları, Türkiye'nin ara buluculuğuyla Rusya ve Ukrayna heyetleri arasında Antalya ve İstanbul'da gerçekleştirilen barış görüşmelerinin önemini artırmıştır.[33]

Sertleşen küresel güç mücadelesine uyum sağlama çabası içerisinde Türkiye sadece Batı ile Rusya ve Çin arasında denge politikası izlemekle kalmamış aynı zamanda yakın coğrafyasında aktif bir politika izleyerek hem ekonomik imkanlarını artıracak hem de güvenlik açısından oluşabilecek riskleri bertaraf

[32] Kemal İnat ve Burhanettin Duran, "Turkish Foreign Policy in the Face of Regional and Global Challenges", *Insight Turkey*, Cilt: 25, Sayı: 2, (Bahar 2023), s. 79-101.

[33] Kemal İnat ve Burhanettin Duran, "The Ukraine War: Impacts on the International System and Türkiye", *Insight Turkey*, Cilt: 26, Sayı: 1, (Kış 2024), s. 207-227.

edecek iş birlikleri inşa etmiştir. Bu çerçevede Suriye, Azerbaycan, Libya, Katar ve Somali'ye yönelik politikalar örnek olarak gösterilebilir. Bunların her birinde yüksek riskler alarak Rusya, ABD, Fransa, İran, BAE ve Mısır gibi küresel ve bölgesel güçlerle karşı karşıya gelen Türkiye, kendi çıkarlarını korumanın yanında uluslararası hukuka ve küresel istikrara katkı sunan politikalar izlemiştir. Libya'da BM tarafından tanınan meşru Ulusal Mutabakat Hükümetini devirmek isteyen güçlere karşı onu ayakta tutan Ankara, Katar'ın BAE ve Suudi Arabistan öncülüğündeki bir koalisyonun baskı, yaptırım ve ambargosuna direnmesine destek olmuş, Azerbaycan'ın 20 yılı aşkın süredir işgal altındaki topraklarını kurtarmasına katkı sunmuştur. Somali'de on yıllardır yabancı işgalleriyle tetiklenen terörizm ve istikrarsızlığın sona erdirilmesi konusunda da desteğini sürdürmüş ve Suriye'de halkın 50 yılı aşan azınlık diktatörlüğüne karşı mücadelesine destek vererek bu ülkenin özgürleşmesine katkıda bulunmuştur.[34] Bu destekler sayesinde Ankara'nın Şam, Doha, Bakü, Trablus ve Mogadişu ile inşa ettiği güçlü ilişkiler kuşkusuz Türkiye'nin kuralsız uluslararası sistemde elini güçlendirmektedir.

İÇ İSTİKRARIN STRATEJİK ÖNEMİ VE TERÖRSÜZ TÜRKİYE

Türkiye, PKK terör örgütüyle kırk yıldan fazla bir süredir mücadele yürütmektedir. Bu mücadele sırasında 40 binden fazla insan hayatını kaybetmiştir. Terörün ekonomik olarak Türkiye'ye doğrudan ya da dolaylı maliyetinin yaklaşık 2,3 trilyon dolar olduğu tahmin edilmektedir.[35] Türkiye'nin eğitim, sağlık, sosyal politikalar, teknoloji ve kalkınma yatırımlarına ayrılacak bütçesi maalesef zorunlu olarak terörle mücadeleye yönlendirilmiştir. Terör sorunu demokratikleşme, haklar ve özgürlüklerle ilgili zamanında atılabilecek adımları da geciktirmiştir. Bundan dolayı demokrasi ve özgürlük açığının zamanında kapatılamaması toplumsal ve siyasal enerjinin kısır tartışmalara hapsolmasını beraberinde getirmiştir. Ayrıca devlet kapasitesinin önceliğinin terörle mücadeleye hasredilmesi zorunluluğu kalkınma ve gelişme hızını yavaşlatmıştır.

PKK terör örgütü 1978'de örgütsel bir yapı olarak şekillenmiş ve ilk silahlı eylemini 1984'te gerçekleştirmiştir. Türkiye terörü sonlandırmak için bir ta-

[34] Murat Yeşiltaş ve Ferhat Pirinççi, "Turkey's Strategic Conduct under the Changing International System", *Insight Turkey*, Cilt: 23, Sayı: 4, (Güz 2021), s. 119-146.

[35] "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Terörün Faturası 2,3 Trilyon Dolar", *Yeni Şafak*, 29 Temmuz 2026.

raftan güvenlik temelinde mücadelesini sürdürürken[36] diğer taraftan özellikle 1990'lardan bu yana silahlı mücadelenin dışında farklı çözüm mekanizmalarından vazgeçmemiştir.[37] Ancak PKK terör örgütünü destekleyen, onu Türkiye'ye karşı ve bölgesel hedefler için taşeron olarak kullanan bölgesel ve küresel güçler çözüm süreçlerini kolaylıkla sabote etmiştir.

Türkiye terörle mücadele ederken teröre ortam, bahane, gerekçe ya da ideolojik dayanak üreten sorunları çözmek için de büyük çaba harcamıştır. Bölgesel kalkınma farklılıklarını azaltmak için Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine özel destek ve teşvikler üzerinden kalkınma yatırımlarına öncelik vermiş; demokratikleşme, insan hakları, siyasal temsil kanallarının genişletilmesi ve yasakların kaldırılması için açılımlar yapmıştır.

Terörle mücadelede paradigma değişimi ise 2002'de iktidara gelen AK Parti ile birlikte başlamıştır.[38] Bir taraftan terörle mücadele yeni teknolojik imkanlar ve ekipmanlarla sınır içinde ve ötesinde derinleştirilirken diğer taraftan Kürt meselesi ile terör sorununu birbirinden ayrıştıracak çok boyutlu siyasal bir yaklaşım ortaya koyularak kapsamlı demokratikleşme adımları başlatılmıştır. PKK'nın kimlik inkarı ve geri kalmışlık üzerinden kurguladığı propaganda alanını daraltan politikalar hayata geçirilmiştir.

2009'da başlatılan Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi ve 2012-2015 arasını kapsayan Çözüm Süreci ile terör örgütünün silahsızlandırılması ve ardından sorunun siyasal zeminde çözülmesi için büyük bir çaba harcanmıştır. Bu dönemde İmralı görüşmeleri, Akil İnsanlar Heyeti, TBMM Araştırma Komisyonu, demokratikleşmeye ilişkin yargı paketleri ve en nihayetinde 2014'te Terörün Son Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun ile çözüm iradesi kurumsal ve hukuki boyuta dair adımlarla sürdürülmüştür.

Ancak Suriye iç savaşının meydana getirdiği güç boşluğu ile küresel ve bölgesel güçlerin PKK terör örgütüne süreçten kazançlı çıkma vaatleri süreci sabote etmiştir. Terör örgütü bu süreci kapasitesini artırmak için zaman kazanma fırsatı olarak görmüştür. 2015'te terör eylemlerine yeniden ağırlık

[36] Murat Aslan, "Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesi (1990'lar ve Sonrası)", *Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesi: Kavram, Süreç, Yöntem*, ed. Murat Aslan, (SETA Yayınları, İstanbul: 2023), s. 149-173.

[37] Hüseyin Yayman, *Şark Meselesinden Demokratik Açılıma Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası*, (SETA Rapor, İstanbul: 2011).

[38] Nebi Miş, "The Dynamics That Enabled the AK Party to Remain in Power for a Long Time", *Türkiye's Vision for Its New Century*, ed. Kılıç Buğra Kanat ve Burhanettin Duran, (SETA Yayınları, İstanbul: 2024).

vererek sözde özerklik söylemleri ile şiddeti hendek ve çukur terörü yoluyla şehirlere taşımıştır. Çözüm Süreci de böylece PKK ve onun destekçileri tarafından sona erdirilmiştir.

PKK'nın şiddet eylemlerini artırması sonucu devlet mücadele stratejisini yeniden belirlemiştir. Terörle mücadelenin ağırlığı sınır içinden sınır ötesine kaydırılarak tehdidi kaynağında önleme dönemi başlatılmıştır. Irak ve Suriye'nin kuzeyinde düzenlenen sınır ötesi harekatlar, terör örgütünün hareket alanı, lojistik hatları ve eylem kapasitesini daraltmıştır. Terör örgütünün üst yöneticilerine yönelik İHA ve SİHA teknolojilerinin oluşturduğu imkanlarla yapılan operasyonlar sevk ve idare kabiliyetini zayıflatmıştır. Irak Merkezi Yönetimi ve Irak Kürt Bölgesel Yönetimi ile yapılan anlaşmalar da askeri baskıyı artırmıştır. Terör örgütüne yurt içinden katılımların sınırlandırılması, PKK'nın siyasi uzantılarına yönelik baskının artması ve Türkiye'nin Suriye'de varlığının tahkim edilmesiyle terörle mücadelede önemli kazanımlar elde edilmiştir.

Terörsüz Türkiye sürecinin siyasi bir yaklaşım olarak başlatıldığı dönemde ise bölgesel ve küresel dengelerin değişimi hızlanmış,[39] bunun bir yansıması olarak bölgesel istikrarsızlık ve çatışma ihtimalleri artmıştır. Jeopolitik belirsizliklerin Türkiye'yi de içine alan coğrafyayı etkileme potansiyeli yükselmiştir. 7 Ekim 2023'te İsrail'in Gazze'de soykırım başlatması ve savaşı bölgeselleştirme planı, İsrail/ABD-İran gerilimi, Irak'ta istikrardan uzak kırılganlık, Suriye'de rejim değişimiyle oluşan yeni güç dengeleri Türkiye'nin iç cephesini tahkim etmesini zorunlu kılmıştır. İsrail'in bölgesel savaş planında PKK ve uzantıları başta olmak üzere terör örgütleri ve devlet dışı aktörleri kullanma ihtimali etnik ve mezhepsel fay hatlarının yeniden kullanılabilme riskini artırmıştır. Ayrıca Suriye sahasında ABD, Rusya ve İran'ın değişen öncelikleri de PKK ve uzantılarının dış destek imkanlarını daha belirsiz hale getirmiştir.

Terörsüz Türkiye'nin toplumsal zemini ve gerekçesi 26 Ağustos 2024'te Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Malazgirt'te yaptığı "birlik ve bütünlük" konuşmasıyla başlatılmıştır.[40] Cumhurbaşkanı Erdoğan 30 Ağustos Zafer Bayramı

[39] Terörsüz Türkiye ile ilgili süreci tüm yönleriyle ele alan bir çalışma için bkz. Nebi Miş, "A Türkiye-Specific Model for Ending Terrorism: Terror-Free Türkiye", *Insight Turkey*, Cilt: 27, Sayı: 4, (2025), s. 13-39.

[40] "Cumhurbaşkanı Erdoğan Malazgirt Zaferi'nin 953. Yıl Dönümü Kutlama Programında Konuştu", T.C. İletişim Başkanlığı, 26 Ağustos 2024, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-malazgirt-zaferinin-953-yil-donumu-kutlama-programinda-konustu, (Erişim tarihi: 13 Eylül 2026).

konuşmasında da bölgesel tehditler karşısında "iç kalede gedik açılmadığı müddetçe Türkiye'ye kalıcı zarar verilmeyeceğini" belirtmiştir. 1 Ekim'de TBMM'deki konuşmasında dile getirdiği "birlik ve beraberliği sağlamlaştırma" çağrısı ise meselenin güvenlik boyutunun yanında geniş bir siyasal ve toplumsal mutabakatla yürütüleceğini göstermiştir. Yine Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İsrail'in "Suriye ve Irak'ın kuzeyinde bölücü örgütü maşa olarak kullanmak suretiyle küçük uydu yapılar kurmak istediği" yönündeki uyarısı Terörsüz Türkiye hedefinin bölgesel boyutuna vurguyu da içermiştir.[41] Bu bakış açısının altında yatan dinamik ise Türkiye açısından içeride terörün sonlandırılması ve Ortadoğu'da teröre dayalı jeopolitik tasarımların boşa çıkarılması hedefi olmuştur.

MHP lideri Devlet Bahçeli'nin Cumhur İttifakı'nın ortağı olarak "terörsüz Türkiye ve bölge" hedefiyle hükümetin ve devletin ortaya koyduğu siyasetin hem başlatılmasına hem de yürütülmesine ilişkin desteği ve süreçte üstlendiği rol de Terörsüz Türkiye sürecini ilerletmede kolaylaştırıcı bir işlev görmüştür.[42] Her iki liderin iç cephenin tahkimine yönelik açıklamaları sürece yönelik desteği artırmıştır. İçeride toplumsal birliğin güçlendirilmesi, siyasetin terör vesayetinden kurtarılması, bölgesel çatışma ve kırılganlıkların fay hatları üzerinden Türkiye'ye taşınmasının engellenmesi öncelikli hedef olmuştur. Bunu tamamlayıcı olarak terörsüz bölge hedefi ise Ortadoğu'daki her bir devletin merkezi olarak güçlendiği ve toprak bütünlüğünün korunduğu, aynı zamanda vekil yapılar olan terör örgütlerinin tasfiye edildiği yeni bir güvenlik düzenini öngörmektedir.

Terörsüz Türkiye süreci başlatıldıktan sonra "Türkiye modeli"[43] olarak tarif edilebilecek bir tasfiye süreci planlanmış, her bir aşama belirli bir olgunluğa ulaştıktan sonra bir sonraki aşama başlatılmıştır. Bu bağlamda ilk aşamada Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliği ve MHP lideri Bahçeli'nin çağrıları, Cumhur İttifakı'nın iradesi ve TBMM'de partilerin büyük çoğunluğunun desteğiyle hedef, siyasi düzeyde ortaya koyulmuş ve süreç bir devlet politikasına dönüştürülmüştür.

[41] "Türkiye Büyük Millet Meclisi 28. Dönem 3. Yasama Yılı Açılış Konuşması", T.C. Cumhurbaşkanlığı, 1 Ekim 2024, https://tccb.gov.tr/assets/dosya/2024-10-01-TBMM-28Donem-3-Yasama-Yili.pdf, (Erişim tarihi: 13 Eylül 2026).

[42] "MHP TBMM Grup Toplantısı", TBMM, 22 Ekim 2024, https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=0b0d8d59-92eb-4657-93cd-0192b404b725, (Erişim tarihi: 13 Eylül 2026).

[43] Nebi Miş, "Terörün Sonlandırılmasında Türkiye Modeli", *Sabah*, 12 Mayıs 2025.

İkinci aşamada PKK terör örgütü önce kendini fesih ettiğini açıklamış, ardından sembolik silah yakma seremonisi gerçekleştirmiş ve Türkiye'den çekilme yönündeki açıklamalarıyla süreç ilerlemiştir. Özellikle Milli İstihbarat Teşkilatının kontrolünde sahadaki gelişmeler olgunlaştırılmaya çalışılmıştır. Sahadaki gelişmelerle eş zamanlı olarak TBMM'de Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu farklı kesimleri dinleyerek sürecin yasal ve kurumsal yapısının altyapısını oluşturacak bir rapor hazırlamıştır. Dördüncü aşamada terör örgütünün feshi, silah bırakma aşaması ve sonrasında geri dönüş ve rehabilitasyona ilişkin hukuki ve yasal zemin TBMM'de 467 milletvekilinin kabul oyu ve tarihi bir mutabakatla kabul edilmiştir.

Terörsüz Türkiye süreci başarıya ulaştığında Türkiye'nin iç istikrarı pekişecek, ekonomisi büyüyecek ve demokrasisi de güçlenecektir. Terörle mücadeleye harcanan kaynak savunmadan altyapıya, eğitimden sağlığa ve toplumsal refaha kadar farklı alanlara hasredilecektir. Dünyada belirsizliklerin arttığı bir dönemde enerji ve tedarik zincirlerindeki kırılganlıkların Türkiye ekonomisi üzerinde oluşturduğu baskı da bu anlamda hafifleyecektir. Ayrıca iç cephenin tahkimiyle bazı aktörlerin bölgesel çatışmaları Türkiye'nin fay hatları üzerinden içeriye taşıma planları da zorlaşacaktır. Terörsüz Türkiye iç istikrarın sürekliliğine hizmet ederken terörsüz bölge hedefi ise bölgesel istikrara katkı yapacaktır. Her iki hedefin gerçekleştirilmesi Türkiye'nin çevresinde istikrar ve düzen üreten kurucu aktör konumunu pekiştirecektir.

SONUÇ

Türkiye, 2020'lerde iyice belirginleşmeye başlayan "kuralsız dünya"ya Cumhuriyet döneminde hiç olmadığı kadar hazırlıklı girmektedir. Ancak gerek ekonomik gerekse askeri açıdan ABD ve Çin gibi küresel güçlerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin halen çok ciddi eksiklikleri olduğunu da ifade etmek gerekir. 1,6 trilyon dolara ulaşan GSYH'siyle Türkiye, İslam ülkeleri arasında en büyük ekonomik güç konumuna ulaşsa da bu rakam halen ABD'nin sadece yüzde 5,2'si ve Çin'in yüzde 8,2'sine karşılık gelmektedir. Bu durum Türkiye'nin ABD, Çin ya da AB'den gelebilecek ekonomik baskılar karşısında dayanıklı olabilmek için ekonomisini daha fazla büyütmesi gerektiğini göstermektedir. Ancak Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında SAGP'ye göre GSYH rakamları açısından Türkiye'nin Avrupa ülkeleriyle arasındaki farkı büyük ölçüde kapattığı görülmektedir. Türkiye'nin SAGP'ye göre GSYH'sinin Alman-

ya'nın GSYH'sine oranı 2002'de yüzde 25 düzeyindeyken 2025'te yüzde 62'ye yükselmiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin SAGP'ye göre GSYH'sinin Fransa'nın GSYH'sine oranı yüzde 35'ten yüzde 88'e, İtalya'nın GSYH'sine oranı ise yüzde 37'den yüzde 105 düzeyine yükselmiştir.[44] Yani SAGP'ye göre GSYH açısından Türkiye 2002'de İtalya'nın yalnızca üçte biri kadar bir ekonomik büyüklüğe sahipken 2025'te bu ülkeyi geçmiştir.

Çeyrek asır öncesiyle karşılaştırıldığında, aradan geçen süre içerisinde gösterdiği ekonomik büyümeyle Türkiye dışarıdan gelebilecek saldırılara ve küresel krizlere karşı daha hazırlıklı hale gelmiştir. Fakat enerji alanında dışa bağımlılığın tamamen ortadan kaldırılması, yapay zeka, nadir elementler, yarı iletkenler ve çip üretimi konularında da yerli alternatiflerin geliştirilmesi "kuralsız dünya"da Türkiye'nin elini güçlendirecektir. Bu alanlarda dünyada esas olarak ciddi bir karşılıklı bağımlılık ağının oluştuğu ve hiçbir ülkenin tamamen kendi kendine yeterli durumda olmadığı biliniyor olsa dahi yine de ABD, Çin, Tayvan, Güney Kore ve Hollanda gibi ülkelerin sahip oldukları üstünlükleri baskı aracı olarak kullanma ihtimali Türkiye'nin bu konularda daha fazla çaba sarf etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Askeri teknoloji ve havacılık alanlarında da benzer bir durumdan bahsetmek mümkündür. Türkiye'nin son 20 yıl içerisinde savunma sanayii ve havacılık alanında yerli teknoloji geliştirme konusundaki adımları oldukça ileridir ancak yine de uçak motorları, gelişmiş askeri çip üretimi ve katmanlı hava savunma sistemleri alanlarında eksiklikler söz konusudur. Bu eksikliklerin her biri konusunda yoğun çalışmaların yürütüldüğü bilindiği gibi bu alanlarda dünyayla yarışabilmek için çok büyük finansal kaynakların ayrılması gerektiği de sır değildir. Özellikle yapay zekanın askeri teknolojilerde kullanılması kaçınılmaz bir ihtiyaç haline gelmiş ve bu durum gelişmiş bir yapay zeka ekosisteminin inşasını gerektirmektedir. Türkiye'nin SİHA'lar konusunda çok daha az kaynakla Amerikan ve İsrail şirketleriyle nasıl rekabet edilebileceğini gösteren başarılı karnesi, bu eksik alanlarda da sınırlı finansal kaynaklarla büyük adımlar atılabileceğinin işareti olarak görülebilir.

[44] "World Bank Open Data".

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ 2025 GELİŞMELERİ

TÜRKİYE'NİN ALMANYA POLİTİKASI 2025

KEMAL İNAT

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

GİRİŞ

Almanya'nın artan güvenlik kaygılarının bir sonucu olarak 2024'te başlayan Türkiye'ye yakınlaşması 2025'te Berlin'de göreve gelen yeni CDU/CSU-SPD federal hükümeti döneminde daha da hızlandı. Bunda yeni Alman hükümetinin önceki hükümete göre dış politika konularına daha az ideolojik ve daha fazla pragmatik yaklaşmasının yanında ABD'de Donald Trump'ın yeniden başkanlık koltuğuna oturması etkili oldu. Ukrayna'ya saldıran Rusya'ya karşı uyguladıkları yaptırım politikasında ABD'ye güvenemeyeceğini yıl içinde iyice anlayan Almanya ve diğer birçok Avrupa Birliği (AB) ülkesi Türkiye ile daha rasyonel bir ilişkiye yönelme ihtiyacı hissetmiştir.

Yıl içerisinde Almanya'dan cumhurbaşkanı, başbakan ve dışişleri bakanı düzeylerinde Türkiye'ye ziyaretler gerçekleşirken önceki hükümetin iki yıldır imzalamadığı Türkiye'ye Eurofighter savaş uçaklarının satışı yeni Başbakan Friedrich Merz'in başında olduğu yeni hükümet tarafından onaylanmıştır.

Bunun yanında Almanya ve Türkiye üst düzey toplantılarda iki ülke arasındaki güvenlik iş birliğini daha ileri taşıma konusunda niyet ve hedeflerini dile getirmişlerdir. Türkiye'nin Gazze ve Ukrayna sorunlarının çözümü konusundaki diplomatik girişimleri Almanya tarafından olumlu karşılanırken Baas rejiminin yıkılmasının ardından Suriye'nin istikrara kavuşup mültecilerin geri dönmesi konusunda da iki ülke benzer hedeflere sahip olmuşlardır. Ancak YPG/SDG'nin Suriye'deki geleceği ve İsrail'in bu ülkeye yönelik yıkıcı faaliyetleri konusunda Ankara ile Berlin arasında görüş ayrılıklarının olduğu da gözlenmiştir.

2025'te Türkiye ile Almanya arasındaki ticaret bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 9 oranında artarken Almanya'dan Türkiye'ye gelen uluslararası doğrudan yatırımlarda (UDY) yüzde 19'a varan bir düşüş görülmüştür. İki yıl üst üste ekonomik küçülme yaşayan ve Trump'ın yeni gümrük duvarlarından ciddi ekonomik zarara uğrayan Almanya için Türkiye önemli bir ticaret ortağı olarak kalmaya devam ederken Türkiye açısından da Almanya en fazla ihracat yaptığı ülke olma özelliğini 2025'te de sürdürmüştür.

ÜST DÜZEY ZİYARETLERLE GELİŞEN SİYASİ İLİŞKİLER

2025'te gerçekleşen üst düzey ziyaretler açısından bakıldığında, Almanya'nın dış politika açısından bütün önemli üst düzey temsilcilerinin Türkiye'ye gelmiş olmaları bu ülkenin Türkiye'ye verdiği önemin göstergesi olmuştur. Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier Şubat'ta, Başbakan Friedrich Merz ve Dışişleri Bakanı Johann Wadephul Ekim'de Türkiye'yi ziyaret ederken Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ise Kasım'da Almanya'ya ziyarette bulunmuştur.

Alman Cumhurbaşkanı Steinmeier'in geçen yıl Nisan'da gerçekleştirdiği resmi ziyaretin ardından on ay gibi kısa bir süre içerisinde yeniden Türkiye'ye gelmesi, Almanya'nın özellikle bölgesel sorunların çözümü konusunda Türkiye'yi önemli bir ortak olarak gördüğünü göstermiştir. 5 Şubat'ta Türkiye'ye gelen Steinmeier'in Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile yaptığı görüşmede Suriye ve Filistin konularının öne çıktığı ve her iki ülkede barışın sağlanması konusunda atılabilecek adımların konuşulduğu ifade edilmiştir.[1] Suriye'de yaşanan rejim değişimi, Gazze ve Lübnan'da varılan geçici ateşkes ve

[1] "Bundespräsident Steinmeier betont Bedeutung der Türkei für Frieden in der Region", Deutschlandfunk, 5 Şubat 2025.

ABD'de yeniden başkanlık koltuğuna oturan Donald Trump'ın Gazze halkını bölgeden çıkarıp başka ülkelere yerleştirileceğine yönelik önerilerinin konuşulduğu bir dönemde gerçekleştirilen ziyaret sırasında yapılan basın toplantısında her iki cumhurbaşkanı özellikle bu konulara ilişkin görüşlerini dile getirmiştir.

Almanya Cumhurbaşkanı Steinmeier, Beşar Esed yönetiminin devrilmesinin ardından Suriye'de kapsayıcı bir sürecin önemli olduğunu, bu çerçevede ülkedeki bütün etnik grupların sürece katılmasının gerekliliğini ve bu sayede Türkiye ve diğer ülkelere göç eden Suriyelilerin yeniden ülkelerine dönmelerinin mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Steinmeier, Gazze konusunda da Trump'ın Filistinlilerin Gazze'den göç ettirilmesi önerisine karşı çıkmış; bunun uluslararası hukuk açısından kabul edilemez olduğunu, bu tür önerilerin büyük endişe ve korkuya yol açtığını vurgulamış ve Almanya'nın Filistin meselesinde iki devletli çözümü savunmaya devam ettiğini belirtmiştir. Gazze'de ve Lübnan'da varılan ateşkese de değinen Alman cumhurbaşkanı, Gazze'deki ateşkesin sorunun çözümü konusunda ilk adım olduğunu ve bunun ardından daha kapsamlı ve bütün aktörleri kapsayan bir siyasi sürecin oluşması için çalışılması gerektiğini ifade etmiştir.[2]

Cumhurbaşkanı Erdoğan da basın açıklamasında, son dönemde Türkiye ile Almanya arasında gerçekleşen üst düzey ziyaretlerin iki ülke arasındaki yakın diyaloğun en açık tezahürü olduğunu vurguladıktan sonra Türkiye ile Almanya arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin oldukça güçlü olduğunu ve ticaret hacmini artırmaya ve karşılıklı yatırımları teşvik etmeye devam ettiklerini ifade etmiştir. Türk toplumunun güvenlik ve refahının Almanya ile gündemlerinin en üst sıralarında yer aldığını belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, terörle mücadele, düzensiz göç, vize sorunları, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve savunma sanayii konularının da görüşülen konular arasında olduğunu dile getirmiştir. "Avrupa genelinde yabancı karşıtlığı, ırkçılık ve İslam düşmanlığı içeren eylem ve söylemlerin arttığını müşahede ediyoruz. Bu durum, Türk toplumunu da endişelendirmektedir" sözleriyle Avrupa'da aşırı sağın yükselişinin bu bölge ülkelerinde yaşayan Türkler ve diğer Müslümanlar açısından yol açtığı olumsuz sonuçlarına değinen Cumhurbaşkanı Erdoğan,

[2] Tuğba Altun, Mehmet Şah Yılmaz ve Gökhan Çeliker, "Almanya Cumhurbaşkanı Steinmeier: Türkiye'yle Ortak Bir Çıkarımız Var, O da Artık Bölgede Kalıcı Barışın Yerleşmesi", Anadolu Ajansı, 5 Şubat 2025.

Avrupa siyasetinde etkin bir ülke olan Almanya ile bu sorunların çözümü konusunda diyaloğun önemine değinmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan başta Gazze, Suriye ve Ukrayna olmak üzere bölge sorunlarına çözüm konusunda Ankara ile Berlin arasındaki iş birliğinin önemine de işaret etmiştir:

> Bu minvalde Türkiye'nin Suriye'nin yeniden imarına yönelik çabalarına Almanya'nın da gerekli desteği sağlayacağına inanıyorum. Gazze'de ilan edilen ateşkesin muhafazası için herkese büyük sorumluluklar düşüyor. Uluslararası toplum olarak iki devletli çözüm için gayretlerimizi sürdürmeliyiz.[3]

17 Ekim'de Türkiye'yi ziyaret eden Almanya'nın yeni Dışişleri Bakanı Wadephul'un temaslarında da iş birliği vurgusu öne çıkmıştır. Bir Alman haber sitesinin ziyarete dair haberinin spotundaki "Dışişleri Bakanı Wadephul, Ankara'ya yaptığı ilk ziyaretinde Türkiye'nin önemli bir ortak olarak sahip olduğu önemi vurguladı. Gazze'deki durum ve Rusya'nın Ukrayna'ya karşı savaşı ana gündem maddeleriydi. Eleştirel ifadeler neredeyse hiç duyulmadı" şeklindeki ifadeler iki ülke ilişkilerinin geldiği noktayı işaret etmiştir.[4] 2010'larda daha çok Türkiye'ye yönelik eleştirilerin ve hatta bazı dönemlerde yaptırımların konuşulduğu haberlerin öne çıktığı düşünüldüğünde, küresel ve bölgesel krizlerin arttığı son dönemde artık Almanya'nın Türkiye'yi eleştiri, baskı ve yaptırımlarla karşısına almak yerine iş birliği ve ortaklık söylemleriyle yanına çekmeye çalıştığı açık bir şekilde görülmektedir. Alman dışişleri bakanının Türkiye temasları öncesinde *Hürriyet* gazetesine verdiği mülakatta kullandığı şu ifadeler Almanya'nın benimsediği yeni tavrı yansıtmıştır:

> Federal hükümet olarak, Türkiye ile mümkün olduğunca yakın bir ilişki içinde olmak bizim için büyük önem taşıyor. Türkiye, bahsettiğim tüm toplumsal bağların yanında, NATO içinde olduğu kadar G20 içinde de bizim için önemli bir stratejik ortaktır. Aynı zamanda Türkiye güvenlik politikasından göç konusuna kadar jeopolitik zorlukları birlikte aşmak istediğimiz, Ortadoğu'da etkili bir aktördür.[5]

Türkiye temasları sonrasında yaptığı basın açıklamasında da Wadephul, Gazze'de ateşkesin sağlanması konusunda Ankara'nın oynadığı pozitif rolden övgüyle bahsetmiş ve Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sonucu yaşanan savaş karşısında Türkiye'nin önemini vurgulamıştır. Türkiye'nin bir NATO müt-

[3] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Almanya Cumhurbaşkanı Steinmeier ile Ortak Basın Toplantısında Konuştu", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 5 Şubat 2025.

[4] Benjamin Weber, "Schulterschluss statt Misstöne", Tagesschau, 18 Ekim 2025.

[5] "Wadephul: Türkiye Önemli Bir Ortaktır", *Hürriyet*, 17 Ekim 2025.

tefiki olarak, savaşan taraflar arasındaki görüşmelere ev sahipliği yaparak ve Boğaz'da gemilerin geçişini düzenleyen Montrö Sözleşmesi'nin koruyucusu olarak özel bir role sahip olduğunu vurgulayan Alman bakan, Rusya-Ukrayna savaşının bir an önce sona ermesinin Ankara ve Berlin'in ortak hedefi olduğunun altını çizmiştir. Savunma sanayii alanında da Türkiye ile daha fazla iş birliğine önem verdiklerini belirten Alman bakan, NATO çatısı altında ortaklığa sahip oldukları Türkiye ile iş birliği yapmalarının doğal olduğunu ifade etmiştir. Ankara-Brüksel ilişkileri konusunda ise Türkiye'nin AB'ye doğru ciddi bir adım atmak istediğini fark ettiğini söyleyen Wadephul "Jeostratejik konumunu göz önünde bulundurarak, AB ile Türkiye arasındaki iş birliğini de güçlendirmek istiyoruz" ifadeleriyle Türkiye ile geliştirilen iyi ilişkileri AB düzlemine de taşımak istediklerinin sinyalini vermiştir.[6]

Alman dışişleri bakanının yaklaşık bir buçuk ay sonra Dışişleri Bakanı Fidan'ın gerçekleştirdiği Berlin ziyareti sırasında Türkiye'nin AB üyeliği konusunda daha açık ifadeler kullandığı görülmüştür. İki dışişleri bakanının 28 Kasım'da yaptıkları ortak basın toplantısında Wadephul'un Türkiye'nin üyeliği konusunda "AB ile Türkiye arasındaki iş birliğini güçlendirmenin bizim çıkarımıza olduğu açıktır… AB'nin Türkiye'ye yaklaşması ve diyalog kanallarını güçlendirmesi gerekiyor. Şimdi yeni bir sayfa açmanın zamanı geldi" şeklindeki sözleri Alman medyasında, Berlin'in Türkiye'nin AB üyeliği konusunda yeni bir fırsat penceresi açmak istediği şeklinde yorumlanmıştır.[7]

AB'yi bir "Hristiyan Birliği" olarak gören ve Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olduğu bilinen Hristiyan Demokrat Birliği (CDU) partisine mensup bir dışişleri bakanının bu ifadeleri Türk-Alman ve Türkiye-AB ilişkileri açısından çok önemliydi. Zira Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) mensubu Gerhard Schröder'in başbakanlık yaptığı 1998-2005 arasında Almanya'nın desteğiyle önce 1999'da AB'ye aday ülke olarak kabul edilen Türkiye 2005'te de katılım müzakerelerine başlamıştı. Ancak 2005'teki seçimleri CDU'nun kazanması sonrasında başbakanlık koltuğuna oturan Angela Merkel döneminde, partinin Türkiye'nin üyeliğine karşı tavrı nedeniyle üyelik sürecinde

[6] "Deutschland und Türkei streben engere Zusammenarbeit an", *Der Spiegel*, 18 Ekim 2025.

[7] "Wadephul sagt Türkei neuen Anlauf für EU-Beitritt zu", *Handelsblatt*, 28 Kasım 2025; "Wadephul stellt Türkei neuen Anlauf für EU-Beitritt in Aussicht", Deutschlandfunk, 28 Kasım 2028; "Türkei in die EU? Wadephul will Verhandlungen wiederbeleben", ZDF, 28 Kasım 2025; "Wadephul macht Türkei neue EU-Hoffnung", *Bild*, 28 Kasım 2025; "Angestrebter EU-Beitritt: Wadephul fordert neue Gespräche und Annäherung an die Türkei", *Tagesspiegel*, 28 Kasım 2025.

ilerleme sağlanması mümkün olmamıştı. Bu nedenle CDU mensubu bir dışişleri bakanının Ankara-Brüksel ilişkilerini canlandırmaya yönelik sözleri kafalarda soru işaretleri oluşmasına neden oldu. Artan küresel ve bölgesel riskler nedeniyle Ankara'nın artan önemi Almanya'daki Hristiyan Demokratların Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki olumsuz tavrını değiştirmelerine yol açmış olabilir miydi? Yoksa Wadephul'un sözlerini genel olarak Türkiye-AB iş birliğinin artırılması yönünde bir temenni olarak mı anlamak gerekiyordu? Alman medyasının bu açıklamalara gösterdiği ilginin Türk medyasında görülmemesi Türkiye'de Almanya'nın Türkiye'nin üyeliği konusundaki olumsuz tavrının değişmesinin zor olduğuna dair var olan algının göstergesi olarak okunabilir.

2025'te Türk-Alman ilişkileri açısından en önemli ziyaret olan yeni Başbakan Merz'in 29-30 Ekim arasında gerçekleştirdiği Ankara ziyaretin de Almanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğine destek verip vermediği gündeme gelmiş, Merz'in Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ortak basın toplantısındaki "Şahsen ben ve federal hükümetimiz, Türkiye'yi AB'nin yakın bir ortağı olarak görüyoruz. Avrupa'ya giden yolu daha da düzeltmek istiyoruz. Cumhurbaşkanına [Erdoğan'a], Avrupa düzeyinde de buna uygun bir stratejik diyalog kurulması için çaba göstereceğimi söyledim" şeklindeki ifadelerinin Türkiye'nin AB üyeliğine destek olarak yorumlanıp yorumlanamayacağı tartışma konusu olmuştur. Merz'in Türkiye'yi AB'nin "içinde" görmek istediğini mi söylediği yoksa "yanında" gördüğünü mü dile getirdiği bu tartışmaların ana konusunu teşkil etmiştir.[8] Alman başbakanın bu konudaki tutumundan bağımsız olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan "iradelerinin AB'de karşılık görmesi durumunda üyelik konusunda çok kısa sürede ciddi mesafe alabileceklerini" ifade etmiştir.[9]

Gazze, Ukrayna ve savunma iş birliği konularının öne çıktığı basın açıklamasında Almanya başbakanı, iki ülke arasındaki ilişkileri "değerli" ve "benzersiz bir şekilde geniş ve derin" ifadeleriyle nitelendirirken 64 yıl önce imzalanan anlaşmayla ülkesine gelen Türk işçilerinin Almanya'nın ekonomik

[8] "Merz 'Türkiye'yi AB'de Görmek İstiyoruz' Dedi mi?" BBC Türkçe, 1 Kasım 2025; "Pressekonferenz von Bundeskanzler Merz und Staatspräsident Erdoğan in Ankara", Die Bundesregierung, 30 Ekim 2025; "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Almanya Başbakanı Merz ile Ortak Basın Toplantısı Düzenledi", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 30 Ekim 2025.

[9] "Almanya Başbakanı Merz Ankara'da: 'Türkiye ile Yeni Bir Stratejik Diyalog Başlatacağız'", BBC Türkçe, 30 Ekim 2025.

kalkınmasına yaptığı katkı için minnettarlığını dile getirmiştir.[10] Büyük güçlerin politikalarının damgasını vurduğu yeni bir jeopolitik döneme girildiğini belirten Merz, "Almanlar ve Avrupalılar olarak stratejik ortaklıklarımızı geliştirmeliyiz ve bu konuda Türkiye ile iyi ve derin bir ortaklık kurmaktan başka yol yoktur" ifadeleriyle Ankara ile iş birliğinin önemini vurgulamıştır. Bu ifadeler Berlin'in Ankara ile ilişkilerini uzun vadeli jeopolitik ve güvenlik çıkarları çerçevesinde değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Merz bu bakış açısını şu sözlerle özetlemiştir:

> Toplumlarımız ve ekonomilerimiz birbiriyle yakından bağlantılıdır ve NATO içinde yakın güvenlik ortaklarıyız. Türkiye, şu anda bizi meşgul eden ve ilgilendiren neredeyse tüm dış politika ve güvenlik konularında önemli bir aktördür.[11]

Cumhurbaşkanı Erdoğan da konuşmasında iki ülke arasında ekonomi ve siyasi alanlardaki iş birliği eksenli ilişkilere değindikten sonra Türkiye'nin AB üyeliği konusunda Almanya'dan destek beklediklerini ifade etmiş, Avrupa'da artan ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığıyla mücadelenin öneminin altını çizmiş ve savunma sanayii alanında taraflar arasında önemli iş birliği potansiyelinin olduğunu vurgulamıştır.[12]

GÜVENLİK: EUROFIGHTER ONAYI VE İŞ BİRLİĞİ ARAYIŞI

Güvenlik konuları ve bu alanda hedeflenen iş birliği 2025'te Türk-Alman ilişkilerinin en önemli gündem maddesi oldu. Aslında Türkiye açısından Almanya zaten önemli bir güvenlik ortağı olarak görülüyordu. Her iki ülkenin NATO üyesi olmasının ötesinde Almanya, Türkiye'nin önemli silah tedarikçilerinden biriydi. Başta Leopard tankları olmak üzere Türk ordusunun savaş gereçlerinde Alman üreticilerin önemli payı vardı. Ancak 2010'larda Ankara'nın Brüksel ile siyasi ilişkilerinde yaşadığı sorunlar nedeniyle Almanya'nın da dahil olduğu bazı AB ülkeleri Türkiye'ye karşı adı koyulmamış bir silah ambargosu uygulamaya başlamışlar ve özellikle 2021-2023 arasında bu ambargo ileri boyutlara ulaşmıştı. 2023'te Almanya'daki SPD-Yeşiller-FDP koalisyon hükümetinin Türkiye'ye silah satışına onay verdiği tutar sadece 1,22

[10] "Erdoğan empfängt Merz mit militärischen Ehren – keine Gespräche mit Opposition", *Der Spiegel*, 30 Ekim 2025.

[11] "Pressekonferenz von Bundeskanzler Merz und Staatspräsident Erdoğan in Ankara".

[12] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Almanya Başbakanı Merz ile Ortak Basın Toplantısı Düzenledi".

milyon avro olmuştu. Bu defakto silah ambargosunda koalisyonun ortağı olan Yeşiller partisinin Ankara'ya karşı ideolojik tavrı çok etkili olmuştur. Ancak Almanya'nın ve Avrupa'nın artan güvenlik endişeleri, özellikle de ABD'de Trump'ın yeniden başkanlık koltuğuna oturma ihtimali, SPD-Yeşiller-FDP koalisyonunun Ankara'ya karşı tavrını değiştirmesine ve 2024'te Almanya'dan Türkiye'ye 336 milyon avro değerinde silah satışına onay vermesine yol açmıştır. Buna rağmen söz konusu koalisyon hükümeti döneminde, Ankara'nın Mart 2023'ten beri talep ettiği Eurofighter savaş uçaklarının Türkiye'ye satışına onay çıkmamıştır. Bunda Yeşiller partisine mensup Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock'un engellemeleri önemli rol oynamıştır.[13]

2025'te Almanya'da yapılan seçimlerle birlikte Hristiyan Demokratlar öncülüğünde yeni bir hükümetin kurulması ve Yeşiller'in yeni hükümette yer almaması Ankara-Berlin güvenlik ilişkilerinin daha rasyonel bir temele oturmasına zemin hazırladı. Yeni CDU/CSU-SPD koalisyon hükümetinde başbakanlık koltuğuna oturan Friedrich Merz, başında bulunduğu Almanya'dan Avrupa'nın geniş kesimlerinin liderlik beklediğinin, Rusya'yı saldırgan politikalarından caydırmak için diplomatik çabalar ve ekonomik yaptırımların yeterli olmayacağının ve artık güvenlik alanında ABD'ye sırtını yaslama dönemlerinin geçtiğinin farkındaydı. Bu nedenle Almanya'nın hızlı bir şekilde silahlanması ve kendisine yeni güvenlik ortakları bulması gerekiyordu. Bu yeni güvenlik yaklaşımı, uzun yıllardır NATO müttefiki olan ve savunma sanayii alanında son dönemde büyük ilerlemeler kaydeden Türkiye'ye yönelik bakış açısının değiştirilmesini zorunlu kılıyordu. Türkiye artık ekonomik ve güvenlik alanlarında Batı'ya muhtaç ve istenildiği zaman iç işlerine müdahale edilebilecek bir ülke olarak değil özellikle güvenlik alanında iş birliği yapılması zorunlu bir eşit ortak olarak dikkate alınmalıydı.

Bu yeni bakış açısı çerçevesinde Merz hükümetinin Türkiye konusunda attığı ilk adımlardan biri Eurofighter savaş uçaklarının satışı konusunda iki yılı aşkın süredir bekleyen onayın verilmesi oldu. İngiltere, İspanya ve İtalya ile birlikte bu uçakları üreten dört ülkeden biri olan Berlin'in onayı Ankara ve Londra tarafından uzun süredir talep ediliyordu. 23 Temmuz'da Almanya hükümet sözcüsü Stefan Kornelius gazetecilere yaptığı bir açıklamada Almanya'nın Türkiye'ye Eurofighter satışını onayladığını ve bu onaya dair belgenin

[13] Kemal İnat, "Türkiye'nin Almanya Politikası 2024", *Türk Dış Politikası Yıllığı 2024*, der. Burhanettin Duran, Kemal İnat, Nebi Miş ve Mustafa Caner, (SETA Yayınları, İstanbul: 2025), s. 87-88.

Türkiye'ye gönderildiğini ifade etti. Aynı gün İstanbul'da Savunma Bakanı Yaşar Güler ile İngiliz mevkidaşı John Healey arasında imzalanan bir mutabakatla Türkiye'nin söz konusu uçakları alması kararlaştırıldı.[14] Türkiye ile İngiltere arasındaki detaylı anlaşma ise 27 Ekim'de İngiltere Başbakanı Keir Starmer'ın Türkiye ziyareti sırasında imzalandı. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Starmer arasında imzalanan anlaşmaya göre Türkiye'nin İngiltere'den 20 adet Eurofighter savaş uçağı satın alması kesinleşmiş oldu. Milli Savunma Bakanı Güler bu 20 adedin dışında daha erken teslimat için Katar ve Umman'dan söz konusu savaş uçaklarından 12'şer adet Türkiye'ye teslim edileceğini açıkladı.[15]

Alman medyasında, Berlin'in bu uçakların Türkiye'ye satışına onay verirken Ankara'dan "uçakların yalnızca NATO ittifakı dayanışması çerçevesinde kullanılacağına, yani ittifakın başka bir üyesine karşı kullanılmayacağına dair taahhüt aldığı" ve Yunanistan Başbakanı Kiryakos Miçotakis'in de süreç içerisinde bilgilendirildiğine yönelik haberler yer almıştır.[16] Ayrıca Yeşiller partisi başta olmak üzere bazı muhalefet partileri Merz hükümetinin bu savaş uçaklarının Türkiye'ye satılmasına onay vermesini eleştirmiştir.[17] Buna mukabil karar vermeye yetkili Alman siyasetçiler ve savunma sanayii temsilcileri ise NATO üyesi Türkiye'ye Eurofighter uçaklarının satışının doğal olduğunu ifade etmiştir.[18]

Almanya 2025'te sadece Eurofighter uçaklarının satışına onay vermekle kalmamış aynı zamanda 1999'dan beri Türkiye'ye satışına onay verdiği silah satış miktarı en üst seviyeye ulaşmıştır. 1 Ocak-8 Aralık 2025 arasında Alman hükümetinin onay verdiği silah satışları içerisinde Türkiye 726 milyon avro ile ikinci sırada yer almıştır. Bir önceki yıla kıyasla yaklaşık iki katına çıkan Türkiye'ye silah satış onayıyla Almanya, söz konusu dönemde Türkiye'ye Ukrayna'dan (483 milyon avro) daha fazla silah satış onayı vermiştir. Birinci sırada ise 1,31 milyar avro ile Norveç yer almıştır.[19]

[14] "Eurofighter: Türkiye ve İngiltere'nin İmzaladığı Anlaşma ve Almanya'nın Onayı Ne Anlama Geliyor?", BBC Türkçe, 23 Temmuz 2025.

[15] Anıl Can Tuncer, "İngiltere Başbakanı Starmer Ankara'da: Eurofighter Anlaşması İmzalandı", Euronews Türkçe, 27 Ekim 2025.

[16] "Deutschland stimmt Lieferung von Eurofighter-Jets an Türkei zu", *Die Zeit*, 23 Temmuz 2025.

[17] "Deutschland genehmigt Erdoğan Kampfjets", Tageszeitung, 23 Temmuz 2025.

[18] Anna Kipnis, Frank Specht ve Julian Olk, "Deutschland erlaubt Eurofighter-Lieferung an Türkei", *Handelsblatt*, 23 Temmuz 2025; "Almanya'dan Savunma İşbirliği Mesajı: 'Bizim Açımızdan Sınırlama Yok'", BBC Türkçe, 17 Ekim 2025; "Wadephul: Türkiye Önemli Bir Ortaktır".

[19] "Almanya'dan Türkiye'ye Silah Satışında Yeni Rekor", DW Türkçe, 29 Aralık 2025.

2021-2023 arasında Berlin, Ankara'ya silah satışını çok azaltmış olmasına rağmen SIPRI verilerine göre Almanya, 2020-2024 döneminde Türkiye'nin silah ithalatında İspanya (yüzde 34) ve İtalya'nın (yüzde 24) ardından yüzde 19'luk payla en büyük üçüncü tedarikçi olmuştur.[20] Son dönemde dünyanın en fazla silah ihraç eden ülkeleri listesinde beşinci sırada bulunan Almanya ile on birinci sırada yer alan Türkiye arasında güvenlik iş birliği önemli hale gelmiştir. Geleneksel olarak bazı istisna dönemleri dışında Almanya, Türkiye'nin en önemli savunma sanayii tedarikçilerinden biri iken artık Türkiye'nin bu alanda yükselmesi ve birçok Avrupa ülkesine silah satışı gerçekleştirmesinin ardından Türkiye'nin de Almanya'ya savunma sanayii ürünleri satabileceği dile getirilmektedir. Rusya karşısında artan tehdit algısı ve ABD'ye yönelik giderek büyüyen güvensizlik nedeniyle Almanya'nın askeri harcamalarını büyük ölçüde artırma kararı alması, Türkiye'nin Alman savunma sanayii için öne çıkan tedarikçilerden biri olabileceğine işaret etmektedir.

Nitekim Şubat'ta Türk savunma sanayii şirketi REPKON'un "Alman Silahlı Kuvvetlerinin topçu mühimmatlarının üretimi ve teslimatına yönelik bir projede, 155 milimetre patlayıcı dolum tesisi için Almanya'da bir firmayla yüksek hacimli bir sözleşme imzalaması" Türkiye'den Almanya'ya savunma sanayii ihracatının önemli bir örneği olmuştur.[21] Türkiye'nin küresel ölçekte ileri teknolojiye sahip olduğu SİHA teknolojileri alanında da askeri kapasitesini bu alanda güçlendirmek isteyen Almanya'nın, Türk savunma sanayii şirketleri açısından potansiyel bir müşteri konumunda olduğu söylenebilir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Almanya Başbakanı Merz'in Ekim sonunda gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti sırasında yapılan ortak basın açıklamasında bu konuya değinmiş ve "Türkiye'nin savunma sanayii alanında yakaladığı ivme dikkate alındığında Almanya ile çok geniş iş birliği imkanlarına sahip olunduğunu kaydederek kazan kazan anlayışı temelinde bu iş birliğini daha da güçlendirebileceklerini" şu sözlerle ifade etmiştir:

> Gerek ticaretimizi gerek müşterek yatırımları bir üst seviyeye taşıyacak savunma iş birliği konusunu Sayın Şansölye ile değerlendirdik. Avrupa'da değişen güvenlik koşulları ışığında savunma sanayii ürünlerinin tedarikinde

[20] "Trends in International Arms Transfers, 2024", SIPRI Fact Sheet, (Mart 2025), s. 6.

[21] Göksel Yıldırım, "Türkiye'den Almanya'ya Savunma Sanayisinde Teknoloji Transferi", Anadolu Ajansı, 6 Şubat 2025.

geçmişte yaşanan sıkıntıları geride bırakarak ortak projelere odaklanmamız gerekiyor.[22]

Türk-Alman ilişkilerinde güvenlik iş birliğinin giderek önem kazandığı 2025'te Türkiye'nin AB ülkelerinin silahlanması için 150 milyar avro bütçeyle oluşturulan Avrupa için Güvenlik Eylemi (Security Action for Europe, SAFE) programına katılma konusundaki talebine Almanya'nın destek vermesi beklenmiştir. Zira Ankara'nın Doğu Akdeniz ve Ege'de sorunlar yaşadığı Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) Türkiye'nin bu programdan faydalanmasına karşı bir direnci söz konusuydu. 28 Kasım'da Berlin'de Türk mevkidaşı Fidan'ı ağırlayan Alman Dışişleri Bakanı Wadephul bu konuya da değinerek Türkiye'nin Almanya için hep güvenilir bir NATO müttefiki olduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin SAFE programına katılmasını sağlamaya çalıştıklarını "Bence bu [SAFE], önemli NATO ortakları Türkiye ve İngiltere'ye de açılmalı. Bunun için yapıcı görüşmeler yürütüyoruz. Türkiye bu bağlamda bizim için hep çok güvenilir ve istikrarlı bir NATO müttefiki oldu" sözleriyle dile getirmiştir. Dışişleri Bakanı Fidan da Avrupa güvenliği açısından güçlü bir savunma sanayii kapasitesine ve tecrübeli silahlı kuvvetlere sahip olan Türkiye'nin SAFE mekanizmasından dışlanmamasının önemli olduğunu vurgulamıştır.[23] Ancak Almanya gibi ülkelerin desteğine rağmen Yunanistan, GKRY ve onlara destek veren bazı AB üyelerinin engellemeleri nedeniyle 2025 içerisinde Türkiye'nin SAFE programına katılımı mümkün olmamıştır.[24]

BÖLGESEL VE KÜRESEL SORUNLARIN ETKİLERİ

Türkiye ile Almanya arasında başta güvenlik konuları olmak üzere birçok alanda iş birliğine yönelimin arttığı bir dönemde iki ülkenin Ukrayna, Gazze, Suriye ve Doğu Akdeniz sorunlarına yaklaşımlarında görüş ayrılıklarını arka plana atan ve iş birliğini öne çıkaran bir yaklaşım içerisinde oldukları görülmüştür. Nitekim Dışişleri Bakanı Fidan'ın Kasım sonunda Almanya ziyareti sırasında gerçekleştirilen ortak basın açıklamasındaki ifadeleri bu yaklaşımın göstergesidir:

[22] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Almanya Başbakanı Merz ile Ortak Basın Toplantısı Düzenledi".

[23] "Almanya: Türkiye Bizim için Jeostratejik Bir Ortak", BBC Türkçe, 28 Kasım 2025.

[24] Güven Özalp, "AB'nin Savunma Fonu SAFE için Verdiği Süre Doldu: Türkiye için Süreç Bitti mi?", BBC Türkçe, 30 Kasım 2025; "Almanya ve Yunanistan Arasında Türkiye Çekişmesi: 'SAFE Planına Katılsın' Krizi", Haber7, 29 Kasım 2025.

> Almanya ve Türkiye'nin ortak çıkarları birçok küresel ve bölgesel konuda örtüşmekte. Balkanlardaki istikrar hem Almanya hem Türkiye için önemli, Ukrayna'daki savaşın durması bizim için önemli, Gazze'deki Barış Planı'nın hayata geçmesi bizim için önemli, Suriye'deki istikrar bizim için önemli, Kafkaslardaki istikrar, barış bizim için önemli ve daha geniş kürede Afrika'daki iş birliklerimiz, oradaki barış alanı hepimiz için önemli. Şimdi bu kadar önemli örtüşen iş birliği alanlarımız olduğuna göre bizim pratikte hayata geçirdiğimiz çalışmaları da daha da yoğunlaştırmamız gerekiyor.[25]

İki ülkeyi de yakından ilgilendiren Suriye meselesi açısından bakıldığında 2024 sonunda bu ülkede Rusya ve İran destekli Esed yönetiminin devrilmesi ve bu dönüşümde Türkiye'nin oynadığı rol genel olarak Berlin tarafından pozitif bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Dönemin Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock, Ahmed Şara önderliğindeki muhaliflerin Şam'ı ele geçirmesinden yaklaşık iki hafta sonra ziyaret ettiği Türkiye'de Türk mevkidaşı Fidan ile görüşmüş ve bu süreçte Ankara ile iş birliği içerisinde olmayı arzu ettiklerini göstermiştir.[26] Türkiye'nin yeni dönemde Suriye'nin uluslararası sistemin istikrarlı bir üyesi olmasına yönelik çabalarında Şara yönetimine destek olması, yeni yönetimin radikal bir politika izlemesinden endişe eden Almanya ve diğer Batılı ülkeler açısından olumlu bir gelişme olarak görülmüştür. Bu çerçevede Türkiye'nin de çabaları sonucu Almanya ve diğer AB ülkeleri Suriye'ye yönelik yaptırımları kaldırmış ve bu ülkenin kalkınması için ekonomik destek kararı almıştır.[27]

Suriyeli mültecilerin geri dönüşü için bu ülkenin istikrara kavuşması ve ekonomik sorunlarının çözümü Ankara ve Berlin'in ortak hedefleri arasında yer almıştır. Zira Türkiye bütün dünyada en fazla Suriyeli mülteciyi barındıran ülke iken Almanya da AB içerisinde en fazla mülteciye sahip ülke konumundadır. Bu nedenle her iki ülkenin Suriye'nin on üç yıl süren iç savaş ve yıkımın ardından normalleşmesi konusunda iş birliği yapması kaçınılmaz olmuştur. Ancak Almanya'nın –diğer birçok Batılı ülke gibi– YPG/PKK terör örgütü ve İsrail ile ilişkileri Suriye'de barış ve istikrarın tesisi konusunda vereceği desteğin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. ABD'nin desteğiyle

[25] "Almanya: Türkiye Bizim için Jeostratejik Bir Ortak".

[26] "Bakan Fidan, Alman Mevkidaşı Baerbock ile Görüştü", TRT Haber, 20 Aralık 2025.

[27] "AB, Suriye'ye Uygulanan Tüm Ekonomik Yaptırımları Kaldırdı", Euronews Türkçe, 20 Mayıs 2025; "Deutschland gibt weitere 300 Millionen für Syrien-Hilfe", DW, 17 Mart 2025; "Syrien erhält Hilfen in Milliardenhöhe", Tagesschau, 17 Mart 2025.

Suriye topraklarının yaklaşık dörtte birini ve ülke petrollerinin yüzde 70'ini kontrol eden YPG/PKK'nın baştan beri DEAŞ'a karşı mücadele bahanesiyle Almanya tarafından da desteklenmesi 2025'te de Ankara ile Berlin arasındaki önemli anlaşmazlık noktalarından biri olmayı sürdürmüştür. Özellikle İsrail'in 2025'te Suriye'ye yönelik yıkıcı faaliyetleri çerçevesinde YPG/PKK'yı da bir araç olarak kullanmaya yönelmesi, bu terör örgütünün yanında soykırımcı İsrail yönetiminin de en büyük destekçilerinden biri olarak bilinen Almanya ile Türkiye ilişkilerindeki bir başka sorun alanını oluşturmuştur.[28]

İsrail'in Türkiye'ye karşı Yunanistan ve GKRY ile bir ittifak kurmaya ve bu ülkeleri Doğu Akdeniz'de Ankara'ya karşı kışkırtmaya yönelik çabaları da Almanya'nın hem İsrail hem de Yunanistan ve GKRY ile ilişkileri açısından Türk-Alman ilişkilerini olumsuz etkileyen bir gelişme olmuştur. Giderek artan ölçüde bölgedeki yayılmacı ve saldırgan politikalarının önünde Türkiye'yi bir engel olarak gören Netanyahu yönetiminin Türk-Alman ilişkilerinde yaşanan yakınlaşmadan rahatsız olduğu ve gerek Suriye'de gerekse Doğu Akdeniz'deki girişimleriyle Ankara ile Berlin ve diğer Batı başkentleri arasındaki ilişkileri bozmaya çalıştığı gözden kaçmamıştır.[29] Ancak bu provokasyonlara rağmen 2025'te Almanya'nın Türkiye'ye yönelik yaklaşımında iş birliği arayışı öne çıkmıştır. Başta Rusya kaynaklı saldırgan politikalar olmak üzere artan küresel güvenlik riskleri Berlin'in Ankara'yı önemli bir güvenlik ortağı olarak değerlendirmesi sonucunu doğurmuştur. Almanya'nın İsrail ve YPG/PKK ile çarpık ilişkileri Türkiye konusundaki tavrını değiştirmemiştir.

Almanya'nın İsrail'in Gazze ve Suriye politikalarına destek veren tavrı Türkiye'yi rahatsız etmeye devam etmiştir. Ancak başta Cumhurbaşkanı Erdoğan olmak üzere Türk yetkililer görüştükleri Alman muhataplarına bu konuda önceki yıllarda olduğu düzeyde sert eleştiri yapmaktan kaçınsalar da Berlin'in Netanyahu'ya desteğinden duydukları rahatsızlığı dile getirmekten de geri durmamışlardır. Örneğin Cumhurbaşkanı Erdoğan 30 Ekim'de Ankara'da misafir ettiği Merz ile yaptığı ortak basın toplantısında, Alman başbakanının kendisinden önce yaptığı konuşmada İsrail'i destekleyen ifadelerine katılma-

[28] İsrail'in Suriye'deki yıkıcı rolü konusu için bkz. "Bakan Fidan: Suriye Sürecinin En Büyük Riski İsrail'dir", TRT Haber, 30 Kasım 2025; "Hakan Fidan: İsrail, Suriye'yi Bölmeyi Amaçlıyor", Euronews Türkçe, 22 Temmuz 2025.

[29] 22 Aralık'ta Yunanistan ve GKRY liderleriyle Kudüs'te bir araya gelen Netanyahu, Türkiye'ye yönelik sert mesajlar vermiştir. Bkz. "İsrail, Kıbrıs ve Yunanistan'dan Türkiye'ye Sert Mesaj", DW Türkçe, 23 Aralık 2025.

dığını, İsrail'in ateşkese rağmen Gazze'yi vurmaya ve sivilleri öldürmeye devam ettiğini ifade ederek "Bunları Almanya olarak sizler görmüyor musunuz? Almanya olarak bunları takip etmiyor musunuz?" sorularını yöneltmiştir.[30]

Aynı basın toplantısında Başbakan Merz ise İsrail'in ateşkese rağmen Gazze'de öldürdüğü yüzlerce sivili görmezden gelmekle birlikte Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ve Türkiye'nin ateşkes sürecinde oynadıkları rolden dolayı teşekkür etmiştir: "Katar, Mısır, Türkiye ve ABD olmasaydı bu süreç mümkün olmazdı. Bunu mümkün kıldığınız için çok teşekkür ederiz."[31] Merz ayrıca "Türkiye'nin, Hamas'ı bu anlaşmanın ikinci aşamasına geçmeye ikna etmek gibi, elindeki imkanları kullanmaya devam etmesini dilediğini", Almanya'nın da barışın devam etmesi için elinden geleni yapacağını, Gazze'deki insani durumun hızla iyileşmesi gerektiğini ve bunun için Gazze'de güçlü bir uluslararası güvenlik varlığının ve Hamas'ın olmadığı bir yönetimin gerektiğini ifade etmiştir.[32]

Ukrayna sorunu da 2025'te Türk ve Alman yetkililerin temaslarında en çok gündeme gelen konulardan biri olmuştur. Almanya'nın güvenlik algısında en önemli yere sahip olan Rusya tehdidi açısından bakıldığında Berlin'in bu konuda Ankara'nın desteğini aradığı görülmüştür. Her ne kadar Almanya, Türkiye'nin Rusya-Ukrayna savaşına diplomatik bir çözüm bulunması konusundaki ara bulucu çabalarını önemli görüp desteklese de Ankara'nın Moskova'ya karşı yaptırımlara katılması meselesi de Berlin için önemli olmuştur. Ekim sonundaki Ankara ziyaretinde yapılan ortak basın açıklamasında Başbakan Merz "Türkiye'nin yalnızca Birleşmiş Milletler tarafından da kararlaştırılan yaptırımlara katılmak istediğini anlıyoruz. Ancak yaptırımlarımızı kararlılıkla uygulamaya kararlıyız ve bu konuda herhangi bir kaçakçılığın önlenmesini istiyoruz" şeklindeki ifadeleriyle hem Türkiye'nin tutumunu anlayışla karşıladıklarını hem de aslında Moskova'ya karşı uyguladıkları baskı politikasına Ankara'nın destek vermesini arzu ettiklerini göstermiştir.[33] Alman Dışişleri Bakanı Wadephul da Ekim ortasında Türkiye'ye yaptığı ziyaretin hemen öncesinde *Hürriyet* gazetesine verdiği mülakatta, Türkiye'nin Avrupa güvenliğine katkısını övdükten sonra Ankara'dan bu konudaki beklentilerini tekrarlamıştır:

[30] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Almanya Başbakanı Merz ile Ortak Basın Toplantısı Düzenledi".

[31] "Pressekonferenz von Bundeskanzler Merz und Staatspräsident Erdoğan in Ankara".

[32] "Pressekonferenz von Bundeskanzler Merz und Staatspräsident Erdoğan in Ankara".

[33] "Pressekonferenz von Bundeskanzler Merz und Staatspräsident Erdoğan in Ankara".

> Türkiye güçlü bir NATO müttefiki olarak, NATO'nun caydırıcılığını mümkün olan en kısa sürede daha da arttırma çabalarına katkıda bulunuyor. Ancak genel olarak, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü saldırı savaşını sona erdirmek ve Rusya'nın savaş kasasına giren gelirleri daha hızlı kesmek için çabalarımızı daha da artırmalıyız.[34]

EKONOMİK İLİŞKİLER

2025 içinde Berlin'in Türkiye'ye yönelik politikasını şekillendirirken en fazla önem verdiği husus –tekrar altını çizmek gerekirse– güvenlik iş birliğiyken ikinci sırada ise ekonomik iş birliği ve ticaretin artırılması gelmiştir. Zira Alman ekonomisinde son yıllarda yaşanan sorunlar federal hükümetin dış politikasında ekonomik çıkarlara odaklanmasını zorunlu kılmıştır. Alman ekonomisinde 2023 ve 2024'te yaşanan küçülmenin ardından 2025'te yüzde 0,2'lik büyüme kaydedilmiş ancak bu rakam ülkenin resesyondan çıkması için yeterli olmamıştır. Başta otomobil şirketleri olmak üzere 2025'te ülkedeki birçok sektörde kitlesel işten çıkarmaların yaşanması ekonomiyi yeniden sağlıklı hale getirme iddiasıyla seçimleri kazanmış CDU/CSU için en zorlu görev olarak durmuştur.[35] Geleneksel olarak önemli ticaret ortaklarından biri olan Türkiye ile ekonomik iş birliğinin geliştirilmesi Almanya'nın bu krizden çıkmasına katkıda bulunacak bir adım olarak görülmüştür. Ankara perspektifinden bakıldığında da yakın geçmişe kadar Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı olan Almanya ile ticaretin geliştirilmesi 2020'lerde artan finansal sorunların giderilmesi açısından önemli görülmüştür.

İki ülke arasındaki ticaretin 2025'teki gelişimine bakıldığında Almanya'nın önceki yıllarda olduğu gibi Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı ülke olduğu görülür. 2025'te Türkiye'den Almanya'ya yapılan ihracat yüzde 8,5'lik artışla 22,2 milyar dolara ulaşmıştır. Aynı dönemde Almanya'dan yapılan ithalat ise yüzde 11,2 oranında artarak 30,1 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Önceki yılda olduğu gibi Almanya 2025'te de Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında Çin ve Rusya'nın ardından üçüncü

[34] "Wadephul: Türkiye Önemli Bir Ortaktır".

[35] "Deutsche Autobranche streicht über 50.000 Jobs in einem Jahr", *Handelsblatt*, 26 Ağustos 2025; "Almanya'da İşten Çıkarma Furyası", BloombergHT, 2 Kasım 2025; Bahattin Gönültaş, "Alman Ekonomisi Büyümekte Zorlanırken İşten Çıkarma Dalgası Sürüyor", Anadolu Ajansı, 22 Mart 2025.

sırada yer almıştır.[36] Bu verilere göre Türkiye'nin toplam ihracatı ve ithalatında Almanya'nın payı bir önceki yıla kıyasla ufak bir atışla yüzde 8,2 düzeyine yükselmiştir.

Türkiye'nin Almanya ile ticaretinde öne çıkan ürünlere bakıldığında ise "motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı" kaleminin en büyük paya sahip olduğu görülür. Türkiye'nin 2025'te Almanya'dan gerçekleştirdiği toplam ithalatın yaklaşık yüzde 30'unu bu kalemdeki ürünler oluştururken bu ülkeye ihracatının yaklaşık yüzde 24'ü de aynı ürün grubundan meydana gelmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin Almanya'ya ihracatında 1 milyar doların üzerindeki diğer başlıca kalemler örme eşyalar, kazan ve makineler ile elektrikli cihazlar olurken bu ülkeden ithalatında ise kazan ve makineler, elektrikli cihazlar, eczacılık ürünleri ile plastik ve mamulleri öne çıkmıştır.[37]

UDY açısından iki ülke ilişkileri incelendiğinde 2025'te Alman şirketlerin Türkiye'deki yatırımlarında bir önceki yıla göre azalma göze çarpmaktadır. 2025'in ilk on bir ayında Almanya'dan Türkiye'ye gelen yatırım miktarı bir önceki yıla göre yüzde 19 azalarak 651 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu rakamla Almanya, Türkiye'ye 2025'te gelen toplam UDY sıralamasında Hollanda, Kazakistan ve Lüksemburg'un ardından dördüncü sırada yer almıştır.[38]

Ekonomik ilişkiler 2025'te iki ülke arasında gerçekleşen üst düzey temaslarda da iş birliği ve ticaretin artırılması çerçevesinde sürekli gündeme gelmiştir. Ekim sonunda Türkiye'yi ziyaret eden Almanya Başbakanı Merz, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile yaptığı ortak basın açıklamasında, Almanya'daki Türklerin Alman ekonomisine katkılarından övgüyle söz etmiş; yaklaşık 80 bin Türkiye kökenli işverenin 400 bin civarında kişiye iş imkanı sağladığını, buna karşılık yaklaşık 500 Alman firmasının da Türkiye'de 200 bin çalışana istihdam sunduğunu belirtmiştir. Bu karşılıklı ekonomik entegrasyonun iki ülke ilişkilerinin derinliğini yansıttığına işaret eden

[36] "Dış Ticaret İstatistikleri, Kasım 2025", TÜİK, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Kasim-2025-53908, (Erişim tarihi: 19 Ocak 2026).

[37] "Ülke ve Fasıllara Göre Dış Ticaret, Almanya", TÜİK, https://rapory.tuik.gov.tr/19-01-2026-17:45:48-417123680172037695311342601 02.html, (Erişim tarihi: 19 Ocak 2026).

[38] "Rakamlarla Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Bülteni", YASED, (Kasım 2025), https://yased-api.yased.org.tr/Uploads/Reports/YASED-Rakamlarla-UDY-Kasim-2025.pdf, (Erişim tarihi: 19 Ocak 2026).

Merz "Bu da şunu gösteriyor: Bizim bağımız değerli; az önce anlattığım tarihsel arka planı da göz önüne alındığında benzersiz bir şekilde geniş ve derin" ifadelerini kullanmıştır.[39] Cumhurbaşkanı Erdoğan da Türkiye'nin Avrupa'daki en büyük ticaret ortağı olan Almanya ile 50 milyar dolara ulaşan ticaret hacmini yakın zamanda 60 milyar dolara çıkarmayı hedeflediklerini belirterek savunma sanayii alanında ortak projelerin gerekliliğini vurgulamıştır.

SONUÇ

Kuzey Atlantik ittifakının ABD ve Avrupa ayaklarında yaşanan kırılmalar ve Rusya'ya karşı artan güvensizlik algısı 2025'te Almanya ve diğer Avrupa ülkelerindeki rasyonel politika arayışlarını artırmıştır. Bu çerçevede İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa'nın en önemli müttefiklerinden biri olan Türkiye ile ideolojik bakış açılarından arındırılmış, daha rasyonel bir ilişki arayışı Berlin'in Ankara'ya yönelik politikasında giderek daha belirgin hale gelmiştir. Bu çerçevede 2025'te Almanya'dan Türkiye'ye cumhurbaşkanı, başbakan ve dışişleri bakanı düzeylerinde gerçekleştirilen ziyaretler, Türkiye'nin Almanya ve AB güvenliklerine daha fazla katkı sağlayacağı bir ilişki zemini inşa etmeye yönelik çabaların göstergesi olmuştur. Uzun zamandır daha bağımsız bir dış politika izleyen ve bu çerçevede küresel aktörler arasında denge politikası takip eden Türkiye cephesinde de Almanya'nın bu arayışı olumlu karşılık görmüştür.

KRONOLOJİ

5 Şubat	Türkiye'yi ziyaret eden Almanya Cumhurbaşkanı Steinmeier'in Cumhurbaşkanı Erdoğan ile yaptığı görüşmede Suriye ve Gazze konuları başta olmak üzere bölge sorunları ve ikili ilişkiler görüşüldü.
23 Temmuz	Almanya hükümet sözcüsü Stefan Kornelius gazetecilere yaptığı bir açıklamada, Almanya'nın Türkiye'ye Eurofighter satışını onayladığını ve bu onaya dair belgenin Türkiye'ye gönderildiğini ifade etti.
17 Ekim	Almanya'nın yeni Dışişleri Bakanı Wadephul'un Türkiye ziyaretinde bölgesel sorunlar, ikili ilişkiler ve Türkiye'nin AB üyeliği konuları görüşüldü.

[39] "Pressekonferenz von Bundeskanzler Merz und Staatspräsident Erdoğan in Ankara".

29-30 Ekim	Almanya Başbakanı Merz'in Türkiye ziyareti sırasında görüştüğü Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ortak basın toplantısında iki ülke ilişkileri, bölgesel sorunlar ve savunma alanında iş birliği konularına dair açıklamalar yapıldı.
28 Kasım	Türkiye Dışişleri Bakanı Fidan Almanya'ya resmi bir ziyarette bulundu. Ziyaret kapsamında görüşülen meseleler arasında güvenlik konuları öne çıktı.

TÜRKİYE'NİN İRAN POLİTİKASI 2025

MUSTAFA CANER
Dr. Öğretim Üyesi, ORMER

GİRİŞ

Türkiye ve İran –bilindiği üzere– ilişkilerini uzun süredir rekabet ve iş birliğinin iç içe geçtiği bir zeminde yürütmektedir. Bölgesel dengelerin yanı sıra küresel aktörlerin yaklaşımlarının da belirleyici olduğu bu ilişkilerde taraflar, stratejik konumlarını birbirlerinin ağırlığını ve hedeflerini gözeterek belirlemekte, görüş ayrılıklarına rağmen diplomatik kanalları işletmeye özen göstermektedir.

2025, bu alışılmış çerçevenin test edildiği bir yıl oldu. 2024'ün sonunda Esed rejiminin devrilmesi ve Türkiye'nin Suriye siyasetinin başarıya ulaşması, Tahran açısından ağır bir stratejik kayıp anlamına gelmişti. Haziran'da İsrail'in İran'a savaş açması ise Tahran'ı doğrudan bir çatışmanın tarafı haline getirdi. Birbirini izleyen bu iki gelişme, uzun yıllardır belirli bir denge içinde seyreden Ankara-Tahran ilişkilerini kısa sürede yeni bir zemine taşıdı. Ankara, komşusunun hem bölgesel nüfuzunu yitirdiği hem de askeri kapasitesinin

sınandığı bir dönemde, Tahran ile ilişkilerini alışılmadık bir denklem içinde yeniden düşünmek durumunda kaldı.

Bu çalışma 2025'te Türkiye'nin İran politikasının hangi dinamikler etrafında şekillendiğini incelemekte ve şu sorulara odaklanmaktadır: İki ülke yetkilileri Suriye, Güney Kafkasya ve terör gibi ortak dosyalarda nasıl bir diplomatik etkileşim içerisinde olmuştur? 12 Gün Savaşı Ankara-Tahran ilişkilerini nasıl etkilemiş, Türkiye savaş boyunca hangi tutumu benimsemiştir? Terörsüz Türkiye süreci iki ülkenin güvenlik ilişkilerine ne şekilde yansımıştır? Bölgesel dengelerin Türkiye lehine kayması, ilişkilerin niteliğini hangi yönde dönüştürmüştür?

Çalışma, siyasi temaslar ve güvenlik gelişmeleri üzerinden yürütülen değerlendirmelerle Türkiye-İran ilişkilerini biçimlendiren temel dinamiklere dair bir tablo sunmayı hedeflerken resmi kurumların açıklamaları ve siyasi gelişmelere dair haber kaynaklarından yararlanmaktadır. Yıl içindeki gelişmeler her ne kadar 2025 ekseninde ele alınsa da gerek Suriye gerekse Güney Kafkasya dosyaları önceki yıllardan devraldıkları birikim göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

SİYASİ İLİŞKİLER

Türkiye'nin 2025'teki İran siyaseti, bir önceki yılın son ayında yaşanan ve bölgesel dengeleri derinden etkileyen bir gelişmeyle şekillenmeye başladı. 2024'ün Aralık ayında devrilen Esed rejiminin ardından Suriye'nin Türkiye'ye yakın güçlerin yönetimine geçmesi, Ankara-Tahran hattındaki kronik ihtilaf dosyasını yeni bir düzleme taşıdı. İran açısından kayıp psikolojisiyle karşılanan[1] bu yeni tablo, ikili ilişkilere de yılın hemen başında yansıdı. 2024, liderler düzeyinde bir ziyaretle başlarken 2025 ise bir diplomatik gerilimle açıldı. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan 26 Şubat'ta Al Jazeera'ye verdiği özel bir röportajda İran'ın Suriye siyasetine dair eleştirel ifadelerde bulundu. Özellikle İran'ın "vekil kuvvetler" üzerinden bölgeyi istikrarsızlaştırıcı eylemlerine atıf yapan Dışişleri Bakanı Fidan, Suriye'nin yeni döneminde de benzer eylemlere ve bilhassa SDG'nin Tahran tarafından desteklenmesi ihtimaline dair şu uyarıda bulundu:

Eğer siz başka bir ülkedeki bir grubu destekleyerek orada rahatsızlık oluştur-

[1] Mustafa Caner, "8 Aralık ve Sonrası İran-Suriye İlişkileri", *Yeni Suriye ve Uluslararası Aktörler*, ed. Kemal İnat ve Nebi Miş, (SETA Yayınları, İstanbul: 2025).

> mak isterseniz, başka bir ülke de sizdeki başka bir grubu destekleyerek size rahatsızlık oluşturmak ister. Yani dünyada artık hiçbir şey gizlenemiyor. Sizde olan yetenekler başkasında da var. Dolayısıyla camınıza taş atılmasını istemiyorsanız başkasının camına taş atmayacaksınız.[2]

Dışişleri Bakanı Fidan'ın bu sözleri, İran makamları tarafından öfkeyle karşılandı. Dini lider Ali Hamaney'in başdanışmanı olan eski dışişleri bakanlarından Ali Ekber Velayeti, Dışişleri Bakanı Fidan'ın sözlerini ikili ilişkilere zarar veren "düşüncesizce açıklamalar" ve "asılsız iddialar" olarak nitelendirdi.[3] Ayrıca birer gün arayla önce İran sonra da Türkiye, karşı tarafın büyükelçisini dışişlerine çağırarak tepkilerini ilettiler. İran tarafı "farklılıklara ve gerilimlere yol açabilecek yanlış yorumlardan ve gerçek dışı analizlerden kaçınmayı" vurgulamış, Türk tarafı ise "Dış politika konuları hiçbir koşulda iç politika aracı olarak kullanılmamalıdır" diyerek İran'ın tavrını eleştirmiştir.[4] Ancak iki taraf da bu anlaşmazlığı büyütmeme ve kriz boyutuna tırmandırmama yönünde diplomatik olgunluk sergileyerek ikili ilişkilere zarar vermesini engellemiştir.

Ancak Ankara-Tahran ilişkilerindeki asıl gelişme, yılın ortasında İsrail'in İran'a savaş açması ve Türkiye'nin bu savaşı sonlandırmak adına attığı adımlarla yaşandı. Türkiye, kendini bölgesel ve küresel diplomasi sahnelerinin merkezine yerleştirirken komşusunun egemenlik haklarının çiğnenmesine karşı çıkarak da bölgesel huzur ve istikrarın ancak İsrail'in saldırganlığının önlenmesiyle mümkün olabileceği mesajını iletti.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İsrail'in 13 Haziran'da İran'a saldırmasına en sert tepki gösteren liderlerden biri oldu. İsrail'in bölgeyi "kana, gözyaşına ve istikrarsızlığa boğma stratejisi"ni çok tehlikeli bir aşamaya taşıdığını belirterek "İsrail'in komşumuz İran'a düzenlediği saldırılar, uluslararası hukuku hiçe sayan apaçık bir provokasyondur" ifadesini kullandı. Ayrıca nükleer müzakerelerin yoğunlaştığı bir dönemde gerçekleştirilen bu saldırıların

[2] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Al Jazeera Arabic'e Verdiği Mülakat", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 26 Şubat 2025, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-al-jazeera-arabic-e-verdigi-mulakat-26-02-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025).

[3] "ولایتی: مقامات ترکیه ادب دیپلماتیک را رعایت کرده و از تکرار ادعاهای بی‌اساس پرهیز کنند" [Velayeti: Türk Yetkililer Diplomatik Nezaketi Gözetmeli ve Asılsız İddiaları Tekrarlamaktan Kaçınmalı], *Şark*, 4 Mart 2025.

[4] "Iran, Turkey Summon Envoys Following Spat over Ankara's Warning Regarding Syria", Reuters, 4 Mart 2025.

İsrail'in "kural tanımaz zihniyetini gösterdiğini" vurguladı.[5] Cumhurbaşkanı Erdoğan ilerleyen günlerde yoğun bir telefon diplomasisi yürüterek aralarında İran Cumhurbaşkanı Mesud Pezeşkiyan'ın da bulunduğu bölge liderleriyle İran'a karşı yürütülen savaş konusunda görüşmeler gerçekleştirdi. Bu görüşmelerde saldırıları "en kuvvetli şekilde telin ettiğini", Netanyahu'nun saldırılarla diplomasi sürecini sabote etmeye çalıştığını ve nükleer anlaşmazlığın yalnızca müzakerelerin sürdürülmesiyle çözülebileceğini ifade etti.[6] Savaşın sürdüğü günlerde Türkiye ve İran arasında üst düzey siyasi temaslar gerek yüz yüze gerekse telefon üzerinden devam etti. 21 Haziran'da İstanbul'da toplanan İslam İş Birliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları Konseyi vesilesiyle Dışişleri Bakanı Fidan ile İranlı mevkidaşı Abbas Irakçi bir araya geldi. Konseye hitap eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, İran'ın aldığı tedbirleri "gayet doğal, meşru ve hukuki" olarak niteleyerek Tahran'ın meşru müdafaa hakkına açık destek verdi.[7] Dolayısıyla Türkiye'nin 12 Gün Savaşı'ndaki resmi tavrı, İran'ın siyasi olarak koşulsuz desteklenmesi şeklinde yansıdı.

Savaşın ardından Türkiye'nin nükleer dosyaya yönelik yaklaşımı da netleşti. Ankara müzakere sürecinin sürdürülmesini ve İran'a uygulanan yaptırımların haksız olduğunu savunmakla birlikte uluslararası hukuk süreçlerinden doğan kararları uygulamaktan da geri durmadı. İngiltere, Fransa ve Almanya'nın Eylül sonunda devreye soktuğu[8] tetik mekanizması (*snapback sanctions*) uyarınca birtakım yaptırım kararlarını vakit geçirmeden uyguladı. Birleşmiş Milletler (BM) yaptırımlarının yeniden yürürlüğe girmesinin ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın imzasıyla 1 Ekim'de *Resmi Gazete*'nin mükerrer sayısında yayımlanan kararla, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) ilgili kararları doğrultusunda İran'ın nükleer programıyla bağlantılı görülen çok sayıda kişi ve kuruluşun mal varlıkları dondurulduğu.

[5] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan İsrail'in, İran'a Yönelik Saldırılarına Tepki", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 13 Haziran 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogandan-israilin-irana-yonelik-saldirilarina-tepki, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2025).

[6] Utku Şimşek, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan, İsrail'in İran'a Yönelik Saldırılarına İlişkin Telefon Diplomasisi", Anadolu Ajansı, 14 Haziran 2025.

[7] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İslam İşbirliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları Konseyi 51. Oturumunda Yaptığı Konuşma", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 21 Haziran 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-islam-isbirligi-teskilati-disisleri-bakanlari-konseyi-51-oturumuna-katildi, (Erişim tarihi: 5 Şubat 2026).

[8] Yasin Güngör, "UN Reinstates Dozens of Iran-Related Sanctions after 'Snapback' Mechanism Triggered", Anadolu Ajansı, 28 Eylül 2025.

Listede İran Atom Enerjisi Teşkilatı ve Bank Sepah gibi kurumların yanı sıra denizcilik ve finans alanlarında faaliyet gösteren şirketler yer aldı. Kararın Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun uyarınca alındığı ve uygulanmasından Hazine ve Maliye Bakanlığının sorumlu olacağı kaydedildi.[9] Türkiye böylece BM sistemi içinde doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş oldu.

Türkiye'nin İran ile liderler düzeyindeki teması yıl boyunca büyük ölçüde çok taraflı platformlar üzerinden ilerledi. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Pezeşkiyan 3-4 Temmuz arasında Azerbaycan'ın Hankendi şehrinde düzenlenen 17. Ekonomik İş Birliği Teşkilatı (EİT) zirvesi vesilesiyle bir araya geldi. Savaşın bitiminden (24 Haziran) yalnızca birkaç gün sonra gerçekleşen bu görüşmede Cumhurbaşkanı Erdoğan, İran ile İsrail arasındaki fiili ateşkesin kalıcı barışa dönüştürülmesinin gerekliliğini vurguladı. Sorunların çözümünde diplomasiyi adres göstererek Türkiye'nin "kolaylaştırıcılık dahil üzerine düşeni samimiyetle yapmaya hazır olduğunu" ifade etti. Ayrıca terörle mücadelede iş birliği ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi zaruretinin de altını çizdi.[10] Öte yandan EİT zirvesinin Karabağ'da toplanması ve İran cumhurbaşkanının katılımı, İran'ın önceki yıllarda Güney Kafkasya'da oluşan yeni jeopolitik duruma dair rahatsızlığı dikkate alındığında olumlu bir gelişmeydi. Pezeşkiyan'ın İran Türklerinin bir mensubu olması ve Azerbaycan Türkleriyle olan akrabalığının da bu olumlu gelişmede rol oynadığı söylenebilir.

İki ülke lideri 1 Eylül'de Çin'in Tiencin kentinde toplanan Şanghay İşbirliği Örgütü 25. Devlet Başkanları Konseyi Zirvesi'nde yeniden görüştü. Cumhurbaşkanı Erdoğan bu görüşmede taraflar arasında enerji başta olmak üzere birçok alandaki iş birliğinin ortak çıkarlara hizmet ettiğini vurguladı. İran'ın nükleer müzakerelere devam etmesini olumlu bulduklarını ve Türkiye'nin bu konuda Tahran'a diplomatik desteğini sürdüreceğini ifade etti. İkili ayrıca Suriye'deki geçiş süreci, İsrail saldırıları ve Güney Kafkasya dosyaları

[9] "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1718 (2006) Sayılı ve Müteakip Kararları ile 2231 (2015) Sayılı Kararının Uygulanması Hakkındaki 24/2/2021 Tarihli ve 3578 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararının Eki EK-5 Sayılı Listede Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar", *Resmi Gazete (Mükerrer)*, 1 Ekim 2025.

[10] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve İran Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 4 Temmuz 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-iran-cumhurbaskani-pezeskiyan-ile-gorustu, (Erişim tarihi: 12 Aralık 2025).

üzerine de görüştüler.[11] Görüşme İran basınında da olumlu karşılandı. İran'ın yarı resmi haber ajansı Mehr "Pezeşkiyan ile Erdoğan'ın Çin'deki samimi görüşmesinden görüntüler" başlığıyla haberi verdi.[12] Türk heyetinde dışişleri, enerji, hazine ve maliye, milli savunma, sanayi ve ticaret bakanlarının yer alması, ikili ilişkilerdeki çok farklı konu başlıklarının masaya yatırıldığına işaret ediyordu. İki ülkenin çok sayıda dosyada rekabet etmesine karşın uluslararası platformlarda düzenli olarak bir araya gelmeyi sürdürmesi diplomasi ve diyaloğu öncelemeye devam ettiklerini ortaya koydu.

Yılın en kritik jeopolitik gelişmelerinden biri Güney Kafkasya denkleminde yaşandı. 8 Ağustos'ta Beyaz Saray'da ABD Başkanı Donald Trump'ın ev sahipliğinde Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın imzaladığı mutabakat, Zengezur Koridoru'nu "Uluslararası Barış ve Refah için Trump Rotası" (TRIPP) adıyla yeniden tanımladı ve güzergahın geliştirilmesine ilişkin münhasır hakları uzun vadeli olarak ABD'ye tanıdı.[13] Yıllardır Zengezur Koridoru konusunu kırmızı çizgi sayan Tahran ise bu gelişmeyi kuzey sınırında çevrelenme riski doğuran stratejik bir kayıp olarak okudu. Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan mutabakatın hemen ardından Erivan'a giderek düzenlemenin İran'ın çıkarlarına muhtemel yansımalarını ele aldı.[14]

Bununla birlikte Tahran'ın tepkisi, Bakü ve Ankara'nın savunduğu önceki formüllere gösterdiği sert muhalefetten farklı bir seyir izledi.[15] ABD'nin denkleme dahil olmasının Türkiye'nin bölgede tek başına ağırlık kazanmasına kıyasla İran açısından daha az sakıncalı bulunmuş olabileceği söylenebilir.[16] Ankara ise gelişmeyi baştan itibaren bölgesel barış ve bağlan-

[11] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, İran Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan ile Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 1 Eylül 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskaninin-iran-cumhurbaskani-pezeskiyan-ile-gorusmesine-iliskin-aciklama, (Erişim tarihi: 12 Aralık 2025).

[12] "Pezeşkiyan ile Erdoğan'ın Çin'deki Samimi Görüşmesinden Görüntüler", Mehr, 2 Eylül 2025.

[13] Steve Holland, "US Secures Strategic Transit Corridor in Armenia-Azerbaijan Peace Deal", Reuters, 7 Ağustos 2025; Andrea Shalal, "Trump Announces Peace Agreement between Azerbaijan and Armenia", Reuters, 9 Ağustos 2025.

[14] "Iran's President Visits Armenia for Talks on US-Backed Azerbaijan Corridor", Al Jazeera, 18 Ağustos 2025; "Exclusive | Araghchi Says Pezeshkian's Armenia Trip Aims to Preserve Regional Geopolitics", IRNA, 18 Ağustos 2025.

[15] "Iranian President Dismisses 'Media Overstatements' about Zangezur Corridor", Press TV, 11 Ağustos 2025.

[16] Mustafa Caner, "From Confrontation to Caution: Where will the Zangezur Corridor Take Iran?", *Daily Sabah*, 4 Eylül 2025.

tısallık çerçevesinde okudu. Cumhurbaşkanı Erdoğan çeşitli temaslarında Azerbaycan-Ermenistan barış sürecindeki ilerlemeden duyduğu memnuniyeti dile getirerek Güney Kafkasya'da kalıcı istikrarın tesisine verdiği önemi vurguladı.[17] Tahran'ın TRIPP'e karşı itirazını diplomatik çerçevede tutması ve kriz üretmekten kaçınması dikkat çekiciydi. Zengezur meselesi 2024'te olduğu gibi 2025'te de kapanmayan ama dondurulmuş bir dosya olarak kaldı. Eklenen yeni dinamikle birlikte Tahran bu kez itirazını yalnızca Ankara ve Bakü'ye değil denkleme giren Washington'a da yöneltmek durumunda kaldı. Genişleyen bu çerçeve İran'ın Türkiye ile ilişkilerini germe motivasyonunu azalttı.

2025 yılı, ilk aylardaki gerilimin aksine belirgin bir yakınlaşmayla kapandı. Dışişleri Bakanı Fidan'ın 30 Kasım'da Tahran'a gerçekleştirdiği ziyaret bu yumuşamanın en somut göstergesi oldu. Bu ziyaret, 12 Gün Savaşı'nın ardından bir Türk heyetinin İran'a düzenlediği en üst düzey ziyaret niteliği taşıyordu. Dışişleri Bakanı Fidan, mevkidaşı Irakçi ile ikili ve heyetler arası görüşmelerin yanı sıra Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan, Meclis Başkanı Muhammed Bakır Galibaf ve Milli Güvenlik Yüksek Konseyi Sekreteri Ali Laricani ile de bir araya geldi.[18] Ortak basın toplantısında Dışişleri Bakanı Fidan ziyaretin niteliğine dair bir çerçeve çizdi. Temasların, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İran'a yapacağı ziyaretin ve bu vesileyle Tahran'da gerçekleştirilecek Yüksek Düzeyli İş Birliği Konseyi'nin dokuzuncu toplantısının ön hazırlığı niteliğini taşıdığını belirtti. İkili gündemde ticaret ve enerji konularının ağırlıkta olduğunu aktaran Dışişleri Bakanı Fidan ulaştırma ve lojistik konularında iki ülkenin olması gereken noktanın gerisinde kaldığını açıkça teslim etti. Sınır kapılarının hem sayısının artırılması hem de daha etkin kullanılması gerektiğini vurguladı. Van'daki İran Başkonsolosluğunun açılışını beklediklerini de kaydeden Dışişleri Bakanı Fidan, Afganistan kaynaklı düzensiz göçle mücadeleyi iki ülke arasında öne çıkan yeni bir iş birliği alanı olarak tanımladı. Bölgesel başlıklar altında ise Filistin ve Gazze başta olmak üzere Suriye, Lübnan, İsrail'in yayılmacılığı, süregelen nükleer müzakereler ve Afganistan-Pakistan gerginliği ele alındı. Dışişleri Bakanı Fidan, İsrail'in bölgesel yayılmacılığının

[17] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Paşinyan ve Aliyev'i Kabul Etti", Independent Türkçe, 1 Eylül 2025.

[18] "Dışişleri Bakanı Fidan, İran Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan ile Görüştü", TRT Haber, 30 Kasım 2025.

bölge için birinci sırada güvenlik tehdidi oluşturduğu konusunda Tahran ile hemfikir olduklarını da ifade etti.[19]

Böylece siyasi ilişkiler 2025'e Suriye kaynaklı bir gerilimle başlamasına ve bölgesel dosyalardaki pozisyon farklılıkları korunmasına rağmen yıl sonuna doğru diyaloğu tahkim eden ve liderler düzeyinde bir zirve beklentisiyle 2026'ya geçiş yapan bir zemine oturmuş oldu. 2025 boyunca iki başkent Suriye'den Güney Kafkasya'ya, İsrail'in bölgesel saldırganlığından nükleer dosyaya uzanan geniş bir yelpazede zaman zaman ayrışan ve örtüşen tutumlar sergiledi. Yılın genel seyri tarafların görüş ayrılıkları ve çıkar çatışmalarını yönetilebilir bir diplomatik çerçevede tutma olgunluğunu koruduğunu gösterdi. Bu olgunluğun 2025'teki ayırt edici niteliği ise giderek belirginleşen bir asimetriyle örülmüş olmasıydı. Özellikle Suriye'de rejim değişiminin ardından bölgesel dengelerin Türkiye lehine kaymasıyla birlikte diyalog eksenini canlı tutma çabası büyük ölçüde İran tarafına geçmiş göründü.

GÜVENLİK

2025, Türkiye-İran güvenlik ilişkilerinin alışılmış çerçevesinin dışına taştığı bir yıl oldu. Önceki yıllarda bu konu ağırlıklı olarak sınır güvenliği, terörle mücadele ve Suriye iç savaşına siyasi çözüm bulmaya dair garantörlük düzenlemeleri etrafında şekillenmişti. 2025'te ise komşu ülkenin doğrudan bir savaşın tarafı haline gelmesi, Ankara'yı bu ilişkiyi bambaşka bir denklem içinde yeniden ele almaya sevk etti.

İsrail'in 13 Haziran'da başlattığı ve 24 Haziran'da ABD'nin İran'daki üç nükleer tesisi bombalamasıyla noktalanan savaş, çatışmanın tarafı olmamakla birlikte Türkiye'yi yakından ilgilendiriyordu. Saldırıların başlamasıyla Milli Savunma Bakanlığı, hava sahası ve sınırların korunmasına dönük tedbirlerin artırıldığını duyurdu. Bakanlık kaynakları aynı dönemde çok katmanlı bir hava ve füze savunması kurma hedefi doğrultusunda yerli radar ile savunma sistemlerinin geliştirilmesi ve komuta kontrol kabiliyetlerinin güçlendirilmesi için çalışmaların sürdüğünü aktardı. Sınır boyunca yasa dışı geçişlerde kayda

[19] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın İran Dışişleri Bakanı Abbas Arakçi ile Ortak Basın Toplantısı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 30 Kasım 2025, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-iran-disisleri-bakani-abbas-arakci-ile-ortak-basin-toplantisi-30-kasim-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 12 Aralık 2025).

değer bir hareketlenme gözlenmediği de belirtildi.[20] Bu ikinci tespit, savaşın Ankara açısından en kaygı verici ihtimallerinden biri sayılan kitlesel nüfus hareketinin gerçekleşmediğini göstermesi bakımından önemliydi.

Savaşın Ankara için güvenlik açısından asıl anlamı ise komşusunun caydırıcılık kapasitesinin sınandığı ve hatırı sayılır ölçüde aşındığı bir sürecin hemen sınır ötesinde cereyan etmesiydi. İran'ın hava savunmasının İsrail Hava Kuvvetleri karşısında yetersiz kalışı, nükleer tesislerinin hedef alınması ve komuta kademesinin ağır kayıplar vermesi[21] onlarca yıldır sürmekte olan bir bölgesel düzeni sarstı. Bu tablo Türkiye açısından İran'ın istikrarını yitirmesi ya da bölünüp parçalanması ihtimallerini gündeme getirirken sınır denetiminden göç hareketlerine, etnik fay hatlarının kışkırtılmasından enerji arzının kesintiye uğramasına uzanan geniş bir risk yelpazesi doğurdu. Türkiye'nin savaş boyunca İsrail'i sert biçimde eleştirirken İran'ın toprak bütünlüğüne ve kendini savunma hakkına vurgu yapması da büyük ölçüde bu endişelerle açıklanabilir.

Öte yandan savaş, Türkiye'nin kendi savunma kapasitesini değerlendirmesi ve bu kapasitesini kuvvetlendirmesi adına atması gereken adımlar konusunda da öğretici oldu. İran'ın füze saldırılarının meydana getirdiği etki, savaş sahasında dengelerin belirlenmesinde füze teknolojilerinin önemini gösterdi. Bu anlamda Cumhurbaşkanı Erdoğan, orta ve uzun menzilli füze çalışmalarının ve stoklarının "caydırıcılık düzeyi"ne ulaştırılacak şekilde planlandığını ifade etti.[22] 12 Gün Savaşı sürecinde Türkiye bir taraftan İsrail saldırganlığını uluslararası platformlarda kınarken diğer taraftan da muhtemel senaryoların Türkiye'yi de içine almasına karşı teknik hazırlıklarını yapmaya devam etti. Savaşın en yoğun günlerinde 18 Haziran'da Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler kuvvet komutanlarıyla birlikte Van'ın Başkale ilçesine giderek sınır birliklerini denetledi. Milli Savunma Bakanı Güler'e ziyaretinde Genelkurmay Başkanı Orgeneral Metin Gürak, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Selçuk Bayraktaroğlu ve Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Ziya Cemal Kadıoğlu

[20] Utku Şimşek, "MSB: Şu Ana Kadar Sınırlarımızda Yasa Dışı Geçiş Girişimlerinde Herhangi Bir Artış Yok", Anadolu Ajansı, 19 Haziran 2025.

[21] Mustafa Caner, "Türkiye-Iran Relations: Pragmatism after Prolonged Estrangement", *SETA Security Radar: Türkiye's Geopolitical Landscape in 2026*, ed. Murat Yeşiltaş ve Sibel Düz, (SETA Yayınları, İstanbul: 2026), s. 157-158.

[22] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kabine Toplantısının Ardından Millete Seslendi", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 16 Haziran 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskanligi-kabinesi-cumhurbaskani-erdogan-baskanliginda-toplandi-16-06-25, (Erişim tarihi: 12 Aralık 2025).

eşlik etti. Bu teftişin ardından Güler "Geçen hafta cuma günü İsrail'in sınır komşumuz İran'a yönelik başlattığı hukuksuz saldırıları kınıyoruz. İsrail'in başta Gazze olmak üzere Lübnan'a ve şimdi de İran'a yönelik gerçekleştirdiği hukuk tanımayan saldırıları, çatışmaları tüm coğrafyaya yayma amacını bir kez daha açıkça ortaya koymuştur" şeklinde bir açıklamada bulundu.[23] Komuta kademesinin tamamının savaşın ortasında sınır hattına intikal etmesi, Ankara'nın savaşın yayılma olasılığı ve muhtemel taşma etkilerini ne ölçüde ciddiye aldığını göstermesi bakımından dikkat çekiciydi.

Yılın Türkiye açısından en önemli güvenlik dosyalarından biri de kırk yılı aşkın süredir devam eden terör sorununu bitirmeye yönelik girişim oldu. Terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'ın 27 Şubat'ta İmralı'dan yaptığı PKK'ya silahlı mücadeleyi bırakma ve dağılma çağrısı süreci başlattı. Bu çağrının dikkat çeken yönlerinden biri ise silah bırakmanın Türkiye'deki yapıyla sınırlı tutulmaması; Suriye, Irak ve İran'daki kollarını da kapsaması gerektiğinin belirtilmesiydi. Terör örgütü 1 Mart'ta tek taraflı ateşkes ilanının ardından 12 Mayıs'ta kendini lağvettiğini ve silahlı faaliyetlere son verdiğini açıkladı.[24] Sürecin Tahran ayağı, ikili güvenlik ilişkilerinin yıl içindeki ana başlıklarından birini oluşturdu. İran, Öcalan'ın çağrısını daha ilk günden olumlu karşıladı. İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü İsmail Bekayi "İran İslam Cumhuriyeti, komşumuz Türkiye'de terörizmi durdurmaya ve güvenliği güçlendirmeye yönelik her türlü gelişmeyi memnuniyetle karşılamakta ve bu gelişmenin bölgede de olumlu etkiler oluşturmasını ummaktadır" diyerek İran'ın resmi tavrını ortaya koydu.[25] Bekayi, Mayıs'taki lağvetme kararının ardından değerlendirmesini yineleyerek "PKK'nın bu kararını, şiddetin reddedilmesi ve istikrarın sağlanması yönünde atılmış önemli bir adım olarak görüyoruz" şeklinde konuştu ve söz konusu gelişmenin bölgesel huzur bakımından da kayda değer olduğunu belirtti.[26] Böylece Tahran yönetimi, PKK konusundaki net tavrını ortaya koymuş oldu.

Ne var ki lağvetme kararına terör örgütünün İran'daki kolu PJAK uymadı ve süreç, Haziran'daki savaşla birlikte beklenmedik bir güvenlik boyutu

[23] İsmet Karakaş ve Abdullah Sarica, "Milli Savunma Bakanı Güler: Sınırlarımızdaki Güvenlik Tedbirleri Artırılmıştır", Anadolu Ajansı, 18 Haziran 2025.

[24] "PKK Kendini Feshettiğini Duyurdu", Euronews Türkçe, 12 Mayıs 2025.

[25] "واکنش ایران به فراخوان خلع سلاح پ‌ک‌ک" [İran'ın PKK'nın Silahsızlanması Çağrısına Tepkisi], Hammihan, 28 Şubat 2025.

[26] "İran'dan PKK'nın Fesih Kararına İlişkin İlk Yorum", *Hürriyet*, 13 Mayıs 2025.

kazandı. Milli Savunma Bakanı Güler'in 19 Aralık'taki basın toplantısında aktardığına göre PJAK mensupları, savaşın İran'ın yenilgisiyle sonuçlanacağını hesap etmiş, hatta ülkede yönetimin değişeceği beklentisine girmiş ve bu doğrultuda beyanlarda bulunmuşlardı. Milli Savunma Bakanı Güler'in aktardığına göre terör örgütü, silah bırakma ilanının ardından Irak'ın kuzeyinden İran'a çok sayıda mensubunu, teçhizat ve mühimmatını sevk etmeye girişti. Milli Savunma Bakanı Güler, bu hareketliliğe dair bulguların sürekli şekilde İranlı muhataplarına iletildiğini, Tahran'ın da söz konusu bilgilere dayanarak düzenlediği operasyonlarla terör örgütüne ağır kayıp verdirdiğini kaydetti. Milli Savunma Bakanı Güler'e göre bu tecrübe, İran'ın PJAK'a bakışını da netleştirmiş oldu.[27]

Milli Savunma Bakanı Güler'in beyanları yalın bir gerçekliğin ifadesi oldu. Savaş sırasında Türkiye sadece İsrail saldırılarını kınamakla kalmamış aynı zamanda komşu ülkeye operasyonel bilgi aktarmak suretiyle askeri destekte de bulunmuştu. Ankara'nın bu tercihi, İran'daki ayrılıkçı grupların savaş atmosferini bir fırsat olarak kullanmaları ve Türkiye'nin de bu süreçten zarar görmesi ihtimalinden kaynaklanıyordu. Dolayısıyla bu yaklaşım, komşuluk ilişkilerinin sonucu olduğu kadar Türkiye'nin terörle mücadele stratejisinin de bir parçasıydı. Zira İran'ın etnik temelde parçalanması ya da merkezi otoritenin zaafa uğratılması durumunda Türkiye de hem genel siyasi ve güvenlik bakımından hem de Terörsüz Türkiye projesi özelinde zarar görebilirdi.

Savaşı takip eden aylarda da iki ülkenin güvenlik otoriteleri arasında temaslar devam etti. Ekim'de İran Savunma ve Silahlı Kuvvetler Lojistik Bakanı Tuğgeneral Aziz Nasirzade, Milli Savunma Bakanı Güler'in daveti üzerine Ankara'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirdi. Milli Savunma Bakanlığında askeri törenle karşılanan Nasirzade heyetler arası görüşmelere katıldı. İranlı bakan ziyaretin ardından sınır güvenliği, İsrail'in bölge ülkelerine yönelik tehdidi ve Suriye konularını ele aldıklarını belirterek iki tarafın değerlendirmelerinin birbirine yakın olduğunu ifade etti.[28] Ziyaretin, Türkiye'nin BM yaptırımlarını uygula-

[27] Abdullah Sarica, Abdullah Özkul ve Utku Şimşek, "Milli Savunma Bakanı Güler: 'Terörsüz Türkiye' Süreci, Bölgenin İstikrarına Katkı Sağlayacak Çok Boyutlu Bir Süreç", Anadolu Ajansı, 20 Aralık 2025.

[28] "Bakan Güler, İran Savunma ve Silahlı Kuvvetler Lojistik Bakanı Nasirzade ile Bir Araya Geldi", İhlas Haber Ajansı, 1 Ekim 2025; "İran Savunma Bakanı, Ankara Ziyaretini Değerlendirdi", Mehr, 2 Ekim 2025.

maya koyan kararının yayımlandığı günle aynı tarihe denk gelmesi, Ankara'nın hukuki yükümlülüklerini yerine getirmekle birlikte Tahran ile güvenlik alanındaki diyaloğunu kesintiye uğratmama tercihini somut biçimde gösterdi.

Yıl bütününde bakıldığında güvenlik başlığı, Ankara-Tahran ilişkilerinin en dikkat çeken alanı olarak öne çıktı. Bölgesel dosyaların önemli bir kısmında ve özellikle Güney Kafkasya'da birbirinden farklı jeopolitik tahayyüller taşıyan iki ülke, terörle mücadele ve sınır güvenliği söz konusu olduğunda şaşırtıcı ölçüde yakın bir koordinasyon geliştirdi. Bu durumun izahı, her iki başkentin ortak bir tehdit tanımında buluşmasında aranmalıdır. İsrail'in etki alanını genişletmesi ve bu süreçte etnik bazlı silahlı terörist unsurların vekil aktörlere dönüştürülmesi ihtimali, hem Ankara hem de Tahran açısından diğer bütün ihtilafları geçici olarak ikinci plana iten bir kaygıya dönüştü.

SONUÇ

2025'te Türkiye'nin İran siyaseti komşusunun doğrudan bir savaşın tarafı haline geldiği olağan dışı koşullar altında şekillendi. Taraflar bu yıla Suriye konulu bir diplomatik gerilimle başladılar. Dışişleri Bakanı Fidan'ın Tahran'ın vekil kuvvetlere dayanan bölgesel siyasetine yönelik eleştirileri karşılıklı olarak dışişleri bakanlıklarına büyükelçi çağırmalarına yol açtı. Ancak iki taraf da meseleyi tırmandırmaktan kaçınarak ihtilaflarını diplomatik sınırlar içerisinde yönetme kapasitesini koruduğunu gösterdi.

Yılın en belirleyici gelişmesi ise Haziran'daki savaş oldu. Türkiye bu süreçte İsrail'in saldırganlığını en sert ifadelerle kınayan ülkelerden biri olarak öne çıktı. Cumhurbaşkanı Erdoğan İran'ın kendini savunma hakkının meşru ve hukuki olduğunu vurgulayarak Tahran'a açık siyasi destek verdi. Ankara'nın tutumu söylemle de sınırlı kalmadı. Milli Savunma Bakanı Güler'in aktardığına göre Türkiye, PJAK'ın savaş ortamını fırsata çevirme girişimlerine dair hareketleri İranlı muhataplarıyla paylaşarak operasyonel düzeyde de yardımda bulundu. Bu tercih, komşuluk ilişkisinin gereği olduğu kadar Türkiye'nin terörle mücadele stratejisinin de bir parçasıydı. Çünkü İran'da merkezi otoritenin zayıflaması ve hatta dağılma ihtimali, Türkiye'nin güvenliğini de tehdit edebilecek bir gelişmeydi.

Öte yandan Ankara, İran-İsrail savaşında İsrail'e yönelik eleştirilerine rağmen İran konusunda uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerini yerine

getirmekten de geri durmadı. Tetik (*snapback*) mekanizmasının işletilmesinin ardından BM kararları doğrultusunda İran'a ait mal varlıklarının dondurulması tedbirlerini gecikmeden uyguladı. Böylece yaptırımları haksız bulduğunu ifade etmek ile bu tedbirleri hayata geçirmek arasında bir denge kurmaya çalıştı.

Güney Kafkasya'da ise tarafların pozisyon farklılıkları korundu. Ağustos'ta imzalanan ve Zengezur Koridoru'nu TRIPP adıyla yeniden tanımlayan mutabakat, Tahran açısından kuzey sınırında çevrelenme kaygısı doğururken Ankara ise bunu bölgesel barış ve bağlantısallık çerçevesinde okudu. Yine de Tahran, itirazını diplomatik zeminde tutarak dosyayı krize dönüştürmedi. Zengezur meselesi önceki yıllarda olduğu gibi kapanmayan ancak tırmandırılmayan bir başlık olarak varlığını sürdürdü.

2025, başlangıcındaki gerilimin aksine iki ülke ilişkilerinde belirgin bir yakınlaşmayla kapandı. Dışişleri Bakanı Fidan'ın Kasım sonundaki Tahran ziyareti, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gerçekleştireceği ziyaretin ve bu vesileyle düzenlenecek Yüksek Düzeyli İş Birliği Konseyi'nin dokuzuncu toplantısının hazırlığı niteliğini taşıyordu. 2025'in ayırt edici özelliği ise ilişkilerdeki olgunluğun giderek belirginleşen bir asimetrinin gölgesinde şekillenmesidir. Bölgesel dengelerin Türkiye lehine kayması, diyalog eksenini canlı tutma çabasının büyük ölçüde İran tarafına geçmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak Ankara, komşusunun zayıf duruma düşmesini kendi jeopolitik kazanımlarının bir kaldıracı olarak okumamış ve bölgesel dengeleri istikrar istikametinde korumaya matuf adımlar atmıştır. Bununla birlikte bu yakınlaşmanın niteliği konusunda temkinli olmakta fayda vardır. Bu durum paylaşılan bir stratejik tahayyülden ziyade koşulların dayattığı bir zorunluluğun ürünüdür. Buna binaen mevcut tablonun kalıcılığı, Tahran'ın toparlanma sürecinde izleyeceği bölgesel siyasete ve iki ülkenin ihtilaflı dosyalarını yönetme becerisini sürdürüp sürdüremeyeceğine bağlı olacaktır.

KRONOLOJİ

26 Şubat	Dışişleri Bakanı Fidan, Al Jazeera'ye verdiği mülakatta Suriye bağlamında Tahran'ın vekil kuvvetler üzerinden yürüttüğü bölgesel siyasete yönelik eleştirilerde bulundu.
27 Şubat	Terör örgütü elebaşı Öcalan, İmralı'dan PKK'ya silahlı mücadeleyi bırakma ve dağılma çağrısı yaptı.

28 Şubat	İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü İsmail Bekayi, Türkiye'de terörün sona erdirilmesine yönelik Terörsüz Türkiye girişimini olumlu karşıladıklarını açıkladı.
3-4 Mart	Türkiye ve İran, Suriye üzerinden yaşanan gerginlik nedeniyle birer gün arayla karşılıklı olarak büyükelçileri dışişleri bakanlıklarına çağırdı.
4 Mart	İran dini lideri Ali Hamaney'in Başdanışmanı Velayeti, Dışişleri Bakanı Fidan'ın Suriye bağlamındaki açıklamalarını eleştiren bir beyanda bulundu.
12 Mayıs	PKK kendini feshettiğini ve silahlı faaliyetlere son verdiğini duyurdu.
13 Mayıs	İran Dışişleri Bakanlığı, PKK'nın fesih kararını şiddetin reddi yönünde önemli bir adım olarak nitelendirdi.
13 Haziran	İsrail, İran'a saldırdı. Cumhurbaşkanı Erdoğan saldırıları "uluslararası hukuku hiçe sayan bir provokasyon" olarak niteledi.
14 Haziran	Cumhurbaşkanı Erdoğan, aralarında İranlı mevkidaşı Pezeşkiyan'ın da bulunduğu bölge liderleriyle telefon diplomasisi yürüttü.
18 Haziran	Milli Savunma Bakanı Güler, Van Başkale'deki sınır birliklerini teftiş etti.
19 Haziran	Milli Savunma Bakanlığı, hava sahası ve sınırların korunmasına dönük tedbirlerin artırıldığını, sınırlarda yasa dışı geçişlerde artış gözlenmediğini bildirdi.
21 Haziran	İstanbul'da toplanan İslam İş Birliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları Konseyi vesilesiyle Dışişleri Bakanı Fidan ile İranlı mevkidaşı Irakçi bir araya geldi.
24 Haziran	ABD'nin İran'daki üç nükleer tesisi bombalamasının ardından 12 Gün Savaşı sona erdi.
3-4 Temmuz	Hankendi'de düzenlenen 17. Ekonomik İş Birliği Teşkilatı Zirvesi'nde Cumhurbaşkanı Erdoğan, İranlı mevkidaşı Pezeşkiyan ile bir araya geldi.
8 Ağustos	Beyaz Saray'da imzalanan Azerbaycan-Ermenistan mutabakatıyla Zengezur Koridoru TRIPP adıyla yeniden tanımlandı.
18 Ağustos	İran Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan, mutabakatın İran'ın çıkarlarına yansımalarını görüşmek üzere Erivan'ı ziyaret etti.
1 Eylül	Tiencin'de toplanan Şanghay İşbirliği Örgütü 25. Devlet Başkanları Konseyi Zirvesi'nde Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Pezeşkiyan yeniden görüştü.

28 Eylül	İngiltere, Fransa ve Almanya'nın devreye soktuğu tetik mekanizması uyarınca İran'a karşı BM yaptırımları yeniden yürürlüğe girdi.
1 Ekim	*Resmi Gazete*'de yayımlanan cumhurbaşkanı kararıyla İran'ın nükleer programıyla bağlantılı görülen kişi ve kuruluşların Türkiye'deki mal varlıkları dondurulduu. Aynı gün İran Savunma ve Silahlı Kuvvetler Lojistik Bakanı Nasirzade, Milli Savunma Bakanı Güler'in daveti üzerine Ankara'ya resmi ziyarette bulundu.
30 Kasım	Dışişleri Bakanı Fidan, Tahran'ı ziyaret ederek Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan, Meclis Başkanı Galibaf, Milli Güvenlik Yüksek Konseyi Sekreteri Laricani ve mevkidaşı Irakçi ile görüştü.
19 Aralık	Milli Savunma Bakanı Güler, PJAK'ın hareketliliğine dair bulguların İranlı muhataplarıyla paylaşıldığını ve İran'ın bu bilgilerle terör örgütüne ağır kayıp verdirdiğini açıkladı.

TÜRKİYE'NİN SURİYE POLİTİKASI 2025

ÖMER BEHRAM ÖZDEMİR

Dr., İbn Haldun Üniversitesi

2025, Türkiye'nin Suriye politikası tarihinde benzeri olmayan bir yıl olarak tarihe geçmiştir. Suriye'nin bağımsız bir devlet olarak bölge siyaset sahnesinde yer almasının ardından Türkiye ile ilişkileri istisnai dönemler haricinde her an gergin ve mesafeli şekilde cereyan etmiştir. Baas rejiminin tek başına tüm idareye hakim olmasından önce de 1957'de iki ülke arasındaki ilişkiler Ankara'nın askeri müdahale seçeneğini masaya koyduğu bir noktaya ulaşmıştır.[1] Varoluşsal bir Türkiye karşıtlığına sahip olan Baas Partisi'nin otoritesi altındaki Suriye ise Ankara için uzun yıllar boyunca sorun kaynağı görevi icra etmiştir. PKK'nın Suriye sınırları içerisinde teşkilatlanmasına ve lider kadrosunun başta Şam olmak üzere Suriye'de ikamet etmesine izin veren Baas rejimi ile Türkiye 1990'larda yeniden çatışmanın eşiğine gelmiş[2] ancak Adana Mutabakatı'nın imzalanması bir savaşın önüne geçmiştir.

[1] Nasuh Uslu, *The Turkish-American Relationship between 1947 and 2003, The History of a Distinctive Alliance,* (Nova Science Publishers, New York: 2003), s. 130.

[2] "Suriye'ye Uyarı: Sabrımız Kalmadı", *Milliyet*, 16 Eylül 1998.

Nihai olarak Suriye iç savaşında Türkiye'nin Suriye muhalefetinin yanında konumlanması ve süreç içerisinde milli güvenlik gerekçeleriyle Suriye sahasına askeri olarak dahil olması iki ülke arasındaki gergin ilişkilerin zirvesi olarak kayıtlara geçmiştir. Fakat Suriye'de Baas rejiminin devrilmesi ve Suriyeli muhalif güçlerin Şam'da hakimiyet kurması Ankara-Şam ilişkilerinde keskin bir dönüşüme zemin hazırlamıştır. Şam artık Ankara için her an gerginlik yaşanabilecek, hasımlığa daha yatkın bir aktör değil aksine Türkiye'nin nüfuzunun en güçlü olduğu komşu ülke olma yoluna girmiştir.

Ankara'nın uzun yıllar boyunca siyasi ve askeri olarak desteklediği muhalif güçlerin yeni Suriye hükümetini oluşturmaları Türkiye'ye Ortadoğu siyasetinde de büyük katkı sağlayacak bir kazanım olmuştur. Güneyinde bir tehdit unsurundan kurtulan Ankara için Şam artık üst düzey iş birliği yapılacak, toplumu ve siyasi kadrolarıyla arada güçlü duygusal ve tarihi bağlara sahip olunan bir müttefik haline gelmiştir. Bu bağlamda Türkiye yeni dönemde Suriye ile ilişkilerini bu ülkenin yeniden inşası ve güvenliğine odaklamıştır. 2025 içerisinde iki ülke arasında yaşanan gelişmelere bakıldığında Ankara'nın odaklandığı başlıca konular Suriye'nin iç ve dış tehditlere karşı güvenliği ve ekonomik iş birliği olmuştur.

GÜVENLİK: İŞ BİRLİĞİ VE TEHDİTLER

14 yıl süren iç savaşın ardından yeniden inşa süreci kapsamında ihtiyaç duyulan istikrarın sağlanmasında önemli unsurların başında güvenliğin tesis edilerek yeni bir iç savaş ihtimalinin önüne geçilmesi yer almaktadır. İç savaş sürecinde Baas rejiminin günden güne çaptan düşmesinin sonucunda ortaya çıkan güç boşluğunu muhtelif devlet dışı aktörler ve dış güçler doldurmuştur. Bu tecrübe göz önünde bulundurulduğunda Şam'ın istikrarlı bir biçimde yeniden bir güç merkezi olarak kendini inşa etmesi Türkiye'nin de öncelikli beklentisidir. Ankara'nın sahadaki aksiyonları da bu doğrultuda gerçekleşmektedir.

2025'in ilk günlerinde Milli Savunma Bakanlığı (MSB) kaynaklarının ulusal medyaya yansıyan açıklamalarına göre yeni Suriye yönetimiyle savunma alanında iş birliği süreci başlatılmıştır.[3] Söz konusu açıklamalarda Suriye'deki YPG yapılanmasına dair Türkiye'nin rahatsızlığının altı çizilirken muhtelif hususlarda iş birliği için yol haritaları üzerinde görüşüldüğü de vurgulanmıştır.

[3] "MSB Kaynakları Duyurdu: Suriye'ye Yeni Dönemde TSK Desteği", *Sabah*, 2 Ocak 2025.

Şam'da yeni yönetimin çiçeği burnundayken MSB kaynaklarından gelen bu açıklamalar Ankara'nın yeni döneme dair odağının netliğini göstermiştir. Bu açıklamalardan kısa bir süre sonra Ocak ortasında iki ülke arasında üst düzey güvenlik makamlarının birlikte katıldığı bir zirve gerçekleştirilmiştir. Ankara'da Dışişleri Bakanlığının ev sahipliğinde gerçekleşen toplantıya Türkiye'den Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanı İbrahim Kalın ve Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler katılırken Suriye'yi ise Dışişleri Bakanı Esad Şeybani, Savunma Bakanı Murhaf Ebu Kasra ve İstihbarat Başkanı Enes Hattab temsil etmiştir.[4]

İlerleyen günlerde MSB Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri ve Bakanlık Sözcüsü Tuğamiral Zeki Aktürk tarafından yapılan basın bilgilendirme toplantısında Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) Suriye'deki görevinin devam ettiği vurgulanmış, ihtiyaç duyulduğu takdirde birliklerin farklı bölgelerde konuşlanabileceğinin altı çizilmiştir.[5] Bu ifadeleri müteakip uluslararası medyada Türkiye'nin Suriye'de yeni askeri üsler kuracağına dair iddialar dolaşıma girmiştir.[6] Bu ve benzeri iddialara en büyük tepki Tel Aviv'den gelirken orta ve uzun vadelerde Türkiye ile İsrail'in Suriye sahasında bir çatışmanın eşiğine gelme potansiyelinin ciddiyeti İsrail'in tacizleri sonucu görülmüştür.

Türk makamları kamuya açık olarak Suriye sahasındaki askeri manevralara dair açıklama yapmaktan imtina etseler de Suriye'nin muhtelif noktalarında yeni üsler kurulması ve Suriye ordusunun eğitimine dair somut çalışmalar yapıldığı aşikar hale geldikten sonra İsrail'in doğrudan tacizleri hız kazanmıştır. Türkiye'nin Humus sınırları içerisinde bulunan T4 Hava Üssü'nü kontrol altına alarak buraya İsrail'in tacizlerini önlemek adına hava savunma sistemleri konuşlandıracağı iddiasının uluslararası medyada yer almasından[7] kısa bir süre sonra Tel Aviv bölgeye hava saldırıları gerçekleştirerek Ankara'ya gözdağı vermeye çalışmıştır. T4 ve Palmira hava üslerinin Türk askeri heyetlerince keşif amaçlı ziyaretinin hemen ardından İsrail hava unsurları tarafından bu

[4] "Bakan Güler Suriye Heyeti 3+3 Formatındaki Toplantı Gerçekleştirdi", *Milliyet*, 15 Ocak 2025.

[5] Yusuf Soykan Bal ve Utku Şimşek, "MSB Kaynakları: TSK'nın Suriye'deki Görevi Devam Etmektedir", Anadolu Ajansı. 4 Nisan 2026.

[6] Suleiman Khalidi, Maya Gebeily ve Khalil Ashawi, "Syria's Sharaa to Discuss Defense Pact with Turkey's Erdogan", Reuters, 4 Şubat 2026.

[7] Ragıp Soylu, "Turkey Moves to Take Control of Syria's Strategic T4 Air Base: Sources", *Middle East Eye*, 1 Nisan 2025.

üslerin hedef alınması Tel Aviv'in bölgedeki Türk askeri varlığını ne denli tehdit olarak algıladığının göstergesi olmuştur.[8]

Gerginliğin hızlıca yükselmesi ihtimaline karşın Türk ve İsrail diplomatik heyetleri Azerbaycan'ın ev sahipliğinde bir araya gelerek Suriye bahsi üzerinde karşılıklı görüş ve taleplerini iletmiştir. Her iki tarafın kaynakları bölgede bir Türkiye-İsrail çatışmasını önlemek adına bir mekanizma kurulmasının hedeflendiğini dile getirmiştir.[9] Ayrıca İsrail heyetinin Türk mevkidaşlarına "Palmira'daki Türk askeri varlığının kabul edilemez" olduğunu ilettiği de uluslararası medyaya yansımıştır.[10] Humus kırsalındaki Türk askeri varlığı İsrail açısından Suriye'nin güneyindeki hava ve kara tacizlerinin orta vadede bir dirençle karşılaşması anlamına gelmektir. Suriye'nin güneyinin her an müdahaleye açık şekilde kırılgan ve istikrarsız olması, Suriye hava sahasının da İsrail için güvenli bölge olması Tel Aviv'in Suriye'deki kısa ve orta vadeli öncelikli amaçlarıdır. Türkiye'nin Suriye'deki askeri varlığının kapsamının genişlemesi İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun ABD Başkanı Donald Trump ile gerçekleştirdiği görüşmenin dahi asli konusu olurken[11] Türkiye karşıtı söyleme zemin oluşturmak amacıyla İsrail yanlısı bazı düşünce kuruluşları da Türkiye'nin Suriye'deki askeri varlığının İsrail için doğrudan tehdit oluşturduğuna dair çalışmalar yayımlamıştır.[12] Söz konusu çalışmalarda Türkiye'nin yeni dönemde Suriye ordusunun eğitim ve donatımında aktif rol oynayacağı, Suriye ordusu içerisinde Türkiye ile yakın ilişkilere sahip çok sayıda rütbeli askerin varlığı gibi detaylar özellikle vurgulanmıştır.[13]

İsrail ve çevresinden bu minvalde tepkiler yükselirken Türkiye'nin Suriye'nin güvenliğine dair somut girişimleri yıl boyu kesinti yaşamadan devam etmiştir.

[8] Suleiman Khalidi ve Jonathan Spicer, "Exclusive: Israel hit Syrian Bases Scoped by Turkey, Hinting at Regional Showdown", Reuters, 7 Nisan 2025.

[9] Lazar Berman ve Nava Freiberg, "Israel Confirms Talks with Turkey on Syria Aimed at Preserving 'Security Stability'", *The Times of Israel*, 10 Nisan 2025.

[10] Berman ve Freiberg, "Israel Confirms Talks with Turkey on Syria Aimed at Preserving 'Security Stability'".

[11] "Israel Does Not Want to Clash with Türkiye in Syria: Netanyahu", *Daily Sabah*, 7 Nisan 2025.

[12] Sinan Ciddi, "Turkey's Military Presence in Syria is a Threat to Israel", FDD, 14 Nisan 2025, https://www.fdd.org/analysis/policy_briefs/2025/04/14/turkeys-military-presence-in-syria-is-a-threat-to-israel, (Erişim tarihi: 6 Ocak 2026).

[13] Ahmad Sharawi, "Turkey Increasing Military Assistance to Syria", *FDD's Long War Journal*, 27 Mart 2025, https://www.longwarjournal.org/archives/2025/03/turkey-increasing-military-assistance-to-syria.php, (Erişim tarihi: 6 Ocak 2026).

Ocak sonunda MSB heyetinin Suriye ziyaretinden[14] sonraki süreçte –Mart içerisinde– Türkiye'nin Halep'te bulunan Minak Hava Üssü'nü kontrolü altına aldığı rapor edilmiştir.[15] TSK'nın üsse yönelik tadilat ve teçhizat desteğiyle Suriye'nin kuzeyinde kalıcı bir hava üssüne sahip olurken bölgede işlevi kalmayan gözlem noktalarındaki askeri personelin bir kısmının bu üs ve çevresinde konuşlanacağına dair iddialar da yerel kaynaklarca dillendirilmiştir.[16]

Mayıs'ta MSB Savunma ve Güvenlik Genel Müdürü Tümgeneral İlkay Altındağ ve beraberindeki askeri heyet Şam'da Suriye Savunma Bakanı Ebu Kasra tarafından ağırlanmış ve ikili görüşmede savunma alanındaki iş birliği sürecine dair fikir alışverişinde bulunulmuştur.[17] Haziran'da ise Milli Savunma Bakanı Güler "Türkiye, Suriye'ye askeri eğitim ve danışmanlık sağlıyor, savunmasını güçlendiriyor"[18] açıklamasıyla heyetler arası görüşmelere konu olan iş birliği ve koordinasyona dair detayları dile getirmiştir. Temmuz'da İsrail'in Süveyda'da Dürzi ayrılıkçı gruplar ile Suriye hükümeti arasındaki çatışmayı bahane ederek Suriye ordusu ve Başkanlık Sarayı başta olmak üzere üst düzey kamu binalarını hedef alması[19] Ankara-Şam askeri yakınlaşmasını zorunlu olarak hızlandıran bir gelişme olmuştur.

Temmuz'da Suriye Savunma Bakanlığına bağlı askeri bir heyet Uluslararası Savunma Sanayii Fuarı'nı (IDEF) ziyaret etmiş[20] ve hemen ardından MSB kaynakları tarafından şu açıklama yapılmıştır:

> Suriye yönetimi tarafından savunma kapasitesinin güçlendirilmesi ve başta DEAŞ olmak üzere tüm terör örgütleriyle mücadele kapsamında Türkiye'den resmi destek talep edilmiştir. Bu talep doğrultusunda Suriye'nin savunma kapasitesini artırmaya yönelik eğitim, danışmanlık ve teknik destek sağlanması için çalışmalarımız devam etmektedir.[21]

[14] "MSB Heyeti Suriye'yi Ziyaret Etti", Ankahaber, 30 Ocak 2025.

[15] Francesco Salesio Schiavi, "Syria's T4 Airbase: A Flashpoint in Turkey and Israel's Rivalry", *The New Arab*, 8 Nisan 2025.

[16] Walid Nofai, "Turkey in Syria: Temporary Necessity Turned Permanent Presence?", Syria Direct, 27 Haziran 2025, https://syriadirect.org/turkey-in-syria-temporary-necessity-turned-permanent-presence, (Erişim tarihi: 5 Ocak 2026).

[17] "MSB'den Suriye'ye Ziyaret", NTV, 20 Mayıs 2025.

[18] "Bakan Güler: Türkiye, Suriye'ye Askeri Eğitim Veriyor", *Hürriyet*, 4 Haziran 2025.

[19] "Israel Hits Syrian Army HQ, Near Damascus Palace as Suwayda Fighting Rages", Al Jazeera, 16 Temmuz 2025.

[20] "Savunma Bakanlığı'ndan Bir Heyet, Türkiye'de Düzenlenen Savunma Sanayi Fuarına Katıldı", SANA, 18 Ağustos 2025.

[21] "MSB: Suriye, Türkiye'den Resmi Destek Talep Etti", *Habertürk*, 23 Temmuz 2025.

Ağustos'ta ise iki ülkenin savunma bakanları Güler ve Ebu Kasra bir askeri eğitim ve danışmanlık anlaşması imzalamıştır. Suriye resmi haber ajansı SANA söz konusu anlaşmanın asli amacının Suriye ordusunun kapasite inşası ve geniş kapsamlı güvenlik reformu olduğunu vurgulamış ve anlaşma kapsamında terörle mücadele, ortak operasyon kapasitesinin artırılması, mayın temizleme, askeri mühendislik ve siber savunma gibi alanlarda eğitimler verileceğini ifade etmiştir.[22] Askeri eğitim başlığı altındaki iş birliğini ilerletmek adına Suriye Savunma Bakanlığını temsil eden bir heyet Türkiye'ye gelerek Milli Savunma Üniversitesi'ni ziyaret etmiştir.[23]

Kurumsal kapasite inşası ve iş birliği bağlamında Eylül'de Suriye Hava Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Asım Havvari resmi davet üzerine Ankara'da Genelkurmay Başkanı Orgeneral Selçuk Bayraktaroğlu ve Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Ziya Cemal Kadıoğlu ile bir araya gelmiştir.[24] Ekim'de üst düzey bir Türk askeri heyeti Şam'da Suriye Savunma Bakanı Ebu Kasra ile yeniden bir araya gelirken[25] aynı dönemde Sky News Arabia'nın iddiasına göre Türk askeri heyetleri Deyrizor, Hama ve Halep'te Esed rejiminden kalma askeri üsleri yerinde inceleyerek gelecekte bu tesislerde konuşlanma ihtimaline karşın gözlemde bulunmuştur.[26]

Yılın son günlerinde Türk askeri heyetlerinin Suriye ziyaretleri ise ayak sesleri duyulmakta olan YPG'ye karşı müdahaleye odaklı, söz konusu sorunun ortadan kaldırılmasına yönelik plan ve işleyişe dair görüşmelere sahne olan zirvelerdir. Devrimin yıl dönümü haftasında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Bayraktaroğlu resmi davetli olarak ziyaret ettiği Şam'da Suriye lideri Ahmed Şara tarafından kabul edilmiş, ayrıca Suriyeli mevkidaşı Tümgeneral Ali Nurettin Nasan ve Savunma Bakanı Ebu Kasra ile de görüşmeler gerçekleştirmiştir.[27] Bu üst düzey ziyaretten bir hafta sonra ise bu kez Kara Kuvvet-

[22] "Türkiye, Suriye Ordusunun Yeteneklerini Güçlendirecek", *Şarkul Avsat Türkçe*, 14 Ağustos 2025.

[23] "Suriye Savunma Bakanlığı Heyeti, Türkiye'de Harp Enstitülerini Ziyaret Etti", Defensehere, 20 Ağustos 2025.

[24] "Suriye Hava Kuvvetleri Komutanı Ankara'da Türk Askeri Yetkililerle Görüştü", SANA, 9 Eylül 2025.

[25] "Suriye Savunma Bakanı, Şam'da Üst Düzey Türk Heyeti ile Görüştü", *Şarkul Avsat Türkçe*, 17 Ekim 2025.

[26] "وفد تركي يستكشف مواقع عسكرية في سوريا.. ما الهدف؟ وما موقف الأكراد؟", Sky News Arabia, 3 Kasım 2025.

[27] Abdullah Sarıca ve Fatih Gökbulut, "Genelkurmay Başkanı Orgeneral Bayraktaroğlu, Suriye'de Temaslarda Bulundu", Anadolu Ajansı, 6 Aralık 2025.

leri Komutanı Orgeneral Metin Tokel ve beraberindeki askeri heyet Şam'ı ziyaret etmiş ve Savunma Bakanı Ebu Kasra ile görüşmüştür.[28]

Türkiye, Suriye ile güvenlik kurumlarının yeniden inşası bağlamında yoğun iş birliği siyaseti yürütürken yeni hükümetin karşılaştığı güvenlik sorunlarına karşı da oldukça aktif hareket etmiştir. Mart içerisinde Lazkiye, Tartus, Hama ve Humus vilayetlerini kapsayan ve eski rejime bağlı çetelerce çıkartılan ayaklanma kanlı bir bilançoyla sonuçlanırken hem eski rejim unsurları hem Suriye ordusu hem de bölge halkından 1.400'ün üzerinde kişi hayatını kaybetmiştir. Gerek yeni hükümete bağlı silahlı güçler gerekse eski rejim kalıntılarının gözlem kuruluşları tarafından ortaya çıkan kan gölünden sorumlu tutuldukları kayıtlara geçmiştir.[29] Rejim güçlerine yönelik Lazkiye kırsalında gerçekleştirilen saldırıların ardından Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Öncü Keçeli hadiseyi "kışkırtma" olarak nitelendirmiş ve Türkiye'nin Suriye halkı ve yönetiminin yanında olduğunu dile getirmiştir.[30] Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz ise konuyla ilgili beyanında sürecin faillerine dair "eski rejim kalıntıları" ifadesini kullanırken bu hadiselerin Suriye'de yaşanan tarihi dönüşüme engel olamayacağının altını çizmiştir.[31] Son olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan "eski rejim kalıntılarının mezhep kavgası çıkarmaya çalıştıklarını" belirterek Türkiye'nin süreci okuyuşunu ve yaklaşımını net şekilde göstermiştir.[32]

Suriye'de 2025 içerisinde yaşanan bir diğer ayaklanma girişimi ise Dürzi nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu Süveyda vilayetinde gerçekleşmiştir. Rejimin düşüş sürecinde son bir sene Esed karşıtı protesto gösterilerine sahne olan Süveyda'da yeni hükümete yönelik şüpheci bir yaklaşım var olsa da vilayet geneline yayılmış eski rejim destekçisi figürler İsrail'in desteğiyle şehirde hakim bir konuma gelmiştir. Bu sürecin bir sonucu olarak uzun yıllar bölgede

[28] "Suriye ve Türkiye Arasında Askeri İş Birliği Görüşmesi", SANA, 13 Aralık 2025.

[29] "UN Syria Commission Finds March Coastal Violence was Widespread and Systematic: Outlines Urgent Steps to Prevent Future Violations and Restore Public Confidence", OHCHR, 14 Ağustos 2025, https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/08/un-syria-commission-finds-march-coastal-violence-was-widespread-and, (Erişim tarihi: 5 Nisan 2026).

[30] Tuğba Altun, "Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Keçeli'den Lazkiye'deki Çatışmalara İlişkin Açıklama", Anadolu Ajansı, 7 Mart 2025.

[31] Tuğba Altun, "Cumhurbaşkanı Yardımcısı Yılmaz: Eski Rejim Kalıntıları Suriye'nin Tarihi Dönüşümüne Set Çekemeyecektir", Anadolu Ajansı, 7 Mart 2025.

[32] "Erdoğan: Suriye'de Rejim Artıkları Mezhep Kavgası Çıkarmaya Çalışıyor", Euronews Türkçe, 10 Mart 2025.

Esed rejiminin savunuculuğunu yapan Dürzi dini figür Şeyh Hikmet Hicri[33] ve onun etrafında konumlanmış çok sayıda eski rejim destekçisi[34] milis bölgeye yeni hükümet güçlerinin girişine engel oldukları gibi yine bölgede mukim Sünni Bedevi sivillere yönelik kanlı eylemlere girişerek ciddi bir çatışmanın önünü açmışlardır. Ordu güçlerinin de müdahalesiyle bölgede kanlı çatışmalar yaşanırken İsrail ise bu gelişmeyi Suriye'ye müdahale etmek için bahane olarak kullanmıştır. Şam'da rejimin değişiminden bu yana Suriye'ye yönelik hava saldırıları ve karadan tacizleri ciddi şekilde artan İsrail bu kez Dürziler üzerinden "dini azınlıkları koruma" adı altında Suriye güvenlik güçlerini ve devlet kurumlarını hedef alan bir dizi saldırı gerçekleştirmiştir. Bu saldırılar Türkiye'de ciddi tepkiye yol açmıştır. MSB Sözcüsü Tuğamiral Zeki Aktürk, İsrail'in Suriye'nin başkenti Şam'da Başkanlık Sarayı da dahil olmak üzere gerçekleştirdiği hava saldırılarını "açık provokasyon" olarak tanımlamıştır.[35] Dışişleri Bakanı Fidan ise Hikmet Hicri'yi "İsrail'in vekil unsuru gibi davranmakla" itham etmiştir.[36] Cumhurbaşkanı Erdoğan, Suriye lideri Şara'yı bu meseledeki dik duruşundan ötürü tebrik ederken İsrail'in Suriye'de istikrar sürecini engellemek istediğini vurgulamıştır.[37] Ayrıca İsrail'in bölgeye müdahalesinde Dürzileri bahane ettiğini ve haydutça eylemlerini Suriye'ye taşıdığını da ifade etmiştir.[38]

Türkiye'nin bu yıl içerisinde Suriye içerisindeki asli meselesi ise kendi sınırları içerisinde hayata geçirdiği "Terörsüz Türkiye" sürecinin tamamlayıcı bir cüzü olarak Suriye'deki YPG sorununun ortadan kaldırılması olmuştur. Bu meselede hem Şara hükümeti hem de ABD'nin Ankara Büyükelçisi ve Suriye Özel Temsilcisi Tom Barrack nezdinde Washington ile sürekli ve yoğun temaslar sürdürülmüştür. Bir yandan Türkiye'nin kırmızı çizgileri tüm taraflara hatırlatılırken bir yandan da ABD'nin de ara buluculuğuyla Şam'ın YPG ile müzakere

[33] Walid Nofal, "Sheikh Hikmat Al-Hijri's Journey: From Obedience to Opposition?", Syria Direct, 11 Nisan 2025, https://syriadirect.org/sheikh-hikmat-al-hijris-journey-from-obedience-to-opposition, (Erişim tarihi: 5 Ocak 2026).

[34] Bu kitlenin içerisinde eski ordu ve istihbarat subayları da bulunmaktadır.

[35] "MSB: 'Talep Edilirse Suriye'ye Destek Sağlarız'", BBC News Türkçe, 17 Temmuz 2025.

[36] "Fidan'dan Suriye Uyarısı: Bölmeye Çalışırsanız Müdahale Ederiz", BBC News Türkçe, 22 Temmuz 2025.

[37] "Erdoğan: İsrail, Suriye'de İstikrarı Engellemeye Çalışıyor", SANA, 18 Ağustos 2025.

[38] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan İsrail'e 'Dürzi Provokasyonu' Tepkisi: Canavar Bir An Evvel Durdurulmalı", *Yeni Şafak*, 17 Temmuz 2025.

masasına oturması ve sürecin mümkün olan en çatışmasız ve kan dökülmeyen senaryoda çözülebilmesi adına sakin bir güç profili çizilmiştir.

Ocak'ta Dışişleri Bakanı Fidan YPG'ye ültimatom verildiğini ve örgüt buna uygun davranmazsa nihai sonucun askeri müdahale olacağını dile getirerek yeni dönemde Suriye'de YPG'ye yer olmayacağını yinelemiştir.[39] Şubat'ta ise Şara'nın Türkiye'ye gerçekleştirdiği resmi ziyarette Suriye lideriyle görüşen Dışişleri Bakanı Fidan bu görüşmeye dair açıklamalarında Türk kamuoyunda yeni Suriye liderliğine dair olası soru işaretlerini cevaplamıştır. Dışişleri Bakanı Fidan, Şara'nın PKK/YPG konusunda kafasının son derece net olduğunu ifade etmiş ve Suriye liderliğinin Türkiye'nin güvenlik ihtiyaçlarını tatmin edecek bir yaklaşımda olduğunu birincil ağızdan teyit etmiştir.[40]

10 Mart'ta Suriye hükümeti ve YPG/SDG arasında süreç içerisinde örgütün Şam'a entegre olmasını öngören bir mutabakata varılmıştır. Ateşkes ve entegrasyonu öngören yol haritasının uygulanması hususunda YPG'nin direnç göstermesi ve adeta zamana oynaması Türkiye'nin tepkisine yol açmıştır. İsrail'in Süveyda üzerinden gerçekleştirdiği provokatif müdahalenin YPG üzerinden Suriye'nin kuzeyinde de denenme ihtimali Ankara'nın sürecin hızlanmasına dair baskılarının artmasına yol açmıştır. Dışişleri Bakanı Fidan bu süreçte muhtelif beyanlarında YPG'nin Şam ile arasındaki mutabakatın şartlarına uymasının Ankara'nın beklentisi olduğunu ifade ederken[41] örgütün zamana oynamayı bırakması gerektiğini ve Türkiye'nin tüm bu küçük hilelerin farkında olduğunu vurgulamıştır.[42] Cumhurbaşkanı Erdoğan Eylül'de Katar'ın başkenti Doha'da gerçekleşen İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Ligi Olağanüstü Zirvesi'nde Suriye lideri Şara ile görüşmüş ve Türkiye'nin Şam ile YPG arasındaki mutabakata dair süreci yakından izlemeye devam ettiğini söylemiştir.[43]

[39] Tuğba Altun ve Gökhan Çeliker, "Dışişleri Bakanı Fidan: PKK/YPG Ültimatoma Göre Hareket Etmezse Gereği Askeri Harekattır", Anadolu Ajansı, 8 Ocak 2025.

[40] "Fidan: Şara'nın PKK/YPG Konusunda Kafası Net", Deutsche Welle Türkçe, 5 Şubat 2025.

[41] "Turkey Says It Expects Syrian Kurdish Militia to Fulfil Damascus Deal", Reuters, 15 Mayıs 2025.

[42] Tuvan Gumrukcu, "Syrian Kurdish YPG should Stop Delaying Syria Integration, Turkey Says", Reuters, 13 Ağustos 2025.

[43] "Statement Regarding President Erdoğan's Meeting with Syrian President Al-Sharaa", The Republic of Türkiye Directorate of Communications, 15 Eylül 2025, https://bypass.iletisim.gov.tr/english/Haberler/detay/statement-regarding-president-erdogans-meeting-with-syrian-president-al-sharaa?, (Erişim tarihi: 5 Ocak 2026).

Devletin en üst mevkilerinden gelen bu açıklamalara paralel olarak YPG meselesini merkeze alan diplomatik temaslar da bu süreçte hız kesmeden devam etmiştir. Ekim'de Milli Savunma Bakanı Güler, Dışişleri Bakanı Fidan ve MİT Başkanı Kalın'dan müteşekkil Türkiye heyeti Suriyeli mevkidaşlarıyla Ankara'da güvenlik ve iş birliği temalı bir zirve gerçekleştirmiştir.[44] Bu diplomatik temasların sonuncusu ve en kapsamlısı 22 Aralık'ta Şam'da gerçekleşen buluşmadır. Güler, Fidan ve Kalın'dan oluşan Türk heyeti Şara tarafından kabul edilmiştir.[45] Yılın son çeyreğinde artan sivil ve askeri temasların nihai çıktısı ise 2026'nın ilk ayı itibarıyla YPG'ye yönelik Suriye müdahalesi olmuştur.

EKONOMİK İŞ BİRLİĞİ

Suriye'nin istikrara kavuşma ve yeniden inşa sürecinde ciddi bir dış destek ihtiyacı bulunurken bu hususta ABD başta olmak üzere Suriye'yi hedef alan yaptırımların yürürlükten kaldırılmasının yanı sıra ABD, AB ve Körfez sermayelerinin Suriye'ye girişi hayati önem taşımaktadır. Türkiye de siyasi ve askeri iş birliğini ekonomik iş birliğiyle tamamlayarak Suriye ile yakın ilişkilerini pek çok bağlamda karşılıklı bağımlılık temeline oturtma amacındadır. Türkiye coğrafi olarak doğal bir lojistik avantajının yanı sıra pek çoğu on yılı aşkın bir süre Türkiye'de ikamet etmiş ve ticaretle uğraşmış Suriye sermayesinin ülkelerine dönme süreciyle birlikte Suriye pazarına doğrudan temas etme imkanlarına sahiptir. Karşılıklı olarak kurulan iş konseyleri[46] iki ülke yatırımcılarının daha kolay temas etmesi ve yatırım imkanına ulaşması adına mekanizma işlevi görmektedir. Ticaret Bakan Yardımcısı Özgür Volkan Ağar, Türkiye'nin Suriye'ye ihracatının 2025 içerisinde 3 milyar doları aştığını ve bu miktarın geçen yıla kıyasla yüzde 54 artış anlamına geldiğini ifade etmiştir.[47]

Pek çok sektörde Türk şirketleri büyük yatırımlar öngören anlaşmalara imza atarak Suriye pazarına girmeye başlamıştır. Suriye Enerji Bakanlığının taraf olduğu 7 milyar dolar değerindeki santral projesinde iki Türk şirketi de

[44] "Meeting between Türkiye and Syria, 12 October 2025, Ankara", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 12 Ekim 2025, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-suriye-arasinda-duzenlenen-toplanti-12-ekim-2025-ankara.en.mfa?, (Erişim tarihi: 6 Ocak 2026).

[45] "President Al-Sharaa Receives High-Level Turkish Delegation in Damascus", SANA, 23 Aralık 2025.

[46] "Suriye ile Türkiye Arasında İş Konseyi Kuruldu", *Milliyet*, 3 Ağustos 2025.

[47] "Türkiye'nin Suriye'ye İhracatı Bu Yıl 3 Milyar Doları Aştı", SANA, 24 Aralık 2025.

paydaş olmuştur.[48] Ulaştırma alanında Türk şirketleri Halep Havalimanı'nın işletilmesi ve yenilenmesine dair yoğun girişimlerde bulunurken[49] Şam Havalimanı için 4 milyar dolar değerinde bir anlaşma da yine Türk şirketlerince imzalanmıştır.[50] Türkiye yıl içerisinde Suriye'nin bankacılık sektörüne Ziraat Bankası üzerinden paydaş olmaya yönelik somut adımlar da atmıştır.[51] Türk şirketleri ayrıca inşaat sektöründeki tecrübeleri ve lojistik avantajlarını kullanarak oldukça aktif hareket etmektedir. Şam'da gerçekleştirilen Uluslararası İnşaat Fuarı Buildex'e katılan 740 şirketin 112'si Türk şirketlerinden oluşmuş ve bu da Türk şirketlerini fuarın en geniş katılımcıları haline getirmiştir.[52]

SONUÇ

Son tahlilde 2025, Ankara ile Şam arasında Suriye'nin bağımsızlığından bu yana görülmemiş bir yakınlaşmanın başlangıcı olarak tarihe geçmiştir. Türkiye için Suriye'nin istikrar ve güvenliği bir ulusal çıkar meselesi konumundadır. Buna binaen Suriye'de yeni bir istikrarsızlık dalgası oluşmaması adına Suriye ordusu başta olmak üzere kurumların inşası, dış politikada uluslararası topluma yeniden entegrasyon ve ülkenin yeniden inşası sürecinde ekonomik iş birliği gibi pek çok konuda Türkiye'nin başrolde olduğu görülmüştür. YPG sorununun çözümü bağlamında Ankara'nın hem kendi kırmızı çizgilerini tüm taraflara hatırlattığı hem de bunu yaparken Şam'ın egemenliğine saygı duyarak muhatabını rahatsız etmeyen bir müttefik imajı çizdiği gözlemlenmiştir. Ankara için 2025'te Şam ile ilişkilerde bir diğer keskin değişim ise Şam özelinde Washington ile ilişkilerin seyri olmuştur. Uzun yıllar boyunca YPG'ye kol kanat geren ve bu örgüt üzerinden Ankara'yı baskılamaya çalışan Washington, Esed sonrası süreçte Suriye'de Türkiye ile ortak hareket etme yönünde bir tercihte bulunmuştur. Bu tercih YPG'nin Şam ile müzakereye

[48] Duygu Alhan, "Suriye'nin Enerji Sektörüne 7 Milyar Dolarlık Yatırımda Uygulama Aşamasına Geçildi." Anadolu Ajansı, 6 Kasım 2025.

[49] "Bakan Uraloğlu: Halep Havalimanı'nın Yenileme İhalesini Türk Şirketlerinin Alması için Süreç İşliyor", *Gazete Pencere*, 23 Ağustos 2025.

[50] "Kalyon and Cengiz Invest $4 Billion in Damascus Airport", Kalyon, 4 Temmuz 2025, https://kalyonholding.com/media/uluslararasi-dev-yatirima-kalyon-insaat-ve-cengiz-insaat-imzasi, (Erişim tarihi: 5 Ocak 2026).

[51] "Resmi Başvuru Yapıldı: Ziraat Bankası Suriye'de Faaliyete Hazırlanıyor: Ekonomi Haberleri", *Yeni Şafak*, 31 Aralık 2025.

[52] "Suriye'de Çok Sayıda Türk Şirketinin Katılımıyla Uluslararası İnşaat Fuarı Başladı", Anadolu Ajansı, 28 Mayıs 2025.

zorlanması, Şam yönetimine yönelik ekonomik yaptırımların kaldırılması ve DEAŞ'a karşı uluslararası koalisyona Suriye'nin kabulü gibi oldukça önemli gelişmelere zemin hazırlamıştır.

KRONOLOJİ

8 Ocak	Dışişleri Bakanı Fidan, YPG'ye verilen ültimatoma uyulmaması halinde nihai seçeneğin askeri harekat olacağını açıkladı.
15 Ocak	Ankara'da Türkiye ve Suriye'nin dışişleri, savunma ve istihbarat üst düzey yetkililerinin katıldığı 3+3 formatında güvenlik zirvesi gerçekleştirildi.
4 Şubat	Suriye lideri Şara, Türkiye'ye resmi ziyarette bulundu.
10 Mart	Suriye hükümeti ile YPG/SDG arasında örgütün Şam'a entegrasyonunu öngören mutabakat imzalandı. Aynı dönemde Lazkiye-Tartus-Hama-Humus kırsalında eski rejim unsurlarının çıkardığı ayaklanma 1.400'ü aşkın ölümle sonuçlandı.
3 Nisan	İsrail, Türk heyetlerince incelenen T4 ve Palmira hava üslerini hedef alan saldırılar düzenledi.
10 Nisan	Türkiye ve İsrail, Azerbaycan'ın ev sahipliğinde çatışmasızlık mekanizması için bir araya geldi.
16 Temmuz	İsrail, Süveyda'daki çatışmaları gerekçe göstererek Şam'da Başkanlık Sarayı dahil kamu binalarını hedef aldı. Türkiye saldırıları "açık provokasyon" olarak nitelendirdi.
13 Ağustos	Savunma bakanları Yaşar Güler ve Murhaf Ebu Kasra, Suriye ordusunun kapasite inşası ve güvenlik reformunu öngören askeri eğitim ve danışmanlık anlaşmasını imzaladı.
22 Aralık	Güler, Fidan ve Kalın'dan oluşan Türk heyeti Şam'da Şara tarafından kabul edildi. Yıl içindeki en kapsamlı güvenlik görüşmesi yapıldı.

TÜRKİYE'NİN LÜBNAN POLİTİKASI 2025

TALHA İSMAİL DUMAN

Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü

GİRİŞ

2025, Lübnan'da siyasal kurumların yeniden işlevsellik kazanması umudunun, güvenlik baskıları ve ekonomik çöküşün dayattığı zor(unlu)luklarla sınandığı bir yıl olmuştur. Joseph Aun'un cumhurbaşkanı seçilmesi ve yeni hükümetin kurulması dış destek arayışını hızlandırmış; buna eşlik eden Batı merkezli güvenlik ve yönetim beklentileri, Lübnan'ın iç siyasetini ve dış politika tercihlerini daha dar bir manevra alanına sıkıştırmıştır. 2024'te savaş ve insani krizlerin gölgesinde şekillenen Türkiye-Lübnan ilişkileri, 2025'te güvenlik baskıları kısmen azalmasına rağmen yeni siyasal ve jeopolitik sınamalarla karşı karşıya gelmiştir. İsrail'in ateşkes ihlallerini sürdürmesi ve bölgedeki güvenlik risklerinin tamamen ortadan kalkmaması, Ankara-Beyrut arasındaki diplomatik temasları ve istikrar vurgusunu öncelikli kılmaya devam etmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin Lübnan'a yönelik siyasi desteği ve söylem sürekliliği korunurken ekonomik ilişkilerde sınırlı ve temkinli bir toparlanma

eğilimi gözlenmiştir. Buna karşın söz konusu toparlanma, Lübnan'daki yapısal ekonomik sorunlar ve bölgesel belirsizlikler nedeniyle kırılgan bir zeminde ilerlemiştir.

2025 boyunca iki ülke arasında liderler ve üst düzey yetkililer düzeyinde diplomatik temaslar sürmüş; Türkiye'nin Lübnan'da Birleşmiş Milletler Geçici Görev Gücü (UNIFIL) kapsamındaki askeri varlığı, insani yardım ve kamu diplomasisi faaliyetleri ikili ilişkilerin istikrar kazanan boyutlarını oluşturmuştur. Bununla birlikte Lübnan'ın Batı merkezli güvenlik ve dış politika gündemine daha açık biçimde yönelmesi, Türkiye'nin beklentileriyle her başlıkta örtüşmeyen bir tablo ortaya koymuştur. Ayrıca Lübnan'ın Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile deniz yetki alanı anlaşmasını yeniden canlandırması, Türkiye açısından ilişkilerin bölgesel jeopolitik boyutunu daha görünür hale getirmiştir.

SİYASİ GELİŞMELER

2025'te Türkiye-Lübnan ilişkilerinin siyasi gündemi üç başlık etrafında yoğunlaşmıştır. Birincisi İsrail'in saldırıları ve ateşkes ihlalleri karşısında Türkiye'nin Lübnan'a dönük siyasi desteğini sürdürmesi; ikincisi Lübnan'ın yeni dönemde Batılı ülkelerin baskısı altında şekillenen güvenlik gündeminin bu ülke iç dengesine ve Ankara'nın beklentilerine yansıması; üçüncüsü de Lübnan'ın GKRY ile deniz yetki alanı anlaşmasını yeniden canlandırmasının, Türkiye açısından Doğu Akdeniz'deki bölgesel güç dengelerini ve jeopolitik düzen tartışmalarını Lübnan dosyasının doğrudan bir parçası haline getirmesidir. Bu üç başlık bir yandan Ankara'nın 2025 boyunca Lübnan'da istikrarı destekleyen bir aktör olarak görünürlüğünü artırma çabasını yansıtırken diğer yandan Türkiye'nin iki ülke ilişkilerine dair beklentilerinin farklı dosyalarda aynı doğrultuda şekillenmediğini de açık biçimde göstermiştir.

2025 başında Türkiye'nin Lübnan'a dair yaklaşımında istikrar vurgusu öne çıkmıştır. Joseph Aun'un cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından yapılan tebrik açıklaması[1] Türkiye'nin Lübnan siyasetinin normalleşme arayışını destekleme iradesini yansıtmıştır. Bu çizginin devamı olarak Türkiye yıl boyunca İsrail'in Lübnan'a saldırılarına yönelik sert siyasi dili korumuş, ateşkes ihlalleri karşısında Lübnan'la dayanışmayı vurgulayan açıklamalar yapmış ve uluslа-

[1] "No: 7, 9 Ocak 2025, Sayın Joseph Aoun'un Lübnan Cumhurbaşkanı Seçilmesi Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 9 Ocak 2025.

rarası toplumu "kalıcı çatışma üreten saldırganlığa" karşı birlik içinde hareket etmeye çağırmıştır.[2] Bu dönemde yaşanan bir diğer gelişme ise üç Türkiye vatandaşının Lübnan'dan İsrail'e kaçak yollarla geçmeye çalışırken İsrail'in düzenlediği hava saldırısında hayatını kaybetmesi olmuştur. Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Türk vatandaşlarının ölümüne neden olan saldırı kınanmış ve bu olay, İsrail'in uluslararası hukuku hiçe sayan güvenlik pratiğinin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.[3] Bu çerçevede Türkiye, UNIFIL kapsamında Lübnan'da görev yapan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) unsurlarının görev süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresini Türkiye Büyük Millet Meclisinden (TBMM) geçirerek[4] Lübnan'da istikrarı destekleme politikasını yalnızca söylem düzeyinde değil sahadaki askeri varlığı üzerinden de sürdürme iradesini ortaya koymuştur.

Bununla birlikte 2025'te asıl belirleyici dinamik, Lübnan'ın Batı'nın güvenlik ve yönetim önceliklerine daha açık bir şekilde eklemlenmesinin ürettiği siyasi sonuçlar olmuştur. Batılı başkentler, yeni cumhurbaşkanı ve hükümeti, felç olmuş düzeni yeniden inşa için bir başlangıç olarak karşılarken bu desteğin koşulsuz olmadığı da kısa sürede anlaşılmıştır. Yeni yönetimden beklenen, güvenlik mimarisinde devlet otoritesini güçlendiren bir çerçeve kurulması, kamu yönetimi ve ekonomi alanlarında reform adımlarının hızlandırılması ve bölgesel dosyalarda Batı'nın istikrar tanımıyla uyumlu bir çizgi izlenmesi olmuştur. Bu bağlamda Hizbullah'ın silahsızlandırılması meselesi, Lübnan'ın iç güvenlik tartışması olmaktan çıkarak dış yardımların ve uluslararası meşruiyetin bir tür "anahtar şartı" gibi sunulan bir gündeme dönüşmüştür.[5] Lübnan ordusunun Hizbullah'ın silahsızlandırılmasıyla ilişkilendirilen bir plan hazırlamakla görevlendirilmesi, hükümetin bu baskıyı yönetme niyetini gösterse de mezhepsel dengeleri hassas olan Lübnan'da bunun "devlet inşası" ile "siyasi kutuplaşma" arasında gidip gelen bir etki üretme potansiyeli taşıdığı açıktır.

[2] "No: 67, 29 Mart 2025, İsrail'in Lübnan'a Yönelik Saldırıları Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 29 Mart 2025.

[3] "No: 25, 29 Ocak 2025, Kaçak Yollarla Lübnan'dan İsrail'e Geçmeye Çalışan Üç Vatandaşımız Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 29 Ocak 2025.

[4] "TSK'nın Lübnan, Irak ve Suriye'deki Görev Süreleri Uzatıldı", TRT Haber, 21 Ekim 2025.

[5] "Lebanon to Present Hezbollah Disarmament Plan in Coming Days: US Envoy", Al Jazeera, 26 Ağustos 2025.

Bu baskı iklimi, Türkiye'nin 2025'te Lübnan'da etkisinin artacağı yönündeki beklentiyi de çift yönlü hale getirmiştir. Suriye'deki rejim değişikliği sonrasında Türkiye'nin Levant hattında yeni bir ağırlık kazanacağı, Lübnan'ın da bu yeni dengeyi dikkate almak zorunda kalacağı düşünülmüştür. Ne var ki Lübnan yönetiminin Batı'dan destek alabilmek için güvenlik ve dış politika dosyalarında hızlı kararlar alma eğilimi, Türkiye'nin beklentilerinin her zaman aynı doğrultuda karşılık bulamayabileceğini göstermiştir. Nitekim GKRY dosyası bu çelişkinin en somut örneği haline gelmiştir.

Lübnan'ın 18 yıldır askıda bekleyen GKRY ile deniz yetki alanı anlaşmasını onaylaması ve imzaya taşıması,[6] içeride ekonomik kurtuluş anlatısı, dışarıda ise bölgesel hizalanma tartışmaları üzerinden ilerlemiştir. Anlaşmanın savunucuları, denizde sınır netliğinin uluslararası enerji şirketlerini davet açısından gerekli olduğunu ve Lübnan'ın deniz kaynaklarını değerlendirme şansının ancak bu tür hukuki düzenlemelerle güçleneceğini ileri sürmüştür. Ülkenin elektrik krizi, kamu hizmetlerindeki çöküş ve devlet kapasitesinin erozyonu düşünüldüğünde, enerji arayışının cazip bir "son umut" gibi sunulması anlaşılabilmektedir. Bununla birlikte enerji söyleminin Lübnan açısından kısa vadede somut bir ekonomik rahatlama üretme kapasitesi sınırlıdır. Deniz tabanındaki hidrokarbon kaynaklarının araştırılması ve üretime geçirilmesi uzun soluklu, yüksek maliyetli ve belirsizliklerle yüklü bir süreci gerektirmekte; ticari açıdan anlamlı keşiflerin yapılıp yapılmayacağı ve olası gelirlerin ne zaman realize edileceği ise net değildir. Buna ek olarak söz konusu kararın Parlamento onay sürecine başvurulmadan kabine düzeyinde alınması, anlaşmaya yönelik eleştirilerin kurumsal ve egemenlik boyutunu öne çıkarmıştır. Muhalif siyasi aktörler, bu yöntemin ekonomik kırılganlık koşullarında stratejik nitelikteki kararların yeterli kurumsal denge ve denetim mekanizmaları işletilmeden ve dış aktörlerin etkisine açık biçimde alınmasına zemin hazırladığını ileri sürmüştür.[7] Hizbullah'ın da dahil olduğu bu eleştirel yaklaşım, sürecin hızlandırılmasının Lübnan'ın deniz yetki alanlarına ilişkin daha geniş hak iddialarını zayıflatabileceği ve dolaylı olarak İsrail'in Doğu

[6] "Lebanon, Cyprus Sign Maritime Deal, Paving Way for Possible Energy Exploration", Reuters, 26 Kasım 2025.

[7] "Lebanon Draws Maritime Border with Cyprus, Parliament Has No Say", Al-Akhbar, 26 Kasım 2025.

Akdeniz'deki mevcut jeopolitik düzenlemelerini pekiştirme riskini beraberinde getireceği yönünde yoğunlaşmıştır.[8]

Türkiye açısından Lübnan'ın GKRY ile imzaladığı deniz yetki alanı anlaşmasının temel sorunu ise teknik bir sınırlandırma meselesinden ziyade Doğu Akdeniz'de giderek kurumsallaşan jeopolitik düzeni tahkim etme potansiyelinde yatmaktadır. Ankara'nın itirazı, GKRY'nin Kıbrıs Adası'nın eşit unsuru olan Kıbrıslı Türkleri dışlayarak üçüncü ülkelerle tek taraflı deniz yetki alanı düzenlemeleri yapmasının, adadaki egemen eşitlik ilkesini zayıflatan ve sahada fiili sonuçlar üreten bir çerçeve oluşturduğu yönünde şekillenmiştir.[9] Bu bağlamda Lübnan'ın GKRY ile söz konusu anlaşmayı imzalaması, Kıbrıslı Türklerin sürece dahil edilmediği bir düzenlemenin bölgesel düzeyde normalleştirilmesi riskini beraberinde getirmektedir. Nitekim Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Lübnan cumhurbaşkanı ile gerçekleştirdiği telefon görüşmesinde, Türkiye'nin beklentisinin Kıbrıs Türklerinin hak ve menfaatlerini gözeten bir yaklaşım olduğunu açık biçimde ifade etmiştir.[10] Ankara'nın bu tutumu Beyrut'la arasında ikili gerilim üretmekten ziyade Lübnan'ın Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin ve Kıbrıs Türklerinin dışlandığı bir jeopolitik hizalanmanın parçası haline gelmesinin, uzun vadede Lübnan'ın kendi stratejik esnekliğini de sınırlandırabileceği yönündeki değerlendirmeye dayanmaktadır.

Bu dosyanın bir diğer boyutu, GKRY'nin Avrupa Birliği (AB) kurumları içindeki konumu ve Batılı devletlerle kurduğu ilişkiler üzerinden Lübnan'a Avrupa ile yeniden temas kurma imkanı sunan bir aktör olarak öne çıkmasıdır. Yeni Lübnan yönetimi dış ekonomik ve siyasi destek arayışını hızlandırırken GKRY ile geliştirilen yakınlaşma yalnızca enerji ve deniz yetki alanlarıyla sınırlı kalmamış aynı zamanda Lübnan'ın dış politika yönelimine dair daha geniş bir çerçeve üretmiştir. Bu yakınlaşma, Lübnan'ın Batı merkezli destek kanallarına erişim arayışını güçlendiren bir adım olarak algılanmış ve ülkenin Doğu Akdeniz'deki konumlanışına ilişkin yeni bir okuma ortaya çıkarmıştır.[11] Ankara açısından bu sürecin maliyeti ise Lübnan'ın bölgesel denge arayışında Türki-

[8] Talha İsmail Duman, "Lebanon's Greek Cypriot Alignment: Energy Dreams, Strategic Costs", *Daily Sabah*, 23 Ocak 2026.

[9] Büşranur Keskinkılıç, "Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Keçeli: Türkiye, KKTC'yle Birlikte, Kıbrıslı Türklerin Haklarını Savunmaya Devam Edecektir", Anadolu Ajansı, 27 Kasım 2025.

[10] Zafer Fatih Beyaz, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Lübnan Cumhurbaşkanı Joseph Avn ile Telefonda Görüştü", Anadolu Ajansı, 23 Aralık 2025.

[11] "ضد تركيا؟.. سر التعاون العسكري بين قبرص واليونان وإسرائيل", Deutsche Welle Arabic, 7 Ocak 2026.

ye'yi ikincil aktör konumuna iten bir görüntünün oluşmasıdır. Lübnan'ın ekonomik toparlanma hedeflerini Batı merkezli bir dış destek anlatısı üzerinden inşa ederek Doğu Akdeniz'de tartışmalı bir jeopolitik çerçeveye eklemlenmesi, Türkiye'nin Lübnan'la ilişkilerini denge ve çok yönlülük temelinde geliştirme hedefini zorlaştıran bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

GKRY dosyasının Türkiye açısından daha hassas bir nitelik kazanmasının bir diğer nedeni, 2025'in sonuna doğru Lübnan'ın İsrail ile sınırlı ve teknik başlıklar üzerinden yürütülen temaslarının gündeme gelmesi ve bu sürecin –GKRY ile imzalanan deniz yetki alanı anlaşmasıyla birlikte okunduğunda– Lübnan'ın bölgesel konumuna dair yeni soru işaretleri üretmesidir. Burada Ankara'yı kaygılandıran husus, Lübnan'ın İsrail'le açık bir siyasi normalleşme sürecine girmesinden ziyade altyapı projeleri, enerji alanındaki eş güdüm, teknik düzeyde kurulan komiteler ve üçüncü tarafların kolaylaştırıcılığı üzerinden şekillenen, kademeli ve görünürlüğü düşük bir uyum sürecinin ortaya çıkma ihtimalidir. Lübnan'ın derin ekonomik ve kurumsal kırılganlığı, bu tür süreçlerde karar alma mekanizmalarının dış aktörlerin yönlendirmesine daha açık hale gelmesine neden olmaktadır.[12] Türkiye'nin bu başlık altındaki uyarıları, Lübnan'ın ekonomik ihtiyaçlarının, dış politika tercihlerini daraltan ve ülkeyi tek yönlü bir bölgesel hizalanmaya sürükleyen bir dinamiğe dönüşmemesi gerektiğine işaret eden bir denge çağrısı olarak okunabilir.

Bu bağlamda 2025'in son çeyreğinde Ankara ile Hizbullah arasında gözlemlenen sınırlı temaslar, daha geniş bir bölgesel istikrar arayışının parçası olarak ele alınabilir. Hizbullah dış ilişkiler sorumlusu Ammar Musevi'nin İstanbul'da Filistin temalı bir konferansa katılması ve bu üç günlük ziyaretin, Türkiye'nin Hizbullah ile Suriye'deki yeni yönetim arasında dolaylı bir temas kurulmasına katkı sunduğuna dair iddialarla birlikte gündeme gelmesi,[13] Ankara'nın Levant sahasında gerilimleri yönetmeye dönük bir rol arayışında olduğunu göstermiştir. Bu çerçevede ortaya çıkan tablo, geçmişte Suriye iç savaşında karşı cephelerde yer alan Hizbullah ile yeni Suriye yönetimi arasındaki gerilimin kontrollü biçimde sınırlandırılmasına ve söz konusu fay hattının İsrail tarafından bölgesel ölçekte istikrarsızlaştırıcı bir araç haline getirilmesinin önlenmesine yönelik bir arayışa işaret etmektedir. Türkiye'nin bu yöndeki

[12] Mustafa Yetim, "Beirut's Place in Israel-Greece-led Polarization", *Daily Sabah*, 24 Aralık 2025.

[13] "مسؤول في حزب الله يشارك بمؤتمر حول فلسطين في إسطنبول.. ما علاقة سوريا؟", Arabi21, 8 Aralık 2025.

temasları, Lübnan dosyasında Hizbullah'ı tamamen dışlamayan ancak onu tek muhatap haline de getirmeyen, gerilim azaltma ve denge üretmeye odaklı bir yaklaşımın işareti olarak değerlendirilebilir.

Bu yaklaşım Ankara'nın 2020'lerde Suriye iç savaşı sürecinde büyük ölçüde aşınan tarafsızlık ve dengeleyici konumunu yeniden tesis etmeye dönük olarak başlattığı muhatap çeşitlendirme politikasının Lübnan dosyasındaki devamı niteliğindedir. Türkiye'nin Lübnan'a yönelik angajmanı, tek bir siyasal blok ya da aktörle sınırlı bir ilişki çerçevesi yerine farklı siyasal ve toplumsal kesimleri kapsayan daha geniş bir temas zemini üzerinden şekillendirilmeye çalışılmaktadır. Bu yönelim yalnızca resmi diplomasi kanallarıyla sınırlı kalmamış; medya, kamu diplomasisi ve toplumsal aktörlerle kurulan ilişkilerle de desteklenmiştir.

Bu bağlamda Anadolu Ajansı'nın 2025 içinde Lübnan'da gerçekleştirdiği röportajlar, Türkiye'nin muhatap çeşitlendirme politikasının iletişim boyutunu görünür kılan önemli bir unsur olmuştur. Dürzi toplumunun önde gelen dini figürleriyle yapılan söyleşiler, bu kesimin güvenlik ve siyasal gelecek algılarını yansıtırken[14] Müstakbel Hareketi Genel Sekreteri Ahmed Hariri ile gerçekleştirilen röportaj, Sünni siyasetin tamamını temsil etmese de önemli bir kesiminin devlet kapasitesi, dış baskılar ve güvenlik gündemine ilişkin değerlendirmelerini kamuoyuna yansıtmıştır.[15] Hizbullah Siyasi Büro üyesi Galib Ebu Zeyneb ile yapılan söyleşi ise direniş ekseninin İsrail, silahsızlandırma baskıları ve bölgesel hizalanma tartışmalarına yaklaşımını görünür kılmıştır.[16] Bu röportajların aynı yıl içinde ve benzer görünürlük düzeylerinde yayımlanması, Türkiye'nin Lübnan'a tek bir aktör ya da söylem üzerinden değil farklı siyasal ve toplumsal kesimleri dikkate alan çok katmanlı bir perspektifle yaklaşma çabasına işaret eden bir kamu diplomasisi etkisi üretmiştir.

Aktör/muhatap çeşitlendirme yaklaşımı, 2025'te resmi diplomasi alanında daha düzenli ve görünür bir nitelik kazanmıştır. Beyrut Büyükelçisi Murat Lütem'in temas trafiği, Türkiye'nin Lübnan'daki angajmanını yalnızca yürütme organıyla sınırlı tutmama yönündeki iradesini ortaya koymuş; yasama organı,

[14] Ekrem Biçeroğlu ve Vesim Seyfeddin, "Lübnanlı Dürzi Liderden, 'Türkiye ve Arap Ülkeleri Süveyda'da Acilen Devreye Girmeli' Çağrısı", Anadolu Ajansı, 18 Temmuz 2025.

[15] Çağrı Koşak, "Lübnan Müstakbel Hareketi Genel Sekreteri Hariri: Türkiye Bölgenin İstikrarı için Çalışıyor", Anadolu Ajansı, 15 Şubat 2025.

[16] Esat Fırat, "Hizbullah Siyasi Büro Üyesi Ebu Zeyneb: Lübnan'da İç Savaşa da Mal Olsa Silah Bırakmayacağız", Anadolu Ajansı, 11 Ekim 2025.

siyasi partiler, dini otoriteler ve toplumsal gruplarla temas kurma çabasını yansıtmıştır. Beyrut Büyükelçisi Lütem'in Başbakan Nevvaf Selam ile görüşmesi yeni hükümetle doğrudan ilişki tesis etmeye odaklanırken Dışişleri, Savunma, İçişleri, Adalet, Kamu Sağlığı ve Tarım bakanlarıyla gerçekleştirilen temaslar, Türkiye'nin Lübnan'la ilişkilerini siyasi söylemin ötesine taşıyarak devlet kapasitesi ve kurumsal iş birliği alanlarında derinleştirme arzusuna işaret etmiştir. Meclis başkan vekili ve Lübnan müftüsü ile yapılan görüşmeler ise yasama süreci ve toplumsal meşruiyet kanallarıyla temasın da bu yaklaşımın tamamlayıcı unsurları arasında yer aldığını göstermiştir.

Siyasi aktörlerle kurulan temaslar, bu yaklaşımın sahadaki karşılığını daha somut biçimde ortaya koymaktadır. Müstakbel Hareketi Genel Sekreteri Ahmed Hariri ile görüşmeler, Sünni siyaset içindeki önemli bir damarla ilişkiyi sürdürme amacını yansıtırken; Lübnan Kuvvetleri lideri Semir Caca ve Ketaib lideri Sami Cemayel ile temaslar, ağırlıklı olarak ABD, Fransa ve Suudi Arabistan'la yakın ilişkilere sahip olan ve 14 Mart bloku geleneğini temsil eden Hristiyan siyasi aktörlerle kurulan ilişkilere işaret etmiştir. Kuzey Lübnan'da Faysal Kerame ve Eşref Rifi gibi figürlerle yapılan görüşmeler, bölgesel ve yerel Sünni siyaset dinamiklerinin de dikkate alındığını göstermiştir. Buna ek olarak Türkmen Birliği ile temaslar ve Türkmen bölgelerine yapılan ziyaretler, Türkiye'nin Lübnan'daki toplumsal bağlarını yalnızca devlet ve parti elitleriyle sınırlamama yönündeki çabasını yansıtmıştır.

Söz konusu temas seti muhatap çeşitlendirmesinin sınırlarını da açık biçimde ortaya koymaktadır. Büyükelçinin temaslarının Hizbullah'ı doğrudan içermemesi ve 8 Mart blokunun bileşenlerine yönelik angajmanın sınırlı düzeyde kalması, Türkiye'nin Lübnan'daki denge arayışının henüz tüm ana güç merkezlerini kapsayan bir çerçeveye ulaşmadığını göstermektedir. Bu tablo, Ankara'nın bir yandan Batı ve Körfez ekseniyle uyumlu aktörlerle ilişkileri sürdürürken diğer yandan Lübnan'daki fiili güç dengelerini bütünüyle karşısına almamaya çalışan temkinli bir çizgi izlediğine işaret etmektedir. Bu nedenle 2025 itibarıyla muhatap çeşitlendirmesi, kapsamlı ve simetrik bir denge stratejisinden ziyade kontrollü ve sınırlı bir açılım olarak değerlendirilmelidir.

2025'te kamu diplomasisi alanında, dönemin Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Başkanı Abdullah Eren'in Lübnan ziyareti, Türkiye'nin siyasi ve güvenlik odaklı angajmanını toplumsal ve kültürel bo-

yutla tamamlayan bir unsur olarak öne çıkmıştır.[17] Ziyaretin eğitim, kültür ve diaspora ağlarıyla bağlantılı içeriği; üniversiteler, Türkoloji çalışmaları ve Türkiye mezunları üzerinden kurulan temaslar aracılığıyla Türkiye'nin Lübnan'da kısa vadeli kriz yönetiminin ötesine geçen bir etki alanı inşa etme arzusunu yansıtmıştır. Devlet kapasitesinin zayıf, toplumsal ağların ise güçlü olduğu Lübnan bağlamında bu tür kamu diplomasisi araçları, Türkiye'nin sahadaki görünürlüğü ve temas sürekliliğini destekleyen tamamlayıcı bir rol oynamıştır.

Sonuç olarak 2025, Türkiye'nin Lübnan politikasında süreklilik ile yapısal sınırların eş zamanlı biçimde görünür hale geldiği bir yıl olmuştur. Ankara, İsrail saldırıları karşısında Lübnan'ın egemenliği ve istikrarını savunan söylemini korumuş, UNIFIL kapsamındaki varlığını sürdürerek sahada istikrarı destekleyen bir aktör profili çizmeye devam etmiş, muhatap çeşitlendirmesi ve kamu diplomasisi yoluyla Lübnan toplumunun farklı katmanlarıyla temas kurmaya çalışmıştır. Buna karşılık Lübnan'ın Batı baskısı altında şekillenen güvenlik gündemi, Hizbullah'ın silahsızlandırılması tartışmaları ve GKRY ile deniz yetki alanı anlaşmasına yönelmesi, Türkiye'nin bölgesel denge hassasiyetlerinin her dosyada aynı ölçüde karşılık bulmadığını ortaya koymuştur. Bu çerçevede 2025, Türkiye açısından Lübnan'da artan görünürlük ve etki arayışı ile Beyrut yönetiminin dış baskılar altında aldığı kararların Ankara'nın manevra alanını daraltıcı etkisi arasındaki dengenin daha dikkatli yönetilmesi gerektiğini gösteren bir yıl olarak öne çıkmıştır.

EKONOMİK GELİŞMELER

2025'te Türkiye-Lübnan ekonomik ilişkileri, savaş ortamı kısmen geride kalmasına ve Lübnan'da siyasi ve ekonomik normalleşmeye yönelik beklentiler güçlenmesine rağmen sınırlı ve temkinli bir toparlanma sergilemiştir. Ocak-Kasım dönemine ait verilere göre Türkiye'nin Lübnan'a ihracatı 1 milyar 242 milyon dolar seviyesine yükselerek 2024'ün aynı dönemine kıyasla yaklaşık yüzde 18 oranında artış göstermiştir. Türkiye'nin Lübnan'dan ithalatı ise 67 milyon dolardan 120 milyon dolara yükselmiş; bu, oran olarak güçlü bir artışa işaret etse de ihracatla kıyaslandığında toplam ticaret içindeki payı sınırlı kalmıştır. Bu çerçevede iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi 1 mil-

[17] Mahmut Geldi ve Mehmet Şah Yılmaz, "YTB Başkanı Eren, Lübnan Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nü Ziyaret Etti", Anadolu Ajansı, 14 Mayıs 2025.

yar 362 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiş ve 2024'ün aynı dönemine göre yaklaşık yüzde 22,5 oranında büyümüştür. Buna karşın ticaret hacmi halen 2021-2023 döneminde gözlenen 1,7-2,8 milyar dolar bandının belirgin biçimde altında seyretmiş; normalleşme beklentileri kısa vadede güçlü bir sıçramaya dönüşmemiştir.

Bu sınırlı toparlanmaya rağmen 2025 içinde Lübnan'ın bazı Türk menşeli ürünlere yönelik korumacı adımlar atması, ekonomik ilişkilerde yeni kısıtlar ortaya çıkarmaya aday görünmektedir. Kasım itibarıyla Lübnan makamlarının Türk makarna ve kuskus ürünlerine yönelik yaklaşık yüzde 28 oranında ek gümrük vergisi uygulamaya başlaması[18] Türkiye açısından önemli bir ihracat kaleminde rekabet baskısını artırmış; belirgin bir fiyat dezavantajı ve orta vadede pazar kaybı riski doğurmuştur. Bu adım, Lübnan'ın yerel üretimi koruma ve ithalatı sınırlama yönündeki genel ekonomik yaklaşımının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

TABLO 1. TÜRKİYE-LÜBNAN TİCARİ İLİŞKİLERİ (2017-2025, DOLAR)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2017	959.421	134.152	1.093.573	825.269
2018	963.660	175.832	1.139.492	787.828
2019	1.111.505	64.239	1.175.744	1.047.266
2020	930.695	51.549	982.244	879.146
2021	1.694.517	48.417	1.742.934	1.646.100
2022	2.676.381	104.204	2.780.585	2.572.177
2023	1.609.747	107.809	1.717.809	1.501.938
2024	1.128.843	67.419	1.196.262	1.061.424
2025*	1.241.726	120.335	1.362.061	1.121.391

Kaynak: TÜİK
* Ocak-Kasım dönemi

Genel olarak değerlendirildiğinde 2024'te savaş ve kriz koşulları altında ciddi bir daralma yaşayan Türkiye-Lübnan ekonomik ilişkileri 2025'te sınırlı bir toparlanma sürecine girmiştir. Ancak süregelen güvenlik riskleri, Lübnan'daki yapısal ekonomik sorunlar ve ticarette korumacı eğilimlerin güçlen-

[18] "Makarna Ürünlerinde Gümrük Vergisi Artışı", T.C. Ticaret Bakanlığı, 17 Kasım 2025.

mesi, bu toparlanmanın kırılgan bir zeminde ilerlediğini ortaya koymaktadır. Buna karşın ticaret hacmindeki artışın devam etmesi ve dış ticaret dengesinin Türkiye lehine sürmesi, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin asimetrik fakat istikrarlı bir çerçevede korunabildiğine işaret etmektedir.

DİĞER GELİŞMELER

2025 boyunca Türkiye-Lübnan ilişkilerinde insani yardım, kamu diplomasisi, kültürel etkileşim ve kurumsal iş birliği alanları öne çıkmış; bu başlıklar ikili ilişkilerin en istikrarlı ve süreklilik arz eden boyutlarını oluşturmuştur. Devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve diplomatik aktörlerin eş güdüm içerisinde yürüttüğü faaliyetler, Türkiye'nin Lübnan'daki varlığının çok boyutlu bir zeminde sürdüğünü göstermiştir.

Sivil havacılık alanında önemli bir gelişme olarak Türkiye'nin genç hava yolu şirketlerinden AJet, İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı'ndan Beyrut Refik Hariri Uluslararası Havalimanı'na direkt seferler başlatmıştır.[19] Bu yeni hat karşılıklı beşeri temasları kolaylaştırmanın yanı sıra turizm ve ticaret potansiyelini canlandırmayı da hedeflemiştir. Böylece Türkiye-Lübnan arasında hava bağlantıları önceki yıllara göre daha da güçlenmiştir.

Kamu diplomasisi ve kurumsal kapasite geliştirme alanlarında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın (TİKA) faaliyetleri 2025'te de merkezi bir rol oynamıştır. TİKA'nın desteğiyle Lübnan Devlet Güvenlik Genel Müdürlüğü bünyesinde hayata geçirilen medya altyapısı projesi kapsamında, Medya ve Rehberlik Departmanı kapsamlı şekilde yenilenmiş ve modern bir *podcast* stüdyosu kurulmuştur.[20] Kurumun 40. kuruluş yıl dönümünde Beyrut Büyükelçisi Lütem'in katılımıyla açılışı yapılan bu stüdyo, devlet kurumlarının iletişim kapasitesini artırmaya yönelik bir yatırım olarak değerlendirilmiştir.

TİKA'nın çalışmaları yalnızca kurumsal destekle sınırlı kalmamış aynı zamanda kültürel mirasın korunmasına yönelik projelerle de çeşitlenmiştir. Bu çerçevede II. Abdülhamid tarafından inşa ettirilen ve TİKA tarafından aslına uygun şekilde restore edilen Baakleyin Sebili'nin açılışı, Beyrut Büyükelçisi Lütem tarafından gerçekleştirilmiştir.[21] Söz konusu proje, Türkiye ile Lübnan

[19] "AJet'in İstanbul-Beyrut Seferleri Başladı", *Habertürk*, 2 Aralık 2025.

[20] Esat Fırat, "TİKA'dan Lübnan Devlet Güvenlik Müdürlüğü'ne Medya Altyapı Desteği", Anadolu Ajansı, 26 Eylül 2025.

[21] "TİKA, Lübnan'daki Baakleyin Sebili'ni Restore Etti", Haber365, 14 Ekim 2025.

arasındaki tarihsel bağların ve ortak kültürel mirasın görünür kılınmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca ailelere ve çocuklara yönelik sosyal projeler kapsamında hayata geçirilen müzik terapi merkezleri gibi girişimler, kamu diplomasisinin toplumsal boyutunu güçlendiren unsurlar olarak öne çıkmıştır.

İnsani yardım alanında Türkiye merkezli sivil toplum kuruluşlarının Lübnan'daki faaliyetleri 2025 boyunca yoğun şekilde devam etmiştir. Ramazan ve kurban dönemleri başta olmak üzere yılın farklı safhalarında gıda kolileri, iftar organizasyonları, nakdi yardımlar ve eğitim destekleri yoluyla binlerce aileye ulaşılmış; Filistinli mültecilerin yaşadığı kamplar ile ekonomik zorlukların daha belirgin olduğu bölgelerde yürütülen çalışmalar, Lübnan'daki insani ihtiyaçların hafifletilmesine katkı sunmuştur. Bu süreçte siyasi aktörler düzeyinde de dayanışma odaklı temaslar öne çıkmış; Saadet Partisi Genel Başkanı Mahmut Arıkan, Lübnan'a gerçekleştirdiği ziyaret kapsamında Filistin mülteci kamplarını ziyaret etmiş ve meslek edindirmeye yönelik bir eğitim merkezinin açılışına katılmıştır.[22] Arıkan'ın temasları, Türkiye'deki siyasi ve sivil çevrelerin Lübnan'daki Filistinli mültecilere yönelik ilgisinin sürdüğünü göstermiştir. Aynı dönemde çocuklara yönelik eğitim malzemesi dağıtımı, burs destekleri ve sosyal etkinlikler de devam etmiş; bu faaliyetler, insani yardımların kısa vadeli ihtiyaçların ötesine geçen bir çerçevede ele alındığını ortaya koymuştur.

Güvenlik alanında ise Türkiye'nin Lübnan Silahlı Kuvvetlerine yönelik hibe niteliğindeki teknik teçhizat, ilaç ve tıbbi malzemelerden oluşan askeri yardım paketlerinin teslim edilmesi[23] ikili ilişkilerin kurumsal boyutunu tamamlayan bir unsur olmuştur. Bu destek, Lübnan devlet kurumlarının işlevselliğinin korunmasına ilişkin Türkiye'nin yaklaşımının bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.

Kültürel diplomasi alanında da 2025 boyunca faaliyetler sürdürülmüştür. Türk Mutfağı Haftası kapsamında Beyrut'ta düzenlenen etkinliklerde, 2025 yılı teması olan "Türk klasikleri" çerçevesinde geleneksel Türk mutfağından örnekler tanıtılmış ve bu vesileyle halklar arası etkileşimin artırılması hedeflenmiştir.[24] Ayrıca medya ve kültür alanında yürütülen ortak çalışmalar, Türkiye kültürüne yönelik ilgiyi canlı tutan unsurlar arasında yer almıştır.

[22] "Saadet Partisi Genel Başkanı Mahmut Arıkan'dan, Lübnan'da Filistin Mülteci Kamplarına Ziyaret", Anka Haber Ajansı, 1 Aralık 2025.

[23] T.C. Beyrut Büyükelçiliği, X, 29 Mayıs 2025, https://x.com/TC_BeyrutBE/status/1928159184043823545, (Erişim tarihi: 19 Ocak 2026).

[24] Yunus Emre Enstitüsü–Lübnan, X, 22 Mayıs 2025, https://x.com/yeelubnan/status/1925559464670667187, (Erişim tarihi: 19 Ocak 2026).

Genel olarak 2025'te insani yardım, eğitim, kültürel diplomasi ve kurumsal iş birliği alanlarında yürütülen faaliyetler, iki ülke ilişkilerinin geniş bir toplumsal ve kurumsal zemine dayandığını ortaya koymuştur. Devlet kurumları ve sivil toplum aktörlerini kapsayan bu çok katmanlı etkileşim, ikili ilişkilerin sürekliliğini destekleyen temel unsurlardan biri olarak öne çıkmıştır.

SONUÇ

2025 boyunca Türkiye, Lübnan'da istikrarın korunmasına yönelik siyasi söylemini, sahadaki askeri varlığını, insani yardım ve kamu diplomasisi faaliyetlerini sürdürmüş; savaşın etkileri kısmen hafiflemesine rağmen devam eden güvenlik ve kurumsal kırılganlıklar karşısında bu ülkedeki angajmanını koruma çabası içinde olmuştur. Ancak bu dönemde Lübnan'ın Batı merkezli güvenlik ve dış politika gündemine daha açık biçimde yönelmesi, Ankara'nın bu ülkedeki siyasi aktörlerle kurduğu temasların kapsamı ve dengesi konusundaki ihtiyacı yeniden görünür kılmıştır. Türkiye'nin, Lübnan'ın çok mezhepli ve kırılgan siyasal yapısını dikkate alan, tek taraflı hizalanmaları teşvik etmeyen ve farklı kesimlerle temas kurmayı önceleyen bir yaklaşımı sürdürmesi bu bağlamda kritik önem taşımaktadır. Lübnan'ın ekonomik toparlanma arayışları ve dış destek ihtiyacının, ülkenin stratejik esnekliğini daraltan tercihlere dönüşme riski göz önüne alındığında, Türkiye'nin dengeleyici ve ihtiyatlı bir rol üstlenme potansiyeli önemini korumaktadır. Lübnan'daki siyasal ve toplumsal kutuplaşmaların dışında kalan, öngörülebilir ve yapıcı bir aktörün varlığının ülkenin kırılgan düzeninin istikrara kavuşmasında katkı sunabileceği dikkate alındığında, Türkiye'nin bu yönde güven inşa etmeye dönük çabalarının, Lübnan'daki konumunu ve farklı aktörler nezdinde kabulünü güçlendirmesi bakımından belirleyici olacağı söylenebilir.

KRONOLOJİ

9 Ocak	Türkiye, Joseph Aun'un Lübnan cumhurbaşkanı seçilmesini tebrik ederek kurulacak yeni hükümetin bu ülkenin istikrarına, bölgenin de barış ve refahına katkı sağlaması temennisini paylaştı.
29 Ocak	Türkiye, kaçak yollarla Lübnan'dan İsrail'e geçmeye çalışırken irtibat kesilen üç Türk vatandaşının İsrail'in düzenlediği hava saldırısında hayatını kaybettiğini duyurdu; saldırıyı kınadı ve naaşların Türkiye'ye nakli için işlemlerin yürütüldüğünü açıkladı.

9 Mart	Ürdün'ün başkenti Amman'da düzenlenen "Suriye ve Komşu Ülkeler Toplantısı" kapsamında Türkiye ve Lübnan'ın üst düzey temsilcileri temaslarda bulundu.
14-16 Mayıs	Dönemin YTB Başkanı Eren, Lübnan'da üniversiteler ve Türkmen yerleşimleri başta olmak üzere çeşitli temas ve ziyaretlerde bulundu. Görüşmelerde eğitim iş birliği ve Türkiye mezunlarının iki ülke ilişkilerine katkısı vurgulandı.
29 Mayıs	Türkiye'nin Beyrut Büyükelçisi Lütem, Türkiye'nin hibe ettiği teknik teçhizat, ilaç ve tıbbi malzemelerden oluşan askeri yardım malzemelerini Beyrut Limanı'nda düzenlenen törenle Lübnan Silahlı Kuvvetlerine teslim etti.
21 Ekim	UNIFIL kapsamında Lübnan'da görev yapan Türk askerinin görev süresinin iki yıl daha uzatılmasına ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresi TBMM Genel Kurulunda kabul edildi.
6 Kasım	Lübnan, Türkiye ile serbest ticaret anlaşması bulunmaması gerekçesiyle Türk menşeli makarna ve kuskus ürünleri başta olmak üzere bazı ithal ürünlere yüzde 28 oranında ek gümrük vergisi uygulamasını yürürlüğe koydu. Karar, Türkiye açısından önemli bir ihracat kaleminde fiyat dezavantajı ve pazar kaybı riskini gündeme getirdi.
26 Kasım	Lübnan ile GKRY arasında deniz yetki alanı belirleme anlaşması imzalandı. Türkiye, anlaşmanın Kıbrıs Türklerinin hak ve menfaatlerini yok saydığını ve Doğu Akdeniz'de dışlayıcı bir enerji ve güvenlik düzenini pekiştirdiğini vurgulayarak sürece eleştirel yaklaştı.
7 Aralık	Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Doha'daki 23. Doha Forumu kapsamında Lübnan Başbakanı Nevvaf Selam ile bir araya geldi; görüşmede ikili ve bölgesel konular ele alındı.
8 Aralık	Hizbullah dış ilişkiler sorumlusu Ammar Musevi, İstanbul'da düzenlenen Filistin temalı bir konferansa katıldı. Arap basınında yer alan haberlerde, ziyaret sırasında Türkiye'nin Suriye'deki yeni yönetim ile Hizbullah arasında temas kurulmasında rol oynadığı ileri sürüldü.
23 Aralık	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Lübnanlı mevkidaşı Aun ile telefon görüşmesi yaptı; görüşmede ikili ilişkiler ve bölgesel konular ele alındı. Cumhurbaşkanı Erdoğan ayrıca Türkiye'nin Lübnan'dan Kıbrıs Türklerinin hak ve menfaatlerini gözeten bir tutum beklediğini ifade etti.

TÜRKİYE'NİN KÖRFEZ VE YEMEN POLİTİKALARI 2025

MEHMET RAKİPOĞLU

Doç. Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü; Doktora Sonrası Araştırmacı, Exeter Üniversitesi İslam ve Arap Çalışmaları Enstitüsü

HAMDULLAH BAYCAR

Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

GİRİŞ

2025 yılı, Türkiye'nin Körfez ile ilişkilerinde niteliksel bir dönüşümün yaşandığı, ikili ilişkilerin derinleşerek stratejik bir mimariye dönüştüğü kırılma noktası olarak öne çıkmaktadır. Suudi Arabistan ile 2020 sonrası başlayan normalleşme süreci, bu dönemde savunma sanayii iş birlikleri (KAAN, Bayraktar, Suudi Arabistan Askeri Sanayileri [SAMI] ortaklıkları), Esed rejimi sonrası Suriye'nin yeniden inşası, İsrail saldırganlığına karşı Filistin desteği ve Yemen'deki çatışmaya dair siyasi koordinasyon gibi somut başlıklarla kurumsal bir zemine oturmuştur. Türkiye-Katar ilişkileri ise mevcut stratejik ortaklığın ötesine geçerek enerji projeleri, Ticaret ve Ekonomik Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi ve Eurofighter gibi kritik savunma iş birlikleriyle çok boyutlu bir karakter kazanmıştır. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile yaşanan hızlı yakınlaşma, Yüksek Düzeyli Stratejik Konseyin faaliyete geçmesi ve kapsamlı ekonomik ortaklık sayesinde kişisel diploma-

siden kurumsal bir stratejik ortaklığa dönüşmüştür. Kuveyt ve Umman ile ticaret, yatırım, vize muafiyeti ve savunma anlaşmalarındaki ilerlemeler ise Türkiye'nin bölgedeki varlığını yalnızca siyasi değil ekonomik ve toplumsal boyutları da kapsayacak şekilde genişlettiğini göstermektedir. Ancak bu genişleyen iş birliği ağının yanında özellikle Yemen'deki iç savaşta BAE ve Suudi Arabistan'ın farklılaşan politikalarının yol açtığı Kızıldeniz jeopolitiğindeki gerilim hattı, Türkiye için yeni dengeleri zorunlu kılan potansiyel bir sınamayı işaret etmektedir.

TÜRKİYE-SUUDİ ARABİSTAN İLİŞKİLERİ

Türkiye ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkiler, 2020 öncesindeki birkaç yıllık gergin dönemin ardından normalleşme sürecine girmiş ve takip eden dönemde de iş birliği ekseninde ilerlemiştir.[1] 2025 ise iki ülke açısından iş birliği ve anlaşmaların öne çıktığı bir yıl olmuştur. İlişkilerin yoğunluğu yalnızca güvenlik ve ticaret alanlarıyla sınırlı kalmamış aynı zamanda İsrail'in 2023'ten bu yana izlediği soykırım politikalarına karşı ortak tutum geliştirilmesi ve Esed rejiminin Aralık 2024'te düşmesinin ardından Suriye'de yeni hükümetin kurulma sürecine odaklanmıştır.

2025 itibarıyla Ankara ve Riyad yönetimleri açısından ilk ve en önemli gündem maddesi, Aralık 2024'te Esed rejiminin çökmesi ve Ahmed Şara'nın yönetime gelmesi olmuştur. Türkiye ve Suudi Arabistan, diğer Körfez ülkeleriyle birlikte, yeni Suriye yönetimiyle yakın ve yapıcı ilişkiler kurma yönünde eş zamanlı girişimlerde bulunmuştur. Bu bağlamda iki ülkenin ortak tutum sergilediği başlıklardan biri, İsrail'in Suriye sınırlarında gerçekleştirdiği ihlallere açık biçimde karşı çıkmalarıdır.[2] Nitekim Ahmed Şara'nın ilk yurt dışı ziyaretlerini sırasıyla Suudi Arabistan ve Türkiye'ye gerçekleştirmesi, iki ülkenin Suriye dosyasındaki merkezi konumunu ortaya koyarken aynı zamanda rekabet mi yoksa iş birliği mi temelinde şekilleneceği merak edilen yeni Suriye politikasının stratejik önemini de göz önüne sermektedir. 2025 itibarıyla Türkiye ve Suudi Arabistan, rejim sonrası Suriye'de rekabetçi bir güç mücadele-

[1] Yusuf Bahadır Keskin ve Hilal Şeker, "Diplomatic Crises and the Foreign Trade Relationship: The Case of Turkey-Saudi Arabia Using the ARDL Bounds Test", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 3, (2025), s. 1213.

[2] Giorgio Cafiero, "Why Saudi-Turkish Collaboration in Syria is More Likely than a Clash", Amwaj Media, 1 Şubat 2025, https://amwaj.media/en/article/why-saudi-turkish-collaboration-in-syria-is-more-likely-than-a-clash, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2025).

sinden ziyade pragmatik ve tamamlayıcı bir yaklaşım benimsemektedir. Bu çerçevede Türkiye, diplomatik ve güvenlik kapasitesiyle süreci yönlendiren bir aktör olarak öne çıkarken Suudi Arabistan ise finansal ve siyasi ağırlığıyla yeniden inşa ve normalleşme sürecinde tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Böylece 2025'te Suriye dosyasında liderlik rekabeti yerine istikrar, kapsayıcılık ve bölgesel uzlaşıyı önceleyen bir Ankara-Riyad iş birliği görünümü ortaya çıkmıştır.

İsrail'in Ekim 2023'ten bu yana şiddetlenerek artan Gazze soykırımı karşısında Türkiye ve Suudi Arabistan çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Bu çerçevede Türkiye, Kasım 2025'te İstanbul'da Gazze konulu bir zirve düzenlemiş; toplantıya çeşitli Müslüman ve Arap ülkelerinden dışişleri bakanları katılmıştır. Bu isimler arasında Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal bin Ferhan Suud da yer almıştır.[3] Filistin konusunda ortak açıklamalar yıl boyunca görülmüştür. Gazze zirvesinden önce 23 Ekim 2025 tarihli ortak açıklamada, aralarında Türkiye, Suudi Arabistan ve çok sayıda Arap ve Müslüman ülkenin yanı sıra Arap Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nın (İİT) da bulunduğu taraflar, İsrail meclisi Knesset'in işgal altındaki Batı Şeria ve yasa dışı yerleşimler üzerinde sözde "İsrail egemenliği" tesis etmeyi amaçlayan iki yasa tasarısını kabul etmesini uluslararası hukukun açık ihlali olarak kınamıştır. Açıklamada bu adımların özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2334 sayılı kararı ve Uluslararası Adalet Divanının danışma görüşleriyle çeliştiği vurgulanmış; İsrail'in işgal altındaki Filistin toprakları üzerinde egemenliğinin bulunmadığı yeniden teyit edilmiştir.[4]

2025'e günler kala iki ülke arasındaki bir diğer önemli gelişme, Suudi Arabistan'ın Türkiye'nin 2024'te ilk test uçuşunu gerçekleştirdiği milli muharip uçağı KAAN'dan 100 adet sipariş verdiğine dair haberler olmuştur. KAAN için bu yüksek sipariş miktarı hem Türkiye'nin milli savunma sanayii açısından stratejik bir kazanım niteliği taşımakta hem de ABD ile F-16 tedariki konusunda uzun süredir sorun yaşayan Suudi Arabistan'ın savunma kapasitesi açısından önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra bu tür bir savun-

[3] Justin Salhani, "Are We Closer to a Gaza International Peace Force after Istanbul Meeting?", Al Jazeera, 3 Kasım 2025.

[4] "Joint Statement by Türkiye, Saudi Arabia, Jordan, Indonesia, Pakistan, Djibouti, Oman, The Gambia, Palestine, Qatar, Kuwait, Libya, Malaysia, Egypt, Nigeria, the League of Arab States, and the Organization of Islamic Cooperation, 23 October 2025", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 23 Ekim 2025, https://www.mfa.gov.tr/joint-statement-23-october-2025.en.mfa, (Erişim tarihi: 23 Aralık 2025).

ma iş birliği, iki ülkeyi güvenlik alanında karşılıklı olarak daha bağımlı hale getirerek ikili ilişkilerin kurumsal ve stratejik düzeyde daha da derinleşmesine katkı sağlayacaktır.[5]

Türkiye ile Suudi Arabistan arasındaki bir diğer önemli savunma sanayii iş birliği, Baykar firmasının ürettiği Bayraktar insansız hava araçları (İHA) üzerinden derinleşmiştir. 2023'te imzalanan anlaşma kapsamında yaklaşık 3 milyar dolarlık bir mutabakata varılmış ve söz konusu İHA'ların 2025'te teslim edilmesi kararlaştırılmıştı. Bu çerçevede İHA'ların etkin kullanımı için Baykar tarafından Suudi Arabistan askeri personeline yönelik kapsamlı eğitim programları düzenlenmiş ve Ekim 2025'te ilk mezunlar verilmiştir.[6]

2025'te Ankara-Riyad ilişkileri savunma sanayii ekseninde belirgin biçimde derinleşmiştir. Bu çerçevede SAMI ile Türk savunma sanayiinin önde gelen firmaları FNSS, Nurol Makina ve ASELSAN arasında imzalanan anlaşmalar, ilişkilerin teknik ve jeoekonomik boyutunu güçlendirmiştir. Söz konusu anlaşmalar 8×8 ve 4×4 zırhlı araçlar ile silah/kule sistemlerinin teknoloji transferi yoluyla Suudi Arabistan'da üretilmesini öngörmekte; bu sayede Riyad'ın 2030 hedefleri doğrultusunda savunma sanayiinde yerlileşme kapasitesini artırmayı amaçlamaktadır.[7] Üretimin SAMI Land Endüstri Kompleksi bünyesinde gerçekleştirilmesi, Türkiye'yi yalnızca bir tedarikçi konumunun ötesine taşıyarak aynı zamanda bilgi ve üretim ortağı haline de getirmektedir.[8]

TÜRKİYE-KATAR İLİŞKİLERİ

2017-2021 arasında yaşanan Körfez krizinde Doha'ya verdiği destek, Türkiye-Katar ilişkilerinde kayda değer bir yakınlaşma sağlamış; bu olumlu ivme 2025'te de ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik girişimlerle sürdürülmüştür. 2025'te iki ülke arasındaki gündem büyük ölçüde Gazze soykırımı ve Suri-

[5] Ali Baker, "Why Saudi Arabia is so Keen on the Turkish KAAN", Atlantic Council, 18 Ocak 2025, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/saudi-arabia-turkey-kaan, (Erişim tarihi: 23 Aralık 2025).

[6] Başak Berber, "AKINCI TİHA Teslimatı Öncesi Suudi Operatörler Eğitimi Tamamladı", Savunma Sanayi ST, 15 Ekim 2025, https://www.savunmasanayist.com/akinci-tiha-teslimati-oncesi-suudi-operatorler-egitimi-tamamladi, (Erişim tarihi: 22 Aralık 2025).

[7] Necmettin Acar, *Arap Baharı Sürecinde Suudi Arabistan'da Güvenlik ve Dış Politika*, (Nida Yayıncılık, İstanbul: 2023), s. 296.

[8] Mohammed Kiani, "Saudi Arabia Inks Turkish Defense Deals to Accelerate Localization of Land Systems", Arab News, 24 Temmuz 2025, https://www.arabnews.com/node/2609295/business-economy, (Erişim tarihi: 30 Aralık 2025).

ye'de yeni yönetimin başa gelişi gibi bölgesel meseleler etrafında şekillendirilmiş olsa da taraflar ekonomi ve güvenlik dahil olmak üzere birçok alanda ilişkilerini derinleştirmeye devam etmiştir.

Esed rejiminin devrilmesinden kısa bir süre sonra Ankara-Doha ilişkilerinde gündeme gelen ilk başlıklardan biri Türkiye-Katar doğal gaz projesi olmuştur. 2009'da engellenen Türkiye-Katar doğal gaz boru hattı, Suriye'de istikrarın sağlanması şartıyla yeniden tartışmaya açılmıştır. Proje, Türkiye açısından enerji merkezi olma hedefini ve Avrupa'ya arz güvenliğini güçlendirme potansiyeli taşırken Katar için de Avrupa pazarında uzun vadeli ve kalıcı bir konum anlamına gelmektedir.[9] Her ne kadar 2025'te daha çok söylem düzeyinde kalsa da Suriye'nin istikrara kavuşması halinde yeniden gündeme gelebilecek olası bir iş birliği alanı olarak varlığını sürdürmektedir.[10]

2025'te Türkiye-Katar ilişkilerinin öne çıkan başlıklarından biri, Suriye'nin yeniden inşası çerçevesinde geliştirilen üçlü enerji iş birliği olmuştur. Türkiye, Katar ve Suriye arasında imzalanan yaklaşık 7 milyar dolarlık enerji anlaşması, Suriye'nin elektrik ve doğal gaz krizini hafifletmeyi, enerji altyapısını yeniden kurmayı ve bölgesel entegrasyonu güçlendirmeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin Suriye'ye doğal gaz tedariki ve altyapı bağlantıları ön plana çıkarken Katar ise finansman ve gaz arzı yoluyla sürece stratejik destek sağlamıştır. Söz konusu anlaşma 2025 itibarıyla Ankara-Doha ilişkilerinin yalnızca ikili değil bölgesel enerji güvenliği ve yeniden inşa boyutunda da derinleştiğini göstermektedir.[11]

Ekonomik ilişkiler de 2025'te daha kurumsal bir hal almıştır. 2018'de imzalanan Türkiye-Katar Ticaret ve Ekonomik Ortaklık Anlaşması (TEOA) 1 Ağustos 2025 itibarıyla yürürlüğe girerek ikili ilişkilerde yeni bir dönemi başlatmıştır. Anlaşma 2024'te 1,1 milyar dolar olan ticaret hacminin orta vadede 5 milyar dolara çıkarılmasını, gümrük vergilerinin büyük ölçüde kaldırılmasını ve yatırım, üretim ve istihdam odaklı iş birliğinin güçlendirilmesini hedeflemektedir. TEOA ile sanayi, tarım ve hizmetler sektörlerinde Türk firma-

[9] Hamdullah Baycar, "Esed Sonrası Suriye: Katar-Türkiye Doğal Gaz Hattı için Yeni Bir Fırsat mı?", Anadolu Ajansı, 24 Aralık 2024.

[10] "Türkiye, Avrupa'ya Daha Fazla Gaz Tedarik Edebilir", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 6 Ocak 2025, https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=21429, (Erişim tarihi: 30 Aralık 2025).

[11] Ali Zalat, "Türkiye, Katar ve Suriye Arasında Enerji Anlaşması: 7 Milyar Dolarlık Dev Proje", Fokus+, 29 Mayıs 2025, https://www.fokusplus.com/gundem/turkiye-katar-ve-suriye-arasinda-enerji-anlasmasi-7-milyar-dolarlik-dev-proje, (Erişim tarihi: 30 Aralık 2025).

larının Katar pazarına avantajlı erişimi sağlanırken hizmet ticareti, e-ticaret ve yatırımlar için güçlü bir hukuki çerçeve oluşturulmuştur.[12]

2025'te Türkiye-Katar ilişkileri, İsrail'in Doha'da Hamas Siyasi Büro üyelerine yönelik gerçekleştirdiği saldırı sonrası güvenlik ve dayanışma ekseninde daha da görünür hale gelmiştir. Türkiye, saldırıya en sert tepkiyi veren ülkelerden biri olmuş; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Katar Emiri Temim bin Hamed Sani ile derhal temas kurarak Ankara'nın Doha'nın yanında olduğunu ve ortak adımlar atılacağını vurgulamıştır. Bu gelişme iki ülke arasındaki stratejik ortaklığın özellikle askeri iş birliği, istihbarat paylaşımı ve bölgesel krizlerde eş güdüm boyutlarını pekiştirmiştir. 2017 Körfez krizinden bu yana kurumsallaşan savunma ilişkileri ve Katar'daki Türk askeri varlığı, 2025'te İsrail kaynaklı bölgesel gerilimler karşısında Türkiye-Katar hattını karşılıklı güvene dayalı bir güvenlik ortaklığı olarak öne çıkarmıştır.[13]

İki ülke arasındaki bir diğer önemli gelişme Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Ekim'de Katar'a gerçekleştirdiği resmi ziyaret olmuştur. Katar Emiri Hamed Sani'nin davetiyle Doha'ya giden Cumhurbaşkanı Erdoğan geniş bir bakanlar ve üst düzey yetkililer heyetiyle temaslarda bulunmuştur. Ziyaret, Emir Hamed Sani ile yapılan ikili ve heyetler arası görüşmeler, Türkiye-Katar 11. Yüksek Stratejik Komite Toplantısı ve çeşitli anlaşmaların imzalanmasıyla sonuçlanmış; iki ülke arasındaki stratejik ortaklığın 2025'te de kurumsal düzeyde sürdüğünü teyit etmiştir.[14] 2025 içerisinde Dışişleri Bakanı Hakan Fidan hem Cumhurbaşkanı Erdoğan'a Katar ziyaretinde eşlik etmiş hem de bakan düzeyinde Katar'a birçok kez ziyaret gerçekleştirerek iki ülke arasında yoğun ve süreklilik arz eden bir diplomatik temas trafiğinin yaşandığı bir yılın oluşmasına katkı sağlamıştır.

2025 itibarıyla Türkiye-Katar savunma ilişkileri, özellikle Eurofighter Typhoon meselesi üzerinden stratejik ve pragmatik bir boyut kazanmıştır.

[12] "Katar ile Ticarette Yeni Dönem Başladı: Türkiye-Katar Ticaret ve Ekonomik Ortaklık Anlaşması (TEOA) Yürürlüğe Girdi", T.C. Ticaret Bakanlığı, 31 Temmuz 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/katar-ile-ticarette-yeni-donem-basladi-turkiye-katar-ticaret-ve-ekonomik-ortaklik-anlasmasi-teoa-yururluge-girdi, (Erişim tarihi: 30 Aralık 2025).

[13] "İsrail'in Katar'daki Hamas Saldırısı Türkiye için Ne Anlama Geliyor?", BBC News Türkçe, 10 Eylül 2025.

[14] "Türkiye Cumhuriyeti ile Katar Devleti Arasında Yüksek Stratejik Komite On Birinci Toplantısına İlişkin Ortak Bildiri, 22 Ekim 2025", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 22 Ekim 2025, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-ile-katar-devleti-arasinda-yuksek-stratejik-komite-on-birinci-toplantisina-iliskin-ortak-bildiri-22-10-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 27 Aralık 2025).

Türkiye'nin 2019'da S-400 alımı sonrası F-35 programından çıkarılması ve yaşlanan F-16 filosu nedeniyle ortaya çıkan acil hava gücü açığı, Ankara'yı ara çözüm arayışına yöneltmiştir. Bu bağlamda Katar'ın envanterinde bulunan 24 adet Eurofighter Typhoon Tranche 3A savaş uçağının Türkiye'ye devri hem teslimat hızının görece yüksek olması hem de siyasi engellerin daha sınırlı görülmesi nedeniyle öne çıkmıştır. Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Ziya Cemal Kadıoğlu'nun Doha temasları, bu seçeneğin somut biçimde masada olduğunu göstermiştir. Söz konusu girişim, Türkiye'nin KAAN milli muharip uçağının 2030'lara sarkması muhtemel tam operasyonel kapasitesine kadar oluşacak boşluğu kapatmayı hedefleyen geçiş dönemi stratejisinin parçası olarak değerlendirilmektedir. Katar cephesi açısından ise bu süreç, Ankara ile savunma alanındaki derin stratejik ortaklığın sürdürülmesi ve ikili ilişkilerin askeri-teknolojik boyutunun güçlendirilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Eurofighter meselesi yalnızca bir silah tedariki değil Ankara-Doha ilişkilerinde güven, siyasi uyum ve karşılıklı stratejik destek unsurlarını yansıtan sembolik bir dosya olarak 2025 Körfez denkleminde önemli bir yer tutmaktadır.[15]

TÜRKİYE-BAE İLİŞKİLERİ

Türkiye-BAE ilişkileri 2021'de başlatılan normalleşme adımları sonrasında 2025'te stratejik ortaklık seviyesinde derinleşmiştir. İki ülke ilişkilerindeki bu yakınlaşma yalnızca ikili anlaşmaların artışıyla değil aynı zamanda ilişkinin niteliğinde yaşanan dönüşümle açıklanabilir. Bu anlamda taraflar arasındaki ilişkinin kişisel diplomasiden çıkarak kurumsallaşma ve stratejik eş güdüm temelinde yeniden inşa edildiği görülmektedir. Yüksek Düzeyli Stratejik Konseyin faaliyete geçirilmesi ve kapsamlı ekonomik ortaklık anlaşması, bu dönüşümün başlıca göstergeleri olarak öne çıkmaktadır. Taraflar geçmişte rekabet ettikleri alanları ayrıştırarak iş birliği başlıklarını derinleştirmekte; savunma, ekonomi ve bölgesel projelerde pragmatik bir ortaklık modeli geliştirmektedir.

Üst düzey ziyaretler kapsamında Temmuz 2025'te BAE Devlet Başkanı Şeyh Muhammed bin Zayid Nahyan (MbZ) Ankara'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu vesileyle iki ülke lideri, kurulan Yüksek Düzeyli Stratejik

[15] Erkan Talu, "'Türkiye, Katar'dan Eurofighter Savaş Uçağı Alacak' İddiası", Haber7, 8 Ekim 2025.

Konseyin ilk toplantısına eş başkanlık etmiş; enerji, savunma, sanayi ve turizm başta olmak üzere 7 kritik alanda iş birliği anlaşmaları imzalamıştır.[16] Cumhurbaşkanı Erdoğan, MbZ ile görüşmesinde son üç yılda ikili ticaret hacminin önemli ölçüde arttığını vurgulayarak "Daha üç yıl önce 10 milyar dolar mümkün mü diye düşünürken bugün 20 milyar doları aşıyoruz; orta vadede 40 milyar dolara ulaşmayı hedefliyoruz" şeklinde konuşmuştur. Bu hedef, iki ülkenin ekonomik ilişkilerde iddialı bir büyüme planına işaret etmektedir.

Ekonomik ilişkiler bakımından siyasi normalleşmenin, Mart 2023'te imzalanan Türkiye-BAE Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması'nın (KEOA) 2024'te yürürlüğe girmesiyle iki ülke arasındaki ticaret hacmi olumlu yönde hareketlilik yaşayarak 15 milyar doları aşmıştır.[17] Ayrıca karşılıklı yatırımların da arttığı not edilmiştir. Bu anlamda Abu Dabi Kalkınma Holdingi ve diğer BAE fonları, 2025'te Türkiye'de lojistik, sağlık ve finans teknolojileri gibi alanlarda çeşitli yatırım projelerine girişmiş, ayrıca Türk firmaların BAE'de yatırımlarını artırması için bazı girişimlerde bulunmuştur.[18] Türkiye savunma sanayii ürünleri ile yüksek teknoloji ihracatında BAE pazarına açılmaktadır. Özellikle Baykar firması 2023'te BAE'ye silahlı insansız hava aracı (SİHA) ihracatı konusunda önemli bir anlaşma imzalamış, 2025'te üretim ve ortak teknoloji geliştirme safhalarına geçilmiştir.[19] 2025 itibarıyla iki ülke ekonomik ilişkilerinin yalnızca savunma sanayiiyle sınırlı kalmadığı, sivil sanayi ve ulaşım altyapısı alanlarında da somut sonuçlar ürettiği görülmektedir. Bu çerçevede Anadolu Isuzu'nun Dubai Roads & Transport Authority ile 70 adet toplu taşıma otobüsünü kapsayan yaklaşık 38 milyon dolarlık ihracat anlaşması Türk sanayiinin Körfez pazarındaki rekabet gücünü ortaya koymaktadır.[20] Söz konusu anlaşma, KEOA sonrası dönemde Türk firmalarının BAE'de kamu altyapı projelerine doğrudan erişim sağlayabildiğini ve ikili ekonomik normalleşmenin reel sektör düzeyinde kurumsallaştığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

[16] "BAE ve Türkiye Arasında 7 Anlaşma! Erdoğan: Orta Vadeli Hedefimiz Ticarette 40 Milyar Dolar", *Milliyet*, 16 Temmuz 2025.

[17] TÜİK verilerinden alınmıştır.

[18] Yunus Türk, "Abu Dabi'de Yapılması Planlanan 54 Milyar Dolarlık Projeler Türkiye'de Yatırımcılara Tanıtıldı", Anadolu Ajansı, 20 Kasım 2025.

[19] "Turkish Drone Maker Baykar Inks Deal with Korean Air at IDEF 2025", *Daily Sabah*, 23 Temmuz 2025.

[20] "BAE Türkiye'den Almaya Karar Verdi! Dev Sipariş", *Yeni Akit*, 10 Ocak 2025.

Siyasi ve bölgesel konular açısından, Türkiye ile BAE'nin 2025'te iş birliği yaptığı başlıca dosyalar Filistin, Doğu Akdeniz ve Afrika yatırımları olmuştur. BAE, İsrail ile ilişkilerini Eylül 2020'de normalleştirmesine rağmen Gazze'deki soykırıma dair sembolik de olsa eleştirel açıklamalar yapmış ve insani yardım çabalarına katılmıştır. İsrail'in Ekim 2023'ten itibaren icra ettiği Gazze soykırımı nedeniyle oluşan ağır insani krize tepki olarak BAE, Birleşmiş Milletler platformlarında ateşkes çağrılarına destek vermiştir. Bu süreç, Türkiye'nin de yoğun diplomatik çaba harcadığı bir konu olmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2023 sonunda İsrail'in soykırım yaptığını açıkça ifade ederken Abu Dabi ise daha yumuşak bir diplomatik dili tercih etmiştir. Farklı üslup ve önceliklere rağmen 2025'te iki ülke de Filistin meselesinde ortak zeminde buluşmaya çalışmıştır. Nitekim iki ülke liderleri Temmuz 2025'teki görüşmelerinde Gazze'de kalıcı ateşkes ve iki devletli çözüm vizyonunu ele almış, Cumhurbaşkanı Erdoğan görüşmelerin "son derece verimli geçtiğini" ve bölgesel konuların da gündemde olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanı sıra Suriye'de rejim sonrası geçiş dönemine BAE de destek vermiştir. Bu bağlamda Ocak 2025'te Suriye dışişleri bakanını ağırlayarak yeni yönetime meşruiyet kazandırma çabalarına katılmıştır. Son olarak Kalkınma Yolu Projesi gibi bölgesel altyapı girişimleri 2025'te iki ülkenin gündeminde yer almıştır. ABD ve Hindistan'ın teşvikiyle ortaya çıkan Hindistan-Ortadoğu-Avrupa koridoruna alternatif olarak Türkiye ve Irak'ın öncülüğünde planlanan, Basra Körfezi'nden Türkiye'ye uzanan kara ve demir yolları koridoru (Kalkınma Yolu) BAE'nin de ilgisini çekmiştir.[21] 2025'te yapılan görüşmelerde, Körfez ekonomilerini Avrupa'ya bağlayacak bu proje kapsamında Türkiye-BAE iş birliği imkanlarının araştırılması kararlaştırılmıştır.[22]

Öte yandan Türkiye-BAE iş birliği yalnızca Ortadoğu ve Afrika ile sınırlı kalmamış, Güney Kafkasya'ya da taşınmıştır. Abu Dabi'nin Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış görüşmelerine ev sahipliği yapması ve Türkiye'nin bu süreci açık biçimde desteklemesi, iki ülkenin bölgesel ara buluculuk kapasitesini tamamlayıcı biçimde kullandığını göstermektedir. Ankara güvenlik ve siyasi nüfuzunu, Abu Dabi ise diplomatik tarafsızlık ve ekonomik teşvik gücünü devreye sokarak yeni bir ortak ara buluculuk modeli geliştirmektedir.

[21] Fatih Oğuzhan İpek, "Türkiye'nin Irak Politikası 2024", *Türk Dış Politikası Yıllığı*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat, Nebi Miş ve Mustafa Caner, (SETA Yayınları, İstanbul: 2025), s. 208.

[22] Haydar Karaalp, "Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Ünüvar, Kalkınma Yolu Projesi'ni Değerlendirdi", Anadolu Ajansı, 9 Ekim 2025.

Bu durum iki ülke yakınlaşmasının yalnızca ikili değil çok katmanlı ve üçüncü bölgelerde etkili bir stratejik ortaklığa dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte Türkiye-BAE ilişkilerindeki bu olumlu tabloya rağmen Yemen ve Sudan merkezli Kızıldeniz jeopolitiği taraflar arasında yapısal bir görüş ayrılığı barındırmaktadır. BAE'nin Yemen, Sudan ve Somaliland gibi sahalarda ayrılıkçı hareket eden devlet dışı aktörler üzerinden alan kontrolüne dayalı politikaları, Türkiye'nin merkezi devletleri ve toprak bütünlüğünü önceleyen yaklaşımıyla örtüşmemektedir. Bu farklılaşma derinleştiği takdirde, Kızıldeniz hattı Türkiye-BAE ilişkilerinde yeni bir gerilim alanına dönüşebilir. Bu noktada Türkiye'nin Suudi Arabistan ve Mısır gibi aktörlerle birlikte, parçalanmaya karşı merkezi devletleri önceleyen bir dengeleyici hat oluşturması hem bölgesel istikrar hem de ilişkilerin sürdürülebilirliği açısından kritik önem taşımaktadır.[23] Ayrıca Kasım 2025'te İstanbul merkezli yürütülen ve Milli İstihbarat Teşkilatının (MİT) koordinasyonunda gerçekleştirilen bir operasyonla, savunma sanayii ve diplomatik kurumlarla bağlantılı kritik personeli hedef aldığı belirtilen bir casusluk ağının deşifre edilmesi, Ankara-Abu Dabi ilişkilerinin güvenlik boyutunun halen kırılgan unsurlar barındırdığını göstermiştir.[24] İlk resmi açıklamalarda operasyonun BAE istihbaratıyla ilişkilendirilmesi, ardından bu ifadenin yumuşatılması ve resmi söylemden çıkarılması, Ankara'nın bir yandan güvenlik hassasiyetlerini açık biçimde ortaya koyarken diğer yandan Abu Dabi ile son yıllarda kurulan stratejik ortaklığı doğrudan krize sürüklemekten kaçınan dengeli bir diplomatik tutum izlediğine işaret etmektedir. Bu olay, Türkiye-BAE ilişkilerinin yalnızca açık iş birliği alanları üzerinden değil aynı zamanda örtük rekabet, istihbarat güvensizliği ve üçüncü aktörlerin dolaylı etkileri üzerinden de şekillendiğini ortaya koyan çarpıcı bir örnek niteliği taşımaktadır.

TÜRKİYE-KUVEYT İLİŞKİLERİ

Türkiye ile Kuveyt arasındaki diplomatik ilişkiler, 1964'ten bu yana istikrarlı bir seyir izlemektedir. 2025 yılı içinde de karşılıklı yüksek düzeyli

[23] Celaleddin Duran, "Kızıldeniz'de Güvenliğin Dönüşümü: Devletleri Parçalayarak Alan Kontrolü", Kritik, 28 Aralık 2025, https://kritik.com.tr/kizildeniz-de-guvenligin-donusumu-devletleri-parcalayarak-alan-kontrolu-makale4133.html, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[24] "Turkish Authorities Arrest Three Defence Executives Accused of Spying", Al Jazeera, 25 Kasım 2025.

temaslar, önemli anlaşmalar ve bölgesel iş birliği adımları dikkat çekmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan 21-23 Ekim 2025 arasında Kuveyt'i ziyaret etmiş ve burada Kuveyt Emiri Şeyh Meşal Ahmed Sabah ile bir araya gelmiştir. Ziyaret kapsamında Dışişleri Bakanı Fidan ve diğer bakanlar eşliğinde yapılan görüşmelerde siyasi, ekonomik, savunma ve enerji boyutlu ikili ilişkiler ele alınmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı Erdoğan görüşmenin ardından Cumhurbaşkanlığı Yatırım ve Finans Ofisi ile Kuveyt Yatırım Teşvik Kurumu (KDIPA) arasında imzalanan doğrudan yatırım teşvikinde iş birliği mutabakatını taahhüt etmiştir.[25] Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kuveyt ziyaretinde ayrıca Türkiye'nin elektrikli otomobili TOGG'u Emir Ahmed Sabah'a hediye etmesi, iki ülke arasında teknoloji ve inovasyon alanında yeni iş birliği niyetini simgelemiştir.[26]

Savunma sanayii alanında Türkiye-Kuveyt iş birliği 2025'te de güçlenmiştir. Kuveyt 2023'te Türkiye ile imzaladığı 367 milyon dolarlık Bayraktar TB2 İHA anlaşmasını uygulamaya koyarak Temmuz 2025'te ilk TB2'leri envanterine katmıştır.[27] Bu teslimatla birlikte Türk savunma sanayiinin bölgedeki etkisi artarken Kuveyt ordusu modern silah sistemleri edinmiştir. Bunun yanı sıra 2024'te Türkiye Savunma Sanayii Başkanlığı ile Kuveyt Savunma Bakanlığı arasında "devletten devlete savunma sanayii tedarik protokolü" imzalanmış, böylece stratejik ortaklık çerçevesinde savunma projeleri için resmi zemin oluşturulmuştur.[28] Türkiye'nin destek verdiği savunma ürünleri teslimatları ve Kuveyt'in bölgesel güvenliğe yönelik alımları, savunma bağlamındaki güvenlik iş birliğinin somut örneklerindendir.[29]

Ticaret ve yatırım iş birliğinde de önemli adımlar atılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kuveyt ziyaretinde ikili ticaretin artırılması, yatırım proje-

[25] Merve Yıldızalp Yormaz, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez Turunda 24 Anlaşma, Ortak Açıklama ve Bildiri İmzalandı", Anadolu Ajansı, 24 Ekim 2025.

[26] Mahmut Geldi, "Türkiye'nin Kuveyt Büyükelçisi Sönmez: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Ziyareti Stratejik İş Birliğini Daha da Pekiştirmiştir", Anadolu Ajansı, 22 Ekim 2025.

[27] "Kuwait Incorporates Bayraktar TB2 Combat Drone into Armed Forces", Arab News, 17 Temmuz 2025, https://www.arabnews.com/node/2608459/middle-east, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2025).

[28] "Türkiye ve Kuveyt Arasında Savunma Sanayii İş Birliği Protokolü İmzalandı", Defense Here, 8 Mayıs 2024, https://defensehere.com/tr/turkiye-ve-kuveyt-arasinda-savunma-sanayii-isbirligi-protokolu-imzalandi, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2025).

[29] Necmettin Acar, "Körfez Fonları için Yeni İstikamet Türk Savunma Sanayii Olabilir mi?", Kritik Bakış, 28 Eylül 2025, https://kritikbakis.com/korfez-fonlari-icin-yeni-istikamet-turk-savunma-sanayii-olabilir-mi, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2025).

lerinin çeşitlendirilmesi ve karşılıklı tecrübe paylaşımı liderlerin gündemine alınmış, ziyaret sırasında iki ülke arasında dört ana anlaşma imzalanmıştır.[30] Bunlardan ikisi ulaştırma alanına ilişkindir: Türkiye ile Kuveyt arasında Deniz Taşımacılığı Anlaşması ile deniz taşıma personeline ilişkin Gemi Adamları Sertifikalarının Karşılıklı Tanınması mutabakatı söz konusudur. İkili yatırım teşvikine dair anlaşma ise Türkiye Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi ile Kuveyt Yatırım Teşvik Kurumu arasında imzalanmıştır.[31] Ayrıca Körfez İş Birliği Konseyi (KİK) dönem başkanlığını yürüten Kuveyt öncülüğünde Türkiye-KİK arasında Serbest Ticaret Anlaşması müzakereleri devam etmiş, Cumhurbaşkanı Erdoğan bu sürecin Körfez ile ticari ilişkileri daha da derinleştireceğini vurgulamıştır.[32]

Enerji sektörü iki ülke ilişkilerinde başka bir önemli başlık olmuştur. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar ile Kuveyt elektrik, su ve yenilenebilir enerji bakanı arasında enerji alanında iş birliğini düzenleyen bir mutabakat zaptı imzalanmıştır.[33] Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar bu anlaşmanın elektrik enerjisi üretimi, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji projelerinde ortaklıklar geliştirmeyi hedeflediğini açıklamıştır.[34] İki ülke enerji firmalarının eş güdümlü çalışması ve bilgi paylaşımı taahhüdüyle enerji altyapıları ve projelerde iş birliği güçlendirilmiştir. Bu adım Türkiye-Kuveyt enerji ilişkilerinde kurumsal bir çerçeve sağlarken bölgedeki enerji güvenliği iş birliğinin de altını çizmiştir.

Türkiye ile Kuveyt, Ortadoğu'daki bölgesel gelişmelere ilişkin olarak da yakın iş birliğine devam etmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kuveyt'te yaptığı açıklamalarda, Gazze'de varılan ateşkesin korunmasının kritik olduğu ve kalıcı barış için iki devletli çözümün şart olduğuna dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda Suriye'nin siyasi birliğinin korunması ve Suriye halkının geleceğinin inşasında birlikte yol alınmasının gereği vurgulanmıştır. İki ülkenin Gazze'deki insani krizin sonlandırılması ve insani yardımların

[30] Yormaz, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez Turunda 24 Anlaşma, Ortak Açıklama ve Bildiri İmzalandı".

[31] Koray Taşdemir ve Gülşen Çağatay, "Türkiye ile Kuveyt Arasında 4 Anlaşma İmzalandı", Anadolu Ajansı, 21 Ekim 2025.

[32] "Başkan Erdoğan'ın Körfez Turu Sona Erdi! Çok Sayıda Ülkeyle Anlaşma İmzalandı", A Haber, 23 Ekim 2025.

[33] Taşdemir ve Çağatay, "Türkiye ile Kuveyt Arasında 4 Anlaşma İmzalandı".

[34] "Kuveyt ile Enerji Anlaşması", *Hürriyet*, 22 Ekim 2025.

sürekliliği konusunda ortak hassasiyet taşıdığı ifade edilebilir.[35] Dolayısıyla 2025'teki resmi temaslar ve imzalanan mutabakatlar, Türkiye-Kuveyt stratejik ortaklığının diplomatik, ekonomik ve güvenlik boyutlarını pekiştirmiştir. İlişkilerde stratejik bir dönüşüm yaşanmış[36] ve ortaklıklar daha dayanıklı hale getirilmiştir.[37]

TÜRKİYE-UMMAN İLİŞKİLERİ

Türkiye-Umman ilişkileri 2025'te üst düzey ziyaretler ve genişletilmiş iş birliği gündemiyle ilerlemiştir. Örneğin Şubat'ta Umman Kraliyet Ofisi Bakanı Şeyh Sultan Numani, Türkiye Genelkurmay Başkanı Org. Metin Gürak'ı Maskat'ta kabul ederek ikili güvenlik iş birliğini güçlendirme yollarını ele almıştır.[38] İkili ilişkilere damgasını vuran gelişme Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 22-23 Ekim 2025 arasında Umman'a gerçekleştirdiği resmi ziyaret olmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Umman Sultanı Heysem bin Tarık tarafından karşılanmış ve devlet başkanları düzeyinde gerçekleşen görüşmelerde iki ülke arasındaki stratejik ortaklık vurgulanmıştır.[39] Ziyarette iki lider bölgesel meselelerde (özellikle Filistin'de ateşkes ve iki devletli çözüme destek konularında) ortak tutum sergilemiş, ayrıca ortak bir Koordinasyon Konseyi kurarak imzalanan anlaşmaların takibini kurumsallaştırma kararı almıştır.[40] Aynı ziyarette Türkiye'nin karşılıklı vize muafiyeti kararı yürürlüğe girmiş, böylece iki ülke vatandaşlarının seyahat engelleri önemli ölçüde azaltılmıştır.[41] Özetle diplomatik kanallarda yıl boyunca süren istişareler ve ziyaretler iki ülke ilişkilerine stratejik derinlik kazandırmıştır.

[35] Mehmet Rakipoğlu, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez Turu: Bölgesel Sahiplenme Hamlesi", Anadolu Ajansı, 23 Ekim 2025.

[36] Gökhan Ereli, "Türkiye-Kuveyt İlişkilerinde Stratejik Dönüm Noktası", *ORSAM Bakış*, Sayı: 281, (Ekim 2025).

[37] Betül Doğan Akkaş, "Türkiye-Kuveyt: Körfez'de Dayanıklı Ortaklık", Fokus Plus, 21 Ekim 2025, https://www.fokusplus.com/odak/turkiye-kuveyt-korfezde-dayanikli-ortaklik, (Erişim tarihi: 7 Aralık 2025).

[38] "Royal Office Minister Receives Turkish Chief of General Staff", *Times of Oman*, 4 Şubat 2025.

[39] Nebi Miş, "Körfez Turu ve İlişkilerde Stratejik Derinleşme", *Sabah*, 24 Ekim 2025.

[40] Mümin Altaş, "Türkiye ile Umman Arasında Anlaşmalar İmzalandı", Anadolu Ajansı, 23 Ekim 2025.

[41] "Umman ile 16 Alanda İş Birliği", *Milliyet*, 24 Ekim 2025.

Türkiye-Umman savunma ilişkileri 2025'te "güven ve karşılıklı iş birliği" temelinde ilerlemiştir.[42] Şubat'ta Türk genelkurmay başkanının Maskat ziyareti, iki ülke askeri üst düzey temsilcilerinin bir araya gelerek ortak güvenlik tedbirleri ve askeri iş birliği mekanizmalarını görüşmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Ekim'de düzenlenen ziyaret sırasında da savunma alanında somut adımlar atılmıştır. İki ülke savunma bakanları ve sanayi yetkilileri askeri iş birliğini ve savunma sanayii alanındaki ortaklıkları içeren mutabakat zaptları imzalamıştır.[43] Bu kapsamda önde gelen Türk savunma firmaları ile Umman şirketleri arasında ortak üretim anlaşmaları (örneğin ASELSAN-Sinan Gelişmiş Sanayi ortaklığı) hayata geçirilmiştir. Kasım'da ise Ummanlı yetkililer ulusal gündemde, Türkiye ile savunma sanayii iş birliğinin "faal anlaşmalar temelinde" sürdüğünü teyit etmiştir. Böylece yıl boyunca iki ülkenin askeri ilişkilerinde planlı ziyaretler ve kurumlar arası sözleşmelerle süreklilik sağlanmıştır.

Ekonomik alanda ticaret hacmi ve yatırım iş birliği öne çıkmıştır. İki ülke arasındaki ticari hareketlilik bağlamında, Umman'dan Türkiye'ye kimya, gıda ve ekipman ihracatları artarken Türkiye'den Umman'a esas olarak makine ve elektronik ürünler gönderilmiştir. Temmuz'da iki ülkenin enerji bakanları Maskat'ta bir araya gelerek petrol, doğal gaz ve yenilenebilir enerji alanlarını kapsayan stratejik bir iş birliği mutabakatı imzalamıştır.[44] Bu anlaşma; hidrojen enerjisi, karbon yakalama teknolojileri ve sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) projeleri gibi alanlarda ortak yatırımlar için zemin hazırlamıştır. Söz konusu ziyarette ayrıca Türkiye destekli Umman Yatırım Otoritesi ile OYAK fonu iş birliği çerçevesindeki 500 milyon dolar tutarındaki Ortak Yatırım Fonu'nun ilerleyen dönemde hayata geçirilecek projelere kaynak sağlamak üzere gözden geçirilmesi kararlaştırılmıştır.[45] Eylül'de Umman Ticaret ve Sanayi Odası bünyesindeki İş Konseyi 15-17 Aralık 2025 arasında Maskat'ta düzenlenecek Uluslararası Umman-Türkiye Forumu ve Fuarı için hazırlıkları değerlendirmiştir.[46] Cumhur-

[42] "Oman Highlights Trust-Based Relations and Defense Cooperation with Türkiye", Defense Here, 24 Kasım 2025, https://defensehere.com/en/oman-turkiye-relations-and-defense-cooperation, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2025).

[43] "Türkiye, Oman Sign Wide-Ranging of Cooperation Agreements", *Daily Sabah*, 24 Ekim 2025.

[44] "Oman, Türkiye Deal Opens Avenues in Oil, Gas and Renewables", *Muscat Daily*, 14 Temmuz 2025.

[45] Oktay Özdemir, "OYAK, Umman Yatırım Otoritesi ile 4 Anlaşma İmzaladı", Anadolu Ajansı, 23 Ekim 2025.

[46] "Omani, Türkiye Prepare for Major Trade Forum in Muscat", *Muscat Daily*, 28 Eylül 2025.

başkanı Erdoğan'ın Ekim ziyaretinde de ekonomi heyeti düzeyinde görüşmelerde serbest ticaret anlaşması müzakerelerinin hızlandırılması ve enerji-elektrikli araç üretimi gibi ortak sanayi yatırımlarının geliştirilmesi ele alınmıştır.[47] Ayrıca iki ülke yönetimleri ticaretin kolaylaştırılması için limanlar arası doğrudan deniz bağlantısı kurulması fikrini gündeme getirmiştir. Bu kapsamlı diyaloglar ve planlanan forum faaliyetleri, Türkiye-Umman ikili ticaretini derinleştirmeyi ve yatırım akışını güçlendirmeyi amaçlamıştır.

Enerji sektöründe iş birliği de başat konular arasında yer almıştır. Temmuz 2025'te imzalanan enerji mutabakatı petrol ve doğal gaz aramadan yeşil hidrojen üretimine kadar geniş bir spektrumu kapsamıştır. Taraflar ortak projeler geliştirmek ve düzenleyici uygulamaları uyumlu hale getirmek üzere taahhütte bulunmuş; böylece Umman'ın düşük karbon teknolojileri ve sürdürülebilir enerji alanında bölgesel bir üs olma hedefi desteklenmiştir. Lojistik alanda da somut adımlar ele alınmıştır. Ekim'de ikili ticaret yollarını güçlendirmek için Türk ve Umman limanları arasında doğrudan deniz güzergahları oluşturulması önerilmiş; böylece aradaki coğrafi avantajdan faydalanarak ticaretin ve yeniden ihraç faaliyetlerinin artacağı vurgulanmıştır.[48] Öte yandan iş dünyası liderleri, Umman'ın Salalah, Duqm ve Sohar limanlarını Türkiye'nin Mersin ve İzmir limanlarıyla bağlayarak Türk mallarının Doğu Afrika ve Güney Asya'ya taşınmasını amaçlayan lojistik entegrasyon planlarını dile getirmiştir. Bu öneriler, iki ülke arasındaki enerji ve ulaştırma köprülerini güçlendirme yönündeki uzun vadeli stratejik iş birliği çabalarını göstermektedir.[49]

Kültürel ve akademik alanda ilişkiler çeşitlenmiştir. Ocak 2025'te Maskat'ta düzenlenen Türk-Umman Bilgi Diyaloğu Forumu, iki ülkenin üniversite ve araştırma dünyalarından katılımcıları bir araya getirerek dil, tarih, tıp, lojistik, havacılık ve uzay gibi çok sayıda alanda iş birliği fırsatlarının değerlendirilmesini sağlamıştır.[50] İki ülke arasında eğitim alanında da iler-

[47] "Oman, Türkiye Seek to Boost Trade and Industrial Ties", *Muscat Daily*, 25 Ekim 2025.

[48] "Bakan Bayraktar İtalya'da Temaslarına Devam Ediyor: Üç Anlaşma İmzalandı", *Yeni Şafak*, 9 Eylül 2025.

[49] Numan Aygen, "Stratejik Ortaklıkta Derinleşme: Türkiye-Umman İlişkileri", Fokus Plus, 22 Ekim 2025, https://www.fokusplus.com/dosya-siyaset/stratejik-ortaklikta-derinlesme-turkiye-umman-iliskileri, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2025); İsmail Numan Telci, "Türkiye-Körfez İlişkilerinde Stratejik İttifakın İnşası", *Kriter*, Cilt: 10, Sayı: 106, (Kasım 2025).

[50] "Oman and Türkiye Forge Growing Partnership across Multiple Sectors", *Times of Oman*, 20 Ekim 2025.

leme kaydedilmiştir: Ekim'deki ziyaret kapsamında Türkiye Maarif Vakfı'na Umman'da eğitim kurumu açması için arazi tahsisi yapılmış ve böylece Türk eğitiminin bu ülkeye entegrasyonu desteklenmiştir.[51]

TÜRKİYE'NİN BAHREYN VE YEMEN POLİTİKALARI

Körfez'deki diğer aktörlere nazaran Bahreyn ile ilişkiler 2025'te oldukça sınırlı kalmıştır. Bu anlamda iki ülke arasındaki tek ziyaret Bahreyn Temsilciler Meclisi Başkanı Ahmed Selman Musallam'ın TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş ile görüşmesi olmuştur. Filistin'i Destekleyen Parlamentolar Grubu Toplantısı'na katılmak üzere Türkiye'ye gelen Musallam ile Kurtulmuş arasında geçen görüşmede Gazze'deki İsrail soykırımı başta olmak üzere birçok bölgesel mesele ele alınmıştır.[52]

Türkiye'nin Yemen politikasına dair de birkaç gelişme yaşanmıştır. İlk olarak Haziran 2025'te Yemen Dışişleri Bakanı Muhsin Zindani'nin İstanbul'da düzenlenen İİT toplantısı sırasında Türkiye'ye yaptığı ziyaret, iki ülke arasındaki siyasi diyaloğun çok katmanlı biçimde derinleştiğini göstermiştir. Bu temas, Türkiye'nin yıllardır vurguladığı "Yemen'in birliği, egemenliği ve meşru hükümetin desteklenmesi" ilkesinin yeniden teyidi olarak görülmüştür.[53] İkinci olarak Yemen'in Ankara Büyükelçisi Muhammed Salih Tarık, Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu ve Kuzey Afrika Genel Müdürü Ahmet Rıza Demirbek ile görüşmüştür. Görüşmede Yemen'deki krize dair iki ülke arasında inşa edilen siyasi koordinasyonun kurumsal düzeyde devam ettiği görülmüş ve Türkiye'nin Yemen dosyasını bölgesel gelişmelerin merkezinde konumlandırdığı ifade edilmiştir.[54] Bu diplomatik gelişmelere paralel olarak Türkiye, sahadaki insani krize yönelik kapsamlı yardım programlarını sürdürmüştür. Türkiye Diyanet Vakfı gibi insani yardım vakıfları üzerinden yürütülen dağıtımlar, Marib'den Hadramut'a, Aden'den Taiz'e kadar geniş bir coğrafyada gıda, kıyafet, barınma ve hijyen desteği sağlamış-

[51] "Oman, Türkiye Seek to Boost Trade and Industrial Ties".

[52] Ali Kemal Akan, "TBMM Başkanı Kurtulmuş, İstanbul'da Bahreyn Temsilciler Meclisi Başkanı Musalam ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 17 Nisan 2025.

[53] Muhammed Yusuf ve Betül Yılmaz, "Yemen Eyes Stronger Relations with Türkiye: Foreign Minister", Anadolu Ajansı, 27 Haziran 2025.

[54] "Yemen ve Türkiye'den Ortak Vizyon: Diplomatik Görüşmede İş Birliği Vurgusu", Yeni Yemen, 18 Haziran 2025, https://yeniyemen.net/tr/p-288076, (Erişim tarihi: 5 Aralık 2025).

tır.[55] İnsani yardım faaliyetlerini sürdüren Türkiye, diplomatik düzlemde siyasi istikrarı desteklerken insani alanda da derin ve kapsayıcı bir dayanışma zemini oluşturmayı amaçlayan bütüncül bir stratejiyle ilerlemiştir. Son olarak Yemen'de BAE destekli ayrılıkçı Güney Geçiş Konseyi'nin (GGK) ilerlemesine karşı Suudi Arabistan hava saldırıları düzenlemiştir. Türkiye, Yemen'de yaşanan bu gelişmeler karşısında endişeli olduğunu beyan ederken aynı zamanda Suudi Arabistan'ın sergilediği sağduyulu tutumu olumlu karşılamış, Yemen'de güvenlik ve istikrarın tesis edilmesi amacıyla ortaya atılan girişimleri desteklediğini duyurmuştur.[56]

TABLO 1. TÜRKİYE'NİN KÖRFEZ ÜLKELERİ VE YEMEN İLE TİCARETİ (2025, MİLYON DOLAR)

	İHRACAT	İTHALAT	TOPLAM DIŞ TİCARET
Suudi Arabistan	3.148	2.908	6.056
BAE	8.707	9.581	18.288
Katar	561	486	1.047
Kuveyt	530	134	664
Umman	312	1.034	1.346
Bahreyn	142	139	281
Yemen	697	19	716
Toplam	14.097	14.301	28.398

Kaynak: TÜİK

2024 ticaret hacmi verileri göz önünde bulundurulduğunda[57] 2025 ticaret hacmi verileri Türkiye'nin Körfez ülkeleri ve Yemen ile ticaretinde nicel bir sıçramadan ziyade yapısal bir yeniden dengelenme sürecine girdiğini göstermektedir. 2024 yılı, siyasi normalleşmenin ticarete hızlı ve güçlü biçimde yansıdığı bir genişleme aşamasına işaret ederken 2025 ise bu ilişkilerin ayıklanarak yoğunlaş-

[55] Yunus Hocaoğlu, "Türkiye Diyanet Vakfından Yemen'deki İhtiyaç Sahiplerine Gıda ve Kıyafet Yardımı", Anadolu Ajansı, 4 Mart 2025.

[56] Gökhan Çeliker, "Türkiye, Yemen'deki Son Gelişmelerden Endişeli", Anadolu Ajansı, 26 Aralık 2025.

[57] Mehmet Rakipoğlu, "Türkiye'nin Körfez Ülkeleri ve Yemen Politikası", *Türk Dış Politikası Yıllığı 2024*, ed. Burhaneddin Duran, Kemal İnat, Nebi Miş ve Mustafa Caner, (SETA Yayınları, İstanbul: 2025), s. 168.

tığı ve daha kalıcı bir çerçeveye oturduğu bir konsolidasyon dönemi olarak öne çıkmaktadır. Özellikle BAE ile ticarette dikkat çeken husus, 2024'te Türkiye lehine olan ticaret dengesinin 2025'te tersine dönmesidir. Bu değişim, BAE'nin Türkiye açısından yalnızca bir ihracat pazarı değil aynı zamanda finansal ve ticari bir merkez haline geldiğini göstermektedir. Suudi Arabistan ile ticarette ise 2024'teki yüksek hacmin ardından 2025'te daha dengeli ve karşılıklı bağımlılığa dayalı bir yapının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin geçici toparlanma sürecini aşarak istikrarlı ve sürdürülebilir bir düzeye yöneldiğine işaret etmektedir. Katar, Kuveyt, Umman ve Bahreyn ile ticaret ise büyük ölçekli bir genişleme göstermemekle birlikte mevcut asimetrilerin ve sınırlı çeşitlenmenin korunduğunu ortaya koymaktadır. Yemen özelinde ise iki yıl boyunca Türkiye'nin net ihracatçı konumunu sürdürmesi, bu hattın ekonomik olmaktan ziyade jeopolitik ve insani bir çerçeve içinde şekillendiğini teyit etmektedir. Bu tablo, Türkiye'nin Körfez ve Yemen politikasının ekonomik boyutunun 2025 itibarıyla daha seçici, merkezi ve stratejik bir karakter kazandığını göstermektedir.

SONUÇ

2025, Türkiye'nin Körfez ülkeleri ve Yemen politikasının ideolojik rekabetlerden ziyade pragmatik çıkar dengeleri üzerine kurulduğu bir yıl olarak öne çıkmıştır. Suudi Arabistan ile yürütülen normalleşme süreci, savunma sanayii iş birliği, Suriye'de rejim sonrası diplomatik eş güdüm ve Filistin konusundaki ortak açıklamalarla somutlaşmış; böylece ilişkiler güvenlik, ekonomi ve diplomasi eksenlerinde kurumsal yapıya oturtulmuştur. Katar ile ticaret, enerji ve savunma projelerinde gelinen nokta, Ankara-Doha stratejik ortaklığının artık sadece siyasi değil ekonomik ve sektörel sahada da sürdürülebilir olduğunu göstermektedir. BAE ile yüksek düzeyli stratejik iş birliği mekanizmalarının kurulması, ilişkilerin şahsi liderlik boyutundan kurumlaşmış platformlara kaydığını ortaya koymuştur. Umman ile vize muafiyeti, yatırım anlaşmaları ve ticari adımlar, Türkiye'nin Körfez'de yalnızca güvenlik ya da siyasi çıkar eksenli değil aynı zamanda ekonomi ve toplumsal ilişkiler perspektifi taşıyan bir aktör olduğunu göstermiştir.

Öte yandan Yemen meselesi ise Körfez ilişkilerinde yeni bir kırılma noktası olarak belirmektedir. BAE destekli ayrılıkçı aktörler ile Suudi Arabistan ve uluslararası toplum tarafından desteklenen ve meşru görülen hükümet arasın-

daki çatışma, Körfez'deki ittifak dinamiklerini sarsarken Türkiye'nin Yemen politikasının birlik, egemenlik ve meşru hükümetin desteklenmesi çerçevesi ile bazı Körfez aktörlerinin pratik politikaları arasında bir uyumsuzluk ortaya koymuştur. Bu durum Türkiye'nin bölgesel stratejisinde hem diplomasi hem güvenlik altyapısında yeni denge arayışlarını gerektirmiştir. Sonuç olarak 2025 yılı Türkiye-Körfez ilişkileri, derinleşme ve genişleme dönemine işaret ettiği kadar, farklı Körfez aktörlerinin değişken dış politika tercihleri ile Türkiye için yeni uyum ve dengeleme gerekliliklerine kapı açan bir yıl olarak kayda geçmiştir.

KRONOLOJİ

1 Ağustos	2018'de imzalanan TEOA yürürlüğe girerek ticaret hacmini ortalama 5 milyar dolara çıkarmayı hedefledi.
10 Ekim	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kuveyt, Katar ve Umman'ı kapsayan ve üç gün süren diplomatik ziyarete çıkarak bu ülkelerle ekonomik ve savunma iş birliklerini güçlendiren anlaşmalar imzaladı.
11 Ekim	Türkiye; Katar ve Umman ile Eurofighter Typhoon savaş uçakları alımı konusunda görüşmeler yaparak savunma kapasitesini güçlendirme adımlarını sürdürdü.
23 Ekim	Türkiye, Suudi Arabistan ve diğer Müslüman ülkeler, Batı Şeria ve yasa dışı yerleşimler konusunda uluslararası hukuka aykırı uygulamaları kınayan ortak bir bildiri yayımladı.
1 Kasım	Bu tarihten itibaren Türkiye ve Umman vatandaşları için vizeler kaldırıldı; bu adımın toplumsal ve diplomatik bağları derinleştirmesi hedeflendi.
25 Kasım	Türkiye'de Milli İstihbarat Teşkilatı operasyonuyla İstanbul merkezli BAE destekli bir casusluk ağının çökertilmesi, iki ülke arasında gizli rekabet dinamiklerini yeniden gündeme taşıdı.
26-27 Aralık	Suudi Arabistan, Yemen'de BAE destekli ayrılıkçı GGK'ye ait mevkilere ve teçhizatlara yönelik hava saldırıları gerçekleştirdi. BAE ile Suudi Arabistan arasındaki rekabet siyasi ve askeri bir noktaya dönüştü. Türkiye, Suudi Arabistan ile birlikte Yemen'in toprak bütünlüğünü savunmaya devam etti.

TÜRKİYE'NİN İSRAİL VE FİLİSTİN POLİTİKALARI 2025

HAYDAR ORUÇ
Ortadoğu Uzmanı

GİRİŞ

2025 yılı, Türkiye'nin İsrail ve Filistin'e yönelik yürüttüğü dış politika pratikleri bakımından; inisiyatif üstlenici, etki oluşturucu ve sorun çözücü sonuçların elde edildiği, çok katmanlı ve yoğun bir gündemle geçmiştir. 2024'ten bakiye meselelere ilave olarak 2025'te eklenen yeni meydan okumalara karşı pozisyon alan Türkiye, ortaya çıkan fırsatlardan da istifade etmeye çalışarak İsrail'in bölgede artırmaya çalıştığı etkisini sınırlandırmak için çaba sarf etmiştir.

Yeniden ABD başkanı seçilen Donald Trump'ın katkılarıyla yılın başında Gazze'de yürürlüğe giren ateşkes sayesinde bölgenin tansiyonu biraz olsun düşse de İsrail'in uzlaşmaz tavrı nedeniyle ateşkes ancak 60 gün sürebilmiştir. Trump'ın Gazze meselesini, İsrail'e herhangi bir maliyet yüklemeden tam da işgal devletinin istediği gibi Gazze'nin boşaltılıp Ortadoğu'nun rivierası olarak yeniden inşa edilmesi şeklinde çözüm planı ise hem Filistinlilerin topraklarını terk etmemeleri hem de Türkiye'nin bu plana karşı yürüttüğü kararlı politi-

ka sayesinde kadük kalmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın diğer Müslüman ülkeleri yanına alarak yürüttüğü diplomasi sayesinde yıl içerisinde Trump'ın Gazze'ye yönelik söylemlerinin yumuşadığı ve yılın son döneminde imzalanan ateşkes anlaşmasını kotaracak hale geldiği görülmüştür.

Trump'ın Gazze konusundaki söylemlerinde yaşanan değişim sadece Türkiye'nin takip ettiği Gazze ve Filistin politikasıyla açıklanamaz. Bu dönüşüm aynı zamanda Türkiye'nin bir taraftan Gazze'de devam eden soykırımı önlemeye çalışması diğer taraftan da İsrail'in başta Suriye olmak üzere Lübnan, Yemen ve İran'a yönelik saldırılarını durdurmaya ve bölgeyi kendi çıkarlarına göre dönüştürmesini önlemeye çalışması sayesinde söz konusu olmuştur. Zira Trump, ABD'nin yeni Ortadoğu politikasını sadece İsrail'in çıkarları veya perspektifiyle değil başta Cumhurbaşkanı Erdoğan olmak üzere yeni Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara, Katar Emiri Temim bin Hamed Sani, Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah Sisi ve Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman gibi bölgedeki diğer ülkelerin liderleriyle konuşarak belirlemeye çalışmıştır. Bu sayede ortaya İsrail'in istediğinden farklı bir fotoğraf çıkmış ve ABD'nin aktif olarak müdahil olmaması nedeniyle yıl boyunca diğer ülkeler ile İsrail arasındaki mücadele devam etmiştir.

TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ

2025 yılı Ankara ile Tel Aviv'in Gazze nedeniyle yaşadığı gerginliğin iyice kristalleştiği ve Türkiye'nin, İsrail'in Gazze'de işlediği savaş ve soykırım suçlarını uluslararası boyutta sorunsallaştırdığı ve işgal devletine yönelik farklı biçimlerde küresel tepkilerin ortaya çıkmasını sağladığı bir dönem olmuştur. Buna ilave olarak 2024 yılının son günlerinde Suriye'de yaşanan devrim ve rejim değişikliği, Türkiye ve İsrail'in daha fazla karşı karşıya gelmesine yol açmıştır. Hatta İsrail'in güvenlik bürokrasisi Türkiye'nin yeni dönemde Suriye'deki varlığı ve etkisinin iki ülkeyi savaşmanın kıyısına getireceği tahminlerinde bulunarak karar vericilere bu konuda tedbirler alınması çağrısında bulunmuştur.

İsrail yönetimi tarafından henüz 2025'in ilk günlerinde medyaya sızdırılan Nagel raporu tam da bu konuya temas ederek hem orduyu tahkim etmeyi hem de toplumu Türkiye ile yaşanabilecek bir savaşa hazırlamayı amaçlamıştır. Zira henüz 7 Ekim saldırısı gerçekleşmeden, İsrail ordusunun on yıllık hazırlık durumunun incelemesi ve ortaya çıkacak sonuçlara göre yapılması

gerekli işlemlerin belirlenmesi için kurulan Nagel komisyonunun, kısa süre önce tamamlanarak başbakana sunulan raporun medyaya sızdırılan bölümlerinde, Türkiye ile İsrail arasında Suriye sahasında bir savaş yaşanabileceği ve bunun için ordunun hem personel hem de silah olarak hazırlanması gerektiği bildirilmiş, bütçeden savunmaya ayrılan payın artırılması talep edilmiştir.[1]

İsrail hükümeti raporun medyaya sızdırılmasından sonra kamuoyuna ve Türkiye'ye, bu konuda gerekli tedbirlerin alınmaya başlandığını göstermek için Savunma Bakanı Katz'ın başkanlığında; dışişleri bakanı, genelkurmay başkanı ve üst düzey bazı istihbarat ve güvenlik görevlisinin katılımıyla bir toplantı gerçekleştirmiş ve Türkiye'nin Suriye'de artan varlığının İsrail'in güvenliğine nasıl bir tehdit oluşturduğu ve bunu önlemek için neler yapılabileceği ele alınmıştır.[2] Toplantının sonuçları kamuoyuna açıklanmamış olmakla birlikte yıl içerisinde benzer toplantılar devam etmiş, İsrailli yetkililer hem yeni Suriye yönetimini hem de Türkiye'nin Suriye'deki varlığını sorunsallaştırarak uluslararası toplumdan bu ittifaka karşı aksiyon almasını talep etmiştir.[3]

Ocak'ın ortalarında yaşanan bir gelişme ise Türkiye'nin İsrail'e yönelik politikasında gözlerin yeniden Gazze'ye çevrilmesine sebep olmuştur. Zira daha kampanya döneminde dünyadaki çatışmaları ve savaşları bitirme vaadinde bulunan Trump'ın, seçildikten sonra henüz göreve başlamadan Gazze'de bir ateşkes sağlamak için uğraştığı takip edilmekteydi. Bu kapsamda Trump'ın Ortadoğu özel temsilci olan Steve Witkoff'un hem İsrail hem de Hamas yetkilileriyle görüşmesi, bölgeye yapılan ziyaretler ve özellikle Netanyahu'ya yapılan baskılar neticesinde[4] 14 Ocak'ta taraflar arasında üç aşamalı bir ateşkes konusunda mutabakat sağlandığı duyurulmuştur.[5] Dolayısıyla Türkiye de bu sürece kayıtsız kalmamış ve Dışişleri Bakanlığının yaptığı açıklamayla hem

[1] Udi Etzion, "Israel must Prepare for Potential War with Turkey, Nagel Committee Warns", *The Jerusalem Post*, 6 Ocak 2025; Ragıp Soylu, "Turkey-backed Syria May be Bigger Threat than Iran, Says Israeli Government Panel", Middle East Eye, 7 Ocak 2025.

[2] Amichai Stein, "Katz Convenes Meeting on Turkey's Middle East Influence", *The Jerusalem Post*, 8 Ocak 2025.

[3] Al Arabiya English, X, 7 Ocak 2025, https://x.com/AlArabiya_Eng/status/1876633728153260036, (Erişim tarihi: 19 Ocak 2026).

[4] Chaim Levinson, "Trump's Mideast Envoy Forced Netanyahu to Accept a Gaza Plan He Repeatedly Rejected", *Haaretz*, 13 Ocak 2025.

[5] Ateşkes hakkında detaylı bilgi için bkz. Abdel Ra'ouf D. A. R. Arnaout ve Mahmut Geld, "Hamas ile İsrail Arasında Beklenen Ateşkes Anlaşmasının Detayları Gün Yüzüne Çıktı", Anadolu Ajansı, 14 Ocak 2025.

ateşkesten duyulan memnuniyet hem de Filistin halkına verilen desteğin devam edeceği açıklanmıştır.[6] Ateşkes Trump'ın göreve başlamasından bir gün önce 19 Ocak'ta yürürlüğe girmiş[7] ve İsrail saldırılarının durmasıyla Gazze'ye girmeye başlayan insani yardımlar sayesinde Gazze halkı bir süreliğine de olsa rahat nefes almaya başlamıştır.

Ancak İsrail'in, Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistin Mültecilerine Yardım ve Bayındırlık Ajansı'nın (UNRWA) bazı personelinin 7 Ekim 2023'teki Aksa Tufanı saldırısına katıldığı gibi mesnetsiz iddialar sebebiyle UNRWA'nın hem İsrail'de hem de işgal altındaki Filistin topraklarındaki faaliyetlerini uluslararası hukuka aykırı bir şekilde yasaklaması nedeniyle[8] Türkiye yeniden tepki göstermiş ve İsrail'in kararını kınayarak "uluslararası toplumu UNRWA'ya sahip çıkmaya ve bölgesel barış için gerekli adımları atmaya" davet etmiştir.[9]

Aynı dönemde Türkiye ile İsrail'i karşı karşıya getiren bir başka olay gündeme gelmiştir. Daha önce de çalışmak için İsrail'e kaçak olarak giren ve sınır dışı edilen Sezer Özdemir, Hüseyin Kaya ve Çınar Alp Baydenk isimli üç Türk vatandaşının 11 Ocak'ta Lübnan üzerinden yeniden İsrail'e girmeye çalışırken İsrail'in düzenlediği hava saldırısında öldürüldüklerinin ortaya çıkması üzerine[10] Türkiye, İsrail'i kınamış ve "insan hayatını hiçe sayan ve bölgemizdeki gerilimi artıran, saldırgan politikalarına bir an önce son vermesi" çağrısında bulunmuştur.[11]

Gazze'deki ateşkesin yürürlükte olduğu bir dönemde, ateşkesin rehinelerin serbest bırakılmasını öngören birinci aşamasının tamamlanmasının ardın-

[6] "Hamas ile İsrail Arasında Varılan Ateşkes Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 15 Ocak 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-12_-hamas-ile-israil-arasinda-varilan-ateskes-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2026).

[7] Peter Beaumont, "Gaza Ceasefire has Come into Effect But will the Israel-Hamas Agreement Hold?", *The Guardian*, 19 Ocak 2025.

[8] "Israel's New Laws Banning UNRWA Already Taking Effect", BM, 29 Ocak 2025, https://news.un.org/en/story/2025/01/1159586, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2026).

[9] "İsrail'in, UNRWA'nın İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Faaliyetlerini Yasaklama Kararı Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 30 Ocak 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-26_-israil-in--unrwa-nin-isgal-altindaki-filistin-topraklarindaki-faaliyetlerini-yasaklama-karari-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi:21 Ocak 2026).

[10] Mehmet Şah Yılmaz, "Lübnan'da İsrail Tarafından Öldürülen 3 Türk Vatandaşının Aileleri Kaçakçılardan Şikayetçi Oldu", Anadolu Ajansı, 29 Ocak 2025.

[11] "Kaçak Yollarla Lübnan'dan İsrail'e Geçmeye Çalışan Üç Vatandaşımız Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 29 Ocak 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-25_-kacak-yollarla-lubnan-dan-israil-e-gecmeye-calisan-uc-vatandasimiz-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2026).

dan ateşkesi bozarak yeniden Gazze'ye saldırmayı planlayan Netanyahu'nun, Trump'ın davetiyle Beyaz Saray'a gitmesi ve burada yapılan basın toplantısında Trump'ın, Gazze'de yaşanan ölüm ve yıkıma çözüm olarak "ABD'nin Gazze'yi devralacağını ve Gazzelilerin de komşu ülkelere gönderileceğini" söylemesi bütün dünyada tepkiyle karşılanmıştır.[12] Türkiye'de bu kapsamda her seviyede tepki göstermiştir. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Trump'ın konuşmasından kısa bir süre sonra yaptığı bir konuşmada, Filistinlilerin zorla tahliyesini "kabul edilemez" olarak nitelendirmiş ve bu durumu "soykırımı, tehciri, izolasyonu devam ettirecek" bir adım şeklinde değerlendirmiştir.[13] Cumhurbaşkanı Erdoğan da düzenlediği basın toplantısında "Bizim açımızdan yeni ABD yönetiminin siyonist lobinin baskısı altında Gazze'ye ilişkin gündeme getirdiği önerilerin konuşulmaya değer hiçbir yanı yoktur" demiş ve tavrını ortaya koymuştur.[14]

19 Ocak'ta başlayan Gazze ateşkesinin birinci aşamasının 1 Mart itibarıyla tamamlanması ve ikinci aşamaya geçilmesi gerekirken İsrail, Hamas'ın silah bırakmasını ve Gazze'yi terk etmesini şart koşarak şehirden çekilmeyi gerektiren ikinci aşamaya geçmek istememiş ve yürürlükteki anlaşma yerine Witkoff tarafından hazırlanan altı haftalık yeni bir planın kabul edilmesi için baskı yapmaya başlamıştır. Hamas'ın orijinal plana sadık kalacağını açıklaması üzerine de 2 Mart'tan itibaren Gazze'ye insani yardımların girmesi engellenmeye başlanmıştır.[15] Bu gelişme üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığı, İsrail'i kınayan bir bildiri yayımlamıştır. Bu bildiride şu ifadeler yer almıştır:

> Filistin halkını toplu bir şekilde cezalandırmayı amaçlayan bu uygulama, Gazze'de sağlanan ateşkesi kalıcı kılma yönündeki çabaları da tehdit etmektedir. Gazze'ye insani yardımların kesintisiz ulaştırılması için uluslararası toplum bir an evvel harekete geçmeli ve İsrail'in sorumluluklarını yerine getirmesini sağlamalıdır.[16]

[12] "Takeaways as Trump Says US Aims to 'Take Over' Gaza During Netanyahu Visit", Al Jazeera, 5 Şubat 2025.

[13] "ABD Başkanı Trump'ın 'Gazze'yi Devralma' Planına Dünyadan Tepkiler Sürüyor", *Habertürk*, 7 Şubat 2025.

[14] "Türkiye Cumhurbaşkanı, Trump'ın Gazze Planı Hakkında Konuşmanın Anlamı Olmadığını Söyledi", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 10 Şubat 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dis_basinda_turkiye/detay/turkiye-cumhurbaskani-trumpin-gazze-plani-hakkinda-konusmanin-anlami-olmadigini-soyledi-ingiltere, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2026).

[15] Mike Schwartz, Ibrahim Dahman, Tim Lister ve Edward Szekeres, "Israel Says It will Block Gaza Humanitarian Aid Until Hamas Agrees to New Conditions", CNN, 3 Mart 2025.

[16] "İsrail'in Gazze'ye İnsani Yardımların Girişini Engelleme Kararı Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 3 Mart 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-43_-israil-in-gazze-ye-insani-yardimlarin-girisini-engelleme-karari-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2026).

Trump'ın Gazze'nin teslim alınması ve boşaltılmasına yönelik kabul edilemez sözleri ve Netanyahu'nun ateşkesi bozmaya yönelik girişimleri üzerine, ateşkesin ara bulucularından Mısır, Gazze'nin boşaltılmadan yeniden inşasını öngören yeni bir plan hazırlamıştır. Bahse konu plan 4 Mart'ta Kahire'de düzenlenen Arap Ligi Olağanüstü Zirvesi'nde kabul edilmiştir.[17] Türkiye, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine (BMGK) Batı Şeria ve Gazze'ye barış gücü gönderilmesi hususunda çağrı yapan Arap Ligi'nin bu kararını memnuniyetle karşılamış ve elinden gelen desteği vermeyi taahhüt etmiştir.[18]

Arap Ligi olağanüstü zirvesinin hemen ardından İşbirliği Teşkilatı Üye Devletleri Dışişleri Bakanları Konseyi de aynı gündemle Cidde'de olağanüstü toplanmış ve Mısır'ın son Gazze planı onaylanırken İsrail'in bölgedeki Müslüman ülkelere yönelik saldırılarının durdurulması talep edilmiştir.[19] Bu zirveye katılım gösteren Dışişleri Bakanı Fidan konseye hitap ederek "Tarih bizi eylemlerimizle yargılayacaktır. Filistinli kardeşlerimize daha fazla destek olabilmek için birlik içinde hareket etmeliyiz… Filistinlilerin yerlerinden edilmesi ve topraklarına el konulmasına ilişkin planlar hiçbir şekilde kabul edilemez. Filistinlilerin yerlerinden edilmesini ve Gazze'nin ele geçirilmesini isteyenler şunu unutmamalıdır; bizi bugün bulunduğumuz noktaya getiren Filistin topraklarının İsrail tarafından işgalidir. Batı Şeria'nın ilhakını isteyen İsrailli aşırılık yanlılarının çağrılarını boşa çıkarmalıyız. Benzer şekilde, İsrail'in Harem-i Şerif'teki tarihi ve siyasi statükoyu değiştirmesine de izin veremeyiz. Türkiye olarak Kahire'de kabul edilen planı destekliyoruz" diyerek hem Türkiye'nin Filistin davasındaki pozisyonu tekrar etmiş hem de teşkilat üyelerine birlik çağrısı yapmıştır.[20]

Netanyahu, Mart başından beri Gazze'ye insani yardımların girmesine izin vermemelerine rağmen ne ABD'den ne de dünyanın geri kalanından kendisini caydıracak bir tepki görmeyince, hem iç politikadaki sıkışmışlığını aşmak hem de zaten gönülsüz oldukları ateşkesin ikinci aşamasını imkansız

[17] Mısır'ın Gazze planı için bkz. Haydar Oruç, "Egypt's Gaza Plan Deserves to be Implemented, Not Discredited by Israel", *Daily Sabah*, 13 Mart 2025.

[18] Mehmet Şah Yılmaz, "Türkiye, Olağanüstü Arap Birliği Zirvesi'nde Gazze'nin İmarına Yönelik Planın Kabul Edilmesinden Memnun", Anadolu Ajansı, 5 Mart 2025.

[19] İİT'nin kararı için bkz. "İslam İşbirliği Teşkilatı Üye Devletleri Dışişleri Bakanları Konseyi'nin Olağanüstü Toplantısı'nda Alınan Karar", İİT, 8 Mart 2025, https://una-oic.org/tr/Filistin/2025/03/08/Olağanüstü-toplantı-kararı, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2026).

[20] "Arap Birliği'nin Ardından İslam İşbirliği Teşkilatı Toplandı", İktibas Dergisi, 8 Mart 2025.

hale getirmek için daha fazla beklememiş ve sözde Hamas'ın İsrail askerlerine saldırarak ateşkesi ihlal ettiğini ileri sürerek 18 Mart itibarıyla Gazze'ye yönelik saldırıların yeniden başlaması emrini vermiştir. Böylelikle yaklaşık altmış gün yürürlükte kalan ateşkes sona ermiştir.[21] İsrail'in ateşkesi ihlal etmesi üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yayınlamış ve İsrail'in yeniden Gazze'ye saldırmasının kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. Açıklamada "Türkiye olarak Filistin halkının haklı davasında yanında durmayı sürdüreceğimizi ve bölgede barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik çabalara destek vereceğimizi bir kez daha vurguluyoruz" denilerek Türkiye'nin Filistin'in yanında ve İsrail'in de karşısında olmaya devam edeceği vurgulanmıştır.[22]

İsrail'in 27 Kasım 2024'te yürürlüğe giren ateşkese rağmen Hizbullah unsurlarına yönelik operasyonlar düzenlediği gerekçesiyle Lübnan topraklarına muhtelif zamanlarda saldırılar gerçekleştirdiği takip edilmekteydi. Gazze'deki ateşkesi bozan ve Suriye'ye yönelik saldırılar düzenleyerek bölgeyi istikrarsızlaştıran İsrail'in 29 Mart'ta tekrar Lübnan'a saldırıp sivilleri katletmesi üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yayınlayarak İsrail saldırısını kınamış ve uluslararası topluma İsrail'in bölgede kalıcı bir çatışma ortamı oluşturma çabalarına karşı birlik içinde hareket etme çağrısında bulunmuştur.[23]

Türkiye Dışişleri Bakanlığının açıklamasına sosyal medya hesabından karşılık veren İsrail Dışişleri Bakanlığı hukuksuz ve insanlık dışı saldırılarını görmezden gelerek haksız ve mesnetsiz ithamlarla Türkiye'yi ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı karalamaya çalışmıştır. Bu mesnetsiz ithamlara kayıtsız kalmayan Türkiye Dışişleri Bakanlığı da derhal yeni bir açıklama yayımlayarak İsrail tarafının küstah açıklamasını reddetmiştir:

> Söz konusu düzeysiz ve mesnetsiz iddialar, Netanyahu ve ortaklarının işledikleri suçların üzerini örtme çabasının bir parçasıdır. Bu tutum, İsrail'in Gazze'de yürüttüğü soykırımı hızlandıracağı ve bölgedeki diğer ülkeleri istikrarsızlaştırmayı amaçlayan faaliyetlerini yoğunlaştıracağı yönündeki endişelerimizi derinleştirmektedir. İsrailli yetkililerin propaganda faaliyetleri, Türkiye'nin hakikati en açık biçimde dile getirme kararlılığını asla sarsamayacaktır. İs-

[21] Haydar Oruç, "Gazze'deki Zoraki Ateşkesin Sonu: Gelişmeler, Gerekçeler ve Asıl Niyetler", *Kriter*, Cilt: 9, Sayı: 100, (Nisan 2025), s. 72-75.

[22] "İsrail'in Gazze'ye Yönelik Son Saldırıları Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 18 Mart 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-59_-israil-in-gazze-ye-yonelik-son-saldirilari-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2026).

[23] "İsrail'in Lübnan'a Yönelik Saldırıları Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 29 Mart 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-67_-israil-in-lubnan-a-yonelik-saldirilari-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2026).

rail'in hedef aldığı masum sivillerin yanında durmaya ve onların haklarını savunmaya devam edeceğiz.[24]

İsrail Dışişleri Bakanlığının daha önce de kendilerine yöneltilen eleştirileri sağduyuyla cevaplamak yerine, açıklamaları eğip bükerek ve mecrasından çıkarıp diplomatik teamüllere uymayacak şekilde cevapladığı bilinmektedir. Bu sefer de durum farklı olmamış ve eleştirilere cevap vermek yerine Cumhurbaşkanı Erdoğan aleyhinde haksız ithamlarda bulunulmuştur.[25]

Bu gerginliğin üzerine Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Çamlıca Camii'nde kılınan Ramazan Bayramı namazı sonrası vatandaşlarla yaptığı sohbette "Filistin'de yaşananları görüyoruz, biliyoruz ve Siyonist İsrail'i, Rabbim Kahhar ism-i şerifi uğruna kahr-ı perişan eylesin"[26] şeklinde konuşması neredeyse bütün İsrail medyasında yer almış ve bu sözlerin Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İsrail'e yönelik düşmanlığını gösterdiği ileri sürülmüştür.[27]

İsrail'in Gazze ve Lübnan'daki ateşkesi ihlal ederek yeniden saldırılara başlaması yetmiyormuş gibi Suriye sahasında da istikrar bozucu hamleler yapması kaçınılmaz olarak Türkiye ile İsrail'i karşı karşıya getirmiştir. İsrail, sözde Suriye'nin güneyindeki Süveyda, Kuneytra ve Dera vilayetlerindeki Dürzileri koruma bahanesiyle, bir taraftan Tel Aviv ile çok yakın ilişkileri olan Şeyh Hicri'ye bağlı grupları silahlandırırken diğer taraftan da bu vilayetlerin kontrolünü devralmak üzere bölgeye sevk edilen Suriye ordusu güçlerine hava saldırıları düzenleyerek Şam yönetiminin ülkede birliği ve beraberliği sağlama girişimlerine engel olmuştur. Bu gelişmeler üzerine Ankara'nın Şam yönetimine destek olmak amacıyla bazı üslere radarlar ve hava savunma sistemleri konuşlandıracağına yönelik haberler yapılmış;[28] bu haberlerin hemen

[24] "İsrail Dışişleri Bakanının Sosyal Medya Paylaşımı Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 30 Mart 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-70_-israil-disisleri-bakaninin-sosyal-medya-paylasimi-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2026).

[25] İsrail Dışişleri Bakanlığı, X, 30 Mart 2025, https://x.com/IsraelMFA/status/1906425707548332192, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2026).

[26] TGRT Haber, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: 'Rabbim Siyonist İsrail'i Kahru Perişan Eylesin!' Namaz Sonrası Açıklama!", YouTube, 30 Mart 2025, https://www.youtube.com/watch?v=Qi_JOkwAMcA, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2026).

[27] James Genn, "Erdogan Demands Allah to 'Damn Zionist Israel' in Eid al-Fitr Remarks, Israel Condemns", *The Jerusalem Post*, 30 Mart 2025; Itamar Eichner, "Erdogan Speech for Eid al-Ftr: 'May Allah Destroy Israel'", Ynet.news, 30 Mart 2025; Blaise Misztal, Yoni Tobin ve Nolan Judd, "Erdogan Calls for Israel's Destruction", JINSA, 23 Nisan 2025.

[28] Ragıp Soylu, "Turkey Moves to Take Control of Syria's Strategic T4 Air Base: Sources", Middle East Eye, 1 Nisan 2025.

ardından İsrail, T-4 ve Palmira üslerine hava saldırıları düzenleyerek buraları kullanılmaz hale getirmiştir.[29] İsrail medyası bu saldırıları Ankara'ya yönelik bir mesaj olarak okumuş ve Tel Aviv yönetiminin Türkiye'nin Suriye sahasına yerleşmesine izin vermeyeceğini ileri sürmüştür.[30]

Türkiye ile İsrail arasında Suriye nedeniyle yaşanan gerginlik öyle bir seviyeye ulaşmıştır ki Netanyahu 7 Nisan'daki Beyaz Saray ziyaretinde Trump'a Türkiye'yi ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı şikayet etmiştir. Ancak Trump'ın "Bibi, Türkiye ile bir sorunun varsa bunu gerçekten çözebileceğini düşünüyorum. Biliyorsun, Türkiye ve lideri ile çok, çok iyi ilişkilerim var. Ama senin de makul olman gerekir" şeklinde cevap vermesiyle Netanyahu'nun hevesi kursağında kalmıştır.[31] Bu görüşmenin hemen ardından iki ülke Suriye'de istenmeyen bir çatışma yaşanmaması için Azerbaycan'ın ev sahipliği ve ara buluculuğunda bir araya gelerek çatışmayı önleme mekanizması kurmuştur. Bu mekanizma tarafların normalleşmesinden ziyade teknik seviyede görüşmelerden ibaret olup bu sayede Suriye sahasındaki gerilimin nispeten düştüğü görülmüştür.[32]

İsrail'in Suriye'nin toprak bütünlüğünün sağlanmasını engellemeye matuf hamleleriyle mücadele eden Türkiye, bir taraftan da İsrail'in uluslararası mahkemelerde devam eden yargılamalarına katılarak gerekli cezaları alması için gereken çabalarına devam etmiştir. Bu kapsamda 30 Nisan'da Dışişleri Bakan Yardımcısı Nuh Yılmaz, İsrail'in UNRWA'nın faaliyetlerini engellemesine ilişkin Uluslararası Adalet Divanında (UAD) devam eden davada sözlü beyanda bulunmuştur. Konuşmasında İsrail'in halihazırda her türlü uluslararası kuruluşun faaliyetine ve medyaya engel olmaya çalıştığını vurgulayan Yılmaz, Türkiye'nin UNRWA'nın yanında olacağı mesajını vermiştir.[33]

Suriye sahasında Türkiye-İsrail rekabeti devam ederken Trump'ın Ortadoğu turu kapsamında Suudi Arabistan'da bulunduğu sırada, Veliaht Prens Muham-

[29] "Israeli Said to Bombard 3 Airbases in Syria where Turkey Intended to Deploy Forces", *The Times of Israel*, 5 Nisan 2025.

[30] Seth J. Frantzman, "Can Israel Pivot to Confront Turkey while Managing other Wars?", *The Jerusalem Post*, 3 Nisan 2025.

[31] Michael Gabriel Hernandez, "Trump Says He Told Netanyahu He 'has to be Reasonable' about Any Disputes with Türkiye", Anadolu Ajansı, 7 Nisan 2025.

[32] Lazar Berman ve Nava Freiberg, "Israel Confirms Talks with Turkey on Syria Aimed at Preserving 'Security Stability'", *The Times of Israel*, 10 Nisan 2025.

[33] "Türkiye'den İsrail'in Delilleri Karartmasına Müdahale: Şahitleri Yok Etmesine İtiraz Ettik", *Star*, 1 Mayıs 2025.

med bin Selman'ın (MbS) girişimiyle Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara'nın Trump ile görüşmek üzere Riyad'a davet edilmesi ve yapılan görüşmeye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da telefonla katılması, İsrail cephesinde büyük bir hayal kırıklığına yol açmıştır. Zira İsrail'in Suriye'deki etnik, dini ve mezhebi yapıları kaşıyarak huzursuzluk çıkarmak istemesine rağmen Trump'ın Türkiye'nin de tezleriyle örtüşen şekilde Ahmed Şara ile görüşmesi ve kendisini desteklediğini belirtmesi, İsrail'e Suriye politikasını ABD'siz devam ettirmesi gerekliliğini hatırlatmıştır. Zira Trump Körfez İşbirliği Konseyi toplantısı esnasında Suriye'ye yönelik yaptırımların da kaldırıldığını açıklamış; bunu Cumhurbaşkanı Erdoğan ve MbS'nin talebiyle yaptığını söylemiştir.[34] Bu gelişmeler İsrail medyasında, Trump'ın Suriye konusunda Türkiye'nin tezlerine daha yakın olduğu şeklinde yorumlansa da Şara'ya sunulan listede İbrahim Anlaşması'na katılarak İsrail ile normalleşmesinin talep edilmesi, Trump'ın Tel Aviv'i de tamamen devre dışı bırakmak istemediği şeklinde yorumlanmıştır.[35]

Türkiye'nin İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını ve işlediği soykırım suçlarını durdurmak amacıyla küresel vicdanı uyandırmak için başlattığı kampanyanın önemli sonuçları olmuştur. Bunlar arasında dünyanın her yerinde İsrail'in kınandığı protestoların düzenlenmesi, UAD'de İsrail aleyhine soykırım davası açılması, Uluslararası Ceza Mahkemesinin (UCM) Netanyahu ve Gallant hakkında tutuklama kararı vermesi, bazı Batılı ülkelerin Filistin'i tanıma kararı ve Küresel Sumud Filotillası gibi hareketlerin ortaya çıkması olmuştur. Gazze'ye yönelik ablukayı kırmak ve insani yardım ulaştırmak amacıyla yola çıkan gemilerin esin kaynağı ise 2010'daki Mavi Marmara olmuştur.

Bu kapsamda Nisan sonunda Tunus'tan Gazze'ye gitmek üzere yola çıkan ve 6'sı Türk 30 aktivistin bulunduğu Conscience (Vicdan) gemisine Malta açıklarında drone saldırısı gerçekleştirilmiştir.[36] Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün düzenlediği basın toplantısında, Türkiye'nin tavrının ne olacağının sorulması üzerine verilen cevapta "İsrail kınanmış ve saldırının detaylarının bir an önce ortaya çıkartılarak faillerin adalet önünde hesap vermesi için gerekli

[34] "Türkiye-ABD-Suudi Arabistan-Suriye Dörtlü Toplantısı Yapıldı", Anadolu Ajansı, 14 Mayıs 2025.

[35] Amichai Stein, "Trump Urges Syrian President Sharaa to Sign Abraham Accords with Israel During Meeting in Riyadh", *The Jerusalem Post*, 14 Mayıs 2025.

[36] Necdet Burak Özyurt, "Gazze'nin 'Vicdan'ı Malta'da Vuruldu", *Hürriyet*, 3 Mayıs 2025.

tüm girişimlerin yapılacağı" belirtilmiştir.[37] Vicdan gemisinin hemen ardından *Madleen* isimli gemi Türk vatandaşlarının da aralarında bulunduğu 12 aktivistle yola çıkmış ancak İsrail 9 Haziran'da *Madleen* gemisine de uluslararası hukuka aykırı bir şekilde müdahale ederek gemiyi ve içindeki aktivistleri zorla Aşdod Limanı'na götürmüştür. İsrail'in *Madleen* gemisine yönelik müdahalesine de başta Türkiye olmak üzere tüm dünyadan tepkiler yükselmiştir.[38] 13 Temmuz'da İtalya'dan yola çıkan ve aralarında bazı Avrupa Parlamentosu üyelerinin de olduğu, içinde 10 ülkeden 21 aktivistin bulunduğu *Hanzala* gemisi de 26 Temmuz gecesi İsrail'in illegal müdahalesiyle alıkonularak Aşdod'a çekilmiştir.[39]

Eylül'e gelindiğinde ise aralarında 24 Türk aktivistin de yer aldığı yaklaşık 100 kişilik uluslararası aktivist grubunu taşıyan 44 gemiden oluşan Küresel Sumud Filosu, Gazze ablukasını kırmak ve şehre ulaşmak için Akdeniz'in farklı limanlarından yola çıkmıştır. Gemilerden yapılan canlı yayınları dünya genelinde milyonlarca insan seyretmiş ve bu girişime destek vermiştir. Tüm dünya umutla en azından bir geminin ablukayı aşıp Gazze'ye ulaştığını görmek istemiştir. Filonun uluslararası kamuoyunda geniş yankı uyandırması üzerine İtalya ve İspanya'ya ait donanma unsurları da Gazze açıklarına kadar filoya refakat etmiştir. Türk Deniz Kuvvetlerine bağlı unsurlar ve İHA'lar da Gazze'nin 150 mil açığına kadar filoya eşlik etmiş ve gemilerin emniyetli intikallerinin sürdürülmesi için teknik destek sağlamıştır.[40] Ancak İsrail 1 Ekim gecesinden başlamak üzere bu filodaki gemilere de müdahale ederek en son 3 Ekim'de olmak üzere tüm gemileri Aşdod Limanı'na çekmiş, aktivistleri gözaltına almış ve onlara kötü muamele yapmıştır. Bu gelişmeler üzerine İstanbul ve Ankara Cumhuriyet Savcılıkları harekete geçerek Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ndeki düzenlemeler, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 15. maddesindeki yetki kuralları ve Türk Ceza Kanunu'nun 12 ve

[37] "Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Öncü Keçeli'nin Malta Açıklarındaki Uluslararası Sularda Seyreden Bir Gemiye Gerçekleştirilen Saldırı Hakkındaki Soruya Cevabı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2 Mayıs 2025, https://www.mfa.gov.tr/sc_-7_-disisleri-bakanligi-sozcusu-oncu-keceli-nin-malta-aciklarindaki-uluslararasi-sularda-seyreden-bir-gemiye-gerceklestirilen-saldiri-hk-sc.tr.mfa, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

[38] "İsrail'in Gazze'ye İnsani Yardım Taşıyan Madleen Gemisine Yönelik Saldırısına Türkiye ve Dünyadan Tepkiler", Anadolu Ajansı, 9 Haziran 2025.

[39] Faruk Hanedar, "Hanzala Gemisinden Alıkonulan Aktivistlerin Açlık Grevi Yaptığı Açıklandı", Anadolu Ajansı, 28 Temmuz 2025.

[40] "MSB'den Sumud Filosu'na Yardım Açıklaması", *Habertürk*, 20 Eylül 2025.

13. maddelerindeki görev kuralları çerçevesinde İsrail'in filoda yer alan Türk vatandaşlarına yönelik işlediği "kişiyi hürriyetinden yoksun kılma", "ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması", "nitelikli yağma", "mala zarar verme" ve "eziyet" suçları kapsamında soruşturma başlatmıştır.[41]

İstanbul Cumhuriyet Savcılığının yürüttüğü soruşturma sonucunda aralarında İsrail Başbakanı Netanyahu, Savunma Bakanı Katz, Ulusal Güvenlik Bakanı Ben-Gvir, Genelkurmay Başkanı Eyal Zamir ve Deniz Kuvvetleri Komutanı David Saar Salama'nın da bulunduğu 37 İsrailli yetkili hakkında, işledikleri insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçları nedeniyle yakalama kararı çıkartılmıştır.[42]

Türkiye'nin İsrail'e karşı yürüttüğü hukuksal mücadelenin bir diğer örneği ise 31 Ocak 2025'te kurulan Lahey Grubuna 29 Temmuz 2025'te katılması ve grubun 15-16 Temmuz 2025 arasında Bogota'da yaptığı toplantıda aldığı İsrail'e karşı altı yeni yaptırım içeren kararını[43] uygulamayı taahhüt etmesi olmuştur.[44] Bu yeni kararlara göre Türkiye hem İsrail'e silah, mühimmat, askeri yakıt ve çift maksatlı teçhizat taşıyan gemilere limanlarını kapatmış hem de Türk bayraklı gemilerin bu amaçlarla kullanılmasını yasaklamıştır.[45]

Türkiye'nin İsrail'e yönelik hamleleri bununla da sınırlı kalmamıştır. Dışişleri Bakanı Fidan, İsrail'in Gazze'deki operasyonlarını genişletme kararı alması sonrasında dönem başkanlığını yaptığı İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Dışişleri Bakanları Konseyini olağanüstü toplantıya çağırmıştır. 25 Ağustos'ta Cidde'de toplanan konseyde bir konuşma yapan Dışişleri Bakanı Fidan, BM destekli Entegre Gıda Güvenliği Aşama Sınıflandırması'nın (IPC) Gazze'de insan eliyle oluşturulmuş bir kıtlık yaşandığına dair raporuna da atıf yaparak İsrail'in Gazze'de soykırım uyguladığını hatırlatıp "İslam ülkeleri olarak Filistin'in tanınırlığının artırılması ve BM Şartı'nı ısrarla ihlal eden İsrail'in BM

[41] Mehmet Yusuf Melikoğlu ve Cemil Murat Budak, "İsrail'in Küresel Sumud Filosu'na Saldırısında Türk Vatandaşlarının Alıkonmasına Soruşturma", Anadolu Ajansı, 2 Ekim 2025.

[42] Başak Akbulut Yazar, "İsrail Başbakanı Netanyahu'nun Aralarında Bulunduğu 37 Şüpheli Hakkında Yakalama Emri", Anadolu Ajansı, 7 Kasım 2025.

[43] Laura Gamba, "Members of the Hague Group Declare Six 'Concrete' Steps Against Israel at Bogota Summit", Middle East Eye, 16 Temmuz 2025.

[44] Tuğba Altun ve Sümeyye Dilara Dinçer, "Türkiye, Lahey Grubu'nun İsrail'e Karşı Alınacak Önlemlere İlişkin Bogota Bildirisi'ne Katıldı", Anadolu Ajansı, 29 Temmuz 2025.

[45] Ragıp Soylu, "Turkey Bars Israel-Linked Ships after Hague Group Pledge", Middle East Eye, 21 Ağustos 2025.

üyeliğinin askıya alınması için birlikte çalışmalıyız"[46] demiştir. Türkiye'nin bu tarz çıkışlarından şiddetle rahatsız olan İsrail'in karşılığı ise Netanyahu tarafından 1915 olaylarının sözde Ermeni soykırımı olarak tanındığının açıklanması olmuştur. Türkiye'nin İsrail'e karşı çok düşmanca davrandığını söyleyen Netanyahu, bu nedenle daha önce imtina edilen sözde soykırımı tanıma kararı aldığını ifade etmiştir.[47] Netanyahu'nun bu kararını değerlendiren İletişim Başkanı Burhanettin Duran ise Türkiye'nin kararlılığını şu ifadelerle dile getirmiştir:

> Gazze'de binlerce masumun sistematik bir soykırıma tabi tutulduğu, çocuklar, yaşlılar ve kadınların atılan bombalar ve açlık nedeniyle can verdiği bir dönemde, soykırımın baş sorumlusu Netanyahu'nun 1915 olaylarına yönelik açıklamaları, tarihi ve hukuku istismar eden açık bir ikiyüzlülüktür. Bu kararın hiçbir karşılığı yoktur. Netanyahu ve katliam şebekesinin uluslararası mahkemelerde en ağır cezayı alması için Türkiye olarak tüm alanlarda çabalara devam edeceğiz.[48]

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını genişletmesi, Filistin halkına yaptığı soykırım ve zulüm ile kıtlık politikalarına TBMM de kayıtsız kalmamış ve meclis başkanının çağrısıyla 29 Ağustos 2025'te olağanüstü olarak toplanmıştır. Toplantının açılışında bir konuşma yapan Meclis Başkanı Numan Kurtulmuş "İsrail'in on yıllardır Filistin halkına karşı sürdürdüğü işgal, imha ve ilhak politikalarının son iki yıldır soykırım boyutlarını çoktan aştığını" vurgulamış ve daha önce Dışişleri Bakanı Fidan'ın dile getirdiği "İsrail'in BM'den ihraç edilmesi" önerisini tekrarlamıştır.[49] Akabinde yapılan görüşmelerde "İsrail'in Gazze'deki İşgalini Genişletme Kararı ve Filistin Halkına Yaptığı Soykırım" konulu başkanlık tezkeresi oy birliğiyle kabul edilerek yayımlanmıştır.[50]

[46] Ragıp Soylu, "Turkey Says Israel should be Suspended from UN General Assembly", Middle East Eye, 25 Ağustos 2025.

[47] "Netanyahu Recognizes Armenian Genocide in Latest Turkey-Israel Row", *Israel Hayom*, 27 Ağustos 2025.

[48] "İletişim Başkanı Duran: 'Soykırımcı Netanyahu Tarihe Dair Hüküm Veremez'", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 27 Ağustos 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/iletisim-baskani-duran-soykirimci-netanyahu-tarihe-dair-hukum-veremez, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

[49] Adem Balta, Oğuzhan Sarı ve Ali Kemal Akan, "Kurtulmuş: İsrail'in Filistin Topraklarındaki Her Eylemi Uluslararası Hukukun İhlalidir, Savaş Suçudur, Soykırımdır", Anadolu Ajansı, 29 Ağustos 2025.

[50] "TBMM Genel Kurulu'nda, 'İsrail'in Gazze'deki İşgalini Genişletme Kararı ve Filistin Halkına Yaptığı Soykırım' Hakkında 'Meclis Başkanlığı Tezkeresi' Oy Birliğiyle Kabul Edildi", TBMM, 29 Ağustos 2025, https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=8641df7a-d620-422e-a74e-0198f6865865, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

İsrail'in Gazze, Lübnan ve Suriye'ye yönelik saldırıları yetmiyormuş gibi 9 Eylül'de Doha'da ABD'nin yeni ateşkes planını görüşmek üzere bir araya gelen Hamas müzakere heyetine saldırması, o vakte kadar ara buluculuk yapmaya çalışan Katar ile Katar'a güvenlik garantileri veren ABD'nin sabrını taşıran son damla olmuştur.[51] İsrail'in bu pervasızlığı Türkiye'nin de tepkisi çekmiştir. Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada İsrail saldırısı kınanarak "Ateşkes müzakereleri devam ederken Hamas müzakere heyetinin hedef alınması, İsrail'in barışa ulaşmayı değil savaşı sürdürmeyi amaçladığını göstermektedir" denmiş ve Türkiye'nin bundan sonra da Katar'ın yanında olacağı mesajı verilmiştir.[52]

Cumhurbaşkanı Erdoğan da olay üzerine sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda hem saldırıyı lanetlemiş hem de Türkiye'nin İsrail'in saldırganlığını durdurma hususundaki kararlılığını şu sözleriyle yinelemiştir:

> İsrail'in bugün Katar'daki Hamas müzakere heyetine yönelik saldırısı, gözü dönmüş Netanyahu hükümetinin çatışma ve istikrarsızlığı derinleştirme amacında olduğunu bir kez daha açıkça ortaya koymuştur. Uluslararası hukukun ve Katar'ın egemenliğinin açık ihlali olan bu saldırı, kardeş ülke Katar'ın da güvenliğini ve huzurunu hedef almıştır. Bu saldırıyı lanetliyorum. Türkiye, tüm imkanlarıyla Filistinli kardeşlerinin ve müttefiki, stratejik ortağı ve dostu Katar devletinin yanındadır. Terörizmi devlet politikası haline getirenler hedeflerine asla ulaşamayacaktır. İsrail'in, kendisiyle birlikte tüm bölgeyi felakete sürüklemeyi amaçlayan haydutlukları karşısında dirayetli ve kararlı duruşumuzu koruyacak, ne pahasına olursa olsun barışı, uluslararası hukuku ve Filistin halkının özgürlüğünü savunmaya devam edeceğiz.[53]

İsrail'in Gazze'de sürdürdüğü katliam ve işlediği soykırım suçları Türkiye'nin yanı sıra pek çok Batılı devlet tarafından da eleştirilmeye başlanmıştır. İspanya, İrlanda ve Norveç bu konuda daha erken pozisyon almış olsalar da şimdiye kadar İsrail'i destekleyen İngiltere, Fransa, Kanada ve Portekiz gibi Batılı ülkelerin eğer İsrail, Gazze'ye yönelik saldırılarını durdurmazsa Filistin'i tanıyacaklarına yönelik beyanları gündeme bomba gibi düşmüştür. Bu ülkelerin Filistin'i tanıma kararlarını BM Genel Kurulunun 80. yıl açılış merasi-

[51] "Israel Attacks Hamas Leadership in Qatar: What We Know", Al Jazeera, 9 Eylül 2025.

[52] "İsrail'in Katar'ın Başkenti Doha'da Düzenlediği Saldırı Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 9 Eylül 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-183_-israil-in-katar-in-baskenti-doha-da-duzenledigi-saldiri-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

[53] Özcan Yıldırım, "Cumhurbaşkanı Erdoğan İsrail'in Katar'da Bulunan Hamas Müzakere Heyetine Saldırısını Lanetledi", Anadolu Ajansı, 9 Eylül 2025.

mi için New York'ta bulunduklarında açıklayacaklarına yönelik haberler tüm gözlerin bu şehre çevrilmesine yol açmıştır.

Türkiye hem katılacağı çok sayıda etkinlik hem de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Trump ile yapacağı görüşme nedeniyle bu yılki merasimlere geniş bir ekiple iştirak etmiştir. Genel Kurul öncesi 22 Eylül'de Suudi Arabistan ve Fransa'nın ortak girişimiyle düzenlenen "Filistin Meselesine Çözüm Bulunması ve İki Devletli Çözümün Hayata Geçirilmesi Konulu Yüksek Düzeyli Uluslararası Konferans"ta bir konuşma yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Filistin'i tanıdıklarını açıklayan ülkeleri tebrik ettikten sonra "Uluslararası toplum Batı Şeria'daki yayılmacılığı, Doğu Kudüs'teki oldubittileri ve bölgede istikrarsızlığı yayma girişimlerini durdurmak zorundadır, aksi takdirde ne bir uluslararası düzenden, ne de evrensel değerlerin savunulmasından söz edilebilir" diyerek uluslararası toplumu bir kere daha İsrail'i durdurmak için gerekli adımları atmaya çağırmıştır.[54]

23 Eylül'de BM Genel Kuruluna hitap eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, konuşmasının büyük bölümünü İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarına ayırırken önce İsrail'in Gazze'deki katliamlarına dair bazı fotoğraflar göstermiş ve ardından da Gazze'de yaşananların bir savaş olmayıp işgal, tehcir, sürgün, soykırım ve daha doğrusu bir toplu kıyım politikası olduğunu ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan konuşmasının devamında hem İsrail'in mutlaka hesap vermesi gerektiğini hem de İsrail'in mezalimine sessiz kalanların suç ortağı olduklarını şu ifadeleriyle dile getirmiştir:

> Gazze'de ateşkes bir an önce sağlanmalı, saldırılar durmalı, insani yardımların engelsiz girişine mutlaka izin verilmelidir. Soykırım kadrosunun uluslararası hukuka hesap vermesi temin edilmelidir. İnşallah bu mutlaka gerçekleşecektir. Gazze'de yaşanan barbarlığa karşı sesini yükseltmeyen, tavır almayan herkes bu vahşetin sorumluluğuna ortaktır.[55]

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 25 Eylül'de Beyaz Saray'da Trump ile yaptığı görüşmede, iki ülke arasındaki konuların yanı sıra Gazze'deki durumun da

[54] "Filistin Meselesine Çözüm Bulunması ve İki Devletli Çözümün Hayata Geçirilmesi Konulu Yüksek Düzeyli Uluslararası Konferansta Yaptıkları Konuşma", T.C. Cumhurbaşkanlığı, 22 Eylül 2025, https://tccb.gov.tr/konusmalar/353/161282/filistin-meselesine-cozum-bulunmasi-ve-iki-devletli-cozumun-hayata-gecirilmesi-konulu-yuksek-duzeyli-uluslararasi-konferansta-yaptiklari-konusma, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

[55] "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Yaptıkları Konuşma", T.C. Cumhurbaşkanlığı, 23 Eylül 2025, https://tccb.gov.tr/konusmalar/353/161312/birlesmis-milletler-genel-kurulu-nda-yaptiklari-konusma-, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

görüşüldüğü açıklanmıştır.[56] Hatta gazetecilerin sorularına cevaben Trump 22 Eylül'de New York'ta sekiz Müslüman ülkenin lideriyle çok yapıcı bir toplantı gerçekleştirdiklerini ve bu toplantıda (mini Gazze zirvesi) ABD'nin hazırladığı ateşkes planının konuşulduğu söyleyerek Gazze'de kısa sürede ateşkesin sağlanması ve İsrail'in Batı Şeria'yı ilhak etmemesi hususunda muhataplarına garanti verdiğini ifade etmiştir.[57]

Bu gelişmenin hemen akabinde 29 Eylül'de Netanyahu'nun Trump'la yaptığı görüşmenin ardından 20 maddelik Gazze ateşkes planının kabul edildiği açıklanmıştır.[58] Bahse konu plan ara bulucu ülkeler üzerinden Hamas'a iletilmiş, Hamas'ın 5 Ekim'de Trump'a verdiği cevapta bazı değişikliklerle planı uygulamaya hazır olduğunu belirtmesi üzerine İsrail kabinesi de planı onaylamış ve Gazze ateşkesi 10 Ekim itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Türkiye Dışişleri Bakanlığı da konuyla ilgili bir açıklama yayınlayarak ateşkesin sağlanmasından memnuniyet duyulduğunu belirtmiş ve "Bu ateşkesin iki yıldır devam eden soykırımı sona erdirmesini temenni ediyoruz. Varılan ateşkes anlaşmasının tam olarak uygulanmasını bekliyoruz" diyerek iyi niyetli temennilerini paylaşmıştır.[59]

Ateşkes anlaşmasını bir şova çevirmek isteyen Trump'ın talebi üzerine 13 Ekim'de Mısır'ın Şarm el-Şeyh şehrinde bir imza töreni düzenlenmiş; 35'ten fazla ülke ve uluslararası kuruluşun temsil edildiği törende[60] Türkiye de ara bulucu ülke olarak masada yerini almış ve Cumhurbaşkanı Erdoğan anlaşma metnini imzalamıştır.[61] Akabinde ise başta Türkiye olmak üzere bazı Müslüman ülkelerin talebi üzerine[62] Amerikan yönetimi bu anlaşmayı BMGK'ye

[56] "President Erdoğan Meets President Trump of US at White House", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 25 Eylül 2025, https://www.iletisim.gov.tr/english/haberler/detay/president-erdogan-meets-with-us-president-trump-at-the-white-house, (Erişim tarih: 27 Ocak 2026).

[57] Felicia Schwartz, Eli Stokols, Nicholas Vinocur ve Hans von der Burchard, "Trump Promises Arab, Muslim Leaders He Won't Let Israel Annex The West Bank", *Politico*, 24 Eylül 2025.

[58] Elis Gjevori, "Here's the Full Text of Trump's 20-Point Plan to End Israel's War on Gaza", Al Jazeera, 29 Eylül 2025.

[59] "Gazze'de Ateşkes Sağlanması Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 9 Ekim 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-204_-gazze-de-ateskes-saglanmasi-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

[60] Brian Osgood, "World Leaders Gather in Egypt for Signing of Gaza Ceasefire Deal", Al Jazeera, 13 Ekim 2025.

[61] "Cumhurbaşkanı Erdoğan 'Şarm el-Şeyh Anlaşması'nın İmza Törenine Katıldı", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 13 Ekim 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-sarm-el-seyh-anlasmasinin-imza-torenine-katildi, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

[62] Ragıp Soylu, "Turkey Demands UN Resolution Before Deploying Troops to Gaza", Middle East Eye, 3 Kasım 2025.

sunmuş ve konsey de 17 Kasım'da "Gazze Çatışmasını Sona Erdirmeye Yönelik Kapsamlı Plan"da zikredilen Barış Kurulu ve Uluslararası İstikrar Gücünün kurulmasını içeren 2803 sayılı kararı 13 kabul ve 2 çekimser oyla kabul etmiştir.[63]

İsrail'in aşırı sağcı Diaspora ve Antisemitizmle Mücadele Bakanı Amichai Chikli sosyal medya paylaşımında, Türkiye'nin Gazze ve Suriye konusunda İsrail'e düşmanca davrandığını ileri sürerek Netanyahu'dan Türkiye'nin Kudüs ve Tel Aviv'deki konsolosluklarının kapatılmasını, Doğu Kudüs ve Batı Şeria'da faaliyet gösteren TİKA'nın yasaklanmasını istediğini ifade etmiştir. Chikli, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a da sataşarak onun İsrail'in yıkılmasını isteyen Hamas'ın ve Suriye'deki cihatçı grupların destekçisi olduğunu ve bunun kabul edilemeyeceğini; dolayısıyla Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın tüm temsilcilerinin işgal altındaki Filistin toprakları ve Tel Aviv'den çıkarılması gerektiğini söylemiştir. Bununla da yetinmeyen Chikli "Türk halkının bir gün diktatörlerini devireceğine ve milletlerimiz arasındaki dostluğun yeniden kurulacağına dair umudumu koruyorum" diyerek haddini aşmıştır.[64] Daha önce de provokatif açıklamalarla dikkat çekmeye ve Netanyahu'nun gözüne girmeye çalışan Chikli'nin bu sözlerini Türkiye'de muhatap alıp cevap veren dahi olmamıştır.

Yılın son günlerine gelindiğinde ise İsrail'in yeni cepheler açıp Türkiye'yi sıkıştırmaya çalıştığına şahit olunmuştur. Bu kapsamda önce Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Yunanistan ile birlikte tıpkı 2019'da kurulan Doğu Akdeniz Gaz Forumu gibi bir yapıyı canlandırmaya çalıştığı görülen İsrail'in böylelikle o dönem yarıda kalan işini bitirmeyi ve Türkiye'yi çevrelemeyi planladığı değerlendirilmektedir.[65] İsrail'in Eylül'de GKRY'ye Barak MX hava savunma sistemleri satarak Türkiye'nin tepkisini çektiği yetmiyormuş gibi[66] 22 Aralık'ta üç ülke arasındaki ekonomik, askeri ve güvenlik iş

[63] "Full Text of the US Resolution for Gaza Approved by the UN Security Council", Middle East Eye, 18 Kasım 2025.

[64] Amichai Chikli, X, 23 Kasım 2025, https://x.com/AmichaiChikli/status/1992542847078207809, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

[65] George N. Tzogopoulos, "Israel, Greece and Cyprus: In Search of New Synergies", BESA Center Perspectives Paper, Sayı: 2360, 29 Aralık 2025, https://besacenter.org/israel-greece-and-cyprus-in-search-of-new-synergies, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2026).

[66] Kostis Konstantinou, "Cyprus's Procurement of Israeli Air Defense Angers Turkey", *The Jerusalem Post*, 19 Eylül 2025.

birliğini kuvvetlendirmeyi hedefleyen yeni bir anlaşmanın imzalanması da Ankara'ya yönelik bir mesaj olarak algılanmıştır.[67] Törende bir konuşma yapan Netanyahu, her ne kadar bu girişimin herhangi bir ülkeyi hedeflemediğini söylese de "Topraklarımız üzerinde imparatorluklarını yeniden kurabileceklerini hayal edenlere sesleniyorum: Bunu unutun. Bu asla olmayacak. İş birliğimiz, kendimizi savunma yeteneğimizi daha da güçlendiriyor" diyerek isim zikretmeden Türkiye'yi tehdit etmiştir.[68]

İsrail'in Türkiye'ye karşı 2025'teki son meydan okuması ise Netanyahu'nun 26 Aralık'ta sosyal medya hesabından yaptığı Somaliland'ı resmen tanıdıklarına yönelik açıklama olmuştur.[69] İsrail'in 1991'de Somali'den tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan eden ve şimdiye kadar hiçbir ülke tarafından tanınmayan Somaliland'ı tanımasının arka planında; Gazze'den çıkartılacak Filistinlilerin yerleştirilmesi için uygun bir yer ayarlamak ve Yemen'deki Husilerin Babülmendep Boğazı ile Kızıldeniz'den geçen deniz trafiğini kontrol ederek İsrail'in çıkarlarına zarar vermesini önlemek istemesinin yanı sıra Türkiye'nin Somali ile imzaladığı anlaşmaları boşa çıkarmak ve Afrika Boynuzu'ndaki varlığını zora sokmak gayreti olduğu da değerlendirilmektedir.[70] Ayrıca Türkiye'nin ara buluculuğunda Ankara'da imzalanan Etiyopya-Somali anlaşması da Etiyopya'nın İsrail'in peşine takılmasıyla zora girmiştir.[71]

Bu gelişme üzerine İİT, Arap Ligi ve aralarında Türkiye'nin de olduğu 22 Müslüman ülke ortak bir karar alarak İsrail'in Somaliland'ı tanımasını kınamıştır.[72] Bu ortak girişimden ayrı olarak Türkiye'ye gelen Somali Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud'u kabulünde konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan "İsrail'in Somaliland'ı tanıma kararının hukuksuz ve kabul edilemez olduğunu" vur-

[67] "Greece, Greek Cyprus, Israel Agree to Deepen Military Ties at Trilateral Summit", *Hurriyet Daily News*, 3 Aralık 2025.

[68] i24NEWS English, X, 22 Aralık 2025, https://x.com/i24NEWS_EN/status/2003168343658766371, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2026).

[69] Benjamin Netanyahu, X, 26 Aralık 2025, https://x.com/netanyahu/status/2004554522283131310, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2026).

[70] Ehud Yaari, "Recognizing Somaliland: Israel's Return to the Red Sea", The Washington Institute for Near East Policy, Policy Analysis, Policy Watch 4156, 16 Ocak 2026; "Israel's Recognition of Somaliland: The Strategic Calculations At Play", The Conversation, 25 Ocak 2026.

[71] Wedaeli Chibelushi, Ameyu Etana, Afaan Oromooand ve Farah Lamane, "Why Israel's Recognition of Somaliland as an Independent State is Controversial", BBC, 30 Aralık 2025.

[72] "Organization of Islamic Cooperation Strongly Condemns Israel's Recognition of the 'Somaliland' Region", İİT, 26 Aralık 2025, https://new.oic-oci.org/SitePages/NewsDetail.aspx?Item=3235, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2026).

guladıktan sonra "Somali'nin birliği ve bütünlüğünün her koşulda korunması bizim için bir önceliktir. Türkiye Somali'nin toprak bütünlüğünü desteklemeye ve Somali halkının yanında olmaya devam edecektir" diyerek İsrail'in Somali'yi bölmeye matuf hamlesine izin verilmeyeceğini belirtmiştir.[73]

TÜRKİYE-FİLİSTİN İLİŞKİLERİ

Türkiye'nin 2025'te takip ettiği Filistin politikası; Gazze'de acil ve kalıcı ateşkesin sağlanması, şehre insani yardımların girmesi ve İsrail saldırganlığının önlenmesine yönelik çabalar çerçevesinde şekillenmiştir. Ayrıca Filistin devletinin uluslararası tanınırlığının artırılması, İsrail'in Batı Şeria'yı ilhak etmesinin, Kudüs ve Mescid-i Aksa'nın statüsünü değiştirmeye yönelik hamlelerinin engellenmesi ve nihayetinde iki devletli çözüm planının hayata geçirilmesi de Türk dış politikasının hedeflerinden olmuştur.

Yıl içerisinde ilki Ocak'ta ve sonuncusu Ekim'de olmak üzere iki kez ateşkes anlaşmasının sağlanması, sınırlı da olsa Gazze'ye insani yardımların girmesinin mümkün olması, özellikle 13 Ekim'den sonra İsrail saldırılarının görece durması ve nihayet süreci kalıcı barışa dönüştürecek adımların atılması bu konuda sağlanan başarılardan bazıları olmuştur. Keza 11 yeni ülkenin daha Filistin devletini tanıması, İsrail'e yönelik protestoların ve baskıların artması, Küresel Sumud Filosu gibi eylemlerin hayata geçmesi de Türkiye'nin takip ettiği Filistin politikasının doğrudan veya dolaylı kazanımları olarak kayda geçmiştir.

Yılın ilk günü Milli İrade Platformu tarafından Filistin'deki katliamın durdurulması amacıyla yaklaşık 400 sivil toplum kuruluşu ve 450 bin kişinin katılımıyla Galata Köprüsü'nde bir miting düzenlenmiştir. Bu mitingden istifadeyle Türkiye Gençlik Vakfı'nın (TÜGVA) öncülüğünde "Dünyayı uyandırıyoruz", "Dün Ayasofya, bugün Emevi, yarın Aksa" ve "Bir güneş doğuyor" sloganlarıyla eş zamanlı olarak yapılan etkinliklerde, İsrail'in Gazze'de sürdürdüğü saldırıların ve soykırımın durdurulması talep edilirken Filistinlilere asla yalnız olmadıkları mesajı verilmiştir.[74]

Trump'ın Ortadoğu özel temsilcisi Witkoff'un İsrail ve Hamas yetkilileriyle yaptığı görüşmeler ve daha önceki ateşkes planlarını reddeden Ne-

[73] Serdar Dincel ve Merve Berker, "Israel's Decision to Recognize Somaliland Illegitimate, Unacceptable: Turkish President Erdogan", Anadolu Ajansı, 30 Aralık 2025.

[74] "Filistin'e Destek için Yüz Binler Galata Köprüsü'nde Buluştu", Anadolu Ajansı, 1 Ocak 2025.

tanyahu'ya yönelik baskıları sonucunda, tarafların Gazze'de üç aşamalı bir ateşkes planı üzerinde anlaştıkları duyurulmuştur.[75] Bunun üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığı bir açıklama yayımlayarak Türkiye'nin duyduğu memnuniyeti belirtmiş ve bu süreçte ara buluculuk yapan Mısır ve Katar'a teşekkür etmiştir. Ayrıca 1967 sınırları temelinde, başkenti Doğu Kudüs olan, coğrafi bütünlüğe sahip, bağımsız ve egemen bir Filistin devletinin kurulmasına yönelik barış müzakerelerine bir an önce başlanmasına yönelik temenniyi de paylaşmıştır.[76]

Cumhurbaşkanı Erdoğan ateşkesin 19 Ocak'ta yürürlüğe girmesinden sonra sahada yaşanan gelişmeleri konuşmak ve Türkiye'nin ilave bir katkısının olup olmayacağını öğrenmek üzere 29 Ocak'ta Hamas Şura Konseyi Başkanı Muhammed İsmail Derviş ve beraberindeki heyeti Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde kabul etmiştir.[77]

Ancak İsrail'in ateşkesi sürdürme konusunda isteksiz bir tutum sergilemesi yetmiyormuş gibi; Netanyahu'nun Trump'ı tebrik etmek amacıyla gittiği Beyaz Saray ziyareti esnasında düzenlenen basın toplantısında, Trump'ın Gazze'nin geleceğine dair sarf ettiği akıl almaz sözlere Türkiye en üst perdeden tepki göstermiştir. Asya turu öncesinde havalimanında konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan "Siyonist yönetimin baskısıyla yeni ABD yönetiminin Gazze ile ilgili gündeme getirdiği önerilerin bizim açımızdan konuşulmaya değer hiçbir yanı yoktur. Gazzelileri binlerce yıllık ezeli ve ebedi vatanlarından çıkarmaya kimsenin gücü yetmez. Gazze'si Batı Şeria'sı Doğu Kudüs'ü ile Filistin Filistinlilerindir" diyerek Trump'ın Gazze'nin devralınacağı ve boşaltılacağına yönelik açıklamalarını reddetmiştir.[78]

İsrail, ateşkesin birinci aşaması için belirlenen süre dolmasına rağmen haksız ithamlarla Hamas'ı suçlayarak ikinci aşamaya geçmekten imtina etmiştir. Üstelik 2 Mart'tan itibaren Gazze'ye giren insani yardımları da engellemeye başlayınca Türkiye'nin tepkisini çekmiştir. Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan açıklamada İsrail şu ifadelerle kınanmıştır:

[75] Levinson, "Trump's Mideast Envoy Forced Netanyahu to Accept a Gaza Plan He Repeatedly Rejected".

[76] "Hamas ile İsrail Arasında Varılan Ateşkes Hk."

[77] Cumhurbaşkanlığı, X, 29 Ocak 2025, https://x.com/trpresidency/status/1884625305593086383, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

[78] "Erdoğan'dan Trump'ın Teklifine Tepki: 'Gazzelileri Vatanından Çıkarmaya Kimsenin Gücü Yetmez'", BBC News Türkçe, 5 Şubat 2025.

> Filistin halkının temel ihtiyaç malzemelerine erişimini engellemesi, uluslararası hukukun açık ihlalidir. Filistin halkını toplu bir şekilde cezalandırmayı amaçlayan bu uygulama, Gazze'de sağlanan ateşkesi kalıcı kılma yönündeki çabaları da tehdit etmektedir. Gazze'ye insani yardımların kesintisiz ulaştırılması için uluslararası toplum bir an evvel harekete geçmeli ve İsrail'in sorumluluklarını yerine getirmesini sağlamalıdır.[79]

İsrail tüm uyarılara rağmen –ateşkesin devamı konusunda herhangi bir uluslararası yaptırıma maruz kalmadığından– 18 Mart'ta Netanyahu'nun orduya tekrar Gazze'ye saldırı emri vermesiyle ateşkesi bozmuştur.[80] İsrail'in ateşkesi bozması üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığı yayımladığı açıklamada şu ifadelere yer vermiştir:

> İsrail, uluslararası hukuku ve evrensel değerleri en ağır biçimde ihlal ederek insanlığa meydan okumaktadır. Küresel düzeyde barış ve istikrar arayışlarının yoğunlaştığı bir dönemde, İsrail hükümetinin sergilediği bu saldırgan tutum, bölgenin ortak geleceğini tehdit etmektedir. İsrail'in yeni bir şiddet sarmalına neden olması kabul edilemez. Gazze'de kalıcı ateşkesin sağlanması ve insani yardımların ulaştırılması için İsrail'e karşı uluslararası toplum tarafından kararlı bir duruş sergilenmesi gerekmektedir. Türkiye olarak Filistin halkının haklı davasında yanında durmayı sürdüreceğimizi ve bölgede barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik çabalara destek vereceğimizi bir kez daha vurguluyoruz.[81]

İsrail'in Gazze'deki ateşkesi bozmasından bir ay sonra Meclis Başkanı Numan Kurtulmuş'un ev sahipliğinde İstanbul'da Filistin'i Destekleyen Parlamentolar Grubu toplantısı yapılmıştır. Toplantıya 13 ülkeden temsilciler katılırken Cumhurbaşkanı Erdoğan da etkinliğe iştirak ederek bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında "Filistin davasını savunmak sadece mazlum bir halkı savunmak değildir. Filistin'i savunmak, insanlığı, barışı ve adaleti savunmaktır. Filistin davası, yaklaşık bir asırdır her türlü zulme, barbarlığa ve katliama maruz kalmış bir halkın haysiyet davasıdır" diyen Cumhurbaşkanı Erdoğan, uluslararası sistemdeki çarpıklığa da dikkat çekerek "Gazze'de uluslararası sistem, sınavı kaybetmiştir. Birleşmiş Milletler'den Avrupa Birliği'ne birçok kurum, kuruluş, savundukları ilkeleri çiğneme pahasına Gazze'de kötü

[79] "İsrail'in Gazze'ye İnsani Yardımların Girişini Engelleme Kararı Hk.".

[80] "Why did Israel Break the Ceasefire in Gaza?", Al Jazeera, 18 Mart 2025.

[81] "18 Mart 2025, İsrail'in Gazze'ye Yönelik Son Saldırıları Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 18 Mart 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-59_-israil-in-gazze-ye-yonelik-son-saldirilari-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

bir imtihan vermiştir" demiştir.[82] Meclis Başkanı Kurtulmuş da konuşmasında, başkenti Doğu Kudüs olan 1967 sınırlarında bağımsız bir Filistin devleti kurulacağına olan inancını vurgulamıştır.[83]

Gazze'de ateşkesin sona ermesi ve İsrail'in yeniden saldırılarına başlaması üzerine İİT ve Arap Ligi Gazze Temas Grubu 23 Mart'ta Kahire'de toplanmıştır. Toplantıya katılan Dışişleri Bakanı Fidan yaptığı konuşmada, İsrail'in Gazze'ye insani yardımların girmesini engellemesi ve ateşkesi de bozarak yeniden saldırılarına başlaması hasebiyle, "Bölgede İsrail durdurulmadan barış mümkün değildir. Öncelikli hedefimiz, Gazze'deki yıkımın durdurulması ve kalıcı bir ateşkesin sağlanması olmalıdır. İsrail üzerindeki baskının artırılması gerekmektedir" demiş ve bu konuda daha fazla inisiyatif alınması gerektiğini belirtmiştir.[84]

Dışişleri Bakanlığı himayesinde 11-13 Nisan arasında gerçekleştirilen Antalya Diplomasi Forumu, Dışişleri Bakanı Fidan'ın İİT ve Arap Ligi Gazze Temas Grubu Toplantısı yapılması davetine icabet eden 8 grup üyesi ve 6 gözlemci ülkenin temsilcilerine ev sahipliği yapmıştır. Temas Grubunun "İki Devletli Çözüm ve Ortadoğu'da Kalıcı Barış" başlığında yapılan toplantısının akabinde diğer ülkelerin de katılımıyla genişletilmiş bir toplantı gerçekleştirilerek Gazze'deki insani durum, ateşkesin yeniden tesis edilmesine yönelik çabalar ve işgal altındaki topraklardaki gelişmeler ele alınmıştır. Dışişleri Bakanı Fidan toplantı marjındaki konuşmasında "Katar, Mısır ve Amerika'nın öncülük ettiği ateşkes sürecini destekliyoruz. İnsani yardımların Gazze'ye kesintisiz girişi bir an önce sağlanmalıdır. Filistinlileri ana vatanlarını terk etmeye zorlayan her türlü planı reddediyoruz. Arap Ligi tarafından kabul edilen Gazze'nin yeniden inşasına dair planı destekliyoruz" diyerek hem Türkiye'nin hem de Temas Grubunun pozisyonunun altını çizmiştir.[85]

[82] "Filistin'i Destekleyen Parlamentolar Grubu Toplantısı'nda Yaptıkları Konuşma", T.C. Cumhurbaşkanlığı, 18 Nisan 2025, https://tccb.tr/konusmalar/353/159490/filistin-i-destekleyen-parlamentolar-grubu-toplantisi-nda-yaptiklari-konusma, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

[83] "Filistin'i Destekleyen Parlamentolar Grubu İlk Toplantısı Güçlü Mesajlar ve Çağrılarla Tamamlandı", TBBM, 19 Nisan 2025, https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=5e5b7e92-81fd-48ed-9737-01964dfabca7, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

[84] "Bakan Fidan, Kahire'de İİT ve Arap Ligi Toplantısına Katıldı: Gazze'de Kalıcı Ateşkes Vurgusu", *Star*, 23 Mart 2025.

[85] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Ligi Gazze Temas Grubu Toplantısı Sonrası Suudi Arabistan, Filistin, Mısır ve Endonezya Dışişleri Bakanları ile Norveç, Nijerya ve Rusya Temsilcileriyle Ortak Basın Toplantısı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 11 Nisan 2025, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-islam-isbirligi-teskilati-ve-arap-ligi-gazze-temas-grubu-toplantisi-sonrasi-ortak-basin-toplantisi-11-nisan-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

Türkiye, Filistin davasını bu derece desteklerken ve Gazze'deki soykırımın durdurulması adına elindeki tüm enstrümanları kullanarak İsrail üzerinde baskı oluşturmaya gayret ederken dönem dönem hem içeriden hem de dışarıdan bazı kesimler Türkiye'nin çabalarını karalamaya çalışmıştır. Bu kapsamdaki son girişim ise 15 Temmuz'da Bogota'da yapılan toplantıda İsrail'e karşı 6 yeni yaptırım kararı alan Lahey Grubunun kararlarını uygulamaktan imtina ettiği şeklindeki dezenformasyon haberleri olmuştur. Bu haberler üzerine Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin Filistin'e destek olmak babında yaptığı işleri, Gazze'deki soykırımı durdurma ve İsrail'in yargılanması adına yaptıklarını listelediği bir açıklama yayımlamıştır:

> Türkiye'nin Filistinlilere yönelik desteğini siyasi saiklerle karalamayı ve kamuoyunu yanlış yönlendirmeyi hedefleyen bu girişimleri reddediyoruz. (…) Türkiye, milletimizin vicdanında yer etmiş bu adalet mücadelesi karşısında hiçbir baskı ve karalama kampanyasının etkili olmasına izin vermeyecek; uluslararası hukuk ve insan hakları ilkelerinden ödün vermeden Filistin'in yanında olmaya devam edecektir.[86]

Türkiye, İsrail Parlamentosunun 23 Temmuz'da 73'e karşı 13 oyla kabul ettiği ve "Batı Şeria'nın İsrail topraklarının ayrılmaz bir parçası olduğu ve bu yüzden İsrail'in bu topraklarda doğal, tarihi ve yasal hakkı vardır"[87] şeklindeki kararına da sert tepki göstermiş ve "İşgal altındaki Batı Şeria'nın İsrail tarafından ilhakını talep eden karar, uluslararası hukuk bakımından hükümsüzdür ve herhangi bir geçerliliği bulunmamaktadır. (...) Soykırımcı İsrail'in saldırganlığına karşı gecikmeksizin bağlayıcı ve caydırıcı önlemler alınmalı; uluslararası sistemin hukuki ve ahlaki yükümlülükleri etkin bir biçimde yerine getirilmelidir" şeklinde bir açıklama yayımlanarak Türkiye'nin resmi tavrını ortaya koymuştur.[88]

Türkiye Gazze'de devam eden soykırım nedeniyle sık sık Hamas yöneticileriyle görüşürken Filistin yönetimiyle de irtibatını ve koordinasyonunu kesmemiştir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı Erdoğan, 9 Ağustos'ta İsrail'in

[86] "Türkiye'nin Filistin Meselesine Yönelik Politikalarını Karalamayı Amaçlayan İddialar Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 20 Temmuz 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-152_-turkiye-nin-filistin-meselesine-yonelik-politikalarini-karalamayi-amaclayan-iddialar-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

[87] Sam Sokol, "Knesset Votes 71-13 for Non-Binding Motion Calling to Annex West Bank", *The Times of Israel*, 23 Temmuz 2025.

[88] "İsrail Meclisi'nde Batı Şeria'nın İlhakına Yönelik Atılan Adımlar Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 23 Temmuz 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-157_-israil-meclisi-nde-bati-seria-nin-ilhakina-yonelik-atilan-adimlar-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

Gazze'ye yönelik saldırılarını ve bölgedeki son durumu değerlendirmek amacıyla Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ile bir telefon görüşmesi yapmıştır.[89] Görüşmenin ardından Abbas'ı 18 Eylül'de Külliye'de ağırlayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, yapılan görüşmede "İsrail'e yönelik uluslararası baskının artırılması için gayretlerin sürdüğünü, Türkiye'nin her platformda Filistin davasını ve İsrail saldırganlığını kararlılıkla gündeme getirmeye devam edeceğini" belirtmiştir. Ayrıca "Türkiye'nin önceliğinin Gazze'de acil ateşkesin sağlanması ve bölgedeki insanlık dramının sona erdirilmesi olduğunu, İsrail'in barışı baltalayan tutumunu her fırsatta ortaya koyduğunu, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Filistin'in sesi olacağını" da ifade etmiştir.[90]

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Abbas'a verdiği "BM'de Filistin'in sesi olacağı" şeklindeki söz lafta kalmamış ve cumhurbaşkanının BM zirvesi marjında katıldığı tüm etkinliklerde en önemli gündemi Gazze ve Filistin olmuştur. 22 Eylül'de aralarında Türkiye'nin de yer aldığı sekiz Müslüman ülke lideri ile Trump arasında gerçekleştirilen mini Gazze zirvesi önemli bir bağlam oluşturmuştur. Zira Trump bu zirvede hazırlanan Gazze ateşkes planını sunmuş; İsrail'in ateşkesi kabul etmesini sağlayacağını ve Batı Şeria'nın ilhakına izin vermeyeceğini taahhüt etmiştir. [91] Cumhurbaşkanı Erdoğan bu mini zirvenin ardından Suudi Arabistan ve Fransa'nın girişimiyle tertiplenen "Filistin Meselesine Çözüm Bulunması ve İki Devletli Çözümün Hayata Geçirilmesi Konulu Yüksek Düzeyli Uluslararası Konferans"a iştirak ederek kısa bir konuşma yapmıştır. Konuşmasına Filistin devletini tanıma kararı alan ülkeleri tebrik ederek başlayan Cumhurbaşkanı Erdoğan "Bu adımın ve izleyen dönemdeki girişimlerin iki devletli çözümün hayata geçirilmesini hızlandırmasını diliyorum" demiştir.[92]

[89] Mikail Bıyıklı ve Koray Taşdemir, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ile Telefonda Görüştü", Anadolu Ajansı, 9 Ağustos 2025.

[90] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, Filistin Devlet Başkanı Abbas ile Gerçekleştirdiği Görüşmeye İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 18 Eylül 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-filistin-devlet-baskani-abbas-ile-gorustu-18-09-25, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2026).

[91] "Trump to Present Proposal for to Gaza War End to Arab, Muslim Leaders at UN", The New Arab, 23 Eylül 2025; Lorraine Mallinder, "Erdogan Says Trump Meeting with Arab, Muslim Leaders on Gaza was 'Fruitful'", Al Jazeera, 24 Eylül 2025.

[92] "Filistin Meselesine Çözüm Bulunması ve İki Devletli Çözümün Hayata Geçirilmesi Konulu Yüksek Düzeyli Uluslararası Konferansta Yaptıkları Konuşma".

BM Genel Kuruluna yönelik hitabının önemli bir bölümünü de yine Gazze ve Filistin'e ayıran ve Genel Kurula Gazze'de çekilmiş bazı fotoğrafları gösteren Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD'nin vize vermemesi nedeniyle zirveye katılamayan Abbas'ın olmamasından duyduğu üzüntüyü belirttikten sonra "Biz bugün bu kürsüde kendi vatandaşlarımızla birlikte sesi kısılmak istenen Filistin halkına tercüman olmak için de bulunuyoruz. Filistin devletini tanıyacağını açıklayan tüm ülkelere teşekkür ediyor, henüz bu kararı almayan devletleri ise bir an önce harekete geçmeye çağırıyorum" demiştir. Akabinde de İsrail'in 7 Ekim'den sonra gazetecileri ve BM çalışanlarını da öldürdüğü halde herhangi bir şey yapılmamasını eleştirmiştir. Ayrıca "Gazze'de bir savaş yoktur, Gazze'de iki taraftan söz edilemez, Gazze'de bir yanda elinde en modern, en öldürücü silahlar olan düzenli ordu, diğer tarafta ise masum siviller, masum çocuklar vardır. Bu terörle mücadele değildir, bu 7 Ekim olayı öne sürülerek yürütülen bir işgal, tehcir, sürgün, soykırım, daha doğrusu bir toplu kıyım politikasıdır" diyerek Gazze'de yaşananların tam olarak ne olduğunu ortaya koymuştur.[93]

Cumhurbaşkanı Erdoğan 1 Ekim'de TBMM'nin 28. Dönem 4. Yasama Yılı açılışı[94] ve TRT World Forumu'nun açılışı münasebetiyle[95] yaptığı konuşmalarda da Gazze'deki duruma geniş yer ayırmış ve Türkiye'nin Gazze'deki soykırımı durdurma hususunda yaptıklarını tek tek anlatmış ve uluslararası toplumu da bu konuda aksiyon almaya davet etmiştir. Türkiye'nin yıl içerinde Filistin'e verdiği destek ve Gazze'deki soykırımın önlenmesi için gösterdiği mücadele, Dışişleri Bakanı Fidan'ın TBMM'deki bütçe görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmada net bir şekilde ortaya koyulmuştur. Dışişleri Bakanı Fidan bu konuşmasında mesaisinin önemli bir bölümünü bu konuya ayırdığını şöyle ifade etmiştir:

> Gazze'deki soykırım, 2025 yılı boyunca dış politikamızın ana gündem maddelerinden biri olmuştur. İsrail'in saldırgan politikaları, Gazze ile sınırlı kalmamış; Lübnan, Suriye ve İran'ı içine alan geniş bir coğrafyaya yayılmış, hatta

[93] "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Yaptıkları Konuşma".

[94] "TBMM 28. Dönem 4. Yasama Yılı Açılış Konuşmaları", T.C. Cumhurbaşkanlığı, 1 Ekim 2025, https://tccb.tr/konusmalar/353/161412/tbmm-28-donem-4-yasama-yili-acilis-konusmalari, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

[95] "TRT World Forum 2025'te Yaptıkları Konuşma", T.C. Cumhurbaşkanlığı, 31 Ekim 2025, https://tccb.tr/konusmalar/353/161876/trt-world-forum-2025-te-yaptiklari-konusma, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

> ara bulucu konumundaki Katar'a kadar uzanarak bölgemiz için büyük bir tehdide dönüşmüştür. Türkiye, İsrail'in soykırım politikaları ve bölgeyi istikrarsızlığa sürükleme girişimleri karşısında kararlı bir duruş sergilemiştir. 2025 yılında mesaimizin önemli bir bölümünü; Gazze'de ateşkesin sağlanması, insani yardımların ulaştırılması ve İsrail'in saldırganlığının sona erdirilmesine yönelik çabalara tahsis ettik.[96]

Bütçe görüşmelerindeki konuşmasında Türkiye'nin Gazze'ye yönelik yardımlarından da bahseden Dışişleri Bakanı Fidan bu yardımları ise şöyle özetlemiştir:

> 103 bin tondan fazla insani yardımla, Gazze'ye en çok ayni yardım gönderen ülkelerden biri olduk. Yardım sevkiyatlarımız Mısır'ın El-Ariş Limanı'na gönderdiğimiz gemiler vasıtasıyla devam ediyor. Gazze'ye desteğimiz sadece insani yardım malzemelerini değil, hasta ve yaralıların ülkemizde tedavisini de kapsıyor. Aynı zamanda, Yakın Doğu'daki Filistin Mültecilerine Yardım ve Bayındırlık Ajansı'na (UNRWA) gerek maddi gerek siyasi desteğimizi sürdürüyoruz. Bunun bir yansıması olarak UNRWA'nın Ankara Temsilcilik Ofisinin Açılmasına Dair Anlaşma Yüce Meclisimiz tarafından onaylanmıştır. Gazze'deki insani yardım çalışmalarının sahada uyumlu ve etkin biçimde yürütülmesini teminen tesis edilen Filistin İnsani Yardımlar Koordinatörlüğü görevini, Büyükelçi Mehmet Güllüoğlu titizlikle sürdürmektedir.[97]

Dışişleri Bakanı Fidan yılın son etkinliği olan 16. Büyükelçiler Konferansı kapsamında yaptığı konuşmasında da Gazze konusuna değinmiş, Türkiye'nin yürüttüğü diplomasinin sonuçlarına dikkat çekmiş ve nihai hedefe ulaşıncaya kadar gevşememek gerektiğini şu ifadeleriyle vurgulamıştır:

> 7 Ekim 2023'ten bu yana Gazze'de yaşananlar, tüm insanlık tarihine kara bir leke olarak geçmiş, ancak aynı zamanda küresel bir uyanışa da vesile olmuştur. Gazze'de İsrail'in işlediği soykırım karşısında, küresel vicdanın sesi olduk. Filistin meselesinde en başından beri izlediğimiz ilkeli tutum, ateşkesin sağlanmasında başat rol oynadı. Çabalarımız uluslararası kamuoyları nezdinde büyük yankı buldu. Artık Batı başkentlerinde dahi iki devletli çözüm kabul görüyorsa, bunda diplomasimizin ısrarlı ve ilkeli duruşunun payı büyüktür. Ancak gelinen nokta, Filistin'de kalıcı barış için önümüzde halen uzun bir yol

[96] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu Hitabı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 18 Kasım 2025, https://www.mfa.gov.tr/bakanimizin-tbmm-plan-ve-butce-komisyonu-ndaki-hitaplari-18-11-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

[97] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu Hitabı".

bulunmaktadır. Bu bilinçle iki devletli çözüm vizyonunu hayata geçirmek için sabırla ve kararlılıkla çalışmaya devam edeceğiz.[98]

SONUÇ

2025 yılı, Trump'ın yeniden Amerikan başkanı olması ve ABD'yi önceki dönemden farklı bir kulvara oturtma arayışı nedeniyle küresel bağlamda çok sancılı geçmiştir. Türkiye dünyanın yüzleşmek durumunda kaldığı bu değişim ve dönüşüm sürecinden, hem kendisinin hem de alaka ve menfaatlerinin olduğu coğrafyaların zararsız veya en az zararla geçmesi adına mücadele etmiştir. Hatta yılın sonuna gelindiğinde ortaya çıkan tablo bu konuda ziyadesiyle başarılı olunduğunu göstermiştir.

Gazze'de sorunlu da olsa bir ateşkes sağlanmış, Trump'ın verdiği garantiler ile İsrail'in Batı Şeria'yı ilhak planı durdurulmuş ve eğer Gazze ateşkes planı sağlıklı bir şekilde uygulanabilirse iki devletli çözüm planının uygulanmasının da önü açılmıştır. İsrail'in Gazze'yi yerle bir etmesine rağmen net bir başarı kazanamadığı ortaya çıkmıştır. Hatta Netanyahu hükümeti Trump'ın desteğiyle İbrahim Anlaşmaları'nın kapsamını genişletmeye çalışırken normalleşme sürecinin en önemli aktörlerinden biri olarak değerlendirilen Suudi Arabistan, İsrail ile arasına daha belirgin bir mesafe koymuştur. Her ne kadar yıl içerisinde UAD'deki soykırım davasında ve UCM'nin Netanyahu ve Gallant hakkındaki tutuklama kararlarında somut ilerleme kaydedilmese de İsrail'in her iki süreci de kadük bırakma girişimleri sonuçsuz kalmıştır. 7 Ekim'den beri İsrail'i destekleyen Batı blokunda büyük bir kırılma yaşanmış ve Avrupa'nın önde gelen ülkeleri dahil 11 ülke Filistin'i resmen tanıdığını açıklamıştır. Böylelikle İsrail'in Gazze'yi, Filistin'i ve hatta Türkiye'yi yalnız bırakma girişimleri de karşılıksız kalmıştır.

Suriye sahasında Türkiye'ye karşı mevzi kaybetmesi sonrasında İsrail, yönünü Kıbrıs Adası ve Doğu Akdeniz'e çevirmiş olsa da Yunanistan ve GKRY ile giriştiği iş birlikleri Türkiye'yi çevrelemeye yeterli gelmemiştir. Dolayısıyla Doğu Akdeniz'de tıpkı 2019'daki gibi Türkiye karşıtı bir cephe kurma hayali de Tel Aviv'in kursağında kalmıştır. İsrail'in son hamlesi görece daha uzaktan, Afrika Boynuzu'ndan gelse de Somaliland'ı tanıma kararı uluslararası top-

[98] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın 16. Büyükelçiler Konferansı Açılış Hitabı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 15 Aralık 2025, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-16-buyukelciler-konferansi-acilis-hitabi-15-aralik-2025-ankara.tr.mfa, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026).

lumda karşılık bulmadığı gibi bu süreçte Somali ve Sudan yönetimlerinin eskisinden daha fazla Türkiye'ye yaklaştıkları görülmüştür.

Sonuç olarak henüz Gazze'deki ateşkesin durumu ve Suriye'nin geleceği tam olarak netleşmemiş olsa da Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Başkan Trump arasındaki diyalog sayesinde hem Gazze'de sağlanan ateşkes ikinci aşamaya taşınarak şehrin yeniden inşası ve iki devletli çözüm yolunda adım atılması hem de İsrail'in süreci zehirlemeye yönelik tüm girişimlerine rağmen Suriye'nin toprak bütünlüğünün sağlanması ve daha özgür, bağımsız ve refah içinde bir Suriye'nin inşa edilmesi mümkün olabilecektir.

İsrail'in seçim sürecine girmesi nedeniyle görece çalkantılı bir yıl geçirmesi beklenirken yıl sonunda Netanyahu'nun Trump'ın desteğine rağmen iktidarı kaybetmesi, hakkında devam eden yolsuzluk davalarından hüküm giymesi ve bunun sonucunda siyaset sahnesinden çekilmek zorunda kalması bile ihtimal dahilindedir. Bu nedenle Netanyahu'nun bütün kartlarını ortaya süreceği ve koltukta kalabilmek için her türlü çılgınlığı yapabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak ABD'nin Türkiye ile birlikte yürüttüğü yeni Ortadoğu vizyonu sayesinde, yılın sonunda başta Gazze olmak üzere tüm çatışmalı bölgelerde sükunetin hakim olabileceği değerlendirilmektedir.

KRONOLOJİ

1 Ocak	Milli İrade Platformu Filistin'e destek mitingi düzenledi.
19 Ocak	Gazze'de üç aşamalı ateşkes yürürlüğe girdi.
2 Mart	İsrail, Gazze'ye insani yardımların girişini durdurdu.
18 Mart	İsrail ateşkesi bozdu ve yeniden Gazze'ye saldırmaya başladı.
10 Nisan	Türkiye ile İsrail arasında Suriye'de herhangi bir çatışmayı önlemek için bir mekanizma kuruldu.
29 Temmuz	Türkiye, Lahey Grubuna katıldı.
21 Ağustos	Türkiye, Lahey Grubunun kararı gereği limanlarını İsrail gemilerine kapattı.
27 Ağustos	Netanyahu, İsrail'in sözde Ermeni soykırımını tanıdığı açıkladı.
9 Eylül	İsrail, Doha'da bulunan Hamas müzakere heyetine hava saldırısı yaptı.
18 Eylül	Mahmud Abbas Türkiye'ye geldi.
22 Eylül	Sekiz Müslüman ülke lideri ile Trump arasında mini Gazze zirvesi yapıldı.

23 Eylül	BM zirvesi marjında on bir Batılı ülke Filistin'i tanıdığını açıkladı.
2-3 Ekim	İsrail, Küresel Sumud Filosu gemilerine uluslararası sularda ve illegal bir şekilde müdahale etti.
10 Ekim	İsrail kabinesi Trump'ın 20 maddeli Gazze ateşkes planını onayladı ve ateşkes yürürlüğe girdi.
13 Ekim	Trump'ın Gazze planı Şarm el-Şeyh şehrindeki törenle imzalandı. Türkiye ara bulucu olarak masada yer aldı.
7 Kasım	İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Netanyahu'nun arasında yer aldığı 37 İsrailli yetkili hakkında yakalama kararı çıkarttı.
17 Kasım	BMGK, Trump'ın Gazze ateşkes planına istinaden 2803 sayılı kararı kabul etti.
3 Aralık	İsrail, Yunanistan ve GKRY ile askeri iş birliği anlaşması imzaladı.
26 Aralık	İsrail, Somaliland'ı resmen tanıdığını açıkladı.

TÜRKİYE'NİN IRAK POLİTİKASI 2025

FATİH OĞUZHAN İPEK

Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

GİRİŞ

2025, Türkiye-Irak ilişkilerinde stratejik bir dönüşümün ve kurumsallaşma çabalarının ivme kazandığı kritik bir yıl oldu. Geleneksel olarak güvenlik odaklı yürütülen ilişki çerçevesi bu dönemde enerji, ulaştırma ve ekonomi gibi alanları da kapsayan çok boyutlu bir "ekonomik devlet aklı" (*economic statecraft*) yaklaşımına dönüştü. Bilhassa Kalkınma Yolu Projesi iki ülke arasındaki münasebetlerin merkezine yerleşerek jeopolitik bir kazanım ve etki aracı haline geldi. Ankara-Bağdat arasında yıl boyunca artan üst düzey diplomatik ziyaretler bu yeni dönemin somut bir göstergesi oldu. Bu yıl beşincisi gerçekleşen Türkiye-Irak Yüksek Düzeyli Güvenlik Mekanizması ve geçen yıl imzalanan "Askeri, Güvenlik İş Birliği ve Terörle Mücadeleye Dair Mutabakat Zaptı" terörle mücadeleyi daha kurumsal ve sürdürülebilir bir zemine taşıdı. Bununla birlikte ilişkiler yalnızca güvenlik başlığıyla sınırlı kalmadı; su sorununun çözümüne yönelik "Su Alanında İş Birliğine İlişkin Çerçeve Anlaşması" ve enerji alanında yürütülen kapsamlı iş birliği arayışlarıyla çok yönlü bir nitelik kazandı.

Türkiye'nin Irak politikasında hem Bağdat hem de Erbil ile ilişkilerin stratejik bir eş güdüm içerisinde yürütülmesi bu dönemde de sürdürüldü. Ankara'nın ekonomik devlet aklı yaklaşımı Kalkınma Yolu Projesi ve enerji iş birlikleri üzerinden şekillenirken Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) bu süreçlerin güvenliği ve uygulanabilirliği noktasında kritik bir aktör olarak öne çıktı. Özellikle "Terörsüz Türkiye" süreci kapsamında IKBY'nin potansiyel katkısı Ankara-Erbil hattındaki diplomatik trafiğin temel gündem maddelerinden birini oluşturdu. Yıl boyunca IKBY Başbakanı Mesrur Barzani ve IKBY Başkanı Neçirvan Barzani'nin gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretleri ile Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanı İbrahim Kalın'ın Erbil temasları, iki ülke ilişkilerinin sadece güvenlik ekseninde değil bölgesel istikrar ve refahı hedefleyen projeler temelinde de derinleştiğini ortaya koydu.

BAĞDAT İLE İLİŞKİLER

Mayıs 2019'da dönemin Irak Başbakanı Adil Abdulmehdi'nin Türkiye'yi ziyaretinde, iki ülke arasındaki askeri ve güvenlik iş birliğinin güçlendirilmesi hedefiyle; dışişleri ve savunma bakanları ile istihbarat başkanlarının iştirakini öngören Türkiye-Irak Yüksek Düzeyli Güvenlik Mekanizması kurulmuş ve bu formattaki ilk toplantı aynı yıl icra edilmişti. Ne var ki Irak'ta yaşanan iç siyasi karışıklıklar ve koronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle bir süre atıl kalan mekanizma, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın Ağustos 2023'te Bağdat'a gerçekleştirdiği ziyaretin ardından yeniden canlandırılmıştı. 2023 ve 2024'te gerçekleştirilen ikinci ve üçüncü toplantıların akabinde yayımlanan ortak bildirilerde, Irak makamlarıyla varılan anlayış birliği doğrultusunda terör örgütü PKK sırasıyla "ortak tehdit" ve "yasaklı örgüt" olarak tanımlanmıştı. Son olarak Ağustos 2024'te dördüncüsü düzenlenen toplantının ardından iki ülke arasındaki güvenlik ve terörle mücadele alanlarındaki iş birliğinin ahdi zeminini güçlendirmeyi amaçlayan "Askeri, Güvenlik İş Birliği ve Terörle Mücadeleye Dair Mutabakat Zaptı" iki ülkenin savunma bakanlarınca imzalanmıştı.[1] Taraflarca "tarihi" olarak nitelendirilen bu mutabakat kapsamında, Başika'daki Türkiye'ye ait askeri üs Irak Silahlı Kuvvetlerine devredildi; Irak güvenlik güçleri personeline askeri eğitim verilmesi ve tecrübe paylaşımında bulunulması amacıyla Ortak Eğitim ve İş Birliği Merkezi tesis edildi. Öte yandan mezkur mutabakat zaptı

[1] Muhammet Tarhan, "Antalya'da Türkiye-Irak Yüksek Düzeyli Güvenlik Mekanizması 5. Toplantısı Yapılacak", Anadolu Ajansı, 13 Nisan 2025.

çerçevesinde Bağdat'ta, istihbarat ve bilgi paylaşımının yanı sıra askeri-stratejik planlamaların yürütüleceği Ortak Güvenlik Koordinasyon Merkezi de kuruldu. Bu iki merkezin ihdası, güvenlik ve terörle mücadele alanlarındaki iş birliğini daha kurumsal ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturarak Türkiye ile Irak'ın terör örgütlerine karşı eş güdüm içerisinde hareket etmesini kolaylaştırdı.[2]

2025'te Irak'a yönelik ilk ziyaretini 26 Ocak'ta Bağdat'a gerçekleştiren Dışişleri Bakanı Fidan, Iraklı mevkidaşı Fuad Hüseyin ile bir araya geldi. Bu ziyarette Dışişleri Bakanı Fidan, Iraklı makamlara terör örgütü PKK'nın Irak'ın egemenliğini ihlal ettiğini ve ülkenin ulusal güvenliğine ciddi bir tehdit oluşturduğunu yineleyerek bir gün önce terör örgütü tarafından öldürülen iki Irak askeri için başsağlığı diledi. Bu vesileyle Irak'ın PKK'yı terör örgütü olarak tanıması çağrısında bulundu.[3] Türkiye-Irak Yüksek Düzeyli Güvenlik Mekanizmasının beşinci toplantısı ise Iraklı yetkililerin Antalya Diplomasi Forumu'na katılımı vesilesiyle 13 Nisan 2025'te Antalya'da yapıldı. Bu toplantı sonucunda taraflar, ilan ettikleri 9 maddelik ortak bildiride PKK elebaşı Abdullah Öcalan'ın terör örgütünün feshedilmesi ve silah bırakması yönündeki çağrısının uygulanması hususunun altını çizdi. Ayrıca Suriye'deki terör örgütü DEAŞ üyeleri ve aile mensuplarının tutulduğu el-Hol, Roj ve diğer kamplara çözüm bulunması maksadıyla iki tarafın ortak bir komite kurmasının gerekliliği teyit edildi.[4] Söz konusu komite 9 Mart'ta Ürdün'de başlatılan ve Suriye, Türkiye, Irak, Ürdün ile Lübnan'ın oluşturduğu "beşli mekanizma" kapsamında, terör örgütü DEAŞ ile mücadele amacıyla Suriye topraklarında kurulacak Ortak Operasyon Merkezine ek olarak faaliyet gösterecektir. Terör örgütü DEAŞ üyeleri ve aile mensuplarının tutulduğu cezaevi ve kampların kontrolünün, ABD ile ortaklık içerisinde olan terör örgütü Halk Savunma Birlikleri (YPG) tarafından sağlandığı göz önüne alındığında, Türkiye bu sorunun nasıl çözüleceği konusunda yoğun mesai harcamaktadır. Nitekim Türkiye, bölgesel sorunların çözümüne yönelik bölgesel adımlar atma politikası çerçevesinde, problemlere yol açabilecek olası

[2] "Milli Savunma Bakanlığında Haftalık Basın Bilgilendirme Toplantısı Gerçekleştirildi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 22 Ağustos 2024, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/dd932dbcfd99433f86dc-0f13e857a497, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2026); "Türkiye ve Irak'ın İmzaladığı Askeri Mutabakat Zaptı Neler Öngörüyor, Neden Önemli?", BBC News Türkçe, 15 Ağustos 2024.

[3] "Fidan'dan Bağdat'ta Irak'a IŞİD ve PKK Çağrısı", Deutsche Welle Türkçe, 3 Şubat 2025.

[4] "Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Cumhuriyeti Arasında Gerçekleştirilen Yüksek Düzeyli Güvenlik Mekanizması V. Toplantısına İlişkin Ortak Bildiri", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 13 Nisan 2025, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-ile-irak-cumhuriyeti-arasinda-gerceklestirilen-yuksek-duzeyli-guvenlik-mekanizmasi-v-toplantisina-iliskin-ortak-bildiri-13-nisan-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2026).

uluslararası müdahalelere gerekçe oluşturabilecek unsurları ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.[5] Cezaevi ve kamplarda tutulanların yaklaşık yüzde 80'inin Irak ve Suriye vatandaşı olması hasebiyle Türkiye, bu iki ülkenin kendi vatandaşlarına ilişkin süreçleri yönetebilmesinin süreci kolaylaştırıcı bir unsur olacağını değerlendirmektedir. Bu bağlamda mezkur 9 maddelik ortak bildiriyle Irak'ın, Suriye'nin kuzeydoğusundaki kamplarda bulunan terör örgütü DEAŞ mensuplarının ailelerini geri alması beklenmektedir.[6]

Hatırlanacağı üzere 2023'te Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tarihi nitelikteki Irak ziyareti sırasında imzalanan 26 anlaşma iki ülke arasında yeni bir kurumsal stratejik ağın örülmesine zemin hazırladı. Nitekim bu ziyaret öncesi ve sonrasında yaşanan karşılıklı üst düzey resmi ziyaretlerin sayısındaki artış söz konusu kurumsallaşmanın bir parçası olarak değerlendirilebilir (Grafik 1). İhdas edilen daimi komiteleri denetlemek ve imzalanan anlaşmaların uygulanması çalışmalarına yön vermekle mükellef olan Ortak Planlama Grubu, iki ülkenin bakan yardımcılarının eş başkanlığında Türkiye ile Irak arasındaki yeni kurumsal ilişkinin koordinasyonunu sağlamaktadır.

*Grafik 1. Türkiye ile Irak Arasında Gerçekleşen Üst Düzey Ziyaretler (2020-2025)**

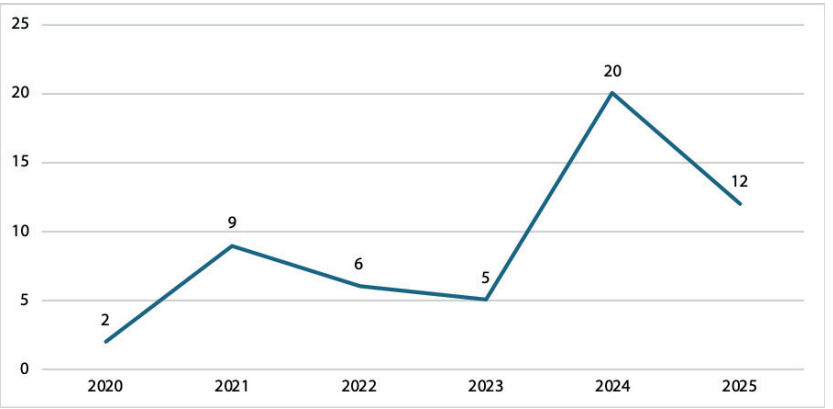

Kaynak: Meliha Altunışık ve Derya Göçer, "Balancing Security and Diplomacy: Turkey's Dual-Track Policy Towards Iraq", Stimson Center, 25 Nisan 2025, https://www.stimson.org/2025/balancing-security-and-diplomacy-turkeys-dual-track-policy-towards-iraq, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2026).

* Üst düzey resmi ziyaretler Türkiye ile Irak merkezi hükümeti ve IKBY arasında cumhurbaşkanı, bakan, meclis başkanı ve istihbarat kurumlarının başkanları düzeyinde gerçekleştirilen doğrudan temasları kapsamaktadır. 2025'te gerçekleşen ziyaretler yazar tarafından resmi kaynaklardan derlenmiştir.

[5] "Türkiye, Ürdün, Irak, Lübnan ve Suriye IŞİD'e Karşı Ortak Mücadele Üzerinde Anlaştı", BBC Türkçe, 9 Mart 2025.

[6] "Suriye'deki IŞİD Kampları: Türkiye ve Irak Hangi Konularda Anlaştı?", BBC Türkçe, 14 Nisan 2025.

İki ülke arasındaki ilişkileri bir adım daha ileriye taşıyan bir diğer anlaşma silsilesi ise Irak Başbakanı Muhammed Şiya Sudani'nin Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi dördüncü toplantısının icra edilmesi amacıyla 8 Mayıs 2025'te Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret esnasında hayata geçirilmiştir. Konsey toplantısının ardından enerji, su, güvenlik, ulaştırma, ekonomi ve kültür başta olmak üzere çeşitli alanlarda 11 yeni anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma paketinde öne çıkan başlıklar arasında savunma sanayii alanında yerlileştirme, Iraklı göçmenlerin gönüllü geri dönüşü, Bağdat ve Basra'da Türk üniversitelerinin açılması ve askeri eğitim alanındaki iş birliği yer almakta olup mezkur adımlar iki ülke arasındaki ilişkilerin uzun vadeli kurumsallığını güçlendirecek nitelik taşımaktadır.[7] Bu çerçevede göç yönetimi yalnızca insani bir mesele değil düzensiz göçün sınır güvenliği, terör ve örgütlü suç riskleriyle kesişmesi nedeniyle aynı zamanda belirgin bir ulusal güvenlik boyutu bulunan çok katmanlı bir alan olarak ele alınmaktadır.[8]

Bu noktada iki ülke arasında savunma sanayii alanındaki iş birliğine değinilecek olursa 19-22 Nisan arasında Bağdat'ta düzenlenen IQDEX Uluslararası Savunma Fuarı vesilesiyle Milli Savunma Bakanlığı bünyesindeki Askeri Fabrika ve Tersane İşletme AŞ (ASFAT) ve YDA Savunma ve Havacılık A.Ş. ortaklığında kurulan AYDA şirketi ile Irak Savunma Sanayii Komitesi arasında "topçu mühimmatı üretiminin yerlileştirilmesi ve transferi" konusunda bir ortaklık anlaşması imzalandı. Bu ortaklık 155 mm top mermilerine ek olarak 81 mm ve 120 mm havan mermilerinin yerel üretimini de öngörmektedir.[9]

Ankara ile Bağdat arasındaki resmi ziyaret silsilesi Irak Temsilciler Meclisi Başkanı Mahmud Meşhedani'nin 1 Temmuz'da Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretle devam etti. Meşhedani görüşmede iki ülke arasındaki ticaret hacminin 100 milyar dolar seviyesine ulaşması gerektiğini ifade etti. Bunun yanında Türkiye ile Osmanlı döneminden bu yana köklü ilişkilere sahip olduklarını hatırlatan Meşhedani, Kalkınma Yolu Projesi'ni stratejik bir girişim olarak

[7] "Türkiye ile Irak Arasında 11 Anlaşma İmzalandı", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 8 Mayıs 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/turkiye-ile-irak-arasinda-11-anlasma-imzalandi, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2026).

[8] Mehmet Mert Güler ve Ömer Faruk Karaman, "Türkiye'de Afgan Göçü ve Ulusal Güvenlik: Suriye Göçünden Farklı Dinamikler mi?", *Geçmişin Gölgesi, Geleceğin Tehditleri: Güvenliğin Sınırları ve Güvenlik Çalışmaları*, der. Fikret Birdişli, Fatih Tekin, Bezen Balamir Coşkun ve M. Cüneyt Özşahin, (Uluslararası Politika ve Güvenlik Çalışmaları Derneği Yayınları, Malatya: 2025), s. 58-72.

[9] Nebahat Tanrıverdi Yaşar, "From Frontline to Central Regional Node: Turkey's Recalibration of its Regional Strategy in Iraq", *SWP Comment*, Sayı: 43, (Ekim 2025).

tanımladı ve yatırımlarda Türkiye'ye öncelik verilmesi gerektiğini beyan etti.[10] 12 Temmuz'da ise Irak Başbakanı Sudani ile bir telefon görüşmesi gerçekleştiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, Terörsüz Türkiye sürecinin hassasiyetle yürütüldüğünü, Türkiye'nin terörün bölgeden kalıcı olarak sökülüp atılmasını hedeflediğini ve süreci baltalamaya çalışanlara karşı müteyakkız olunacağını ifade etti. Ayrıca Türkiye ile Irak'ın karşılıklı kazanç ilkesi doğrultusunda Kalkınma Yolu Projesi başta olmak üzere birçok alanda iş birliği fırsatlarını değerlendirerek ilişkilerini geliştirmeyi sürdürdüğünü belirtti.[11]

Liderler düzeyinde yılın son görüşmesi 15 Eylül'de Katar'ın başkenti Doha'da düzenlenen İslam İş Birliği Teşkilatı ve Arap Ligi Olağanüstü Ortak Zirvesi vesilesiyle gerçekleştirildi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Irak ile terörle mücadelede iş birliğinin devam edeceğini vurgularken enerji başta olmak üzere birçok alanda ilişkilerin güçlendirilmesi ve Kalkınma Yolu Projesi aracılığıyla iki ülke arasındaki münasebetlerin çeşitlendirilerek geliştirileceği mesajını yineledi.[12] Projenin başarısının Irak'ın istikrarına bağlı olması hasebiyle Türkiye'nin Irak ve Suriye'ye asker gönderme tezkeresi süresinin üç yıl daha uzatılmasına ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilmesi, Türkiye nezdinde Irak'ın güvenlik ve istikrarına atfedilen önemi bir kez daha ortaya koydu.[13]

Türkiye-Irak ilişkilerinde uzun süredir gündemde olan su meselesine yönelik sürdürülebilir ve kurumsal iş birliği oluşturma çabaları bu yıl da devam etti. Temmuz'da Irak'ın güneyinde kuraklığın belirgin biçimde arttığı bir dönemde Irak Temsilciler Meclisi Başkanı Meşhedani, Ankara'yı ziyaret ederek Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Dicle ve Fırat nehirlerinden salınan su miktarının artırılması talebinde bulundu.[14] 2 Kasım'da ise Dışişleri Bakanı Fidan, Irak'ı ziyaret ederek Irak cumhurbaşkanı, başbakanı ve dışişleri bakanı ile gö-

[10] Mehmet Şah Yılmaz, "Irak Temsilciler Meclisi Başkanı Meşhedani: Kalkınma Yolu, Stratejik bir Projedir", Anadolu Ajansı, 1 Temmuz 2025.

[11] Fatih Gökbulut, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Irak Başbakanı Sudani ile Telefonda Görüştü", Anadolu Ajansı, 12 Temmuz 2025.

[12] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Irak Başbakanı Sudani Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 15 Eylül 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-ve-irak-basbakani-sudani-gorusmesine-iliskin-aciklama, (Erişim tarihi: 11 Ocak 2026).

[13] Ahmet Buğra Olaç ve Meriç Ürer, "Türk Askerinin Irak ve Suriye'deki Görev Süresi 3 Yıl Daha Uzatıldı", Anadolu Ajansı, 22 Ekim 2025.

[14] "تركيا تطلق 200 متر مكعب من مياه دجلة نحو العراق", Rudaw, 5 Temmuz 2025.

rüşmeler gerçekleştirdi. Bu ziyaret kapsamında iki ülke arasında "Su Alanında İş Birliğine İlişkin Çerçeve Anlaşması Kapsamındaki Projelerin Finansmanı için Mekanizma" belgesi imzalandı.[15] Bu mekanizma Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Irak'ı ziyaretinde akdedilen çerçeve anlaşmasının uygulanmasına katkı sağlamayı amaçlamakta olup teknik ve finansal düzenlemeleri içermektedir. Bu düzenleme Irak'ın petrol gelirleri vasıtasıyla su yönetim kapasitesinin geliştirilmesini ve su altyapısının sürdürülebilir hale getirilmesini öngörmenin yanı sıra Türk şirketlerinin bu süreçte etkin rol üstlenmesini de kapsamaktadır.[16] Birleşmiş Milletler tarafından iklim değişikliğine karşı en savunmasız ülkelerden biri olarak sınıflandırılan Irak'ın ciddi bir su sorunu yaşaması küresel iklim değişikliğiyle de yakından ilintilidir.[17] Gelinen aşamada Türkiye, Irak ile takriben yirmi yıldır, özellikle yaz aylarında şiddetlenen su sorununu "sınıraşan suların adil ve akılcı paylaşımı" ilkesine çerçevesinde ele almaktadır. Nitekim Fırat ve Dicle nehirlerinden Temmuz'da saniyede 654 metreküp ve Ağustos'ta 571 metreküp su bırakması Türkiye'nin yükümlülüklerinin ötesine geçen bir paylaşım anlayışı benimsediğine delalet etmektedir.[18]

Ankara ile Bağdat arasındaki su meselesinde dikkat çeken bir diğer unsur Irak Türkmenlerinin bu süreçte yürüttüğü mekik diplomasisidir. Türkiye, Irak Türkmenlerinin Irak'ın asli unsurlarından biri olduğu ve ana vatanlarının Irak olduğu hususunun altına çizerek hem Irak'ın iç bütünlüğüne verdiği önemi ortaya koymakta hem de Irak merkezi hükümetinin Türkmen toplumuna yönelik desteğini sürdürmesini telkin etmektedir. Su paylaşımı meselesi ise Türkmenlerin Ankara ile Bağdat arasında bir güven köprüsü kurmada oynayabileceği rolü göstermiştir. Bu çerçevede 18 Eylül'de Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Muhammet Seman Ağa, Dışişleri Bakanı Fidan ile bir görüşme gerçekleştirmiş ve görüşmenin ardından Türkiye'nin Irak'a yönelik su salımlarını artıracağı açıklanmıştır. ITC Başkanı Seman Ağa'nın görüşmeden önce Irak Başbakanı Sudani'nin danışmanlarıyla bir araya gelerek Irak başbakanının Türkiye'ye iletilmek üzere hazırladığı resmi mektubu teslim alması ve

[15] "Sayın Bakanımızın Irak'ı Ziyareti", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2 Kasım 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-irak-i-ziyareti-2-kasim-2025-bagdat.tr.mfa, (Erişim tarihi: 11 Ocak 2026).

[16] Serkan Çalışkan, "Türkiye-Irak Su İş Birliği: Stratejik İlişkilerde Yeni Halka", ORSAM, 6 Kasım 2025.

[17] *Migration, Environment, and Climate Change in Iraq*, (IOM Iraq, Bağdat: 2022), s. 5.

[18] Selçuk Bacalan, "Irak-Türkiye Su İlişkilerinde Türkmen Diplomasisi", ORSAM, 26 Eylül 2025.

bu mektubu Dışişleri Bakanı Fidan'a sunması[19] Türkmenlerin Ankara-Bağdat hattında yürüttüğü "gayriresmi diplomasi" (*track-two diplomacy*) faaliyetlerine örnek teşkil etmiştir.

ERBİL İLE İLİŞKİLER

Türkiye'nin IKBY ile ilişkilerinde bu yıl öne çıkan başlıklar arasında, Erbil'in Terörsüz Türkiye sürecine sağlayabileceği potansiyel katkı ile Ankara-Bağdat hattındaki iş birliklerinin hedeflenen düzeyde ilerleyebilmesi açısından Erbil-Bağdat arasındaki sorunların çözümleri yer aldı. Erbil'den Ankara'ya gerçekleştirilen ilk ziyaret 7 Ocak'ta Terörsüz Türkiye sürecinin ön hazırlıkları çerçevesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın IKBY Başbakanı Mesrur Barzani'yi kabulüyle gerçekleşti. IKBY ile ilişkiler ve bölgesel konuların ele alındığı görüşmede, yeni Suriye'nin geleceğinde terör örgütlerine ve bu örgütlerle iltisaklı unsurlara yer olmadığı vurgulandı. Kalkınma Yolu Projesi başta olmak üzere bölgenin istikrar ve refahını artıracak projelerin hayata geçirilmesine duyulan ihtiyaç da dile getirildi.[20] Ankara ile Erbil arasındaki ikinci görüşme ise IKBY Başkanı Neçirvan Barzani'nin Antalya Diplomasi Forumu vesilesiyle Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler ile bir araya gelmesiyle gerçekleşti.[21] Ankara-Erbil hattındaki ziyaret trafiği 1 Temmuz'da MİT Başkanı Kalın'ın Erbil ziyaretiyle devam etti. MİT Başkanı Kalın ziyaret kapsamında Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) Başkanı Mesut Barzani, IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, IKBY Başbakan Yardımcısı Kubat Talabani, IKBY İçişleri Bakanı Reber Ahmed ve IKBY Güvenlik Konseyi yetkilileriyle bir araya geldi.[22] MİT Başkanı Kalın'ın Erbil ziyaretinin, IKBY'nin gerçekleşmesinde etkin rol oynadığı kay-

[19] Bacalan, "Irak-Türkiye Su İlişkilerinde Türkmen Diplomasisi".

[20] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, IKBY Başbakanı Barzani'yi Kabulüne İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 7 Ocak 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-ikby-basbakani-barzaniyi-kabul-etti-07-01-25, (Erişim tarihi: 11 Ocak 2026).

[21] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve IKBY Başkanı Barzani Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 11 Nisan 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-ve-ikby-baskani-barzani-gorusmesine-iliskin-aciklama, (Erişim tarihi: 11 Ocak 2026); "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Diplomasi Forumu için Antalya'ya Gelen IKBY Başkanı Neçirvan Barzani ile İkili Görüşme Gerçekleştirdi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/9e62ce0be97d4c8f9c59fb420aa1fda9, (Erişim tarihi: 11 Ocak 2026).

[22] Muhammed Nuri Erdoğan, "MİT Başkanı Kalın, Irak'ın Kuzeyinde Temaslarda Bulundu", Anadolu Ajansı, 1 Temmuz 2025.

dedilen terör örgütü PKK'nın 11 Temmuz'da düzenlediği ilk silah bırakma töreninden on gün önce gelmesi dikkate şayandır.

9 Ekim'de Cumhurbaşkanı Erdoğan, IKBY Başkanı Neçirvan Barzani'yi Ankara'da kabul etti. Terör örgütü PKK'nın silah bırakma süreci kapsamında, Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin'in Ankara'yı ziyaretinden bir gün önce gerçekleşen Neçirvan Barzani'nin Türkiye ziyareti, Ankara'nın Erbil ve Bağdat ile yoğun bir diplomatik gündemden geçtiği bir döneme işaret etmiştir. Suriye'de YPG'nin Şam'a entegrasyon süreci devam ederken Türkiye'nin IKBY'nin Suriye'nin toprak bütünlüğü ve birliğine yönelik desteğini sürdürmesini beklediği de muhataplarına iletildi. Ekonomik ilişkiler açısından görüşmede ele alınan bir diğer konu ise Kalkınma Yolu Projesi oldu. Irak'ı Türkiye ve Basra Körfezi üzerinden doğu-batı hattında önemli bir transit ülke haline getirmesi hedeflenen Kalkınma Yolu Projesi'nin hayata geçirilebilmesi için Bağdat ile Erbil'in, Türkiye-Irak hattının hangi güzergah üzerinden bağlanacağı ve bu hattın kontrolünün kimde olacağı konusunda uzlaşmaları gerekmektedir. IKBY, hattın kendi denetiminde olması gerektiğinde ısrar ederken Bağdat ülkenin en önemli yatırımlarından birinin merkezi hükümetin kontrolünde olması gerektiğini savunmaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ise bu konuda en kısa sürede mutabakata varılmasının tüm bölge için faydalı olacağını dile getirdi.[23] Neçirvan Barzani'nin Ekim'deki Ankara ziyaretinin bir diğer dikkat çekici çıktısı, Türkiye'nin 2023 baharında askıya aldığı Süleymaniye'ye yönelik uçuşları yeniden başlatma kararı almasıydı. Ankara'nın Süleymaniye seferlerini askıya almasının güvenlik temelli gerekçesi, terör örgütü PKK'nın Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) ile kurduğu taktiksel yakınlığa dayanmaktaydı. Terör örgütünün konuşlandığı Kandil Dağı'nın idari olarak KYB'nin kalesi olarak addedilen Süleymaniye sınırları içerisinde yer alması ve terör örgütü ile KYB'nin KDP'nin Erbil merkezli siyasi ağına alternatif bir Kürt siyasi hattı oluşturma çabaları hem IKBY iç siyaseti hem de Ankara-KYB ilişkilerinde belirgin kırılma hatları oluşturmuştu.

[23] "Türkiye Cumhurbaşkanı, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Başkanı ile Görüştü: Gündem Bölgesel İstikrar ve Enerji İş Birliği (Jiemian Xinwen)" T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 10 Ekim 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dis_basinda_turkiye/detay/turkiye-cumhurbaskani-irak-kurt-bolgesel-yonetimi-baskani-ile-gorustu-gundem-bolgesel-istikrar-ve-enerji-is-birligi-jiemian-xinwen, (Erişim tarihi: 11 Ocak 2026); "Barzani'den Sonra Irak Dışişleri Bakanı da Ankara'da: Art Arda Temaslar Ne Anlama Geliyor?", BBC Türkçe, 10 Ekim 2025.

Türkiye'nin 2019 sonrasında yoğunlaşan sınır ötesi harekatları, PKK'yı Kandil çevresinde baskı altına almış ve terör örgütünün Süleymaniye'de sivil alanlara yönelmesine yol açmıştı. Dolayısıyla Türkiye'nin 2023'te Süleymaniye'ye yönelik uçuş yasağı kararı almasında, terör örgütünün şehirde etki alanı üretme çabaları etkili olmuştu.[24] Ankara'nın Süleymaniye uçuşlarını yeniden başlama kararı, hem güvenlik risklerinin kontrollü biçimde yönetilmesine hem de Türkiye'nin ekonomik, diplomatik ve toplumsal etki kapasitesinin artırılmasına yöneliktir. Irak'ta terör örgütü PKK'nın ve Suriye'de sözde Suriye Demokratik Güçleri'nin Ankara'nın güvenlik yaklaşımıyla uyumlu bir tutum alıp almamasının, Türkiye'nin Süleymaniye merkezli politikasını şekillendirmesi beklenmektedir. Bu bağlamda uçuş yasağının kaldırılması Süleymaniye'nin yeniden ekonomik bir canlanma sürecine girmesi anlamına gelmektedir. Bu politika aynı zamanda Süleymaniye'yi KYB'nin siyasi nüfuz alanı olmaktan çıkararak KDP'yi stratejik bir muhatap konumuna yerleştirmekte ve onu IKBY iç siyasetinde bir "çözüm adresi" olarak öne çıkarmaktadır.[25]

Ankara, KYB'yi PKK ile ilişkisine son vermesi minvalinde uyarırken çoğunlukla Süleymaniye'de bulunan terör örgütünün sözde üst düzey kadrosunu hedef alan nokta operasyonlar da gerçekleştirmiştir.[26] KYB içerisinde ise partinin kurucu lideri Celal Talabani'nin oğlu Bafel Talabani ile KDP ve Ankara ile yakın ilişkiler kurulmasını savunan kuzeni Lahur Talabani ile kardeşi Kubad Talabani arasındaki iktidar mücadelesi, Bafel Talabani'nin aleyhine bir seyir izledi. Bu durum KYB'nin iç siyasi dengelerinde meydana gelen dönüşümün, IKBY genelinde terör örgütü PKK aleyhine ve Türkiye lehine bir jeopolitik kırılmayı mümkün kıldığını göstermiştir.[27]

EKONOMİK İLİŞKİLER

2025 yılı ekonomi alanında –bilhassa enerji sektöründe– karşılıklı üst düzey ziyaretlerle hareketli ve yapıcı geçti. Donald Trump yönetiminin Şubat

[24] Bilgay Duman, "Terörsüz Türkiye Sürecinde Süleymaniye Adımı Nasıl Okunmalı?", SETA Odak, 24 Ekim 2025.

[25] Duman, "Terörsüz Türkiye Sürecinde Süleymaniye Adımı Nasıl Okunmalı?".

[26] Ufuk Necat Taşçı, "Türk Dış Politikasında Ticari İlişkilerin Etkisi, Ticari Diplomasinin, İçerideki Ontolojik Güvenlik Kaygılarını Gidermedeki Rolü: Kuzey Irak Vakası", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, Sayı: 59, (2023), s. 31-40.

[27] Levent Kemal, "Turkey Steps up Pressure on PUK's Bafel Talabani over Alleged PKK Ties", Middle East Eye, 22 Ekim 2024.

2025'te "İran'a maksimum baskı" politikasını yeniden devreye sokmasının ardından İran'dan elektrik tedarik eden Irak'a tanınan muaf statüsünün kaldırılması Bağdat'ı Ankara ile enerji alanındaki iş birliğini artırmaya sevk etti.[28] Bu minvalde 16 Mart'ta Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar, Irak Elektrik Bakanı Ziyad Fazıl ile bir araya gelerek elektrik ticaretinin artırılmasına yönelik imkanları ele aldı. Görüşme sonucunda geçen yıl Ninova, Selahaddin ve Kerkük vilayetlerine enterkonneksiyon hattı üzerinden sağlanmaya başlanan 300 megavatlık elektrik enerjisinin 600 megavata çıkarılması hususunda anlaşmaya varıldı.[29]

8 Mayıs'ta Ankara'da Ticaret Bakanı Ömer Bolat ile Iraklı mevkidaşı Etir Davud Selman Greyri'nin bir araya geldiği Türkiye-Irak Yuvarlak Masa Toplantısında taraflar ekonomik ve ticari ilişkilerin daha da geliştirilmesini öncelikli hedefleri arasına koydu. Ticaret Bakanı Bolat, Türkiye'nin birçok ülkeyle serbest ticaret anlaşmasının yürürlükte bulunduğuna ve dünyada en geniş serbest ticaret ağına sahip onuncu ülke konumunda olduğuna dikkati çekti. Toplantıda taraflar, karşılıklı ticaretin önündeki teknik ve gümrük engellerinin kaldırılmasına yönelik yapıcı bir diyalog yürüttü. Özellikle Irak'ın 1 Nisan itibarıyla TIR Sözleşmesi'ni uygulamaya koymasını memnuniyetle karşıladıklarını hatırlatan Ticaret Bakanı Bolat, sınırda mühürlenen araçların Musul'da yeniden kontrol edilmesi gibi uygulamaların ticaret akışını yavaşlattığını vurguladı.[30]

30 Ekim'de Ticaret Bakanı Bolat bu kez Irak'a resmi ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyarette Iraklı mevkidaşı Greyri ile bir araya gelen Bolat, Türkiye ile Irak arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla kurulan Ekonomi ve Ticaret Ortak Komitesinin (ETOK) ikinci dönem toplantısını gerçekleştirdi. Toplantı neticesinde imzalanan ETOK İkinci Dönem Protokolü'ne dair değerlendirmelerde bulunan Ticaret Bakanı Bolat söz konusu protokolün tarife dışı engellerin azaltılması, Türk Standartları Enstitüsü standartlarının kabulü, Ortak Gümrük Komitesinin kurulması ve gümrük alanındaki konu-

[28] Humeyra Pamuk, "Trump Administration Ends Iraq's Waiver to Buy Iranian Electricity", Reuters, 9 Mart 2025.

[29] "وزير الكهرباء ونظيره التركي يتفقان على مضاعفة الطاقة المجهزة عبر خط الربط إلى 600 ميغاواط", Iraqi News Agency, 16 Mart 2025.

[30] Seda Tolmaç, "Türk Müteahhitler Irak'ta Enerjiden Su Teminine Kadar Birçok Projeye Odaklandı", Anadolu Ajansı, 11 Mayıs 2025.

ları birlikte çalışma konusuna ek olarak TIR sistemi kapsamının işletilmesini içerdiğini açıkladı.[31] Ayrıca iki ülke arasındaki dış ticaret hacmini kısa vadede 20 milyar ve orta vadede 30 milyar dolar seviyesine çıkarmayı hedeflediklerini belirtti. Söz konusu toplantıda iki ülke arasında fuarcılık alanındaki iş birliğinin güçlendirilmesi amacıyla Türkiye-Irak Fuarcılık İş Birliği Anlaşması da imzalandı. Ziyaretin bir diğer önemli çıktısı da iki bakanın eş başkanlığında, 19 Türk müteahhitlik firması ile Iraklı işveren idarelerden üst düzey temsilcilerin katılımıyla, Türk firmalarının Irak'ın gelecekteki altyapı projelerinde yer almasına yönelik bir toplantının yapılmasıydı. Irak'ta halihazırda Türk müteahhitlik sektörünün güçlü bir konuma sahip olduğu bilinmektedir. Türk firmaları bugüne kadar Irak'ta toplam 36,6 milyar dolar değerinde 1.145 proje üstlenmiştir. Bu bağlamda Irak, Türk müteahhitlik sektörünün dünya genelinde en fazla proje üstlendiği üçüncü ülke konumundadır.[32]

2025'te Türkiye ile Irak arasında siyasi, güvenlik ve teknik alanlarda yaşanan yakınlaşma ile yoğun temasların iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilere aynı ölçüde yansıdığını söylemek zordur. Irak, Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında dördüncü sıradan beşinci sıraya gerilemiştir. Nitekim 2022'den bu yana Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı üçüncü ülke konumunda bulunan Irak 2025'te İtalya'nın da gerisinde kalarak beşinci sıraya düşmüştür. Bununla beraber Türkiye'nin komşu ülkelere yaptığı ihracat sıralamasında Irak ilk sıradaki yerini korumayı sürdürmüştür.[33] Türkiye'nin Irak ile ticaretine yakından bakıldığında 2025'te önceki üç yıla benzer şekilde kayda değer bir değişim yaşanmadığı görülür (Tablo 1). Bu durgunluk, Bağdat ile Erbil arasındaki sorunların sürüncemede kalmasıyla açıklanabilir. Bununla birlikte Kalkınma Yolu Projesi dahil olmak üzere ekonomik ilişkilerin kurumsallaşması yönünde atılan adımlar ile petrol ihracatı konusundaki düzenlemelere ilişkin Bağdat ile Erbil arasında sağlanabilecek uzlaşma, Irak'ın Türkiye'nin dış ticaretindeki payını artırma potansiyeline sahiptir.

[31] "Türkiye ile Irak Arasında 'JETCO 2. Dönem Protokolü Mutabakatı Zaptı' İmzalandı", İHA, 30 Ekim 2025.

[32] "Ticaret Bakanı Ömer Bolat: 'Türkiye, Irak'ın Yeniden İmarında ve Ekonomik Kalkınmasında Stratejik Ortaktır', T.C. Ticaret Bakanlığı, 31 Ekim 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-omer-bolat-turkiye-irakin-yeniden-imarinda-ve-ekonomik-kalkinmasinda-stratejik-ortaktir, (Erişim tarihi: 11 Ocak 2026).

[33] Serhat Tutak, "Türkiye Komşularına Geçen Yıl 28,4 Milyar Dolarlık İhracat Yaptı", Anadolu Ajansı, 5 Ocak 2026.

TABLO 1. TÜRKİYE'NİN IRAK İLE TİCARETİ (2021-2025, MİLYON DOLAR)						
	İHRACAT	YÜZDE	İTHALAT	YÜZDE	HACİM	DENGE
2021	11.125	4,94	1.664	0,61	12.789	9.461
2022	13.750	5,40	1.419	0,39	15.169	12.331
2023	12.759	4,99	1.498	0,41	14.257	11.261
2024	13.001	4,96	1.827	0,53	14.828	11.174
2025*	12.382	4,50	1.822	0,55	14.204	10.560

Kaynak: TÜİK (Genel Ticaret Sistemi)
* Aralık ithalatı dahil değildir.

Türkiye'nin Irak'a ihracatına konu olan ürün grupları (fasılları) incelendiğinde ihracatın çeşitli sektörlerde gerçekleştiği gözlemlenmektedir. En fazla ihracat yapılan sektörler arasında "hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamuller", "kimyevi maddeler ve mamulleri" ve "mobilya, kağıt ve orman ürünleri" öne çıkmaktadır. Irak ile ticarette bu fasılların toplam ihracat değeri yaklaşık 4 milyar dolar seviyesindedir. Geçtiğimiz yılla mukayese edildiğinde Türkiye'nin Irak'a ihracatında yaşanan takribi 600 milyon dolarlık düşüşte bilhassa "hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamuller" ile "mücevher" fasıllarında görülen gerilemeler etkili olmuştur. Nitekim 2025'te söz konusu fasıllardaki ihracat sırasıyla yüzde 18 ve yüzde 50 oranlarında azalmıştır. "Yaş meyve ve sebze" faslında kaydedilen artış ise bu düşüşü telafi etmeye yetmemiştir. Bu fasıldaki ihracat bir önceki yıla kıyasla 393 milyon dolardan 839 milyon dolara yükselerek yüzde 113'lük bir artış göstermiştir. Bununla birlikte belirtilen sektörlerin dışında 2025'te Türkiye'nin Irak'a ihracatında öne çıkan diğer sektörler "elektrik ve elektronik", "hazır giyim ve konfeksiyon" ile "çelik" olmuştur (Tablo 2).

TABLO 2. TÜRKİYE'NİN IRAK'A İHRACATINDA ÖNE ÇIKAN ÜRÜN GRUPLARI (2024-2025, MİLYON DOLAR)

	2024	2025	DEĞİŞİM (YÜZDE)
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamuller	2.117,6	1.731,7	-18,2
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	1.157,7	1.120,1	-3,2
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	1.142,7	1.208,1	5,7
Elektrik ve Elektronik	810,1	856,3	5,7
Çelik	681,9	582,6	-14,6
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	590,3	521,6	-11,6
Hazır Giyim ve Konfeksiyon	559,6	634,1	13,3
Demir ve Demir Dışı Metaller	549,4	527,5	-4,0
Mücevher	452,3	223,0	-50,7
Yaş Meyve ve Sebze	392,7	838,7	113,6
Makine ve Aksamları	374,8	332,6	11,3
Otomotiv Endüstrisi	289,7	207,8	-28,3
İklimlendirme Sanayii	264,8	258,2	-2,5
Halı	264,1	297,5	12,7

Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi verilerinden derlenmiştir.

* Tablodaki fasıl sıralaması 2025'te 200 milyon dolardan fazla ihracat yapılan fasıllara göre yazılmıştır.

2025'in Ocak-Kasım döneminde Türkiye'nin Irak'tan gerçekleştirdiği ithalatta bir önceki yıla kıyasla ciddi bir değişim yaşanmamıştır. Bununla beraber Türkiye'nin Irak'tan ithalatında en büyük kalemi teşkil eden "mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler" faslı yüzde 6,7'lik artışla 1,59 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. İthalatta geçen yıla nazaran artış görülen diğer fasıllar arasında "bakır ve bakırdan eşya" ile "alüminyum ve alüminyumdan eşya" da öne çıkmaktadır. "Bakır ve bakırdan eşya" faslındaki ithalat 27,2 milyon dolardan 64,8 milyon dolara yükselerek yüzde 138 oranında artarken "alüminyum ve alüminyumdan eşya" faslında ise ithalat 8,4 milyon dolardan 34,6 milyon dolara çıkarak yüzde 312'lik dikkat çekici bir artış göstermiştir (Tablo 3).

TABLO 3. TÜRKİYE'NİN IRAK'TAN İTHALATINDA ÖNE ÇIKAN ÜRÜN GRUPLARI (2024-2025, MİLYON DOLAR)			
	2024*	2025*	DEĞİŞİM (YÜZDE)
Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Bunların Damıtılmasından Elde Edilen Ürünler	1.489,6	1.590,1	6,7
Odun veya Diğer Lifli Selülozik Maddelerin Hamurları, Geri Kazanılmış Kağıt veya Karton (Döküntü, Kırpıntı ve Hurdalar)	54,8	66,0	20,4
Bakır ve Bakırdan Eşya	27,2	64,8	138,2
Alüminyum ve Alüminyumdan Eşya	8,4	34,6	311,9
Ham Postlar, Deriler (Kürkler Hariç) ve Köseleler	8,9	9,5	6,7
Kıymetli veya Yarı Kıymetli Taşlar, Kıymetli Metaller, İnciler, Taklit Mücevherci Eşyası, Metal Paralar	6,4	18,2	184,3

Kaynak: TÜİK
* 2024 ve 2025 verileri Ocak-Kasım dönemine aittir.

2025 yılı, Türkiye'nin Irak ile enerji alanındaki ilişkilerinde köklü bir dönüşümün başlangıcı olarak değerlendirilebilir. 21 Temmuz 2025'te Türkiye 1973'te imzalanan, ek protokollerle geliştirilen ve 27 Temmuz 2026 itibarıyla sona erecek olan Türkiye-Irak Ham Petrol Boru Hattı Anlaşması'ndan tek taraflı olarak çekilme kararı almıştır. Aynı gün Türkiye'nin Irak Petrol Bakanlığına ilettiği yeni enerji anlaşması taslağı kapsamlı ve çok boyutlu bir enerji iş birliği vizyonunu yansıtmıştır. Mezkur taslak yalnızca ham petrol taşımacılığını değil doğal gaz projeleri, hidrokarbon sahalarının geliştirilmesi, rafineri ve petrokimya yatırımları, elektrik üretimi ve iletimi ve enerji ticaretinde çok boyutlu ortaklıkları da içermektedir.[34]

Enerji alanındaki ilişkileri tarihsel bir aşamaya taşıma potansiyeli bulunan bu adımın başarısı, taraflar arasındaki teknik müzakerelerin ötesinde Bağdat-Erbil enerji ihtilafının çözümüne bağlıdır. Bu anlaşmazlığın temelinde ise Bağdat ile Erbil'in üzerinde mutabık kaldığı kapsamlı bir hidrokarbon yasasının halen yürürlüğe koyulamamış olması yer almaktadır. Diğer bir deyişle 2005 Anayasası'nda yer alan muğlak hükümler nedeniyle Bağdat ile Erbil arasında petrol ve doğal gaz gelirlerinin paylaşımı, bu kaynakların hangi yetki çerçevesinde ve kim tarafından ihraç edileceği hususları netlik

[34] Duygu Alhan, "Kalkınma Yolu Projesi Türkiye-Irak Enerji Anlaşmasına Stratejik Zemin Hazırlıyor", Anadolu Ajansı, 1 Ağustos 2025.

kazanmamıştır. Bu belirsizlik yargı süreçleri aracılığıyla çözülmeye çalışılmış ancak giderek siyasallaşan yeni krizlere yol açmıştır. Nitekim IKBY, 2007'de kendi petrol ve doğal gaz yasasını kabul etmiş ve merkezi hükümetin onayı olmaksızın uluslararası enerji şirketleriyle üretim paylaşım anlaşmaları imzalamıştır. Buna karşılık Irak Federal Yüksek Mahkemesi 16 Şubat 2022'de IKBY'nin petrol ve gaz yasasını Anayasa'ya aykırı bularak yok hükmünde saymıştır.[35] Dolayısıyla Türkiye ile Irak arasında öngörülen yeni ve kapsamlı enerji anlaşmasının hayata geçirilmesinin, öncelikle Erbil ile Bağdat arasında bağlayıcı bir hidrokarbon uzlaşısının sağlanmasına bağlı olduğu söylenebilir.

IKBY'den Türkiye'ye petrol sevkiyatının hukuki ihtilaflar sebebiyle durduğunu ifade eden Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin, petrol akışı meselesinin Türkiye ile ilgili değil Irak'ın iç meselesiyle ilintili olduğunun altını çizmiştir. Hüseyin, bir anlaşmaya varılabilmesi için IKBY, merkezi hükümet ve IKBY'de çalışan petrol şirketleri arasındaki görüşmelerin sürdüğünü de hatırlatmıştır. Bu görüşmeler neticesinde 17 Temmuz'da Irak Bakanlar Kurulu, IKBY ile varılan yeni petrol anlaşmasını onaylamıştır. Anlaşma kapsamında IKBY, bölgeden elde edilen tüm petrol gelirlerini Irak Petrol Pazarlama Şirketi'ne (State Organization for Marketing of Oil, SOMO) devretmeyi kabul etmiştir. IKBY'nin günlük en az 230 bin varil petrolü Bağdat'a teslim etmesi öngörülürken üretim artışına bağlı olarak ortaya çıkacak ek miktarın da SOMO'ya aktarılacağı belirtilmiştir. Irak Meclisi 2 Şubat'ta IKBY'de faaliyet gösteren uluslararası petrol şirketlerinin üretim maliyetlerini sübvanse eden bir düzenlemeyi onaylamış ve taşıma maliyetini varil başına 16 dolar olarak belirlemiştir. Bu son anlaşmayla birlikte 25 Mart 2023'te Kerkük-Ceyhan Boru Hattı'ndan kesilen petrol akışının yeniden başlatılmasına yönelik süreçte önemli bir ilerleme kaydedildiği ifade edilebilir. Anlaşmanın özellikle Kasım 2025'te yapılan genel seçimler öncesinde hayata geçirilmesi hem Irak'ta iç siyasi istikrarın korunması hem de meselenin yeni hükümetin kurulması sürecine bırakılmaması açısından önem arz etmektedir. Bu sürecin yeniden işlerlik kazanmasında etkili olan dış dinamiklerden biri ise ABD'nin Irak merkezi hükümetine Kerkük-Ceyhan Boru Hattı'nın faal hale getirilmesi yönünde uyguladığı baskı olmuştur. ABD Dışişleri Bakanı Marco Ru-

[35] Feyzullah Tuna Aygün, "Türkiye-Irak Enerji Sektöründe Yeni Dönemin Başlangıcı: Kapsamlı İş Birliği Arayışı", ORSAM, 31 Temmuz 2025.

bio diplomatik temaslarında bu konuyu sıklıkla dile getirmiştir.[36] Nitekim ABD'nin petrol alıcısı ülkeleri Rus menşeli olmayan petrole yönlendirme politikası, Irak'ta yaklaşık yirmi yıldır süregelen petrol ihracatı anlaşmazlığının çözümüne katkı sunduğu gibi Türkiye'yi de Rus petrolü ithalatını azaltmaya teşvik etmeye yöneliktir.[37]

Nihayet 25 Eylül'de IKBY, petrol üreticisi şirketler, Irak Petrol Bakanlığı ve SOMO arasında varılan anlaşmanın akabinde 27 Eylül'de Kerkük-Ceyhan Boru Hattı'ndan petrol akışı yeniden başlamıştır. IKBY sahalarında üretilen ham petrolün SOMO'ya teslim edilmesi ve boru hattı üzerinden ilk aşamada günlük takriben 200 bin varil petrolün Türkiye'nin Ceyhan Limanı'na taşınması konusunda mutabakata varılmıştır. Kerkük-Ceyhan Boru Hattı'nın iki yılı aşkın süreyle işletilememesi nedeniyle Irak'ın Türkiye'ye petrol ihracatındaki aksamanın ülkeye yaklaşık 28 milyar dolarlık bir maliyet yüklediği hesaplanmaktadır.[38] Irak petrolünün sadece Türkiye'nin iç piyasa talebini karşılamasının ötesinde Ankara'nın enerjide merkez ülke olma hedefinde mühim bir yere sahip olduğunu belirtmek gerekir. Günlük toplam 1,5 milyon varil ham petrol taşıma kapasitesine sahip Türkiye-Irak Ham Petrol Boru Hattı'nın tam kapasiteyle işletilmesi halinde takriben 40 milyar dolarlık bir ticaret potansiyeli ortaya çıkmaktadır. Bu da Irak'ın günlük yaklaşık 4 milyon varillik petrol ihracatının yüzde 40'ının Türkiye üzerinden küresel piyasalara sunulabileceği anlamına gelmektedir.[39]

Irak, bu yıl da Türkiye'nin en fazla ham petrol ithal ettiği ülkeler arasında Rusya'nın ardından ikinci sırada yer almaya devam etti. Türkiye-Irak Ham Petrol Boru Hattı üzerinden uzun süre ham petrol ithalatının durması, Türkiye'nin Irak'tan yaptığı enerji ithalatını büyük ölçüde azalttı. Nitekim 2022'nin Ocak-Ekim döneminde Türkiye'nin Irak'tan ham petrol ithalatı 11 milyon ton seviyesindeyken bu miktar 2023'te 8,8 milyon tona geriledi. 2024'ün aynı döneminde yüzde 57'lik bir düşüşle 3,7 milyon tona indi

[36] Duygu Alhan, "Bağdat-Erbil Uzlaşısının Ardından Gözler Yeniden Irak-Türkiye Petrol Hattına Çevrildi", Anadolu Ajansı, 20 Temmuz 2025.

[37] Haydar Şahin, Heman Hussein Yaseen ve Emrah Akbulak, "Iraklı Uzmanlara Göre Ceyhan Üzerinden Petrol İhracatı Avrupa'nın Enerji Güvenliğini Sağlayacak", Anadolu Ajansı, 2 Ekim 2025.

[38] Haydar Şahin, "IKBY'li Yetkili, Kerkük-Ceyhan Boru Hattının İşletilmemesinin Irak'a Maliyetinin 28 Milyar Dolar Olduğunu Belirtti", Anadolu Ajansı, 9 Eylül 2025.

[39] Handan Kazancı, "Irak'tan Petrol Akışının Yeniden Başlaması Türkiye'nin Enerji Arzına Güç Katacak", Anadolu Ajansı, 29 Eylül 2025.

ve 2025'te ise 3,6 milyon ton olarak gerçekleşti (Tablo 4 ve Grafik 2). Irak 2025'te Türkiye'nin 13,1 milyon ton ham petrol ithal ettiği Rusya'nın açık ara gerisinde kalsa da Türkiye'nin en fazla petrol ithal ettiği ikinci ülke konumunu korudu. Her ne kadar Mart, Nisan ve Eylül aylarında Türkiye'nin Irak'tan gerçekleştirdiği ham petrol ithalatı, bir önceki yılın aynı dönemindeki ortalamanın belirgin biçimde altında kalsa da Irak'tan Türkiye'ye petrol akışı hiçbir ayda 160 bin tonun altına düşmedi. Bu tablo, Türkiye'nin petrol ve doğal gaz tedarikinde kaynak ve ülke çeşitlendirmesine dayalı stratejisinin bir sonucu olarak Irak'ın payının görece azalırken alternatif tedarikçi ülkelerin enerji tedarikinde daha görünür hale geldiğini göstermektedir.

TABLO 4. TÜRKİYE'NİN IRAK'TAN HAM PETROL İTHALATI (2024-2025)

	2024*		2025*		DEĞİŞİM (2024/2025, YÜZDE)
	BİN TON	IRAK'IN PAYI (YÜZDE)	BİN TON	IRAK'IN PAYI (YÜZDE)	
Ocak	275,9	11,40	513,0	21,72	85,94
Şubat	102,6	4,53	506,0	22,55	393,18
Mart	459,4	17,12	160,6	6,41	-65,04
Nisan	492,6	17,91	266,6	9,23	-45,88
Mayıs	264,2	9,23	202,8	8,16	-23,24
Haziran	327,1	11,51	365,4	12,50	11,71
Temmuz	387,1	14,80	495,8	35,70	28,08
Ağustos	487,6	18,40	579,5	20,14	18,85
Eylül	464,7	27,55	209,9	7,66	-54,83
Ekim	494,4	22,67	341,7	12,86	-30,89
Toplam	**3.755,6**	**15,05**	**3.641,7**	**13,69**	**-3,03**

Kaynak: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) petrol piyasası aylık sektör raporlarından derlenmiştir.

* 2024 ve 2025 verileri Ocak-Ekim dönemine aittir.

Grafik 2. Türkiye'nin Irak'tan Ham Petrol İthalatı (Ocak 2024-Ekim 2025, Bin Ton)

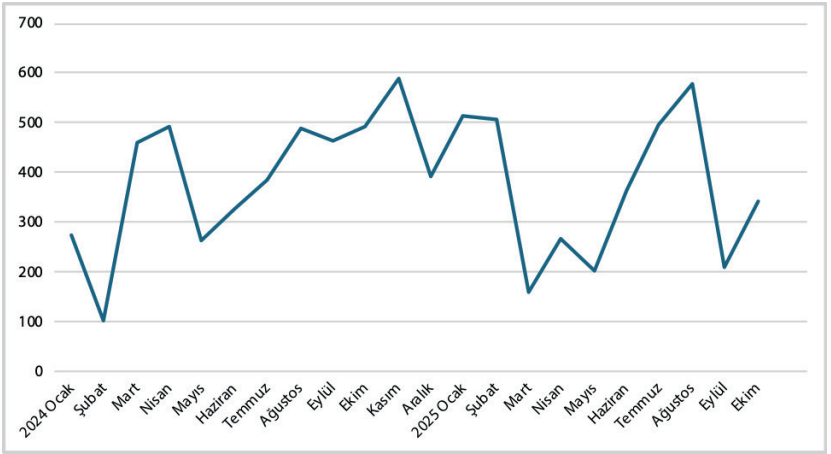

Kaynak: EPDK verilerinden derlenmiştir.

Türkiye'nin 2023'te Kerkük-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı üzerinden petrol akışını durdurması hasebiyle, geleneksel petrol tedarikçisi Irak'ın bıraktığı boşluk 2024'te 12 ve 2025'te de 13 alternatif tedarikçi ülkeyle dolduruldu. Türkiye'nin 2023'ün Ocak-Ekim döneminde gerçekleştirdiği 28,4 milyon tonluk toplam ham petrol ithalatında Irak'ın payı yüzde 32 iken toplam ithalatın 2024'te 27,5 milyon ton ve 2025'te 29 milyon ton olduğu dönemde Irak'ın payı yüzde 13-15 aralığına geriledi (Tablo 4).[40] Irak'tan petrol akışının azaldığı bu iki yıllık dönemde Rusya, açığın kapatılmasında başat rol üstlenirken Suudi Arabistan, Kazakistan, Nijerya ve Libya da Irak'tan temin edilemeyen ham petrolün telafi edilmesinde etkin tedarikçiler olarak öne çıktı (Tablo 5).

TABLO 5. TÜRKİYE'NİN HAM PETROL İTHALATINDA İLK ALTI ÜLKE (2023-2025, MİLYON TON)

	RUSYA	IRAK	KAZAKİSTAN	SUUDİ ARABİSTAN	NİJERYA	LİBYA
2023	7,2	8,8	5,1	1,5	0,9	0,4
2024	13,9	3,7	2,5	1,4	0,8	0,4
2025	13,1	3,6	2,9	2	1,4	1,3

Kaynak: EPDK verilerinden derlenmiştir.

[40] Fatih Oğuzhan İpek, "Türkiye'nin Irak Politikası 2023", *Türk Dış Politikası Yıllığı 2023*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mustafa Caner, (SETA Yayınları, İstanbul: 2024), s. 200.

SONUÇ

2025 yılı, Türkiye'nin Irak politikasında güvenlik ve diplomasiyi eş güdümlü biçimde yürüttüğü, bölgesel sorunlara bölgesel çözümler üretme iradesini pekiştirdiği bir yıl olmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2023'te gerçekleştirdiği Irak ziyareti sonrasında ilişkiler, güvenlik merkezli dar bir çerçevenin ötesine geçerek çok boyutlu ve kurumsallaşmış bir stratejik ortaklık zemininde yeniden şekillenmiştir. Terör örgütü PKK'nın Irak makamlarınca "yasaklı örgüt" ilan edilmesi ve silah bırakma süreçlerine dair yürütülen mekik diplomasisi, terörle mücadelede tarihi bir eşiği temsil etmiştir. Ankara'nın Bağdat ve Erbil ile eş zamanlı yürüttüğü diplomasi, Irak'ı yalnızca terörle mücadele bağlamında değil enerji güvenliği, ticaret, altyapı ve bölgesel entegrasyon açısından da kritik bir aktör olarak konumlandırdığını ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım Türkiye'nin bölgesel sorunların çözümünde dış müdahaleleri sınırlamayı ve yerel aktörler arası iş birliğini teşvik etmeyi amaçlayan daha geniş bir dış politika vizyonuyla da örtüşmektedir. Türkiye, Irak ile ilişkilerinde Bağdat-Erbil dengesini gözeterek bölgesel çözümler üretmeye devam etmiştir. Terör örgütü PKK'nın silah bırakma sürecinde Erbil'in üstlendiği yapıcı rol ve Türkiye'nin Süleymaniye'ye yönelik uçuş yasağını kaldırması, Ankara'nın riskleri yönetirken yumuşak güç unsurları ve ekonomik teşvikleri devreye soktuğunun somut göstergeleri olmuştur. IKBY içindeki siyasi dengeler ile KYB'nin terör örgütü PKK ile yakınlığı ise Türkiye'nin bölgedeki güvenlik stratejisini şekillendirmeyi sürdürmüştür.

Kalkınma Yolu Projesi ise Türkiye'nin Irak'taki jeopolitik etkisini ekonomik araçlar üzerinden artırma stratejisinin somut bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Güvenlik alanında tesis edilen yüksek düzeyli mekanizmalar ile ortak eğitim ve koordinasyon merkezleriyle desteklenen bu ekonomik açılım, Ankara'nın güvenlik-kalkınma ikiliğini birlikte ele alan bütüncül bir Irak politikası izlediğini göstermektedir. Bununla birlikte merkezi hükümet ile Erbil arasındaki yapısal sorunlar –özellikle hidrokarbon yönetimi ve gelir paylaşımı konusundaki anlaşmazlıklar– Türkiye'nin Irak merkezli projelerinin sürdürülebilirliği açısından belirleyici olmaya devam etmektedir.

Ekonomik alanda ise ETOK gibi mekanizmalar ve Türk müteahhitlik sektörünün güçlü konumu Türkiye'nin Irak'taki etki kapasitesini artırmıştır. Yaş meyve ve sebze gibi sektörlerdeki ihracat artışı ticari ilişkilerin esnekliğini koruduğunu göstermektedir. Enerji alanında Türkiye-Irak Ham Petrol

Boru Hattı'nın yeniden işlerlik kazanması ve kapsamlı yeni enerji anlaşması arayışları, Türkiye'nin enerjide merkez ülke olma hedefi ile Irak'ın ekonomik istikrar arayışının kesiştiği stratejik bir zemin oluşturmaktadır. Sonuç olarak Türkiye'nin Irak politikası, askeri araçlarla sınırlı olmayan; ekonomik, diplomatik ve teknik boyutların iç içe geçtiği çok katmanlı bir bölgesel stratejiye dönüşmüştür. Bu dönüşümün başarısı ise büyük ölçüde Irak'ın iç siyasi istikrarının sağlanması ve Bağdat-Erbil uzlaşmasının sürdürülebilirliğine bağlı olacaktır.

KRONOLOJİ

7 Ocak	IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, Türkiye'yi ziyaret ederek Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Fidan ile bir araya geldi.
26 Ocak	Dışişleri Bakanı Fidan, Bağdat'a düzenlediği ziyaret kapsamında Iraklı mevkidaşı Fuad Hüseyin'le görüştü.
8 Mayıs	Irak Başbakanı Sudani Türkiye'ye resmi ziyaret gerçekleştirdi.
1 Temmuz	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Irak Temsilciler Meclisi Başkanı Meşhedani'yi kabul etti.
21 Temmuz	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Irak Başbakanı Sudani ile telefon görüşmesi gerçekleştirdi.
29 Eylül	Kerkük-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'ndan petrol akışı yeniden başladı.
9 Ekim	Cumhurbaşkanı Erdoğan, IKBY Başkanı Neçirvan Barzani'yi Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde kabul etti.
2 Kasım	Dışişleri Bakanı Fidan, Bağdat'a resmi ziyaret gerçekleştirdi.

TÜRKİYE'NİN MISIR POLİTİKASI 2025

İSMAİL NUMAN TELCİ

Prof. Dr., İbn Haldun Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Türkiye-Mısır ilişkileri 2025'te dış politikada ortak politikaların daha koordineli biçimde izlendiği ve stratejik kabul edilebilecek alanlarda iş birliklerinin derinleştiği bir bağlamda gerçekleşmiştir. Bu durum ilişkilerin normalleşmesi sürecinde iki ülke liderlerinin benimsediği yapıcı yaklaşımın bir sonucu olarak görülebilir. Bunun yanında taraflar ilişkilerin güçlendirilmesi konusunda da ortak bir siyasi irade ortaya koymuş ve bu yaklaşımın somut çıktıları 2025'te çok daha hızlı ve görünür hale gelmiştir.

Dış politika bağlamında özellikle Gazze'deki krizin sonlandırılması konusunda Türkiye ve Mısır birlikte hareket ederek hem ABD hem de İsrail üzerinde baskı oluşturmaya çalışmışlar ve bunda da başarılı olmuşlardır. Öte yandan Libya, Sudan ve Somali başta olmak üzere Afrika'da iki ülkenin de doğrudan ya da dolaylı biçimde angaje oldukları siyasi krizlerde yine Ankara-Kahire koordinasyonunun varlığından söz edilebilir.

Stratejik alanlarda iş birliği de iki ülkenin üzerinde yoğun mesai harcadığı bir gündem olmuştur. Bu çerçevede öne çıkan alanlardan birisi savunma

sanayiidir. Bölgesel krizlerin devam ettiği ve özellikle İsrail'in agresif politikalarının daha büyük çatışmaları ortaya çıkarma potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda Ankara ve Kahire'nin savunma kapasitelerini güçlendirmek amacıyla ortak bir vizyon geliştirdikleri görülmektedir. Bu noktada Türkiye'nin başta insansız hava araçları (İHA) olmak savunma sanayii teknolojilerinde kaydettiği ilerlemeyi Mısır ile paylaşma konusundaki olumlu tutumu Kahire tarafından memnuniyetle karşılanmış ve bu bağlamda yeni projelerin temelleri atılmıştır.

Bu bölümde 2025'te Türkiye'nin Mısır politikasında öne çıkan başlıklar olarak dış politikadaki ortak yaklaşımlar ve bunun sahadaki yansımaları, savunma sanayii alanında başlatılan ortaklıklar, ekonomik iş birlikleri ve toplumsal düzeyde öne çıkan dinamikler ele alınmaktadır. Ayrıca iki ülke arasında gerçekleşen üst düzey siyasi etkileşim ve diğer temaslara değinilmektedir. Nitekim bu temaslar iş birliklerinin derinleştirmesinde önemli rol oynarken karar vericiler için teşvik edici bir motivasyon olarak da değerlendirilebilecektir.

ÜST DÜZEY ZİYARETLER VE ORTAK DIŞ POLİTİKA VİZYONU

İki ülke ilişkilerinin hızlı bir ivmeyle gelişmesinde başta devlet başkanları olmak üzere dışişleri ve güvenlik bürokrasisinin önemli rolü olmuştur. Bu irade 2024'te Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Mısır Devlet Başkanı Abdülfettah Sisi'nin karşılıklı ziyaretleriyle güçlü biçimde somut çıktıya dönüşmüştür. İki lider arasındaki diplomatik temaslar 2025'te de devam etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Mısırlı mevkidaşı Sisi arasında Mart, Haziran ve Ekim aylarında telefon görüşmeleri gerçekleşirken bu temaslarda öncelikli konu Gazze olmuştur. İsrail'in katliamlarının durdurulması ve ateşkesin sağlanması konularını müzakere eden iki lider, İsrail'e karşı atılabilecek ortak adımları değerlendirmiştir.[1]

Cumhurbaşkanı Erdoğan Ekim'de İsrail'in Gazze'deki saldırılarının sonlandırılmasını hedefleyen ve ABD öncülüğünde gerçekleştirilen ateşkes anlaşması kapsamında düzenlenen "Barış için Şarm el-Şeyh Zirvesi"ne katılmıştır. Zirve öncesinde dikkat çeken bir gelişme yaşanmıştır. Medyaya yansıyan ha-

[1] "Erdoğan, Sisi'ye Bölgesel Konularda Türkiye ile Mısır Arasında Koordinasyonun Önemini Vurguladı", Şarkul Avsat, 30 Mart 2025; Utku Şimşek, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Mısır Cumhurbaşkanı Sisi ile Telefonda Görüştü", Anadolu Ajansı, 14 Haziran 2025; "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Mısır Cumhurbaşkanı Sisi ile Telefonda Görüştü", Anadolu Ajansı, 9 Ekim 2025.

berlere göre Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın uçağının Şarm el-Şeyh'e inişinden hemen önce İsrail Başbakanı Netanyahu'nun da zirveye katılacağı bilgisi Türk tarafına iletilmiştir. Bu durumu net bir şekilde reddeden Cumhurbaşkanı Erdoğan, Netanyahu'ya meşruiyet kazandıracak bu girişimin gerçekleşmesi durumunda kendisinin zirveye katılmayacağını Dışişleri Bakanı Hakan Fidan aracılığıyla ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio'ya iletmiştir. İzleyen dakikalarda Netanyahu'nun zirveye katılmayacağı açıklanınca Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın uçağı Şarm el-Şeyh'e iniş yapmıştır.[2] ABD Başkanı Donald Trump dahil birçok devlet başkanının katıldığı zirvede Gazze'de ateşkes mutabakatı ABD, Türkiye, Mısır ve Katar liderlerince imzalanmıştır.[3]

Ankara-Kahire ilişkilerinde Dışişleri Bakanı Fidan'ın aktif temasları da yakınlaşmanın kurumsallaşmış bir iş birliği formatına dönüşmesinde önemli etken olmuştur. Bu bağlamda Dışişleri Bakanı Fidan önce Mart'ta İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ve Arap Birliği Gazze Temas Grubu toplantısına katılmak üzere ve daha sonra da Ağustos'ta ikili temaslarda bulunmak için Mısır'a ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret kapsamında Mısırlı mevkidaşıyla görüşen Dışişleri Bakanı Fidan ayrıca Mısır Devlet Başkanı Sisi tarafından El-Alameyn Sarayı'nda kabul edilmiştir. Dışişleri Bakanı Fidan'ın görüşmelerindeki ana gündemi Türkiye ve Mısır olarak Gazze'deki İsrail katliamlarının durdurulması hususunda atılabilecek ortak adımlar oluşturmuştur. Bunun yanında Libya, Sudan ve Somali başta olmak üzere Kuzey Afrika, Doğu Afrika ve Sahel Kuşağı'nda istikrarın sağlanabilmesi konularında Ankara ve Kahire'nin ne tür ortaklıklar yürütebileceği de ele alınmıştır.[4]

Benzer şekilde Mısır dışişleri bakanı da 2025 boyunca yoğun bir Türkiye mesaisi gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda önce Şubat'ta ikili temaslar kapsamında Türkiye'ye gelen Dışişleri Bakanı Bedir Abdülati, daha sonra Haziran'da İİT Dışişleri Bakanları Konseyi kapsamında İstanbul'da Dışişleri Bakanı Fidan'la görüşmüştür. Türkiye-Mısır Ortak Planlama Grubu Birinci Toplantısı kapsamında Kasım'da Ankara'ya gelen Abdülati yaptığı açıklamada Gazze'de sağlanan ateşkeste Türkiye ile Mısır'ın kritik rol oynadığını ifade

[2] "Cumhurbaşkanı Erdoğan Haberi Alınca Uçağı İndirmedi: Netanyahu'nun Katılımı İptal Edildi", *Yeni Şafak*, 13 Ekim 2025.

[3] Merve Yıldızalp Yormaz ve İrem Demir, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, 'Barış için Şarm El-Şeyh Zirvesi'ne Katılmak Üzere Mısır'da", Anadolu Ajansı, 13 Ekim 2025.

[4] "Dışişleri Bakanı Hakan Fidan Mısır Cumhurbaşkanı Sisi ile Görüştü", A Haber, 9 Ağustos 2025.

ederek imzalanan ateşkes anlaşmasının iki ülkenin kriz alanlarındaki ortak tutumunun belirleyici sonuçlar doğurabileceğine açık bir örnek teşkil ettiğini vurgulamıştır. Mısır dışişleri bakanı ayrıca Libya, Somali ve Sudan'da da Türkiye ile örtüşen dış politika önceliklerine sahip olduklarını ifade etmiştir.[5] Toplantılar sonrasında Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan açıklama iki ülke arasındaki çok yönlü iş birliğini ve ortak dış politika vizyonunu kapsamlı biçimde yansıtmıştır.[6]

Üst düzey temaslar kapsamında Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanı İbrahim Kalın'ın da 2025 boyunca yoğun bir Mısır mesaisi yürüttüğü görülmüştür. Gazze'deki ateşkes sürecinde başat ülkelerden olan Türkiye'yi temsilen Mısır'da yapılan toplantılara MİT Başkanı Kalın da katılmıştır. Bu çerçevede MİT Başkanı Kalın 8 Ekim'de Şarm el-Şeyh'te yürütülen müzakerelere iştirak ederek anlaşmanın nihai halinin verildiği toplantıda yer almıştır. Bu kritik ziyaret kapsamında MİT Başkanı Kalın, ABD, Katar, Mısır ve Hamas temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirmiştir.[7]

Anlaşmanın imzalanmasını takip eden süreçte de MİT Başkanı Kalın'ın Mısır temasları sürmüştür. MİT Başkanı Kalın, Katar Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdurrahman Sani ve Mısır Genel İstihbarat Servisi Başkanı Hasan Reşat ile Gazze'deki son durumu değerlendirmek üzere 25 Kasım'da Kahire'de bir araya gelmiştir.[8]

ASKERİ İŞ BİRLİKLERİ VE SAVUNMA SANAYİİ ORTAKLIKLARI

Türkiye ve Mısır arasında iş birliklerinin güçlenmesine yönelik yapıcı tutum siyasi ve diplomatik ortaklıkların yanında askeri iş birliklerinin de önünü açmıştır. Bu bağlamda iki ülkenin üst düzey güvenlik yetkililerinin yoğun etkileşim içerisinde olduğu görülmüştür. 2025'te bu çerçevede öne çıkan ilk görüşme Genelkurmay Başkanlıkları seviyesinde düzenlenen Türkiye-Mısır

[5] "Mısır Dışişleri Bakanı: Mısır-Türkiye Ortaklığı Bölgedeki Krizlerin Çözümüne Olumlu Katkı Sağlıyor", Anadolu Ajansı, 12 Kasım 2025.

[6] "Türkiye ve Mısır Dışişleri Bakanlarının Ortak Bildirisi, 12 Kasım 2025, Ankara", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 12 Kasım 2025, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-misir-ortak-bildiri-11-kasim-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 12 Mart 2026).

[7] Sümeyye Dilara Dinçer, "MİT Başkanı Kalın, Gazze'de Ateşkes Müzakereleri için Mısır'a Gidecek", Anadolu Ajansı, 7 Ekim 2025.

[8] Gökhan Çeliker, "MİT Başkanı Kalın, Kahire'de Katarlı ve Mısırlı Yetkililerle Gazze'deki Son Durumu Görüştü", Anadolu Ajansı, 25 Kasım 2025.

Üst Düzey Askeri Diyalog Toplantısı'nın ilki kapsamında gerçekleşmiştir. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Metin Gürak'ın davetlisi olarak Türkiye'ye gelen Mısır Genelkurmay Başkanı Korgeneral Ahmed Fethi İbrahim Halife ve beraberindeki heyet Ankara'daki Genelkurmay Karargahında Türk muhataplarıyla bir araya gelmiştir.[9]

İki ülke arasında savunma alanındaki iş birlikleri askeri tatbikatlarda da kendisini göstermiştir. Bu bağlamda 23 Haziran-4 Temmuz 2025 arasında düzenlenen Anadolu Kartalı Tatbikatı'na Mısır'ın ilk kez fiili olarak katılması bu anlamda önemli bir gelişme olmuştur. İki ülke yakınlaşmasının askeri alandaki yansımalarının bir başka göstergesi ise Türkiye ve Mısır donanmalarının Akdeniz'de gerçekleştirdikleri geniş kapsamlı tatbikattır. 22-26 Eylül arasında Türkiye-Mısır Dostluk Denizi-2025 Su Üstü Harekatı Özel Tatbikatı'na iki ülke donanmalarından çok sayıda askeri araç katılmıştır.[10] İki ülke ordularının özellikle Doğu Akdeniz'de daha fazla koordinasyon ve eş güdüm içerisinde hareket etmesine destek olmak amacıyla gerçekleştirilen tatbikat, Ankara ile Kahire arasındaki yakınlaşmanın güçlendiğini de ortaya koymuştur.[11]

Tatbikatın 13 yıl aradan sonra iki ülke arasında Doğu Akdeniz'de düzenlenen ilk tatbikat olması özellikle son dönemde agresif politikalarıyla öne çıkan İsrail gibi bölge ülkeleri için Türkiye-Mısır dayanışmasının güçlü bir mesajı olarak görülmüştür.[12] Nitekim kimi uluslararası yayın organları tatbikat sonrası yaptıkları analizlerde Ankara-Kahire yakınlaşmasının önemli bir tetikleyicisinin İsrail tehdidinin giderek daha somut bir hale gelmesi olduğu değerlendirmesini yapmıştır.[13]

[9] Utku Şimşek, "Türkiye-Mısır Üst Düzey Askeri Diyalog Toplantısı'nın İlki Ankara'da Yapıldı", Anadolu Ajansı, 8 Mayıs 2025.

[10] "Türkiye-Mısır Dostluk Denizi-2025 Su Üstü Harekatı Özel Tatbikatı", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 22 Eylül 2025, https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/ddf311c09a1f4c3c-88174184dca58d06, (Erişim tarihi: 12 Mart 2026).

[11] İsmail Numan Telci, "Türkiye-Mısır Askeri Tatbikatı ve Doğu Akdeniz'de Yenilenen İttifaklar", Anadolu Ajansı, 24 Eylül 2025.

[12] "Türkiye ve Mısır, 13 Yıl Sonra Doğu Akdeniz'de Ortak Tatbikat Yapacak", The Cradle Türkiye, 18 Eylül 2025, https://thecradleturkiye.com/articles/turkiye-ve-misir-13-yil-sonra-dogu-akdenizde-ortak-tatbikat-yapacak, (Erişim tarihi: 12 Mart 2026).

[13] "Explainer: How is Israeli 'Threat' Triggering Deeper Turkey-Egypt Defence Ties?", BBC, 4 Kasım 2025.

İki ülke arasında askeri açıdan iş birliği yapılan alanlardan bir diğeri de savunma sanayii alanı olmuştur.[14] Türkiye'nin son yıllarda başta İHA'lar olmak üzere savunma teknolojileri alanında kaydettiği ilerleme, bölgedeki birçok aktör gibi Mısır'ın da dikkatini çekmiştir. Öte yandan askeri kapasitesini güçlendirmek isteyen Mısır, Türkiye için önemli bir pazar konumundadır. Bu bağlamda iki ülkenin savunma sanayii alanında iş birliğini artırması ekonomik ilişkilerin yoğunlaşması ve ticaret hacminin artması hedefi doğrultusunda da önem arz etmektedir.

2025'te Türkiye ve Mısır arasında savunma sanayii ve teknolojileri bağlamında somut iş birliklerinin hayata geçirildiği görülmektedir. Bu kapsamda en önemli gelişmelerden birisi Mısır'ın Türkiye'nin insansız uçak projesi olan KAAN'a üretici olarak katılması konusunda iki ülkenin mutabakata vardığının açıklanması olmuştur. Mısır Genelkurmay Başkanı Ahmed Halife'nin Mayıs'taki ziyaretinde bu hususta görüşmeler gerçekleştirdiği ve yine diğer savunma sanayii ortaklıkları için ilgili kurumları ziyaret ettiği bildirilmiştir.[15]

Türkiye ile Mısır arasında savunma sanayii iş birliklerinin başlıca aktörlerinden birisi de HAVELSAN'dır. HAVELSAN ile Mısır'daki Arap Endüstriyel Organizasyonuna bağlı şirketlerden olan Kadir Fabrikası arasında insansız kara aracı (İKA) üretimi konusunda iş birliği anlaşması imzalanmıştır.[16] Ağustos'ta imzalanan bir başka anlaşmayla yine HAVELSAN ve Arap Sanayileşme Otoritesi arasında otonom İHA'ların ortak üretimi konusunda stratejik iş birliği yürütülmesine yönelik somut bir adım atılmıştır. Bu çerçevede HAVELSAN'ın BAHA ve DORA isimli platformlarının Mısır ordusunun modernizasyonunda önemli işlev görmesi beklenmektedir.[17] Bu anlaşmaların ilk somut çıktıları ise Mısır'da Kasım'da düzenlenen EDEX 2025 savunma fuarında sergilenmiştir. Fuar kapsamında HAVELSAN'ın Arap Sanayileşme

[14] İsmail Numan Telci, "Türkiye-Mısır İlişkilerinde Stratejik İş Birliği Alanı Olarak Savunma Sanayii", *Kriter*, Cilt: 10, Sayı: 104, (Eylül 2025).

[15] "Mısır ve Türkiye, KAAN Savaş Uçağında Ortak Adım Atıyor", *Forbes Türkiye*, 19 Ağustos 2025.

[16] Safiye Karabacak, Ekrem Biçeroğlu ve Muhammed Emin Canik, "Türkiye ile Mısır İnsansız Kara Araçları Üretiminde İşbirliği Yapacak", Anadolu Ajansı, 26 Mart 2025.

[17] "HAVELSAN'dan Mısır ile Otonom İHA Ortak Üretimi için Stratejik İş Birliği Anlaşması", Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı, 27 Ağustos 2025, https://tskgv.org.tr/savunma-sanayi-i-gundem/havelsandan-misir-ile-otonom-iha-ortak-uretimi-icin-stratejik-is-birligi-anlasmasi, (Erişim tarihi: 12 Mart 2026).

Otoritesi ile birlikte ürettiği HAMZA-1 İHA ve AKREP İKA tanıtımı gerçekleştirilmiştir.[18]

Türkiye, savunma sanayii iş birliklerinin artan ivmeyle devam etmesine paralel olarak önde gelen kurumlarının Mısır'daki varlığını kalıcı hale getirme amacıyla girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Bu kapsamda Türk savunma sanayiinin öncü şirketlerinden ASELSAN, Kahire'de ASELSAN Egypt adıyla bir temsilcilik açmıştır. ASELSAN Genel Müdürü Ahmet Akyol bu hususta açıklamasında Türkiye'nin en büyük sanayi firmasının artık Mısır'da fiziken varlık göstereceğini, bu sayede Mısır Silahlı Kuvvetleri ve Mısırlı son kullanıcıların ASELSAN'ın Mısır temsilciliği üzerinden doğrudan hizmet alabileceklerini ifade etmiştir.[19]

EKONOMİK VE KÜLTÜREL İLİŞKİLER

Türkiye ile Mısır arasındaki olumlu ilişki dinamiğinin en önemli unsurları arasında ekonomi gelmektedir. İki ülkenin 2013-2023 arasında ciddi kriz yaşadığı dönemde dahi ekonomik ilişkilerini güçlü biçimde sürdürdüğü düşünüldüğünde, normalleşme sonrası süreçte bu ilişkilerin çok daha yoğun bir etkileşim zemininde gelişeceği tahmin edilebilirdi. Nitekim 2024'te iki ülke liderlerinin yaptıkları ziyaretlerde halihazırda 8 milyar dolar seviyesinde olan karşılıklı ticaret hacminin 15 milyar dolara çıkarılmasının hedeflendiği duyurulmuştu.

Türkiye ve Mısır bu hedefe ulaşma doğrultusunda girişimlerini artırırken 2025'te birçok sektörden iki ülke temsilcisi bir araya gelmiş ve karşılıklı ticareti artırma noktasında bir seferberlik ilan edilmiştir. Bu noktada Dünya Türk İş Konseyi'nin Mısır temsilcisi Osman Evren Arıkan yaptığı açıklamada Türk iş adamlarının Mısır'ı sadece bir pazar olarak görmediğini aynı zamanda Afrika'ya açılan bir üretim üssü olarak değerlendirdiklerini belirtmiştir. Dış Ekonomik İlişkiler Konseyi Mısır temsilcisi Mustafa Denizer ise Türkiye'nin Mısır'daki yatırımlarının 3,5 milyar dolar seviyesinde olduğunu ifade ederek tekstil, konfeksiyon, beyaz eşya, perakende, plastik ve turizm gibi sektörlerde halen çok daha ciddi bir potansiyel olduğunu vurgulamıştır.[20]

[18] "HAVELSAN ve AOI İş Birliğiyle Geliştirilen İnsansız Sistemler EDEX 2025'te Tanıtıldı", HAVELSAN, 27 Kasım 2025.

[19] Esat Fırat ve Amer Fouad Fouad Solyman, "ASELSAN, Mısır'da 'Aselsan Egypt' Adıyla Temsilcilik Ofisi Açtı", Anadolu Ajansı, 3 Aralık 2025.

[20] Mert Davut, Sehernur Karsu ve Amer Fouad Fouad Solyman, "Türkiye ile Mısır 15 Milyar Dolarlık Ticaret Hedefi için Yeni İşbirliklerine Odaklandı", Anadolu Ajansı, 30 Ocak 2025.

Bu kapsamda Türk sektör temsilcileri ve firmalarının Mısır'da birçok faaliyete katıldıkları görülmüştür. Bu anlamda örnek vermek gerekirse Şubat'ta düzenlenen ve 90'a yakın uluslararası şirketin katıldığı 76. Kahire Tekstil Fuarı'nda en büyük katılım gösteren ülkelerden birisi Türkiye olmuştur. Tekstil alanında Mısır'daki imkan ve fırsatları değerlendirmeye çalışan en az 15 Türk şirketi fuara katılım sağlamıştır. Fuarın açılış konuşmasını gerçekleştiren Mısır Ticaret Odaları Federasyonu Genel Sekreteri Alaa Ezz, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile mutabakata varılarak 5 milyon metrekarelik alanda endüstri bölgesi kurulacağının müjdesini de vermiştir.[21] Mısır'ın bu teşvikleri Türkiye'den her yıl çok daha fazla tekstil firmasının bu ülkeye kayması sonucunu doğurmuştur. Mısır Sanayi Federasyonu Hazır Giyim ve Tekstil Odası Başkanı Muhammed Abdusselam yaptığı açıklamada 2025'te en az 50 Türk firmasının fabrika satın alarak ya da sıfırdan imalata başlayarak Mısır'a taşındığını ifade etmiştir. Bu durum Mısır'ın ihracat gelirlerine de doğrudan yansımıştır. Mısır Hazır Giyim İhracat Konseyi tarafından açıklanan verilere göre Mısır'ın hazır giyim ihracatı 2025'in ilk sekiz ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 23 artarak 2,21 milyar dolara ulaşmıştır.[22]

Yıl içerisindeki temaslara ilaveten Ticaret Bakanı Ömer Bolat Aralık'ta Mısır'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Türkiye-Mısır Yüksek Düzeyli Ticari İstişare Mekanizması 2. Dönem Toplantısı kapsamında Mısır'a gelen Ticaret Bakanı Bolat, yaptığı açıklamada "yatırımların karşılıklı güçlendirilmesi, teknik konularda iş birliğinin derinleştirilmesi ve iş çevrelerinin karşılaştığı sorunların çözümüne yönelik somut adımların kapsamlı şekilde ele alındığını" ifade etmiştir.[23]

Türkiye ile Mısır arasında ticari ilişkilerin önemli bir boyutunu da deniz taşımacılığı alanı oluşturmuştur. Bu bağlamda öne çıkan temaslardan birisi Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu'nun Kasım'da Mısır'da düzenlenen TransMEA 2025 Ortadoğu ve Afrika Bölgesi Akıllı Ulaşım, Lojistik ve Altyapı Fuarı ve Forumu'na katılımı olmuştur. Denizcilik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Ekim 2025'e ilişkin konteyner ve yük taşımacılığı

[21] "Türk Tekstil Firmaları Mısır'da: Stratejimizin Omurgası Olacak", Haber7 EkoTrent, 14 Şubat 2025.

[22] "Mısır, Türk Yatırımları Sayesinde İhracatta Rekor Kırdı", Patronlar Dünyası, 16 Ekim 2025.

[23] Seda Tolmaç, "Türkiye-Mısır Yüksek Düzeyli Ticari İstişare Mekanizması 2. Dönem Toplantısı Yapıldı", Anadolu Ajansı, 3 Aralık 2025.

verilerini de değerlendiren Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Uraloğlu, Mısır'ın bu anlamda Türkiye'nin en önemli ortaklarından birisi olduğunu vurgulamıştır. Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Uraloğlu yaptığı açıklamada "Ekim ayında deniz yolu ile limanlarımıza en fazla konteynerin geldiği ülke 88 bin 476 TEU ile Mısır olmuştur. Mısır'ı sırasıyla 48 bin 419 TEU ile Yunanistan limanlarından ve 36 bin 335 TEU ile Çin limanlarından gelen konteyner taşımaları takip etmiştir" ifadelerini de kullanmıştır. Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Uraloğlu ayrıca Türk limanlarından deniz yoluyla yurt dışına gitmek üzere yapılan konteyner yüklemelerinde de ilk sırayı 93 bin 58 TEU ile yine Mısır'ın aldığını belirterek Türkiye ile Mısır arasında deniz ticaretinin giderek güçlendiğini vurgulamıştır. Mısır'ı sırasıyla 43 bin 192 TEU ile Çin'e ve 33 bin 316 TEU ile İtalya'ya yapılan konteyner taşımalarının takip ettiğini bildiren Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Uraloğlu bu bağlamda Türkiye ile Mısır arasındaki artan potansiyele şöyle dikkat çekmiştir:

> Böylece, Ekim'de Türk limanlarındaki konteyner taşımacılığında Mısır, hem yükleme hem boşaltmada ilk sırada yer aldı. Sadece bir ayda 181 bin 534 TEU konteyner, Mısır bağlantılı olarak işlem gördü. Limanlarımızda elleçlenen konteynerlerin yüzde 15'inden fazlası Mısır bağlantılı taşımacılık kapsamında gerçekleşti.[24]

Türkiye ile Mısır arasındaki yakınlaşma kültür alanındaki etkileşimlerin yoğunlaşmasına da öncülük etmiştir. Bu kapsamda Mısır Eski Eserler ve Turizm Bakanı Şerif Fethi Şubat'ta Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Fethi'nin ziyareti sırasında düzenlenen törende 1998'de yabancı uyruklu bir kişinin Türkiye'ye getirdiği ve Mısır'a ait olduğu anlaşılan 152 tarihi eserin iadesi gerçekleştirilmiştir.[25] Ziyaret kapsamında Doğu Akdeniz Uluslararası Turizm ve Seyahat Fuarı'na katılan Fethi, Anadolu Ajansı'na yaptığı açıklamada iki ülke arasındaki turist akışının artırılmasının öncelikli hedefleri arasında olduğunu ifade ederek bu alandaki iş birliğinin geliştirilmesi gerekliliğini belirtmiştir. 2024'te Mısır'dan Türkiye'ye 250 bin ve Türkiye'den Mısır'a 235 bin civarında turistin seyahat ettiğini belirten Fethi bu sayının çok rahatlıkla iki katına çıkarılabileceğini vurgulamıştır. Bu noktada uçuşların sayısının artırılmasının gerekliliğini belirten Mısırlı bakan, Türkiye'den turizm profesyonellerinden oluşan bir heyeti Mısır'da ağırlayacak-

[24] "Bakan Uraloğlu, Mısır'da 'Transmea 2025' Açılışına Katıldı", *Hürriyet*, 9 Kasım 2025.

[25] "'Türkiye'den Mısır'a ait 152 Eser İade Edildi", *Yeni Şafak*, 7 Şubat 2025.

larını ifade etmiş ve bu noktada tanıtıma daha fazla yatırım yapacaklarının işaretini vermiştir.[26]

Kültürel iş birlikleri kapsamında bir diğer ziyaret de Türkiye'den Mısır'a gerçekleşmiştir. Mısır Kültür Bakanı Ahmed Fuad Henu'nun daveti üzerine bu ülkeye giden Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy ve beraberindeki heyet Kahire'de temaslarda bulunmuştur. Görüşmede iki ülke bakanlarının ortak sanat projeleri, festival katılımları ve kültürel mirasın korunması gibi alanlarda iş birliğini güçlendirme konusunda mutabık kaldıkları açıklanmıştır.[27] Kültür ve Turizm Bakanı Ersoy 2025 içerisinde Mısır'a ikinci ziyaretini Kasım'da gerçekleştirmiştir. Mısır'ın en önemli kültürel projelerinden birisi olan Kahire'deki Büyük Mısır Müzesi'nin açılışına katılan Kültür ve Turizm Bakanı Ersoy açıklamasında kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının iki ülke arasındaki dostluğu güçlendirdiğini ifade etmiştir.[28]

SONUÇ

Türkiye'nin Mısır'a yönelik 2025 politikaları, iki ülke arasında süregiden normalleşme ikliminin somut politikalar ve çıktılara dönüştüğü bir düzlemde gerçekleşmiştir. Bu nedenle 2025'in iki ülke arasındaki ilişkilerin derinleşmesi ve kapsamlı bir stratejik ortaklığa dönüşmesi açısından büyük önem taşıdığı ifade edilebilir. 2023'te başlayan normalleşme sürecinin karşılıklı üst düzey siyasi irade, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Mısır Devlet Başkanı Sisi'nin yapıcı yaklaşımlarının da etkisiyle bir diplomatik yakınlaşmanın ötesine geçerek askeri, ekonomik ve kültürel boyutları olan çok yönlü bir iş birliği düzlemine taşındığı söylenebilir. Başta Gazze olmak üzere Sudan, Somali ve Libya gibi kriz alanlarında eş güdümlü hareket edilmesi ve bölgede İsrail'in politikalarına karşı ortak tutum alınması, Ankara ile Kahire'nin bölgesel istikrar arayışında önemli rol üstlenebileceğini göstermektedir.

Askeri iş birlikleri ve savunma sanayii alanında yaşanan gelişmeler, ilişkilerin en somut çıktılarının görüldüğü alanlar olarak belirtilebilir. Bu çerçevede iki ülke ordularının katılımıyla düzenlenen ortak askeri tatbikatlar, Mısır'ın

[26] Sibel Morrow, "Mısır Türkiye ile Turizmde İşbirliğini Genişletmek İstiyor", Anadolu Ajansı, 7 Şubat 2025.

[27] "Mısır ve Türkiye Kültürel İşbirliğini Derinleştiriyor", The Wall Africa Journal Türk, 6 Mayıs 2025.

[28] "Ersoy Kahire'de Büyük Mısır Müzesi Açılışında", Turizm Politika, 3 Kasım 2025, https://www.turizmpolitika.com/haber/ersoy-kahirede-buyuk-misir-muzesi-acilisinda, (Erişim tarihi: 12 Mart 2026).

Türkiye'nin İHA, İKA ve özellikle yeni nesil savaş uçağı KAAN projelerine dahil olma konusundaki istekliliği, iki ülkenin savunma kapasitelerini güçlendirme ve entegre etme bağlamında kritik önem arz etmektedir. Bu iş birlikleri sayesinde Ankara ve Kahire güvenlik ihtiyaçlarını birlikte karşılama yolunda önemli adımlar atmış olacaklardır.

Normalleşme sürecinin somut çıktılarının görüldüğü bir diğer alan ise ekonomidir. 15 milyar dolarlık karşılıklı ticaret hedefi doğrultusunda iki ülke siyasileri, bürokratları ve iş dünyası temsilcileri yoğun temaslar gerçekleştirmiştir. Bu süreçte özellikle tekstil sektöründeki yatırım ve üretim iş birlikleri dikkat çekici bir ivme kazanmıştır. Ayrıca deniz ticaretinde Mısır'ın Türkiye'nin en büyük ortağı haline gelmesi ekonomik ilişkilerin hacim ve derinlik kazandığının açık bir göstergesi olmuştur. Son olarak kültürel ve sosyal iş birlikleri ve etkileşimler de ilişkilerin toplumsal temelini güçlendiren unsurlar olarak öne çıkmıştır. Tarihi eser iadeleri, ortak kültür projeleri ve turizm akışını artırmaya yönelik girişimler iki ülke halkları arasındaki bağları pekiştirmeyi amaçlamaktadır.

Sonuç olarak yaşanan gelişmeler ve karşılıklı temaslar ışığında değerlendirildiğinde, 2025'in Ankara-Kahire ilişkilerinde dinamik bir iş birliği gündeminin somut çıktılarının hayata geçirildiği bir yıl olduğu ifade edilebilir. Bu çerçevede 2025, iki ülkenin dış politikada örtüşen vizyonlarının şekillendirdiği stratejiler sayesinde bölgesel güvenlik başta olmak üzere çeşitli alanlarda eş güdüm içinde hareket ettiği ve taraflar arasındaki ilişkilerin stratejik niteliğinin daha belirgin hale geldiği bir yıl olarak kayıtlara geçmiştir. Bilhassa iki ülke arasındaki askeri iş birlikleri ve savunma sanayii gibi stratejik sektörlerde yaşanan yakınlaşmaların bölgesel politikalarda oyun değiştirici yeni ittifakları teşvik edebileceği de söylenebilir. Bu bağlamda iki ülkenin üzerinde hemfikir oldukları ortak çıkarlar, ilişkilerin bu olumlu seyrinin gelecek yıllarda da sürdürülmesi için sağlam bir zemin sunmaktadır.

KRONOLOJİ

7 Şubat	Mısır'a ait 152 tarihi eser İstanbul'da düzenlenen ve Mısır eski eserler ve turizm bakanının da katıldığı bir törenle bu ülkeye iade edildi.
9 Ağustos	Dışişleri Bakanı Fidan, Mısır'a bir ziyaret gerçekleştirdi ve bu kapsamında El-Alameyn Sarayı'nda Mısır Devlet Başkanı Sisi tarafından kabul edildi.

27 Ağustos	Türkiye'nin önde gelen savunma sanayii şirketlerinden HAVELSAN, Mısır'ın en büyük savunma sanayii şirketlerinden olan Arap Sanayileşme Otoritesi ile ortak İHA üretilmesi konusunda anlaşma imzaladı.
22 Eylül	Türkiye-Mısır Dostluk Denizi-2025 Su Üstü Harekatı Özel Tatbikatı, Türkiye ve Mısır silahlı kuvvetlerinin katılımıyla başladı.
8 Ekim	MİT Başkanı Kalın, Gazze'de ateşkesi öngören anlaşmanın son detaylarını görüşmek üzere Mısır'ın Şarm el-Şeyh şehrine gitti.
13 Ekim	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Gazze'de ateşkesi öngören "Barış için Şarm el-Şeyh Zirvesi" toplantısına katılmak üzere Mısır'a gitti.
5 Aralık	Türkiye'nin en büyük savunma sanayii şirketi ASELSAN, Mısır'ın başkenti Kahire'de bir temsilcilik açtı.

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKASI 2025

FİLİZ CİCİOĞLU

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

GİRİŞ

Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkileri 2025'te bir önceki yıldan çok farklı bir seyir izlememiştir. Savaşlar ve jeopolitik gelişmeler (özellikle Rusya-Ukrayna savaşı ve Ortadoğu'daki krizler) tarafları stratejik bir gereklilik olarak yakınlaşmaya iterken demokrasi ve hukuk alanındaki siyasi engeller nedeniyle tam üyelik hedefi fiilen askıda kalmaya devam etmiştir. Nitekim katılım müzakerelerinin başladığı 2005'ten bu yana yirmi yıl geçmesine rağmen müzakere süreci 2016'da en son açılmış olan fasılla birlikte fiilen tıkanmış ve bu nedenle üyelik yerine alternatif iş birliği modelleri daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Bu ortamda Türkiye, AB tarafından göç yönetimi, enerji güvenliği, bölgesel istikrar ve ticaret gibi alanlarda vazgeçilmez bir ortak olarak tanımlanırken taraflar arasındaki siyasal sorunlar ise devam etmiştir.

2025 boyunca gözlemlenen gelişmeler Ankara-Brüksel ilişkilerinin normatif üyelik çerçevesinden giderek uzaklaşarak karşılıklı bağımlılık ve jeopolitik zorunluluklar temelinde şekillenen bir ilişki modeline dönüştüğünü

göstermektedir. Gümrük Birliği'nin güncellenememesi, vize serbestisi sürecindeki yapısal tıkanma ve katılım müzakerelerinin fiilen askıda kalması, bu dönüşümün kurumsal boyutunu ortaya koyarken; göç yönetimi, güvenlik iş birliği ve bölgesel krizlerdeki koordinasyon, ilişkinin işlevsel ve zorunlu boyutunu oluşturmaktadır.

Bu bölüm 2025 boyunca Türkiye-AB ilişkilerini belirleyen başlıca siyasi, ekonomik ve jeopolitik gelişmeleri olay merkezli bir yaklaşımla ele almakta; ilişkilerin mevcut seyrini şekillendiren temel kırılma noktalarını, kronolojik akış ve tematik başlıklar üzerinden incelemektedir. Böylece ilişkilerin 2025 itibarıyla ulaştığı yapısal konumu, geçici dalgalanmalardan ziyade kalıcı dönüşüm dinamikleri çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

SİYASİ İLİŞKİLER VE DIŞ POLİTİKA

Bu başlık altında Avrupa Komisyonu Türkiye Raporu, karşılıklı ziyaretler ve diplomatik temaslar ile güvenlik ve savunma alanındaki iş birliği fırsatları ele alınmaktadır.

AVRUPA KOMİSYONU TÜRKİYE RAPORU

Avrupa Komisyonu tarafından aday ülkeler için her yıl yayımlanan ülke raporlarının Türkiye ile ilgili kısmı Kasım'da kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu yılki raporda Türkiye'nin hem aday ülke hem de AB için kilit bir stratejik ortak olduğu yinelenmekle birlikte demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında Ankara'ya yönelik eleştiriler devam etmiştir. Özellikle yargı bağımsızlığı, güçler ayrılığı, ifade ve medya özgürlüğü gibi temel alanlarda geri gidiş olduğu yönünde gelen suçlamalar, Brüksel ve diğer birçok AB başkentinin İsrail'in Gazze'de gerçekleştirdiği soykırıma, Lübnan ve Suriye'yi hedef alan saldırılarına ve İsrail-ABD ikilisinin İran'a yönelik savaşına destek veren tutumuyla birlikte değerlendirildiğinde anlamsız eleştiriler olarak kayda geçmiştir.

Türkiye'nin AB müktesebatına uyumuna ilişkin olarak ise rapor parçalı bir tablo ortaya koymaktadır. Ekonomi politikaları, şirketler hukuku ve malların serbest dolaşımı gibi alanlarda uyumun ileri düzeyde olduğu belirtilirken devlet yardımlarının rekabet kurallarına uygunluğu, kamu alımlarının şeffaflığı, sosyal politika ve iklim politikası gibi alanlarda ise daha fazla adım atılmasına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Eğitimin iş gücü piyasası ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi, enerji tedarikinin çeşitlendirilmesi, yenilenebilir

enerji kaynakları oranının artırılması ve KOBİ'lerin uzun vadeli finansmana erişiminin iyileştirilmesi gibi önemli tavsiyeler de raporda yer almıştır.[1]

Avrupa Komisyonunun Türkiye raporlarında son yıllarda dış politika, güvenlik ve savunma alanlarına verilen ağırlığın belirgin biçimde arttığı gözlemlenmektedir. Ankara ile Brüksel arasında bu alanlarda yürütülen siyasi diyalog sürmekle birlikte Avrupa Komisyonunun değerlendirmelerinde Türkiye'nin AB ortak dış ve güvenlik politikası yüksek temsilcisinin açıklamaları ile Avrupa Konseyi kararlarına uyum düzeyinin 2024'te yüzde 5 iken 2025'te yüzde 4'e gerilediği vurgulanmıştır. Bu uyumsuzlukta AB'nin İsrail ve ABD'nin Ortadoğu'daki saldırgan politikalarına destek vermesine mukabil Türkiye'nin bu saldırganlığa karşı çıkan tavrının da rol oynadığını belirtmek gerekir. Bu tablo taraflar arasında bölgesel krizler, güvenlik tehditleri ve ortak çıkar alanlarında daha derin, daha kurumsallaşmış ve kapsamlı bir eş güdüm ihtiyacının giderek daha görünür hale geldiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte AB'nin Kıbrıs meselesi ve Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarına ilişkin tutumunun, Türkiye'nin tezlerini dikkate almak yerine ağırlıklı olarak Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) perspektifini yansıttığı görülmektedir. Bu çerçevede Avrupa Komisyonunun söz konusu ihtilaflarda taraflardan biri gibi konumlanmak yerine daha dengeli, yapıcı ve uzlaştırıcı bir rol üstlenmesi Ankara-Brüksel ilişkilerinin geleceği açısından kritik önem taşımaktadır.[2]

Rapora cevaben Türkiye Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan açıklamada 2025 Türkiye Raporu'nun yargı ve temel haklar ile iç siyasi gelişmelere ilişkin taraflı, ön yargılı ve mesnetsiz iddiaları reddedilmiş, söz konusu yorumların taraflar arasında olumlu bir gündem oluşturmaya yönelik çabalarla uyumsuz olmalarının yanı sıra tarafların uzun dönemli çıkarlarına da aykırı bir dille kaleme alındığı vurgulanmıştır. Söz konusu açıklamada raporun Yunanistan ve GKRY tarafının gerçeklikten uzak, hukuki temelden yoksun ve maksimalist nitelikteki tezlerine yer verirken Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) meşru güvenlik ve egemenlik kaygılarını dikkate almadığı vurgulanmıştır. Bu yaklaşımın AB'nin Kıbrıs meselesinde tarafsız bir aktör olma iddiasını zayıflattığı ve Birliğin mevcut tutumuyla çözüm sürecine yapıcı bir katkı sunmasının mümkün olmadığı yönündeki değerlen-

[1] "2025 Türkiye Raporu", Avrupa Komisyonu, 4 Kasım 2025, https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/trkiye_report_tr_24.11.2025.pdf, (Erişim tarihi: 2 Ocak 2026).

[2] "2025 Türkiye Raporu".

dirmeleri güçlendirdiği ifade edilmiştir. Ayrıca Türkiye ile AB arasında daha güçlü, daha düzenli ve karşılıklı güvene dayalı bir iş birliği geliştirilmesinin hem tarafların hem de daha geniş ölçekte bölgenin ortak çıkarına olduğunun altı çizilmiştir. Türkiye'nin bu anlayış doğrultusunda çalışmalarını kararlılıkla sürdürdüğü, AB'den de aynı ölçüde yapıcı ve istekli bir yaklaşım beklediği belirtilmiştir.[3]

KARŞILIKLI ZİYARETLER VE GÖRÜŞMELER

22 Kasım'da Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde yapılan G20 Liderler Zirvesi'nde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Görüşmenin ardından açıklamada bulunan Leyen görüşmeyi "mükemmel" olarak nitelemiştir. Leyen, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Ukrayna'da barış sürecinin ilerletilmesine yönelik diplomatik girişimlerini takdir ettiklerini belirterek Türkiye'nin Avrupa için önemli bir ortak olduğunu vurgulamıştır. Türkiye'nin özellikle Doğu Akdeniz güzergahındaki göçün yönetiminde kritik bir rol üstlendiğini ifade eden Leyen, ortak öncelikler doğrultusunda iş birliğinin güçlendirilmesi, sınır yönetimi ve göçmen kaçakçılığıyla mücadele alanlarında daha derin bir eş güdüm sağlanmasının büyük önem taşıdığını dile getirmiştir. Ayrıca Aralık 2024'te yapılan zirveden bu yana ikili ilişkilerde kaydedilen ilerlemenin özellikle ticaret ve ekonomi alanındaki diyaloglarda somut biçimde görüldüğünü belirtmiştir. Leyen, Türkiye'nin 2026'da düzenlenecek COP 31 toplantısına ev sahipliği yapmasını memnuniyetle karşıladıklarını ve bu sürecin başarılı şekilde yürütülmesi için Türkiye'ye destek vermeye hazır olduklarını da sözlerine eklemiştir.[4]

2025'teki üst düzey görüşmelerden bir diğeri de Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Kaja Kallas arasında gerçekleşen görüşmelerdir. 2025 içerisinde gerçekleştirilen ilk ve en kapsamlı temas 24 Ocak'ta Ankara'da yapılmış ve bu görüşmede Türkiye-AB ilişkilerinin tüm temel boyutları kapsamlı biçimde ele alınmıştır. Dışişleri Bakanı Fidan, Türkiye açısından tam üyeliğin stratejik bir hedef olmaya devam

[3] Muhammet Tarhan, "Dışişleri Bakanlığından 'Avrupa Komisyonu 2025 Türkiye Raporu'na Tepki", Anadolu Ajansı, 4 Kasım 2025.

[4] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Görüşen AB Komisyonu Başkanı Leyen: Türkiye, Avrupa için Önemli Bir Ortak", *Sabah*, 23 Kasım 2025.

ettiğini vurgulamış; Gümrük Birliği'nin güncellenmesi, vize serbestisi sürecinin ilerletilmesi ve göç mutabakatının daha adil bir çerçevede yenilenmesi yönündeki beklentileri yeniden dile getirmiştir. Görüşmede bölgesel gündem başlıkları da öne çıkmış; Ukrayna'da diplomatik girişimlerin hızlandırılması, Gazze'de kalıcı bir ateşkes sağlanması ve insani yardımların artırılması, Suriye'de yeni yönetimle iş birliği kurulması, yaptırımların kaldırılması ve mültecilerin güvenli dönüşünün desteklenmesi konularında karşılıklı anlayış geliştirilmiştir.[5]

Dışişleri Bakanı Fidan'ın Ocak'taki bu önemli görüşmesinin ardından bir diğer üst düzey temas Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Avrupa Konseyi Başkanı Antonio Costa arasında gerçekleşen telefon görüşmesidir. Şubat'ta gerçekleşen görüşmenin ardından Costa tarafından yapılan açıklamada, AB'nin Türkiye'nin "küresel ve bölgesel aktör olarak oynadığı rolü takdir ettiğine" değinilerek Ukrayna ve Suriye konularında yakından çalışma isteği dile getirilmiştir. Costa ayrıca Türkiye'nin "stratejik bir partner, AB'ye aday ülke ve NATO müttefiki" olduğunun da altını çizmiştir. Kıbrıs sorununun çözümüyle ilgili BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in çabalarını desteklediklerini belirten Costa, Ankara-Brüksel ilişkilerinin güçlendirilmesine devam edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.[6]

Dışişleri Bakanı Fidan'ın bir diğer ikili görüşmesi Avrupa Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Üyesi Marta Kos ile Temmuz'da İstanbul'da gerçekleştirdiği görüşmedir. Bu buluşmada Türkiye'nin AB adaylık statüsünün önemi ve bölgesel istikrar ve refahın güçlendirilmesindeki yapıcı rolü bir kez daha vurgulanmıştır. Taraflar ticaret, enerji, ulaştırma ve dijitalleşme alanlarında stratejik iş birliğini güçlendirme konusunda mutabık kalmış; AB'nin Karadeniz stratejisi ve Orta Asya bağlantı projelerine öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır. Çoklu giriş vize uygulamasının kolaylaştırılması memnuniyetle karşılanmış, Vize Serbestisi Diyaloğunun önemi vurgulanmıştır. Gümrük Birliği'nin etkin uygulanması ve modernizasyonunun ekonomik güvenlik ve rekabet gücünü artıracağı konusunda ortak irade teyit edilmiştir. Ukrayna'nın yeniden inşası, bölgesel diplomatik girişimler ve Kıbrıs konusundaki temaslar da ele alınırken AB tarafı

[5] Zafer Meşe, "Türkiye-AB İlişkileri", *2025'te Türkiye*, ed. Cenk Beyaz, Yücel Acer ve Hüseyin Arslan, (SETA Yayınları, İstanbul: 2025), s. 149.

[6] "AB Konseyi Başkanı Costa: Türkiye ile Ukrayna ve Suriye Konusunda Birlikte Çalışmak İstiyoruz", Euronews Türkçe, 28 Şubat 2025.

hukukun üstünlüğü ve demokratik standartların önemini vurgulamış, Türkiye ise adil bir genişleme politikasına olan bağlılığını yinelemiştir.[7]

Kasım 2025'te Almanya'ya yaptığı ziyarette Dışişleri Bakanı Fidan mevkidaşı Johann Wadephul ile Berlin'de bir araya gelmiştir. Bu görüşmede Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkilerin yanı sıra Türkiye'nin AB üyelik süreci ve Avrupa savunmasındaki konumuna dair önemli açıklamalar yapılmıştır. Wadephul daha çok Türkiye'nin Avrupa savunmasındaki rolüne dikkat çekerken Dışişleri Bakanı Fidan'ın konuşmasında ise –Wadephul'un siyasi mesajlarından farklı olarak– Almanya'nın Türkiye için ticari ortak olarak önemine ilişkin mesajlar öne çıkmıştır. Dışişleri Bakanı Fidan ithalat-ihracat ilişkilerinin geliştirilmesi hedeflerinin yanı sıra yenilenebilir enerji konusunda yapılması planlanan yatırım ve iş birliğine dikkat çekmiştir. Türkiye'nin Avrupa'nın güvenliğinin bir parçası olduğunu kaydeden Dışişleri Bakanı Fidan birçok kritik temasın AB toplantı gündemlerine yansımamasının "tarihi fırsatların kaçırılması"na neden olduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin AB üyeliğini pasif biçimde beklemek yerine bu süreçte daha yaratıcı ve esnek yaklaşımların geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.[8] Dışişleri Bakanı Fidan bu ziyaret kapsamında Almanya'nın önemli yayın kuruluşu *Die Welt*'e verdiği röportajda da Türkiye'nin AB üyeliğinin önemine vurgu yapmış ve fasılların blokaj altında olmasının Türkiye'nin üyeliğine karşı olan bazı Birlik üyesi ülkelerden kaynaklandığını belirtmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın AB üyeliğini istediğine dair gösterdiği irade beyanı bulunduğundan sıranın Brüksel'de olduğunu belirten Dışişleri Bakanı Fidan, Ankara için önemli olanın Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik Avrupa'da siyasi iradenin geri dönmesi olduğunun da altını çizmiştir.[9]

2025'in son üst düzey ikili görüşmeleri Aralık'ta yapılan NATO Bakanlar Konseyi toplantısına katılan Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın Avrupa Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Üyesi Marta Kos ve AB Dış İlişkiler ve Güven-

[7] "Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile AB Genişlemeden Sorumlu Komisyon Üyesi Marta Kos'un İstanbul'daki Toplantılarına Müteakip Ortak Bildiri", AB Türkiye Delegasyonu, 28 Temmuz 2025, https://www.eeas.europa.eu/delegations/türkiye/türkiye-cumhuriyeti-dışişleri-bakanı-hakan-fidan-ile-ab-genişlemeden-sorumlu-komisyon-üyesi-marta_tr, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

[8] "Hakan Fidan'ın Almanya Temasları: 'Türkiye Bizim için Jeostratejik Bir Ortak'", Euronews Türkçe, 29 Kasım 2025.

[9] "Dışişleri Bakanı Fidan, Die Welt'e Konuştu: Avrupa, Türkiye'nin AB Üyeliği için Adım Atmalı", *Oksijen*, 30 Kasım 2025.

lik Politikası Yüksek Temsilcisi Kaja Kallas ile gerçekleştirdiği ikili temaslardır. Dışişleri Bakanı Fidan'ın Kallas ile yaptığı görüşmede öne çıkan başlıca konular; Gümrük Birliği'nin güncellenmesi, Türk vatandaşları için vize serbestisi ve Avrupa Yatırım Bankası'nın Türkiye'deki eylemlerine devam etmesi olmuştur. Dışişleri Bakanı Fidan bu başlıkların ikili ilişkilerdeki tıkanıklığın önünü açmak için gerekli adımlar olduğunu dile getirmiştir. Dışişleri Bakanı Fidan'ın Marta Kos ile görüşmesinin ardından Kos'un sosyal medya hesabından paylaştığı açıklamada Türkiye'nin Güney Kafkasya, Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde istikrarın sağlanmasında kilit bir ortak olduğunu vurgulanmış; bunun yanı sıra Türkiye-AB ilişkilerinde pozitif gündem temelinde ilerlemenin sürdürülmesi yönündeki kararlılık ifade edilmiştir. Ayrıca Ermenistan ile Azerbaycan arasında imzalanan barış anlaşmasına verilen desteğin daha da güçlendirileceği belirtilmiştir. Türkiye'nin aday ülke statüsünün taşıdığı önem bir kez daha hatırlatılırken genişleme sürecinin adil, nesnel ve liyakate dayalı ilkeler doğrultusunda yürütülmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.[10]

2025 boyunca gerçekleşen bu yoğun üst düzey temaslar –Ankara-Brüksel ilişkilerinin üyelik sürecindeki yapısal tıkanıklığa rağmen– tarafların jeopolitik ve ekonomik zorunluluklar temelinde iş birliğini sürdürme iradesini koruduğunu göstermektedir. Görüşmelerin ortak paydasını ise güvenlik, göç yönetimi, ticaret, enerji ve bölgesel istikrar gibi alanlarda karşılıklı bağımlılığın derinleşmesi oluşturmuştur. Bununla birlikte bu diplomatik hareketlilik, tam üyelik perspektifinin kurumsal düzeyde ilerlediği anlamına gelmemekte; aksine ilişkilerin giderek daha fazla pragmatik ve işlevsel bir ortaklık modeline dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Türkiye bu süreçte kendisini Avrupa güvenliğinin ayrılmaz bir parçası ve bölgesel krizlerde vazgeçilmez bir aktör olarak konumlandırırken AB tarafı da normatif eleştirilerini korumakla birlikte Ankara ile iş birliğini stratejik bir zorunluluk olarak görmektedir.

GÜVENLİK VE SAVUNMA ALANINDAKİ İŞ BİRLİĞİ FIRSATLARI

2025'te Türkiye-AB güvenlik ve savunma ilişkilerinde iş birliği potansiyelini artıran en somut alanların başında Rusya-Ukrayna savaşı ve Karadeniz güvenliği gelmektedir. Türkiye'nin barış sürecine ara buluculuk çabaları,

[10] Deniz Bal, "Dışişleri Bakanı Fidan, Brüksel'de AB Yetkilileri ile Temaslarda Bulundu", İKV Bülten, 1-7 Aralık 2025, https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=15009&id=15010, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

Karadeniz bölgesindeki güvenlik dengesini koruma girişimleri ve bölgesel istikrar politikaları, AB için stratejik önem taşımaya devam etmiştir. Ankara bu bağlamda Moskova ve Kiev ile sürdürdüğü diplomatik temaslar sayesinde çatışmanın barışçı çözüm arayışlarında merkezi bir aktör olarak görülmekte; bu rol Türkiye'nin AB nezdindeki konumunu da etkileyen bir faktördür.[11]

Avrupa Siyasi Topluluğunun, Arnavutluk'un başkenti Tiran'da yapılan altıncı toplantısına katılan Cumhurbaşkanı Erdoğan, zirvede yaptığı açıklamalarda Rusya-Ukrayna savaşının Avrupa güvenliği konusundaki önemi ve bu konuda Türkiye'nin rolüne değinmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan bu savaşın sona erdirilmesine yönelik diplomatik girişimlerin sürdüğünü belirterek öncelikli hedefin kapsamlı bir ateşkesin sağlanması, bunu takiben de adil ve kalıcı bir barışın tesis edilmesi olduğunu ifade etmiştir. İstanbul'da yürütülen müzakere sürecini barışa giden yolda önemli bir fırsat olarak değerlendiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin bu süreçte yapıcı rolünü kararlılıkla sürdüreceğini vurgulamıştır. Ayrıca güvenliğin bölünmezliği ilkesine özellikle vurgu yaparak daha adil ve kapsayıcı bir yönetişim mimarisine duyulan ihtiyaca dikkat çekmiştir. Güvenliğin bölünmezliği ve adil refah paylaşımı ilkeleri çerçevesinde gerçekleşecek bir dönüşümün ise Avrupa Kıtası'nda öncelikle içeriden başlatılması gerektiğinin altını çizmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan yeni savunma sanayii girişimlerinin NATO'nun rolünü zayıflatmaması ve AB üyesi olmayan ülkeleri de kapsayacak biçimde tasarlanmasının önemini vurgulamış; Avrupa tarihindeki savaş ve çatışma deneyimlerinin, savunma ve güvenlik gibi hayati alanlarda parçalanmanın zayıflığa, dayanışmanın ise güce yol açtığını açık biçimde ortaya koyduğunu belirtmiştir.[12]

Avrupa güvenliği açısından 2025'te meydana gelen önemli bir gelişme ise yeni savunma ve güvenlik mekanizması olarak gündeme gelen bir yatırım-finansman aracı olan ve Avrupa için Güvenlik Eylemi (Security Action for Europe, SAFE) programıdır. Avrupa'nın güvenlik mimarisi özellikle Rusya-Ukrayna savaşının başlamasıyla birlikte ciddi ve çok boyutlu sınamalarla karşı karşıya kalmıştır. Rusya kaynaklı tehdit algısının derinleşmesi, küresel

[11] Alper Coşkun, "Turkey Stakes its Claim in the Ukraine Peace Process", Carnegie Endowment, 27 Kasım 2025, https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2025/11/turkey-stakes-its-claim-in-the-ukraine-peace-process?lang=en&center=europe, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

[12] "Avrupa Siyasi Topluluğu Zirvesi, Tiran'da Gerçekleşti", İktisadi Kalkınma Vakfı, 12-18 Mayıs 2025, https://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=14551&id=14552, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

tedarik zincirlerinde yaşanan kırılmalar ve NATO-ABD ilişkilerinin geleceğine ilişkin belirsizlikler, Avrupa düzeyinde kendi savunma kapasitesini güçlendirme ihtiyacını daha görünür hale getirmiştir. Bu çerçevede özellikle Donald Trump'ın başkanlığı döneminde belirginleşen transatlantik ilişkilerdeki dalgalanma, Avrupa'nın olası bir kriz ortamında daha bağımsız hareket edebilme kapasitesi geliştirme arayışını hızlandırmıştır. SAFE programı bu yönüyle Avrupa'nın savunma alanında dışa bağımlılığı azaltmayı ve stratejik özerklik hedefini desteklemeyi amaçlayan öncü ve yapısal bir girişim olarak tasarlanmıştır. Bu hedef doğrultusunda üye devletlerin münferit ve yüksek maliyetli silah sistemleri geliştirmek yerine AB çapında ortak projeler etrafında bir araya gelmeleri, ölçek ekonomisi oluşturulması ve tedarik zincirlerinde bütünlüğün sağlanması öngörülmektedir. SAFE kapsamında kurulacak ortaklıkların, Avrupa savunma kapasitesinin artırılması ve savunma alanında daha derin bir entegrasyonun tesisine katkı sunması beklenmektedir.[13]

Avrupa Komisyonu, SAFE mekanizması çerçevesinde önceliği Birlik dışı ortaklar olarak Birleşik Krallık ve Kanada ile yürütülen müzakerelere vermiş; tam katılım için başvuruda bulunan Türkiye ve önemli bir güvenlik ortağı olarak görülen Güney Kore ile ise henüz müzakere aşamasına geçmemiştir. Komisyonun bu yaklaşımı öncelikle İngiltere ve Kanada ile sürdürülen görüşmelerin seyrinin değerlendirilmesi gerektiği yönündeki kurumsal tercihe dayandırılmış ve bu tutum çeşitli diplomatik temaslar aracılığıyla Türkiye tarafına da iletilmiştir. Öte yandan Türkiye'nin SAFE programına katılımına ilişkin olarak Yunanistan ve GKRY'nin açık biçimde dile getirdikleri itirazlar Avrupa Komisyonunun temkinli tutumunu pekiştiren başlıca siyasi faktörler arasında yer almıştır. Bu durum AB savunma girişimlerinin teknik gerekliliklerin ötesinde üye devletlerin siyasi hassasiyetleri tarafından da güçlü biçimde şekillendirildiğini ortaya koymaktadır. Teknik açıdan bakıldığında Türkiye'nin SAFE sürecinde "son tarihi kaçırdığı" yönündeki söylemin tam olarak isabetli olmadığı görülmektedir. Zira bu durum, başvurusunu süresi içinde yapan Türkiye'den değil SAFE mekanizmasının uygulama takviminin kademeli olarak yapılandırılmasından kaynaklanmaktadır. 30 Kasım tarihi, SAFE programının 2030'a kadar sürecek genel çerçevesi içinde yalnızca "ilk uygulama dalgası"na ilişkin bir eşik olarak belirlenmiştir.

[13] Tolga Sakman, "Avrupa Güvenliğinde 'SAFE' Dönemi: Türkiye'nin Katılması Neden Önemli?", Anadolu Ajansı, 2 Kasım 2025.

Bu çerçevede Türkiye, tam katılımı otomatik olarak öngörülmeyen diğer üçüncü ülkeler gibi söz konusu ilk dalgada yer almamış ancak bu durum Türkiye'nin SAFE sürecinin tamamen dışında bırakıldığı veya gelecekteki katılım ihtimalinin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Aksine süreç, teknik ve siyasi değerlendirmelerin devam ettiği, aşamalı ve esnek bir katılım modeline dayalı olarak ilerlemektedir.[14] Yunanistan ve GKRY'nin itirazlarına rağmen başta Almanya olmak üzere Türkiye'yi bu programa katılması yönünde destekleyen ülke sayısı az değildir. Özellikle AB'nin büyük ülkeleri savunma alanında –mevcut konjonktürün de etkisiyle– Türkiye'yle ilişkileri geliştirme ve derinleştirmeye sıcak bakmaktadır. Almanya Dışişleri Bakanı Wadephul, Berlin'de Türk mevkidaşı Fidan ile görüşmesinde, söz konusu fonun Türkiye ve Birleşik Krallık gibi NATO müttefiklerini kapsayacak şekilde yapılandırılmasının zorunlu olduğunu vurgulamış ve bu yaklaşımı AB'nin savunma harcamalarını yüzde 15 artırma hedefiyle uyumlu bir politika tercihi olarak değerlendirmiştir. Benzer biçimde Polonya ve Romanya da Türkiye'nin bu çerçevede sürece dahil edilmesini stratejik bir gereklilik olarak desteklemektedir. Nitekim Rusya kaynaklı güvenlik tehdidinin derinleştiği mevcut ortamda, Türkiye'nin savunma kapasitesinin AB'nin stratejik özerkliğini güçlendireceği yönündeki kanaati paylaşan üye devletlerin sayısında belirgin bir artış gözlemlenmektedir.[15]

AB üyesi ülkelerin savunma sanayii politikalarında Türkiye ile daha yakın iş birliği arayışlarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilecek bir başka gelişme Almanya'nın Eurofighter Typhoon satışına onay vermesi ve bunun 40 savaş uçağının tedarikini mümkün kılmasıdır. Bu karar, Almanya'nın uzun süredir dirençli olduğu satış sürecinde önemli bir kırılma noktası olarak değerlendirilmektedir. Bu gelişmeler Türkiye-AB ilişkilerinin –üyelik sürecindeki tıkanıklığa rağmen– güvenlik alanında giderek daha fazla pragmatik, işlevsel ve karşılıklı bağımlılığa dayalı bir ortaklık modeline dönüştüğünü ve Avrupa güvenlik mimarisinin Türkiye olmadan sürdürülebilir biçimde inşa edilmesinin giderek zorlaştığını ortaya koymaktadır.

EKONOMİK İLİŞKİLER

Bu başlık altında Türkiye-AB ilişkilerinde yüksek düzeyli ekonomik diyalog mekanizmaları ve ticari ilişkiler ele alınmıştır.

[14] Güven Özalp, "AB'nin Savunma Fonu SAFE için Verdiği Süre Doldu: Türkiye için Süreç Bitti mi?", BBC Türkçe, 30 Kasım 2025.

[15] Meşe, "Türkiye-AB İlişkileri", s. 150.

YÜKSEK DÜZEYLİ EKONOMİK DİYALOG MEKANİZMALARI

2025'te toplam beş tane Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Mekanizması toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in 3 Nisan'da Brüksel'de AB Ekonomi ve Verimlilik Komiseri Valdis Dombrovskis ve AB Genişleme Komiseri Marta Kos ile görüştüğü Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog toplantısıdır. Toplantının ana amacı Türkiye-AB ekonomik ve mali ilişkilerinin daha güçlü bir hale getirilmesiydi. Görüşme sonrasında yayımlanan ortak bildiride, Türkiye-AB ekonomik ve mali ilişkilerinin güçlendirilmesi açısından ekonomik diyaloğun bir taahhüt niteliği taşıdığı vurgulanmış; bu toplantının ilişkilerin iyileştirilmesi yönünde önemli bir adım olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'nin hem aday ülke hem de AB için kilit bir ortak olduğu özellikle belirtilirken Ankara'nın 2025-2027 Ekonomik Reform Programı çerçevesinde üretkenliği ve uzun vadeli büyümeyi destekleyen yapısal reformları ele alınmıştır. Türkiye'de yatırım ikliminin iyileştirilmesi ile AB ve uluslararası finans kuruluşlarının Türkiye'ye yönelik mali ve kurumsal katılımının genişletilmesi de stratejik bir gereklilik olarak öne çıkarılmıştır.[16]

İkinci toplantı 1 Temmuz'da Ankara'da Yüksek Düzeyli Ticaret Diyaloğu olarak düzenlenmiştir. Ticaret Bakanı Ömer Bolat ve AB Komiseri Maroš Šefčovič eş başkanlığında ticaret hacminin artırılması, AB Sınırda Karbon Düzenlemesi Mekanizması (CBAM) etkilerinin hafifletilmesi ve dijital ticaret kuralları tartışılmıştır. Toplantı sonrası yaptığı açıklamada Ticaret Bakanı Bolat, görüşmenin Türkiye-AB ekonomik ilişkilerine stratejik bir derinlik kazandırdığını, yeni ve olumlu bir gündemin oluşmasına vesile olduğunu ifade etmiştir. Ticaret Bakanı Bolat ayrıca Gümrük Birliği'nin, Türkiye'nin sanayi altyapısının kalitesinin artmasına ve Türk ürünlerinin küresel pazarlardaki rekabet gücünün gelişmesine önemli katkı sağladığını vurgulamıştır. Ancak tüm bu katkılarına rağmen Gümrük Birliği'nin mevcut yapısı günümüz ticaret dinamiklerine tam uyum sağlayamamaktadır. Bu nedenle her iki tarafın hemfikir olduğu bu konuyu Avrupa Konseyi de göz ardı etmemeli ve güncelleme konusunda adımlar atmalıdır. Ticaret Bakanı Bolat'ın üzerinde önemle durduğu bir diğer konu da vize serbestisi olmuştur. Bu kapsamda malların serbest dolaşımına dayanan Gümrük Birliği entegrasyonunun sağlıklı işleyebilmesi için taşımacılar, iş insanları ve şoförlerin AB sınırlarında

[16] "İKV, Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Toplantısına Katıldı", İKV, 3 Nisan 2025, https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?lng=tr&ust_id=9285&id=9478, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

karşılaştığı vize engellerinin kaldırılmasının önemli bir zorunluluk olduğu da vurgulanmıştır.[17]

Türkiye ile AB arasındaki Yüksek Düzeyli Diyalog toplantılarının üçüncüsü 2 Temmuz'da İstanbul'da gerçekleşen Yüksek Düzeyli Göç ve Güvenlik Diyaloğu toplantısıdır. Toplantıda Türkiye'nin AB'ye aday bir ülke olarak göç ve güvenlik alanlarında ortak çıkarlar temelinde iş birliğine hazır olduğu vurgulanmış; Türk vatandaşlarının Schengen vize başvuru ve değerlendirme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlar gündeme getirilerek başvuruların daha adil, hızlı ve öngörülebilir biçimde sonuçlandırılmasını sağlayacak düzenleme ve uygulamalara yönelik beklentiler dile getirilmiştir. Vize serbestisi sürecinin de ele alındığı görüşmelerde, mevcut uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi için tam serbestinin sağlanmasını beklemeksizin, AB'nin gerekli siyasi iradeyi ortaya koymasının önemine dikkat çekilmiştir. Ayrıca bu görüşme Suriye'nin istikrarı için ortak eylem planı ve terörle mücadelede istihbarat paylaşımını artırmayı da içermiştir.[18]

Dördüncü toplantı 1 Ekim'de Brüksel'de Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum ile AB İklim Komiseri Wopke Hoekstra'nın eş başkanlığını yaptığı Yüksek Düzeyli İklim Diyaloğu toplantısıdır. Temmuz 2025'te Türkiye'nin ilk İklim Kanunu'nun kabul edilmesinin ardından bu diyalog Türkiye ve AB'nin iklim konusundaki iş birliğini sağlamlaştırmaları, iklim politikasının belirlenmesi ve uygulanmasında kaydettikleri ilerlemeler hakkında görüşlerini paylaşmaları için bir fırsat olmuştur. Görüşmeler, tarafların Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) ve Paris Anlaşması kapsamındaki ortak taahhütlerini yeniden teyit etmelerine imkan sağlamış; taahhütler ile uygulama arasındaki boşlukların kapatılması amacıyla COP30'da acil ilerleme kaydedilmesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır. Bu çerçevede taraflar Belém'de düzenlenecek konferans öncesinde sunulması planlanan yeni "ulusal katkı beyanları" kapsamında öngörülen azaltım hedefleri ve politikalar hakkında görüş alışverişinde bulunmuştur.[19]

[17] Zeynep Duyar ve Mertkan Oruç, "Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ticaret Diyaloğu Toplantısı Gerçekleştirildi", Anadolu Ajansı, 1 Temmuz 2025.

[18] "Türkiye-AB Göç ve Güvenlik Yüksek Düzeyli Diyalog Toplantısı Yapıldı", T.C. İçişleri Bakanlığı, 2 Temmuz 2025, https://www.goc.gov.tr/turkiye-ab-goc-ve-guvenlik-yuksek-duzeyli-diyalog-toplantisi-yapildi, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

[19] "AB-Türkiye Yüksek Düzeyli İklim Diyaloğu Toplantısı Gerçekleştirildi", AB Türkiye Delegasyonu, 2 Temmuz 2025, https://www.eeas.europa.eu/delegations/turkiye/ab-turkiye-yuksek-duzeyli-iklim-diyalogu-toplantisi-gerceklestirildi_tr, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

2025'in son toplantısı 27 Kasım'da Brüksel'de, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır ile AB'nin Start-up, Araştırma ve Yenilikçilikten Sorumlu Komiseri Ekaterina Zaharieva'nın eş başkanlıklarında gerçekleştirilmiştir. Türkiye-AB Bilim, Araştırma, Teknoloji ve Yenilik Yüksek Düzeyli Diyalog toplantısında sanayide karbonsuzlaşma, yeşil dönüşüm ile araştırma-geliştirme ve inovasyon ekosistemlerinin güçlendirilmesi başlıkları çerçevesinde, Türkiye ve AB'deki mevcut gelişmeler ile iş birliği olanakları kapsamlı biçimde ele alınmıştır. Bilim, araştırma ve yenilik konuları gerek AB programları gerekse Birliğin politika ve uygulamalarının takibi kapsamında Ankara ile Brüksel'in yakın iş birliği içinde olduğu alanlardır. Bilim, araştırma, teknoloji ve yenilik konulu bu üst düzey diyalog mekanizması bu alanlarda iş birliğinin daha da güçlendirilmesi, ortak çıkar ve zorlukların değerlendirilmesi amacıyla oluşturulmuştur.[20]

Ekonomi, ticaret, göç-güvenlik, iklim ve bilim-teknoloji alanlarını kapsayan bu diyaloglar, tarafların karşılıklı bağımlılığının en yüksek olduğu politika alanlarına odaklanmış; böylece ilişkilerde üyelik sürecinin tıkanıklığına karşın somut iş birliği üretilebilecek bir zemin oluşturulmuştur. Görüşmelerde öne çıkan Gümrük Birliği'nin güncellenmesi, vize serbestisi, iklim dönüşümü, göç yönetimi ve yenilikçilik gibi başlıklar Türkiye-AB ilişkilerinin normatif genişleme çerçevesinden ziyade çıkar temelli, pragmatik ve sektör odaklı bir ortaklık modeline doğru kaydığını ortaya koymaktadır.

TİCARİ İLİŞKİLER

2025 itibarıyla Türkiye-AB ticari ilişkileri karşılıklı ekonomik bağımlılığı besleyen ve ticaret hacminin sürdürülebilirliğini sağlayan temel bir unsur olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin dış ticaret verilerine göre 2025'in Ocak-Ekim döneminde ihracat önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık yüzde 3,9 artışla 224,6 milyar dolar olarak gerçekleşirken ithalat yüzde 6 artışla 299 milyar dolar düzeyine ulaşmış; bu da dış ticaret hacminin büyüdüğünü göstermektedir.[21] Bu dönemde AB ülkeleri Türkiye'nin ihracatı ve ithalatında

[20] "Türkiye-AB Bilim, Araştırma, Teknoloji ve Yenilik Yüksek Düzeyli Diyalog", AB Başkanlığı, 8 Aralık 2025, https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-bilim-arastirma-teknoloji-ve-yenilikcilik-yuksek-duzeyli-diyalog_53367.html, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

[21] "Dış Ticaret Veri Bülteni", T.C. Ticaret Bakanlığı, (Ekim 2025), https://ticaret.gov.tr/data/6909a9c613b87638a0644d96/Aylık%20Dış%20Ticaret%20Veri%20Bülteni_Ekim.pdf, (Erişim tarihi: 3Ocak 2026).

birincil partner konumunu sürdürürken Türkiye toplam ihracatının önemli bir kısmını Avrupa pazarına yönlendirmiştir. TÜİK verilerine göre 2025'in ilk yarısında Türkiye'nin AB üyesi ülkelere ihracatı önceki yılın aynı dönemine kıyasla yüzde 8 artarak 57,7 milyar dolara ulaşmıştır.[22] AB'nin Türkiye için dış ticarette temel ortak olma konumu uzun yıllardır devam eden Gümrük Birliği yapısının etkisiyle pekişmektedir.

2025 verileri Türkiye açısından AB'nin açık ara en önemli ticaret ortağı olma konumunu sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. İhracatın yaklaşık yüzde 40'ının AB pazarına yönelmesi, Gümrük Birliği'nin ekonomik entegrasyondaki merkezi rolünü teyit ederken ithalatın ihracattan daha hızlı artması ise ticari ilişkilerin modernizasyon ihtiyacını daha da görünür kılmaktadır. Bu tablo 2025 boyunca yürütülen Türkiye-AB ekonomik ve ticaret diyaloglarının yalnızca hacim artışı değil aynı zamanda yapısal dönüşüm amacı taşıdığını da göstermektedir.

KRONOLOJİ

24 Ocak	Dışişleri Bakanı Fidan ile AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Kallas Ankara'da kapsamlı bir görüşme gerçekleştirdi.
3 Nisan	Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog toplantısı Brüksel'de yapıldı.
1 Temmuz	Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ticaret Diyaloğu toplantısı Ankara'da gerçekleştirildi.
2 Temmuz	Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Göç ve Güvenlik Diyaloğu toplantısı İstanbul'da yapıldı.
25 Temmuz	Dışişleri Bakanı Fidan ile AB Genişlemeden Sorumlu Komiseri Kos, Brüksel'de görüştü. Görüşmenin ana teması Türkiye'nin AB adaylık statüsü etrafında yoğunlaştı.
1 Ekim	Türkiye-AB Yüksek Düzeyli İklim Diyaloğu toplantısı Brüksel'de gerçekleştirildi.
4 Kasım	Avrupa Komisyonu 2025 Türkiye Raporu'nu yayımladı.
22 Kasım	Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Avrupa Komisyonu Başkanı Leyen G20 Liderler Zirvesi'nde bir araya geldi. Görüşmenin gündemi ikili ilişkiler, bölgesel güvenlik ve küresel kriz yönetimi etrafında yoğunlaştı.

[22] Mertkan Oruç, "Türkiye'nin 20 AB Üyesine İhracatı Bu Yılın İlk 6 Ayında Arttı", Anadolu Ajansı, 8 Ağustos 2025.

27 Kasım	Türkiye-AB Bilim, Araştırma, Teknoloji ve Yenilik Yüksek Düzeyli Diyalog toplantısı yapıldı.
2 Aralık	Dışişleri Bakanı Fidan, Avrupa Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Üyesi Kos ve AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Kallas ile NATO Bakanlar Konseyi toplantısında Brüksel'de görüştü.

TÜRKİYE'NİN KIBRIS POLİTİKASI 2025

YÜCEL ACER

Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Kıbrıs Adası'ndaki Türk ve Rum topluluklarının siyasi statüsüne ilişkin anlaşmazlık –yani Kıbrıs sorunu– uzun yıllardır Türk dış politikasının "değişmez gündem"ini oluşturmaktadır. Bu anlamda 2025 yılı da bir istisna olmamıştır. 2025'te Doğu Akdeniz'e jeopolitik gerilimler, enerjiyle ilgili gerginlikler, askeri tatbikatlar, diplomatik çabalar, bölgesel ve küresel güçler arasındaki gerilimler ve iş birlikleri damgasını vurmuştur. Kıbrıs sorunu bu gelişmelerin çoğunda yine merkezi bir rol oynamıştır. Dolayısıyla Türk dış politikası 2025'te de Kıbrıs sorunuyla ilgili bazı gelişmelerle ilgilenmek durumunda kalmıştır.

2025'te Kıbrıs sorununa bir çözüm olasılığı daha yakın hale gelebilmiş değildir. Hatta anlaşmazlığın çözümüne dair önemli bir gelişme de yaşanmış değildir. Aksine Türk tarafının iki devletli çözümü kesin olarak tercih etmesi, ortak bir devletin var olamayacağını ve kalıcı bir çözüm oluşturamayacağını savunmayı sürdürmesi, Türk ve Yunan tarafları arasındaki uçurumu derin tutmaya devam etmektedir. Türk tarafının bu konudaki tutumuna dair te-

reddüt oluşturan tek gelişme, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) yeni seçilen Cumhurbaşkanı Tufan Erhürman'ın federasyonun bir seçenek olmaktan tamamen dışlanmadığına dair tutumu oluşturmaktadır.

Son yıllarda Doğu Akdeniz'in artan önemi ABD, İsrail ve Hindistan gibi bazı küresel ve bölgesel aktörlerin Kıbrıs'a olan ilgisini artırmıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) bu "avantaj"ı kendi çıkarları doğrultusunda ve KKTC'yi hiçe sayarak kullanmaktan geri durmamıştır. 2025 yılı, GKRY'nin adada Türkiye ve Türk tarafına karşı "güç oluşturmak" için İsrail ile iş birliğini daha da yoğunlaştırdığı bir yıl olmuştur.

Birleşmiş Milletler (BM) uzun zamandır Kıbrıslı Türk ve Rum toplulukları arasında barış görüşmelerini kolaylaştırmaya çalışmaktadır. Ancak Annan Planı (2004) ve çeşitli barış görüşmeleri gibi geçmiş girişimler önemli engellerle karşılaşmıştır. 17-18 Mart'ta Cenevre'de yapılan gayriresmi toplantının ardından BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, María Ángela Holguín'den "Kıbrıs meselesinde sonraki adımlar üzerinde çalışmak ve kendisine tavsiyelerde bulunmak için" taraflarla yeniden temasa geçmesini istemiştir. Holguín Ocak-Temmuz 2024 arasında "BM genel sekreterinin Kıbrıs özel temsilcisi" olarak önceki görevini tamamlamıştı. Ancak bu tür girişimler dışında iki tarafın söz konusu uzak pozisyonları göz önüne alındığında BM'nin 2025'te pasif kalmak zorunda kaldığı söylenebilir.[1]

2025'te tüm ilgili tarafların üzerinde uzlaştığı bir çözüm bulunması ve anlaşmazlığın sona erdirilmesi konusunda ciddi bir ilerleme kaydedilememiş olsa da sürecin seyri açısından ele alınmaya değer bazı önemli gelişmeler yaşanmıştır.

KIBRIS SORUNUNA İLİŞKİN TÜRK DIŞ POLİTİKASININ ANA DİNAMİKLERİ

Kıbrıs sorununa ilişkin Türk dış politikası adadaki gelişmelerin yanı sıra Türkiye'nin ikili ilişkileri ve uluslararası sistemdeki güç dengeleri tarafından şekillenen çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bu nedenle Ankara'nın Kıbrıs meselesine yönelik yaklaşımını belirleyen dış dinamiklerin başında

[1] "Ms. María Angela Holguín Cuéllar of Colombia - Secretary-General's Personal Envoy on Cyprus", BM, 2 Mayıs 2025, https://www.un.org/sg/en/content/sg/personnel-appointments/2025-05-02/ms-maria-angela-holguin-cuellar-of-colombia-secretary-generals-personal-envoy-cyprus, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025).

Türkiye-Yunanistan ilişkileri, Türkiye-AB ilişkileri ile bölgesel ve küresel aktörlerin tutumları gelmektedir. Bu başlık altında söz konusu dinamiklerin Türk dış politikasına etkileri ele alınmaktadır.

TÜRKİYE-YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ

Ege Denizi'nin tamamı ve Doğu Akdeniz'deki Girit, Rodos, Kerpe ve Meis adaları çevresindeki sular, Türkiye ve Yunanistan arasındaki mevcut gerilimin başlıca kaynağıdır. Nisan 2025'te iki ülkenin Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarını da kapsayan deniz mekansal planlama haritalarını ilan etmeleri, deniz alanlarına ilişkin taleplerinin ne derece farklı olduğunu göstermiştir.[2]

Kıbrıs anlaşmazlığıyla bağlantılı olan ve her an yeniden alevlenebilecek anlaşmazlıklar çözümsüz kalmaktadır. Yunanistan 1970'lerden beri Kıbrıs sorununun kendi yaklaşımına göre çözülmesini diğer anlaşmazlıkların çözümü için bir ön koşul olarak görmektedir. Öte yandan Ege ve Doğu Akdeniz anlaşmazlıkları nedeniyle zaman zaman ortaya çıkan gerilimler de düşmanca atmosfer nedeniyle Kıbrıs sorununun çözümü için yapılacak her türlü müzakereyi daha da zorlaştırmaktadır.

Türkiye ve Yunanistan'ın adadaki ilgili topluluklar üzerindeki etkisi bilinmektedir. İki ülke arasındaki atmosferin son üç yıldır olumlu seyretmesi, Kıbrıs anlaşmazlığını nispeten olumlu bir ortamda ele almak için nadir bir fırsat sunmaktadır. Ancak iki ülkenin adadaki iki topluluğun siyasi statüsüyle ilgili talepleri ve argümanları halen çok uzakta kalmaktadır. Kıbrıs'ta Yunanistan bir federasyon tercih ederken Türkiye ise iki devletli çözümde ısrar etmektedir.[3] İki ülkenin bu açıkça farklı pozisyonları uzlaşmaya hizmet etmemektedir. Dahası Yunanistan ve GKRY, Türkiye'ye karşı olduğu düşünülen bazı iş birliği platformları kurmak için birlikte hareket etmiştir. Bu tür girişimlerin 2025'te de bazı örnekleri yaşanmıştır.

Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah Sisi, Yunanistan Başbakanı Kiryakos Miçotakis ve GKRY lideri Nikos Hristodulidis 8 Ocak'ta Kahire'de üçlü zirve düzen-

[2] Ahmet Gençtürk, "Greece Discloses Its Official Maritime Spatial Planning Map", Anadolu Ajansı, 16 Nisan 2025; "Türkiye Marine Spatial Planning", Türkiye MSP Platform, https://dmpturkiye.dehukam.org/en/home-page, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025); "Greece Condemns Türkiye's Marine Spatial Planning Map Citing Legal Grounds", Shipping Telegraph, 19 Haziran 2025.

[3] "Hakan Fidan: The Armament of Southern Cyprus Could Trigger a New Arms Race on the Island", *Cyprus Mirror, 11* Aralık 2024.

lemiştir.[4] Bu, üç ülke arasındaki iş birliği mekanizmasının 10. zirvesi olmuştur. Mısır-GKRY-Yunanistan üçlü mekanizması bir zamanlar Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye karşı dengeleyici bir güç oluşturmuştur. Zirvede doğal gaz, Doğu Akdeniz güvenliği, bölgesel istikrar ve Kıbrıs sorunu konularında iş birlikleri ele alınmıştır.

GKRY lideri Hristodulidis 3-4 Mayıs arasında Kudüs'te İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog ve Başbakan Benjamin Netanyahu ile görüşmüştür.[5] Ardından da Ramallah'ta Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ile bir araya gelmiştir. Gündemde enerji iş birliği, savunma ve Gazze krizi sonrasında bölgesel istikrar yer almıştır.[6] GKRY'nin İsrail ile ilişkilerini sürdürmesi Türkiye'ye karşı bir tutum olarak değerlendirilmektedir.

GKRY lideri Hristodulidis 12 Kasım'da Atina'da Yunanistan Başbakanı Miçotakis ve kabine üyeleriyle 3. Hükümetler Arası İş Birliği Zirvesi için bir araya gelmiştir.[7] Görüşülen konular arasında enerji, sivil savunma, eğitim, teknoloji ve AB politikalarında koordinasyon yer almıştır. Özellikle doğal gaz sondajı alanında tarihi bir iş birliği sayfasının açıldığı vurgulanmıştır.[8] Bu, taraflar arasındaki stratejik ortaklığın derinleştirilmesi ve GKRY'nin 2026 AB dönem başkanlığına hazırlanması için kritik önem taşımıştır. Ayrıca GKRY'nin Yunanistan ile koordinasyonunun Türkiye'ye karşı ortak bir duruşu güçlendirdiği değerlendirilmektedir.

22 Aralık'ta Kudüs'te Yunanistan Başbakanı Miçotakis, İsrail Cumhurbaşkanı Herzog, Başbakan Netanyahu ve GKRY lideri Hristodulidis bir araya gelmiştir.[9] Üçlü zirvede Doğu Akdeniz'de iş birliği, enerji güvenliği, savunma

[4] "Egypt, Cyprus, Greece Agree to Bolster Ties, Stress Commitment to Values of Peace, Stability", Egypt State Information Service (SIS), 8 Ocak 2025, https://egyptian-gazette.com/egypt/egypt-cyprus-greece-agree-to-bolster-ties-stress-commitment-to-values-of-peace-stability, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025).

[5] "PM Netanyahu Meets with Cypriot President Nikos Christodoulides", İsrail Dışişleri Bakanlığı, 4 Mayıs 2025, https://www.gov.il/en/pages/pm-netanyahu-meets-with-cypriot-president-nikos-christodoulides-4-may-2025, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025).

[6] "Cyprus and Israel Share Common Values, Interests", *Cyprus Mail*, 4 Mayıs 2025; "Israel and Cyprus Advance Energy Cooperation in High-Level Meeting", JNS, 4 Mayıs 2025.

[7] "Mitsotakis Meets Christodoulides, Says It is Very Important to Coordinate Governments' Work", *The National Herald*, 12 Kasım 2025.

[8] "Mitsotakis: 'We've Opened a Historic Chapter in Greece, Following Cyprus on Drilling Issues'", Proto Thema, 12 Kasım 2025, https://en.protothema.gr/2025/11/12/watch-live-joint-statements-by-mitsotakis-and-christodoulides, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025).

[9] "Christodoulides Meets Netanyahu at Trilateral Summit with Greece", *Cyprus Mail*, 22 Aralık 2025.

ve bölgesel istikrar konuları ele alınmıştır. Bu zirvede Netanyahu, Türkiye'yi hedef alan mesajlar vermiştir.[10] Doğu Akdeniz'deki en önemli stratejik üçlü ittifakın 10. yıl dönümünün kutlandığı bu zirve, bölgesel güç dengelerinin şekillenmesinde kritik bir rol oynamayı hedeflemektedir. Enerji koridorları ve deniz güvenliği alanındaki iş birliği, Türkiye'ye karşı bir denge cephesi oluşturmayı hedeflemektedir.

TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ

Kıbrıs sorunu, Ankara-Brüksel ilişkilerinde ve Türkiye'nin AB üyelik görüşmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Kıbrıs'taki her gelişmenin Türkiye'nin AB ile ilişkilerini etkilediği söylenebilir. Haziran 2023'te AB Komisyonu ve Dışişleri Yüksek Temsilcisi Josep Borrell'den Ankara ile yapıcı bir şekilde nasıl çalışılacağına dair yeni fikirler üretmeleri istenmiştir. Kasım 2023'te yayımlanan raporda AB'nin Ankara ile yapıcı bir ilişki kurmakta çıkarı olduğu belirtilmiştir. Raporda ikili gerilimler nedeniyle durdurulan Türkiye ile üst düzey diyalogların yeniden başlatılması önerilmiştir. Ayrıca Ankara'nın Kıbrıs sorununun çözümünde yapıcı davranması halinde Gümrük Birliği'nin hizmetler, tarım ve kamu alımlarını da kapsayacak şekilde planlanan yükseltme çalışmalarına devam edilmesi tavsiye edilmiştir.[11]

AB, Türkiye'yi "Kıbrıs Cumhuriyeti"ni (GKRY) tanımayı ve onunla iş birliği yapmayı reddetmekle sık sık eleştirmektedir. Ayrıca AB, Türkiye'yi 21 Eylül 2005 tarihli Avrupa Topluluğu ve Üye Devletleri Bildirgesi'nde ve Aralık 2006 ve Aralık 2015 tarihli Konsey Sonuçları'nda belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmeye çağırmaktadır. AB, Türkiye'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) de dahil olmak üzere çeşitli uluslararası kuruluşlara üyelik başvurularını sürekli olarak veto etmesinden de memnun olmadığını ifade etmektedir.

AB'nin 2025 Türkiye Raporu'nda Türkiye'nin "Kıbrıs'ın deniz bölgelerinde askeri tatbikatlar yaptığı", "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin uçuş bilgi bölgesini ve ulusal hava sahasını ihlal ettiği" ve "Kıbrıs balıkçı gemilerini ve AB'nin yasa

[10] "Netanyahu Uses Summit of Israel, Greece, Cyprus Leaders to Send Warning to Turkey", *The Times of Israel*, 22 Aralık 2025.

[11] "The EU and Türkiye: A Relationship Adrift by Luigi Scazzieri", The Centre for European Reform (CER), 21 Ekim 2024, https://www.cer.eu/sites/default/files/insight_LS_turkey_eu_18.10.24.pdf, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025).

dışı, bildirilmemiş ve düzenlenmemiş balıkçılığı önleme, caydırma ve ortadan kaldırma yönetmeliğini (IUU Yönetmeliği) ihlal ettiği" iddia edilmiştir.[12]

Raporda Türkiye-AB iş birliğini daha da geliştirmek için Kıbrıs çözüm görüşmelerinin yeniden başlatılması ve bu görüşmelerde ilerleme kaydedilmesine özel önem verildiği bir kez daha vurgulanmıştır. AB, Türkiye'nin Kıbrıs'ta "ilgili BM Güvenlik Konseyi kararlarına aykırı olarak" iki devletli çözümü defalarca savunduğunu eleştirmiş,[13] Geçitkale'deki (Lefkoniko) askeri insansız hava aracı üssü ve İskele Boğazı'ndaki deniz üssünün Türkiye'nin askeri üsleri olarak görüldüğü ve rahatsız edici unsurlar olarak değerlendirildiğini ifade etmiştir.[14]

AB her zaman olduğu gibi raporda Kıbrıs sorununun kapsamlı bir şekilde "BM çerçevesinde" ve "ilgili tüm BM Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak ve AB'nin kurulduğu ilkeler ve müktesebat doğrultusunda" çözülmesinin tercih edildiğini vurgulamıştır.[15] Ayrıca Avrupa Komisyonu Mayıs 2025'te Kıbrıs için bir özel temsilci atamıştır.[16]

DIŞ VE BÖLGESEL AKTÖRLERİN ROLÜ

Doğu Akdeniz'in artan önemi küresel ve bölgesel aktörlerin Kıbrıs'a olan ilgisini artırmıştır. Bu bağlamda ABD, İsrail, Hindistan ve diğer bazı ülkeler dikkat çekmektedir.

15 Ocak 2025'te dönemin ABD Başkanı Joe Biden, GKRY'nin Yabancı Askeri Satışlar (FMS) ve Fazla Savunma Malzemeleri (EDA) elden çıkarma programları ve 10. madde güvenlik yardımı hibe programları aracılığıyla savunma ekipmanı, malzeme ve hizmet alma uygunluğunun belirlenmesi için başkanlık kararnamesi yayımlamıştır.[17] Bu şekilde ABD, GKRY'ye uyguladığı silah ambargosunu bir yıllığına askıya almış; dışişleri bakanının Rum yönetiminin Kongre şartlarını karşıladığını onaylamasının ardından savunma

[12] "Türkiye 2025 Report | Brussels, 4.11.2025 SWD(2025) 756 Final", Avrupa Komisyonu, 4 Kasım 2025, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/4bb4ddd1-4f20-4ee0-92db-926996ec8dd1_en?filename=türkiye-report-2025.pdf, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025), s. 62.

[13] "Türkiye 2025 Report | Brussels, 4.11.2025 SWD(2025) 756 Final", s. 3

[14] "Türkiye 2025 Report | Brussels, 4.11.2025 SWD(2025) 756 Final", s. 62.

[15] "Türkiye 2025 Report | Brussels, 4.11.2025 SWD(2025) 756 Final", s. 63.

[16] "Türkiye 2025 Report | Brussels, 4.11.2025 SWD(2025) 756 Final", s. 63.

[17] "Presidential Determination to Expand Access to Defense Articles and Defense Services", ABD'nin GKRY Büyükelçiliği, 16 Ocak 2025, https://cy.usembassy.gov/presidential-determination-to-expand-access-to-defense-articles-and-defense-services, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025).

ihracatının 1 Ekim 2025-30 Eylül 2026 arasında yeniden başlamasına izin vermiştir.[18] Bu, 2025'te 1987'deki silah ambargosunun kaldırılmasının ardından atılan önemli bir adım olmuştur.

Direktif, sonuç olarak GKRY'nin FMS programına tam erişimini güvence altına almakta[19] ve GKRY'nin savunma kapasitesini artırmak ve modernize etmek için doğrudan ABD'den silah tedarik etmesini sağlamaktadır. Bölgesel güvenlik açısından bakıldığında bu durum GKRY'nin ABD ile stratejik bağının derinleşmesini temsil etmektedir.

Bu gelişmeler Türkiye'den tepkilere yol açmıştır. Türkiye gelişmeleri, ABD'nin Kıbrıs'taki Türkiye-Yunanistan dengesini dikkate almadan Rum tarafını desteklemesi olarak değerlendirmiştir.[20] KKTC Dışişleri Bakanlığı da konuyla ilgili bir açıklama yayımlayarak "Kıbrıs meselesinde açıkça taraf olarak gördüğümüz ABD'yi, sağduyulu davranmaya, bölgedeki hassas dengeleri değiştirme çabalarına son vermeye ve Kıbrıs meselesindeki taraflı tutumunu sonlandırmaya çağırıyoruz" demiştir.[21]

İsrail özellikle 2024 ve 2025 yıllarında Kıbrıs Adası'ndaki varlığını artırmaya yönelik çabalarını yoğunlaştırmıştır. Bu kapsamda Barak MX hava savunma sistemi gibi gelişmiş askeri teknolojilerini GKRY'nin askeri altyapısıyla entegre ederek adada konuşlandırmayı planlamaktadır. Barak MX, geniş bir alanda hava savunması sağlayarak Türk uçakları, helikopterleri ve insansız hava araçlarını doğrudan tehdit edecektir. Barak MX tarafından kullanılan ELM-2084 radarı (veya ona entegre edilen diğer erken uyarı radarları) GKRY için uzun menzilli gözetleme ve istihbarat toplama aracı olarak görev yapacaktır.[22] Öte yandan askeri alımlar, geçici iş birliğinden uzun vadeli stratejik iş birliğine geçişin bir işareti olarak kabul edilebilir.

[18] "US Suspends Arms Embargo on Cyprus for One Year", WORLDecr, 11 Eylül 2025, https://www.worldecr.com/news/us-suspends-arms-embargo-on-cyprus-for-one-year, (Erişim tarihi: 21 Aralık 2025).

[19] "Biden Issues Directive Allowing Cyprus to Buy American Arms", Associated Press, 15 Ocak 2025.

[20] Serdar Dincel, "Türkiye Says US Move to Designate Greek Cypriot Administration Eligible for Arms Sales 'Grave Mistake'", 16 Ocak 2025.

[21] "Regarding the Bilateral Defense Cooperation Roadmap Signed Between the Republic of Cyprus and the United States", Ministry of Foreign Affairs of the Turkish Republic of Northern Cyprus, 11 Eylül 2024, https://mfa.gov.ct.tr/tr/gkry-ile-abd-arasinda-imzalanan-ikili-savunma-isbirligine-dayali-yol-haritasi-hk, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2026).

[22] "Israeli Air Defense in Cyprus Extends Intel Reach over Türkiye", Middle East Eye, 16 Eylül 2025.

GKRY'de giderek daha fazla İsrail vatandaşının mülk ve oturma hakkı edinmesi, Kıbrıs üzerinde yeni bir etki biçimi oluşturmaktadır. Son yıllarda yatırımlar yoluyla altın vize alan İsrail vatandaşlarının sayısının 20 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir.[23]

Netanyahu, Doğu Akdeniz'de İsrail, GKRY ve Yunanistan arasında bir "demokrasi ittifakı" kurduklarını ve bu üçlü iş birliğinin stratejik çerçeveye oturtulması için adımlar atıldığını gördüklerini belirtmiştir.[24]

Yıl boyunca İsrail ve Yunanistan, Girit'in güneyinde ortak deniz/hava tatbikatları gerçekleştirmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın İsrail'den hava savunma ve roket sistemleri (Aşil Kalkanı programı da dahil olmak üzere) tedarikine yönelik görüşmeleri yeniden başlatılmıştır.[25]

Bütün bunlar karşısında Türkiye'nin tepkilerini ara ara dile getirdiğini görmekteyiz. Bu kapsamda Milli Savunma Bakanlığı bölgesel güvenliğin sağlanması için İsrail'in "yayılmacı ve işgalci" tutumundan vazgeçmesi gerektiğini vurgulayan bir açıklama yayımlamıştır. Açıklamada ayrıca Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarını koruma kararlılığının da altı çizilmiştir.[26]

Eski bir sömürge gücü olan Birleşik Krallık, adadaki her iki toplumla ilişkilerini sürdürmekte; adadaki askeri üsleri (egemen üsler) ve uluslararası diplomasideki etkin konumu sayesinde Kıbrıs meselesindeki önemini korumaktadır. Kıbrıs'ta Birleşik Krallık ile GKRY arasında siyasi, ticari, güvenlik ve ekonomik konular da dahil olmak üzere geniş bir yelpazede ilişkileri sürdüren bir İngiliz Yüksek Komiserliği de bulunmaktadır.[27]

Yaklaşık 300 bin Kıbrıslı İngiltere'de yaşamaktadır. Kıbrıs ayrıca önemli bir İngiliz topluluğuna da ev sahipliği yaparak kültürel ve sosyal bağları daha

[23] "Experts Respond: Israel's Ambitions on the Cyprus Island", SETA Uzmanlar Cevaplıyor, 26 Eylül 2025, https://www.setav.org/en/experts-respond-israels-ambitions-on-the-cyprus-island, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2026).

[24] "PM Netanyahu's Remarks at the Start of the Government Meeting - 30 March 2025", İsrail Dışişleri Bakanlığı, 30 Mart 2025, https://www.gov.il/en/pages/pm-netanyahu-s-remarks-at-the-start-of-the-government-meeting-30-mar-2025, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2026); James Mackenzie ve Nidal Mughrabi, "Israeli PM Netanyahu Vows to Pressure Hamas after Ceasefire Proposal", Reuters, 30 Mart 2025.

[25] "Greece in Talks to Buy Anti-Aircraft, Artillery Systems from Israel", Reuters, 14 Kasım 2025.

[26] Utku Şimşek, "MSB: Bölge Güvenliğinin Tesisi için İsrail'in Yayılmacı ve İşgalci Tavrından Vazgeçmesi Gerekmektedir", Anadolu Ajansı, 11 Nisan 2025.

[27] "Cyprus and the UK", Birleşik Krallık, https://www.gov.uk/world/cyprus/news, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2026).

da güçlendirmektedir. Kıbrıs'ta yaklaşık 30 bin İngiliz yaşamakta; bunların çoğunu adada yaşamayı ve çalışmayı tercih eden emekliler veya profesyoneller oluşturmaktadır.[28]

GKRY, Türkiye'nin adada Türk topluluğu üzerindeki etkisini dengelemek için bölge ülkeleriyle de bir tür koalisyon oluşturmak amacıyla daha yakın ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. İsrail'in yanı sıra Mısır ve Lübnan daha yakın bağlar kurulabilecek bölgesel ülkeler arasında yer almaktadır. GKRY lideri Hristodulidis ve Mısır Cumhurbaşkanı Sisi 17 Şubat 2025'te Mısır Enerji Fuarı'nın (EGYPES 2025) açılışında bir araya gelmiş, Kıbrıs'ın Afrodit ve Kronos doğal gaz sahalarından Mısır altyapısına gaz transferi için önemli anlaşmalar imzalamıştır. Kıbrıs doğal gazının Mısır LNG tesisleri aracılığıyla Avrupa'ya ihracatı, adanın enerji merkezi olma stratejisinin temel taşlarından biridir. Bu anlaşma Kıbrıs'ın doğal gaz gelirlerini ekonomik değere dönüştürmesi için gerekli kritik altyapı iş birliğini sağlamaktadır.

Hristodulidis 26 Kasım 2025'te yeni seçilen Lübnan Cumhurbaşkanı Joseph Aun ile Beyrut'ta bir araya gelmiştir. Toplantıda enerji iş birliği kapsamında Kıbrıs-Lübnan elektrik şebekesi bağlantı projesi başta olmak üzere çeşitli konular ele alınmış ve deniz sınırına ilişkin bir çerçeve anlaşması imzalanmıştır. Böylece 2007'de imzalanan ancak hiçbir zaman yürürlüğe girmeyen iki ülke arasındaki münhasır ekonomik bölge (MEB) sınırlandırma anlaşması 26 Kasım'da yeniden imzalanmış ve sonrasında anlaşmanın artık her iki tarafça onaylandığı açıklanmıştır.

Türkiye söz konusu anlaşmanın kapsadığı alan Doğu Akdeniz'deki Türk kıta sahanlığı dışında kalmasına rağmen konuya Kıbrıs sorunu ve Kıbrıs Türklerinin hakları bağlamında yaklaştığını belirtmiş; Lübnan veya bölgedeki diğer kıyı devletleri tarafından Rum yönetimiyle imzalanan bu tür anlaşmaların Kıbrıs Türklerinin eşit hak ve çıkarlarını doğrudan etkilediğinin altını çizmiştir. Türkiye, Rum yönetiminin Kıbrıs Türklerini veya adanın tamamını temsil etmediğini ve Kıbrıs'ın tamamını ilgilendiren bu tür eylemlerde bulunma yetkisinin olmadığını vurgulamıştır. Türkiye, uluslararası toplumu ve özellikle bölge ülkelerini, Rum yönetiminin bu tek taraflı adımlarını desteklememeye, adanın egemen ve eşit bir unsuru olan Kıbrıs

[28] "Cyprus-UK Relations", GKRY'nin İngiltere'deki Yüksek Komiserliği, https://cyprusinuk.com/cyprus-uk-relations, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2026).

Türklerinin meşru hak ve çıkarlarını gasp etme girişimlerine ortak olmamaya çağırmıştır.[29]

GKRY, Avrupa ülkelerinin yanı sıra Körfez İşbirliği Konseyi (KİK), bazı Asya ve Afrika ülkeleri gibi bölge dışı ülkelerle de özel ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin 15-16 Haziran arasında GKRY'ye yaptığı resmi ziyaret sırasında taraflar arasında kapsamlı bir stratejik ortaklık anlaşması imzalanmıştır.[30] Görüşmelerde savunma, denizcilik, enerji, yapay zeka, girişimcilik ve turizm alanlarında iş birliği öngörülmüştür. Modi'ye "Makarios III. Büyük Haçı" ödülü verilmiş, Hint savaş gemilerinin Kıbrıs limanlarına erişimi konusunda bir anlaşmaya varılmış ve ayrıca IMEC (Hindistan-Ortadoğu-Avrupa Ekonomik Koridoru) projesi de görüşülmüştür. Bu ziyaret GKRY'nin Hint Pasifik bölgesiyle stratejik bağlarını güçlendiren tarihi bir adım olarak değerlendirilmektedir.[31]

Hristodulidis 5-6 Mart arasında Lefkoşa'da Kazakistan Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Murat Nurtleu'yu ağırlamıştır. Görüşmede ticaret, yatırım ve turizm alanlarında iş birliği ve 2026'ya kadar doğrudan uçuş bağlantılarının başlatılması konusunda anlaşmaya varılmıştır.

GKRY Dışişleri Bakanı Konstantinos Kombos 7 Temmuz'da Nairobi'de Kenyalı mevkidaşı Musalia Mudavadi ile bir araya gelerek "İş Birliği ve Siyasi İstişare Mutabakatı"nı imzalamıştır. Ayrıca Nairobi'deki Kıbrıs Yüksek Komiserliği binasının resmi açılışı da yapılmıştır.[32]

GKRY lideri Hristodulidis 14-15 Aralık arasında Lefkoşa'da Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Devlet Başkanı Şeyh Muhammed bin Zayed Nahyan'ı

[29] "Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Öncü Keçeli'nin Lübnan ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Arasında İmzalanan Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Anlaşması Hakkındaki Soruya Cevabı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 27 Kasım 2025, https://www.mfa.gov.tr/sc_-21_-disisleri-bakanligi-sozcusu-oncu-keceli-nin-lubnan-ile-guney-kibris-rum-yonetimi-arasinda-imzalanan-munhasir-ekonomik-bolge-sinirlandirma-anlasmasi-hk-sc.tr.mfa, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2026).

[30] "Hindistan Lideri Modi GKRY'yi Ziyaret Etti: Ara Bölgeden KKTC'yi Seyretti", *Milliyet*, 16 Haziran 2025.

[31] Oman Yahyai, "India and Cyprus to Boost Defence and Maritime Cooperation, Modi Says", Euronews, 16 Haziran 2025.

[32] "The Minister of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus Had a Meeting with the Prime Cabinet Secretary and Cabinet Secretary for Foreign and Diaspora Affairs of the Republic of Kenya", GKRY Dışişleri Bakanlığı, 7 Temmuz 2025, https://www.gov.cy/en/foreign-policy/the-minister-of-foreign-affairs-of-the-republic-of-cyprus-had-a-meeting-with-the-prime-cabinet-secretary-and-cabinet-secretary-for-foreign-and-diaspora-affairs-of-the-republic-of-kenya, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2026).

ağırlamıştır.[33] Nahyan bir Arap devlet başkanı tarafından GKRY'ye gerçekleştirilen ilk resmi devlet ziyaretine imza atmıştır. Bu ziyaret esnasında enerji, su, yatırım, savunma, turizm ve eğitim alanlarında kapsamlı iş birliğini öngören stratejik ortaklık anlaşmasının imzalandığı açıklanmıştır.[34]

Ankara 2025'teki bu gelişmeleri Yunanistan ve KİK'in Türkiye'ye karşı koymak için bağlar veya forumlar kurma çabalarının işaretleri olarak değerlendirmektedir. Atina'nın yeni bir diyalog süreci çağrısında bulunmasının ardından Dışişleri Bakanı Hakan Fidan bazı ittifakların Türkiye'yi kuşatmayı hedeflediğini belirterek[35] esasen Türkiye'nin itirazlarına rağmen Kıbrıs Adası'nda bir varlık oluşturmak için çok çaba sarf eden İsrail'e işaret etmiştir.

SONUÇ

Bulunduğumuz noktada Kıbrıs'ta ilgili taraflar arasında sorunun çözümü konusunda ortak bir vizyonun olmadığı açıktır. Rum yönetimi adadaki hak iddialarını uluslararası girişimler yoluyla genişletme ve Türk tarafını görmezden gelme tutumunu sürdürürken Türkiye ve Kıbrıs Türk tarafı bu tutumu açıkça reddetmekte, her fırsatta ve platformda Türk tarafının "egemen eşitliği ve eşit uluslararası statüsünü" vurgulamaktadır. Türk tarafı adada iki devletli çözüm talep ederken Rum tarafı ise Kıbrıslı Türklere eşit anayasal haklar tanımayacak bir federasyonda ısrar etmeyi sürdürmektedir.

Türkiye açısından Kıbrıs sorunu ulusal bir dava olma niteliğini sürdürmekte; adadaki "Türk halkının egemen eşitliği ve eşit uluslararası statüsünden" geri adım atmama noktasında Ankara kararlı bir duruş sergilemektedir. Rum tarafının bu konuda "cesur" açıklamalar yapabilmesinin ise uluslararası arenadaki bazı aktörlerle yakın temas kurma çabalarından aldığı olumlu yanıtların bir sonucu olduğu ileri sürülebilir.

2025'te tartışmalara yol açan konulardan biri de AB'nin tutumunun devam etmesi olmuştur. AB'nin 2025 Türkiye Raporu'nda Kıbrıs sorunuyla ilgili açıkla-

[33] "UAE President Receives Official Welcome at Presidential Palace in Nicosia", Muhammed bin Zayed, 14 Aralık 2025, https://www.mohamedbinzayed.ae/en/latest-news-listing/2025/12/UAE-President-receives-official-welcome-at-Presidential-Palace-in-Nicosia, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2026).

[34] "Cyprus and UAE Presidents Hold Talks in Nicosia during First ever State Visit", *Cyprus Mail*, 14 Aralık 2025; "UAE-Cyprus Issue Joint Statement", WAM (Emirates News Agency), 14 Aralık 2025, https://www.wam.ae/a/bn7k2z5, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2026).

[35] Bill Giannopoulos, "Hakan Fidan: 'Alliances in the Eastern Mediterranean are Trying to Encircle Turkey'", *Greek City Times*, 5 Ekim 2025.

maları Türkiye'de yine tepkiye yol açmıştır. Ayrıca GKRY'nin ABD ile savunma iş birliği anlaşması imzalaması ve Rum yönetiminin NATO'ya katılma çabalarına ilişkin söylentiler de Türkiye ve KKTC'nin tepkilerine neden olmuştur.

Türkiye'nin AB ve ABD ile halihazırda geliştirdiği ilişkiler ise Kıbrıs sorunu üzerinde müzakerelerin başlaması olasılığını kolaylaştırabilir. ABD özellikle Doğu Akdeniz'deki daha geniş stratejik çıkarlarını göz önünde bulundurarak Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunması için baskı yapabilir. ABD ayrıca Türkiye ve KKTC ile Yunanistan ve GKRY arasında ara buluculuk yapmak için enerji diplomasisine daha derinlemesine dahil olabilir.

Türkiye-Yunanistan ilişkileri de adanın geleceğini şekillendiren kilit unsurlardan biri olmaya devam etmektedir. Son iki yıldır taraflar ikili ilişkilerinde olumlu bir gündem izlese de 2026'da kriz riski halen mevcuttur. Atina'nın Yunanistan-İsrail stratejik ilişkileri ve bazı askeri ve enerji iş birlikleri hakkındaki açıklamaları Ankara'yı derinden rahatsız etmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Miçotakis arasında 2025'te yapılması planlanan Yüksek Düzeyli İş Birliği Konseyi toplantısının gerçekleşmemiş olmasında bu hususun önemli bir rol oynadığı bilinmektedir.

BM, tarihsel olarak Kıbrıslı Türk ve Rum toplulukları arasında barış görüşmelerini kolaylaştırmıştır. Ancak Annan Planı ve çeşitli barış görüşmeleri gibi girişimler önemli engellerle karşılaşmıştır. BM, iki devletli çözüm, iki bölgeli ve iki toplumlu bir federasyon veya diğer olası düzenlemeler için baskı yapmaya devam edecektir. Bu bağlamda 2024'te atanan BM özel temsilcisinin girişimleri de sonuç vermemiştir.

KKTC'de yeni seçilen Cumhurbaşkanı Tufan Erhürman'ın yaklaşımının Türkiye'nin iki devletli çözüm vizyonundan sınırlı da olsa bazı farklılıklar içermesi ise 2026'da Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin beklentilerin güçlenmesine katkı sağlayacak bir gelişme olarak değerlendirilmemektedir.

KRONOLOJİ

8 Ocak	Mısır, Yunanistan ve GKRY liderleri Kahire'de üçlü mekanizmanın 10. zirvesinde bir araya geldi. Bu zirvede doğal gaz, Doğu Akdeniz güvenliği ve Kıbrıs sorunu ele alındı.
15 Ocak	ABD Başkanı Biden, GKRY'nin Yabancı Askeri Satışlar programı aracılığıyla savunma ekipmanı alabilmesine imkan tanıyan başkanlık kararnamesini yayımlayarak silah ambargosunu bir yıllığına askıya aldı.

17-18 Mart	Cenevre'de gayriresmi Kıbrıs toplantısı düzenlendi. Ardından BM Genel Sekreteri Guterres, Kıbrıs özel temsilcisi Holguín'den taraflarla yeniden temasa geçmesini istedi.
3-4 Mayıs	GKRY lideri Hristodulidis, Kudüs'te İsrail Cumhurbaşkanı Herzog ve Başbakan Netanyahu ile görüştü. Bu görüşmede enerji iş birliği ve savunma konuları ele alındı.
15-16 Haziran	Hindistan Başbakanı Modi, GKRY'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyarette taraflar arasında kapsamlı stratejik ortaklık anlaşması imzalandı.
22 Aralık	Kudüs'te Yunanistan, İsrail ve GKRY liderleri üçlü zirvede bir araya geldi. Netanyahu bu zirvede Türkiye'yi hedef alan mesajlar verdi.

TÜRKİYE'NİN YUNANİSTAN POLİTİKASI 2025

MELİH YILDIZ

Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü

GİRİŞ

2025 yılı Türkiye-Yunanistan ilişkileri açısından 2020'lerin başlarında yaşanan yoğun kriz dönemini sonlandırmak amacıyla 2023'te başlatılan normalleşme sürecine yönelik çabaların devam ettiği bir yıl olmuştur. Yıl içerisinde gerçekleştirilen ziyaretler bu çabaların göstergesi olurken Pozitif Gündem, Siyasi Diyalog ve Güven Artırıcı Önlemler toplantıları ise önemli iletişim mekanizmaları olma rolünü 2025'te de sürdürmüştür. Bununla birlikte ilişkilerdeki normalleşme sürecine rağmen 2024'te yaşanan krizler ve gerginlikler 2025'te de artarak devam etmiştir. Büyük oranda Ege Denizi ve Doğu Akdeniz kaynaklı yaşanan bu gerginlikler iki ülke ilişkilerindeki sorunların derinliğini ve çözümünün zorluğunu hatırlatan gelişmeler olmuştur. Atina'nın Türkiye'ye silah satışlarını ve Türkiye'nin Avrupa Güvenlik Eylemi (Security Action for Europe, SAFE) programına katılımını önlemeye yönelik çabaları ile Yunanistan Savunma Bakanı Nikos Dendias'ın Türkiye karşıtı söylemleri

iki ülke arasındaki normalleşme sürecinin hassaslığını gösteren yıl içerisindeki örnekler arasında yer almıştır. İki ülke arasındaki anlaşmazlık alanlarından biri olan azınlıklar meselesi de ilişkilerdeki önemini korumayı sürdürmektedir. Türkiye-Yunanistan ekonomik ilişkileri bağlamında ise 2025, ticaret hacmini 10 milyar dolar seviyesine çıkartma hedefine yönelik sınırlı bir gelişmenin sağlandığı bir yıl olmuştur.

SİYASİ İLİŞKİLER

Ankara-Atina ilişkilerini normalleştirmeye yönelik 2023 başında başlatılan süreç 2025'te de devam etmiştir. Bu kapsamda karşılıklı gerçekleştirilen ziyaretlerle iş birliği zemininin oluşturulması ve iletişim kanallarının açık kalması sağlanmaya çalışılmıştır. Yunanistan Göç ve İltica Bakanı Nikolaos Panagiotopoulos'un İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'nın daveti üzerine Ocak'ta İstanbul'a gerçekleştirdiği ziyaret bu bağlamda yıl içerisindeki ilk üst düzey ziyaretlerden biri olmuştur. 15 Ocak'ta Bulgaristan içişleri bakanının da katılımıyla "düzensiz göç" ve "göçmen kaçakçılığı" konulu bir toplantı düzenlenmiştir.[1]

2 Şubat'ta Dışişleri Bakanı Hakan Fidan Katar'da Yunan mevkidaşı Giorgos Gerapetritis ile ikili ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve uluslararası ilişkilerin ele alındığı bir görüşme yaparken iki bakan 17-18 Mart arasında gerçekleştirilen Kıbrıs konulu genişletilmiş formatlı gayriresmi toplantı için bulundukları Cenevre'de tekrar bir araya gelmiştir.[2] İki ülke dışişleri bakanları yıl içerisindeki çeşitli uluslararası toplantılarda da bir araya gelmeye devam etmiştir. Bu bağlamda 3-4 Nisan'da Brüksel'de gerçekleşen NATO Dışişleri Bakanları Toplantısı iki bakana görüşme fırsatı sunarken Dışişleri Bakanı Fidan ile Yunan mevkidaşı Gerapetritis 19-20 Ekim arasında Avrupa Birliği Dış İlişkiler Konseyi kapsamında yapılan "bölgeler arası güvenlik

[1] "İçişleri Bakanımız Sayın Ali Yerlikaya, Bulgaristan İçişleri Bakanı ve Yunanistan Göç ve İltica Bakanı ile Görüştü", T.C. İçişleri Bakanlığı, 15 Ocak 2025, https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakanimiz-sayin-ali-yerlikaya-bulgaristan-icisleri-bakani-ve-yunanistan-goc-ve-iltica-bakani-ile-gorustu, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

[2] Can Efesoy, "Dışişleri Bakanı Fidan, Hamas Yetkilileriyle Katar'da Görüştü", Anadolu Ajansı, 2 Şubat 2025; "Sayın Bakanımızın Kıbrıs Konulu Genişletilmiş Formatlı Gayriresmi Toplantıya Katılımı, 17-18 Mart 2025, Cenevre", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-kibris-konulu-genisletilmis-formatli-gayriresmi-toplantiya-katilimi--17-18-mart-2025--cenevre.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

ve bağlantısallık" konulu Bakanlar Toplantısı için bulundukları Lüksemburg'da da bir araya gelmiştir.[3]

İki ülke ilişkilerindeki normalleşme sürecinin önemli mekanizmalarından biri olan Güven Artırıcı Önlemler toplantıları iki ülke heyetleri arasında 28 Nisan'da Selanik'te gerçekleştirilen toplantı ile devam etmiştir. Toplantıda daha önce mutabık kalınan güven artırıcı önlemler gözden geçirilirken 2026 uygulama planı da ele alınmıştır.[4] Türk-Yunan ilişkilerindeki diğer önemli diplomatik mekanizmalar olan Siyasi Diyalog ve Pozitif Gündeme ilişkin görüşmeler de Haziran içerisinde yapılmıştır. Bu bağlamda Siyasi Diyalog toplantılarının dördüncüsü 12 Haziran'da Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay ve Yunan mevkidaşı Alexandra Papadopoulou arasında Ankara'da gerçekleşmiştir. Dışişleri Bakan Yardımcısı Bozay başkanlığındaki heyet 13 Haziran'da Yunan mevkidaşı Tasos Hacivasiliu başkanlığındaki heyet ile Ankara'da Pozitif Gündem diyaloğu kapsamında Ortak Eylem Planı'nın 8. toplantısını gerçekleştirmiştir. Toplantıda ikili ticaret, ekonomi, ulaştırma, turizm, eğitim, teknoloji, çevre, sağlık ve beşeri ilişkilerin geliştirilmesine yönelik Aralık 2024'te yapılan son toplantıdan bu yana kaydedilen ilerleme gözden geçirilmiştir.[5] Haziran'daki bir diğer önemli gelişme de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Yunanistan Başbakanı Kiryakos Miçotakis'in 25 Haziran'da NATO Liderler Zirvesi için bulundukları Lahey'de görüşmeleri olmuştur.[6]

Güven artırıcı önlemler bağlamında ise yıl içerisinde karşılıklı askeri ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye 5'inci Kolordu komu-

[3] "Sayın Bakanımızın NATO Dışişleri Bakanları Toplantısı'na Katılımı, 3-4 Nisan 2025, Brüksel", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-nato-disisleri-bakanlari-toplantisi-na-katilimi--3-4-nisan-2025--bruksel.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026); "Sayın Bakanımızın Avrupa Birliği Dış İlişkiler Konseyi Kapsamında Yapılan Bölgelerarası Güvenlik ve Bağlantısallık Konulu Bakanlar Toplantısı'na Katılımı, 19-20 Ekim 2025, Lüksemburg", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-bolgelerarasi-guvenlik-ve-baglantisallik-konulu-bakanlar-toplantisi-na-katilimi-19-20-ekim-2025-luksemburg.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

[4] "Türkiye-Yunanistan Güven Artırıcı Önlemler Toplantısı", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 28 Nisan 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/30ecfcf8c2694c9db101610792430518, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

[5] "Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakan Yardımcıları Arasında Gerçekleşen Siyasi Diyalog Toplantısı Sonrasında Yapılan Ortak Açıklama", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 12 Haziran 2025, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-yunanistan-disisleri-bakan-yard-arasinda-gerceklesen-siyasi-diyalog-toplantisi-sonrasi-ortak-aciklama.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026); "Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Ortak Eylem Planı Toplantısı Ankara'da Düzenlendi", TRT Haber, 13 Haziran 2025.

[6] "Mitsotakis, Erdogan Hold Sideline Talks at NATO Summit in the Hague", *Ekathimerini*, 25 Haziran 2025.

tanı, Yunanistan D Kolordusu komutanını 8-9 Temmuz'da İskeçe'de ziyaret ederken 18-19 Eylül'de ise Yunanistan 1'inci Ordu komutanı, Türkiye 1'inci Ordu komutanını İstanbul'da ziyaret etmiştir.[7] Bir Yunanistan heyeti de 20-22 Ekim arasında Eskişehir'deki 1'inci Ana Jet Üs Komutanlığına ziyaret gerçekleştirmiştir.[8] Bu ziyaretlerin ardından iki ülke heyetleri arasında Güven Artırıcı Önlemler toplantılarının yeni turu 23 Ekim'de İzmir'de yapılmıştır.[9]

Yıl içerisinde gerçekleşen son üst düzey ziyaretlerden biri ise Yunanistan Vatandaşı Koruma Bakanı Michalis Chrisochoidis'in 18 Aralık'taki Türkiye ziyareti olmuştur. Bu kapsamda İçişleri Bakanı Yerlikaya ile gerçekleştirilen görüşmede iki ülke arasında organize suç örgütleri, terör örgütleri, göçmen kaçakçılığı, sınıraşan suçlarla mücadele, operasyonel bilgi paylaşımı ve suçluların iadesi konularını içeren güvenlik alanındaki iş birliği imkanları değerlendirilmiştir.[10]

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDEKİ ANLAŞMAZLIKLAR VE KRİZLER

2025 yılı bir yandan Türk-Yunan ilişkilerinde yaşanan normalleşme sürecini destekleyecek gelişmelere sahne olurken diğer yandan ise taraflar arasındaki kronikleşen sorunların neden olduğu anlaşmazlık ve krizleri de beraberinde getirmiştir. Yunanistan Savunma Bakanı Dendias'ın Ocak'ta ABD'de katıldığı bir etkinlikte Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlarda Türkiye'yi suçlayıcı tavrını sürdürmesi ve Türkiye'nin "Mavi Vatan" doktrinini uluslararası hukukun ihlali olarak nitelendirerek Ankara'nın politikalarının neoemperyalist bir yaklaşım olduğunu iddia etmesi; Atina'nın iki ülke arasındaki normalleşme çabalarına rağmen fırsat bulduğu hemen her platformda

[7] "Milli Savunma Bakanlığında Haftalık Basın Bilgilendirme Toplantısı Gerçekleştirildi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 10 Temmuz 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/8fbc334792824c75bb6efef14fd5c62b, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026); "Milli Savunma Bakanlığında Haftalık Basın Bilgilendirme Toplantısı Gerçekleştirildi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 18 Eylül 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/5a08ea0204094854af576fd5df0b81a9, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

[8] Utku Şimşek, "Güven Artırıcı Önlemler Uygulama Planı Kapsamında Yunan Heyetten Türkiye'ye Ziyaret", Anadolu Ajansı, 22 Ekim 2025.

[9] Utku Şimşek, "Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Güven Artırıcı Önlemler Toplantısı'nın Yeni Turu İzmir'de Yapıldı", Anadolu Ajansı, 23 Ekim 2025.

[10] "Bakanımız Sayın Ali Yerlikaya; 'Yunanistan Vatandaşı Koruma Bakanı Sayın Michalis Chrisochoidis ve Beraberindeki Heyeti İstanbul'da Ağırladık'", T.C. İçişleri Bakanlığı, 18 Aralık 2025, https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sayin-ali-yerlikaya-yunanistan-vatandasi-koruma-bakani-sayin-michalis-chrisochoidis-ve-beraberindeki-heyeti-istanbulda-agirladik, (Erişim tarihi: 4 Ocak 2026).

Türkiye'yi suçlu göstermeye yönelik politikasının yıl içerisindeki ilk örneklerinden biri olmuştur.[11]

Atina, yıl içerisinde Türk-Yunan ilişkilerine zarar verebilecek girişimlerde bulunmaya devam etmiştir. Bu adımlardan biri Türkiye'nin Eurofighter savaş uçağı tedariki sırasında atılmıştır. Yunanistan, Türkiye'ye Eurofighter savaş uçağı ile birlikte gelişmiş bir havadan havaya füze olan Meteor füzelerinin tedarikini önlemek için özellikle Fransa üzerinde yoğun bir diplomatik çaba içerisinde olmuştur. Her ne kadar bu çabalar sonuçsuz kalsa da Savunma Bakanı Dendias 29 Ocak'ta Fransa'nın Atina Büyükelçisi Laurence Auer'e, Yunanistan'ın Türkiye'ye Meteor füzesi satılacağı yönündeki haberlerden duyduğu rahatsızlığı iletmiş; Başbakan Miçotakis de füze satışını engellemek amacıyla Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ile Paris'te görüşme gerçekleştirmiştir.[12]

Atina benzer tutumu Türkiye'nin 150 milyar avro büyüklüğünde bütçeye sahip SAFE programına katılımında da sergilemiştir. Miçotakis "Türkiye savaş tehdidini sürdürdüğü ve Yunan adalarının egemenliğini tartıştığı sürece, savunma girişimlerinde iş birliği söz konusu olamaz" ifadeleriyle Türkiye'nin programa katılımına yönelik olarak uzlaşmaz bir tavır sergilerken Türkiye'nin katılımına yönelik "casus belli" kararının kaldırılması şartını öne sürmüştür.[13] Türkiye'nin SAFE programına katılımını önlemeye yönelik yıl içerisinde gösterilen çabaları değerlendiren Dışişleri Bakanı Fidan ise açıklamasında şu ifadelere yer vermiştir:

> Yunanistan başbakanının [Miçotakis] Yunanistan Parlamentosunda kendini savunmak için SAFE programına Türkiye'yi nasıl almayacaklarını övüne övüne anlatmaları ibretle tamim edilmesi gereken bir konu. Avrupa'nın sistemi, güvenlik sistemi Yunanistan gibi bir, iki ülke tarafından *hijack* edilmiş durumda. Bu ülkelerin Avrupa'nın güvenliğiyle falan alakaları yok.[14]

Başbakan Miçotakis "casus belli" konusunu "Türkiye, ilişkilerimizin üzerinde kara bir bulut gibi asılı duran Yunanistan'a karşı savaş tehdidini or-

[11] Kosta Papadopoulos, "Dendias on Greek Security and Foreign Policy", *Greek City Times*, 26 Ocak 2025.

[12] Derya Gülnaz Özcan, "Yunan Basınına Göre Macron'dan Türkiye'ye Meteor Satılmamasını İsteyen Miçotakis Ret Cevabı Aldı", Anadolu Ajansı, 12 Şubat 2025.

[13] John Koutroumpis, "Turkey can't Join SAFE while Casus Belli Stands, Greek PM Says at EU Council Summit", Greek Reporter, 24 Ekim 2025.

[14] "Bakan Fidan: Filistin'de Fiili Garantör Olma Sorumluluğunu Almaya Hazırız", TRT Haber, 18 Ekim 2025.

tadan kaldırmalıdır. Otuz yıl sonra, bu 'casus belli' ortadan kaldırılmalıdır, dost komşular arasındaki ilişkilerde yeri yoktur. İleriye dönük yolumuz silah diliyle değil diplomasiyle olmalıdır" ifadeleriyle Eylül'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda gerçekleştirdiği konuşmasında da gündeme getirmiştir.[15] Yıl içerisindeki bu gelişmeler hem Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik güvenlik kaygılarının derinliğini yansıtan hem de Türkiye'yi saldırgan taraf olarak gösterme çabalarına ilişkin örnekler olmuştur.

İki ülke arasında Ege Denizi ve Doğu Akdeniz kaynaklı gerginlikler 2025'te de devam etmiştir. Bu gerginliklerden biri her iki ülkenin de 16 Nisan'da "deniz mekansal planlama" haritalarını yayımlamalarının ardından yaşanmıştır. Dışişleri Bakanı Gerapetritis, haritaya ilişkin olarak Yunanistan'ın kıta sahanlığının "en dış sınırlarının ilk kez bir harita üzerinde işaretlendiğini" ve haritanın "jeopolitik değil teknik yükümlülük" olduğunu savunurken Türkiye Dışişleri Bakanlığı ise Atina'ya yönelik tepkisinde şu ifadelere yer vermiştir:

> Yunanistan tarafından AB mevzuatı gereği ilan edilen "deniz mekansal planlaması"nda (DMP) belirtilen alanların bir kısmı, Ege Denizi'nde ve Doğu Akdeniz'de ülkemizin deniz yetki alanlarını ihlal etmektedir. Yunanistan'ın tek yanlı tasarruflarının ve iddialarının ülkemiz açısından hiçbir hukuki sonuç doğurmayacağını bir kez daha vurguluyoruz.[16]

İki ülke ilişkilerinde Doğu Akdeniz kaynaklı bir diğer önemli gelişme ise 25 Haziran'da Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ile Libya Ulusal Petrol Kurumu (NOC) arasında sismik araştırma yapmak için bir mutabakat zaptı imzalanması olmuştur. Miçotakis mutabakat zaptına yönelik tepkisini "kabul edilemez, yasa dışı ve temelsiz" ifadeleriyle vurgularken aynı zamanda belgenin hukuki etkisinin olmadığını da savunmuş ve bu konuyu AB zirvesine taşımıştır.[17]

[15] Yorgo Kırbaki, "Miçotakis 'Diyalog' İsterken BM Kürsüsünden Türkiye'ye Yüklendi", *Hürriyet*, 28 Eylül 2025.

[16] "Yunanistan'ın İlan Ettiği 'Deniz Mekansal Planlaması' Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 16 Nisan 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-84_-yunanistan-in-ilan-ettigi-deniz-mekansal-planlamasi-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 4 Ocak 2026); Begum Tunakan, "Türkiye ile Yunanistan Arasında 'Deniz Mekansal Planlama' Haritaları Gerilimi", Euronews Türkçe, 17 Nisan 2025.

[17] Güven Özalp, "Yunanistan Libya ile Anlaşma İmzalayan Türkiye'yi AB'ye Şikayet Etti", BBC Türkçe, 27 Haziran 2025.

Yunanistan'ın 2024'te duyurduğu biri İyon Denizi'nde diğeri Ege Denizi'nde olmak üzere iki "deniz parkı"nı[18] 21 Temmuz'da ilan etmesi ilişkilerde gerilime neden olan bir diğer gelişme olmuştur. Türkiye Dışişleri Bakanlığı gelişmeye ilişkin yaptığı açıklamada 2024'teki açıklamasına atıfla "Ege Denizi'nde ilan edilecek deniz parklarının iki ülke arasında birbiriyle bağlantılı Ege sorunları bağlamında, aidiyeti uluslararası antlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş coğrafi formasyonlar dahil, hukuki açıdan hiçbir sonuç doğurmayacağı" vurgusunu yaparken Türkiye, Ege'nin kuzeyinde Gökçeada açıklarında ve Akdeniz'de Fethiye-Kaş ile Finike açıklarında iki yeni "deniz koruma alanı" oluşturarak Yunanistan'ın deniz parkı ilanına fiili karşılık vermiştir.[19]

2025'te iki ülke arasında Ege Denizi kaynaklı bir diğer gerginlik de Türkiye'nin Piri Reis gemisinin 15-25 Eylül arasında Ege'de yapacağı bilimsel araştırmalarla ilgili Navtex yayımlamasının ardından yaşanmıştır. Yunanistan bunun üzerine Ege'de ani bir askeri tatbikat gerçekleştirirken Türkiye ise yayımladığı ikinci Navtex'te uluslararası anlaşmalar ile gayri askeri statüdeki adalara vurgu yapmıştır.[20]

İki ülke ilişkilerindeki gerginlik yıl sonunda artış göstermeye başlamıştır. Bu gerginliklerden biri Yunanistan Savunma Bakanı Dendias'ın 28 Kasım'da yaptığı konuşmada Yunanistan'ın Türkiye'den kaynaklandığını ileri sürdüğü tehdide karşı yeni bir savunma doktrini geliştirdiklerini belirterek "Esasen Ege Denizi, binlerce olmasa da takımadalardaki yüzlerce adaya konuşlandırılacak füzelerle korunacak" ifadelerini kullanması üzerine yaşanmıştır.[21] Türkiye Milli Savunma Bakanlığı da Dendias'ın açıklamaları üzerine Yunanistan'ın askeri faaliyetlerinin yakından takip edildiğini belirtmiş; Yunan yetkililer tarafından yapılan gerginliği artırıcı eylem ve söylemlerin uluslararası anlaşmalara aykırı, gerçeklerden kopuk ve hayalci açıklamalar olduğunu vurgula-

[18] Deniz parkları (*marine parks*), deniz çevresini korumak amacıyla insan faaliyetlerinin kısıtlandığı özel koruma alanlarıdır. Bazıları turistik amaçla da kullanılan bu alanlar genellikle kıyı devletinin kara suları veya münhasır ekonomik bölge sınırları içerisinde yer alır. Kıyıya yakın konumlanmaları sayesinde devletlerin bu bölgeler üzerindeki denetim gücü daha yüksektir.

[19] "Yunanistan'ın İlan Ettiği Deniz Parkları Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 21 Temmuz 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-154_-yunanistan-in-ilan-ettigi-deniz-parklari-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 4 Ocak 2026); "Mavi Vatan'da Stratejik Hamle: Yunanistan'ın Deniz Parkı Planına Türkiye'den Misilleme", CNN Türk, 3 Ağustos 2025.

[20] Yorgo Kırbaki, "Piri Reis Navtex'i Yunanistan'ı Gerdi", *Hürriyet*, 16 Eylül 2025.

[21] "Türkiye, Yunanistan'ın Ege Adaları'na Füze Yerleştirme Planına Nasıl Tepki Veriyor?", BBC Türkçe, 4 Aralık 2025.

mıştır.[22] Dendias'ın 26 Aralık'ta gayri askeri statüde olan Sisam Adası'ndaki askeri üssü ziyareti ise iki ülke ilişkilerinde gerilime neden olan bir diğer gelişme olmuştur.[23]

Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin seyri açısından bir diğer önemli gelişme ise yılın son günlerinde yaşanmıştır. Yunanistan-İsrail ilişkileri Türkiye karşıtlığı üzerinden son yıllarda özellikle askeri alanda olmak üzere önemli bir gelişim göstermektedir. Miçotakis'in 22 Aralık'ta İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) lideri Nikos Hristodulidis ile gerçekleştirdiği zirve taraflar arasında gelişen ilişkilerin önemli bir göstergesi olmuştur. Bu zirve Türkiye tarafından tepkiyle karşılanırken Cumhurbaşkanı Erdoğan bu görüşmeye ilişkin "Anlaşmalar yapılabilir, bunların hiçbiri bizi bağlamaz, bizim politikamızı değiştirmez. Elinde 70 binden fazla Filistinli kardeşimizin kanı olanların hadsizliklerinin bizim nazarımızda teneke tıngırtısından farkı yoktur ve olamaz" değerlendirmesini yapmıştır. Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler ise bu üçlü iş birliğine yönelik olarak şu yorumda bulunmuştur:

> Yunanistan, İsrail ve GKRY'nin bir araya gelmesi ve anlaşmalar imzalaması bizim için bir tehdit oluşturamaz. Biz de birçok ülke ile anlaşmalar imzalıyoruz. Ama bu anlaşmaları belli bir ülkeye karşı yapmıyoruz. Gayri askeri statüdeki adalara da İsrail'den alacakları hava savunma sistemlerini yerleştireceklerine dair haberler gündeme geliyor. Buralar adı üzerinde gayri askeri statüdeki adalar, yani hukuken silahlandırılmaması gereken adalar. Biz bu konuda gerekli çalışmaları yapıyoruz. Öyle çok fazla heveslenmesinler.[24]

2025'te Türkiye ile Yunanistan arasında meydana gelen gerginliklerin büyük kısmı Ege Denizi ve Doğu Akdeniz kaynaklı olurken aynı zamanda diğer anlaşmazlık alanlarında da gerginlikler yaşanmıştır. Bu alanlardan biri iki ülke arasındaki azınlıklar meselesidir. 2010'ların başından itibaren öğrenci yetersizliği gerekçesiyle sistematik olarak Türk azınlık okullarını kapatmayı sürdüren Yunanistan bu uygulamasını üç Türk azınlık ilkokulunu daha kapatarak

[22] "MSB: Türk Silahlı Kuvvetleri Her Türlü Tehdidi Bertaraf Edecek Güç ve Kararlılıktadır", TRT Haber, 4 Aralık 2025.

[23] "Dendias'a Cevap Foça'dan", *Milliyet*, 29 Aralık 2025.

[24] "Son Dakika... İsrail, Yunanistan ve GKRY'den 3'lü Zirve! Erdoğan: Teneke Tıngırtısından Farkı Yok", *Milliyet*, 24 Aralık 2025; Sedanur Demir, "Yunanistan, İsrail ve GKRY Arasında İş Birliği", Defence Turk, 21 Aralık 2025.

2025'te de devam ettirmiştir. Bu kapatma kararıyla birlikte Batı Trakya'daki Türk azınlık okullarının sayısı 20 yıl önceki 210'dan 83'e gerilemiştir.[25]

Türkiye ise Yunanistan'daki Türk azınlığın haklarını korumaya yönelik çabalarını 2025 içerisinde de devam ettirmiştir. Bu bağlamda Dışişleri Bakanı Fidan İslam İşbirliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları Konseyinde gerçekleştirdiği konuşmada "Batı Trakya'daki Türk Müslüman azınlığı ve Yunanistan'daki 12 adalardaki Türk nüfusu en temel hak ve özgürlüklerden bile yararlanmalarını engelleyen bir yapıya karşı karşıyayız" ifadesiyle meseleyi uluslararası alanda da gündeme getirmiştir.[26] Yunanistan Dışişleri Bakanlığı ise Dışişleri Bakanı Fidan'ın konuşmasını "asılsız ve uluslararası hukuka aykırı" olarak nitelendirerek reddetmiştir.[27] Dışişleri Bakanı Fidan 6 Kasım'da Türkiye'yi ziyaret eden Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu üyeleriyle de bir görüşme gerçekleştirmiştir.[28]

EKONOMİK İLİŞKİLER

Türkiye-Yunanistan ekonomik ilişkilerinde yıl içerisinde yaşanan en önemli olaylardan biri Dışişleri Bakan Yardımcısı Bozay ve Yunan mevkidaşı Hacivasiliu'nun katılımıyla 9 Mayıs'ta İstanbul'da gerçekleştirilen Türkiye-Yunanistan İş Forumu olmuştur. Dışişleri Bakan Yardımcısı Bozay, iki ülke arasındaki iş birliğinin hem taraflara hem de bölgeye fayda sağlayacağını ifade ederken Hacivasiliu da iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin ciddi gelişme gösterdiğini belirterek ticaret hacmini 10 milyar dolara çıkarma hedefine vurgu yapmış, ticaret hacminin artması ve yatırımın güçlendirilmesinde iş dünyası ve derneklerin ilişkilerinin hayati rol oynadığını ifade etmiştir.[29]

[25] Enes Taha Ersen, "Batı Trakya'da Türk Azınlık Okulları Yunanistan Hükümeti Tarafından Kapatılıyor", Anadolu Ajansı, 8 Ağustos 2025.

[26] "Orta Doğu'da Savaş Sürerken Türkiye'de Kritik Zirve! 'İsrail Bölgeyi Felakete Sürüklüyor'", *Milliyet*, 21 Haziran 2025.

[27] "Greece Rebukes Turkish FM's Remarks on Thrace Minority and Cyprus", *Ekathimerini*, 21 Haziran 2025.

[28] "Sayın Bakanımızın Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Üyelerini Kabulü", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 6 Kasım 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-bati-trakya-turk-azinligi-danisma-kurulu-uyelerini-kabulu-6-kasim-2025-ankara.tr.mfa, (Erişim tarihi: 5 Ocak 2025).

[29] "Yunan Bakan Türkçe İş Konuştu", *Milliyet*, 10 Mayıs 2025.

TABLO 1. TÜRKİYE'NİN YUNANİSTAN İLE TİCARETİ (2021-2025, MİLYON DOLAR)			
	İHRACAT	İTHALAT	TOPLAM
2021	3.119	2.162	5.281
2022	3.303	2.186	5.489
2023	4.172	1.628	5.800
2024	4.817	1.349	6.166
2025 (Aralık hariç)	4.964	1.194	6.158

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden derlenmiştir. Bkz. "Ülkelere Göre Dış Ticaret", TÜİK, https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1, (Erişim tarihi: 5 Ocak 2026).

İki ülke arasındaki ticaret hacmini 10 milyar dolara çıkarma hedefi yıl içerisinde vurgulansa da bu doğrultuda sınırlı bir gelişme yaşandığını söylemek mümkündür. 2025'in ilk on bir ayında Türkiye'nin Yunanistan'a ihracatı 2024'ün aynı dönemine göre yüzde 14,4 büyürken ithalatı ise yüzde 3,2 azalmıştır. Görece yavaş artışa rağmen iki ülke arasındaki ticaretin dikkat çeken bir özelliği Türkiye lehine bir gelişim gösteriyor olmasıdır. 2021'de yüzde 69 seviyelerinde olan Türkiye'nin Yunanistan'dan ithalatının ihracatına oranı 2025'te yüzde 24 seviyelerine gerilemiştir.

TABLO 2. TÜRKİYE'NİN YUNANİSTAN'DAN İTHALATININ İHRACATINA ORANI (2021-2025, YÜZDE)	
2021	69,3
2022	66,2
2023	39,0
2024	28,0
2025 (Aralık hariç)	24,1

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir. Bkz. "Ülkelere Göre Dış Ticaret".

SONUÇ

2023'te başlayan Türkiye-Yunanistan ilişkilerindeki yumuşama dönemi 2025'te de devam etmiş, taraflar iletişim kanallarının açık tutulması, sorunların çözümü ve iş birliğinin geliştirilmesine yönelik çabalarını sürdürmüştür. Bununla birlikte bu çabalar taraflar arasında özellikle Ege Denizi ve Doğu

Akdeniz'de yaşanan gerginlikleri önleme konusunda 2025'te de yetersiz kalmış, yaşanan gerginlikler mevcut kronik sorunların hatırlatıcısı olmuştur.

KRONOLOJİ

15 Ocak	Yunanistan Göç ve İltica Bakanı Panagiotopoulos; İçişleri Bakanı Yerlikaya ve Bulgaristan içişleri bakanı ile düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığı konulu bir toplantı için Türkiye'ye ziyaret gerçekleştirdi.
2 Şubat	Dışişleri Bakanı Fidan Katar'da Yunan mevkidaşı Gerapetritis ile görüşme gerçekleştirdi.
17-18 Mart	Dışişleri Bakanı Fidan, Kıbrıs konulu genişletilmiş formatlı gayriresmi toplantı için bulunduğu Cenevre'de Yunan mevkidaşı Gerapetritis ile bir araya geldi.
3-4 Nisan	Dışişleri Bakanı Fidan NATO Dışişleri Bakanları Toplantısı için bulunduğu Brüksel'de Yunan mevkidaşı Gerapetritis ile görüşme gerçekleştirdi.
16 Nisan	Türkiye ve Yunanistan deniz mekansal planlama haritalarını yayınladı.
28 Nisan	İki ülke heyetleri arasında Güven Artırıcı Önlemler toplantısı Selanik'te gerçekleştirildi.
9 Mayıs	Türkiye-Yunanistan İş Forumu İstanbul'da gerçekleştirildi.
12 Haziran	Siyasi Diyalog toplantılarının dördüncüsü Dışişleri Bakan Yardımcısı Bozay ve Yunan mevkidaşı Papadopoulou arasında Ankara'da gerçekleşti.
13 Haziran	Pozitif Gündem diyaloğu kapsamında Ortak Eylem Planı'nın 8. toplantısı Dışişleri Bakan Yardımcısı Bozay ve Yunan mevkidaşı Hacivasiliu arasında Ankara'da gerçekleşti.
25 Haziran	Cumhurbaşkanı Erdoğan NATO Liderler Zirvesi için bulunduğu Lahey'de Miçotakis ile bir görüşme gerçekleştirdi.
8-9 Temmuz	5'inci Kolordu komutanı güven artırıcı önlemler kapsamında Yunanistan D Kolordusu komutanını İskeçe'de ziyaret etti.
21 Temmuz	Yunanistan biri İyon Denizi'nde ve diğeri de Ege Denizi'nde olmak üzere iki deniz parkı ilan etti.
18-19 Eylül	Yunanistan 1'inci Ordu komutanı, Türkiye 1'inci Ordu komutanını İstanbul'da ziyaret etti.
19-20 Ekim	Dışişleri Bakanı Fidan, Avrupa Birliği Dış İlişkiler Konseyi kapsamında yapılan bölgeler arası güvenlik ve bağlantısallık konulu Bakanlar Toplantısı için bulunduğu Lüksemburg'da Yunan mevkidaşı Gerapetritis ile bir araya geldi.

23 Ekim	Türkiye ve Yunanistan heyetleri arasında Güven Artırıcı Önlemler toplantısının yeni turu İzmir'de gerçekleştirildi.
6 Kasım	Dışişleri Bakanı Fidan, Türkiye'yi ziyaret eden Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu üyeleri ile görüşme gerçekleştirdi.
18 Aralık	Yunanistan Vatandaşı Koruma Bakanı Chrisochoidis Türkiye'yi ziyaret ederek İçişleri Bakanı Yerlikaya ile görüşme gerçekleştirdi.

TÜRKİYE'NİN ABD POLİTİKASI 2025

SERKAN YAVUZ

Dr., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

GİRİŞ

2024 boyunca Türkiye-ABD ilişkileri istikrarlı bir şekilde ilerlese de büyük ölçüde kurumlar arası görüşmelerle sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte iki ülke arasındaki diyaloğun yeterli düzeyde olmaması 2024'te savunma iş birliği ve bölgesel meselelerde anlamlı bir ortaklık kurulamamasına neden olmuştur. 2025 ise ikili ilişkilerde önceki dönemde kurumsal ve teknik düzeyde seyreden temasların, liderler düzeyinde yoğunlaşan daha "görünür" ve daha "pazarlıkçı" bir diplomasi hattına dönüştüğü bir yıl olmuştur. Donald Trump'ın yeniden başkan olmasıyla birlikte iki ülke ilişkilerinin tonu belirgin biçimde değişmiş ve yıl boyunca temasların ağırlık merkezi lider diplomasisi etrafında şekillenmiştir.

Bu çerçevede 2025'te Türk-Amerikan ilişkilerinin gündemi bir yandan bölgesel gelişmelerin belirlediği meseleler etrafında şekillenirken diğer yandan ikili ilişkilerin yapısal dosyaları tarafından yönlendirilmiştir. Bu kapsam-

da gündem, Suriye'de yeni yönetimin istikrarı tesis etme çabaları bağlamında Türkiye'nin üstlendiği rol, PYD/YPG sorunu ve İsrail'in Gazze'de sürdürdüğü soykırım ekseninde yoğunlaşmıştır. Buna paralel olarak savunma sanayii tedarik süreçleri ve yaptırımlar da ikili ilişkilerin seyrini etkileyen temel başlıkları arasında yer almıştır. Dolayısıyla 2025, birikmiş dosyaların liderler düzeyinde yeniden ele alındığı bir yıl olmuştur.

SİYASİ DİYALOG VE ÜST DÜZEY ZİYARETLER

2025 boyunca Türkiye-ABD ilişkileri büyük ölçüde "lider diplomasisi" ekseninde şekillenmiştir. Gündem ise ağırlıklı olarak Suriye, Ukrayna ve Gazze bağlamlarındaki bölgesel krizler, savunma sanayii ve yaptırımlar başlıklarında yoğunlaşmıştır. Liderler düzeyinde ilk temas 16 Mart'ta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Başkan Donald Trump arasındaki telefon görüşmesiyle gerçekleşmiştir. Bu görüşmede ikili ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve küresel meseleler ele alınmıştır. Özellikle Rusya-Ukrayna savaşı, Suriye'de istikrarın yeniden sağlanması, CAATSA yaptırımlarının kaldırılması, F-16 tedarik sürecinin sonuçlandırılması ve Türkiye'nin F-35 programına yeniden dahil edilmesi gibi başlıklar gündeme gelmiştir.[1]

Bu görüşmenin ardından Dışişleri Bakanı Hakan Fidan 25-26 Mart arasında Washington'a bir ziyaret gerçekleştirmiş ve ABD'li mevkidaşı Marco Rubio ile bir araya gelmiştir. Bu görüşmede savunma sanayii alanındaki kısıtlamaların kaldırılması ve ilişkilerde "engellerin azaltılması" başlıkları öne çıkmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump arasındaki telefon görüşmesinden kısa süre sonra iki ülke dışişleri bakanının bir araya gelmesi 2025'te temasların hızlı biçimde yeniden canlandırıldığını göstermektedir.[2]

5 Mayıs'ta Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump; Gazze, Suriye ve Ukrayna başlıklarını içeren ikinci telefon görüşmesini gerçekleştirmiştir.[3] 20 Mayıs'ta ise Washington'da, Türkiye Dışişleri Bakan Yardımcısı Nuh Yılmaz ile ABD'li

[1] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve ABD Başkanı Trump Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 18 Mart 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-ve-abd-baskani-trump-gorusmesine-iliskin-aciklama, (Erişim tarihi: 1 Ocak 2026); "Erdogan, Trump Discuss Ukraine, Syria, Defence Issues, Turkey Says", Reuters, 16 Mart 2025.

[2] Hakan Çopur ve Mehmet Şah Yılmaz, "Dışişleri Bakanı Fidan ve ABD'li Mevkidaşı Rubio, Washington'da Bir Araya Geldi", Anadolu Ajansı, 25 Mart 2025.

[3] Humeyra Pamuk, "Trump Says He Had a Productive Call with Turkey's Erdogan, Visits Planned", Reuters, 5 Mayıs 2025.

mevkidaşı Christopher Landau eş başkanlığında düzenlenen Türkiye-ABD Suriye Çalışma Grubu toplantısı yılın kritik gelişmeleri arasında yer almıştır. Toplantı sonrasında iki ülke dışişleri bakanlıklarının yayımladığı ortak metinde Suriye'de istikrar ve güvenlik alanlarında iş birliği ve koordinasyonun artırılmasına yönelik irade vurgulanmıştır.[4]

Trump'ın ikinci başkanlığı döneminde Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump ilk yüz yüze görüşmesini 25 Haziran'da Hollanda'nın Lahey kentinde düzenlenen NATO zirvesi kapsamında gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan görüşmede enerji, yatırım ve özellikle savunma sanayii alanlarında iş birliğinin ilerletilmesi halinde 100 milyar dolarlık ticaret hacmi hedefine ulaşılabileceğini belirtmiştir.[5] Görüşme sonrasında Cumhurbaşkanı Erdoğan bölgesel ve küresel meselelerin ele alındığını ifade etmiş; İsrail'in Gazze'de sürdürdüğü saldırıların da gündemde yer aldığını vurgulayarak şu açıklamayı yapmıştır:

> Gazze'deki insani krizin sona erdirilmesinin önemini vurguladık. Türkiye'nin bu konuda tarihi ve vicdani sorumluluğu var. Bu vahşet devam edemez. Gazze'de kan durmadıkça hiç kimse kendini güvende hissedemez. Birileri rahatsız olsa da biz bu gerçekleri söylemekten çekinmeyeceğiz.[6]

2025'te üst düzey temaslar içinde en görünür ve kapsamlı olanı Birleşmiş Milletler (BM) 80. Genel Kurulu vesilesiyle gerçekleştirilen ABD ziyareti olmuştur. Ziyaretin Washington ayağında Beyaz Saray'daki görüşmeye Cumhurbaşkanı Erdoğan başkanlığında Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, MİT Başkanı İbrahim Kalın, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Burhanettin Duran, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar, Savunma Sanayii Başkanı Haluk Görgün, Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü Hasan Doğan ve Cumhurbaşkanı Dış Politika

[4] "U.S.-Türkiye Joint Statement on the Syria Working Group, 20 May 2025", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 20 Mayıs 2025, https://www.mfa.gov.tr/us-turkiye-joint-statement-on-the-syria-working-group-20-may-2025.en.mfa, (Erişim tarihi: 1 Ocak 2026); "Joint Statement on the U.S.-Türkiye Syria Working Group", ABD Dışişleri Bakanlığı, 20 Mayıs 2025, https://www.state.gov/releases/office-of-the-spokesperson/2025/05/joint-statement-on-the-u-s-turkiye-syria-working-group, (Erişim tarihi: 1 Ocak 2026).

[5] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, ABD Başkanı Trump ile Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 25 Haziran 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdoganin-abd-baskani-trump-ile-gorusmesine-iliskin-aciklama-25-06-25, (Erişim tarihi: 1 Ocak 2026).

[6] Mümin Altaş vd., "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Gazze'nin Unutulmasına Müsaade Etmedik, Etmeyeceğiz", Anadolu Ajansı, 26 Haziran 2025.

ve Güvenlik Başdanışmanı Akif Çağatay Kılıç katılmıştır.[7] Görüşme öncesinde Trump birçok ticari ve askeri anlaşma üzerinde çalıştıklarını ve bu kapsamda büyük ölçekli Boeing uçak alımı, F-16 anlaşması ve F-35 görüşmelerinin gerçekleştirileceğini açıklamıştır.[8] Amerikan başkanı görüşme sonrasında ise NATO müttefiki Türkiye'nin Rus petrolü alımını durdurma talebini kabul edeceğine inandığını belirtirken Cumhurbaşkanı Erdoğan çeşitli bölgesel ve ikili meselelerde anlamlı ilerleme sağlandığını vurgulamış ancak Rus petrolü alımıyla ilgili bir açıklama yapmamıştır.[9] Nitekim yılın ilerleyen döneminde Ankara, Rusya-Ukrayna savaşı bağlamındaki denge politikasını sürdürmüş ve Moskova'dan petrol alımına devam etmiştir.

ABD ziyareti kapsamında Türk heyeti çeşitli anlaşmalara imza atmıştır. Bu çerçevede iki ülke arasında sivil nükleer iş birliğine ilişkin bir mutabakat zaptı ile uzun vadeli sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) tedarik anlaşması imzalanmıştır. Ziyaretin ardından Türk Hava Yolları (THY) 150'si kesin ve 75'i opsiyonlu olmak üzere toplam 225 Boeing uçağı satın alacağını açıklamıştır.[10]

Eylül'deki temasların ardından siyasi diyaloğun sürdüğünü gösteren örneklerden biri 3 Ekim'de Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump arasında gerçekleşen telefon görüşmesidir. İletişim Başkanlığının açıklamasına göre görüşmede ikili ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve küresel gelişmeler ele alınmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Gazze başta olmak üzere bölgede barışın sağlanması için yoğun çaba gösterdiklerini ve barış girişimlerini memnuniyetle karşıladığını belirtmiş ancak kalıcı başarı için İsrail'in saldırgan tutumundan vazgeçmesi gerektiğini vurgulamıştır.[11] Bu çerçevede Ankara-Washington hattındaki siyasi diyaloğun 2025 boyunca süreklilik kazandığı; gündemin ise

[7] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD'nin Başkenti Washington'da", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 25 Eylül 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-abdnin-baskenti-washingtonda, (Erişim tarihi: 2 Ocak 2026).

[8] "Trump Says to Host Turkey's Erdogan at White House on Sept. 25", Reuters, 19 Eylül 2025.

[9] "Erdogan Hails 'Meaningful Progress' in His Talks with Trump", Reuters, 26 Eylül 2025.

[10] "THY'nin Alacağı Açıklanan Boeing 737 MAX'lerle İlgili Neler Biliniyor?", BBC News Türkçe, 26 Eylül 2025.

[11] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve ABD Başkanı Trump Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 3 Ekim 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-ve-abd-baskani-trump-gorusmesine-iliskin-aciklama-03-10-25, (Erişim tarihi: 5 Ocak 2026); "Erdogan Tells Trump He Welcomes Peace Efforts, But Israel Must Stop Attacks for Their Success", Reuters, 3 Ekim 2025.

büyük ölçüde savunma tedariki ve yaptırımlar ile Suriye ve Gazze başta olmak üzere bölgesel krizler tarafından belirlendiği anlaşılmaktadır.

GÜVENLİK VE SAVUNMA SANAYİİ

2025'te Ankara-Washington ilişkilerinin güvenlik ve savunma boyutu bir yandan müttefiklik söyleminin yeniden güç kazandığı bir atmosferde ilerlerken diğer yandan CAATSA yaptırımları ve buna bağlı savunma tedariki kısıtlarının müzakere edildiği bir çerçevede sürdürülmüştür. Yıl boyunca savunma alanındaki temaslar tam bir normalleşmeden ziyade kısıtların gevşetilmesi ve F-35 başlığının yeniden gündeme alınması etrafında yoğunlaşmıştır.

2025'te savunma gündeminin temel başlıkları ise Türkiye'nin F-16 tedarik süreci ve F-35 programına yeniden dahil edilmesi olmuştur. Nitekim Eylül'deki Beyaz Saray görüşmesi öncesi ve sırasında Trump "büyük bir F-16 anlaşması" üzerinde çalıştıklarını açıkça belirtmiş, ayrıca F-35'e ilişkin görüşmelerin de sürdüğünü ifade etmiştir.[12] 2025'teki görüşmeyi anlamlandırmak için 2021'de başlayan sürecin arka planını hatırlatmak gerekmektedir. Türkiye, Ekim 2021'de 40 adet yeni F-16 ve 79 savaş uçağına yönelik modernizasyon kiti talebini ABD'ye iletmiş ancak 2022-2023 döneminde Kongrenin tutumu nedeniyle süreç yavaş ilerlemiştir.[13] 2024'te Biden yönetiminin girişimleriyle satış onaylansa[14] da Türkiye Kasım 2024'te paketi daraltarak modernizasyon kitlerinden vazgeçtiğini ve yalnızca 40 adet yeni F-16 alacağını duyurmuştur. F-16 tedariki ve F-35 tartışmalarıyla ilgili olarak Savunma Bakanı Güler şu ifadeleri kullanmıştır:

> 40 F-16 Block 70 satın alıyoruz ve 79 adet modernizasyon kiti almayı planlamıştık ancak vazgeçtik. Çünkü fabrikalarımız bu modernizasyonu kendileri yapabilecek durumda… Amerikalılar, KAAN'ı inşa edip uçurabileceğimizi gördüklerinde tutumlarını değiştirdiler. Şimdi bize F-35 sağlamak istiyorlar. Ancak bu konuda henüz bir ilerleme yok; biz, üretim payımızı geri almayı ve bu uçakları satın almayı hala istiyoruz.[15]

[12] Michael Gabriel Hernandez, "Turkish President to Visit White House Sept. 25, Trump Announces", Anadolu Ajansı, 19 Eylül 2025.

[13] "Turkey (Türkiye): Possible U.S. Sale of F-16 Aircraft", ABD Kongresi Araştırma Servisi, 5 Eylül 2023, https://www.congress.gov/crs-product/R47493, (Erişim tarihi: 7 Ocak 2026).

[14] "Turkey Receives U.S. Draft Letters Approving F-16 Jets Deal -Official", Reuters, 29 Şubat 2024.

[15] "Türkiye, Milyarlarca Dolar Tasarruf Edecek: F-16'larını ABD Olmadan Modernize Ediyor", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 27 Kasım 2024, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dis_basinda_turkiye/detay/turkiye-milyarlarca-dolar-tasarruf-edecek-f-16larini-abd-olmadan-modernize-ediyor, (Erişim tarihi: 7 Ocak 2026).

2024'te F-16 tedarik sürecinin onaylanmasıyla "kriz yönetimi" aşamasına giren savunma sanayii ilişkileri 2025'te Trump yönetiminin göreve gelmesiyle "stratejik pazarlık" hattına taşınmıştır. Bu dönemde ABD, Türkiye'nin savunma sanayiindeki yerlileşme hamlesini (özellikle KAAN projesini) yakından takip etmiş, Ankara ise ABD menşeli sistemleri "tek seçenek" değil "tamamlayıcı bir unsur" olarak konumlandırmıştır. Reuters'ın Ekim 2025 tarihli haberinde Türkiye'nin KAAN teslimatları başlayana kadar ihtiyaç duyduğu sistemleri müttefiklerden tedarik etmeyi planladığı, Eurofighter alımı ve F-35 meselesinde ABD yetkilileriyle yürütülen görüşmelerin bu stratejiyle paralel ilerlediği aktarılmıştır.[16]

Sonuç olarak yerli üretim kapasitesindeki artış ve modernizasyon kabiliyetinin güçlenmesi Türkiye'nin F-16 dosyasında pazarlık esnekliğini artırmıştır. Ankara'nın değerlendirmesine göre F-16 dosyası daha yönetilebilir bir teknik başlık olarak ilerlerken F-35 meselesi ise üçüncü ülkelerin lobi faaliyetleriyle daha fazla siyasallaşan bir konu olmuştur. Nitekim Milli Savunma Bakanı Güler Aralık 2025'te F-16 ve F-35 uçaklarının teminiyle ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

> F-16 tedariki konusunda bir sorun görmüyoruz. Bizim tabii ki önceliğimiz F-35'lerde olacak. İsrail ve Yunanistan'ın bu uçakların bize verilmemesi için lobi yaptıklarını biliyoruz.[17]

2025 boyunca liderler düzeyindeki temaslarda da F-16 ve F-35 başlıkları ikili gündemdeki ağırlığını korumuştur. Bu doğrultuda 24 Haziran'da NATO zirvesi için Hollanda'ya giden Cumhurbaşkanı Erdoğan burada Trump ile bir görüşme gerçekleştirdikten sonra basın mensuplarının sorularını cevaplamış ve F-35 konusuyla ilgili bir soruya yönelik olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

> Trump'la yaptığımız görüşmede S-400'ü konuşmadık. O gündemimizde değildi. O iş bitmiş bir iş. F-35 konusunu görüştük. Bu konuda biz 1 milyar 300-400 dolar[18] gibi ödeme yaptık. F-35'leri alma noktasında sayın Trump'ın iyi niyetli olduğunu gördük.[19]

[16] "Turkey to Buy from Abroad until Its Own Fighter Jets Ready, Source Says", Reuters, 23 Ekim 2025.

[17] "Bakan Güler'den 'SDG' Mesajı: Her Türlü Gelişmeye Karşı Planımız Hazır", CNN Türk, 21 Aralık 2025.

[18] F-35 programına resmi olarak 2002'de katılan Türkiye 1 milyar dolardan fazla para ödemesine rağmen programdan çıkarılmıştır. Bkz. "Türkiye F-35 Almak için Amerika'ya Ne Kadar Para Ödedi?", Savunma Hattı, 19 Kasım 2025, https://savunmahatti.com/turkiye-f-35-almak-icin-amerikaya-ne-kadar-para-odedi, (Erişim tarihi: 30 Ocak 2025).

[19] "Erdoğan: F-35'ler Konusunda Trump'ın İyi Niyetli Olduğunu Gördük", BloombergHT, 25 Haziran 2025.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın 17. Zirvesi dönüşünde de F-35 meselesinin Türkiye açısından yalnızca bir askeri teknoloji konusu değil NATO başta olmak üzere uluslararası platformlarda ortaklık ve güvenin bir göstergesi olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte mevcut sürecin Türkiye'yi savunma sanayiinde yerlileşme hamlelerini hızlandırmaya yönelttiğini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin güvenlik kapasitesini güçlendirmesinin müttefikler açısından tehdit oluşturmadığını söylemiş, F-35 sürecini takip ettiklerini ve Trump'ın anlaşmaya bağlı kalacağına inandığını dile getirmiştir.[20]

2025'te F-35 tartışmalarının büyük ölçüde karşılıklı açıklamalarla sınırlı kalmasının temel nedeni ise S-400 meselesiyle bağlantılı CAATSA yaptırımları sorununun halen çözülememiş olmasıdır. Reuters'ın 12 Aralık 2025 tarihli haberinde Trump'ın ikinci döneminde CAATSA yaptırımları ve ilgili ABD yasal kısıtlarının aşılabileceğini, böylece Türkiye'nin hem F-35 satın alabileceğini hem de üretim programına yeniden dahil olabileceğini tarafların umut ettikleri aktarılmıştır. Ayrıca haberde Türkiye Milli Savunma Bakanlığının S-400 konusundaki tutumda değişiklik olmadığı yönündeki açıklamasına özellikle dikkat çekilmiştir.[21]

Sonuç olarak 2025, F-35 dosyasının "rafa kaldırılmış" bir konu olmaktan çıkarak yeniden "koşullu müzakere" başlığına dönüştüğü bir yıl olmuştur. ABD tarafı F-35 satışının ön şartı olarak S-400 meselesinin çözümünü öne sürmeyi sürdürse de geçmişteki kategorik ret çizgisinin yerini daha çok çözüm formülü arayışının alması dikkat çekicidir. Bununla birlikte Türkiye tarafı da diplomatik girişimlerini yıl boyunca sürdürmüştür. Nitekim Dışişleri Bakanı Fidan, Doha Forumu sırasında Reuters'a verdiği demeçte S-400 alımı nedeniyle ortaya çıkan yaptırım anlaşmazlığının Washington ile çözüm aşamasına yaklaştığını ifade etmiştir.[22] Bu nedenle F-35 meselesi 2026'da çözülmesi umulan en kritik savunma gündemi olarak kayda geçmiştir.

[20] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Azerbaycan Dönüşü Gazetecilerin Sorularını Yanıtladı", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 5 Temmuz 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-azerbaycan-donusu-gazetecilerin-sorularini-yanitladi, (Erişim tarihi: 8 Ocak 2026).

[21] "Turkey Says No Change in Russian S-400s amid U.S. Talks on F-35s", Reuters, 12 Aralık 2025.

[22] Samia Nakhoul, "Turkey, US will Find Way of Removing CAATSA Sanctions 'Very Soon', Turkish FM Says", Reuters, 6 Aralık 2025.

EKONOMİ VE ENERJİ: TİCARETİN DERİNLEŞMESİ HEDEFLERİ VE TÜRKİYE'NİN ENERJİ ÇEŞİTLİLİĞİ

2025'te Türk-Amerikan ilişkilerinde siyasi, güvenlik ve savunma başlıklarında dönemsel türbülanslar yaşansa da ekonomi ve enerji başlıklarında iş birliğinin geliştirilmesine yönelik adımların atıldığı görülmektedir. Tarafların uzun süredir dile getirdiği 100 milyar dolar ticaret hacmi hedefi 2025'te yeniden güçlü biçimde vurgulanmış, Trump yönetimi gümrük tarifelerini artırmasına rağmen iki ülke arasındaki ticaret hacmi artış eğilimini korumuştur.

Trump yönetiminin başta Çin olmak üzere ABD'nin yüksek dış ticaret açığı verdiği ülkeleri hedefleyen daha korumacı bir tarife politikasına yönelmesi ve bu duruma paralel olarak diğer ülkelere de yüzde 10 oranında bir ek gümrük vergisi uygulaması Amerikan pazarındaki rekabet koşullarını yeniden şekillendirmiştir. Türkiye'nin yüzde 10'luk tarife diliminde yer alması daha yüksek tarifelere tabi olan rakiplerine kıyasla Türk ihracatçılarına görece maliyet avantajı sağlamış ve rekabet gücünü artıran bir fırsat alanı oluşturmuştur.[23] Nitekim Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Eylül'deki ABD ziyareti sonrasında şu ifadeleri kullanmıştır:

> ABD'nin son dönemdeki ticaret politikası çerçevesinde Türkiye'nin hak ve menfaatlerini koruyabilme ve özellikle de rakip ülkeler nezdinde avantajlı konumda kalabilme konusunda görüşmelerimiz devam ediyor.[24]

TABLO 1. TÜRKİYE-ABD DIŞ TİCARET VERİLERİ (2023-2025, MİLYON DOLAR)

YIL	İHRACAT		İTHALAT		TOPLAM DIŞ TİCARET HACMİ
	MİKTAR	YÜZDE	MİKTAR	YÜZDE	
2023	14.880	5,7	15.780	4,4	30.659
2024	16.351	6,2	16.226	4,7	32.577
2025	16.328	6,0	18.084	4,9	34.412

Kaynak: "Dış Ticaret İstatistikleri", T.C. Ticaret Bakanlığı, https://ticaret.gov.tr/istatistikler/bakanlik-istatistikleri/dis-ticaret-istatistikleri, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[23] Serkan Yavuz, "ABD'nin Yeni Gümrük Tarifelerinin Türkiye'ye Olası Etkileri", *Kriter*, Cilt: 10, Sayı: 101, (Mayıs 2025).

[24] Sevgi Ceren Gökkoyun, "Bakan Bolat, Türkiye-ABD Ekonomik İlişkilerinin Yeni Bir Sıçramanın Başında Olduğunu Açıkladı", Anadolu Ajansı, 25 Eylül 2025.

Türkiye-ABD dış ticareti görece dengeli bir görünüm sergilemektedir. 2025 itibarıyla Türkiye'nin toplam ihracatının yüzde 6'sı ABD'ye gerçekleştirilirken toplam ithalatının ise yüzde 4,9'u ABD'den yapılmıştır. Trump yönetiminin Nisan 2025'te yürürlüğe koyduğu yüzde 10'luk genel tarife, Amerikan pazarına giriş maliyetini artırsa da Türkiye'nin ABD'ye ihracatında belirgin bir gerilemeye sebep olmamıştır. Bazı ülkelere çok daha yüksek oranlı tarifeler uygulanması, Türk ihracatçılar açısından görece bir rekabet avantajı potansiyeli doğurmuş ancak bu avantaj yıl boyunca pazar payını anlamlı biçimde artıran kalıcı bir ivmeye dönüşmemiştir. Bununla birlikte ABD'den ithalatın artması, dış ticaret hacim artışının sürdüğünü ve Türkiye'nin bazı ürün gruplarında ABD tedarikini daha fazla kullandığını göstermektedir. Sonuç olarak tarife düzenlemeleri iki ülke ticaretini köklü biçimde dönüştürmekten ziyade mevcut eğilimlerin devam ettiği, ihracatta dayanıklılığın korunduğu ve ithalatta ise ABD'nin daha görünür bir tedarik kanalı haline geldiği bir tabloyu ortaya çıkarmıştır.

Ticaret Bakanı Ömer Bolat, ABD'nin Nisan'da aldığı gümrük tarife kararı sonrasında Türkiye'de bir çalışma grubu oluşturulduğunu ve ABD ticaret bakan yardımcısı ile bakan yardımcıları düzeyinde temaslar yürütüldüğünü açıklamıştır. Aynı zamanda ABD ticaret bakanına da bu konuyla ilgili resmi bir mektup gönderileceğini ve müzakere sürecinin başlatılacağını açıklamıştır.[25] Nitekim iki ülke arasındaki ticaret hacminin 100 milyar dolara ulaştırılması hedefi kapsamında Ticaret Bakanı Bolat, Nisan 2025'te ABD'li mevkidaşı Howard Lutnick ve Ticaret Temsilcisi Jamieson Greer ile video konferans görüşmesi yapmıştır. Ardından Ticaret Bakan Yardımcısı Mustafa Tuzcu başkanlığındaki heyet 22 Mayıs'ta Washington'da ABD Ticaret Temsilci Yardımcısı Bryant Trick ve ilgili yetkililerle görüşmüştür.[26]

Ticaret ve enerji başlıklarında 2025'in en dikkat çekici gelişmeleri Cumhurbaşkanı Erdoğan başkanlığındaki heyetin Eylül'deki ABD ziyareti etrafında şekillenmiştir. Ziyaret gündemi "ticaret hacmini artırma" hedefiyle birlikte ele alınırken Türkiye bu dönemde 2018'de ABD'nin çelik-alüminyum tarife-

[25] "Türkiye ile ABD Arasındaki 'Tarife Diplomasisi' Çalışma Grubuyla Hızlanacak", T.C. Ticaret Bakanlığı, 11 Nisan 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/turkiye-ile-abd-arasindaki-tarife-diplomasisi-calisma-grubuyla-hizlanacak, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[26] "Türkiye-ABD Ticaret Heyetleri Washington'da Yeni İşbirliği Adımlarını Ele Aldı", T.C. Ticaret Bakanlığı, 26 Mayıs 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/turkiye-abd-ticaret-heyetleri-washingtonda-yeni-isbirligi-adimlarini-ele-aldi, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

lerine misilleme olarak yürürlüğe koyduğu ve aralarında binek otomobiller, bazı tarım ürünleri, tütün, alkollü içecekler, katı yakıtlar ve kimyasal ürünler gibi kalemlerin bulunduğu ek mali yükümlülükleri cumhurbaşkanı kararıyla sonlandırmıştır. Bu karar, müzakereler ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) çerçevesindeki istişarelerle ilişkilendirilmiştir.[27]

Ticaret gündeminin somut çıktılarından biri olarak THY, Boeing ile toplamda 225 uçaklık bir paket üzerinde anlaşmaya varmıştır. Buna göre 75 adet B787-9 ve B787-10 uçağı için satın alma kararı alınmış; 150 adet 737-8/10 MAX alımı için ise Boeing ile görüşmeler tamamlanmış ve CFM International ile yürütülecek motor müzakerelerinin olumlu sonuçlanması[28] halinde siparişlerin verilmesi planlanmıştır. 787 tipi uçakların teslimat takvimi ise 2029-2034 dönemi olarak belirlenmiştir.[29]

Enerji boyutunda öne çıkan gelişmelerden biri ise Eylül'deki diplomatik temaslar sırasında BOTAŞ'ın küresel enerji ticareti şirketi Mercuria ile 20 yıllık bir LNG tedarik anlaşması imzalaması olmuştur. Bu anlaşma 2026'dan itibaren yıllık yaklaşık 4 milyar metreküp LNG tedarikini öngörürken kontrat süresi boyunca LNG ithalatının toplam hacminin yaklaşık 70 milyar metreküp seviyesine ulaşması beklenmektedir.[30] Özellikle ABD kaynaklı LNG tedarikinin artırılması Türkiye'nin doğal gaz ithalatında tedarikçi çeşitliliğini artırma yönündeki stratejisiyle uyumludur. Ayrıca Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar'ın yaptığı değerlendirmelerde bu tedarikin fiyatlama koşulları itibarıyla görece düşük maliyetli bir seçenek sunduğu ifade edilmiştir.[31]

Son olarak iki ülke, LNG anlaşmalarına ek olarak Stratejik Sivil Nükleer İş Birliği Mutabakat Zaptını imzalayarak enerji iş birliğini nükleer alana taşı-

[27] "Turkey Ends Some Tariffs on Us Imports Ahead of Erdogan-Trump Meeting", Reuters, 22 Eylül 2025.

[28] "Turkish Airlines to Expand Its Fleet with Boeing Order", THY, 26 Ekim 2025, https://www.turkishairlines.com/en-ee/press-room/news-press-release/turkish-airlines-to-expand-its-fleet-with-boeing-order, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[29] Yunus Türk ve Kenan Irtak, "THY: Boeing'den Toplam 75 Adet B787-9 ve B787-10 Uçağının Satın Alınmasına Karar Verildi", Anadolu Ajansı, 26 Eylül 2025.

[30] Can Sezer ve Daren Butler, "Turkey Signs 20-Year Deal with Mercuria to Buy Us Gas", Reuters, 24 Eylül 2025.

[31] "Ürettiğimiz Gaz ve Türkmen Gazından Sonra En Ucuz Gazı Almış Olacağız", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 3 Ekim 2025, https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=31594, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2026).

mıştır. Mutabakat zaptı; nükleer enerji üretimi, Ar-Ge, güvenlik standartları ve düzenleyici çerçeveler gibi başlıklarda kurumsal temasların geliştirilmesini ve uzun vadeli iş birliği için bir zemin oluşturmayı hedeflemektedir. Akkuyu Nükleer Santrali'nin Rus sermayeli bir şirket tarafından yürütüldüğü dikkate alındığında ABD ile tesis edilen bu çerçeve Türkiye'nin nükleer alanda ortaklık seçeneklerini genişletme ve alternatif kanalları çeşitlendirme arayışıyla doğrudan ilişkilidir.[32]

BÖLGESEL KONULAR

SURİYE

2024 sonunda Suriye'de yaşanan rejim değişikliğinin ardından Türkiye'nin birincil önceliği istikrarlı bir yönetimin oluşturulması ve Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması olmuştur.[33] Türkiye bu kapsamda sınır hattında güvenlik riski oluşturan ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü de tehdit eden Suriye Demokratik Güçleri (SDG) ile bağlantılı terör örgütlerine (YPG/PKK) karşı tutumunu açık ve kararlı bir biçimde sürdürmüştür. Trump yönetimi ise Suriye'de Amerikan askeri varlığının azaltılması ve DEAŞ'la mücadelenin sürdürülmesi hedeflerini öne çıkarmıştır. Öte yandan İsrail'in Suriye'nin güneyine yönelik hukuksuz saldırıları, Türkiye'nin "Suriye'nin birliği ve istikrarı" vurgusuyla çelişen bir tablo ortaya çıkarmış ve bu durum Ankara ile Tel Aviv arasındaki gerilimi artırmıştır. ABD ise Türkiye ve İsrail arasındaki gerilimi sınırlamaya çalışan bir siyaset izlemiştir.

ABD Savunma Bakanlığı ve CENTCOM'un uzun süredir desteklediği YPG unsurlarının ABD'nin bölgede kalmasını istediği ve bu amaçla DEAŞ tehdidini öne çıkardığı anlaşılmaktadır.[34] Ankara ise terör örgütü YPG'yi Suriye'nin birliğini zedeleyen bir unsur olarak görmektedir. Nitekim Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Fidan dahil birçok Türk yetkili Suriye'de siyasi birliği zedeleyebilecek ve Türkiye'nin sınır güvenliğine risk oluşturabilecek fiili yapılanmalara izin verilmeyeceğini çeşitli platformlarda vurgulamış-

[32] İzzet Arı, "Enerjide Stratejik Yakınlaşma: Türkiye-ABD Arasında LNG ve Nükleer İşbirliği", Anadolu Ajansı, 29 Eylül 2025.

[33] Kemal İnat, "Türkiye'nin 'Yeni Suriye' Politikası: İstikrar ve Güvenlik Arayışı", *Yeni Suriye ve Uluslararası Aktörler*, ed. Kemal İnat ve Nebi Miş, (SETA Yayınları, İstanbul: 2025), s. 71.

[34] Ozan Ahmet Çetin, "ABD'de Yeni Yönetimin Suriye Oyun Planı", *Kriter*, Cilt: 9, Sayı: 98, (Şubat 2025).

tır. Ocak 2025'te açıklamalarda bulunan Dışişleri Bakanı Fidan, yeni yönetimin YPG'ye yönelik olası önerilerinin kabul edilmemesi halinde Şam'ın YPG ile savaşacak kapasiteye sahip olduğunu belirtmiştir. Türkiye'nin bu konudaki tutumunu "Bizim onlara verdiğimiz ültimatom ortada. Amerikalılar üzerinden de verdik, basın üzerinden de" sözleriyle tekrarlayan Dışişleri Bakanı Fidan, ültimatoma göre hareket edilmemesi durumunda gereğinin yapılacağını "[Gereği] Askeri harekattır. Şam onlarla konuşuyor. Bir defa söyledi, bir daha söyleyecek" şeklinde açıklamıştır.[35]

Bu gelişmelerin ardından 10 Mart 2025'te Suriye yönetimi ile SDG arasında SDG'nin kontrolündeki sivil ve askeri yapıların Suriye devlet kurumlarına entegrasyonunu hedefleyen bir mutabakat metni imzalanmıştır. Bu mutabakat metni sınır kapıları ve enerji sahaları dahil stratejik alanlarda merkezi otoritenin güçlendirilmesini amaçlayan bir çerçeve ortaya koymuştur.[36] Mutabakatın imzalanmasından günler önce CENTCOM Komutanı Orgeneral Michael Erik Kurilla'nın Suriye'yi ziyaret ederek SDG liderliğiyle görüşmesi ise SDG'nin Trump yönetiminden beklediği düzeyde güvence alamadığı ve bu nedenle Şam'la masaya oturmak zorunda kaldığı yönündeki yorumları güçlendirmiştir.[37]

Suriye yönetimi ile SDG arasında imzalanan mutabakat metninin ardından Türkiye-ABD hattında kurumsal düzeyde öne çıkan en somut gelişme 20 Mayıs'ta Washington'da gerçekleştirilen "Suriye Çalışma Grubu" toplantısı ve bu toplantı sonrası yayımlanan ortak bildiri olmuştur. Bildiride şu başlıklar vurgulanmıştır:

- Yaptırımların kaldırılması
- Terörizmle mücadele edilmesi
- Yerlerinden edilmiş Suriyelilerin ülkelerine dönüş imkanının sağlanması için gerekli ortamın oluşturulması
- Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması[38]

[35] Tuğba Altun ve Gökhan Çeliker, "Dışişleri Bakanı Fidan: PKK/YPG'e Ültimatoma Göre Hareket Etmezse Gereği Askeri Harekattır", Anadolu Ajansı, 8 Ocak 2025.

[36] Jaidaa Taha ve Menna Alaaeldin, "Syria's Interim President Signs Deal with Kurdish-Led SDF to Merge Forces", Reuters, 11 Mart 2025.

[37] "Türkiye, Suriye'de Hükümet ve SDG Arasında Varılan Anlaşmayı Nasıl Değerlendiriyor?", BBC News Türkçe, 19 Ocak 2026.

[38] "U.S.-Türkiye Joint Statement on the Syria Working Group, 20 May 2025"; "Joint Statement on the U.S.-Türkiye Syria Working Group".

20 Mayıs'ta yayımlanan ortak bildiriden önce Trump, Suudi Arabistan ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Suudi Veliaht Prensi Muhammed bin Selman ile yaptığı görüşmelerin karar sürecini etkilediğini belirterek Suriye'ye yönelik yaptırımların kaldırılacağını açıklamıştır.[39] Bu yaklaşım ortak bildiride "yaptırımların kaldırılması" başlığı altında kurumsal bir çerçeveye de yansımıştır. Metindeki Suriye'nin toprak bütünlüğü vurgusu, Türkiye'nin Suriye'nin terör örgütlerine güvenli bir sığınak olmaması yaklaşımıyla doğrudan ilişkilidir. Bu doğrultuda tarafların ortak metinde benimsediği dil, Ankara'nın temel argümanlarına yakın bir kavramsal zemin üretmiştir.

Suriye Dışişleri Bakanlığının ABD ile ilişkilerinden sorumlu Siyasi İşler Genel Müdürü Kuteybe İdlibi 30 Temmuz'da Anadolu Ajansı'na verdiği röportajda Türkiye'nin, Suriye'ye yönelik yaptırımların kaldırılması ve Şam yönetiminin uluslararası alanda kabul görmesi için yürüttüğü diplomatik çabaları vurgulamış ve bu süreçte kilit rol oynamaya devam edeceğini belirtmiştir. Röportajın SDG/YPG dosyası açısından dikkat çeken kısmında ise İdlibi, ABD'nin DEAŞ'la mücadele yaklaşımında yön değişikliğine gideceğini ve bundan sonraki dönemde muhataplığın Şam üzerinden kurulacağını vurgulamıştır. Ayrıca İdlibi 10 Mart mutabakatının sahada uygulanmasını zorlaştıran temel sorunun SDG/YPG'nin süreci geciktirme eğilimi olduğunu belirtmiş ve bu yaklaşımı eleştirmiştir.[40]

Temmuz'da ABD'nin Ankara Büyükelçisi ve Suriye Özel Temsilcisi Tom Barrack'ın SDG'ye ilişkin açıklamaları dikkat çekmiştir. Barrack "SDG, YPG ve PKK'dır" diyerek ABD'nin bu yapıya yönelik bir "devlet kurma" taahhüdü bulunmadığını belirtmiş ve bu çerçevede "Özgür bir Kürdistan olmayacak, özgür bir SDG devleti olmayacak" şeklinde konuşmuştur.[41] Barrack'ın bu ifadeleri Ankara'nın terör örgütleriyle ilgili uzun süredir dile getirdiği temel itirazı yeniden görünür kılmıştır. Bu açıklamalar Washington'ın konjonktürel güvenlik öncelikleri doğrultusunda terör örgütleriyle bağlantılı yapılarla "taktiksel ortaklık" kurabildiğini göstermiştir.

[39] Ottilie Mitchell, "Trump Expected to Meet Syrian Leader after Announcing He will Lift Sanctions", BBC, 14 Mayıs 2025.

[40] Muhammed Karabacak, "Suriye Dışişleri Bakanlığı ABD Siyasi İşleri Genel Müdürü Kuteybe İdlibi: Türkiye Kilit Rol Oynamaya Devam Edecek", Anadolu Ajansı, 30 Temmuz 2025.

[41] "ABD Büyükelçisi Barrack: 'Özgür Kürdistan ve Özgür SDG Devleti Olmayacak'", Euronews Türkçe, 11 Temmuz 2025.

Ağustos'ta Dışişleri Bakanı Fidan, Suriye'de oluşan olumlu atmosferi bozabilecek aktörlere dikkat çekerek İsrail'i öne çıkarmıştır. Bu doğrultuda YPG/SDG'nin entegrasyon sürecini ağırdan aldığı, ilerlemeyi geciktirdiği ve zaman kazanmaya çalıştığı yönünde eleştirilerde bulunmuştur. Ayrıca bu tutumun sürdürülebilir olmadığını ve Ankara'nın bazı gelişmeleri giderek daha zor tolere ettiğini belirtmiş, buna karşın Barrack'ın SDG/YPG unsurlarının Suriye'deki entegrasyonu için olumlu çabalar yürüttüğünü de ifade etmiştir.[42]

Aralık'ta ise Dışişleri Bakanı Fidan, SDG/YPG'ye yönelik eleştirilerini yineleyerek sürecin hızından duyduğu memnuniyetsizliği açık biçimde dile getirmiştir. Bu kapsamda SDG'nin zaman kazanmaya çalışmasının yeni bir bölgesel kriz beklentisi veya İsrail'in bölgesel politikalarıyla bağlantılı hesaplardan kaynaklanabileceğini ifade etmiştir. Buna karşılık ABD'nin de entegrasyon sürecinin tamamlanmasının Suriye'nin birliği açısından kritik olduğunun farkında olduğunu vurgulamıştır.[43] Bu açıklamalar yılın sonuna gelindiğinde Ankara'nın SDG/YPG dosyasını "ertelemeye kapalı" ya da "yeterince ertelenmiş" bir başlık olarak değerlendirdiğini ve Washington'ı sahadaki nüfuzu nedeniyle sürecin sonuçlandırılmasında anahtar aktörlerden biri olarak konumlandırmaya devam ettiğini göstermiştir.

FİLİSTİN VE GAZZE

2024'te İsrail ile ticareti durdurma kararı alan Türkiye, Uluslararası Adalet Divanında İsrail'e karşı açılan soykırım davasına müdahil olma iradesini de ortaya koymuştur. Başta Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Fidan olmak üzere üst düzey yetkililer, İsrail'in Gazze'de sürdürdüğü soykırımı sert biçimde eleştirmiş ve uluslararası kamuoyunu işgal devletine karşı harekete geçmeye çağırmıştır.[44] Türkiye 2025'te de Gazze soykırımına karşı İsrail'e yönelik sert söylemini ve ticaret yasaklarını sürdürmesinin yanı sıra ateşkes sağlanması ve insani yardımın kesintisiz ulaştırılması için çok taraflı temaslarını da yoğunlaştırmıştır.

[42] "Bakan Fidan: YPG Suriye'de Oyunbozan Rolünde", TRT Haber, 13 Ağustos 2025.

[43] Tuğba Altun vd., "Dışişleri Bakanı Fidan: 'SDG', İlgili Aktörlerin Sabrının Tükenmekte Olduğunu Anlamalıdır", Anadolu Ajansı, 18 Aralık 2025.

[44] Kemal İnat, "Türkiye'nin Ortadoğu Politikası 2024", *Ortadoğu Yıllığı 2024*, ed. Kemal İnat vd., (Ortadoğu Yayınları, Sakarya: 2025), s. 25.

Gazze meselesi, Türk-Amerikan ilişkilerinde en görünür normatif ayrışma başlığı olarak öne çıkmaktadır. Trump'ın ilk başkanlık döneminde Amerikan Büyükelçiliğini Kudüs'e taşıyarak şehri İsrail'in başkenti olarak tanıması ve sonrasında Biden yönetiminin siyasi ve askeri olarak İsrail'e sağladığı destek, ABD'nin insan hakları konusunda çifte standart uyguladığı yönündeki algıyı güçlendirmiştir. Aksa Tufanı Operasyonu sonrasında İsrail'in Gazze'de sürdürdüğü soykırım küresel ölçekte yoğun tepkilere neden olsa da Washington'ın Tel Aviv'e sağladığı destek sürmüştür.

2025 boyunca başta Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Fidan olmak üzere Türk yetkililerin yürüttüğü diplomasi trafiğinde Filistin vurgusu süreklilik kazanırken ABD ise Gazze'yi çoğunlukla İsrail'in güvenliği ve bölgesel istikrar açısından yönetilmesi gereken bir kriz olarak ele almıştır. Ankara, Gazze'de İsrail'in gerçekleştirdiği soykırımı vurgulayan bir ahlaki çerçeve kurup uluslararası hukuk kurallarını ön plana çıkarırken Washington daha çok güvenlik ve rehine takası söylemine yaslanmıştır. Bu nedenle Gazze başlığı basit bir politika uyuşmazlığını aşarak Ankara ve Washington'ın değerler, normlar ve uluslararası düzene bakışta belirgin bir ayrışma alanına dönüşmüştür.

Ocak 2025'te Trump, Gazze'deki Filistinlilerin başta Ürdün ve Mısır olmak üzere bazı Arap ülkelerine yerleştirilmesi gerektiğini savunmuş;[45] Şubat'ta ise Washington'da Netanyahu ile düzenlediği basın toplantısında Filistinlilerin başka yerlere yerleştirilmesinin ardından ABD'nin Gazze'nin kontrolünü devralacağını ifade etmiştir. Dışişleri Bakanı Fidan bu yaklaşımı "kabul edilemez" olarak nitelendirmiş ve Gazze halkını denklem dışına iten her türlü girişime Türkiye'nin açıkça karşı olduğunu vurgulamıştır.[46] Türkiye'nin bu tutumu işgal altındaki topraklarda zorunlu göçü yasaklayan 1949 Cenevre Konvansiyonu'nun 49. maddesiyle hukuken örtüşmektedir. Nitekim BM uzmanları da Trump'ın Gazze'yi devralma ve nüfusu başka yerlere taşıma yönündeki yaklaşımını uluslararası hukukun temel kurallarıyla bağdaşmadığı gerekçesiyle sert biçimde eleştirmiştir.[47] Bu durum Türkiye'nin Gazze konu-

[45] "Trump, Filistinli Mültecilerin Arap Ülkelerine Yerleştirilmesini Teklif Etti", Anadolu Ajansı, 26 Ocak 2025.

[46] Yasin Gungor, "Trump's Gaza Displacement Plan 'Unacceptable': Turkish Foreign Minister", Anadolu Ajansı, 5 Şubat 2025.

[47] "US Proposal to 'Take Over' Gaza would Shatter Fundamental Rules of International Order, Warn UN Experts", BM, 11 Şubat 2025.

sunu insani kaygılarla birlikte uluslararası hukuk ve tarihsel adalet perspektifleri üzerinden okuduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin Gazze meselesindeki normatif çizgisi 2025 boyunca Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söyleminde de güçlü biçimde görünür hale gelmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan 16 Eylül'de Doha'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ve Arap Ligi Olağanüstü Ortak Zirvesi'nin ardından yaptığı açıklamasında İsrail'in Katar'daki Hamas müzakere heyetine yönelik saldırısını uluslararası hukuk ve uluslararası sisteme açık bir meydan okuma olarak nitelendirmiş ve şu ifadeleri kullanmıştır:

> İsrail, bölgedeki haydutluklarını pervasızca sürdürüyor. Gazze, Suriye, Lübnan, Yemen ve İran'a yönelik saldırılardan sonra bu defa Gazze'de barış müzakerelerini yürüten heyeti Katar'da hedef aldı. (…) İsrail'in işgalci ve terörist zihniyetinin geldiği noktayı bir kez daha gözler önüne sermektedir. Tüm dünya artık İsrail'in uluslararası düzene açık bir tehdit teşkil ettiğini görüyor. Türkiye olarak kardeş Katar'ın ve Filistin halkının yanında olduğumuzu en güçlü şekilde ifade ediyoruz.[48]

23 Eylül'de ise Cumhurbaşkanı Erdoğan BM Genel Kurulu'ndaki konuşmasında şu ifadelere yer vermiştir:

> Filistin devletini tanıyacağını açıklayan tüm ülkelere teşekkür ediyor, henüz bu kararı almayan devletleri ise bir an önce harekete geçmeye çağırıyorum. (…) Gün, insanlık adına Filistinli mazlumların yanında dimdik durma günüdür. Halklarınız Gazze'deki barbarlığa tepki gösterirken gelin sizler de adım adım cesaretinizi gösterin. Çocukların çocukları büyüttüğü Gazze'ye karşı insanlık görevinizi yerine getirin.[49]

Ayrıca 24 Eylül'de BM Genel Merkezi'nde ABD'nin yanı sıra Türkiye dahil 8 İİT üyesi ülkenin katılımıyla düzenlenen çok taraflı zirvenin ortak bildirisinde Gazze'de acil ateşkes çağrısı yapılmıştır.[50] Bu toplantı bir yandan Türkiye'nin Gazze soykırımını birçok ülkenin dahil olduğu platformlarda gündemde tutma çabasını diğer yandan da ABD'yi İsrail üzerinde daha etkin baskı kurmaya sevk etme yönündeki diplomatik arayışını yansıtmaktadır.

[48] Zafer Fatih Beyaz vd., "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Netanyahu, Hitler'le İdeolojik Açıdan Adeta Akrabadır", Anadolu Ajansı, 17 Eylül 2025.

[49] Merve Yıldızalp Yormaz vd., "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Bütün Dünya Liderlerine Sesleniyorum; Gün Filistinli Mazlumların Yanında Dimdik Durma Günüdür", Anadolu Ajansı, 24 Eylül 2025.

[50] Muhammet Tarhan, "ABD ile Türkiye Dahil 8 İİT Üyesi Ülkenin Katıldığı Gazze Konulu Zirvenin Ortak Bildirisi Yayımlandı", Anadolu Ajansı, 24 Eylül 2025.

29 Eylül'de Trump, Netanyahu ile görüştükten sonra 20 maddelik barış planını açıklamıştır. Bu planda Hamas'ın rol almadığı yeni bir sürecin başlatılması ve İsrail'in Gazze'den aşamalı olarak çekilmesi öngörülmüştür. Bununla birlikte Trump "Eğer Hamas anlaşmayı reddederse, Bibi, yapman gerekeni yapman için tam desteğimizi alacaksın" diyerek İsrail'e desteğini açık biçimde yinelemiştir.[51] Ayrıca Trump, Türkiye ve Katar gibi ülkelerle yürüttüğü temaslara atıfta bulunarak İsrail'in ateşkese ve kalıcı bir çözüme yönelmesini istediğini dile getirmiştir. Barışın korunmasının sorumluluğunu Hamas'ın şartları kabulüne bağlayan Trump, İsrail'in soykırımı durdurmasına yönelik ise açık bağlayıcı bir koşul sunmamıştır.

Trump'ın açıklamasının ardından 5 Ekim'de gerçekleştirilen ortak açıklamada Türkiye, Ürdün, BAE, Endonezya, Pakistan, Suudi Arabistan, Katar ve Mısır dışişleri bakanları, Trump'ın Gazze'de savaşın sona erdirilmesi ve rehine değişimine yönelik önerisini "kalıcı ateşkes" için bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Bu kapsamda İsrail'in bombardımanı derhal durdurması, insani yardıma engelsiz erişimin sağlanması ve zorunlu yerinden etmenin reddedilmesi gibi ilkeler ortak bir çerçeve olarak vurgulanmıştır.[52] Türkiye, Hamas'la yürüttüğü temaslar üzerinden ateşkes ve insani yardıma erişim başlıklarında ara buluculuk rolünü de üstlenmiş; bu kapsamda MİT Başkanı Kalın, Trump'ın planı çerçevesinde Hamas, Mısır ve Katar yetkilileriyle görüşmüştür.[53] Bu görüşmelerin ardından 9 Ekim'de Gazze'de ateşkes sağlanmış ve Türkiye İletişim Başkanlığı Katar, Mısır ve ABD'nin ara buluculuk çabalarının memnuniyetle karşılandığını açıklamıştır. Ayrıca açıklamalarda ateşkesin kalıcı sonuç üretmesi, insani yardımın kesintisiz ulaştırılması ve yeniden inşa sürecinin gecikmeden başlatılması gerektiği vurgulanmıştır.[54] Trump, Gazze'deki ateşkes konusunda Türkiye, Katar ve Mısır'a sürece katkı verdikleri için teşekkür etmiştir.[55]

[51] Hakan Çopur vd., "ABD Başkanı Trump, 20 Maddelik Gazze Planını Netanyahu ile Açıkladı", Anadolu Ajansı, 29 Eylül 2025.

[52] "Joint Statement by the Foreign Ministers of Türkiye, Jordan, UAE, Indonesia, Pakistan, Saudi Arabia, Qatar and Egypt, 5 October 2025", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 5 Ekim 2025, https://www.mfa.gov.tr/joint-statement-by-the-foreign-ministers-of-turkiye-jordan-uae-indonesia-pakistan-saudi-arabia-qatar-and-egypt-5-october-2025.en.mfa, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2026).

[53] Büşranur Keskinkılıç, "MİT Başkanı İbrahim Kalın, Gazze Müzakereleri için Katar'da", Anadolu Ajansı, 30 Eylül 2025.

[54] "No: 204, 9 October 2025, Regarding the Ceasefire in Gaza", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 9 Ekim 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-204_-gazze-de-ateskes-saglanmasi-hk.en.mfa, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2026).

[55] Hakan Çopur, "Trump, Gazze'de Ateşkes Konusunda Türkiye ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'a Teşekkür Etti", Anadolu Ajansı, 10 Ekim 2025.

Ekim'de sağlanan ateşkes sonrasında Gazze'nin güvenliği ve yönetimiyle ilgili tartışmalar devam etmiştir. Bu süreçte İsrail, olası uluslararası güvenlik/istikrar gücü seçeneklerinde Türkiye'nin yer almasına açık biçimde itiraz etmiş; İsrail Dışişleri Bakanı Gideon Saar, Gazze'de Türk silahlı unsurlarının varlığını kabul etmeyeceklerini açıklamıştır.[56] Dışişleri Bakanı Fidan ise Hamas'ın silahsızlandırılmasına yönelik beklentilere karşı Gazze'de öncelikle sivil yönetimin kurulması ve polis düzeninin tesis edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.[57]

Sonuç olarak 2025'te Gazze konusu Türk-Amerikan ilişkilerinde siyasi söylem ve meşruiyet düzleminde belirgin bir ayrışma olduğunu göstermiştir. Bu ayrışma zaman zaman ikili diyaloğun tonunu da etkilemiştir. Bununla birlikte yılın ikinci yarısında ateşkes ve insani yardım gündemi, Ankara'nın hem Beyaz Saray hem de ara bulucu bölge başkentleriyle (başta Doha ve Kahire) temaslarını yoğunlaştırmasına ve süreci etkilemeye dönük daha etkin bir diplomasi yürütmesine imkan tanımıştır. Bir başka ifadeyle Türkiye, Gazze soykırımıyla ilgili yalnızca eleştirel söylemi değil diplomatik girişim boyutunu da öne plana çıkarmıştır.

UKRAYNA

Ankara, savaşın başlamasından itibaren Ukrayna'nın egemenliği ve toprak bütünlüğüne yönelik desteğini sürdürürken Rusya ile ikili ilişkilerini ise Türkiye'nin milli çıkarları doğrultusunda yönetmeye gayret etmiştir. Her iki tarafla da liderler düzeyinde doğrudan iletişim kurabilen az sayıdaki aktörden biri olarak Ankara "adil ve kalıcı barış" hedefi çerçevesinde diplomatik faaliyetlerini sürdürmüştür. 2025'te Trump'ın göreve başlamasıyla Washington'ın Moskova ile diyaloğu önceleyen yaklaşımı diplomatik çabalara ivme kazandırmış; bu kapsamda Türkiye 16 Mayıs, 2 Haziran ve 23 Temmuz tarihlerinde Rusya ile Ukrayna arasında gerçekleştirilen üç tur doğrudan müzakereye ev sahipliği yapmıştır. İstanbul'daki görüşmeler başta esir takası olmak üzere insani başlıklarda somut sonuçlar üreterek barış girişimlerine katkı sağlamıştır.[58]

[56] "Israel won't Accept Turkish Armed Forces in Gaza, Foreign Minister Says", Reuters, 27 Ekim 2025.

[57] Samia Nakhoul, "Turkey's Fidan: Gaza Governance Must Precede Hamas Disarmament in Ceasefire Deal", Reuters, 6 Aralık 2025.

[58] "Türkiye Yüzyılı'nda Etkin ve Kararlı Dış Politika", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 18 Kasım 2025.

18 Şubat'ta Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski ile Türkiye'de bir araya gelen Cumhurbaşkanı Erdoğan Türkiye'nin Rusya, Ukrayna ve ABD arasında yapılması muhtemel görüşmelere ev sahipliği yapabileceğini açıklamıştır. Washington'ın müzakere kanallarını teşvik eden çizgisi ile Ankara'nın ara buluculuk kapasitesi iki ülke arasında Rusya-Ukrayna savaşı konusunda daha yakın bir koordinasyon zemini oluşturmuştur.[59] Bu dönemde Türkiye, Washington ile Moskova arasındaki diplomatik normalleşme arayışlarına da ev sahipliği yapmış; Rus ve Amerikan heyetleri ikili ilişkilerin normalleştirilmesi kapsamında İstanbul'da görüşmüştür. Görüşmenin ardından Rus heyetine başkanlık eden Aleksandr Darçiev'in Washington büyükelçisi olarak atanması İstanbul'daki temasların somut sonuç ürettiğini göstermiştir.[60] 16 Mart'ta Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump arasındaki telefon görüşmesinde de Ukrayna gündeme gelmiş; Cumhurbaşkanı Erdoğan, Amerikan başkanının savaşı bitirmeye yönelik çabalarını desteklediğini belirterek adil ve kalıcı barışın önemini vurgulamıştır.[61]

Putin'in Rusya ile Ukrayna arasında doğrudan görüşmelerin İstanbul'da yeniden başlatılmasını önermesinin ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan 11 Mayıs'taki telefon görüşmesinde Türkiye'nin müzakerelere ev sahipliği yapmaya hazır olduğunu belirtmiştir.[62] Bu süreci takiben ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio, mevkidaşı Fidan'a Türkiye'nin kolaylaştırıcı rolü nedeniyle teşekkür etmiştir.[63] Bu doğrultuda 16 Mayıs'ta Dışişleri Bakanı Fidan'ın başkanlığında Rusya ve Ukrayna heyetleri, ateşkes müzakereleri kapsamında İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda bir araya gelmiş ve bu görüşme sonunda tarafların 1.000'er savaş esirinin serbest bırakılması konusunda uzlaştığı açıklanmıştır.[64]

[59] Zafer Fatih Beyaz ve Merve Yıldızalp, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Rusya-Ukrayna ve Amerika Arasında Muhtemel Görüşmeler için Ülkemiz İdeal Bir Ev Sahibi Olacaktır", Anadolu Ajansı, 19 Şubat 2025.

[60] Kaan Ege Kayan, "Rusya, ABD'ye Büyükelçi Atadı", *Dünya*, 28 Şubat 2025.

[61] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve ABD Başkanı Trump Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 16 Mart 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-ve-abd-baskani-trump-gorusmesine-iliskin-aciklama, (Erişim tarihi: 19 Ocak 2026).

[62] Koray Taşdemir ve Ali Cura, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye, Rusya-Ukrayna Müzakerelerine Ev Sahipliği Yapmaya Hazır", Anadolu Ajansı, 12 Mayıs 2025.

[63] "Secretary Rubio's Call with Turkish Foreign Minister Fidan", ABD Dışişleri Bakanlığı, 12 Mayıs 2025, https://www.state.gov/releases/office-of-the-spokesperson/2025/05/secretary-rubios-call-with-turkish-foreign-minister-fidan, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2025).

[64] "Rusya ve Ukrayna Heyetleri, İstanbul'daki Müzakerelerde 'Esir Takası' Konusunda Anlaşmaya Vardı", Anadolu Ajansı, 17 Mayıs 2025.

Yılın ikinci yarısında Ankara'nın kolaylaştırıcılığı, ateşkes konusunda sınırlı ilerlemeye rağmen insani başlıklarda somutlaşan İstanbul temasları etrafında yoğunlaşmıştır. 2 Haziran'daki ikinci turda taraflar esir değişimleri ve savaşta hayatını kaybedenlerin naaşlarının iadesi gibi konularda ortak zemin bulmuş ancak kapsamlı ateşkes şartlarında belirgin bir yakınlaşma sağlanamamıştır.[65] 23 Temmuz'da Çırağan Sarayı'ndaki üçüncü turda ise kapsamlı bir barış planı ortaya çıkmamış, görüşmeler yeni esir takası düzenlemelerine odaklanmıştır.[66]

Ukrayna konusunda Türk-Amerikan koordinasyonunun sürmesi tam bir stratejik uyum anlamına gelmemektedir. Çünkü ABD'nin Rusya yaptırımlarına uyum baskısı ile Türkiye'nin ekonomik öncelikleri arasında yapısal bir gerilim alanı bulunmaktadır. Bununla birlikte Türkiye denge siyasetiyle bir taraftan Ukrayna'nın egemenliği ve toprak bütünlüğüne desteğini sürdürürken diğer taraftan Rusya ile ilişkilerde tam kopuşu milli çıkarları açısından maliyetli görmüş; bu nedenle Moskova ile işleyen iş birliği alanlarını korumaya çalışmıştır. Trump yönetiminin müzakere kanallarını önceleyen yaklaşımı ile Ankara'nın ara buluculuk kapasitesinin kesişmesi ise bu başlığı daha çalışabilir bir koordinasyon alanına dönüştürmüştür. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Zelenski ve Putin ile liderler düzeyinde temaslarını sürdürmesi, Fidan-Rubio hattında yürütülen diplomasi ve İstanbul'un ev sahipliğinde gerçekleştirilen üç tur doğrudan görüşme bu değerlendirmeyi desteklemektedir.

SONUÇ

2025, Türkiye-ABD ilişkilerinde lider diplomasisinin belirginleştiği, buna karşın gündemin yapısal dosyalar ve bölgesel krizler tarafından belirlendiği bir yıl olmuştur. Yıl boyunca üst düzey temaslar artsa da ilişkiler "tam normalleşme" üretmekten ziyade mevcut sorunların yönetildiği ve pazarlık zeminlerinin genişletildiği bir çerçevede ilerlemiştir. Savunma alanında F-35 tartışmaları ile CAATSA/S-400 bağlantılı kısıtlar en kritik başlıklar olmaya devam ederken ekonomi ve enerji alanlarındaki iş birliği (LNG tedariki ve sivil nükleer) gibi somut adımlar görece pozitif bir ortam oluşturmuştur. Bölgesel dosyalarda Suriye'de çalışma grupları üzerinden koordinasyon arayışı devam ederken Gazze

[65] "Russia and Ukraine Agree to Prisoner Swap But Peace Talks Stall in Istanbul", Al Jazeera, 3 Haziran 2025.

[66] "Rusya-Ukrayna Görüşmesi Sona Erdi", BloombergHT, 23 Temmuz 2025.

soykırımı ise Ankara ile Washington arasındaki normatif ayrışmanın en görünür ve belirgin hale geldiği başlık olmuştur. Ukrayna bağlamında Türkiye'nin kolaylaştırıcı rolü, ABD'nin müzakere kanallarını önceleyen yaklaşımıyla kısmen örtüşse de Washington'ın yaptırım baskısı ile Ankara'nın ekonomik öncelikleri arasındaki gerilim bütünüyle ortadan kalkmamıştır.

KRONOLOJİ

16 Mart	Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump arasında telefon görüşmesi yapıldı; gündemde bölgesel ve küresel meseleler ile CAATSA, F-16 ve F-35 başlıkları öne çıktı.
25-26 Mart	Dışişleri Bakanı Fidan, Washington'ı ziyaret ederek ABD'li mevkidaşı Rubio ile görüştü. Görüşmede savunma tedariki ve yaptırımların kaldırılması gündeme geldi.
5 Mayıs	Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump ikinci telefon görüşmesini yaptı. Görüşmede Ukrayna, Suriye ve Gazze başlıkları ele alındı.
20 Mayıs	Washington'da ABD-Türkiye Suriye Çalışma Grubu toplantısı düzenlendi. İki ülkenin Suriye'de istikrar ve güvenlik konularında koordinasyonu artırma iradesi vurgulandı.
22 Mayıs	Ticaret Bakan Yardımcısı Mustafa Tuzcu başkanlığındaki heyet Washington'da ABD Ticaret Temsilci Yardımcısı Bryant Trick ve yetkililerle görüştü.
24 Haziran	Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump, Lahey'de düzenlenen NATO zirvesinde yüz yüze görüştü. Gündemde ticaret hacmi hedefi, savunma sanayii iş birliği ve Gazze yer aldı.
24 Eylül	BM 80. Genel Kurulu kapsamında New York'ta, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu İİT üyesi ülkeler ve ABD'nin katıldığı çok taraflı zirvenin ortak bildirisinde Gazze'de acil ateşkes çağrısı yapıldı.
25 Eylül	Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Trump Beyaz Saray'da görüştü.
3 Ekim	Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump arasında telefon görüşmesi yapıldı; ikili ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve küresel gelişmeler çerçevesinde Gazze vurgusu öne çıktı.

TÜRKİYE'NİN RUSYA VE GÜNEY KAFKASYA POLİTİKALARI 2025

ÜNAL TÜYSÜZ

Dr., Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

GİRİŞ

Son yıllarda artan jeopolitik belirsizlikler, devam eden silahlı çatışmalar ve büyük güç rekabetinin keskinleştiği bir uluslararası ortamda Türkiye hem ikili ilişkileri hem de çok taraflı platformlarda diyalog, ara buluculuk ve karşılıklı bağımlılık temelli bir dış politika anlayışı benimsemiştir. 2025, Türkiye'nin Rusya ve Güney Kafkasya ülkeleriyle yürüttüğü ilişkiler açısından yoğun diplomatik temasların ve önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Bu ülkelerle geliştirilen ilişkiler ve iş birliği anlayışı Türkiye'nin bölgesel politikalarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Küresel güç dengelerinin yeniden şekillendiği ve Rusya-Ukrayna savaşının bölgesel ve küresel etkilerinin devam ettiği bu süreçte Türkiye hem çok boyutlu dış politika yaklaşımı hem de ara bulucu ve kolaylaştırıcı rolüyle söz konusu coğrafyada etkin bir aktör olmuştur.

Rusya ile ilişkiler stratejik diyalog kanallarının korunması ve bölgesel istikrarın sağlanmasına yönelik temaslar çerçevesinde sürdürülmüştür. Türkiye özellik-

le Rusya-Ukrayna savaşında barışın sağlanmasına yönelik çabalarını sürdürmüştür. Güney Kafkasya'da ise başta Azerbaycan ile stratejik ortaklık olmak üzere Gürcistan ile geliştirilen diplomatik ve ekonomik ilişkiler Türkiye'nin bölgeye yönelik bütüncül yaklaşımını yansıtmıştır. Azerbaycan-Ermenistan ilişkileri çerçevesinde şekillenen Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde normalleşme süreci devam etmiştir. Enerji güvenliği, ulaştırma koridorları, savunma ve güvenlik iş birliği, barış ve normalleşme süreçleri 2025'te Türkiye'nin Rusya ve Güney Kafkasya ülkeleriyle ilişkilerinde belirleyici başlıklar olarak ön plana çıkmıştır.

Bu çalışma 2025 boyunca Türkiye'nin Rusya ve Güney Kafkasya'daki üç ülkeyle ilişkilerinde yaşanan önemli gelişmeleri incelemektedir. Ayrıca 2025'te ortaya çıkan gelişmeler ışığında söz konusu ilişkilerin bölgesel istikrar, güvenlik ve iş birliği açısından taşıdığı önemi de ortaya koymaktadır.

TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİ

Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkiler bölgede istikrar ve güvenliği sağlamak adına son derece önemli olmakla birlikte bölgesel ve küresel konuların ele alınmasında da kolaylaştırıcı etki yapmaktadır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasındaki kişisel yakınlık iki ülke ilişkilerinde kolaylaştırıcı bir rol oynamakla birlikte ilişkilerin sürekliliği ve yoğunluğu açısından katalizör rolü oynamaktadır. Putin "Türkiye'yi hem ikili ilişkilerde hem de uluslararası arenada güvenilir ve kendini kanıtlamış bir ortak olarak görüyoruz"[1] açıklamasında bulunmuştur. Küresel gerilimlerin ve belirsizliklerin yoğun bir şekilde kendisini gösterdiği bir dönemde iki ülkenin her alanda temas halinde olduğu Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov tarafından da dile getirilmiştir.[2] Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Rusya ziyareti sırasında iki ülke ilişkilerine dair yaptığı değerlendirmede şu ifadeleri kullanmıştır:

> Gündemimizde yer alan tüm konuları her seviyede doğrudan ve samimiyetle ele alabiliyoruz. Liderlerimiz arasında yıllara dayanan özenle ve samimiyetle inşa edilmiş sağlam bir ilişki var; bu iletişim ilişkilerimizi sağlıklı ve sonuç odaklı yürütmemizi sağlıyor.[3]

[1] Ali Cura, "Putin: Türkiye'yi Güvenilir ve Kendini Kanıtlamış Bir Ortak Olarak Görüyoruz", Anadolu Ajansı, 1 Eylül 2025.

[2] "Bakan Fidan: Türkiye Barışa Katkıya Hazırdır", TRT Avaz, 24 Şubat 2025.

[3] "Dışişleri Bakanı Hakan Fidan Rus Mevkidaşı Lavrov ile Görüştü", *Hürriyet*, 27 Mayıs 2025.

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Putin 2025'te Çin ve Türkmenistan'da gerçekleşen organizasyonlarda iki kez yüz yüze görüşme imkanı bulmuştur. Türkmenistan'da düzenlenen Uluslararası Barış ve Güven Forumu kapsamında gerçekleşen görüşmede Cumhurbaşkanı Erdoğan iki ülke ilişkilerini "Bizim Rusya ile ilişkilerimiz günübirlik çıkar hesaplarıyla yürüyen ilişkiler değildir. Köklü bir tarih, güçlü bir diplomatik zemin ve karşılıklı güven üzerine kuruludur"[4] ifadeleriyle tanımlamıştır. Bu karşılıklı güven kendisini özellikle iki önemli siyasi gelişmede göstermiştir.

2025'te Rusya-ABD ilişkileri açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir sürece şahit olunmuştur. İki ülke heyetleri önce Riyad'da bir araya gelmiş[5] ve sonrasında iki ülke büyükelçilik faaliyetlerinin ele alınması için İstanbul'da bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Mariya Zaharova, Rus ve Amerikan heyetlerinin görüşmesinde "birçok rahatsızlığı çözmenin yollarının aranacağını" belirterek "Bu toplantının, farklılıkların üstesinden gelmemize ve güven artırıcı önlemleri güçlendirmemize bizi daha da yaklaştıracak bir dizi uzman istişaresinin ilki olmasını bekliyoruz"[6] mesajını paylaşmıştır. İki taraf açısından önemli olan böyle bir görüşmenin Türkiye'de gerçekleşmesi tarafların Türkiye'ye verdiği önemin ve duyduğu güvenin bir göstergesi olmuştur.

Bir diğer önemli siyasi gelişme ise Türkiye'nin Rusya-Ukrayna savaşına yönelik ara buluculuk faaliyetleri bağlamında gerçekleşmiştir. Savaşan iki tarafla irtibatı bulunan nadir ülkelerden biri olan Türkiye'nin barışa giden süreçte her türlü desteği sağlamaya hazır olduğu üst düzey yetkililer tarafından defalarca dile getirilmiştir. Türkiye, savaşı sonlandırmaya yönelik müzakere sürecini güçlü bir şekilde desteklemekle birlikte 2025'te tekrar başlayan müzakerelere ev sahipliği yapmıştır. Putin 9 Mayıs Zafer Günü etkinlikleri sonrasında gazetecilere yaptığı açıklamada Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüşeceğini ve kendisinden Türkiye'de müzakerelerin yapılması için fırsat sağlamasını talep edeceğini dile getirmiş ve Ukrayna ile müzakere yapmaya kararlı olduklarını belirtmiştir.[7] 2022'de yarıda kalan müzakerelerin İstanbul'da ön

[4] Abdullah Sarica, Fırat Taşdemir ve Utku Şimşek, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: (Putin ile Görüşme) Barış Uzakta Değil, Onu Görüyoruz", Anadolu Ajansı, 13 Aralık 2025.

[5] "Rus ve ABD'li Bakanlar İlk Kez Riyad'da Görüştü", DW Türkçe, 18 Şubat 2025.

[6] Muhammet Tarhan, "Rusya ve ABD Heyetleri İstanbul'da Görüştü", Anadolu Ajansı, 27 Şubat 2025.

[7] "Putin: Ukrayna'da Üçüncü Kez Ateşkes İlan Ediyoruz", NTV, 11 Mayıs 2025.

koşulsuz olarak yeniden başlaması önerisi karşılık bulmuş, Rusya ve Ukrayna temsilcilerinden oluşan heyetler Türkiye'de bir araya gelerek müzakereleri yeniden başlatmıştır.[8]

Bu çerçevede Türkiye'nin ev sahipliğinde Türkiye-ABD-Ukrayna ve Türkiye-Rusya-Ukrayna üçlü toplantıları yapılmış ve Mart 2022'den sonra savaşan taraflar arasında ilk doğrudan temas gerçekleşmiştir. Toplantıda ateşkes, esir takası ve liderler düzeyinde bir toplantının gerçekleştirilmesi konuları görüşülmüş ve esir takası konusunda anlaşmaya varılmıştır.[9] Görüşmelerde Türkiye'yi temsil eden Dışişleri Bakanı Fidan bu görüşmelerin, bir liderler toplantısının temelini oluşturması açısından da oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır.[10] İstanbul'da gerçekleşen görüşmelerin ardından Rusya Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Sergey Şoygu, Türkiye'nin diplomatik çabalarına yönelik memnuniyetini şöyle dile getirmiştir:

> Türkiye'ye Rusya-Ukrayna müzakereleri için İstanbul platformunu sunmasından dolayı minnettarız. İstanbul platformu, Karadeniz Tahıl Anlaşması ve şimdi Rusya-Ukrayna müzakereleriyle ilgili her alanda ana platform haline geliyor.[11]

Mayıs'ta gerçekleşen toplantının ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın talimatıyla Rusya ve Ukrayna ziyaret edilerek Türkiye-Rusya-Ukrayna üçlü toplantısının hazırlıkları yapılmış ve ikinci toplantı Haziran başında gerçekleşmiştir. Dışişleri Bakanı Fidan, Türkiye'nin Rusya ile Ukrayna arasındaki müzakerelerin ikinci turundan sonra yaptığı açıklamada "Yapıcı bir atmosferde gerçekleşen görüşmelerde taraflar, ilk toplantıda üzerinde mutabık kaldıkları hususları bir adım ileriye taşıdılar" ifadesine yer vermiştir. Ayrıca tarafların insani takas kapsamında yeni kategorilerde ve daha yüksek sayıda esir mübadelesi üzerinde anlaşmaya vardıklarını aktarmıştır. Görüşmelerde Rus heyetine başkanlık eden Vladimir Medinski, tarafların en büyük çaplı esir takası üzerinde anlaştığını belirterek ağır yaralı ve ağır hasta askerlerin tamamının değiş tokuş edileceğini ve bunun insani bir jest niteliği taşıdığını ifade etmiştir. Ayrıca 25 yaş altındaki esir askerlerin tamamının takas edilece-

[8] "Rusya ve Ukrayna, Barışın Şartlarını İstanbul'da Görüşecek", TRT Haber, 16 Mayıs 2025.

[9] "Rusya ve Ukrayna Heyetleri, İstanbul'daki Müzakerelerde 'Esir Takası' Konusunda Anlaşmaya Vardı", Anadolu Ajansı, 16 Mayıs 2025.

[10] "Fidan: Bu Görüşmeler Liderler Zirvesinin Temeli Olabilir", *Karar*, 16 Mayıs 2025.

[11] "Rusya'dan İstanbul Mesajı: 'Her Alanda Ana Platform Haline Geliyor'", *Hürriyet*, 29 Mayıs 2025.

ği açıklanmıştır. Taraflar daimi sağlık komisyonlarının kurulması konusunda da mutabık kalmıştır. Bu komisyonların tespitleri doğrultusunda siyasi kararların beklenmesine gerek olmaksızın ağır yaralı asker listelerinin oluşturulabileceği ve bu tür takasların sürekli gerçekleştirilebileceği vurgulanmıştır. İkinci tur görüşmelerde varılan temel mutabakatlar şunlardır: (i) En büyük çaplı esir takası konusunda anlaşma sağlanmıştır. (ii) Ağır yaralı askerlerin tamamı takas edilecektir. (iii) 25 yaş altındaki esir askerlerin tamamı takas edilecektir. (iv) Rusya, çatışmalarda hayatını kaybeden 6 bin Ukraynalı askerin donduruluş cesetlerini teslim edecektir. (v) Askerlerin cesetlerinin güvenli şekilde toplanabilmesi için belirli bölgelerde ateşkes uygulanması kararlaştırılmıştır.[12] Bu mutabakat taraflar arasında insani boyutta somut ilerleme sağlarken ateşkes ve esir değişimi süreçlerinin sürdürülebilir bir çerçevede yürütülmesine zemin hazırlamıştır.

İstanbul'da gerçekleştirilen müzakerelerin sonuçlarını değerlendiren Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov "Sonuçlar bence önemli ve yararlı. Doğrudan müzakere süreci devam ediyor" ifadeleriyle Türkiye aracılığıyla yürütülen sürecin önemini vurgulamıştır.[13] İkinci görüşmenin ardından açıklama yapan Kremlin Sözcüsü Dmitriy Peskov ise Ukrayna ile İstanbul'da gerçekleştirilen müzakerelerden hızlı kararlar alınmasını beklemenin doğru olmayacağını belirterek "Aynı zamanda önemli anlaşmalara varıldı ve çalışmalar devam ediyor"[14] değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu çerçevede Temmuz'da müzakerelerin üçüncü turu gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü tur görüşmelerin ardından açıklama yapan Dışişleri Bakanı Fidan tarafların siyasi, insani ve askeri alanlarda çalışma grupları tesis edilmesi yönündeki fikir üzerinde çalışmaya karar verdiklerini belirterek "Bir bütün olarak bakıldığında, müzakerelerin daha yapıcı ve sonuç odaklı bir istikamette ilerlediğini memnuniyetle müşahede ettik" ifadesini kullanmıştır. Müzakerelerin sabırla yürütülmesi gereken bir süreç olduğuna dikkat çeken Dışişleri Bakanı Fidan elde edilen her yeni kazanımın tarafları barışa bir adım daha yaklaştırdığını vurgulayarak "Tarafların çözüm yolunda ortak irade inşasına bir tuğla daha eklendi" değer-

[12] "Türkiye-Rusya-Ukrayna Üçlü Toplantısı İstanbul'da Yapıldı", Anadolu Ajansı, 2 Haziran 2025.

[13] Ali Cura, "Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov, İstanbul Müzakerelerinin Sonucunu Değerlendirdi", Anadolu Ajansı, 4 Haziran 2025.

[14] Emre Gürkan Abay, "Rusya: Ukrayna ile İstanbul'daki Müzakerelerde Önemli Anlaşmalara Varıldı", Anadolu Ajansı, 3 Haziran 2025.

lendirmesinde bulunmuştur.[15] Dışişleri Bakanı Fidan müzakereler kapsamında özellikle liderlerin hangi şartlar altında ve nasıl bir araya gelebileceği konusunun da ele alındığını ifade etmiştir. Her iki tarafın da Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ev sahipliğinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski ve ABD Başkanı Donald Trump'ın katılımıyla Türkiye'de bir liderler zirvesi düzenlenmesi konusunda prensipte mutabakata vardığını belirtmiştir. Ancak taraflar arasındaki temel ayrışma noktasının Zelenski ile Putin'in zirveye katılım için ateşkese ilişkin farklı koşullar öne sürmeleri olduğunu vurgulayarak bu aşamada müzakere heyetlerine önemli bir rol düştüğünü ifade etmiştir. Tarafların başlangıçta daha uzak pozisyonlara sahip olduklarını dile getiren Dışişleri Bakanı Fidan görüşmeler ilerledikçe ortak bir zeminde buluşmaya yönelik iradenin güçlendiğini gözlemlediğini belirtmiştir. Müzakerelerin sistemli bir şekilde ve çözüm niyetiyle sürdürülmesi halinde birkaç tur sonrasında ara bir çözümün ortaya çıkabileceğine inandığını da sözlerine eklemiştir.[16]

İstanbul'da gerçekleştirilen görüşmeler ve yürütülen üç tur müzakere sonucunda ortaya çıkan somut sonuç tarafların esir takası konusunda anlaşmaya varması olmuştur. Bu çerçevede Türkiye'nin Rusya-Ukrayna savaşı bağlamında üstlendiği önemli rollerden biri esir takası anlaşmalarının hayata geçirilmesine öncülük etmesi olmuştur. Bu görüşmelerde esir takasının yanı sıra hasta, yaralı ve ceset değişimi yapılmasına dair uzlaşıya varılmış ve bu uzlaşıya uygun olarak takasların gerçekleştirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulmasında mutabık kalınmıştır. Haziran başında İstanbul'da sağlanan uzlaşma çerçevesinde 6 bin Ukraynalı askerin dondurulmuş naaşının iadesi, ağır hasta ve yaralı askerler ile 25 yaşın altındaki esirlerin karşılıklı değişimine yönelik mutabakata varılmıştır. Bu anlaşma doğrultusunda Rusya ve Ukrayna arasında öncelikle 25 yaş altı esirler ile ağır hasta ve yaralı askerleri kapsayan esir takası süreci hayata geçirilmiştir. Ayrıca taraflar asker ve sivillere ait cenazeleri karşılıklı olarak teslim etmiştir.[17]

[15] "Türkiye'nin Arabuluculuğunda Rusya-Ukrayna Barış Müzakerelerinin Üçüncü Turu", Anadolu Ajansı, 23 Temmuz 2025.

[16] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın NTV'ye Verdiği Mülakat", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 25 Temmuz 2025, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-ntv-ye-verdigi-mulakat-25-temmuz-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 17 Ocak 2026).

[17] "Anlaşma İstanbul'da Yapılmıştı: Rusya ile Ukrayna Arasında Ağır Hasta ve Yaralı Rehine Asker Takası Yapıldı", T24, 14 Haziran 2025; Davit Kachkachishvili ve Dmitri Chirciu, "İstanbul Görüşmelerinde Varılan Anlaşma Gereği Ukrayna ve Rusya Esir Asker Takası Yaptı", Anadolu Ajansı, 20 Haziran 2025; Davit Kachkachishvili ve Dmitri Chirciu, "Ukrayna ve Rusya Arasında İstanbul Anlaşmaları Kapsamında Yeni Esir Takası Yapıldı", Anadolu Ajansı, 4 Temmuz 2025.

Devrim sonrası Suriye'deki durum da Türk-Rus ilişkilerinde önemli bir gündem başlığı olmuştur. Bu çerçevede gerek dışişleri bakanları düzeyinde gerçekleştirilen görüşmelerde gerekse Rusya Devlet Başkanının Suriye Özel Temsilcisi Aleksandr Lavrentiev'in Türkiye'ye yaptığı ziyarette Suriye'deki güncel gelişmeler kapsamlı biçimde ele alınmıştır.[18] Dışişleri Bakanı Fidan'ın Rusya'ya gerçekleştirdiği ziyarette Suriye'nin toprak bütünlüğü ve siyasi birliğinin korunması ile Suriye halkının refaha ulaşması amacıyla Türkiye ve Rusya'nın birlikte çalışacağı vurgulanmıştır. Söz konusu ziyaretin ardından açıklamalarda bulunan Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov, Türk mevkidaşı Fidan'ın teklifi üzerine Antalya'da Suriyeli mevkidaşı Hasan Şeybani ile görüştüğünü ve kendisini Rusya'ya davet ettiğini belirtmiştir.[19] Bu gelişme Türkiye'nin Rusya-Suriye ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağlayan kolaylaştırıcı ve yapıcı bir rol üstlendiğini göstermektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan da bu kapsamda Türkiye'nin Suriye konusunda Rusya ile iş birliğine büyük önem verdiğini ve Suriye'nin toprak bütünlüğü temelinde kalıcı huzur ve istikrara kavuşabilmesi için iki ülkenin birlikte çalışmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Suriye'nin birliğini zedelemeye yönelik etnik ve mezhepsel ayrımcılığı körükleyen girişimlerin bertaraf edilmesi ve Suriye'ye yönelik yaptırımların tamamen kaldırılması hususunda Türkiye ile Rusya'nın ortak çaba gösterebileceğini dile getirmiştir.[20]

2025 itibarıyla Türkiye-Rusya ekonomik ilişkileri karşılıklı bağımlılığın yüksek olduğu bir çerçevede sürdürülmüştür. Bu ilişkilerde enerji ticareti belirleyici bir rol oynamayı sürdürmüş ve ikili ticaret verilerinde Türkiye aleyhine oluşan yüksek dış ticaret açığının başlıca nedeni olmaya devam etmiştir. Rusya 2025'te de Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı ülkeler arasında yer almayı ve ilk üçteki konumunu korumayı sürdürmüştür. Bununla birlikte 2025 iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin bir yandan direnç gösterirken diğer yandan ise küresel yaptırım baskıları ve lojistik zorluklar nedeniyle yeni

[18] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile Ortak Basın Toplantısı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 27 Mayıs 2025, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-rusya-disisleri-bakani-sergey-lavrov-ile-ortak-basin-toplantisi-27-05-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2026); Sümeyye Dilara Dinçer, "Dışişleri Bakan Yardımcısı Yılmaz, Putin'in Suriye Özel Temsilcisi Lavrentiev ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 31 Ocak 2025.

[19] "Dışişleri Bakanı Fidan, Moskova'da Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov ile Bir Araya Geldi", Anadolu Ajansı, 27 Mayıs 2025.

[20] Mikail Bıyıklı, "Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Rusya Devlet Başkanı Putin Telefonda Görüştü", Anadolu Ajansı, 28 Mart 2025.

bir denge noktasına oturduğu bir yıl olmuştur. Özellikle Batı'nın genişleyen yaptırım listeleri ve bankacılık sisteminde yaşanan transfer sorunları, ihracat açısından yılı daha zorlu hale getirmiştir. Bu durum Türkiye'nin Rusya'ya ihracatında yıllık bazda bir düşüşe yol açmıştır.[21] 2024'te 53 milyar dolar civarında gerçekleşen ikili ticaret hacmi 2025'te yaklaşık 48 milyar dolar olarak kaydedilmiştir.[22]

Türkiye ve Rusya mevcut ticaret hacmini artırmak ve 100 milyar dolarlık hedefe ulaşmak amacıyla çalışmalarını sürdürmüştür. Bu çerçevede Moskova'da bir araya gelen Türk ve Rus heyetleri, iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari konuları ele aldıkları toplantının ardından, Türkiye-Rusya ticari ve ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik bir yol haritası niteliği taşıyan Türk-Rus Ticari ve Ekonomik İş Birliğine Dair Hükümetlerarası Karma Komisyonu (KEK) Protokolü'nü imzalamıştır.[23] Toplantı sonrasında değerlendirmelerde bulunan Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Rusya'nın Türkiye'nin en büyük ticaret ortaklarından biri konumuna yükseldiğine dikkat çekerek Türk-Rus ilişkilerinin ekonomi, enerji ve turizm alanlarında gelişerek ortaklık düzeyine ulaştığını ifade etmiştir. Ayrıca sanayi, tarım ürünleri ve hizmetler başta olmak üzere birçok alana yayılan güçlü bir Türk-Rus iş birliğinin bulunduğunu vurgulamıştır.[24] St. Petersburg Uluslararası Ekonomi Forumu'nda konuşan Ticaret Bakan Yardımcısı Mustafa Tuzcu da iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin çok yönlü bir yapıya sahip olduğunu belirtmiştir.[25]

Rusya Devlet Başkanı Putin, Çin'in Tiencin kentinde düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) 25. Devlet Başkanları Konseyi zirvesi marjında Cumhurbaşkanı Erdoğan ile gerçekleştirdiği görüşme sonrasında iki ülke ara-

[21] Mehmet Ali Açıl, "Rusya'dan Rekor Seyahat Yılı: 2025'te 20 Milyon Sınırını Aştılar, Türkiye Zirveyi Bırakmadı", Hava Haber, 25 Aralık 2025, https://havahaber.com/rusyadan-rekor-seyahat-yili-2025te-20-milyon-sinirini-astilar-turkiye-zirveyi-birakmadi, (Erişim tarihi: 12 Ocak 2026).

[22] "Dış Ticaret İstatistikleri", TÜİK, https://bi.tuik.gov.tr/extensions/tuik-mashup/index.html, (Erişim tarihi: 12 Ocak 2026); Cüneyt Kemal Özkök, "Ticaret Bakanlığı, Aralık 2025 Dönemi Veri Bültenini Yayımladı", Anadolu Ajansı, 3 Ocak 2026.

[23] "Türkiye ile Rusya Arasında KEK Protokolü İmzalandı", T.C. Ticaret Bakanlığı, 27 Haziran 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/turkiye-ile-rusya-arasinda-kek-protokolu-imzalandi, (Erişim tarihi: 12 Ocak 2026).

[24] "Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Türkiye-Rusya İlişkilerinin Ortaklık Boyutuna Evrildiğini Söyledi", T.C. Ticaret Bakanlığı, 27 Haziran 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-omer-bolat-turkiye-rusya-iliskilerinin-ortaklik-boyutuna-evrildigini-soyledi-27-06-2025, (Erişim tarihi: 12 Ocak 2026).

[25] Emre Gürkan Abay, "St. Petersburg Uluslararası Ekonomi Forumu'nda 'Rusya-Türkiye İş Diyaloğu' Paneli Düzenlendi", Anadolu Ajansı, 19 Haziran 2025.

sındaki ticari ve ekonomik iş birliğinin mevcut dinamiklerinden duydukları memnuniyeti dile getirmiştir. Hükümetlerarası Karma Komisyonun aktif biçimde çalıştığını hatırlatan Putin iki ülke arasında karşılıklı olarak büyük ölçekli yatırımlar yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca enerji sektöründeki iş birliğinin ikili ilişkilerde stratejik bir nitelik taşıdığını vurgulamıştır.[26]

Türkiye 2025'te Rusya'dan yurt dışına çıkan turistlerin en çok tercih ettiği ülke olma konumunu korumuş ve bu kapsamda 6,9 milyon Rus turisti ağırlamıştır.[27]

TÜRKİYE'NİN GÜNEY KAFKASYA POLİTİKASI

TÜRKİYE-AZERBAYCAN İLİŞKİLERİ

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler iki ülke liderlerinin iş birliğini önceleyen yaklaşımları sayesinde önemli ölçüde ilerleme kaydetmiştir. Siyasi ve askeri iş birliğinin yanı sıra ekonomik, ticari, eğitim ve sağlık gibi birçok alana yayılan ilişkiler çerçevesinde karşılıklı ziyaretlerin yanı sıra ikili ve çok taraflı toplantıların gerçekleştirildiği yoğun bir yıl geride bırakılmıştır. Bölgesel ve uluslararası ortak çıkarlar ile öncelikler doğrultusunda iş birliğinin sürdürülmesine yönelik kararlılık, yapılan görüşmeler ve düzenlenen toplantılar aracılığıyla açık biçimde ortaya koyulmuştur. Bu süreçte "bir millet iki devlet" anlayışına dayanan ilişkilerde somut sonuçların elde edildiği görülmüştür.

2025'te Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Türkiye'ye üç kez resmi ziyaret gerçekleştirmiştir. Aliyev ayrıca Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Devlet Başkanları Gayriresmi Zirvesi vesilesiyle bulunduğu Macaristan'da ve ŞİÖ zirvesi kapsamında Çin'de Cumhurbaşkanı Erdoğan ile bir araya gelmiştir.[28] Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2025'te gerçekleştirdiği yurt dışı ziyaretleri arasında Azerbaycan dört ziyaretle ilk sırada yer almıştır.[29] Liderler düzeyinde gerçekleştirilen bu temaslar yüz yüze görüşmeler aracılığıyla iki ülke arasındaki ilişkilerin yoğunluğu ve derinliğini artıran önemli bir unsur olmuştur.

[26] Cura, "Putin".

[27] Açıl, "Rusya'dan Rekor Seyahat Yılı".

[28] "2025 Yılında Azerbaycan Liderinin Yol Haritası: Diplomasi ve Devlet Kurma Misyonu", oxu.az, 24 Aralık 2025, https://oxu.az/tr/siyasett/2025-yilinda-azerbaycan-liderinin-yol-haritasi-diplomasi-ve-devlet-kurma-misyonu, (Erişim tarihi: 17 Ocak 2026).

[29] Osman Nuri Cerit, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2025 Yılında 22 Yurt Dışı Ziyareti Gerçekleştirdi", Sputnik Türkiye, 31 Aralık 2025.

İkinci Karabağ Savaşı sonrasında işgal edilmiş topraklarını kurtaran Azerbaycan, Ermenistan ile kalıcı barış için görüşmeler yürütmektedir. İki ülke arasında kalıcı barışın sağlanması ve ilişkilerin normalleşmesi amacıyla yürütülen süreçte somut adımların atıldığı bir yıl geride kalmıştır. Bu bağlamda 8 Ağustos'ta Washington'da Azerbaycan ve Ermenistan liderleri tarafından imzalanan ortak deklarasyon otuz yıldan fazla bir süre devam eden savaşın sonlandırılmasına yönelik atılmış önemli bir adım olmuştur. Uluslararası çatışma ve krizlerin giderek yoğunlaştığı bir dönemde atılan bu adım bölgesel barış ve istikrarın sağlanması bakımından son derece önemli bir gelişme olarak görülmüş ve taraflar arasında kalıcı barışın tesisine yönelik sağlanan ilerlemeden duyulan memnuniyet Ankara tarafından dile getirilmiştir. Bu süreçte Aliyev ile görüşen Cumhurbaşkanı Erdoğan Azerbaycan ile Ermenistan arasında barış yolunda sağlanan ilerlemelerin memnuniyet verici olduğunu vurgulamış ve Türkiye'nin bölgede kalıcı barış ve istikrarın tesis edilmesi için gerekli desteği vermeye devam edeceğini dile getirmiştir. Aliyev ise Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki normalleşme sürecinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Türkiye'nin oynadığı rolden takdirle bahsederek teşekkürlerini iletmiştir.[30]

Türkiye ve Azerbaycan arasında gerçekleşen karşılıklı ziyaretlerin yanı sıra ortak komisyon toplantıları da ikili ilişkileri güçlendirmiştir. Şusa Beyannamesi ile müttefiklik düzeyine çıkan ilişkiler her alanda gelişmeler göstererek yüksek düzeylere çıkmaya devam etmiştir. İki ülkenin Pakistan ile geliştirdiği iş birliği ikili ilişkilerin üçlü formatta gelişmesine ve iş birliğinin artmasına imkan vermiştir. Aliyev bu durumu "Azerbaycan, Türkiye ve Pakistan'ın, üç kardeş ülkenin kardeşliği yıldan yıla güçleniyor. İyi günde de kötü günde de birlikteyiz" ifadeleriyle dile getirmiştir. Azerbaycan'ın Bağımsızlık Günü etkinliğinde üç ülke lideri bir araya gelme fırsatı yakalamış ve Aliyev tarafından üç ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir sayfanın açıldığı vurgulanmıştır. Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif konuşmasında "Önceden '2 ruh, 1 kalp (Pakistan-Türkiye)' derdik. Bu artık sonsuza kadar '3 ruh, 1 kalp (Pakistan-Türkiye-Azerbaycan)' olarak değişti" ifadelerini kullanarak üç ülke ilişkilerinin geldiği noktayı ortaya koymuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan ise üç ülke arasındaki ilişkilerin ilerletilmesi ve üçlü iş birliğinin kurumsallaşması için gerekli çalışmaların yapılacağını vurgulayarak üç ülkenin dayanışma ve

[30] "Cumhurbaşkanı Erdoğan Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev ile Görüştü", TRT Haber, 9 Ağustos 2025.

ortak hareket kabiliyetinin geliştirilmesi zaruretini ortaya koymuştur.[31] Bu kapsamda ülkeler arasındaki ticaret, enerji ve savunma gibi alanlarda iş birliğinin derinleştirilmesi hedeflenmektedir. 6 Şubat depremleri sonrasında Kahramanmaraş'ta kurulan Azerbaycan Mahallesi'nin açılış töreninde konuşma yapan Aliyev "Biz iyi günde de kötü günde de daima birbirimizin yanındayız. Birbirimizin gücünü artırıyoruz. Bugün Türkiye ile Azerbaycan'ın birlik ve kardeşliği sadece bölgemizde değil dünya çapında önemli faktördür. Güvenlik, iş birliği, gelişme ve kardeşlik sembolüdür"[32] açıklamasında bulunarak iki ülke ilişkilerinin boyutunu ortaya koymuştur.

Türkiye ve Azerbaycan arasında ortaya koyulan bölgesel bağlantı projeleri hem ilgili ülkelerin ekonomik kalkınmasına hem de Asya ve Avrupa'nın ticari olarak birbirine entegre olmasına katkı sağlama potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda Ankara'da yapılan toplantıda imzalanan Ankara Bildirisi ile Orta Koridor'un kapasitesi ve rekabetçiliğini artırmak amacıyla özellikle ulaşım, sınır geçişleri ve gümrük işlemlerinin dijitalleşmesi alanlarında altyapı projelerinin geliştirilmesine yönelik kararlar alınmıştır. Bildiride ayrıca bölgesel ulaşım, iletişim ve altyapının geliştirilmesine yönelik iş birliğinin sürdürülmesi, demir yolu ve kara yolu ağları ile lojistik merkezler ve havalimanlarının tasarımı, yapımı ve işletilmesi alanlarında taraflar arasında tecrübe paylaşımının sağlanması konusunda uzlaşıya varıldığı belirtilmiştir.[33] Bu şekilde taraflar arasındaki iş birliği ve bölgesel bağlantısallığın güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin yoğun olduğu bir diğer alan enerji iş birliğidir. Son yıllarda yaşanan küresel jeopolitik gelişmeler ve bu gelişmelerin enerji güvenliğine etkileri iki ülke arasındaki enerji iş birliğinin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC), Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) ve Trans Anadolu (TANAP) doğal gaz boru hatlarının yanına Iğdır-Nahçıvan Doğal Gaz Boru Hattı eklenmiş ve 2025'te açılan bu yeni hat iki ülke arasında enerji alanında gerçekleştirilen stratejik girişimlerin tamam-

[31] "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Bölgenin Huzurunu Bozmaya Çalışan Girişimlere Karşı Duracağız", DHA, 28 Mayıs 2025; "Aliyev: Azerbaycan, Türkiye ve Pakistan'ın Kardeşliği Güçleniyor", TRT Avaz, 28 Mayıs 2025.

[32] "Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev: Yaşasın Türkiye-Azerbaycan Birliği ve Kardeşliği", TRT Avaz, 19 Haziran 2025.

[33] "Türkiye, Azerbaycan ve Özbekistan Dışişleri, Ticaret/Ekonomi ve Ulaştırma/Altyapı Bakanları İkinci Üçlü Toplantısı'nın Sonuçları Hakkında Ankara Bildirisi", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 29 Ocak 2025, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-azerbaycan-ve-ozbekistan-ikinci-uclu-toplantisi-nin-sonuclari-hakkinda-ankara-bildirisi.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2026).

layıcı bir unsuru olarak görülmüştür.[34] Bu sayede Azerbaycan ile kara bağlantısı bulunmayan Nahçıvan'ın enerji güvenliği sağlanmış ve enerji ihtiyacını karşılamaya yönelik önemli bir adım atılmıştır.

Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan ve Bulgaristan arasında imzalanan yenilenebilir enerjiyle üretilen elektriğin Türkiye üzerinden Avrupa'ya aktarılmasını hedefleyen anlaşma Ankara ve Bakü arasında enerji alanındaki iş birliğine yeni bir boyut kazandırmış ve bu anlaşma bölgesel enerji iş birliğinde yeni bir dönemin işareti olarak değerlendirilmiştir.[35] Ayrıca iki ülke arasında enerji alanında geliştirilen ilişkiler Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından Türkiye ve Azerbaycan'ın yanı sıra hem bölge ülkeleri hem de Avrupa enerji güvenliğine katkı sağlayan adımlar olarak değerlendirilmiştir.[36] Ayrıca 2025'te Azerbaycan doğal gazı Türkiye üzerinden Suriye'ye ihraç edilmeye başlanmıştır. Bu durum Suriye'nin enerji güvenliğine katkı sağlayacak bir adım olmakla birlikte Ankara-Bakü enerji iş birliğinin bir diğer somut göstergesi olmuştur. Böylece Güney Kafkasya'dan Ortadoğu'ya bir enerji köprüsünün temeli de atılmıştır.[37]

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki güvenlik iş birliği devam etmekle birlikte Türkiye'de başlatılan "Terörsüz Türkiye" süreci Azerbaycan tarafından takdir ve tebrikle karşılanmıştır. Bölgenin istikrarına katkı sağlayacak çok boyutlu bir nitelik taşıyan bu süreç doğrultusunda PKK terör örgütünün kendini feshetmesini tarihi bir olay olarak nitelendiren Aliyev "Türk devletinin gücü, Türk Silahlı Kuvvetlerinin teröre karşı yürüttüğü profesyonel mücadele ve Türk toplumunun birliği, terör örgütünün bu adımı atmasında belirleyici olmuştur" ifadesini kullanmıştır. Ayrıca söz konusu gelişmenin yalnızca Türkiye açısından değil bölge halklarının barış ve huzur içinde yaşaması bakımından da büyük önem taşıdığını vurgulamıştır.[38]

İki ülke arasındaki askeri ilişkileri değerlendiren Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler "küresel ve bölgesel düzeyde risk ve tehditlerin boyut ve etkisi-

[34] "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye ve Azerbaycan Barışın Tarafındadır", DHA, 5 Mart 2025.

[35] "Türkiye ile Azerbaycan Anlaştı! Yeni Bir Dönemin Kapısı Aralanıyor", Haber7, 4 Nisan 2025; "Enerji İşbirliğinde Yeni Sayfa", *Milliyet*, 6 Nisan 2025.

[36] Başak Erkalan, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye ve Azerbaycan Enerji Alanında Birçok Başarıya İmza Attı", Anadolu Ajansı, 2 Haziran 2025.

[37] "Azerbaycan Gazının Türkiye Üzerinden Suriye'ye İhracatı Başladı", SOCAR, 2 Ağustos 2025, https://www.socar.com.tr/basin-bultenleri/azerbaycan-gazinin-turkiye-uzerinden-suriyeye-ihracati-basladi, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2026).

[38] "Aliyev'den PKK'nın Fesih Kararıyla İlgili Açıklama!", *Milliyet*, 13 Mayıs 2025.

nin her geçen gün arttığı bir dönemde, stratejik konuma sahip ülkelerin her alanda güçlü olmalarının ve caydırıcılıklarını artırmalarının bir tercih değil zorunluluk" olduğunu vurgulamıştır. Milli savunma bakanı ayrıca "stratejik ortaklığa sahip Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkilerin yalnızca devletler arası boyutla sınırlı olmadığını, ezeli ve ebedi kardeşlik bağları ile sarsılmaz bir dayanışma ruhuna dayandığını" ifade etmiştir.

Tarihsel temellere dayanan bu birliktelik çerçevesinde Türkiye ile Azerbaycan arasında başta savunma ve güvenlik olmak üzere hemen her alanda yakın iş birliği bulunmaktadır. Bu bağlamda iki ülkenin bölgesel ve küresel düzeylerde sürdürdüğü yakın iş birliğinin günümüzde her zamankinden daha büyük önem taşıdığı belirtilmektedir.[39] Taraflar arasında Karşılıklı Askeri Güvenliğin Güçlendirilmesine İlişkin Mutabakat Muhtırası'nın imzalanması iki ülke askeri ilişkilerinde yaşanan önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.[40]

Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan Üçlü Savunma Bakanları Toplantısı savunma, askeri ve güvenlik alanlarında hem ikili hem de üçlü iş birliği ve koordinasyonu güçlendiren önemli bir mekanizma olmayı sürdürmüştür. Bu çerçevede ülkeler arasındaki iş birliği Kafkasya'nın barış ve istikrarına katkı sunan bir araç niteliği taşırken Türkiye, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne yönelik güçlü desteğini devam ettirmektedir. 2025'te gerçekleştirilen söz konusu toplantı üç ülke arasında çok yönlü iş birliğini geliştirme yönünde ortaya koyulan iradenin somut bir yansıması olmuştur.[41] Ayrıca ortak askeri tatbikatlar ordular arası koordinasyon ve iş birliğini artırmaktadır.[42]

Ankara-Bakü ilişkilerinde önem yüklenen alanlardan biri de eğitimde iş birliğidir. Azerbaycan ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz iki ülke ilişkilerindeki derinleşmede en güçlü ve etkin aktörlerden birisinin Türkiye Maarif Vakfı (TMV) olduğunu ifade etmiştir. TMV okul-

[39] "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler ve TSK Komuta Kademesi, Azerbaycan Silahlı Kuvvetler Günü Resepsiyonu'na Katıldı", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 18 Haziran 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/ff8cd698b9cb4ba8b8452b732d4d4ca3, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[40] "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, IDEF 2025'te Azerbaycan'ın Savunma Bakanı Orgeneral Zakir Hasanov ile Görüştü", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 22 Temmuz 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/b8dc02ade5c04c0a83eb93b53547da23, (Erişim tarihi: 20 Ocak 2026).

[41] "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler: Kafkasya'da İstikrar Türkiye için Öncelikli", *Milliyet*, 9 Ekim 2025.

[42] "Türkiye ve Azerbaycan, Nahçıvan'da 'Mustafa Kemal Atatürk 2025' Tatbikatı Yapacak", TRT Avaz, 12 Haziran 2025.

larında yetişen öğrencilerin Bakü'den İstanbul'a uzanan gönül köprülerinin inşasında sağlamlaştırıcı unsur olduğunu dile getiren Yılmaz, TMV'nin Azerbaycan'daki çalışmalarını Gence ve Nahçıvan'da yeni kampüsler kurarak genişletmeyi arzu ettiğini de belirtmiştir.[43] Taraflar arasında eğitim alanındaki iş birliğine verilen önem mesleki ve teknik eğitimde iş birliği protokolünün imzalanmasıyla somutlaşmıştır. Azerbaycan'a gerçekleştirdiği ziyarette açıklamalarda bulunan Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin, Türkiye'nin kardeş devletlerle çok iyi ilişkilere sahip olması gerektiğini vurgulamış ve bu konuda milli eğitim bakanlıklarına büyük sorumluluk düştüğünü dile getirmiştir. Ayrıca milli eğitim bakanı Türkiye'de uygulanan ve başarılı sonuç alınan modellerden Azerbaycan'daki gençlerin de faydalanabilmesi için iş birliğinin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. İki ülke liderlerinin gerçekleştirdiği görüşmede Türkiye'nin Karabağ'da bir okul inşa etmesi konusunda mutabakata varıldığını belirten Milli Eğitim Bakanı Tekin söz konusu okulun Ağdam'da ya da uygun görülecek bir başka şehirde inşa edileceğini ifade etmiştir.[44]

İki ülke ilişkilerindeki olumlu ivmeyi ticari ilişkilere yansıtma çabası sürmekle birlikte Türkiye ve Azerbaycan arasında serbest ticaret anlaşması yapılması için çalışmalar yürütülmektedir.[45] 2024'te 8 milyar dolar civarında gerçekleşen ikili ticareti 15 milyar dolar hedefine ulaştırmak için çabalar sürdürülmektedir. Bu bağlamda iki ülke arasında 110 maddelik eylem planı imzalanarak ticaretten sanayiye, yatırımdan müteahhitliğe ve ulaştırmadan enerjiye kadar birçok alanda somut çıktılar hedefleyen yol haritası belirlenmiştir.[46] Türkiye-Azerbaycan Karma Ekonomik Komisyonu faaliyetlerinin yanı sıra Türkiye-Azerbaycan Yatırım Forumu gibi platformlar aracılığıyla iki ülke arasındaki ekonomik iş birliğinin güçlendirilmesi ve karşılıklı ticaretin ve yatırımların artırılması hedeflenmektedir. II. Azerbaycan-Türkiye Yatırım Forumu'na katılmak için Azerbaycan'a giden Cumhurbaşkanı Yardımcısı Yıl-

[43] Harun Kutbe, "Türkiye ile Azerbaycan Arasında 12. Dönem KEK Protokolü İmzalandı", Anadolu Ajansı, 22 Aralık 2025.

[44] "Türkiye ve Azerbaycan Mesleki ve Teknik Eğitimde İşbirliği Protokolü İmzaladı", TRT Avaz, 23 Eylül 2025.

[45] "Bakan Bolat: Azerbaycan ile Serbest Ticaret Anlaşması Yapmayı İstiyoruz", *Ekonomi*, 23 Aralık 2025.

[46] "Ticaret Bakanı Bolat, Türkiye-Azerbaycan Karma Ekonomik Komisyonu'nu Değerlendirdi", T.C. Ticaret Bakanlığı, 23 Aralık 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-bolat-turkiye-azerbaycan-karma-ekonomik-komisyonunu-degerlendirdi, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

maz siyasi istikrarla birlikte liderler düzeyindeki yakın ilişkilerin ve iki ülke milletlerinin kardeşliğinin karşılıklı fırsatlar sunduğunu vurgulayarak bu güçlü ilişkinin somut projeler ve faaliyetlere dönüştürülmesi gerektiğini dile getirmiştir.[47]

TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİ

2025'te Türkiye ve Gürcistan arasındaki ilişkiler üst düzey temasların yoğunlaştığı ve ikili iş birliğinin dinamik bir görünüm kazandığı bir süreçten geçmiştir. Gürcistan Cumhurbaşkanı Miheil Kavelaşvili, Başbakan İrakli Kobakhidze, Dışişleri Bakanı Maka Boçorişvili ve Meclis Başkanı Şalva Papuaşvili'nin Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretler ilişkilerin istikrarlı biçimde ilerlediğini ortaya koyarken Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan üçlü toplantıları da taraflar arasındaki temasların kurumsallaşması ve yoğunluğunun artmasına katkı sağlamıştır.

Bu gelişmeleri değerlendiren Gürcistan'ın Ankara Büyükelçisi Archil Kalandia küresel ve bölgesel düzeylerde jeopolitik değişimlerin yaşandığı bir dönemde Türkiye ile bölgesel politikalar konusunda ortak bir perspektife sahip olduklarını vurgulamış ve iki ülke arasındaki ilişkilerin bölgede barış ve istikrara hizmet ettiğinin altını çizmiştir. Ayrıca iki ülke arasında iş birliğini derinleştirmek adına önemli bir potansiyel bulunduğunu belirterek hem ikili hem de çok taraflı iş birliği mekanizmalarının daha üst seviyelere taşınması konusunda karşılıklı irade olduğunu ifade etmiştir.[48]

Türkiye ziyareti sırasında açıklamalarda bulunan Gürcistan Cumhurbaşkanı Kavelaşvili bölgesel istikrar açısından Ankara-Tiflis iş birliğinin taşıdığı öneme dikkat çekmiş ve Türkiye'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğine verdiği desteğin son derece değerli olduğunu vurgulamıştır. Kavelaşvili ayrıca Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan arasındaki iş birliği modelinin taraflar arasında etkili ve sürdürülebilir bir ortaklığın nasıl tesis edilebileceğine dair önemli bir örnek teşkil ettiğini ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüşmesini iki ülke arasındaki güçlü siyasi iradenin bir yansıması olarak nitelendiren Kavelaşvili özellikle Karadeniz'in güvenliği bağlamında "Türkiye'nin çabalarının ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın oynadığı liderlik rolünün çatışan taraflar arasında

[47] "Karşılıklı Yatırımları Artıralım", *Dünya*, 23 Aralık 2025.

[48] Tuğba Altun, "Gürcistan'ın Ankara Büyükelçisi Kalandia, Türkiye ile İstikrar ve Barışa Hizmet Ettiklerini Söyledi", Anadolu Ajansı, 30 Ekim 2025.

barışın tesis edilmesi açısından kritik bir öneme sahip olduğu"[49] değerlendirmesinde bulunmuştur.

Kavelaşvili'nin ziyareti sonrasında açıklamalarda bulunan Cumhurbaşkanı Erdoğan "Türkiye ile Gürcistan'ın komşu olmalarının ötesinde derin tarihi, kültürel ve beşeri bağlarla birbirine bağlı iki stratejik ortak olduğunu" ifade etmiştir. Dış politika ve güvenlik alanlarında Azerbaycan'ın da dahil olduğu üçlü mekanizmalar aracılığıyla bölgesel barış ve iş birliğine katkı sunulduğunu belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye ve Gürcistan'ın uzun vadeli istikrar ve refah için kararlılıkla iş birliğini derinleştireceğini şu cümlelerle ortaya koymuştur:

> Türkiye ve Gürcistan olarak bölgemizde ve ötesinde iş birliği, sulh ve kalkınma için omuz omuza hareket etmeye devam edeceğiz. Bugünkü görüşmelerimizde ortaya koyduğumuz bu vizyon yalnızca bugünü değil bölgemizdeki geleceği de inşa etme kararlılığımızı gösteriyor.[50]

Yapılan üst düzey görüşmelerde Gürcistan tarafı Türkiye'yi "özel dost" olarak nitelendirirken Türkiye'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne verdiği desteğin ikili ilişkileri daha da güçlendirdiği vurgulanmıştır. Ankara'ya gerçekleştirdiği resmi ziyarette ülkeler arasında farklı formatlarda geliştirilen iş birliği mekanizmalarının somut ve faydalı projelerin hayata geçirilmesine katkı sağladığını belirten Gürcistan Dışişleri Bakanı Boçorişvili, Gürcistan'ın NATO ile entegrasyon sürecinde Türkiye'nin desteğinin sürmesinin büyük önem taşıdığını ifade etmiştir. Ayrıca Rusya'nın bölgedeki etkisinin Gürcistan açısından ciddi bir "zorluk" oluşturduğuna dikkat çeken Boçorişvili bu bağlamda Türkiye'nin siyasi ve stratejik desteğinin önemine vurgu yapmıştır. Görüşme sonrasında açıklama yapan Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ise Gürcistan ile iş birliğini üçlü ve dörtlü formatlar çerçevesinde somut projelere dönüştürmeyi hedeflediklerini ifade etmiştir. Taraflar arasında kapsamlı görüşmeler gerçekleştirildiğini belirten Dışişleri Bakanı Fidan yeni Tiflis hükümetiyle ilişkilerin daha da derinleştirilmesi konusunda ortak bir kararlılığın bulunduğunu memnuniyetle gözlemlediklerini vurgulamıştır. Ayrıca iki ülke arasında enerji ve ulaştırma alanlarında gerçekleşen aktif projelerin yanında

[49] Sümeyye Dilara Dinçer ve Damla Delialioğlu, "Gürcistan Cumhurbaşkanı: (Rusya-Ukrayna) Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Göstermiş Olduğu Rol Barış için Son Derece Önemli", Anadolu Ajansı, 12 Ağustos 2025.

[50] "Gürcistan Cumhurbaşkanı Ankara'da! Erdoğan: Ticaret Hedefimiz 5 Milyar Dolar", CNN Türk, 12 Ağustos 2025.

daha kapsamlı iş birliklerine imkan tanıyan büyük bir potansiyelin mevcut olduğuna da dikkat çekmiştir.[51]

Türkiye ve Gürcistan arasında gerçekleştirilen diğer üst düzey toplantı ve ziyaretler aracılığıyla geniş bir yelpazede ikili ve üçlü iş birliklerinin güçlendirilmesine yönelik kapsamlı istişareler yürütülmüştür. Bu çerçevede düzenlenen Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan Üçlü Savunma Bakanları Toplantısı'nda savunma, askeri ve güvenlik alanlarında iş birliğinin artırılması vurgulanırken[52] Türkiye ve Gürcistan savunma bakanları arasında gerçekleşen toplantıda taraflar arasında Askeri Sağlık, Eğitim İş Birliği Protokolü imzalanmıştır.[53] Yapılan üçlü toplantı sonrası Gürcistan Savunma Bakanı Irakli Çikovani öncelikli görevlerinin ortak çabayla bölgesel istikrarı korumak ve uluslararası hukuk ilkelerine bağlı kalarak barışçıl çözümler sağlamak olduğunu vurgulamıştır. Üçlü formatın askeri birlikleri birbirine daha da yakınlaştırdığını belirten Çikovani stratejik düzeyde gerçekleştirilen ziyaretler, ortak tatbikatlar, üçlü kurs eğitimleri ve askeri uzmanların bir araya geldiği toplantıların büyük fırsatlar sunduğunu ifade etmiştir. Üçlü tatbikatların önemine dikkat çeken Çikovani söz konusu üçlü görüşmelerin çok yüksek seviyede gerçekleştiğini ve bu stratejik ilişkilerin gelecekte de başarılı bir şekilde devam edeceğinden emin olduğunu kaydetmiştir.[54]

İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'nın Gürcistan'a gerçekleştirdiği ziyaret terörizm, uyuşturucu ticareti, organize suçlar ve göçmen kaçakçılığı gibi sınır aşan tehditlerle mücadelede iş birliğinin derinleştirilmesine yönelik meselelerin ele alınmasına imkan sağlamıştır.[55] Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu'nun Tiflis ziyareti ise ticaret, yatırım, müteahhitlik, lojistik ve taşımacılık, gümrükler, turizm ve enerji gibi sektörlerdeki güncel gelişmelerin değerlendirilmesine katkı sunmuştur.[56] Ayrıca Parlamentolar Arası Birlik (PAB) 150.

[51] "Bakan Fidan: Ukrayna'da Barışın Hayata Geçirilmesinde, Türkiye Önemli Roller Oynayacaktır", DHA, 26 Şubat 2025.

[52] "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler: Kafkasya'da İstikrar Türkiye için Öncelikli".

[53] Yusuf Soykan Bal, "Milli Savunma Bakanı Güler, Gürcistan Savunma Bakanı Chikovani ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 9 Ekim 2025.

[54] Utku Şimşek, Mehmet Şah Yılmaz ve Ruslan Rehimov, "Milli Savunma Bakanı Güler: Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan Arasındaki İşbirliği Kafkasya'ya Katkılar Sağlamaktadır", Anadolu Ajansı, 9 Ekim 2025.

[55] Hüseyin Cem Dağıstanlı, "İçişleri Bakanı Yerlikaya'nın Gürcistan Temaslarına İlişkin Bakanlıktan Açıklama", Anadolu Ajansı, 27 Eylül 2025.

[56] "Türkiye-Gürcistan Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyonu 6. Dönem Toplantısı Tiflis'te Yapıldı", *Hürriyet*, 31 Temmuz 2025.

Genel Kurulu vesilesiyle Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te Gürcistan Meclis Başkanı Papuaşvili ile bir araya gelen TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş, hükümetler arasındaki güçlü ilişkilerin parlamenter düzeyde de sürdürülmesinin önemine dikkat çekerek ikili ilişkilerin geliştirilmesinde parlamenter diplomasinin tüm imkanlarından yararlanılması yönündeki iradeyi dile getirmiştir.[57] Sağlık Bakanı Kemal Memişoğlu'nun Gürcistan'daki resmi temasları kapsamında iki ülke arasında sağlık alanında mutabakat zaptı imzalanmıştır. Bu mutabakat zaptı sayesinde sağlık sektöründe kurulan yakın iş birliğinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.[58]

Türkiye ve Gürcistan arasındaki ticari ilişkilere bakıldığında ise ticaret hacminin yaklaşık 3 milyar dolara ulaştığı ve önümüzdeki yıllar için 5 milyar dolar hedefinin dile getirildiği görülmektedir. Gürcistan'ın Ankara Büyükelçisi Kalandia ticaret ve ekonomi alanındaki iş birliğinin iki ülke ilişkilerinin temel bileşenlerinden birini oluşturduğunu vurgulamıştır. Gürcistan'ın bölgede ticaret, lojistik ve ulaşım merkezi olarak stratejik bir konuma sahip olduğuna dikkat çeken Kalandia bu çerçevede Türkiye ile daha aktif ve güçlü bir ortaklığın geliştirilmesinin büyük önem taşıdığını ifade etmiştir.[59]

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin son on yedi yıldır Gürcistan'ın en büyük ticaret ortağı konumunda bulunmasını taraflar arasındaki ticari ilişkilerin sağlam temeller üzerine inşa edildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirmiştir.[60] Türkiye'ye yaptığı ziyarette Cumhurbaşkanı Kavelaşvili, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ikili ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik atılabilecek adımları görüştüklerini ifade etmiştir. Kavelaşvili mevcut ve potansiyel ticaret olanakları çerçevesinde özellikle ihracatın artırılmasına ilişkin konuları ele aldıklarını ve her iki taraf için serbest ticaret anlaşmalarının sağlayabileceği avantajları değerlendirdiklerini belirtmiştir.[61]

Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Gürcistan'a gerçekleştirdiği ziyarette Türkiye-Gürcistan ticaret hacmini 5 milyar dolara çıkarmayı hedeflediklerini ve bu doğrultuda iş dünyası buluşmaları, fuarlar ve ziyaretler gibi etkinlik-

[57] İsa Toprak ve Ali Kemal Akan, "TBMM Başkanı Kurtulmuş, Taşkent'te Gürcistan Meclis Başkanı Papuashvili ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 6 Nisan 2025.

[58] "Türkiye ve Gürcistan Sağlık Alanında İş Birliği için Anlaşma İmzaladı", DHA, 21 Ekim 2025.

[59] Altun, "Gürcistan'ın Ankara Büyükelçisi Kalandia, Türkiye ile İstikrar ve Barışa Hizmet Ettiklerini Söyledi".

[60] "Gürcistan Cumhurbaşkanı Ankara'da!".

[61] Dinçer ve Delialioğlu, "Gürcistan Cumhurbaşkanı".

ler aracılığıyla belirlenen hedefe ulaşmayı amaçladıklarını ifade etmiştir.[62] Bu çerçevede iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler, ulaştırma ve enerji projeleriyle desteklenerek ikili ticaret hacmi ve karşılıklı yatırımlar aracılığıyla istikrarlı bir biçimde büyümeye devam etmektedir. Gürcistan'da faaliyet gösteren Türk şirketleri inşaat, enerji, turizm, bankacılık ve perakende gibi çeşitli sektörlerde önemli yatırımlar gerçekleştirirken Türkiye, Gürcistan'ın en büyük ticaret ortakları arasındaki konumunu korumaktadır.[63]

TÜRKİYE-ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ

Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde normalleşme sürecinin devam ettiği bir yıl geride kalmıştır. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın Türkiye ziyareti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan ile gerçekleştirdiği görüşme lider düzeyinde doğrudan temasa imkan sağlamıştır. Başbakan düzeyinde ilk resmi çalışma ziyareti olması Paşinyan'ın ziyaretine "tarihi" bir kimlik kazandırmıştır.[64] Bunun yanı sıra iki ülkenin normalleşme sürecini yürüten diplomatlar görüşmelerine devam etmiştir.

Türkiye, Ermenistan ile ilişkilerini normalleştirme sürecini Azerbaycan ile tam bir eş güdüm içinde yürütmektedir. Bu bağlamda 8 Ağustos'ta ABD'de Azerbaycan ve Ermenistan arasında imzalanan barış mutabakatı, sürecin en somut ve önemli adımlarından biri olarak öne çıkmış ve Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkilerindeki bakış açısını olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca Paşinyan'ın barışa yönelik tutumu Ermenistan-Azerbaycan nihai barışı açısından ümit verici bulunmuş ve Türkiye'nin normalleşme sürecine ilişkin olumlu perspektifini güçlendirmiştir.

Paşinyan, Azerbaycan ile barış sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi amacıyla iç kamuoyuna yönelik önemli mesajlar vermiştir. Bu çerçevede Karabağ'ın artık Azerbaycan toprağı olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulayarak bu bölgeden göç eden Ermenilerin geri dönüşünün gerçekçi olmadığını ifade etmiştir. Geri dönüş söyleminin sürdürülmesinin Karabağ hareketini

[62] "Bakan Bolat Gürcistan Cumhurbaşkanı ve Başbakanı Tarafından Kabul Edildi", *Milliyet*, 16 Temmuz 2025.

[63] Yunus Türk, "Türkiye ve Gürcistan Ekonomik Entegrasyonda Stratejik Ortaklığını Güçlendiriyor", Anadolu Ajansı, 22 Kasım 2025.

[64] "Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ın 'Tarihi' Ziyaretinde Neler Konuşuldu?", BBC Türkçe, 19 Haziran 2025.

yeniden canlandırmak anlamına geleceğini belirten Paşinyan "Karabağ hareketi sona ermiştir ve onu yeniden canlandırmaya yönelik girişimler yararsızdır" sözleriyle bu konudaki tutumunu net bir şekilde ortaya koymuş ve barış süreci açısından kritik bir adım atmıştır.[65]

Paşinyan'ın çeşitli alanlarda başlattığı dönüşüm arayışlarının önemli bir boyutunu Ermenistan ile diaspora arasındaki tarih algısı ve ulusal kimlik tartışmaları oluşturmaktadır. Paşinyan, Ermenistan ve diaspora için uzun süredir tabu niteliği taşıyan 1915 olaylarına yaklaşım, ülkenin sınırları ve ulusal hedefler konusunda "günün koşullarına uygun" ve "ülkenin kalkınmasını teşvik edecek" bir perspektif benimsenmesi gerektiğini savunmaktadır. 24 Nisan mesajında "kaybedilmiş ana vatan" arayışının terk edildiğini vurgulayan Paşinyan "vadedilmiş topraklar"ın vatandaşların refahını artırabilecek mevcut Ermenistan olduğunu ifade etmiştir. "Gerçek Ermenistan" kavramını devlet ideolojisi ve vizyonu haline getirmeyi amaçladığını belirten Paşinyan, sınırları belirlenmiş, egemen, demokratik ve 29 bin 743 kilometrekarelik Ermenistan'ın "tarihi Ermenistan" anlayışının yerine geçirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Paşinyan, hükümetinin önceliğinin vatandaşların refahını esas alan gerçek Ermenistan anlayışı olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda tarih eğitiminde de değişikliğe gidilerek modern Ermenistan devletinin ön plana çıkarılması talimatını veren Paşinyan'ın başkanlığındaki Bakanlar Kurulu okullarda "Ermeni tarihi" yerine "Ermenistan tarihi" dersinin okutulmasına karar vermiştir. Paşinyan sözde soykırım iddialarının Ermeni kimliğinin bir parçası olduğunu kabul etmekle birlikte 1915 olaylarının algılanış ve dile getirilme biçiminin gözden geçirilmesi gerektiğini de vurgulamıştır. Bu bağlamda tarihin Ermenileri yönlendiren bir unsur olmaktan çıkarılıp Ermenilerin tarihi yönetmesi gerektiğini ifade etmiştir.[66] Tarihi yönetme noktasında önemli bir sembolik adım olarak Paşinyan, Türkiye sınırları içinde yer alan Ağrı Dağı'nın Ermenilere ait bir simge olarak kullanılmasına karşı çıkmış ve Ermenistan vize damgasında yer alan Ağrı Dağı görselinin kullanımını sona erdirmiştir. Bu adım Ermenistan ile Türkiye arasında yürütülen normalleşme süreci devam ederken atılmıştır.[67]

[65] "Ermenilerin Karabağ'a Dönüşleri Mümkün Değil", *Sabah*, 12 Aralık 2025.

[66] Yavuz Aydın, "Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Ermeni Tarih Algısını Tartışıyor", Anadolu Ajansı, 20 Şubat 2025.

[67] Ramazan Erkin Öncan, "Ermenistan'dan Ağrı Dağı Kararı: Sınır Damgalarından Kaldırılıyor", NTV, 14 Eylül 2025.

Paşinyan ulusa sesleniş konuşmasında 8 Ağustos'ta ABD Başkanı Trump'ın ev sahipliğinde Beyaz Saray'da Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev ile gerçekleştirdikleri üçlü zirveyi ve iki ülke arasındaki barış sürecini değerlendirmiştir. Paşinyan, Aliyev ile birlikte iki ülke arasındaki düşmanlık dönemini kapatma konusunda mutabakata vardıklarını belirterek sınırların değiştirilmesi amacıyla güç kullanımının kabul edilemezliğinin koşulsuz ve tartışmaya kapalı bir ilke olarak teyit edildiğini vurgulamıştır. Bu yaklaşımın iki halk açısından düşmanlığı geride bırakarak iyi komşuluk ilişkileri tesis etme yönünde tarihi bir fırsat sunduğunu ifade eden Paşinyan her türlü rövanşist girişimin bugün ve gelecekte kesin biçimde reddedildiğini dile getirmiştir.

Paşinyan, Ermenistan ile Azerbaycan arasında barışın tesis edildiğini belirterek 8 Ağustos itibarıyla tamamen yeni bir gerçekliğe geçildiğini ve bunun hem yeni bir Güney Kafkasya hem de yeni bir Ermenistan Cumhuriyeti anlamına geldiğini ifade etmiştir. Bu sürecin tarihin yeni bir aşamasını temsil ettiğini ve buna uygun olarak düşünce biçimleri, söylemler, toplumsal alışkanlıklar, devlet yaklaşımları ve ekonomik modellerin değiştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Paşinyan'a göre barış, farklı bir mantık ve yeni bir psikoloji gerektirmekte olup Ermenistan'ın bu yeni döneme uyum sağlaması zorunludur. Paşinyan elde edilen barışın her gün korunması gereken yeni bir gerçeklik olduğunu vurgulayarak konuşmasını şu sözlerle tamamlamıştır:

> Barış tesis edilmiştir ve bizim görevimiz ona özen göstermek, onu güçlendirmek ve zamanla daha kurumsal bir yapıya kavuşturmaktır. Bu süreç, Ermenistan'ın bağımsızlığının, egemenliğinin ve devletliğinin korunmasının yanı sıra bizim ve çocuklarımızın özgür ve mutlu bir ülkede yaşamasının da teminatıdır.[68]

Paşinyan, Azerbaycan ile yürütülen barış sürecini ve imzalanması planlanan barış anlaşmasını kaçırılmaması gereken tarihsel bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Söz konusu anlaşmanın Ermenistan Anayasası ile uyumlu olması gerektiğini vurgulamakta ve bunun sağlanabilmesi için gerekli görülmesi halinde anayasal değişikliklerin yapılmasını savunmaktadır. Sürdürülebilir ve kalıcı bir barışın tesis edilebilmesi için toplumun bu değişikliklere ikna edilmesinin önemine dikkat çeken Paşinyan, Anayasa Mahkemesinin barış anlaşmasını ülke Anayasa'sına uygun bulması duru-

[68] Ruslan Rehimov, "Ermenistan Başbakanı Paşinyan: Azerbaycan'la Tesis Edilen Barışa Özen Göstermek Zorundayız", Anadolu Ajansı, 18 Ağustos 2025.

munda Parlamentonun onay sürecinde herhangi bir engel kalmayacağını ifade etmiştir.[69]

Tüm bu gelişmeler birlikte değerlendirildiğinde mevcut Erivan yönetiminin Bakü ile imzalanması planlanan barış anlaşmasına özel bir önem atfettiği görülmektedir. Ermenistan'ın Azerbaycan ile barış anlaşması imzalaması yalnızca iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesine değil aynı zamanda Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesine de zemin hazırlayacak kritik bir adım olarak değerlendirilmektedir. Nitekim Dışişleri Bakanı Fidan'ın Türkiye-Ermenistan normalleşme sürecine ilişkin açıklamaları, Ankara'nın bu konudaki tutumunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Dışişleri Bakanı Fidan, Türkiye'nin normalleşme konusunda defalarca ilan edilmiş net bir politikası bulunduğunu belirterek Azerbaycan ile Ermenistan'ın nihai bir barış anlaşmasına imza atması halinde Türkiye'nin de Ermenistan ile ilişkileri normalleştirmeye hazır olduğunu ifade etmiştir. Güney Kafkasya'da donmuş bir çatışma istemediklerini vurgulayan Dışişleri Bakanı Fidan mevcut koşullarda Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin erken normalleştirilmesinin, Ermenistan'ın Azerbaycan ile barış anlaşması imzalaması için sahip olduğu en önemli motivasyonlardan birini ortadan kaldırabileceğini ve bunun da bölgede kalıcı bir donmuş çatışma riskini beraberinde getirebileceğini dile getirmiştir.[70]

Ermenistan ile Azerbaycan arasında 8 Ağustos'ta ABD'de imzalanan barış mutabakatı iki ülke arasında kalıcı barışın tesis edilmesi yönünde kritik bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir. Bu aşamadan sonra barış sürecinin tamamlanabilmesi için Ermenistan hükümetinin anayasal düzeyde gerekli düzenlemeleri yaparak Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü resmen tanıması ve nihai barış anlaşmasını imzalaması gerekmektedir. Söz konusu gelişme Türkiye tarafından da olumlu karşılanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Paşinyan ile gerçekleştirdiği görüşmede Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış müzakerelerinde varılan mutabakatın önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca Türkiye'nin bölgenin kazan kazan anlayışıyla kalkındırılmasını hedefleyen girişimlere güçlü destek vermeyi sürdüreceğini vurgulamıştır.[71] Türkiye'den

[69] "Paşinyan, Azerbaycan ile Barış Anlaşmasında Kararlı: Bu Bir Seçenek Değil, Zorunluluk", *Hürriyet*, 27 Mayıs 2025.

[70] "Dışişleri Bakanı Fidan: Ermenistan'la Normalleşmeye Hazırız", Sputnik Türkiye, 19 Kasım 2025.

[71] "Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ın 'Tarihi' Ziyaretinde Neler Konuşuldu?".

yapılan değerlendirmelerde atılan imzaların hem barışı kalıcı hale getireceği hem de çatışmadan beslenen odakların istismar araçlarını ortadan kaldıracağı vurgulanmıştır. Bu gelişmenin, Türkiye'nin Güney Kafkasya için ortaya koyduğu barış vizyonuyla uyumlu bir şekilde önümüzdeki dönemde tüm tarafların faydasına olacak yeni kazanımların ortaya çıkmasını sağlayacağı ifade edilmiştir.[72] Barış mutabakatının imzalanmasının ardından Ankara ve Bakü yönetimleri iyi niyet göstergesi olarak Ermenistan'a yönelik bazı kısıtlamaları kademeli biçimde yumuşatmaya başlamıştır.[73]

Gelinen süreç bölgede barışın yakın olduğu izlenimi verirken bu durum Türkiye-Ermenistan ilişkilerine olumlu yansımıştır. Paşinyan iki ülke ilişkilerinde somut ilerleme olmadığı yönündeki eleştirileri "Bugün Ermenistan ile Türkiye arasında çok doğrudan bir diyalog ve açık bir iletişim mevcut, önceki dönemle kıyaslandığında bu ciddi bir değişimdir. Ermenistan ve Türkiye'nin diplomatik temsilcileri sürekli doğrudan temas halindeler" ifadeleriyle reddetmiştir. Sonucun dışarıdan somut şekilde görünmeyebileceğini ancak kendisi ve devlet yönetimi için büyük önem taşıdığını belirten Paşinyan tarafların mevcut aşamadaki zorlukları, sorunları ve farklı bakış açılarını daha iyi anladığını ve bunun önemli bir kazanım olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Paşinyan bu süreçte Cumhurbaşkanı Erdoğan ile birkaç kez görüşme gerçekleştirdiklerini, iki ülke dışişleri bakanlarının temas kurduğunu ve iletişim kanallarının sürekli açık tutulduğunu hatırlatmıştır. Geçmişte olumsuz tepkilerle karşılanan iki ülke temsilcilerinin görüşmelerinin artık psikolojik engelleri aştığını vurgulayan Paşinyan bunun önemli bir gelişme olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan normalleşme sürecinin başarısız olduğunu söylemenin erken olduğunu belirterek mevcut süreç hakkında şu değerlendirmede bulunmuştur:

> Bu normalleşme üç ay, altı ay ya da bir yıl daha gecikebilir. Ancak bugün benim algım artık bunun yalnızca bir zaman meselesi olduğu yönünde ve bu süreçte sabırla ilerlemeliyiz.[74]

Türkiye-Ermenistan Normalleşme Süreci Özel Temsilcilerinin Altıncı Toplantısı, Büyükelçi Serdar Kılıç ile Ermenistan Ulusal Meclisi Başkan

[72] "AK Parti Sözcüsü Çelik Azerbaycan ile Ermenistan Arasında Atılan İmzaları Memnuniyetle Karşıladı: Barışı Kalıcı Hale Getirecek", *Yeni Şafak*, 9 Ağustos 2025.

[73] Orkhan Valiyev, "Savaşın Ardından Barışın İnşası: Karabağ Zaferi'nin Beş Yıllık Yansımaları", Anadolu Ajansı, 8 Kasım 2025.

[74] "Ermenistan Başbakanı Paşinyan'dan Tarihi Açıklama: Türkiye ile Normalleşme Artık Sadece Zaman Meselesi", *Hürriyet*, 13 Mart 2025.

Yardımcısı Ruben Rubinyan'ın katılımıyla Erivan'da gerçekleştirilmiştir. Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada tarafların tam normalleşme sürecini ilerletmek amacıyla önceki görüşmelerde üzerinde uzlaşılan konuları teyit ettikleri belirtilmiştir. Toplantıda 1 Temmuz 2022'de mutabık kalınan sınır geçişlerine ilişkin uzlaşının hayata geçirilmesi için görüş alışverişinde bulunulmuş ve sürecin hızlandırılması yönünde anlaşmaya varılmıştır. Ayrıca Kars-Gümrü demir yolunun rehabilitasyonu ve işlerlik kazanması için ilgili kurumlarca teknik çalışmalar yürütülmesi, kültür ve akademi alanlarında iş birliğinin güçlendirilmesi, yükseköğretim öğrencilerine burs imkanlarının sağlanması ve tarihi İpek Yolu (Ani) Köprüsü'nün ortaklaşa yenilenmesi konularında mutabakata varılmıştır. Bunun yanı sıra 2026 yazından itibaren iki ülke arasındaki hava ulaşımının artırılması için yeni uçuşların başlatılması hedeflenmiştir.[75] Özel temsilciler tarafından gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda diplomatik, hizmet ve hususi pasaport hamilleri için vize sürecinin kolaylaştırılması kararı alınmış ve 1 Ocak 2026 itibarıyla bu pasaport hamillerinin ücretsiz e-vize alabileceği duyurulmuştur. Görüşmede ayrıca Türkiye-Ermenistan normalleşme sürecinin ön koşulsuz şekilde sürdürülmesine yönelik taahhütler bir kez daha teyit edilmiştir.[76]

SONUÇ

Tarihsel süreçten kaynaklanan Türk-Rus rekabeti, iki ülkenin farklı bloklarda konumlanması, karşılıklı güvensizlik ve çeşitli coğrafyalardaki çatışma ya da uzlaşmazlıklarda karşıt tarafları desteklemeleri yönünde politikalar geliştirmelerine rağmen özellikle son yıllarda Türkiye-Rusya ilişkilerinde iş birliği ve iyi komşuluk anlayışının öne çıktığı görülmektedir. Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Sergey Ryabkov'un da belirttiği üzere iki ülkenin bazı uluslararası meselelere yaklaşımları örtüşmemesine rağmen Türkiye-Rusya ilişkileri dinamik ve olumlu bir şekilde ilerlemeye devam etmektedir.[77]

Ankara ile Moskova arasında tesis edilen güvene dayalı ilişki zemini, Türkiye'nin Rusya-ABD ilişkilerinin normalleştirilmesine yönelik girişimleri

[75] "Türkiye-Ermenistan Normalleşme Sürecinde Altıncı Toplantı Yapıldı", TRT Haber, 12 Eylül 2025.

[76] "Ermenistan ile Vize Kolaylığı Uygulaması Başlıyor", DW Türkçe, 29 Aralık 2025.

[77] Dmitri Chirciu, "Rusya: Türkiye ile İlişkiler Dinamik ve Olumlu Şekilde Gelişiyor", Anadolu Ajansı, 26 Kasım 2025.

kapsamında büyükelçilik faaliyetlerinin ele alındığı görüşmelerin İstanbul'da gerçekleştirilmesiyle kendisini göstermiştir. Ayrıca Türkiye'nin Rusya-Ukrayna savaşında üstlendiği ara buluculuk ve kolaylaştırıcılık rolü somut insani kazanımlar üretilmesini sağlarken İstanbul'u yeniden uluslararası diplomasinin merkezlerinden biri haline getirmiştir. Müzakereler sonrasında varılan mutabakat, taraflar arasında insani alanda somut ilerlemelerin kaydedilmesine katkı sağlamış ve esir değişimi süreçlerinin sürdürülebilir bir çerçevede yürütülmesine olanak tanımıştır. Devrim sonrası Suriye'deki gelişmeler de Ankara-Moskova ilişkilerinde ana gündem maddelerinden biri olmuştur. Dışişleri Bakanı Fidan, Antalya Diplomasi Forumu'nda Rusya ve Suriye dışişleri bakanları arasındaki görüşmeye öncülük etmiştir. Bu görüşmenin ardından Lavrov'un Suriyeli mevkidaşı Şeybani'yi Rusya'ya davet etmesi Türkiye'nin Rusya-Suriye ilişkilerinin geliştirilmesinde oynadığı rolü ortaya koymuştur.

2025 itibarıyla Türkiye ile Rusya arasındaki ekonomik ilişkiler yüksek düzeyde karşılıklı bağımlılık temelinde devam etmiştir. Enerji ticareti ikili ekonomik ilişkilerde belirleyici olmayı sürdürmüş ve Türkiye aleyhine oluşan dış ticaret açığının başlıca kaynağı olmuştur. Rusya 2025'te de Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı ülkeler arasında yer alarak ilk üçteki konumunu korumuştur. Bu dönemde iki ülke ekonomik ilişkileri küresel yaptırımlar ve lojistik sorunlara rağmen dayanıklılığını sürdürmüştür. Batı tarafından genişletilen yaptırım uygulamaları ve bankacılık sisteminde yaşanan transfer sorunları ticaret rakamlarına yansımış olsa da Türkiye ve Rusya ikili ticareti artırmaya yönelik adımlar atmayı sürdürmüştür.

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler iki ülke liderlerinin iş birliğini önceleyen tutumları sayesinde kayda değer bir ilerleme göstermiştir. Siyasi ve askeri iş birliklerinin yanı sıra ekonomi, ticaret, eğitim ve sağlık alanlarında da gelişmeler yaşanmıştır. Bu çerçevede karşılıklı ziyaretlerle ikili ve çok taraflı toplantılar gerçekleştirilmiştir. İki ülke de yapılan görüşmeler ve düzenlenen toplantılarda bölgesel ve uluslararası ortak çıkarlar ile öncelikler doğrultusunda iş birliğinin sürdürülmesi hususundaki kararlılıklarını açık biçimde ortaya koymuştur. Türkiye-Azerbaycan ilişkilerindeki olumlu ivmenin ticari alana da yansıtılması yönündeki çabalar sürerken ikili ticaret hacminin 15 milyar dolara çıkarılması hedefi doğrultusundaki çalışmalar ise devam etmektedir. Bu çerçevede iki ülke arasında 110 maddelik bir eylem planı imzalanmıştır.

Küresel ve bölgesel düzeylerdeki jeopolitik değişimlere rağmen Türkiye ve Gürcistan bölgesel politikalar konusunda ortak bir bakış açısına sahip olmuştur. Türkiye'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğine verdiği güçlü desteğe karşın Gürcistan'ın Türkiye'yi "özel dost" olarak tanımlayan yaklaşımı ikili ilişkilerin güven ve karşılıklı çıkar temelinde ilerlediğini göstermektedir. Bu çerçevede 2025, iki ülke ilişkilerinde üst düzey temasların yoğunlaştığı ve ikili iş birliğinin dinamik bir görünüm kazandığı bir yıl olarak öne çıkmıştır. Gürcistan'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen üst düzey ziyaretler ilişkilerin istikrarlı bir şekilde ilerlediğini ortaya koymuş, iki ülke arasında gerçekleştirilen üst düzey toplantı ve ziyaretler ikili ve üçlü iş birliklerinin güçlendirilmesine yönelik kapsamlı istişareler yürütülmesine imkan sağlamıştır. Bu durum taraflar arasındaki temasların kurumsallaşmasına ve yoğunluğunun artmasına önemli bir katkıda bulunmuştur. Ticaret ve ekonomi alanındaki iş birliği ise Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin temel bileşenlerinden birini oluşturmaya devam etmiştir.

Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde ise 2025 temkinli ancak istikrarlı biçimde ilerleyen normalleşme sürecinin kurumsallaştığı ve psikolojik eşiklerin aşıldığı bir yıl olmuştur. Liderler düzeyindeki doğrudan temaslar, özel temsilciler mekanizmasının somut gündemlerle ilerlemesi ve Ermenistan'ın Azerbaycan ile barış yönünde attığı adımlar Türkiye'nin normalleşme sürecine ilişkin olumlu perspektifini güçlendirmiştir.

KRONOLOJİ

24 Şubat	Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov, Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirdi ve Ankara'daki temasları kapsamında mevkidaşı Fidan ile görüşmelerde bulundu.
26 Şubat	Gürcistan Dışişleri Bakanı Boçorişvili resmi ziyaret kapsamında Türkiye'ye geldi.
5 Mart	Aliyev, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın daveti üzerine Ankara'ya çalışma ziyareti gerçekleştirdi. Aynı gün Ankara'da iki liderin baş başa görüşmesi oldu. Ayrıca Ankara'da Iğdır-Nahçıvan Doğal Gaz Boru Hattı'nın video bağlantı formatında açılış töreni gerçekleştirildi.
6 Nisan	TBMM Başkanı Kurtulmuş, PAB 150. Genel Kurulu vesilesiyle bulunduğu Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te Gürcistan Meclis Başkanı Papuaşvili ile bir görüşme gerçekleştirdi.
10 Nisan	ABD ve Rusya heyetleri büyükelçilik faaliyetlerini görüşmek üzere İstanbul'da Rusya Başkonsolosluğunda bir görüşme gerçekleştirdi.

11 Nisan	Aliyev, 4. Antalya Diplomasi Forumu'na katılmak için geldiği Antalya'da Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüştü.
12 Nisan	Cumhurbaşkanı Erdoğan, 4. Antalya Diplomasi Forumu için Antalya'da bulunan Gürcistan Başbakanı Kobakhidze ile bir araya geldi.
16 Mayıs	Rusya-Ukrayna barış müzakerelerinin ilk ayağı olan Türkiye-Rusya-Ukrayna üçlü toplantısı İstanbul'da gerçekleşti. Haziran ve Temmuz aylarında tekrar bir araya gelen heyetler üç tur görüşme gerçekleştirdi.
26-27 Mayıs	Rusya'ya ziyarette bulunan Dışişleri Bakanı Fidan, Moskova'da Putin tarafından kabul edildi. Dışişleri Bakanı Fidan ayrıca Rus mevkidaşı Lavrov ile Putin'in müşaviri ve İstanbul'daki müzakerelerde Rus heyetine başkanlık yapan Medinski ile görüşmelerde bulundu.
28 Mayıs	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Azerbaycan Bağımsızlık Günü ve Türkiye-Azerbaycan-Pakistan üçlü zirvesi için Bakü'ye gitti. Burada Aliyev ve Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif ile görüştü.
19 Haziran	Aliyev, Kahramanmaraş'taki Azerbaycan Mahallesi'nin açılış törenini gerçekleştirmek üzere Türkiye'ye geldi ve Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüştü.
20 Haziran	Paşinyan, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile İstanbul'daki Dolmabahçe Çalışma Ofisi'nde bir araya geldi.
27 Haziran	Türkiye ile Rusya arasında Türk-Rus Ticari ve Ekonomik İşbirliğine Dair Hükümetlerarası Karma Komisyonu (KEK) Protokolü imzalandı.
4 Temmuz	Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın 17. Zirvesi vesilesiyle Azerbaycan'ın Hankendi şehrine giden Cumhurbaşkanı Erdoğan burada Aliyev ile görüştü.
22 Temmuz	Milli Savunma Bakanı Güler ve Azerbaycanlı mevkidaşı Zakir Hasanov'un katılımıyla Türkiye ve Azerbaycan arasında Karşılıklı Askeri Güvenliğin Güçlendirilmesine İlişkin Mutabakat Muhtırası imzalandı.
2 Ağustos	Azerbaycan gazı Türkiye üzerinden Suriye'ye sevk edilmeye başlandı.
12 Ağustos	Gürcistan Cumhurbaşkanı Kavelaşvili, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın daveti üzerine Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirdi.
1 Eylül	Cumhurbaşkanı Erdoğan, ŞİÖ Devlet Başkanları Konseyi Zirvesi kapsamında gittiği Çin'de Putin ile yüz yüze görüştü.
12 Eylül	Türkiye ile Ermenistan normalleşme süreci özel temsilcileri Büyükelçi Kılıç ve Ermenistan Ulusal Meclisi Başkan Yardımcısı Rubinyan altıncı tur görüşmelerini Erivan'da gerçekleştirdi.

7 Ekim	TDT 12. Zirvesi vesilesiyle Azerbaycan'a ziyaret gerçekleştiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, Aliyev ile görüştü.
14 Ekim	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye A Milli Futbol Takımı'nın 2026 FIFA Dünya Kupası elemeleri kapsamında Kocaeli'de Gürcistan ile oynadığı maç vesilesiyle Gürcistan Cumhurbaşkanı Kavelaşvili ile bir araya geldi.
8 Kasım	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Bakü'de düzenlenen Azerbaycan Zafer Günü Töreni'ne katıldı.
12 Aralık	Türkmenistan'da düzenlenen Uluslararası Barış ve Güven Forumu'na katılan Cumhurbaşkanı Erdoğan bu forum kapsamında Putin ile bir araya geldi.

TÜRKİYE'NİN ORTA ASYA VE PAKİSTAN POLİTİKALARI 2025

AHMET TURAN

Dr., İnönü Üniversitesi

GİRİŞ

Jeopolitik konumu, tarihsel mirası ve çok katmanlı dış politika geleneği itibarıyla uluslararası sistemin kilit aktörlerinden biri olan Türkiye, 2025'te de yoğun, çok boyutlu ve yüksek tempolu bir dış politika gündemiyle hareket etmeye devam etmiştir. Rusya-Ukrayna savaşının dördüncü yılına girmesiyle birlikte çatışmanın küresel sistem üzerindeki yıpratıcı etkileri daha belirgin hale gelirken İsrail'in Gazze ve Batı Şeria'da sürdürdüğü ve uluslararası hukukun temel ilkeleriyle açık biçimde çelişen uygulamaları, uluslararası siyaseti normatif bir kırılma hattı boyunca yeniden şekillendirmiştir. Bu süreç devletleri ve uluslararası örgütleri yalnızca güç dengeleri açısından değil aynı zamanda ahlaki ve hukuki pozisyonları bakımından da ayrışmaya zorlamıştır.

Türkiye, 2025 boyunca da dış politikasını "gücün erdemle tahkimi" anlayışı çerçevesinde sürdürmüş, başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere yer aldığı tüm çok taraflı platformlarda İsrail'in Filistin topraklarında gerçekleş-

tirdiği ihlalleri açık ve yüksek sesle dile getirmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın uzun süredir Türk dış politikasının normatif omurgasını oluşturan "Dünya beşten büyüktür" ve "Daha adil bir dünya mümkün" söylemleri, 2025'te de küresel yönetişim sisteminin meşruiyet krizine yönelik güçlü bir eleştiri çerçevesi sunmaya devam etmiştir. Bu söylemsel sürekliliğe, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın bölgesel krizlerin kontrolsüz biçimde tırmanmasının daha geniş ölçekli çatışmaları tetikleyebileceğine yönelik uyarıları eşlik etmiş, Türkiye'nin önleyici diplomasi ve kriz yönetimi yaklaşımı 2025'te de belirginliğini korumuştur.

Ankara'nın 2025 dış politika uygulamalarında yol gösterici çerçeveyi, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın inisiyatifinde formüle edilen ve dört temel ilkeye dayanan grand strateji oluşturmuştur. Bölgesel barış ve güvenliğe katkı sağlamak, dış ilişkilerin kurumsal zeminini derinleştirmek, refah ve ekonomik etkileşimi artırmak ve küresel hedefleri ileri taşımak şeklinde özetlenebilecek bu stratejik yaklaşım, Ankara'nın hem yakın çevresinde hem de daha geniş Avrasya coğrafyasında izlediği politikalara yön vermiştir. 2025 itibarıyla söz konusu grand strateji, Türkiye'nin yalnızca krizlere tepki veren değil aynı zamanda uzun vadeli düzen kurucu bir aktör olma iddiasını da yansıtmaktadır.

Bu çerçevede Türkiye'nin Orta Asya ve Pakistan politikaları, 2025'te de grand stratejinin özellikle "dış ilişkilerin kurumsal zeminini genişletmek" ilkesinin somutlaştığı alanlardan biri olmuştur. Mevcut ikili ve çok taraflı ilişkilerin derinleştirilmesinin yanı sıra yeni iş birliği mekanizmalarının tesis edilmesi ve bölgesel sahiplenmenin artırılması, Ankara'nın bu coğrafyaya yönelik yaklaşımının temel unsurları arasında yer almıştır. Bu bağlamda Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Türkiye'nin Orta Asya politikasında merkezi konumunu 2025'te de muhafaza etmiş, teşkilat bünyesinde gerçekleştirilen zirve toplantıları ve kurumsal girişimler, Türkiye'nin bölgesel liderlik kapasitesini pekiştirmiştir.

Türkiye'nin TDT içerisindeki öncü rolü, teşkilatın yalnızca kültürel ve tarihsel bağlara dayalı bir yapı olmanın ötesine geçerek siyasi koordinasyon, ekonomik entegrasyon ve güvenlik diyaloğu alanlarında daha işlevsel bir platforma dönüşmesine katkı sağlamıştır. Bu süreçte TDT üyesi Orta Asya ülkelerinin, Türkiye'nin temel dış politika önceliklerine verdikleri destek de dikkat çekici bir unsur olarak öne çıkmıştır.

Bu çalışma, Türkiye'nin 2025'te Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan, Afganistan ve Pakistan ile yürüttüğü ilişkileri kapsamlı biçimde ele almaktadır. Çalışmada, söz konusu ülkelerle olan siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler üst düzey diplomatik temaslar, dış ticaret verileri ve kültürel iş birliği projeleri ışığında analiz edilmekte, Türkiye'nin Orta Asya ve Pakistan politikalarının 2025 itibarıyla geçirdiği dönüşüm ve süreklilik unsurları ortaya koyulmaktadır.

SİYASİ İLİŞKİLER

2025'te Türkiye'nin Orta Asya ülkeleriyle etkileşimi, dış ilişkilerin kurumsal zemininin tahkim edilmesi hedefinin somut bir yansıması olarak başta TDT olmak üzere çok taraflı mekanizmalar üzerinden yürütülmüştür. 2025 yılı, TDT için kurumsal derinleşme ve bölgesel güvenliğin ön plana çıktığı bir yıl olmuştur. Yılın en kritik gelişmesi, 6-7 Ekim 2025'te Azerbaycan'ın Gebele kentinde düzenlenen 12. Devlet Başkanları Zirvesi olmuştur. "Bölgesel barış ve güvenlik" temasıyla toplanan zirvede, teşkilatın küresel aktör olma vizyonunu destekleyen 121 maddelik Gebele Bildirisi kabul edilmiştir.[1] Ayrıca 15 Mayıs 2025'te Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de düzenlenen Gayriresmi Zirve, teşkilatın Avrupa ile olan bağlarını ve gözlemci üyelerin sürece aktif katılımını pekiştirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın zirve esnasındaki "Teşkilatımızın Doğu ile Batı'yı buluşturan bu stratejik bağlantının asli mimarlarından biri olacağına yürekten inanıyorum" değerlendirmesi Türkiye'nin yeni dönemdeki vizyonunu simgelemektedir.[2] Kazakistan'ın Aktau şehri "Türk dünyası kültür başkenti", Kırgızistan'ın Bişkek şehri ise "Türk dünyası dijital başkenti" ünvanlarıyla yıl boyunca çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapmıştır.

Türkiye, 2025'teki bu süreçte hem diplomatik hem de kültürel entegrasyonda lider bir rol üstlenmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Gebele Zirvesi'ndeki konuşmasında Türk dünyasının bölgesel güvenlikte daha aktif bir sorumluluk alması gerektiğini vurgulayarak TDT'nin değişen koşullara ayak

[1] "Türk Devletleri Teşkilatı 12. Zirvesi Gebele Bildirisi", TDT, 7 Ekim 2025, https://www.turkicstates.org/tr/haber/genel-sekreter-kazakistan-turizm-ve-spor-bakani-ile-bir-gorusme-gerceklestirdi, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2025).

[2] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türk Devletleri Teşkilatı Gayriresmi Zirvesi'nde Konuştu", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 21 Mayıs 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskanierdogan-turk-devletleri-teskilati-gayriresmi-zirvesinde-konustu, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2025).

uyduran, uluslararası meselelerde ortak duruş sergileyen, sözüne güvenilen ve haklının yanında duran bir yapıya dönüşmesinin önemini ifade etmiştir.[3] Türkiye'nin öncülüğünde yürütülen girişimler sonucunda, 2026'nın Türk dünyası turizm başkenti olarak Ankara seçilmiş ve bir sonraki yani 13. olağan zirvenin 2026'da Türkiye'de yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca Türk devletleri arasındaki ticareti kolaylaştıracak olan "Basitleştirilmiş Gümrük Hattı" ve "Orta Koridor"un güçlendirilmesi çalışmalarında Türkiye ana lojistik üs rolünü korumuştur.

2025, Türkiye ile Kazakistan arasındaki stratejik ortaklığın kurumsal mekanizmalar ve somut projelerle zirveye ulaştığı bir yıl olmuştur. İki ülke liderleri arasındaki diplomatik trafik, 30 Mart'taki telefon görüşmesiyle başlamış ve bu görüşmede ikili iş birliğinin TDT başta olmak üzere çok taraflı platformlarda ileriye taşınması kararlılığı vurgulanmıştır.[4] Yılın en önemli gelişmesi ise Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'in 28-29 Temmuz arasında Ankara'ya gerçekleştirdiği resmi ziyarettir. Bu ziyaret kapsamında, iki liderin eş başkanlığında Türkiye-Kazakistan Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi'nin 5. Toplantısı icra edilmiş; enerji, savunma sanayii, lojistik (Orta Koridor) ve yapay zeka gibi kritik alanlarda 20 yeni iş birliği anlaşması imzalanmıştır.[5] Ayrıca Cumhurbaşkanı Erdoğan, mevkidaşına "Türkiye Cumhuriyeti devlet nişanı" tevcih ederek ilişkilerin kardeşlik hukukuna dayanan derinliğini onurlandırmıştır.[6] İki liderin yıl içindeki son kapsamlı yüz yüze görüşmesi 7 Ekim'de Azerbaycan'ın Gebele kentinde düzenlenen TDT 12. Zirvesi'nde gerçekleşmiş, burada bölgesel güvenlik, Zengezur Koridoru ve Filistin meselesi gibi stratejik dosyalar üzerinde tam bir dış politika uzlaşısı sergilenmiştir.

[3] "Cumhurbaşkanı Erdoğan: 'Türk Devletleri Teşkilatı Haklının Yanında Duran Bir Yapıya Dönüşmeli'", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 7 Ekim 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turk-devletleri-teskilati-haklinin-yaninda-duran-bir-yapiya-donusmeli, (Erişim tarihi: 2 Aralık 2025).

[4] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev ile Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 30 Mart 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdoganin-kazakistan-cumhurbaskani-tokayev-ile-gorusmesine-iliskin-aciklama, (Erişim tarihi: 2 Aralık 2025).

[5] "Türkiye ile Kazakistan Arasında 20 Anlaşma İmzalandı", Anadolu Ajansı, 29 Temmuz 2025.

[6] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev ile Görüştü", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 29 Temmuz 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-kazakistan-cumhurbaskani-tokayev-ile-gorustu-29-07-25, (Erişim tarihi: 3 Aralık 2025).

2025, Türkiye ile Özbekistan arasındaki "Kapsamlı Stratejik Ortaklık" ilişkilerinin kurumsal derinlik kazandığı ve ekonomik iş birliğinin somut hedeflere dönüştüğü bir yıl olmuştur. 2025'in başında gerçekleşen en somut ve stratejik diplomatik temaslardan biri olan Türkiye-Azerbaycan-Özbekistan Üçlü Dışişleri ve Ulaştırma Bakanları Toplantısı, üç ülke arasındaki entegrasyonu yeni bir seviyeye taşımıştır. 28 Ocak'ta gerçekleşen bu zirvede taraflar özellikle ulaştırma ve enerji alanındaki iş birliğini kurumsallaştıran "Taşkent Deklarasyonu"nun 2025 vizyonu üzerinde mutabık kalmıştır.[7] Öte yandan 15 Mayıs'ta Budapeşte'de ve 7 Ekim'de Gebele'de düzenlenen TDT zirveleri kapsamında bir araya gelen Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Özbekistanlı mevkidaşı Şevket Mirziyoyev, Türkistan coğrafyasının güvenliği ve Afganistan'daki insani durumun iyileştirilmesi hususlarında ortak hareket etme kararı almıştır.[8]

2025, Türkiye ile Kırgızistan arasındaki ilişkilerin de ulaştırmadan enerjiye, eğitimden sağlığa kadar geniş bir yelpazede derinleştiği bir yıl olmuştur. Bu sürecin en önemli halkalarından biri Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz'ın Bişkek'e gerçekleştirdiği resmi ziyaret ve Cumhurbaşkanı Sadır Caparov ile yaptığı kritik görüşmedir. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Yılmaz bu görüşmede, iki ülke liderinin ortaya koyduğu vizyonun ticaretten sanayiye kadar tüm ortak çalışmalara güç verdiğini vurgulamıştır.[9]

2025, Türkiye ile Türkmenistan arasındaki köklü bağların enerji ve kurumsal diplomasi hamleleriyle stratejik bir derinlik kazandığı bir yıl olmuştur. Yılın en dikkat çekici gelişmesi, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 11-12 Aralık arasında Türkmenistan'ın Daimi Tarafsızlık Statüsü'nün 30. yıl dönümü dolayısıyla Aşkabat'a gerçekleştirdiği ziyarettir.[10] BM tarafından "uluslararası barış ve güven yılı" ilan edilen 2025'te düzenlenen bu forum, Türkmen doğal gazının swap yöntemiyle (yıllık 1,3 milyar metreküp hedefiyle) Türkiye'ye akışının kalıcı ve doğrudan bir modele, yani Trans-Hazar Doğal Gaz Boru

[7] "Türkiye, Azerbaycan, Özbekistan Üçlü Toplantısı Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 28 Ocak 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-24_-turkiye--azerbaycan--ozbekistan-uclu-toplantisi-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 5 Aralık 2025).

[8] Ayşe Şimşek, "Türk Dünyası Macaristan'da Buluştu: Zirvede Alınan Kararlar İlk Kez TRT Haber'de", TRT Haber, 21 Mayıs 2025.

[9] Harun Kutbe, "Cumhurbaşkanı Yardımcısı Yılmaz, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Caparov Tarafından Kabul Edildi", Anadolu Ajansı, 17 Eylül 2025.

[10] Muhammet Koçak, "Türkiye-Türkmenistan İlişkilerinde Enerji ve Diplomasi Trafiği", Anadolu Ajansı, 11 Aralık 2025.

Hattı'na dönüştürülmesi için gereken siyasi iradenin sergilenmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca Ankara'nın 2026'daki TDT zirvesi öncesinde Türkmenistan'ın teşkilata tam üye olması yönündeki diplomatik çabaları bu ziyaretle ivme kazanmış ve iki lider "aile meclisi"nde tam entegrasyon vizyonunu teyit etmiştir.[11]

2025 Türkiye ile Tacikistan arasındaki ilişkilerin hem sosyal güvenlik hem de parlamenter diplomasi alanlarında "tarihi ilkler"in yaşandığı stratejik bir dönemeç olmuştur. Bu sürecin kurumsal temelleri 24 Eylül'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Prof. Dr. Vedat Işıkhan'ın Duşanbe ziyaretiyle atılmış, 2002'deki anlaşmadan tam 23 yıl sonra ilk kez toplanan Ortak Çalışma Komitesi ile istihdam ve mesleki eğitimi kapsayan "2026-2027 Ortak Eylem Planı" imzalanmıştır.[12] Bu ivme 2 Aralık'ta TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş'un Tacikistan'a gerçekleştirdiği ve meclis başkanı düzeyindeki ilk resmi ziyaret olma özelliği taşıyan tarihi temasla en üst seviyeye taşınmıştır.[13] TBMM Başkanı Kurtulmuş ile Tacikistan Ali Meclisi Milli Meclis Başkanı Rüstami Emomali arasındaki görüşmelerde Mevlana'nın öğretileriyle pekişen ortak medeniyet değerlerine vurgu yapılmış ve iki ülke halkı arasındaki bağların "can cana, kalp kalbe" bir dostluk seviyesine ulaştığı ifade edilmiştir. Ayrıca bu görüşmede, 6 Şubat depremlerindeki desteği için Tacik halkına şükranlar sunulurken Tacikistan tarafı 2026'da İstanbul'da düzenlenecek Parlamentolar Arası Birlik (PAB) 152. Genel Kurulu'na davet edilerek parlamenter diplomasinin stratejik önemi teyit edilmiştir.[14]

2025, Türkiye'nin Afganistan politikasında "insani diplomasi" ve "bölgesel istikrar" odaklı dengeli tutumunu sürdürdüğü, ilişkilerin teknik ve insani düzeyde derinleştiği bir yıl olmuştur. Yıl boyunca Türkiye, Afgan halkına yönelik yardımlarını AFAD ve Türk Kızılay koordinasyonundaki "İyilik Trenleri" ile sürdürerek insani krize karşı en aktif rol alan ülkelerden biri olmaya

[11] Koçak, "Türkiye-Türkmenistan İlişkilerinde Enerji ve Diplomasi Trafiği".

[12] "Bakan Işıkhan, Tacikistan'da Temaslarda Bulundu", T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 24 Eylül 2025, https://www.csgb.gov.tr/diabgm/haberler/24092025, (Erişim tarihi: 6 Aralık 2025).

[13] Ali Kemal Akan, "TBMM Başkanı Kurtulmuş, Duşanbe'de Türk İş İnsanlarıyla Buluştu", Anadolu Ajansı, 2 Aralık 2025.

[14] "Türkiye-Tacikistan İlişkilerinde Tarihi Adım: Parlamentolar Arası İşbirliği Pekişiyor", *Star*, 2 Aralık 2025.

devam etmiştir.[15] Diplomatik düzeyde ise Türkiye 6-7 Ekim arasında Gebele'de düzenlenen TDT zirvesinin sonuç bildirisinde de vurgulandığı üzere Afganistan'ın güvenliğini Türkistan coğrafyasının istikrarı açısından stratejik bir öncelik olarak görmüş; geçici yönetimle angajmanını kapsayıcı bir hükümet ve temel insan haklarının (özellikle kız çocuklarının eğitim hakkının) korunması şartıyla teknik düzeyde sürdürmüştür.[16]

2025, Türkiye ile Pakistan arasındaki tarihsel dostluğun savunma sanayii, enerji ve bölgesel ara buluculuk ekseninde stratejik bir derinliğe ulaştığı bir yıl olmuştur. Bu sürecin en önemli halkalarından biri Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif'i İstanbul'daki Dolmabahçe Çalışma Ofisi'nde kabul etmesidir. Bu zirvede iki lider ulaştırma ve savunma alanlarında atılacak somut adımları karara bağlamıştır.[17] Bu diplomatik trafiği takiben Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler ve Dışişleri Bakanı Fidan'ın İslamabad ziyareti, ileri aviyonik teknolojiler ve insansız hava araçları (İHA) gibi alanlarda iş birliğini pekiştirmiştir. Milli Savunma Bakanı Güler, Pakistan Hava Kuvvetleri Komutanı Hava Mareşal Zaheer Ahmed Baber Sidhu ile görüşmesinde savunma sanayiinde ortak üretimin hayati önemine dikkat çekmiştir.[18] Ayrıca Cumhurbaşkanı Erdoğan Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de düzenlenen İkinci Karabağ Savaşı'nın 5. yıl dönümü törenleri marjında Pakistan Başbakanı Şerif ile bir araya gelerek Gazze'deki ateşkesin korunması ve konunun BM zemininde takibi hususunda Pakistan'ın ilkeli duruşunu takdir ettiğini ifade etmiştir.[19] Bu yoğun temas trafiği, Türkiye'nin Pakistan'daki terör saldırılarına karşı desteğini ve bölgesel krizlerdeki ara buluculuk iradesini bir kez daha teyit ederek iki ülke arasındaki kardeşlik bağlarını stratejik bir güvenlik kalkanına dönüştürmüştür.

[15] Fatih Gökbulut, "Türkiye'nin '24. İyilik Treni' Afganistan'a Ulaştı", Anadolu Ajansı, 10 Aralık 2025.

[16] Cavid Veliyev, "TDT 12. Zirvesi: Masada Hangi Konular Vardı?", Anadolu Ajansı, 8 Ekim 2025.

[17] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Pakistan Başbakanı Şerif Kabulüne İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 25 Mayıs 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-pakistan-basbakani-sahbaz-serifi-kabul-etti, (Erişim tarihi: 8 Aralık 2025).

[18] "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Pakistan Hava Kuvvetleri Komutanı Hava Mareşal Zaheer Ahmed Baber Sidhu ile Bir Araya Geldi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 9 Eylül 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/a92cc010d3d24bafb14c1aa038387670, (Erişim tarihi: 8 Aralık 2025).

[19] Merve Yıldızalp Yormaz ve Zafer Fatih Beyaz, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Pakistan Başbakanı Şerif ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 8 Kasım 2025.

EKONOMİK İLİŞKİLER

Uluslararası ilişkilerde ekonomik güç, siyasi ve askeri kapasitenin en temel belirleyicilerinden biri olma özelliğini 2025'te daha da pekiştirmiştir. 2024'te küresel ölçekte hissedilen yüksek enflasyon baskısı 2025 itibarıyla yerini kademeli bir dezenflasyon sürecine bırakmış olsa da ülkelerin ekonomik dirençleri bu dönemde stratejik bir sınavdan geçmiştir. Türkiye, 2024 boyunca sergilediği enflasyonla mücadele iradesini 2025'te de sürdürerek makroekonomik dengelenme sürecinde önemli mesafe katetmiştir. 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinin 100 milyar doları aşan devasa mali yüküne rağmen Türkiye ekonomisinin 2025'te yüzde 3,6 büyümesi, ekonomik toparlanma ve yatırım hamleleri için kritik bir zemin oluşturmuştur. Bu ekonomik direnç, Türkiye'nin dış politika vizyonuyla birleşerek siyasi ilişkilerin doğrudan ihracat rakamları ve stratejik yatırımlara yansımasını sağlamıştır. Zira devletler arasındaki siyasi güven ile ekonomik iş birliği arasındaki girift bağ, özellikle Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Pakistan ile ilişkilerinde belirleyici bir faktör haline gelmiştir. 2025 boyunca gerçekleşen üst düzey ziyaretlerin hemen hepsinde ticaret hacmi hedefleri, enerji koridorları ve savunma sanayii ortaklıklarının ana gündem maddesi olması "ekonomik diplomasi"nin Türk dış politikasındaki merkezi rolünü kanıtlar niteliktedir.

2025, Türkiye ile Kazakistan arasındaki ekonomik ilişkilerin "Geliştirilmiş Stratejik Ortaklık" vizyonu doğrultusunda 10 milyar dolarlık ticaret hacmi hedefine hızla yaklaştığı stratejik bir yıl olmuştur. Yılın en kritik ekonomik hamlesi, Hazar Geçişli Doğu-Batı Orta Koridor'un kapasitesinin artırılmasına yönelik lojistik yatırımların meyvesini vermesi ve Kazakistan'ın Aktau ile Kurık limanlarının Türk lojistik ağlarıyla tam entegre çalışmaya başlamasıdır.[20] Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev'in Ankara ziyaretinde gerçekleştirilen Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi'nin beşinci toplantısı, iki ülke arasındaki ticaret hacmi hedefini 15 milyar dolara taşırken savunma, enerji ve teknoloji gibi kritik sektörleri kapsayan 20 yeni anlaşmanın imzalanmasıyla sonuçlanmıştır.[21]

[20] Ayşe Böcüoğlu Bodur, "Türkiye ve Kazakistan İşbirliğiyle Orta Koridor'un Taşımacılık Kapasitesi Artacak", Anadolu Ajansı, 31 Temmuz 2025.

[21] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev ile Ortak Basın Toplantısında Konuştu", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 29 Temmuz 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-kazakistan-cumhurbaskani-tokayev-ile-ortak-basin-toplantisinda-konustu-29-07-25, (Erişim tarihi: 9 Aralık 2025).

Tablo 1'de sunulan veriler Türkiye'nin Orta Asya ve Pakistan ile ihracat serüveninin 2020-2025 döneminde özellikle de 2025'in onuncu ayı itibarıyla ulaştığı stratejik seviyeyi gözler önüne sermektedir. 2025'in ilk on aylık verileri incelendiğinde bu dönemdeki ihracatın önceki yılın toplam ihracatına oranları Türkiye'nin bölgedeki ticari dominasyonu ve sürdürülebilir büyüme ivmesinin bir kanıtıdır.

Türkiye-Kazakistan ekonomik ilişkilerinde 2025'te gerçekleşen 3,19 milyar dolarlık ihracat, geçen yıla göre bir düşüş gösterse de ikili ticaret hacmindeki 10 milyar dolar hedefine ulaşma konusunda önemli bir göstergedir. Benzer bir seyir Özbekistan hattında da görülmekte, 2025'te 2,05 milyar dolar düzeyinde kalan ihracat ufak bir gerilemeye işaret etmektedir.

TABLO 1. TÜRKİYE'NİN ORTA ASYA ÜLKELERİ VE PAKİSTAN'A İHRACAT RAKAMLARI (2020-2025, MİLYON DOLAR)

	KAZAKİSTAN	ÖZBEKİSTAN	KIRGIZİSTAN	TÜRKMENİSTAN	TACİKİSTAN	AFGANİSTAN	PAKİSTAN
2020	986	1.154	418	787	174	208	620
2021	1.288	1.842	749	984	258	259	773
2022	1.606	1.878	903	1.100	389	270	819
2023	2.960	1.873	1.201	1.012	406	256	550
2024	3.316	2.228	1.380	1.096	373	211	918
2025	3.190	2.052	1.341	1.313	416	206	866

Kaynak: TÜİK verilerine göre hazırlanmıştır.

Türkiye-Kırgızistan ekonomik ilişkilerinde 2025'te önemli bir sıçrama gerçekleşmiş olsa da Türkiye'nin bu ülkeye ihracatında 2024'e göre ufak bir düşüş söz konusudur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kasım 2024'teki Bişkek ziyareti sırasında vurguladığı "5 milyar dolarlık ticaret hacmi" hedefi doğrultusunda Türk inşaat firmalarının 1 milyar dolarlık proje hacmi ve yatırımcıların bölgede ilk 5 arasındaki konumu bu tabloyu desteklemektedir.

Türkmenistan ise Türkiye'nin 2025'te Tacikistan ile birlikte ihracat artışı gösterdiği Orta Asya ülkeleri arasında yer almıştır. Türkiye'nin Türkmenistan'a ihracatı 2025'te yüzde 20 civarında artışla 1,31 milyar dolara çıkarken Tacikistan'a ihracat aynı dönemde yüzde 12'lik artışla 416 milyon dolar olmuştur.

Afganistan pazarı (206 milyon dolar) insani kriz ve bölgesel dinamiklerin etkisiyle önceki yıllara oranla daha düşük bir seyir izlerken Pakistan'a ihracatta da sınırlı bir azalma söz konusu olmuştur. Bu ülkeye ihracat 2025'te yüzde 5,7 düşerek 866 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

TABLO 2. TÜRKİYE'NİN ORTA ASYA ÜLKELERİ VE PAKİSTAN'DAN İTHALAT RAKAMLARI (2020-2025, MİLYON DOLAR)

	KAZAKİSTAN	ÖZBEKİSTAN	KIRGIZİSTAN	TÜRKMENİSTAN	TACİKİSTAN	AFGANİSTAN	PAKİSTAN
2020	1.181	970	91	319	149	27	269
2021	1.595	1.800	86	711	196	33	315
2022	3.515	1.683	120	967	171	32	432
2023	3.501	1.209	274	1.660	123	31	456
2024	3.386	1.134	168	1.071	247	34	440
2025	4.664	1.040	304	745	193	59	369

Kaynak: TÜİK verilerine göre hazırlanmıştır.

2025 ithalat rakamları genel olarak incelendiğinde Türkiye'nin ham madde ve enerji tedarikinde bölge ülkeleriyle kurduğu ticaret bağlarının sürdürülebilir bir dengede seyrettiği görülmektedir. Türkiye'nin Kazakistan, Kırgızistan ve Afganistan'dan ithalatı artarken Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Pakistan'dan ithalatında ise azalma yaşanmıştır. Ancak Türkiye'nin bu ülkelerden toplam ithalatında önemli bir artış olduğunu ifade etmek gerekir. 2025'te Türkiye'nin bu 7 ülkeden ithalatı, bir önceki yıla göre yüzde 14 artışla 7,37 milyar dolara ulaşmıştır. Bu artışta Kazakistan'dan yapılan ithalattaki yüzde 37'lik artışın payı büyük olmuştur.

KÜLTÜREL İLİŞKİLER

2025'te Türkiye ile Orta Asya ülkeleri arasındaki kültürel ilişkiler daha da kurumsal kimliğe bürünerek stratejik bir boyuta taşınmıştır. Bu yılın en somut ve tarihi kazanımı Bakü'de kararlaştırılan 34 harfli Ortak Türk Alfabesi'nin yalnızca teoride kalmayıp pratik uygulamaya geçmesi olmuştur. Bu kapsamda Türk Akademisi, Kazak edebiyatının dev ismi Abay Kunanbay'ın *Kara Sözler* isimli eseri ile Kırgız edebiyatının dünyaca ünlü kalemi Cengiz Aytmatov'un *Beyaz Gemi* adlı eserini deneysel olarak Ortak Türk Alfabesi ile

yayımlayarak dil birliği yolunda önemli bir adım atmıştır.[22] Kültürel diplomasinin turizm ayağında ise Türk dünyasının tanıtımına büyük katkılar sunan 2025 Türk dünyası turizm başkenti Manas, ünvanın sembolik anahtarını 18 Aralık 2025'te düzenlenen törenle 2026 Türk dünyası turizm başkenti Ankara'ya devretmiştir.[23]

2025, Türkiye ile Kazakistan arasındaki kültürel bağların eğitim ve turizm odaklı projelerle stratejik bir derinlik kazandığı bir yıl olmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kazak mevkidaşı Tokayev ile gerçekleştirdiği üst düzey görüşmelerde iki ülke arasındaki eğitim köprülerini güçlendirecek somut adımlar atılmıştır. Bu kapsamda Türkiye Maarif Vakfı'nın (TMV) Astana ve Almatı'da yeni okullar açacağı müjdelenmiş, ayrıca Gazi Üniversitesi'nin Güney Kazakistan Pedagoji Üniversitesi bünyesinde bir şube açması kararlaştırılmıştır.[24]

2025, Türkiye ile Özbekistan arasındaki kültürel ve beşeri münasebetlerin "ebedi dostluk ve stratejik ortaklık" ruhuna uygun olarak akademik bir ivme kazandığı tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Bu yılın en stratejik gelişmesi Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Özbekistan Cumhurbaşkanı Mirziyoyev'in liderliğinde Taşkent'te kurulan Uluslararası Türk Devletleri Üniversitesi'nin faaliyetlerine başlamasıdır. Üniversitenin rektörlüğüne Turgut Özal döneminde başlatılan Büyük Öğrenci Projesi'nin ilk mezunlarından Prof. Dr. Bahadır Turaev'in atanması, Türkiye'nin kırk yılı aşan eğitim diplomasisindeki sürekliliğin sembolik bir nişanesi olmuştur.[25]

2025, Türkiye ve Kırgızistan arasındaki kültürel bağların "kapsamlı stratejik ortaklık" seviyesine yükseltildiği ve kurumsal iş birliklerinin derinleştiği bir yıl olmuştur. Bu dönemde öne çıkan en sembolik gelişme, TDT tarafından Kırgızistan'ın Celalabad şehrinin 2025 Türk dünyası turizm başkenti ilan edilmesi ve bu kapsamda düzenlenen geniş çaplı etkinlikler olmuştur. Eylül'de Bişkek'te gerçekleştirilen "Türkiye-Kırgızistan Türk Film Günleri" sinema ve görsel sanatlar aracılığıyla ortak mirasın vurgulanmasında kilit rol oynamış, aynı dönemde imzalanan 12. Dönem Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) Protokolü

[22] Ayşe Şimşek, "Türk Dünyası'nda Yeni Adım: 2 Eser Ortak Türk Alfabesi ile Yayımlandı", TRT Haber, 30 Ekim 2025.

[23] Yasemin Kalyoncuoğlu, "'Türk Dünyası Turizm Başkenti' Ünvanının Sembolik Anahtarı Ankara'ya Devredildi", Anadolu Ajansı, 18 Aralık 2025.

[24] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev ile Ortak Basın Toplantısında Konuştu".

[25] Ahmet Turan, "New Actors in Ankara's Outreach to Central Asia", *Daily Sabah*, 3 Kasım 2025.

kapsamındaki 77 maddelik eylem planı ile eğitim ve dijital dönüşümün yanı sıra kültürel merkezlerin etkinliğinin artırılması hedeflenmiştir.[26]

Ankara, 2025'te Türkmenistan ile kültürel iş birliğini, bu ülkenin "daimi tarafsızlık statüsü"nün 30. yıl dönümü ve BM tarafından ilan edilen "Uluslararası Barış ve Güven Yılı" çerçevesinde stratejik bir seviyeye taşımıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Aralık 2025'teki Aşkabat ziyareti, Türkmenistan'ı TDT bünyesindeki "aile meclisi"ne tam üye olarak entegre etme arzusunun en somut nişanesi olmuş, bu süreçte kültürel ortaklıklar siyasi ve ekonomik yakınlaşmanın öncü gücü olarak kullanılmıştır.[27] Öte yandan 2025'te Türkiye'nin bölgedeki diğer aktörlerle (Tacikistan, Afganistan ve Pakistan) kültürel etkileşimi, eğitim, restorasyon ve teknik iş birliği odaklı projeler yürüten TİKA ve TMV gibi kurumlar aracılığıyla istikrarlı bir şekilde devam etmiştir.

SONUÇ

Siyasi açıdan 2025, Türkiye'nin Orta Asya ve Pakistan ile ilişkilerinde "stratejik kurumsallaşma"nın ilerletildiği bir yıl olmuştur. Ankara, TDT'yi yalnızca kültürel bir platform olmaktan çıkarıp Gebele Bildirisi ile tescillenen bölgesel güvenlik mimarisinin asli bir unsuru haline getirmiştir. Kazakistan ve Özbekistan ile yürütülen Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyleri, Türkmenistan'ın teşkilata tam entegrasyonu yolundaki diplomatik hamleler ve Tacikistan ile parlamenter düzeyde yakalanan ivme Türkiye'nin bölgedeki rolünü pekiştirmiştir. Bu süreçte Türkiye küresel krizlerin ortasında bölge ülkeleriyle ortak bir dış politika dili oluşturmayı başarmıştır.

Ekonomik düzlemde, siyasi güvenin doğrudan ticari rakamlara ve stratejik yatırımlara dönüştüğü bir "ekonomik diplomasi" başarısı gözlemlenmektedir. Orta Koridor'un lojistik kapasitesinin artırılması ve savunma sanayiinde Pakistan ile gerçekleştirilen ortak üretim projeleri Türkiye'nin bölge ekonomileri için sadece bir ticari ortak değil aynı zamanda teknolojik ve altyapısal bir merkez haline geldiğini göstermektedir.

[26] "'Manas-2025 Türk Dünyası Turizm Başkenti' Kapanış Töreni Kırgız Cumhuriyeti'nin Manas Şehrinde Düzenlendi", TDT, 17 Aralık 2025, https://www.turkicstates.org/tr/haber/genel-sekreter-turkmenistanin-anev-sehrinde-duzenlenen-2024-turk-dunyasi-kultur-baskenti-acilis-toreninde-bir-konusma-yapti, (Erişim tarihi: 18 Aralık 2025).

[27] Koçak, "Türkiye-Türkmenistan İlişkilerinde Enerji ve Diplomasi Trafiği".

Kültürel boyutta ise 2025, Ortak Türk Alfabesi'nin pratik uygulamaya geçmesi ve eğitim diplomasisindeki somut adımlarla kimlik inşasının derinleştiği bir yıl olmuştur. Taşkent'te kurulan Uluslararası Türk Devletleri Üniversitesi ve Kazakistan'da açılan yeni eğitim birimleri, beşeri sermayenin ortak bir gelecek vizyonuyla birleştirilmesini sağlamıştır. Manas'ın taşıdığı turizm başkenti ünvanının 2026 için Ankara'ya devredilmesi, kültürel etkileşimin sürdürülebilirliğini simgelemektedir. TİKA ve TMV aracılığıyla yürütülen projeler, Türkiye'nin yumuşak gücünü Orta Asya'dan Pakistan'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada kalıcı bir toplumsal bağa dönüştürmüştür.

KRONOLOJİ

28 Ocak	Özbekistan'ın Dışişleri Bakanı Bahtiyar Saidov, Yatırım, Sanayi ve Ticaret Bakanı Laziz Kudratov ve Ulaştırma Bakanı İlkom Mahkamov Ankara'yı ziyaret etti.
15 Mayıs	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Budapeşte'de düzenlenen TDT Gayriresmi Zirvesi kapsamında Orta Asya ülkeleri devlet başkanları ile bir araya geldi.
25 Mayıs	Pakistan Başbakanı Şerif Ankara'yı ziyaret etti.
28 Temmuz	Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev Ankara'yı ziyaret etti.
9 Eylül	Milli Savunma Bakanı Güler ve Dışişleri Bakanı Fidan Pakistan'ı ziyaret etti.
17 Eylül	Cumhurbaşkanı Yardımcısı Yılmaz Kırgızistan'ı ziyaret etti.
24 Eylül	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Işıkhan Tacikistan'ı ziyaret etti.
6 Ekim	Cumhurbaşkanı Erdoğan Azerbaycan'ın Gebele kentinde düzenlenen TDT 12. Devlet Başkanları Zirvesi kapsamında Orta Asya ülkeleri devlet başkanları ile bir araya geldi.
11 Aralık	Cumhurbaşkanı Erdoğan Türkmenistan'a resmi ziyaret gerçekleştirdi.

TÜRKİYE'NİN BALKANLAR POLİTİKASI 2025

MEHMET UĞUR EKİNCİ

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

GİRİŞ

Balkanlar, Türkiye'nin en istikrarlı biçimde ilişki kurduğu ve varlığını giderek artırdığı bölgelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Diğer komşu bölgelerde yaşanan savaşların aksine Balkanlarda 25 yılı aşkın süredir sıcak çatışma yaşanmamış, bölge ülkeleri kalkınma ve reform konularına ağırlık vermiştir. Türkiye bu barış ortamının sunduğu iş birliği fırsatlarını değerlendiren bölge ülkelerinin tamamıyla ilişkilerini ilerletmiş ve kaydettiği ekonomik büyüme ve siyasi istikrarın da etkisiyle Balkanlarda önemli bir bölgesel güç haline gelmiştir. Bölgeye yaklaşımında barış ve istikrarın korunmasını, refahın artırılmasını ve bölge ülkeleri arasında dayanışmanın güçlendirilmesini esas alan Türkiye, 1990'lardan itibaren uluslararası barış misyonları ve bölgesel iş birliği platformlarında yer almakta, ikili ve çoklu diyalog ve diplomasi kanallarını aktif biçimde kullanmaktadır. Özellikle 2000'lerden itibaren artan ticaret hacmi ve yatırımlarla Balkanlarda önemli bir ekonomik aktör olmanın yanı sıra insani yardımlar, kültür diplomasisi, eğitim, din, turizm ve medya

gibi alanlardaki faaliyetleriyle kamuoyu nezdindeki imaj ve görünürlüğünü de güçlendirmiştir.[1] Siyaset, ekonomi ve kültür alanlarında gelişen ilişkilere ek olarak son yıllarda Türkiye'nin bölgede askeri ve savunma alanındaki faaliyetleri de dikkat çekici oranda artmaktadır.[2]

2025'te Türkiye-Balkan ülkeleri ilişkilerini konu alan bu bölümde Türkiye ile bölge ülkeleri[3] arasındaki ikili ve çok taraflı diplomasi gündeminin yanı sıra Türkiye'nin bölgedeki varlığı ve görünürlüğünün önemli unsurları olan ticaret, yatırım, savunma, turizm ve kamu diplomasisi alanlarında öne çıkan gelişmeler incelenmiştir. Söz konusu bilgiler üzerinden Türkiye'nin Balkanlarda takip ettiği siyasetin 2025'te gösterdiği değişim ve devamlılık değerlendirilmiştir.

İKİLİ İLİŞKİLER

27 Şubat'ta Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştiren Arnavutluk Avrupa ve Dışişleri Bakanı Igli Hasani, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan tarafından kabul edildi. İki bakanın görüşmesinde ekonomi, ticaret ve savunma iş birliği konuları öne çıktı.[4] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum 9 Temmuz'da Arnavutluk Başbakanı Edi Rama ile İtalya'nın başkenti Roma'da bir araya geldi.[5] 17 Temmuz'da resmi bir ziyaret için Türkiye'ye

[1] Türkiye'nin Balkanlar politikasının geçmişi ve bugününe dair güncel değerlendirmeler için bkz. Mehmet Uğur Ekinci, "100 Years of Türkiye's Balkan Policy", *Türkiye's Foreign Policy: A Century of Strategic Transformation*, ed. Muhittin Ataman ve Murat Yeşiltaş, (SETA Yayınları, İstanbul: 2024), s. 151-172; Oya Dursun-Özkanca, "Turkey's Foreign Policy in the Western Balkans: A Neoclassical Realist Analysis of Motivations and Interests", *One Hundred Years of Turkish Foreign Policy (1923-2023): Historical and Theoretical Reflections*, ed. Binnur Özkeçeci-Taner ve Sinem Akgül Açıkmeşe, (Cham: Palgrave Macmillan, 2023), s. 123-142; Birgül Demirtaş, "A Century of Turkish Foreign Policy towards the Balkans: Imperial Legacy, Geography and Humanitarian Ties", *A Companion to Modern Turkey's Centennial*, ed. Alpaslan Özerdem ve Ahmet Erdi Öztürk, (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2023), s. 367-379.

[2] Nedim Emin ve Mehmet Uğur Ekinci, "Boosting Influence: Türkiye's Renewed Military Activism in the Balkans", *Insight Turkey*, Cilt: 2, Sayı: 26, (2024), s. 229-254; Vuk Vuksanović, "Building Leverage: Türkiye as Security Provider in the Western Balkans", Belgrade Centre for Security Policy, 26 Eylül 2024.

[3] Coğrafi olarak Balkanların bir parçası olduğu halde Türkiye ile ilişkilerinde başta Ege ve Doğu Akdeniz'deki meseleler olmak üzere kendine özgü gündem ve dinamikleri bulunan Yunanistan bu bölümde konu edilmemiş, bu ülkeye yalnızca istatistik tablolarında yer verilmiştir.

[4] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Arnavutluk Avrupa ve Dışişleri Bakanı Igli Hasani ile Ortak Basın Toplantısı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 27 Şubat 2025, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-arnavutluk-avrupa-ve-disisleri-bakani-igli-hasani-ile-ortak-basin-toplantisi-27-02-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[5] "Bakan Kurum'un Roma Diplomasisi", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 9 Temmuz 2025, https://www.csb.gov.tr/bakan-kurum-un-roma-diplomasisi-bakanlik-faaliyetleri-41723, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

gelen Arnavutluk Meclis Başkanı Elisa Spiropali, TBMM Başkanı Numan Kurtulmuş tarafından kabul edildi.[6] 16-17 Ekim'de Tiran'da temaslarda bulunan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, Arnavutluk Cumhurbaşkanı Bajram Begaj ile bir görüşme gerçekleştirdi.[7]

Bosna Hersek ile ilişkilerde yıl boyunca yoğun bir diplomasi trafiği yaşandı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 28 Ocak'ta Türkiye'yi ziyaret eden Bosna Hersek Parlamentosu Temsilciler Meclisi Başkanı Denis Zvizdić'i kabul etti.[8] Dışişleri Bakanı Fidan 15 Şubat'ta katıldığı Münih Güvenlik Konferansı'nın marjında Bosna Hersek Dışişleri Bakanı Elmedin Konaković ile bir araya geldi.[9] 26 Şubat'ta Bosna Hersek Mahkemesi tarafından Sırp Cumhuriyeti (RS) Entitesi Cumhurbaşkanı Milorad Dodik'e siyasi yasak cezası verilmesi ve buna bağlı gelişen devlet krizi karşısında Türkiye, anayasal düzenin korunması ve diyaloğa vurgu yaptı.[10] Bu süreçte Bosna Hersek Devlet Başkanlığı Konseyinin Boşnak üyesi Denis Bećirović ile 14 Mart ve Sırp üyesi Željka Cvijanović ile 22 Mart'ta görüşen Cumhurbaşkanı Erdoğan[11] konseyin üç üyesiyle 12 Nisan'da Antalya'da bir araya geldi.[12] 14 Kasım'da resmi bir ziyaret için Saraybosna'ya giden Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Bosna Hersek Dış Ticaret ve Ekonomik İlişkiler Bakanı Staša Košarac

[6] Aykut Yılmaz vd., "TBMM Başkanı Kurtulmuş: İsrail'in Saldırıları Kabul Edilemez", Anadolu Ajansı, 17 Temmuz 2025.

[7] Harun Kutbe, "Cumhurbaşkanı Yardımcısı Yılmaz, Arnavutluk Cumhurbaşkanı Begaj Tarafından Kabul Edildi", Anadolu Ajansı, 17 Ekim 2025.

[8] Merve Yıldızalp, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Bosna Hersek Temsilciler Meclisi Başkanı Zvizdic'i Kabul Etti", Anadolu Ajansı, 28 Ocak 2025.

[9] "Sayın Bakanımızın 61. Münih Güvenlik Konferansı'na Katılımı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 14-16 Şubat 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-61-munih-guvenlik-konferansi-na-katilimi--14-16-subat-2025--munih.en.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[10] "Bosna-Hersek'teki Son Gelişmeler Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 6 Mart 2025, https://www.mfa.gov.tr/no_-47_-bosna-hersek-teki-son-gelismeler-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[11] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, Bosna Hersek Devlet Başkanlığı Konseyi Üyesi Becirovic'i Kabulüne İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 14 Mart 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-bosna-hersek-devlet-baskanligi-konseyi-uyesi-becirovici-kabul-etti, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Bosna Hersek Devlet Başkanlığı Konseyi Başkanı Sviyanoviç ile Görüştü", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 22 Mart 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-bosna-hersek-devlet-baskanligi-konseyi-baskani-sviyanovic-ile-gorustu, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[12] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Bosna-Hersek Başkanlık Konseyi Başkanı ve Üyeleri Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 12 Nisan 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-ve-bosna-hersek-baskanlik-konseyi-baskani-ve-uyeleri-gorusmesine-iliskin-aciklama, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

ile görüştü. İki bakan tarafından Menşe Kurallarının Güncellenmesine Dair Pan-Avrupa Akdeniz Konvansiyonu Ortak Komite Kararı imzalandı.[13]

Dışişleri Bakanı Fidan 15 Şubat'ta Bulgaristan Cumhurbaşkanı Rumen Radev ve Dışişleri Bakanı Georg Georgiev ile Münih'te ayrı ayrı görüştü. Görüşmelerde ulaşım, enerji ve sınır güvenliği alanlarındaki iş birliği konuları öne çıktı.[14] 25 Mart'ta Sofya'ya giden Ticaret Bakanı Bolat, Bulgaristan Başbakanı Rosen Jelyazkov ve Ekonomi ve Sanayi Bakanı Petır Dilov ile görüşmeler gerçekleştirdi.[15] Azerbaycan'da üretilen elektriğin Gürcistan, Türkiye ve Bulgaristan üzerinden Avrupa'ya taşınmasını hedefleyen Yeşil Elektrik İletimi ve Ticareti Alanında İş Birliğine Dair Mutabakat Zaptı dört ülkenin enerji bakanları tarafından 4 Nisan'da Bakü'de imzalandı.[16]

12 Nisan'da Cumhurbaşkanı Erdoğan, Antalya Diplomasi Forumu marjında Bulgaristan Başbakanı Jelyazkov ile görüştü.[17] 2 Mayıs'ta İstanbul'da bir araya gelen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar ve Bulgar mevkidaşı Jeço Stankov tarafından Elektrik ve Enerji Verimliliği Alanlarında Mutabakat Zaptı imzalandı.[18] Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu 18 Haziran'da Sofya'da Bulgaristan Başbakanı Jelyazkov ve ilgili bakanlarla iki ülke arasındaki ulaşımın kolaylaştırılmasına yönelik istişarelerde bulundu.[19] Güneydoğu Avrupa İş Birliği Süreci (GDAÜ) Ulaştırma Bakanları Konferansı için 16 Ekim'de yeniden Sofya'ya giden Uraloğlu, Bulgar ve Rumen mevkidaşlarıyla Bulgaristan'da inşa edilecek

[13] İsmail Özdemir, "Bakan Bolat, Türkiye'nin Balkanlar'da Barış ve İstikrar Unsuru Olarak En Önemli Rolü Oynadığını Söyledi", Anadolu Ajansı, 15 Kasım 2025.

[14] "Sayın Bakanımızın 61. Münih Güvenlik Konferansı'na Katılımı"; "Румен Радев и Хакан Фидан обсъдиха свързаността между България и Турция", BNR, 15 Şubat 2025; "Георг Георгиев и Хакан Фидан обсъдиха борбата с нелегалната миграция", 24 Çasa, 15 Şubat 2025.

[15] "Ticaret Bakanı Bolat, Türkiye-Bulgaristan İlişkilerini AA'ya Değerlendirdi", T.C. Ticaret Bakanlığı, 27 Mart 2025, https://uhtgm.ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-bolat-turkiye-bulgaristan-iliskilerini-aaya-degerlendirdi, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[16] "Bakü'de Tarihi Anlaşma", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 4 Nisan 2025, https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=21475, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[17] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Bulgaristan Başbakanı Zhelyazkov Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 12 Nisan 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-ve-bulgaristan-basbakani-zhelyazkov-gorusmesine-iliskin-aciklama, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[18] "Bulgaristan ve Türkiye Arasında Enerji İş Birliği Genişliyor", Kırcaali Haber, 2 Mayıs 2025.

[19] Ihvan Radoykov, "Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Uraloğlu, Bulgaristan Başbakanı Jelyazkov ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 18 Haziran 2025.

otoyolu projesine dair iş birliği imkanlarını değerlendirdi.[20] Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır ise Bulgaristan Başbakan Yardımcısı ve İnovasyon ve Büyüme Bakanı Tomislav Dončev'i 22 Kasım'da İstanbul'da kabul etti.[21]

6 Mart'ta Türkiye'ye gelen Hırvatistan Dış ve Avrupa İşleri Bakanı Gordan Grlić-Radman, Dışişleri Bakanı Fidan tarafından kabul edildi. Görüşmede Bosna Hersek'teki devlet krizini değerlendiren iki bakan ekonomi, enerji ve savunma alanlarındaki iş birliği konularını da ele aldı.[22]

Cumhurbaşkanı Erdoğan 11 Nisan'da Antalya'da Karadağ Cumhurbaşkanı Jakov Milatović ile bir araya gelerek ikili ilişkileri ve küresel gündemi değerlendirdi.[23] Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Uraloğlu 27 Haziran'da Küresel Ulaştırma Koridorları Forumu'na katılmak üzere İstanbul'a gelen Karadağlı mevkidaşı Maja Vukićević ile görüştü. İki bakan arasında Ulaştırma Altyapısı Alanında İş Birliğine İlişkin Mutabakat Zaptı imzalandı.[24] 10 Eylül'de İstanbul'da düzenlenen Karadağ Milli Günü etkinliğine Karadağ'dan Cumhurbaşkanı Milatović ve bazı bakanlar katılırken Dışişleri Bakanı Fidan iki ülke arasındaki dostluğu vurgulayan bir konuşma yaptı.[25] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Kurum ile Uluslararası Sıfır Atık Forumu için İstanbul'a gelen Karadağ Mekansal Planlama, Şehircilik ve Devlet Mülkiyeti

[20] Serhat Tutak vd., "Bakan Uraloğlu: 5G İhalesinde Beklediğimiz Rakamın Üzerine Çıktık, Başarılı Bir İhale Oldu", Anadolu Ajansı, 16 Ekim 2025.

[21] "Bulgaristan ve Türkiye İnovasyon, Bilim ve Yatırımlar Alanındaki İşbirliğini Güçlendiriyor", Kırcaali Haber, 22 Kasım 2025.

[22] "Sayın Bakanımızın Hırvatistan Dış ve Avrupa İşleri Bakanı Gordan Grlić Radman ile Görüşmesi", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 6 Mart 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-hirvatistan-dis-ve-avrupa-isleri-bakani-gordan-grlic-radman-ile-gorusmesi-6-3-2025-ankara.en.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); "Minister Grlić Radman Pays Working Visit to Türkiye", Republic of Croatia Ministry of Foreign and European Affairs, 6 Mart 2025, https://mvep.gov.hr/press-22794/minister-grlic-radman-pays-working-visit-to-turkiye/274935, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[23] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Karadağ Cumhurbaşkanı Milatovic Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 11 Nisan 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-karadag-cumhurbaskani-milatovic-ile-gorustu-11-04-25, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); "Milatović-Erdogan: Važan doprinos Crne Gore regionalnoj stabilnosti", Predsjednik Crne Gore, 11 Nisan 2025, https://predsjednik.me/en/press/article/milatovic-erdogan-vazan-doprinos-crne-gore-regionalnoj-stabilnosti, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[24] "Ministarstva će potpisati Memorandum o saradnji u oblasti transportne infrastrukture sa Turskom", Vijesti, 27 Haziran 2025.

[25] Tuğba Altun ve Nuri Aydın, "Bakan Fidan: Küresel Adaletin Tesisi için İlk Adımı Kendi Coğrafyamızda Atmalı, Değişimi Kendi Çevremizden Başlatmalıyız", Anadolu Ajansı, 10 Eylül 2025.

Bakanı Slaven Radunović arasında 10 Ekim'de Mekansal Planlama Alanında İş Birliği Mutabakatı imzalandı.[26]

26 Ekim'de Podgoritsa'da meydana gelen bıçaklı bir saldırının ardından iki Türk vatandaşının şüpheli olarak tutuklanması Karadağ kamuoyunda tepkilere yol açtı. Düzenlenen göçmen karşıtı protestolarda Türk karşıtı sloganlar atılırken Türklere ait dükkan ve mallara yönelik saldırılar gerçekleştirildi. Olaylar karşısında Karadağ hükümeti bir yandan ülkedeki Türklerin güvenliğine dair güvence verirken diğer yandan Türk vatandaşlarına kısa süreli seyahatlerde uygulanan vize muafiyetinin geçici olarak kaldırıldığını ilan etti.[27] Getirilen vize zorunluluğu sebebiyle ülkeden 9 binin üzerinde Türk ziyaretçi ayrılırken[28] hükümetin bu kararı Cumhurbaşkanı Milatović, iktidar ortağı azınlık partileri ve muhalefet tarafından eleştirildi.[29] 31 Ekim'de İstanbul'da bir araya gelen Dışişleri Bakanı Fidan ve Karadağ Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Ervin Ibrahimović, iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirmekte kararlı olduklarını dile getirdi.[30] Bu esnada tutuklu bulunan iki Türk vatandaşı, saldırıyla ilgileri olmadığı anlaşılarak mahkemece serbest bırakıldı.[31] Nihayet Karadağ hükümeti 23 Aralık'ta aldığı kararla Türk vatandaşları için vize muafiyetini yeniden kabul etti. Yapılan açıklamada daha önce 90 güne kadar olan muafiyet süresinin 30 güne indirildiği ve güvenlik gerekçesiyle yeniden askıya alınabileceği ifade edildi.[32]

2025'te Kosova ile üst düzey temaslar oldukça sık gerçekleşti. Cumhurbaşkanı Erdoğan Kosovalı mevkidaşı Vjosa Osmani ile 11 Nisan'da Antal-

[26] "Potpisan memorandum o razumijevanju s Turskom u oblasti prostornog planiranja", Vijesti, 18 Ekim 2025; "Türkiye ile Karadağ Arasında İmzalar Atıldı: Deneyim ve Tecrübelerimizi Paylaşacağız", *Star*, 17 Ekim 2025.

[27] Tuğba Altun, "Dışişleri Bakanlığından Karadağ'da Yaşananlara İlişkin Açıklama", Anadolu Ajansı, 27 Ekim 2025; Sofija Popović, "Montenegro Introduces Visas for Turkish Citizens", europeanwesternbalkans.com, 27 Ekim 2025.

[28] Balša Rudović, "Otišlo skoro 9.000 državljana Turske, vize dobilo 200", Vijesti, 27 Kasım 2025.

[29] Aleksandra Mudresa, "Karadağ Cumhurbaşkanı'ndan Hükümetin Vize Kararına Tepki", Deutsche Welle Türkçe, 28 Ekim 2025; "Zirojević: Uvođenje viza Turskoj nije predložio nijedan ministar, nego generalni sekretar Vlade", portalanalitika.me, 1 Aralık 2025.

[30] Can Efesoy, "Bakan Fidan, Karadağ Dışişleri Bakanı İbrahimovic ile İstanbul'da Görüştü", Anadolu Ajansı, 31 Ekim 2025; "Ibrahimović u Turskoj: Crna Gora će i dalje stvarati povoljan ambijent za strane investitore", Vijesti, 1 Kasım 2025.

[31] İsmail Özdemir, "Karadağ'da Yüksek Mahkeme 'Bıçaklama' Olayına Karıştığı İddiasıyla Tutuklanan İki Türk Vatandaşını Serbest Bıraktı", Anadolu Ajansı, 31 Ekim 2025.

[32] "Ukinuta obustava bezviznog režima za državljane Turske, dozvoljeni boravak smanjen sa 90 na 30 dana", Vijesti, 23 Aralık 2025.

ya'da[33] ve 16 Mayıs'ta Tiran'da[34] olmak üzere iki kez görüşürken Dışişleri Bakanı Fidan Kosova Başbakanı Albin Kurti ile 15 Şubat'ta Münih'te[35] ve Kosova Cumhurbaşkanı Osmani ile 16 Haziran'da Tiran'da[36] bir araya geldi. Yıl içinde birçok kez Türkiye'ye gelen Kosova Bölgesel Kalkınma Bakanı Fikrim Damka da Dışişleri Bakanı Fidan,[37] Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler[38] ve Sağlık Bakanı Kemal Memişoğlu[39] tarafından kabul edildi. Bütün bu görüşmelerde Kosovalı yetkililer Türkiye'nin ülkelerinin uluslararası tanınma sürecine ve savunma sanayiine verdiği destekten ve bölgesel barışa sağladığı katkılardan duydukları memnuniyeti dile getirdiler.

14 Ocak'ta Dışişleri Bakanı Fidan, Kuzey Makedonya Avrupa İşleri Bakanı Orhan Murtezani ile Ankara'da görüştü.[40] Cumhurbaşkanı Erdoğan 28 Şubat'ta Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştiren Kuzey Makedonya Başbakanı Hristijan Mickoski'yi kabul etti. Başta ticaret ve savunma olmak üzere iş birliği alanlarının ele alındığı görüşmenin ardından iki lider, Türkiye ile Kuzey Makedonya arasında Yüksek Düzeyli İş Birliği Konseyi kurulmasına ilişkin

[33] "Presidentja Osmani takoi Presidentin e Turqisë, Erdoğan: Presidenti Erdoğan është lider që i qëndroi Kosovës pranë gjithmonë", Presidente e Republikës së Kosovës, 11 Nisan 2025, https://president-ksgov.net/presidentja-osmani-takoi-presidentin-e-turqise-erdogan-presidenti-erdogan-eshte-lider-qe-i-qendroi-kosoves-prane-gjithmone, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[34] Eren Beksaç, "Kosova Cumhurbaşkanı Osmani, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı 'Sadık Dost' Olarak Nitelendirdi", Anadolu Ajansı, 17 Mayıs 2025.

[35] "Kurti takon shefin e diplomacisë turke: Turqia është partner dhe aleat i Kosovës me të cilin kemi marrëdhënie bilaterale të forta", Telegrafi, 15 Şubat 2025.

[36] Gökhan Çeliker, "Bakan Fidan, Kosova Cumhurbaşkanı Osmani ile Tiran'da Görüştü", Anadolu Ajansı, 16 Haziran 2025.

[37] "Sayın Bakanımızın Kosova Bölgesel Kalkınma Bakanı ve Kosova Demokratik Türk Partisi Genel Başkanı Fikrim Damka'yı Kabulü", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 11 Ağustos 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-kosova-bolgesel-kalkinma-bakani-ve-kosova-demokratik-turk-partisi-genel-baskani-ni-kabulu--11-agustos-2025--ankara.tr.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[38] "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Kosova Bölgesel Kalkınma Bakanı Fikrim Damka ile Bir Araya Geldi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 12 Nisan 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/831a1223d37d4b3b8c9f6fa8fa839342, (Erişim tarihi: 15 Ocak 202); "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Kosova Bölgesel Kalkınma Bakanı Fikrim Damka ile Bir Araya Geldi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 11 Ağustos 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/d3954bb539f14d4687d4ee3f0232ea18, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[39] Dilhan Türker Yıldız, "Sağlık Bakanı Memişoğlu, Kosova Bölgesel Kalkınma Bakanı Damka ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 12 Nisan 2025.

[40] "Sayın Bakanımızın Kuzey Makedonya Avrupa İşleri Bakanı Orhan Murtezani ile Görüşmesi", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 14 Ocak 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-kuzey-makedonya-avrupa-isleri-bakani-orhan-murtezani-ile-gorusmesi--14-01-2025-ankara.tr.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

ortak bildiri imzaladı.[41] Ziyaret esnasında Dışişleri Bakanı Fidan ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Kurum da Makedonyalı mevkidaşlarıyla bir araya geldi.[42] Kuzey Makedonya Maliye Bakanı Gordana Dimitrieska Koçovska 5 Mayıs'ta Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek tarafından[43] ve Kuzey Makedonya Sağlık Bakanı Azir Aliu ise 26 Kasım'da Sağlık Bakanı Memişoğlu tarafından kabul edildi.[44] Aralık'ta iki ülke eğitim bakanları tarafından Kuzey Makedonya'da bir Türk okulunun açılması ve Türkçenin ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında seçmeli ders olarak okutulması gibi birçok hususu öngören bir iş birliği anlaşması imzalandı.[45]

Dışişleri Bakanı Fidan 14 Şubat'ta Münih Güvenlik Konferansı marjında Rumen mevkidaşı Emil Hurezeanu ile görüştü.[46] 4 Nisan'da Bakü'de ve 2 Mayıs'ta İstanbul'da bir araya gelen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar ve Rumen mevkidaşı Sebastian Ioan Burduja tarafından Romanya'nın Türkiye'den günlük 4 milyon metreküpe kadar doğal gaz ithal etmesine olanak tanıyan bir enerji iş birliği mutabakatı imzalandı.[47] Cumhurbaşkanı Erdoğan, NATO Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi için Lahey'de bulunduğu

[41] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kuzey Makedonya Başbakanı Mickoski'yle Ortak Basın Toplantısında Konuştu", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 28 Şubat 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-kuzey-makedonya-basbakani-mickoskiyle-ortak-basin-toplantisinda-konustu, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[42] "Sayın Bakanımızın Kuzey Makedonya Dışişleri ve Dış Ticaret Bakanı Timco Mucunski ile Görüşmesi", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 28 Şubat 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-kuzey-makedonya-disisleri-ve-dis-ticaret-bakani-timco-mucunski-ile-gorusmesi-28-02-2025-istanbul.en.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); "Bakanımız Sayın Murat Kurum, Kuzey Makedonya Başbakan Yardımcısı Medziti ile Görüştü", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 28 Şubat 2025, https://ab.csb.gov.tr/bakanimiz-sayin-murat-kurum-kuzey-makedonya-basbakan-yardimcisi-medziti-ile-gorustu-haber-290721, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[43] Hülya Ömür Uylaş, "Bakan Şimşek, Kuzey Makedonya Maliye Bakanı Koçovska ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 5 Mayıs 2025.

[44] Fatih Gökbulut, "Ministri turk i Shëndetësisë takohet me homologun e tij të Maqedonisë së Veriut", Anadolu Ajansı, 26 Kasım 2025.

[45] "Türkiye ile Kuzey Makedonya Arasında Eğitim İş Birliği", T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 25 Aralık 2025, https://www.meb.gov.tr/turkiye-ile-kuzey-makedonya-arasinda-egitim-is-birligi/haber/39371/tr, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[46] "Sayın Bakanımızın 61. Münih Güvenlik Konferansı'na Katılımı"; "Activities and Meetings of the Minister of Foreign Affairs on the First Day of Participation in the Munich Security Conference", The Ministry of Foreign Affairs of Romania, 15 Şubat 2025, http://www.mae.gov.ro/en/node/66384, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[47] "Bakan Bayraktar, Romanya Enerji Bakanı Burduja ile Görüştü", *Milliyet*, 4 Nisan 2025; "Enerji Bakanları İstanbul'da Görüştü", gazetebalkan.ro, 4 Mayıs 2025; "Romanya, Türkiye'den Günlük 4 Milyon Metreküpe Kadar Doğal Gaz İthal Edecek", *Dünya*, 7 Mayıs 2025.

25 Haziran'da Romanya Cumhurbaşkanı Nicuşor Dan ile bir görüşme gerçekleştirdi.[48] 20 Ağustos'ta Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Uraloğlu, Bükreş'te Romanya Başbakanı Ilie Bolojan ve Romanya Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Ciprian Constantin Şerban ile bir araya geldi.[49] Dışişleri Bakanı Fidan'ın Rumen mevkidaşı Oana Ţoiu ile 20 Ekim'de Lüksemburg'da yaptığı görüşmenin ardından[50] Rumen bakan 7 Kasım'da Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulundu. Ankara'daki görüşmede Karadeniz, Balkanlar, Avrupa ve Filistin'in durumu ele alınırken Türkiye Romanya'nın OECD'ye üyelik hedefini desteklediğini açıkladı.[51]

Resmi temaslarda bulunmak üzere 19 Mayıs'ta Belgrad'a giden Dışişleri Bakanı Fidan, burada Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vučić ve Dışişleri Bakanı Marko Đurić ile görüşmeler gerçekleştirdi. İkili ilişkilerin yanı sıra Bosna Hersek ve Kosova konularının ele alındığı görüşmelerin ardından Sırp yetkililer, Türkiye'nin Belgrad'da düzenlenecek olan EXPO 2027'ye katılımını teyit etmesinden duydukları memnuniyeti dile getirdi.[52] Dışişleri Bakanı Fidan, Belgrad ziyaretinde ayrıca Sancak bölgesinden siyasetçilerle de bir araya geldi.[53] 8 Ekim'de Kosova Başbakanı Kurti'nin Türkiye'den binlerce insansız hava aracı (İHA) aldıklarını açıklamasının ardından Sırbistan Cumhurbaşkanı Vučić yaptığı açıklamada Türkiye'nin Batı Balkanlarda istikrar istemediğini ve Osmanlı devletini yeniden kurmayı hedeflediğini iddia etti.[54]

[48] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, Romanya Cumhurbaşkanı Dan ile Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 25 Haziran 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdoganin-romanya-cumhurbaskani-dan-ile-gorusmesine-iliskin-aciklama, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[49] Mertkan Oruç, "Bakan Uraloğlu, Romanya Başbakanı Bolojan ve Mevkidaşı Şerban ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 20 Ağustos 2025.

[50] Sercan İrkin ve Sümeyye Dilara Dinçer, "Dışişleri Bakanı Fidan Lüksemburg'da Temaslarda Bulundu", Anadolu Ajansı, 20 Ekim 2025.

[51] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Romanya Dışişleri Bakanı Oana Toiu ile Ortak Basın Toplantısı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 7 Kasım 2025, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-romanya-disisleri-bakani-oana-toiu-ile-ortak-basin-toplantisi-7-kasim-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); "Oana Ţoiu: Preşedintele Turciei - invitat în vizită oficială de stat în România, anul viitor", Agerpres, 7 Kasım 2025.

[52] İsmail Özdemir, "Sırbistan Cumhurbaşkanı Vucic: Türkiye, Tüm Bölgenin İstikrarı Açısından Kilit Bir Aktör Konumundadır", Anadolu Ajansı, 19 Mayıs 2025; "Nova stranica bilateralnih odnosa Srbije i Turske: Đurić razgovarao sa Ministrom Spoljnih Poslova Hakanom Fidanom", Blic, 20 Mayıs 2025.

[53] "Sayın Bakanımızın Sırbistan'ı Ziyareti", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 19 Mayıs 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-sirbistan-i-ziyareti-19-mayis-2025-belgrad.en.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[54] "Турска сања обнову Отоманске империје", vucic.rs, 8 Ekim 2025.

Ertesi günkü basın toplantısında söylemlerini yumuşatan Vučić, Ankara ile en yakın ilişkileri arzu ettiklerini ancak Türkiye'nin de Sırpların hak ve çıkarlarına saygı duymasını istediklerini belirtti.[55] Vučić'in sözleri Türkiye-Sırbistan ilişkilerinin bozulduğu şeklinde yorumlansa da Belgrad Büyükelçiliğinde düzenlenen 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı resepsiyonuna Başbakan Đuro Macut'un katılması[56] Sırbistan'ın Türkiye ile iyi ilişkilerin devamına verdiği önemin bir göstergesi oldu.

13-14 Ocak arasında Ankara'yı ziyaret eden Slovenya Başbakan Yardımcısı, Dışişleri ve Avrupa İşleri Bakanı Tanja Fajon, Dışişleri Bakanı Fidan ve Ticaret Bakanı Bolat tarafından kabul edildi.[57] Konuk bakanın ziyareti esnasında Türkiye-Slovenya Karma Ekonomik Komisyonu 9. Dönem Toplantısı düzenlenirken Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ile Slovenya SPIRIT Resmi Yatırım Ajansı arasında bir mutabakat zaptı imzalandı.[58] Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar, Slovenya Çevre, İklim ve Enerji Bakanı Bojan Kumer ile 13 Ocak'ta Abu Dabi'de ve 4 Nisan'da Bakü'de görüşmeler gerçekleştirdi.[59] Resmi temaslarda bulunmak üzere 16 Nisan'da Lübliyana'ya giden Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Uraloğlu, burada Slovenya Başbakanı Robert Golob ve Slovenyalı mevkidaşı Alenka Bratušek ile görüştü.[60]

[55] "Vučić o turskom naoružavanju Prištine: Ne mogu nas uplašiti ni ugroziti; UN da reaguje; Čuvaćemo mir", b92.net, 9 Ekim 2025.

[56] Vesna Besic ve İsmail Özdemir, "U zemljama regiona prigodnim programima obilježen Dan Republike Turske", Anadolu Ajansı, 30 Ekim 2025.

[57] "Sayın Bakanımız Hakan Fidan'ın, Slovenya Başbakan Yardımcısı, Dış ve Avrupa İşleri Bakanı Tanja Fajon ile Görüşmesi", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 13 Ocak 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimiz-hakan-fidan-in-slovenya-basbakan-yardimcisi-dis-ve-avrupa-isleri-bakani-tanja-fajon-ile-gorusmesi-13-01-2025.tr.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); "Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Slovenyalı Bakan Fajon ile Görüştü", T.C. Ticaret Bakanlığı, 14 Ocak 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-omer-bolat-slovenyali-bakan-fajon-ile-gorustu, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[58] "Minister Fajon: Today is a Good Day for Slovenian-Turkish Business Ties", Republic of Slovenia, 14 Ocak 2025, https://www.gov.si/en/news/2025-01-14-minister-fajon-today-is-a-good-day-for-slovenian-turkish-business-ties, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[59] Gökçe Topbaş, "Bakan Bayraktar, BAE'de Enerjide İşbirliği Görüşmeleri Gerçekleştirdi", Anadolu Ajansı, 13 Ocak 2025; Gülşen Çağatay ve Ruslan Rehimov, "Bakan Bayraktar: Güney Gaz Koridoru Projesi Yeşil Enerji Koridorlarının En Büyük Örneklerinden Olma Potansiyeline Sahip", Anadolu Ajansı, 4 Nisan 2025.

[60] "Bakan Uraloğlu, Slovenya Başbakanı ile Görüştü", T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 16 Nisan 2025, https://www.uab.gov.tr/haberler/bakan-uraloglu-slovenya-basbakani-ile-goeruestue, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

ÇOK TARAFLI İLİŞKİLER

2025 yılı Türkiye-Balkanlar ilişkilerinin en önemli gelişmelerinden biri Türkiye'nin öncülüğünde yeni bir bölgesel diyalog ve iş birliği mekanizması olarak Balkan Barış Platformu'nun kurulması oldu. Platformun 26 Temmuz'da İstanbul'da düzenlenen ilk toplantısına Türkiye'nin yanı sıra Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ, Kosova, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'dan yetkililer katıldı. Toplantıda bölgesel sorunlar ve AB üyelik süreçlerinin yanı sıra bağlantısallık, enerji, eğitim ve savunma gibi pek çok alandaki iş birliği imkanları değerlendirildi. Toplantıya başkanlık eden Dışişleri Bakanı Fidan, platformun bölgedeki iş birliği mekanizmalarına tamamlayıcı olarak tasarlandığını ve altı ayda bir düzenli olarak toplanacağını belirtti.[61] Dışişleri Bakanı Fidan ayrıca toplantıya Bosna Hersek, Karadağ, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'ı temsilen katılan mevkidaşlarıyla ayrı ayrı görüşmeler gerçekleştirdi.[62]

Türkiye, Balkanlardaki çok taraflı iş birliği mekanizmalarına aktif katılımını yıl boyunca sürdürdü. 2010'da tesis edilen Türkiye-Bosna Hersek-Hırvatistan Üçlü Danışma Mekanizması kapsamında üç ülkenin dışişleri bakanları 12 Nisan'da Antalya'da bir araya geldi. Ağırlıklı olarak Bosna Hersek'teki durumun ele alındığı toplantıda bakanlar, Bosna Hersek'in egemenliği, toprak bütünlüğü ve anayasal düzeninin korunması hakkında ortak görüşler dile getirdi.[63] Her yıl düzenli olarak yapılan Türkiye-Bulgaristan-Romanya Üçlü Dışişleri Bakanları Toplantısı ise 3 Aralık'ta Brüksel'de gerçekleştirildi.[64] Düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığı konularını görüşmek ve iş birliğini geliştirmek amacıyla Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan'ın ilgili bakanları iki kez bir araya geldi. Türkiye'yi İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'nın temsil ettiği toplantıla-

[61] "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Balkan Barış Platformu Dışişleri Bakanları Toplantısı Sonrasında Gerçekleştirdiği Basın Toplantısı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 26 Temmuz 2025, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-balkan-baris-platformu-disisleri-bakanlari-toplantisi-sonrasinda-gerceklestirdigi-basin-toplantisi--26-temmuz-2025--istanbul.tr.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[62] Muhammet Tarhan, "Dışişleri Bakanı Fidan, İstanbul'da Balkan Ülkelerinden Mevkidaşlarıyla Görüştü", Anadolu Ajansı, 26 Temmuz 2025.

[63] Kemal Zorlak, "Trilateralni sastanak Turska-BiH- Hrvatska održan na Diplomatskom forumu u Antaliji", Anadolu Ajansı, 12 Nisan 2025; "Konaković, Fidan i Grlić Radman u Antaliji: Razgovarali o saradnji, ali i potezima RS-a", klix.ba, 12 Nisan 2025.

[64] Sümeyye Dilara Dinçer, "Dışişleri Bakanı Fidan, Türkiye-Bulgaristan-Romanya Üçlü Dışişleri Bakanları Toplantısı'na Katıldı", Anadolu Ajansı, 3 Aralık 2025.

rın birincisi 14 Ocak'ta İstanbul'da,[65] ikincisi ise 24 Haziran'da Sofya'da[66] düzenlendi. 16 Haziran'da Arnavutluk'un başkenti Tiran'da düzenlenen GDAÜ Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'ne Türkiye adına Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı temsilen Dışişleri Bakanı Fidan katıldı.[67]

Sağlık turizmi alanında bölgesel iş birliğini geliştirmek amacıyla Sağlık Bakanlığı Uluslararası Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketi (USHAŞ) tarafından 26-27 Nisan arasında Edirne'de Balkan Ülkeleri Sağlık-İş Forumu düzenlendi. Etkinliğe Sağlık Bakanı Memişoğlu'nun yanı sıra Bulgaristan ve Kuzey Makedonya sağlık bakanları da katıldı.[68] 26-28 Haziran arasında İstanbul'da düzenlenen Türkiye Eğitim Teknolojileri Zirvesi'ne Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin'in yanı sıra Balkan ülkelerinden Kuzey Makedonya ve Sırbistan eğitim bakanları katıldı.[69] Balkan Anayasa Mahkemeleri Forumu'nun üçüncü konferansı 14 Kasım'da Antalya'da düzenlendi. Türkiye'nin yanı sıra 5 Balkan ülkesinin anayasa mahkemeleri başkanlarının katıldığı konferansta forumun teşkilat tüzüğü kabul edildi.[70]

[65] "İçişleri Bakanımız Sayın Ali Yerlikaya, Bulgaristan İçişleri Bakanı ve Yunanistan Göç ve İltica Bakanı ile Görüştü", T.C. İçişleri Bakanlığı, 15 Ocak 2025, https://icisleri.gov.tr/icisleri-bakanimiz-sayin-ali-yerlikaya-bulgaristan-icisleri-bakani-ve-yunanistan-goc-ve-iltica-bakani-ile-gorustu, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[66] "Bulgaristan, Yunanistan, Türkiye Üçlü Bakanlar Görüşmesi"nin İkincisi Gerçekleşti. Ortak Basın Açıklaması", T.C. İçişleri Bakanlığı, 24 Haziran 2025, https://www.icisleri.gov.tr/bulgaristan-yunanistan-turkiye-uclu-bakanlar-gorusmesinin-ikincisi-gerceklesti-ortak-basin-aciklamasi, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[67] "Sayın Bakanımızın Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci (GDAÜ) Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'ne Katılımı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 16 Haziran 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-gdau-devlet-ve-hukumet-baskanlari-zirvesi-ne-katilimi-16-haziran-2025-tiran.tr.mfa, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[68] "Sağlık Bakanı Prof. Dr. Kemal Memişoğlu Balkan Ülkeleri Sağlık-İş Forumu'na Katıldı", T.C. Sağlık Bakanlığı, 29 Nisan 2025, https://www.saglik.gov.tr/TR-108470/saglik-bakani-prof-dr-kemal-memisoglu-balkan-ulkeleri-saglik-is-forumuna-katildi.html, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); "Balkan Ülkeleri Sağlık Forumu Açılışı Edirne'mizde Gerçekleşti", Trakya Üniversitesi, 26 Nisan 2025, https://www.trakya.edu.tr/haber/balkan-ulkeleri-saglik-formu-acilisi-edirne-mizde-gerceklesti, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[69] "Bakan Tekin, 'Yapay Zeka' Konulu 'Eğitim Bakanları Oturumu'na Katıldı", T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 21 Haziran 2025, https://www.meb.gov.tr/bakan-tekin-yapay-zeka-konulu-egitim-bakanlari-oturumuna-katildi/haber/37592/tr, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[70] "Balkan Anayasa Mahkemeleri Forumu Tüzüğü'nün Kabulüne İlişkin 'Antalya Deklarasyonu' İmzalandı", T.C. Anayasa Mahkemesi, 15 Kasım 2025, https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/faaliyetler/balkan-anayasa-mahkemeleri-forumu-tuzugu-nun-kabulune-iliskin-antalya-deklarasyonu-imzalandi, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

EKONOMİK İLİŞKİLER

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) yayınladığı verilere göre Türkiye'nin 2025'te 11 Balkan ülkesiyle dış ticaret hacmi yaklaşık 40,8 milyar dolar olarak ölçüldü. Böylelikle bir önceki yıla göre Balkanlarla yürütülen ticaretin toplam hacminde yüzde 11'lik artış kaydedildi. 2025'te Türkiye'nin toplam dış ticaret hacmindeki artışın yüzde 5,4 olduğu dikkate alındığında Balkanların Türkiye'nin dış ticaretindeki payının arttığı anlaşılmaktadır. Nitekim 2024'te Türkiye'nin 11 Balkan ülkesiyle ticaret hacmi toplam dış ticaretinin yüzde 6,1'ine karşılık gelirken 2025'te bu oran yüzde 6,4'e yükseldi.

Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle ticaretinin 29 milyar dolarlık kısmı ihracat, 11,8 milyar dolarlık kısmı ise ithalat olarak gerçekleşti. 2024'e kıyasla Türkiye'nin bu ülkelere yaptığı toplam ihracat yüzde 10,2 ve bu ülkelerden gerçekleştirdiği toplam ithalat ise yüzde 13 oranında arttı. Önceki yıla göre yalnızca Arnavutluk ve Kuzey Makedonya'ya yapılan ihracatta düşüşler kaydedilirken ihracatın en fazla arttığı ülke yüzde 24,7 ile Slovenya oldu. Öte yandan Hırvatistan, Kuzey Makedonya, Karadağ ve Yunanistan'dan yapılan ithalat bir önceki yıla kıyasla azalırken diğer ülkelerden yapılan ithalat miktarları yüzde 9 ile 32 arasında arttı. Geçmiş yıllarda olduğu gibi Türkiye'nin Balkanlarla ticari ilişkilerinde AB üyesi ülkelerin ağırlığı 2025'te de devam ederek bölgeyle yürütülen toplam ticaretin yüzde 81,3'ü yalnızca bu 5 ülkeyle gerçekleşti (Tablo 1).

Türkiye'nin Balkanlardaki yatırımlarına bakılacak olursa Merkez Bankası'nın (TCMB) verilerine göre[71] 2025'te Türkiye'den 10 Balkan ülkesine yaklaşık 846 milyon dolarlık dış yatırım akışı oldu. Böylelikle bu ülkelere giden dış yatırımlar bir önceki yıla göre yüzde 1,4 oranında artarken Türkiye'den bu ülkelere yönelik kaydedilmiş en yüksek yıllık dış yatırım akışı 2025'te gerçekleşmiş oldu. Türkiye'den bölgeye en fazla yatırım 440 milyon dolarla Yunanistan'a giderken Romanya'ya 183 milyon dolar ve Bulgaristan'a ise 89 milyon dolarlık doğrudan yatırım yapıldı (Tablo 2). TCMB istatistiklerinde yer verilmeyen Kosova'dan ise 2025'te 1,5 milyon dolarlık net yatırım çıkışı kaydedildi.[72]

[71] Bu veriler üçüncü ülkeler üzerinden giden yatırımları göstermediğinden yalnızca genel anlamda fikir verebilmektedir.

[72] Kosova Merkez Bankası'nın kesin olmayan istatistiklerinden alınmıştır. Verinin orijinali avro cinsinden olup aylık veriler Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) aylık ortalama kuru esas alınarak dolara çevrilmiş ve yıllık toplam bu değerler üzerinden hesaplanmıştır.

TABLO 1. TÜRKİYE İLE BALKAN ÜLKELERİ ARASINDA GERÇEKLEŞEN TİCARET (2024-2025, DOLAR)

	2024			2025					
ÜLKE ADI	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DEĞİŞİM (YÜZDE, İHRACAT)	DEĞİŞİM (YÜZDE, İTHALAT)	DEĞİŞİM (YÜZDE, HACİM)
Arnavutluk	925.296.967	64.727.371	990.024.338	889.158.659	76.778.867	965.937.526	-3,91	18,62	-2,43
Bosna Hersek	806.214.416	268.437.619	1.074.652.035	822.250.899	314.305.303	1.136.556.202	1,99	17,09	5,76
Bulgaristan	5.150.369.812	2.643.690.240	7.794.060.052	5.575.011.294	2.875.837.580	8.450.848.874	8,24	8,78	8,43
Hırvatistan	677.507.277	251.896.381	929.403.658	694.290.117	214.082.995	908.373.112	2,48	-15,01	-2,26
Karadağ	177.281.976	35.297.713	212.579.689	195.089.354	31.696.571	226.785.925	10,04	-10,20	6,68
Kosova	824.656.150	29.281.452	853.937.602	928.441.403	38.665.955	967.107.358	12,59	32,05	13,25
Kuzey Makedonya	712.436.414	196.493.011	908.929.425	710.227.588	175.408.284	885.635.872	-0,31	-10,73	-2,56
Romanya	7.779.939.548	3.984.494.245	11.764.433.793	8.548.525.093	4.817.759.628	13.366.284.721	9,88	20,91	13,62
Sırbistan	1.865.582.713	1.138.065.956	3.003.648.669	2.060.882.963	1.406.329.561	3.467.212.524	10,47	23,57	15,43
Slovenya	2.577.915.297	495.516.865	3.073.432.162	3.214.099.472	553.554.226	3.767.653.698	24,68	11,71	22,59
Yunanistan	4.817.377.109	1.349.503.365	6.166.880.474	5.360.327.112	1.307.541.607	6.667.868.719	11,27	-3,11	8,12
BB6 TOPLAM	5.311.468.636	1.732.303.122	7.043.771.758	5.606.050.866	2.043.184.541	7.649.235.407	5,55	17,95	8,60
AB5 TOPLAM	21.003.109.043	8.725.101.096	29.728.210.139	23.392.253.088	9.768.776.036	33.161.029.124	11,38	11,96	11,55
TOPLAM	**26.314.577.679**	**10.457.404.218**	**36.771.981.897**	**28.998.303.954**	**11.811.960.577**	**40.810.264.531**	**10,20**	**12,95**	**10,98**
BB6= Batı Balkanlar									
AB5= AB üyesi ülkeler									

Kaynak: TÜİK

TABLO 2. TÜRKİYE'DEN BALKAN ÜLKELERİNE* GİDEN DOĞRUDAN YATIRIMLAR (YAKLAŞIK DEĞERLER, MİLYON DOLAR, 2023-2025)			
ÜLKE ADI	**2023**	**2024**	**2025**
Arnavutluk	3	71	20
Bosna Hersek	14	9	4
Bulgaristan	19	24	89
Hırvatistan	5	2	2
Karadağ	50	56	64
Kuzey Makedonya	31	34	18
Romanya	81	89	183
Sırbistan	0	0	0
Slovenya	3	1	26
Yunanistan	203	548	440
TOPLAM	409	834	846

Kaynak: TCMB
* Kosova hariç

ASKERİ VE SAVUNMA ALANINDAKİ İLİŞKİLER

Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle askeri ve savunma alanındaki iş birliğinde önceki yıllarda kaydedilen ivme 2025'te de devam etti. Bosna Hersek'teki EUFOR Althea ve Kosova'daki Kosova Barış Gücü (KFOR) operasyonlarına aktif katılımını sürdüren Türkiye, bir yıllık aradan sonra KFOR'un komutasını yeniden üstlendi. 3 Ekim'de düzenlenen törenle komutanlığı bir yıl süreyle devralan Tümgeneral Özkan Ulutaş, KFOR'un önceliğinin ülkedeki bütün topluluklar için güvenli bir ortam oluşturmak olduğunu ve Kosova-Sırbistan diyalog sürecine destek verdiklerini dile getirdi.[73]

Türkiye, Bulgaristan ve Romanya tarafından Karadeniz'deki mayın tehdidine karşı ortaklaşa icra edilen Mayın Karşı Tedbirleri Karadeniz (MCM Black Sea) Görev Grubu faaliyetlerini yıl boyunca sürdürdü. Karadeniz'in güvenliği konusunda alınabilecek ortak tedbirleri görüşmek üzere üç ülkenin

[73] Eren Beksaç, "Türkiye, NATO'nun Kosova'daki Barış Gücü'nün Komutasını Devraldı", Anadolu Ajansı, 3 Ekim 2025.

genelkurmay başkanları yıl içerisinde üç kez toplanırken[74] savunma bakanları da 15 Ekim'de Brüksel'de bir araya geldi.[75]

18'inci Balkan Ülkeleri Genelkurmay Başkanları Konferansı 28 Mayıs'ta Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlendi. İstanbul'da gerçekleştirilen toplantıda Türkiye'nin yanı sıra Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Romanya, Sırbistan, Slovenya ve Yunanistan genelkurmay başkanları, Karadağ ve Hırvatistan'ın genelkurmay başkanı temsilcileri, NATO askeri komite başkanı ve NATO Napoli müşterek kuvvet komutan yardımcısı hazır bulundu.[76]

Milli Savunma Bakanı Güler 19 Şubat'ta Hırvatistan Savunma Bakanı Ivan Anušić'i Ankara'da ağırladı.[77] Güler ayrıca 11-13 Nisan arasındaki Antalya Diplomasi Forumu'nda Bosna Hersek ve Kosova savunma bakanlarıyla,[78] 22-27 Temmuz arasında İstanbul'da düzenlenen 17. Uluslararası Savunma Sanayii Fuarı'nda (IDEF) ise Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya ve Slovenya savunma bakanlarıyla ayrı ayrı görüşmeler gerçekleştirdi.[79]

2025'te Türkiye, Balkan ülkelerinin savunma kapasitelerinin artırılmasına gözle görülür katkılar sağladı. Bosna Hersek'in Türkiye'den temin ettiği Bayraktar TB2 İHA, KANGAL anti-İHA sistemi ve KİRPİ II zırhlı personel taşıyıcıların teslimatı yıl içinde gerçekleştirildi. Türkiye'nin Bosna Hersek'in

[74] TSK, X, 15 Mayıs 2025, https://x.com/TSKGnkur/status/1923058534394232844, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); TSK, X, 28 Mayıs 2025, https://x.com/TSKGnkur/status/1927768114906767599, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); "Defense Chiefs of Bulgaria, Romania, and Turkey Commit to Stronger Black Sea Cooperation", novinite.com, 3 Temmuz 2025.

[75] "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Romanya ve Bulgaristan Savunma Bakanları ile Üçlü Görüşme Gerçekleştirdi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 15 Ekim 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/bb20c476fbcc4f70b8df7d38acdad372, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[76] Balkan Countries CHODs Forum, https://www.balkanchodforum.net, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); "18'inci Balkan Ülkeleri Genelkurmay Başkanları Konferansı Basın Duyurusu", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 21 Mayıs 2025, https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/c8a0719ecded-43dabecbed8c234d7105, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[77] "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Hırvatistan Başbakan Yardımcısı ve Savunma Bakanı Ivan Anusiç ile Bir Araya Geldi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 19 Şubat 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/4b7705d6b12740858fc10dc344e5d6d9, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026);

[78] Kemal Zorlak, "Diplomatski forum u Antaliji: Helez se sastao s Gulerom, obišao turski TUSAS", Anadolu Ajansı, 12 Nisan 2025; "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Kosova Savunma Bakanı Ejup Maqedonci ile Bir Görüşme Gerçekleştirdi", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 12 Nisan 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/7c3c2a3639f2442c82f54cffe9b2f874, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[79] "IDEF 2025 Türk Savunma Sanayisinin Vitrini Oldu", *SASAD Haftalık Bülten*, Sayı: 30, 21-27 Temmuz 2025, s. 45.

savunma alanındaki en önemli iki ortağından biri olduğunu dile getiren Bosna Hersek Savunma Bakanı Helez, Türkiye'den ayrıca SUNGUR ve HİSAR hava savunma sistemleri ile UMTAS ve OMTAS tanksavar sistemleri alınacağını açıkladı.[80] Hırvatistan'ın daha önceden satın aldığını açıkladığı 6 adet Bayraktar TB2 Hırvatistan ordusunun envanterine girdi.[81]

Kuzey Makedonya ise 2022'de imzalanan sözleşme kapsamında 6 adet MKE BORAN obüsünü Haziran'da teslim aldı.[82] Söz konusu obüslerle beraber Kuzey Makedonya'nın Türkiye'den temin ettiği diğer askeri teçhizat 9 Ekim'de gerçekleştirilen bir tatbikatla basına tanıtıldı.[83] Kosova'nın 2024'te Baykar firmasından satın aldığı SKYDAGGER İHA'lar da Ekim'de teslim edildi.[84] KFOR'un dönüşüm sürecinde Türkiye'nin sağladığı destek Sırbistan'dan tepki çekse de Türkiye, bu desteğin NATO'daki diğer bazı ülkelerle beraber verildiği ve tamamen savunma amaçlı olduğunun altını çizdi.[85] Slovenya Deniz Kuvvetlerine ait bir karakol gemisi Türkiye'deki bir özel tersanede modernize edildi.[86] Türkiye'den Romanya'ya 223 milyon avro karşılığında 1 adet HİSAR sınıfı açık deniz karakol gemisi tedarik edilmesini öngören bir sözleşme 3 Aralık'ta iki ülke yetkililerince imzalandı.[87]

2024'te imzaladığı anlaşmayla Kosova'da bir cephane fabrikası kurmakta olan Makine ve Kimya Endüstrisi (MKE), Kuzey Makedonya'da da bir barut fabrikası kurmak üzere bu ülkede yerleşik ATS Grup adlı şirketle ortaklık anlaş-

[80] "Helez iz Turske: Nabavljamo protivvazdušne i protivoklopne sisteme, helikoptere, dronove i oklopna vozila", klix.ba, 23 Temmuz 2025; Alen Bajramović, "Zukan Helez za 'Avaz' otkriva šta je sve dogovorio u Turskoj: Sve je spremno za isporuku Bayraktara", Dnevni Avaz, 28 Temmuz 2025.

[81] İsmail Özdemir, "Hırvatistan Savunma Bakanı Anusic'ten Bayraktar TB2 SİHA'ya Övgü", Anadolu Ajansı, 3 Eylül 2025.

[82] Utku Şimşek, "MKE Tarafından Geliştirilen Hafif Çekili Obüs BORAN, Kuzey Makedonya'ya İhraç Edildi", Anadolu Ajansı, 14 Haziran 2025.

[83] Dzihat Aliju, "Kuzey Makedonya'da, Türkiye'den Temin Edilen Askeri Teçhizat ve Üniformaların Tanıtımı Yapıldı", Anadolu Ajansı, 9 Ekim 2025.

[84] Eren Beksaç, "Kosova, Türk Üretimi Binlerce Kamikaze Dron Teslim Aldı", Anadolu Ajansı, 8 Ekim 2025.

[85] "Ambasadori turk: Marrëdhëniet me Kosovën janë të thella, FSK-ja po ecën në drejtimin e duhur", *Gazeta Express*, 1 Mart 2025.

[86] "DESAN, Modernize Ettiği Triglav Gemisini Slovenya Deniz Kuvvetleri'ne Teslim Etti", tersanedergisi.com, 26 Şubat 2025.

[87] "The Contract for the Acquisition of the HISAR Class Corvette from the Republic of Türkiye has been Signed", The Ministry of National Defence of Romania, 3 Aralık 2025, https://english.mapn.ro/cpresa/6660_the-contract-for-the-acquisition-of-the-hisar-class-corvette-from-the-republic-of-turkiye-has-been-signed, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

ması imzaladı.[88] Savunma sanayii alanında faaliyet gösteren bir başka Türk şirketi Otokar ise COBRA II zırhlı araçlarının ortak üretimi ve pazarlanması amacıyla Romanya'nın Automecanica şirketiyle[89] ve ortak ürünlerin geliştirilmesi amacıyla Slovenya'nın Guardiaris şirketiyle[90] iş birliği anlaşmaları imzaladı.

SOSYAL VE KÜLTÜREL İLİŞKİLER

Türkiye'den birçok kurum 2025'te Balkanlarda sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirdi. Balkanların 8 ülkesinde koordinatörlük ofisleri bulunan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) tarım-hayvancılık, sağlık, eğitim ve iletişim gibi alanlarda destekleri, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikleri ve tarihi eserlerin restorasyonunu kapsayan çok sayıda proje gerçekleştirdi.[91] TİKA'nın yanı sıra belediyeler ve sivil toplum kuruluşları (STK) bölgeye yönelik insani yardımlarını devam ettirdi. 16 Mart'ta Kuzey Makedonya'nın Koçani kentinde meydana gelen yangın faciasında yaralananlar ambulans uçaklarla Türkiye'ye getirilerek tedavi edildi.[92]

Balkanların 8 ülkesinde 14 kültür merkezi bulunan Yunus Emre Enstitüsü (YEE) dil ve kültür alanlarındaki faaliyetlerini sürdürdü. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından Balkan ülkelerinden çok sayıda öğrenciye Türkiye'de burslu yükseköğrenim imkanı sağlandı. Eğitim öğretim alanında faaliyet gösteren Türkiye Maarif Vakfı ise Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da açtığı anaokulu ile Balkanlarda faaliyet gösterdiği ülke sayısını 8'e çıkardı.[93]

[88] T.C. Milli Savunma Bakanlığı, Facebook, 27 Mart 2025, https://www.facebook.com/tcsavunma/posts/pfbid0GYt2rEfXCGB6bb3jr9bvKXxAAfpvbYfTaUE81wQyQ7VFZ23fXXu3WGYmVkGTYsxSl, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); Makine ve Kimya Endüstrisi A.Ş., LinkedIn, 28 Mart 2025, https://tr.linkedin.com/posts/mkegovtr_milligüçmke-mke-activity-7311086582575296512-kDsi, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[89] "Otokar COBRA II Zırhlı Araçları Romanya'da Üretilecek", Otokar, 25 Nisan 2025, https://defense.otokar.com.tr/haberler/otokar-cobra-ii-zirhli-araclari-romanyada-uretilecek, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[90] "Otokar Araç Simülasyon Çözümleri için Guardiaris ile Stratejik İş Birliği Anlaşması İmzaladı", Otokar, 22 Ekim 2025, https://www.otokar.com.tr/haberler/guncel-haberler/otokar-arac-simulasyon-cozumleri-icin-guardiaris-ile-stratejik-is-birligi-anlasmasi-imzaladi, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[91] Faaliyetler hakkında detaylı bilgi için bkz. https://tika.gov.tr/faaliyetlerimizi, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

[92] Dzihat Aliju, "Kuzey Makedonya'daki Yangında Ağır Yaralanan 3 Kişi Daha Türkiye'ye Getiriliyor", Anadolu Ajansı, 20 Mart 2025.

[93] "Maarif Eğitim Kurumları Bulgaristan'da Faaliyete Başlıyor", Kırcaali Haber, 24 Temmuz 2025.

Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) din ve eğitim işlerinde Müslüman topluluklara yönelik desteğini 2025'te de devam ettirdi. Arnavutluk'un İşkodra kentinde bulunan 18. yüzyıldan kalma Kurşunlu Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilerek 8 Mayıs'ta ibadete açıldı.[94] TİKA tarafından Bulgaristan'ın Kırcaali şehrinde inşa edilen Yeni Cami ise 18 Kasım'da Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy ve Gençlik ve Spor Bakanı Osman Aşkın Bak'ın da katıldığı törenle hizmete girdi.[95]

Türkiye'nin bölgenin tamamına uyguladığı kısa süreli vize muafiyeti, kültür ve tanıtım faaliyetleri ve bölge toplumlarıyla güçlenen ilişkilerin sonucu olarak Türkiye'ye Balkanlardan gelen ziyaretçi sayısı 2000'ler boyunca düzenli biçimde arttı. Yalnızca 2020-2021 arasında yaşanan koronavirüs (Covid-19) salgını sebebiyle Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısındaki genel düşüşe paralel olarak Balkan ülkelerinden gelen ziyaretçilerin sayısında da ani bir düşüş kaydedildi. Salgın sonrasında atılan normalleşme adımlarının etkisiyle 2022'den itibaren Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı salgın öncesi seviyelerin üzerine çıkarken bu eğilim Balkan ülkelerinden gelenlerde de gözlemlendi. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre Balkan ülkelerinden Türkiye'ye gelen toplam yabancı ziyaretçi sayısı yıllık bazda tarihi zirvesine 2024'e ulaştı. 2025'te ise Türkiye'ye gelen toplam yabancı ziyaretçi sayısı bir önceki yıla kıyasla binde 3 artarken Balkan ülkelerinden gelenlerin sayısı ise yaklaşık yüzde 4 azaldı. Bu düşüşe rağmen 2025, Balkan ülkelerinden Türkiye'ye en fazla ziyaretçinin geldiği ikinci yıl oldu (Tablo 3).

2025 içerisinde Türkiye ile bölge arasındaki ulaşım bağlantılarının çeşitlendirilmesine yönelik yeni adımlar atıldı. Türk Hava Yolları (THY) 27 Mart'ta İstanbul ile Kuzey Makedonya'nın Ohri şehri arasında doğrudan uçuşlara başladı.[96] Haziran'da İstanbul-Burgaz deniz otobüsü hattı hizmete girerken[97] Aralık'ta İstanbul Havalimanı ile Varna arasında otobüs seferleri başlatıldı.[98] Türkiye'nin Balkanlarda son yıllarda yaptığı turizm yatırımlarından

[94] Dzihat Aliju ve Fatjon Cuka, "Türkiye'nin Desteğiyle Restore Edilen Arnavutluk'taki Kurşunlu Camisi Eski İhtişamına Kavuştu", Anadolu Ajansı, 28 Haziran 2025.

[95] Ihvan Radoykov ve Dzhanan Mehmed İsmail, "Balkanların En Büyük Camilerinden Yeni Cami, Kırcaali'de Açıldı", Anadolu Ajansı, 18 Kasım 2025.

[96] Gökhan Yılmaz ve Dzihat Aliju, "THY, Kuzey Makedonya'nın Ohri Şehrine Seferlere Başladı", Anadolu Ajansı, 27 Mart 2025.

[97] "İDO'nun İstanbul Burgas Deniz Seferleri Başlıyor", denizhaber.net, 5 Haziran 2025.

[98] "İstanbul Havalimanı'ndan Bulgaristan'a Otobüs Seferleri Başlıyor", Demirören Haber Ajansı, 28 Kasım 2025.

biri ise 2025'te sona erdi. Arnavutluk'un bayrak taşıyıcısı hava yolu şirketi Air Albania'nın büyük ortağı olan THY Kasım'da şirket hisselerini satmaya karar verdiğini açıkladı. 2018'de Türkiye'nin desteğiyle kurulan şirketin düşük maliyetli (*low cost*) hava yolu şirketleri karşısında rekabet edememesi, THY'nin Bosna Hersek'ten sonra bölgedeki ikinci ortaklık girişiminden de vazgeçmesine yol açtı.[99]

TABLO 3. BALKAN ÜLKELERİNDEN TÜRKİYE'YE GELEN YABANCI UYRUKLU ZİYARETÇİ SAYISI (2022-2025)

ÜLKE ADI	2022	2023	2024	2025
Arnavutluk	145.032	142.482	159.828	159.240
Bosna Hersek	200.698	177.893	197.388	187.015
Bulgaristan	2.882.512	2.893.092	2.918.581	2.808.357
Hırvatistan	61.327	66.948	77.003	78.844
Karadağ	29.417	29.844	34.274	32.248
Kosova	193.823	174.681	209.853	209.671
Kuzey Makedonya	266.184	251.066	246.626	242.520
Romanya	886.555	990.005	1.173.358	1.174.607
Sırbistan	357.787	311.738	342.002	318.512
Slovenya	48.622	53.600	58.884	57.047
Yunanistan	569.795	686.480	707.133	621.595
TOPLAM	5.641.752	5.777.829	6.124.930	5.889.656

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

SONUÇ

2025'teki gelişmeler incelendiğinde Türkiye-Balkanlar ilişkilerinin olumlu seyrini sürdürdüğü görülmektedir. Karşılıklı ziyaretler, uluslararası platformlardaki toplantılar ve telefon görüşmeleriyle Türkiye ve Balkan ülkeleri arasında üst düzey siyasi diyalog sürekli canlı tutulmuştur. Hayata geçirdiği Balkan Barış Platformu ve katıldığı diğer çok taraflı mekanizmalarla bölgesel sahiplenme ilkesini ön plana çıkaran Türkiye, başta Bosna Hersek olmak

[99] Türk Hava Yolları A.O., "Özel Durum Açıklaması (Genel)", Kamuyu Aydınlatma Platformu, 19 Kasım 2025, https://www.kap.org.tr/tr/Bildirim/1518208, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026); Dillon Shah, "Air Albania Suspends Operations 7 Years since Founding Backed by Turkish Airlines", aerospaceglobalnews.com, 14 Aralık 2025, https://aerospaceglobalnews.com/news/air-albania-suspends-operation, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2026).

üzere bölgede yaşanan siyasi sorunlar karşısında karşılıklı diyalog ve anlayışı tavsiye ederek tarafsız ve adil bir tutum sergilemiştir. Yıl içinde Sırbistan'ın Türkiye'nin Kosova'ya askeri desteğine tepkisi ve Karadağ'da göçmen karşıtı protestoların sonucu olarak Türk vatandaşlarına geçici bir süre vize uygulanması gibi kısa süreli pürüzler yaşanmasına rağmen Türkiye'nin bölgeyle ekonomik, sosyal, kültürel ve savunma alanlarındaki ilişkileri daha da derinleşmiş, enerji ve bağlantısallık konularında da ilerlemeler kaydedilmiştir.

Ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, Türkiye ve Balkan hükümetleri için öncelikli bir konu başlığı olmayı sürdürmüştür. Üst düzey görüşmelerde karşılıklı ticaretin artırılmasına yönelik yeni hedefler ortaya konmuş ve bu hedeflere ulaşılması yönünde ortak niyet ifadelerinde bulunulmuştur. Resmi kurumların desteğiyle yıl boyunca Türkiye ve Balkan ülkelerinden iş çevrelerini bir araya getiren ikili iş ve yatırım forumları düzenlenmiştir. Bu çabaların sonucunda bölgeye yönelik ticaret ve yatırım miktarlarında 2025'te tarihi zirveler kaydedilmiştir.

Türkiye'nin bölge güvenliğine katkıları 2025'te de devam etmiş, bölge ülkeleriyle askeri ve savunma alanındaki iş birliğinde ilerlemeler kaydedilmiştir. Balkanlardaki uluslararası barış operasyonları ve çok taraflı güvenlik kuruluşlarına katılımını sürdüren Türk Silahlı Kuvvetlerinin KFOR'un komutasını yeniden devralmasıyla Türkiye bölgede barış ve istikrarın korunmasında öncü ülkelerden biri olarak öne çıkmıştır. Türkiye'nin savunma sanayii alanında geliştirdiği teknoloji ve ürünlerin Balkanlardaki kullanımı artmıştır. Savunma alanında bölgeyle geliştirilen iş birliğinin ürün ve hizmet (bakım, onarım, modernizasyon) ihracatının ötesine geçerek teknoloji aktarımı ve ortak üretim girişimlerini de içermesi, Türkiye'nin bölge ülkeleri için kalıcı bir ortağa dönüşmekte olduğunu işaret etmektedir. Kosova'ya savunma alanında verilen destek –önceki yıllarda olduğu gibi– Sırbistan yetkililerince zaman zaman tepkiyle karşılansa da Türkiye'nin bölgenin barış, istikrar ve kalkınmasında oynadığı rol bu ülke tarafından da kabul edildiğinden ikili ilişkilerde kayda değer bir olumsuzluk meydana gelmemiştir.

Türkiye'nin Balkan toplumlarına sağladığı kalkınma desteği ve insani yardımlar 2025'te de sürmüştür. Türkiye'den çeşitli kurumlar bölgede eğitim, tarım-hayvancılık ve sağlık gibi alanlarda çok sayıda proje gerçekleştirmiş, insani yardımlarını devam ettirmiştir. Bütün bu faaliyetlerin bölgenin refahına katkıda bulunmanın yanı sıra bölge halkları ile Türkiye arasındaki bağları

güçlendirdiği iddia edilebilir. Ayrıca yürütülen kamu ve kültür diplomasisi faaliyetleri Türkiye'nin bölgedeki görünürlük ve imajına katkıda bulunmaktadır. Bölgede yaşayan Türk ve Müslüman toplulukların siyasi, dini ve sivil toplum temsilcileriyle sıklıkla gerçekleştirilen temaslar, Türkiye'nin bu topluluklarla özel olarak ilgilendiğini göstermektedir.

Kısacası Türkiye, Balkanlara yönelik aktif, yapıcı ve çok boyutlu politikasını 2025'te de devam ettirmiş, Türkiye'yi önemli bir bölgesel aktör olarak gören Balkan ülkeleri de bu ilişkilerin geliştirilmesi yönünde tavır sergilemiştir. Yıl içindeki gelişmeler Türkiye'nin bölgede önemli bir istikrar sağlayıcı aktör olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle Türkiye'nin öncülüğünde faaliyete geçen Balkan Barış Platformu, sürekliliği sağlandığı takdirde bölgesel iş birliğinin ilerletilmesinde önemli bir mekanizma haline gelebilir.

KRONOLOJİ

13-14 Ocak	Slovenya Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Fajon Ankara'da resmi temaslarda bulundu.
14-15 Şubat	Dışişleri Bakanı Fidan Münih'te Bulgaristan Cumhurbaşkanı Radev, Kosova Başbakanı Kurti ve Romanya, Bosna Hersek ve Bulgaristan dışişleri bakanları ile görüşmeler yaptı.
28 Şubat	Kuzey Makedonya Başbakanı Mickoski Türkiye'yi ziyaret etti.
11-12 Nisan	Cumhurbaşkanı Erdoğan Antalya'da Karadağ Cumhurbaşkanı Milatović, Kosova Cumhurbaşkanı Osmani, Bosna Hersek Devlet Başkanlığı Konseyi üyeleri ve Bulgaristan Başbakanı Jelyazkov ile görüşmeler gerçekleştirdi.
12 Nisan	Türkiye-Bosna Hersek-Hırvatistan Üçlü Danışma Mekanizması Dışişleri Bakanları toplantısı Antalya'da gerçekleştirildi.
19 Mayıs	Dışişleri Bakanı Fidan Sırbistan'da resmi temaslarda bulundu.
28 Mayıs	18. Balkan Ülkeleri Genelkurmay Başkanları Konferansı İstanbul'da yapıldı.
16 Haziran	Dışişleri Bakanı Fidan Tiran'da düzenlenen GDAÜ Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'ne katıldı.
26 Temmuz	Türkiye'nin öncülüğünde kurulan Balkan Barış Platformu'nun birinci toplantısı İstanbul'da yapıldı.
3 Ekim	Türkiye NATO KFOR komutanlığını bir yıl süreyle devraldı.
16-17 Ekim	Cumhurbaşkanı Yardımcısı Yılmaz Arnavutluk'u ziyaret etti.

26 Ekim	Asılsız olarak Türklerin karıştığı iddia edilen bir yaralama olayının neticesinde Karadağ hükümeti Türk vatandaşlarına uyguladığı vize muafiyetini geçici olarak askıya aldı. Bu karar 23 Aralık'a kadar uygulandı.
31 Ekim	Dışişleri Bakanı Fidan, Karadağ Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Ibrahimović ile İstanbul'da bir araya geldi.
7 Kasım	Romanya Dışişleri Bakanı Ţoiu Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulundu.
3 Aralık	Türkiye-Bulgaristan-Romanya Üçlü Dışişleri Bakanları Toplantısı Brüksel'de gerçekleştirildi.

TÜRKİYE'NİN DOĞU ASYA POLİTİKASI 2025

HÜSNA TAŞ YETİM

Doç. Dr., Ankara Medipol Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

GİRİŞ

2025'te Türkiye'nin Doğu Asya ülkeleri ile ilişkileri 2019'da ilan edilen Yeniden Asya Girişimi doğrultusunda çok boyutlu bir şekilde ilerleme kaydetmeyi sürdürdü. Bu çerçevede ilişkiler diplomasi, ekonomi, ticaret, siyaset, savunma, teknoloji, eğitim, kültür, turizm ve güvenlik alanlarında önemli gelişmeler kaydetti.

Türkiye'nin bölge ülkeleri ile ticari ilişkileri büyük ölçüde "Uzak Ülkeler Stratejisi"[1] ile belirlenen hedefler doğrultusunda belirgin bir ilerleme kaydetmiştir. Söz konusu stratejiyle aralarında ABD, Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Filipinler, Güney Afrika Cumhuriyeti, Güney Kore, Hindistan, Japonya, Kanada, Malezya, Meksika, Nijerya, Pakistan, Şili, Tayland ve Vietnam'ın yer aldığı 18 ülke ile Türkiye'nin gerçekleştirdiği ticaretin 2028'e kadar

[1] Uzak Ülkeler Stratejisi hakkında detaylı bilgi için bkz. "Uzak Ülkeler Stratejisi", T.C. Ticaret Bakanlığı, http://ticaret.gov.tr/ihracat/uzak-ulkeler-stratejisi, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

50 milyar dolara yükseltilmesi hedeflenmektedir. Bu ülkeler dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 62'sini ve küresel gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYH) yaklaşık yüzde 64'ünü temsil etmesine karşın Türkiye'nin bu ülkelerle olan mal ihracatı 2018-2020 döneminde yaklaşık 20 milyar dolar düzeyinde seyretmiştir.

Bu durum büyük ölçüde Türkiye'nin toplam ihracatının yaklaşık üçte ikisini coğrafi olarak kendisine yakın olan ülkelere yoğunlaştırmasından ve bunun sonucunda Türkiye'nin ortalama ihracat mesafesinin dünya ortalamasının altında seyretmesinden kaynaklanmıştır. Uzak Doğu stratejisi bu kapsamda Türkiye'nin dış ticaretinin coğrafi yoğunlaşmasını azaltmayı ve ihracat pazarlarını daha dengeli ve çeşitlendirilmiş bir yapıya kavuşturmayı amaçlamaktadır. Kısacası uzak pazarlara yönelik ticari açılımın yapısal bir gereklilik haline gelmesi neticesinde ortaya çıkan strateji, Türkiye'nin Doğu Asya başta olmak üzere uzak pazarlarda daha kalıcı, derinlikli ve sürdürülebilir bir ticari varlık tesis etmesini amaçlayan bütüncül bir politika çerçevesi sunmaktadır. Çin, Japonya, Güney Kore ve ASEAN ülkelerinden Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam hem sahip oldukları ekonomik potansiyel hem de küresel ticaret ve üretim ağlarındaki merkezi konumları nedeniyle Uzak Ülkeler Stratejisi içinde öncelikli ve stratejik bir ağırlığa sahiptir.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde değinildiği üzere Türkiye'nin Doğu Asya ülkeleriyle 2025'te gerçekleştirdiği toplam ticaret hacimleri içerisinde ilk üç sırayı sırasıyla Çin, Japonya ve Güney Kore alırken sıralamayı Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam takip etmiştir. Bu bakımdan ticari ilişkiler büyük ölçüde söz konusu strateji hedefleri doğrultusunda ilerlemiş ve bu kapsamda somut ticari çıktılara ulaşılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Kısaca belirtmek gerekirse söz konusu iki stratejinin öngördüğü hedefler doğrultusunda, Türkiye-Çin ilişkileri başta ekonomi, ticaret, finans, diplomasi ve kültür olmak üzere çok sayıda alanda ilerleme kaydetmiştir. 2025'te Çin, Türkiye'nin en fazla ithalat gerçekleştirdiği Doğu Asya ülkeleri sıralamasında ilk sırada yer alırken ülkedeki Çin yatırımları ve buna bağlı olarak Çinli firma sayısı da artmıştır. Aynı stratejiler kapsamında Türkiye, ASEAN ile de ilişkilerini diplomasiden ticaret ve ekonomiye kadar çok sayıda alanda güçlendirmiştir. İlişkilerin çok boyutlu şekilde ilerlemesi üzerine geçen yıl ASEAN ile ilişkilerini "Tam Diyalog Ortağı" statüsüne yükseltme kararı alan Türkiye, bu yıl söz konusu hedefin gerçekleşmesi için önemli adımlar atmıştır. Bu kapsamda Ankara hem ASEAN'ın dönem başkanlığını yürütmekte olan Malezya ile temaslar kur-

muş hem de yıl içerisinde katıldığı ASEAN etkinliklerinde bu talebine destek arayışlarını sürdürmüştür. Söz konusu başvuru süreci henüz resmi olarak sonuçlanmamış olmakla birlikte ASEAN ülkeleri bu konuda destek arayışında olduklarını açıklamışlardır. Bu statünün elde edilmesi durumunda Türkiye-ASEAN ilişkileri bir üst düzeye daha ulaşarak ekonomi, diplomasi ve ticaret alanlarında daha kurumsal bir zeminde ilerleyecektir. Buna ek olarak Türkiye ve ASEAN arasında yıl içerisinde pratik iş birlikleri, ekonomi, ticaret, eğitim, diplomasi ve transnasyonel suçlarla mücadele konularına yönelik olarak çok sayıda toplantı ve görüşme gerçekleştirilmiştir. Ticari ve ekonomik ilişkilerin daha ileri düzeye taşınması için gerekli olan olanakların etraflıca ele alınması ise görüşmelerde en fazla ağırlık verilen konular arasında yer almıştır.

2025'te Türkiye, Japonya ile de ekonomi, diplomasi, savunma ve kültür alanlarındaki ilişkilerini derinleştirmiştir. Taraflar arasındaki diplomatik faaliyetler ağırlıklı olarak üst düzey resmi ziyaretler aracılığıyla sürdürülmüştür. Bunun yanı sıra bu yıl özellikle Japonya Savunma Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen ilk ziyarete tanıklık edilmiş, iki ülke arasında yeni yatırım forumları kurulmuş, savunma sanayii görüşmeleri gerçekleştirilmiş ve iki ülke arasında yeni direkt uçuş hatları açılmıştır. Kısacası tüm bu somut gelişmeler ilişkilerde yıl boyunca hem niceliksel hem de niteliksel açılardan önemli ilerlemeler kaydedildiğini ortaya koymuştur. İki ülke arasındaki ilişkiler halihazırda tarihsel dostluk temelinde sürdürülmekte ve özellikle ekonomide dengeli büyüme ve stratejik alanlarda ortak çalışmalar gündemde yer almaya devam etmektedir.

Türkiye ile Güney Kore ilişkilerine bakıldığında ise yıl içerisinde siyasi, ticari, ekonomik ve stratejik alanlarda ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle yüksek düzeyde gerçekleştirilen sık temaslarla ve imzalanan yeni iş birliği anlaşmalarıyla iki ülke arasında daha güçlü bir partnerlik vizyonu oluşturulmuştur. Bu gelişmeler iki ülke arasındaki ticaret hacminde artış eğilimine yol açarken yatırım ve ekonomik iş birliği alanlarının çeşitlendirilmesini de teşvik etmiştir. Taraflar özellikle nükleer enerji, savunma sanayii ve teknoloji alanlarında yeni iş birlikleri gerçekleştirmiş ve dahası bunlardan somut çıktılar almıştır.

Özetle 2025, Türkiye-Doğu Asya ilişkilerinin büyük oranda Türkiye'nin Yeniden Asya Girişimi ve Uzak Ülkeler Stratejisi prensipleri kapsamında şekillendiği ve daha da önemlisi ilişkilerin çok sayıda alanda ilerleme kaydettiği bir yıl olmuştur.

ÇİN

Türkiye-Çin ilişkileri 2025'in ilk aylarından itibaren gerçekleştirilen karşılıklı temaslarla diplomasi, ekonomi, ticaret, enerji ve kültür alanlarında önemli gelişmeler kaydetmiştir.

Diplomasi alanında yıl boyunca iki ülke arasında çok sayıda yüksek düzeyli ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda öne çıkan ziyaretlerden biri Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 31 Ağustos'ta Çin'in Tiencin kentinde düzenlenen Şanghay İşbirliği Teşkilatı 25. Devlet Başkanları Konseyi Zirvesi'ne katılımı olmuştur. Ziyaret üst düzeyde gerçekleştirilmesi bakımından olduğu kadar Çinli liderlerle gerçekleştirilen yoğun temaslar nedeniyle de önem arz etmiştir.[2] Cumhurbaşkanı Erdoğan ziyaret kapsamında ayrıca Çin Devlet Başkanı Şi Cinping ile görüşmüştür. Görüşmenin gündemi ağırlıklı olarak ikili ticaretin uzun vadede daha dengeli ve sürdürülebilir olması için Çin yatırımlarının arttırılması konusuna yoğunlaşmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan özellikle dijital teknoloji, enerji, sağlık ve turizm alanlarının ikili ilişkilerin gelişimi açısından merkezi konuma sahip olduğunu; bu bakımdan bu alanlarda iki ülke arasındaki eş güdümün sürdürülmesinin elzem olduğunu ve bunun için Çinli firmaların Türkiye'ye daha fazla yatırım yapmaları gerektiğini ifade etmiştir. Görüşme sırasında Cumhurbaşkanı Erdoğan "Tek Çin" politikasına olan desteğini ayrıca yinelemiş ve Orta Koridor[3] ile Yol ve Kuşak Girişimi'nin (KYG) uyumlaştırılması için müşterek adımlar atılması gerektiğine de değinmiştir. Görüşmenin diğer başlıkları arasında Gazze'de ve Ukrayna'da yaşanan savaşlardaki son durum, Suriye'nin ivedilikle kalkındırılmasına yönelik ortak girişimler önemli bölgesel ve küresel konular yer almıştır.[4]

Çin Dışişleri Bakanlığı görüşme içeriğine dair detaylı bir açıklama yapmıştır. Açıklamada özellikle ikili ilişkilerin yüksek düzeyde sürdürülmesinin sadece tarafların menfaatleri açısından değil aynı zamanda Küresel Güney çıkarlarına hizmet bakımından da önemi haiz olduğuna dikkat çekilmiştir. Çin Devlet Başkanı Şi'nin iki ülke arasındaki stratejik iş birliğinin yeni bir se-

[2] "Cumhurbaşkanı Erdoğan Şanghay İşbirliği Örgütü Zirvesi için Çin'e Gitti", *Yeni Şafak*, 31 Ağustos 2025.

[3] Orta Koridor, Çin ve Doğu Asya'dan başlayıp Hazar Denizi, Orta Asya ve Türkiye üzerinden geçerek Avrupa'ya bağlanan "Trans-Hazar Uluslararası Taşımacılık Koridoru" olarak da bilinen ulaşım yolunu ifade etmektedir.

[4] Özcan Yıldırım, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Şanghay İşbirliği Teşkilatı Zirvesinde Yoğun Diplomasi Trafiği", Anadolu Ajansı, 1 Eylül 2025.

viyeye taşınmasına dair temennisine de yer verilirken açıklamada ayrıca daha adil ve eşit bir küresel yönetim sisteminin inşası için Türkiye-Çin ortak çalışmalarının artırılarak sürdürülmesi gerektiğine de vurgu yapılmıştır.[5]

Ekonomi, iki ülke ilişkilerinin merkezinde yer alan bir diğer önemli alan olmuştur. Bu kapsamda özellikle iki ülkenin merkez bankaları arasında alışverişin artması dikkat çekmiştir. İki ülke merkez bankaları karşılıklı döviz takas hattını düzenleyen mevut finansal anlaşmaların yenilenmesi, yatırımların sürdürülmesi, ticaret, turizm, finans ve teknoloji alanlarında yeni adımların atılması konusunda önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanı Fatih Karahan ve Çin Merkez Bankası Başkanı Pan Gongsheng 13 Haziran'da bir araya gelmiş ve iki ülkenin merkez bankaları arasındaki Türk lirası-Çin yuanı takasını kapsayan swap anlaşmasını yenileyen anlaşmayı imzalamıştır.[6] Geçerlilik süresi 3 yıl olarak belirlenen ve tarafların karşılıklı uzlaşı göstermesiyle süresi uzatılabilecek olan anlaşmaya göre iki ülke merkez bankaları azami değeri 189 milyar Türk lirası veya 35 milyar Çin yuanı olan yerel para birimi takası yapacaktır. Bu çerçevede anlaşma, para takasına dayalı finansmanlı ticaret mutabakatı aracılığıyla ticari ilişkilerin geliştirilmesini ve mali iş birliğinin yapısal olarak desteklenmesini amaçlayan bir düzenleme olarak nitelendirilmektedir.[7]

2025'in ilk 7 ayında iki ülke arasında 30,4 milyar dolar bandında seyreden dış ticaret hacmi, bir ay sonra 34,6 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Bu oranda ithalat payının hacmi 2,1 milyar dolar iken ihracat seviyesinin payı ise 32,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) güncel verilerine[8] göre yıl sonu itibarıyla Türkiye Çin'den toplamda 2,94 milyar dolarlık ihracat ve 44,93 milyarlık ithalat gerçekleştirmiştir. Böylece Türkiye'nin Çin'le olan toplam ticaret hacmi yıl sonunda 47,87 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Rakamlar değerlendirildiğinde Türkiye'nin Çin ile

[5] "Erdoğan ile Çin Lideri Şi Cinping Görüştü: 'İşbirliğini Geliştirmeliyiz'", BBC News Türkçe, 31 Ağustos 2025.

[6] "Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Çin Halk Cumhuriyeti Merkez Bankası İkili Para Takası Anlaşmasını Yenilemiştir", Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 13 Haziran 2025, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2025/DUY2025-36, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[7] "Çin ve Türkiye İkili Para Takası Anlaşmasını Yeniledi", CGTN, 13 Haziran 2025.

[8] "Dış Ticaret İstatistikleri: Kasım 2025", TÜİK, 31 Aralık 2025, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Kasim-2025-53908, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

ithalatı yüzde 93,9 ve ihracatı da yüzde 6,1 dolayında bir paya sahip olmuştur. Çin böylece Türkiye'nin 2025'te en fazla ithalat yaptığı ülkeler arasında ilk sıraya yerleşmiştir.[9] Türkiye'nin Çin'e gerçekleştirdiği ihracat ürünleri arasında traverten, mermer, tabii borat cevherleri, diğer kıymetli metal cevherleri ve konsantreleri, kurşun, çinko, krom, bakır, demir, borik asitler ve bor oksitleri yer alırken başlıca ithalat ürünlerini ise hücresel ve diğer kablosuz ağlar için telefonlar, otomatik bilgi işlem makineleri ve üniteleri, ses-görüntü ve diğer bilgileri almaya, çevirmeye ve vermeye yarayan araçlar, kompresör ve konvertörler oluşturmuştur. Ticari ilişkilerin[10] hem nitelik hem de nicelik bakımından çeşitlilik göstermesi sonuç olarak Çin'i bu yıl Türkiye'nin en büyük ticari ortaklarından biri yapmıştır. [11]

Ekonomik ilişkilerdeki bu olumlu gidişat Çin hükümetinin 4 Aralık'ta açıkladığı 15. Beş Yıllık Planı'na yansımıştır. Raporda Türk iş dünyasına önemli bir yer ayrılmış ve özellikle Çin pazarına daha fazla Türk tarım ürününün girmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu bakımdan plan Türkiye-Çin ekonomik ilişkilerine daha fazla ivme kazandırma potansiyeli taşımaktadır.[12] Ekonomik ilişkilerdeki dinamizmi artıran bir diğer gelişme 15 Ekim'de Tarım ve Orman Bakanı İbrahim Yumaklı ve Çin Gümrükler Genel İdaresi (GACC) Bakanı Sun Meijun arasında gerçekleştirilen görüşme sırasında Türkiye'den Çin'e su ürünleri ve badem ihracatını öngören üç protokolün imzalanması olmuştur.[13]

2024 sonu itibarıyla Türkiye'ye yapılan Çin yatırımları 5 milyar doların üzerindeyken bu miktar bu yıl 7 milyar dolar seviyesini aşmıştır. Türkiye'de halihazırda 278 Çinli şirket faaliyet göstermekte ve bu şirketlerin yatırım yaptıkları alanlar arasında altyapı, enerji, lojistik, finans, madencilik ve telekomünikasyon sektörleri önceliklidir.[14] Fotovoltaik enerji, rüzgar türbinleri ve çevreci ulaşım teknolojileri ise bu yıl iki ülke arasında büyüyen ortak yatırım

[9] "Dış Ticaret İstatistikleri: Kasım 2025".

[10] Çin ile Türkiye ikili ticaret hacminde ilk kez 1 milyar dolar seviyesine 2000'de ulaşılmıştır.

[11] "Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik İlişkileri", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-ekonomik-iliskileri.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[12] "Çin'in 5 Yıllık Planında Türkiye Var! Dönüşüme Ortak Olunacak", Haber 7, 15 Kasım 2025.

[13] "Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik İlişkileri", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-ekonomik-iliskileri.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[14] Aram Ekin Duran, "Çinli Şirketler Neden Türkiye'yi Tercih Ediyor?", DW Türkçe, 21 Nisan 2025.

konuları olarak ön plana çıkmıştır.[15] Analistler Çin'in özellikle Avrupa Birliği (AB) pazarında güçlenmek için Türkiye'yi bir yatırım ve üretim üssü haline getirmeyi hedeflediğine dikkat çekmektedir.[16]

Turizm açısından bakıldığında bu alanda da kayda değer gelişmeler olmuştur. Çin Kültür ve Turizm Bakanı Sun Yeli 5-9 Haziran 2024 arasında Türkiye'ye ziyaret gerçekleştirmiş ve bu kapsamda iki ülke arasında Turizm İş Birliği Anlaşması imzalanmıştır. [17] Çin'in Ankara Büyükelçisi Jiang Xuebi özellikle koronavirüs (Covid-19) salgını sonrası dönemde Türkiye'ye gelen Çinli turist sayısında belirgin bir artış yaşandığının altını çizmiştir. 2024'te Türkiye'yi ziyaret eden Çinli turist sayısı 409 bin düzeyini aşarak 2023'e kıyasla yüzde 65,1 artış kaydedilmiştir. Uluslararası ziyaretçiler arasında en hızlı büyüyen pazarlardan biri olan Türkiye'ye 2025'in ilk yarısında 313 bin 800 dolayında Çinli turist gelmiştir.[18] İki ülke arasındaki turistik faaliyet sayısını artırmaya yönelik düzenlemeler de gerçekleştirmiştir. Bu amaçla yıl içerisinde alınan karşılıklı kararlarla Türk Hava Yolları (THY) ve Çinli hava yolu şirketleri haftalık uçuş sayılarını 21'den 49'a çıkarmıştır.[19]

Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy uçak sefer sayılarının 2026'da daha fazla artırılacağını ve Türkiye'nin Ocak 2026 itibarıyla Çin vatandaşlarına yönelik vize muafiyeti uygulanacağını açıklamıştır.[20] Tüm bu yeni düzenlemeler neticesinde 2026'da ülkemizdeki Çinli turist sayısının 1 milyona ulaştırılmasının hedeflendiğini dile getirmiştir. Ayrıca bu hedefe yönelik olarak yeni turizm rotalarının da oluşturulacağı ve turistlere spor, zindelik, sağlıklı yaşam ve gastronomi gibi alanlarda da deneyimler sunulacağını vurgulamıştır.[21]

[15] "Çin'in 5 Yıllık Planında Türkiye Var! Dönüşüme Ortak Olunacak".

[16] Duran, "Çinli Şirketler Neden Türkiye'yi Tercih Ediyor?".

[17] "Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik İlişkileri".

[18] Webull, 1 Ocak 2026, https://www.webull.com.my/news-detail/14127180087247872?utm, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[19] "Türkiye-Çin Turizm İlişkileri Açısından Çok Önemli, Tarihi ve Stratejik Bir Adım", *Tourism Journal*, 1 Ocak 2026, https://www.tourismjournal.com.tr/turizm/turkiye-cin-turizm-iliskileri-acisindan-cok-onemli-tarihi-ve-stratejik-bir-adim-1399763, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[20] Çin vatandaşlarına yönelik vize muafiyetine ilişkin karar 31 Aralık 2025'te *Resmi Gazete*'de yayımlanmış ve kararın 2 Ocak 2026'da yürürlüğe girmesi öngörülmüştür.

[21] "Rekorları Altüst Ediyor… Türkiye, Dünya Genelinde Turistlerin Gözdesi mi Oluyor? (Çin)", T.C. İletişim Başkanlığı, 17 Nisan 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dis_basinda_turkiye/detay/rekorlari-altust-ediyor..-turkiye-dunya-genelinde-turistlerin-gozdesi-mi-oluyor-cin, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

Türkiye Turizm Odalar Birliği (TÜROB) Başkanı Müberra Eresin ise iki ülke arasında turizm alanında atılan karşılıklı adımlarla birlikte son yıllarda Türk vatandaşlarının Çin'e yönelik turizm talebinde de artış kaydedildiğini belirtmiştir. Eresin Türkiye'de Çin kültürüne uygun hizmet standartlarının yaygınlaştırılması, personel eğitimi, dil desteği ve turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesine yönelik çalışmaların başta Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) olmak üzere tüm paydaşlarla koordineli çalışmalarla kararlılıkla sürdürüldüğünü de belirtmiştir.[22]

İkili ilişkiler ayrıca kültürel faaliyetler kapsamında da sürdürülmüştür. Çin'in Ankara Büyükelçisi Jiang Xuebin, Kültür ve Turizm Bakanlığınca düzenlenen Nevşehir Kültür Yolu Festivali kapsamında Uçhisar beldesinde gerçekleştirilen Çin Kaligrafi ve Resim Sergisi etkinliğine katılmıştır.[23] Bunun yanı sıra kültürel faaliyetler yıl içerisinde her iki ülkede gerçekleştirilen tanıtım günleri, dil öğrenme programları, sanat festivalleri, film haftaları, üniversite değişim projeleri, sinema ve gastronomi faaliyetleriyle desteklenmiştir.[24]

JAPONYA

Türkiye'nin Japonya ile ilişkileri stratejik ortaklık düzeyine ulaştığı 2013'ten itibaren her yıl ilerleme kaydederek güçlenmektedir. 2025 boyunca da ikili ilişkiler bu kapsamda diplomasi, ekonomi, yatırım, kültür, savunma sanayii, enerji, inşaat, altyapı, imalat sanayii, gıda, finans, elektronik, makine, lojistik, turizm ve hizmet sektörlerinde istikrarlı bir şekilde ilerlemiştir.

Geçen yıl iki ülke arasındaki toplam ticaret hacminin yaklaşık 5,45 milyar dolar seviyesine ulaşmasıyla birlikte Türkiye'nin Japonya'ya yaptığı ihracatta 2023'e kıyasla yüzde 11,4'lük bir artış kaydedilmiştir.[25] TÜİK verilerine göre[26] bu yıl Ocak-Ekim döneminde iki ülke arasındaki ticaret hacmi 4,68

[22] "Türkiye-Çin Turizm İlişkileri Açısından Çok Önemli, Tarihi ve Stratejik Bir Adım".

[23] Behçet Alkan, "Türkiye, Çinli Turistler Açısından En Hızlı Büyüyen Turizm Pazarı Oldu", Anadolu Ajansı, 4 Ağustos 2025.

[24] "Çaydan Kervan Yollarına: Çin ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Kodları", Çin Stratejik Araştırmaları Merkezi, 9 Ekim 2025, https://www.turkcinsam.com/2025/10/09/caydan-kervan-yollarina-cin-ve-turkiyenin-ortak-kulturel-kodlari, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[25] "Ticaret Bakanı Bolat, Türkiye-Japonya CEO Yuvarlak Masa Toplantısı'nda Konuştu", T.C. Ticaret Bakanlığı, 24 Nisan 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-bolat-turkiye-japonya-ceo-yuvarlak-masa-toplantisinda-konustu, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[26] "Dış Ticaret İstatistikleri: Kasım 2025".

milyar dolar seviyesine yükselirken yıl sonunda bu oran toplamda 5,13 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. Türkiye, Japonya'dan toplamda 4,54 milyar dolarlık ithalat ve 593,46 milyon dolarlık da ihracat gerçekleştirmiştir. Böylece yıl içerisinde gerçekleştirilen yüzde 88,5 ithalat ve yüzde 11,5 ihracat oranları Japonya'yı Türkiye'nin Doğu Asya'daki en büyük üçüncü ticaret ortağı konumuna yerleştirmiştir.[27]

Yıl boyunca iki ülke arasında yapılan karşılıklı yatırımlar ekonomik ilişkileri ayrıca konsolide etmiştir. Japonya'nın 2010'dan bu yana Türkiye'ye yaptığı yatırımları artarak devam ettirmesi doğrudan yatırımlardaki istikrarın bu yıl da korunmasını sağlamıştır. 2025 itibarıyla Türkiye'de faaliyet gösteren Japon sermayeli şirket sayısı 278'e yükselmiş[28] ve bu şirketlerin ülkemizdeki yatırım düzeyi 3,1 milyar doları aşmıştır.[29]

Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Japon firmalarının özellikle ticaret, inşaat, otomotiv, finans, otelcilik ve hizmet sektörlerine yoğun yatırım yaptığını; ayrıca iki ülkenin üçüncü ülkelerde ortak müteahhitlik projeleri de yürüttüğünü belirtmiştir. Bu kapsamdaki projeler Afrika, Orta Asya, Ortadoğu ve Ukrayna'nın yeniden yapılanması, altyapının geliştirilmesi ve iklime dirençli yatırımlar yapılmasına yöneliktir.[30] Ortak yatırım projeleri ve üçüncü ülkelerde iş birliği olanakları iki ülke arasındaki ticaret hacmini artırmak ve daha dengeli bir yapıya kavuşturmak aşamasında oldukça önemli görülmektedir. Bu bakımdan bu alanlardaki iş birliğinin güçlendirilmesi amacıyla Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ile Japonya iş dünyasının merkez kuruluşu olan Keidanren 8 Ekim'de İstanbul'da 28. Türkiye-Japonya İş Konseyi Ortak Toplantısı'nı düzenlenmiştir.[31] Yaklaşık 200 üst düzey kamu yetkilisi, iş insanı ve politika yapıcısının katılımıyla gerçekleştirilen toplantının ana gündem maddesi ikili ticaretin dengelenmesi için yeni stratejilerin geliştirilmesi olmuştur. Sektörel iş birlikleri ve

[27] "TBMM Başkanı Kurtulmuş, Sekiguchi ile Görüştü", *Star*, 18 Şubat 2025.

[28] Büşranur Keskinkılıç ve Onur Kanan, "Japonya'da 2. Türkiye-Japonya Yatırım Forumu Yapıldı", Anadolu Ajansı, 11 Kasım 2025.

[29] "Ticaret Bakanı Bolat, Türkiye-Japonya CEO Yuvarlak Masa Toplantısı'nda Konuştu", T.C. Ticaret Bakanlığı, 24 Nisan 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-bolat-turkiye-japonya-ceo-yuvarlak-masa-toplantisinda-konustu, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[30] "Ticaret Bakanı Bolat, Türkiye-Japonya CEO Yuvarlak Masa Toplantısı'nda Konuştu".

[31] "28. Türkiye-Japonya İş Konseyi Ortak Toplantısı", DEİK, https://www.deik.org.tr/etkinlikler-28-turkiye-japonya-is-konseyi-ortak-toplantisi, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

ortak finansman modellerinin ele alındığı panel ile son bulan toplantıda DEİK ve Keidanren Türkiye-Japonya ekonomik ilişkilerinin derinleştirilmesine yönelik karşılıklı iradelerini ortak bir deklarasyon imzalayarak bir kez daha teyit etmiştir.[32]

2025'te taraflar arasında karşılıklı yoğun diplomatik temaslar da gerçekleştirilmiştir. 18 Şubat'ta Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanı Numan Kurtulmuş Tokyo'ya ziyaret gerçekleştirmiş ve bu kapsamda Japonya Danışma Meclisi Başkanı Sekiguchi Masakazu ile gerçekleştirdiği görüşmede taraflar ikili ilişkilerin enerji, eğitim, turizm, doğal afetlerle mücadele ve savunma sanayii başta olmak üzere birçok alanda geliştirilme potansiyeline sahip olduğunu vurgulamıştır.[33]

Bu ziyareti Ticaret Bakanı Bolat'ın 24 Nisan'da İletişim Başkanlığı liderliğinde Japonya'nın Osaka kentinde düzenlenen EXPO 2025[34] çerçevesinde Tokyo'da Japon bakanlar ve yetkililerle gerçekleştirdiği temaslar izlemiştir. Japonya CEO Yuvarlak Masa Toplantısı'na katılan Ticaret Bakanı Bolat görüşmelerde ulaştırma, altyapı ve üçüncü ülkelerde yürütülen projelerdeki iş birliklerini karşılıklı güven, uzun vadeli ortaklık vizyonu ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri temelinde derinleştirmeye yönelik Türkiye'nin iradesini yinelemiştir.[35] Toplantının bir diğer gündem maddesi iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri daha fazla güçlendirmek için Aralık 2014'te başlatılan Türkiye-Japonya Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA) olmuştur. Taraflar 10 yılı aşkın süredir devam eden müzakerelerin nihayete erdirilmesi için imza çalışmalarının hızlandırılması gerektiğini belirtmiştir.[36] İlaveten EXPO 2025 etkinliğine Türkiye'den çok sayıda temsilci de katılmış ve etkinlik kapsamında "101. Yılında Türkiye-Japonya İlişkileri" paneli de düzenlenmiştir. Panelde iki ülke arasında siyaset, ekonomi, kültür, eğitim,

[32] "Türkiye, Japan Eye Joint Investment Projects to Lift $5.4B Bilateral Trade", Türkiye Today, 8 Ekim 2025.

[33] "TBMM Başkanı Kurtulmuş, Sekiguchi ile Görüştü", *Star,* 18 Şubat 2025.

[34] "Dünya Sergisi" olarak da isimlendirilen EXPO, dünyada uzun yıllardır düzenlenen en kapsamlı uluslararası etkinliklerden biridir. EXPO etkinliklerinde ürünlerden ziyade yenilikçi fikirler, inovasyonlar, kültürler ve dünyanın geleceğine yönelik yeni projeler sergilenmektedir.

[35] "Ticaret Bakanı Bolat'ın Tokyo'daki Görüşme Trafiğinde Yeni İşbirlikleri Ele Alındı", T.C. Ticaret Bakanlığı, 24 Nisan 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-bolatin-tokyodaki-gorusme-trafiginde-yeni-isbirlikleri-ele-alindi, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[36] Seda Tolmaç, "Bakan Bolat: Türkiye-Japonya Ekonomik Ortaklık Anlaşması Müzakere Aşamasındadır", Anadolu Ajansı, 14 Nisan 2025.

diplomasi, turizm, inovasyon ve teknoloji alanlarındaki iş birlikleri kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiş ve çok boyutlu bir şekilde ileriye taşınmasının olanaklarına değinilmiştir.[37]

2024'te iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin tesisinin 100. yılı olması vesilesiyle 11 Kasım'da Tokyo'da gerçekleştirilen 2. Türkiye-Japonya Yatırım Forumu'nda taraflar bu forumun her yıl tekrarlanmasına karar vermiştir. Bu kapsamda 2025'te de düzenlenen forumun konusu kreatif endüstriler olmuştur. Forumda üretim ve altyapı alanlarında halihazırda güçlü olan Türkiye-Japonya iş birliğinin gelecekte teknoloji, tasarım ve inovasyon alanlarında da kuvvetlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Forumda özellikle Türkiye-Japonya kreatif endüstrilerinin dizi, oyun ve dijital içerik gibi alanlarda birbirlerine karşılıklı ilham vereceği ifade edilmiştir.[38]

Yıl içerisinde savunma ilişkilerinde de önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Japonya Savunma Bakanı Gen Nakatani'nin 17-22 Ağustos arasında Türkiye'ye gerçekleştirdiği resmi ziyaret bu kapsamdaki en önemli gelişme olmuştur.[39] Ziyaretin Japonya Savunma Bakanlığından Türkiye'ye gerçekleştirilen ilk resmi ziyareti temsil etmesi iki ülke arasındaki ilişkilerde savunma sanayii iş birliğini merkeze alan yeni bir dönemin başlangıcını işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır.[40] Nakatani ziyaret kapsamında Ankara'da Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler ile görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede taraflar savunma iş birliğini daha da genişletme ve savunma sanayii alanında kurumlar arası diyalog başlatma konusunda mutabakata varmıştır.[41] Nakatani program dahilinde ayrıca Türkiye'nin önde gelen savunma sanayii kuruluşlarından olan Türk Havacılık ve Uzay Sanayii (TUSAŞ), insansız hava aracı (İHA) üretiminde dünya

[37] "İletişim Başkanlığı, '101. Yılında Türkiye-Japonya İlişkileri' Paneli Düzenledi", TRT Haber, 20 Ağustos 2025.

[38] Büşranur Keskinkılıç ve Onur Kanan, "Japonya'da 2. Türkiye-Japonya Yatırım Forumu Yapıldı", Anadolu Ajansı, 11 Kasım 2025.

[39] "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Japonya Savunma Bakanı Gen Nakatani'yi Askeri Törenle Karşıladı", T.C. Savunma Bakanlığı, 20 Ağustos 2025, https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/6b4300aef-8b8450abbadc190d02cfec8, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[40] "Japan Eyes Türkiye's National Defense Technology", The Presidency of the Republic of Turkey Investment & Finance Office, 20 Ağustos 2025, https://www.invest.gov.tr/en/news/news-from-turkey/pages/japan-eyes-turkiyes-national-defense-technology.aspx, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[41] "Japonya ve Türkiye, Savunma İş Birliğini Genişletme Konusunda Anlaştı", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 20 Ağustos 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dis_basinda_turkiye/detay/japonya-ve-turkiye-savunma-is-birligini-genisletme-konusunda-anlasti-nakatani-ve-guler-savunma-sanayii-alaninda-diyalog-baslatiyor-japonya, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

çapında öne çıkan Baykar ve İstanbul'da bulunan büyük tersaneleri de ziyaret etmiştir.[42] Görüşmelerde Türkiye'nin İHA kabiliyetleri ön planda tutulmuş; özellikle AKSUNGUR, Bayraktar TB2 ve gemi konuşlu operasyon yeteneğine sahip olan TB3 platformlarına ağırlık verilmiştir.[43]

Japon heyeti ayrıca Türkiye'nin geliştirdiği HÜRJET ileri seviye jet eğitim uçağı ile donanma unsurlarının hava platformu konuşlu hale getirilmesine yönelik modernizasyon çalışmalarıyla da yakından ilgilenmiştir. Bu alanların Japonya'nın mevcut savunma ihtiyaçları ve stratejik öncelikleriyle önemli ölçüde örtüştüğü ifade edilmiştir. Bu bakımdan ziyaret Japonya'nın Türkiye'nin İHA'lar, deniz platformları ve jet eğitim uçakları alanlarında hızla gelişen savunma teknolojilerine ilgi duyduğunu ortaya koymuştur. Ziyaret süresince taraflar arasında herhangi bir resmi savunma anlaşması imzalanmamış olmakla birlikte gerçekleştirilen görüşmeler son derece verimli geçmiş ve ileriye dönük olarak değerlendirmiştir. Uzmanlar iki ülke arasında savunma teknolojileri alanında geliştirilecek daha derin iş birliklerinin, bölgesel ve küresel güvenlik mimarisini yeniden şekillendirme potansiyeline sahip olduğunu vurgulamaktadır.[44]

2025 ayrıca karşılıklı kültürel etkinliklerin yoğunlaştığı bir yıl olmuştur. Bu kapsamda Türk-Japon müzik kültürü konseri 23 Ocak'ta Alanya'da, Japon yemekleri atölyeleri 30 Ocak- 7 Şubat arasında Sakarya ve İstanbul'da, 19. Ankara Japon Filmleri Festivali 5-9 Şubat arasında Ankara'da ve 20. Japon Film Festivali 23-26 Ekim arasında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.[45] Bunun yanı sıra belirtildiği üzere 13 Nisan-13 Ekim arasında Japonya'nın Osaka kentinde EXPO 2025 etkinliği gerçekleştirilmiştir. Türkiye'den katılımcılar etkinlik kapsamında düzenlenen "Medeniyetlerin Altın Çağı" (Heyday of Civilizations) temasıyla Türkiye'nin kültürel tarihi, sanatı ve mirasını tanıtmıştır.

Bunun yanı sıra bu yıl Türkiye-Japonya dostluğunu sembolize eden seramik sergisi 7 Eylül-2 Kasım arasında Sultanahmet'teki Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde, Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Japon Müzesi iş birliğiyle

[42] Firdevs Bulut Kartal, "Japonya Savunma Bakanı Nakatani, Baykar'ı Ziyaret Etti", Anadolu Ajansı, 20 Ağustos 2025.

[43] "Japonya ve Türkiye, Savunma İş Birliğini Genişletme Konusunda Anlaştı".

[44] Sertaç Aksan, "Türkiye-Japonya Arasında Yeni Süreç: Başrol Savunma Sanayiinin", TRT Haber, 22 Ağustos 2025.

[45] "Ankara'da Japon Filmleri Haftası", *Milliyet,* 3 Şubat 2025.

düzenlenmiştir. Sergide Japonya'nın yaklaşık 16 bin 500 yıllık seramik geleneğini yansıtan Idemitsu Sanat Müzesi koleksiyonlarından seçilmiş 59 eser gösterime çıkarılmıştır.[46] 14 Aralık'ta ise Ankara'da Türk-Japon Vakfı Kültür Merkezi'nde Japonca sunum yarışması gerçekleştirilmiştir. Etkinlikte öğrenciler Japon kültürü ve Türk-Japon ilişkileri üzerine sunumlar yaparak ikili ilişkilerin güçlü olan ve güçlendirilmesi gereken yönlerine dikkat çekmiştir.[47] İlaveten Türk-Japon kültürel ilişkilerine akademik çalışmalarıyla katkıda bulunan Prof. Dr. Oğuz Baykara, Japonya hükümeti tarafından "Yükselen Güneş Nişanı ve Altın Işıklar Rozeti" ile ödüllendirilmiştir.[48]

Yıl boyunca ilişkilere dinamizm katan bir diğer alan turizm olmuştur. 2025'te Japonya'dan Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı 134 bini aşarken[49] Japonya Ulusal Turizm Örgütü (JNTO) ve TÜİK verilerine göre 2025'in ilk dokuz ayında Japonya'yı ziyaret eden Türk turist sayısı yaklaşık 70 bine ulaşmış ve yıl sonunda 90 bini aşmıştır.[50] JNTO 2025'in ilk altı ayında Türkiye'den Japonya'ya giden ziyaretçi sayısının geçen yıla kıyasla yüzde 77,3'lük bir artış kaydederek rekor seviyeye ulaştığını bildirmiştir. Türk vatandaşlarına Japonya'ya seyahatleri için 90 güne kadar vizesiz imkan tanınması, 12 Şubat 2025'te Japon hava yolu şirketi All Nippon Airways'in İstanbul Havalimanı ile Tokyo Haneda Havalimanı arasında direkt uçuşlarını başlatması (İstanbul-Tokyo arasında haftada üç uçuş)[51] ve JNTO'nun Türkiye'de yürüttüğü yoğun tanıtım faaliyet-

[46] "Idemitsu Sanat Müzesi Koleksiyonundan Japon Seramikleri Sergisi", T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 7 Eylül 2025, https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-408232/idemitsu-sanat-muzesi-koleksiyonundan-japon-seramikleri-sergisi.html, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[47] "Ankara Japonca Sunum Yarışması Düzenlenmiştir", Japonya Büyükelçiliği, 14 Aralık 2025, https://www.tr.emb-japan.go.jp/itpr_ja/11_000001_01239.html, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[48] "Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Oğuz Baykara'ya Japonya'dan 'Yükselen Güneş Nişanı'", Boğaziçi Üniversitesi Haberler, 24 Kasım 2025, https://haberler.bogazici.edu.tr/tr/news/akademik/1/bogazici-universitesi-ogretim-uyesi-prof-dr-o/378, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[49] "Ticaret Bakanı Bolat'ın Tokyo'daki Görüşme Trafiğinde Yeni İşbirlikleri Ele Alındı", T.C. Ticaret Bakanlığı, 24 Nisan 2025, https://ticaret.gov.tr/haberler/ticaret-bakani-bolatin-tokyodaki-gorusme-trafiginde-yeni-isbirlikleri-ele-alindi, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[50] "Japonya'ya Türk Turist Akını", *Hürriyet*, 12 Aralık 2025.

[51] "All Nippon Airways Haftada 3 Kez İstanbul-Tokyo Arasında Direkt Uçuş Gerçekleştirecek", Anadolu Ajansı, 13 Şubat 2025.

leri turist seviyesindeki artışın temel nedenleri olmuştur.[52] JNTO önümüzdeki dönemde Türkiye ile turizm alanındaki iş birliklerini daha da güçlendirmeyi hedeflediğini duyurmuştur.[53]

ASEAN

ASEAN halihazırda sahip olduğu 2,9 trilyon doları aşan gayrisafi yurt içi hasılasıyla (GSYH) ve 647 milyon nüfusuyla oldukça geniş bir pazarı temsil etmekte; bu bakımdan Türkiye'nin Yeniden Asya Girişimi ve Uzak Pazar stratejilerinde oldukça önemli bir yer edinmektedir. Bu bakımdan karşılıklı ilişkiler yıl içerisinde hem ikili hem de çoklu temaslarla diplomatik, ekonomi, ticaret ve yatırım alanlarında bir önceki yıla kıyasla daha kurumsal ve kapsamlı şekilde ilerleme kaydetmiştir.

Bu yıl taraflar arasında gerçekleştirilen yoğun diplomasi faaliyetlerinin gündem maddeleri arasında Türkiye'nin ASEAN ile ilişkilerini bir üst seviyeye çıkarması, yapıcı diyalog ve koordinasyon kurabilmesi için gerekli olan Tam Diyalog Ortağı statüsü elde etme hedefi yer almıştır. ASEAN'ın kurucu anlaşması gereğince bölge dışı ülkelerin bu birliğe tam üye olmaları mümkün değildir. Bu nedenle ASEAN 1996'da yaptığı düzenlemeyle bölge dışı ülkelerle ilişkilerini en ileri statü olan Diyalog Ortaklığı kapsamında yürütmektedir.[54] Türkiye, ASEAN ile kurumsal ilişkilerini geliştirme kararı aldığı 1999'dan itibaren birliğin diyalog veya sektörel diyalog ortağı olmaya yönelik önemli adımlar atmıştır. Bu çerçevede Türkiye ilk olarak ASEAN ile kurumsal ilişkilerini geliştirmek için Dostluk ve İş Birliği Antlaşması'nı (TAC) 19-23 Temmuz 2010 arasında Vietnam'da yapılan 43. ASEAN Dışişleri Bakanları Toplantısı sırasında imzalamıştır.[55] Bunu takiben Türkiye 2017'de ASEAN Sektörel Diyalog Ortağı statüsünü kazanmıştır. Bu statü kapsamında Ankara ASEAN'ın düzenli olarak organize ettiği top-

[52] "JNTO, 2025 Yılının İlk Yarısında Japonya'ya Gelen Türk Turist Sayısında Rekor Bir Artış Olduğunu Açıkladı", *Turizm Proje,* 13 Ağustos 2025, https://www.turizmprojedergisi.com/haber-detay/jnto-2025-yilinin-ilk-yarisinda-japonya-ya-gelen-turk-turist-sayisinda-rekor-bir-artis-oldugunu-acikladi/5325, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[53] "Türk Turistlerden Japonya'ya Rekor İlgi", Turizm Yatırım Haber, 13 Ağustos 2025, https://turizmyatirimhaber.com/turk-turistlerden-japonyaya-rekor-ilgi, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[54] "Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN)", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/guneydogu-asya-ulkeleri-birligi.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[55] "Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN)".

lantılara katılma hakkı elde etmiştir.[56] Bu kapsamda ASEAN zirvesine[57] ilk kez dönem başkanı Brunei'nin özel konuğu olarak 2013'te davet edilen Ankara[58] 2024'te ise statüsünü bir üst seviyeye taşıyacak olan Tam Diyalog Ortağı olma başvurusunda bulunmuştur. Bu kapsamda önemli bir hamle 24 Temmuz'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, ASEAN dönem başkanı sıfatıyla görev yapan Malezya Başbakanı Enver İbrahim ile gerçekleştirdiği telefon görüşmesinde 26-28 Ekim arasında Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da düzenlenecek olan 47. ASEAN Zirvesi'nde Türkiye'nin bu talebinin gündeme alınmasını istemiştir. "Kapsayıcılık ve Sürdürülebilirlik" temasıyla yapılan söz konusu zirvede[59] Türkiye'nin talebine değinilmiş ve birlik ülkeleri talebe sıcak baktıklarını belirtmiştir. Bu konuda henüz resmi bir sonuç alınmamış olmakla birlikte söz konusu başvuru halihazırda tüm üye ülkelerce ilkesel olarak kabul edilmiş ve ASEAN ülkeleri Türkiye'nin söz konusu talebinin gerçekleşmesi için destek arayışında olduklarını iletmiştir.[60] Benzer şekilde Ankara başvurunun olumlu sonuçlanması için gerekli olan tüm çalışmaların kararlılıkla sürdürüleceğini belirtmiştir.[61] Yeniden Asya Girişimi ile doğrudan uyumlu olan Tam Diyalog Ortaklığı hedefinin gerçekleşmesi durumunda Türkiye-ASEAN ilişkileri siyaset, ekonomi ve kültür başta olmak üzere pek çok alanda daha fazla genişleyecektir. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan Türkiye'nin başvurusunun onaylanmasıyla birlikte Türkiye ve ASEAN arasında daha

[56] "Bakan Fidan: Türkiye'nin Hedefi ASEAN'ın Diyalog Ortağı Olmaktır", Anadolu Ajansı, 26 Temmuz 2024.

[57] Myanmar ASEAN'ın dönem başkanlığını yürüttüğü 8-10 Ağustos 2014 arasında Nepido'da düzenlenen 47. ASEAN Dışişleri Bakanları Toplantısı'na Ankara'yı davet etmiştir. Bunun yanı sıra dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Ağustos 2015'te gerçekleştirilen 48. ASEAN Bölgesel Forumu'nda Türkiye'yi temsil etmiştir. Bkz. Rıdvan Karluk, "ASEAN'a Sektörel Diyalog Ortağı Olmak Avrupa Birliği Üyeliğine Alternatif Olamaz", ANKA Enstitüsü, https://ankaenstitusu.com/aseana-sektorel-diyalog-ortagi-olmak-avrupa-birligi-uyeligine-alternatif-olamaz, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[58] Karluk, "ASEAN'a Sektörel Diyalog Ortağı Olmak Avrupa Birliği Üyeliğine Alternatif Olamaz".

[59] "'Tüm Gözler ASEAN Zirvesinde! 30'dan Fazla Lider Katıldı!", Haber 7, 26 Ekim 2025.

[60] "'Türkiye, ASEAN da Diyalog Ortağı Oluyor: Cumhurbaşkanı Erdoğan Talebini Malezya Başbakanı İbrahim'e İletti", Stratejik Düşünce Enstitüsü 25 Temmuz 2025, https://www.sde.org.tr/haber/turkiye-asean-da-diyalog-ortagi-oluyor-cumhurbaskani-erdogan-talebini-malezya-basbakani-ibrahim-e-iletti-haberi-59473, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[61] "'Türkiye'den Güneydoğu Asya hamlesi! İlişkiler Güçleniyor", Haberler.com, 28 Kasım 2025, https://www.haberler.com/dunya/turkiye-den-guneydogu-asya-hamlesi-iliskiler-19303386-haberi, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

kapsayıcı ve yapılandırılmış bir diyalog ve iş birliği mekanizması kurulacağını ifade etmiştir.[62]

Türkiye ile ASEAN ülkeleri arasında gerçekleştirilen çok sayıdaki toplantı ve temaslar diplomatik ilişkilerin yıl içerisinde ilerlemesine ayrıca katkı sunmuştur. Bu kapsamda öne çıkan gelişmelerden biri 24 Kasım'da Türkiye ve ASEAN arasında Endonezya'nın başkenti Cakarta'daki ASEAN Genel Merkezi'nde düzenlenen 7. ASEAN-Türkiye Ortak Sektörel İş Birliği Komitesi (AT-JSCC) Toplantısı olmuştur. Toplantıda taraflar Sektörel Diyalog Ortaklığı'nı güçlendirme taahhütlerini yinelerken[63] ASEAN-Türkiye Pratik İş Birliği Alanları (PCA) 2024-2028 belgesinin uygulanmasında kaydedilen ilerlemeyi de gözden geçirmiştir. Türkiye-ASEAN arasındaki iş birliğinin yol haritası niteliğinde olan belge kapsamında taraflar ticaret, yatırım, turizm, tarım, eğitim, gençlik ve insan kaynaklarının geliştirilmesi gibi alanlardaki mevcut ortak çalışmaları sürdürmeyi kararlaştırmıştır.[64] Gıda güvenliği, trans-ulusal suçlarla mücadele,[65] mayın temizleme, kamu güvenliği, insan kaynakları eğitim programları gibi pratik projeler, siber güvenlik, dijital entegrasyon, yeşil ekonomi, halk sağlığı, tedarik zinciri dayanıklılığı, akıllı tarım, afet yönetimi ve kadınların güçlendirilmesi gibi yeni iş birliği alanlarının geliştirilmesi olanakları da ele alınmıştır.[66]

ASEAN ayrıca Türkiye'yi "ASEAN 2045 Ortak Geleceğimiz" vizyonunu desteklemeye ve ASEAN'ın Hint-Pasifik'e Bakışı (AOIP) çerçevesinde belirlenen dört temel iş birliği alanında pratik iş birliklerini artırmaya davet etmiştir. Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da düzenlenen 46. ASEAN Zirvesi'nde kabul edilen ve bu bakımdan "Kuala Lumpur Bildirisi" olarak da anılan "ASEAN 2045 Ortak Geleceğimiz" metni ASEAN'ın bölgesel bütünleşme ve küresel liderlik yolculuğunun daha da güçlenmesi için siyaset, ekonomi, güven-

[62] "Bakan Fidan: Türkiye'nin Hedefi ASEAN'ın Diyalog Ortağı Olmaktır", Anadolu Ajansı, 26 Temmuz 2024.

[63] "ASEAN, Türkiye Renew Commitment to Advancing Sectoral Dialogue and Practical Cooperation", ASEAN Main Portal, 24 Kasım 2025, https://asean.org/asean-turkiye-renew-commitment-to-advancing-sectoral-dialogue-and-practical-cooperation, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[64] "Türkiye'den Güneydoğu Asya Hamlesi! İlişkiler Güçleniyor", Haberler.com, 28 Kasım 2025, https://www.haberler.com/dunya/turkiye-den-guneydogu-asya-hamlesi-iliskiler-19303386-haberi, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[65] "ASEAN-Türkiye Sectoral Dialogue Partnership", ASEAN Main Portal, (Haziran 2025), https://asean.org/wp-content/uploads/2025/06/Overview-ASEAN-Tu%CC%88rkiye-Sectoral-Dialogue-Partnership_ao-June-2025.pdf, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[66] "ASEAN, Türkiye Renew Commitment to Advancing Sectoral Dialogue and Practical Cooperation".

lik, sosyal, kültürel ve kurumsal alanlarda planların yapılmasını ve gerçekleştirilmesini öngörmektedir.[67] Dışişleri Bakanı Fidan toplantıda yaptığı konuşmada ASEAN'ın 2045 vizyonunu birliği dirençli, kapsayıcı ve sürdürülebilir yapıya kavuşturacağını ve bu bakımdan Türkiye'nin vizyona tam destek verdiğini belirmiştir.[68] Dışişleri Bakanı Fidan ayrıca Türkiye'nin Yeniden Asya Girişimi vizyonu ile ASEAN 2045 Vizyonu arasında oldukça yakın bir uyum olduğunu ve bu uyumun tarafları birbirini tamamlayan iki aktör haline getirdiğini de kaydetmiştir.[69] Toplantıda Türkiye'den ayrıca ASEAN'ın yeni kabul ettiği "ASEAN Bağlantısallık Stratejik Planı" ve "ASEAN Entegrasyon Girişimi (IAI) Çalışma Planı V (2026–2030)"[70] belgeleri için de destek talep edilmiştir. Türkiye, ASEAN ve birlik üyesi ülkelerle mevcut ortaklıklarını daha da derinleştirme yönündeki taahhüdünü yinelemiştir.[71]

Dışişleri Bakanı Fidan 10-11 Temmuz arasında Malezya'nın dönem başkanlığında Kuala Lumpur'da düzenlenen 58. ASEAN Dışişleri Bakanları Toplantısı çerçevesindeki "Türkiye-ASEAN Sektörel Diyalog Ortaklığı (SDO) 7. Üçlü Toplantısı"na da katılmıştır.[72] Toplantıda ikili ilişkilerin derinleştirilmesine yönelik Türkiye'nin niyetini yineleyen Dışişleri Bakanı Fidan, toplantının Türkiye-ASEAN iş birliğinin gelecekteki hedeflerine ulaşılması açısından önemli bir platform olduğunu da vurgulamıştır.[73] Yıl boyunca bu kapsamda

[67] "ASEAN'in 2045 Vizyonu: Kuala Lumpur Bildirisi Ne Vadediyor?", *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, 27 Mayıs 2025, https://www.sde.org.tr/haber/asean-in-2045-vizyonu-kuala-lumpur-bildirisi-ne-vadediyor-haberi-58391, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[68] Muhammet Tarhan ve Mehmet Şah Yılmaz, "Dışişleri Bakanı Hakan Fidan: Türkiye ve ASEAN Stratejik Olarak Önemli Aktörler", Anadolu Ajansı, 11 Temmuz 2025.

[69] "Türkiye'nin Doğuya Açılan Kapısı: ASEAN Neden Önemli?", Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz, 19 Temmuz 2025, https://www.sde.org.tr/analizler/turkiye-nin-doguya-acilan-kapisi-asean-neden-onemli-analizi-59337, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[70] "Initiative for ASEAN Integration (IAI) Work Plan V (2026-2030)", ASEAN Main Portal, https://asean.org/book/initiative-for-asean-integration-iai-work-plan-v-2026-2030-the-asean-secretariat-2025, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[71] "ASEAN, Türkiye Renew Commitment to Advancing Sectoral Dialogue and Practical Cooperation".

[72] "Bakan Fidan, Türkiye-ASEAN Sektörel Diyalog Ortaklığı Üçlü Toplantısına Katılacak", TRT Haber, 9 Temmuz 2025.

[73] "Sayın Bakanımızın Türkiye-ASEAN Sektörel Diyalog Ortaklığı Yedinci Üçlü Toplantısı'na Katılımı", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 12 Temmuz 2025, https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-turkiye-asean-sektorel-diyalog-ortakligi-yedinci-uclu-toplantisi-na-katilimi--10-11-temmuz-2025--kuala-lumpur.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

çok sayıda toplantı düzenlenmiş ve böylelikle taraflar arasındaki diplomatik diyaloğun kurumsal hale getirilmesine katkı sunulmuştur.

TÜİK'in güncel verilerinden[74] derlenen bilgilere göre Türkiye-ASEAN toplam ticaret hacmi 2025'te yaklaşık 14 milyar dolar seviyesinin üzerinde seyretmiştir. Tablo 1 incelendiğinde Türkiye'nin ASEAN ülkeleriyle gerçekleştirdiği toplam ticaretin büyük ölçüde Malezya, Vietnam, Endonezya ve Tayland'a yoğunlaştığı görülmektedir. Malezya yüzde 34,47 ile Türkiye'nin ASEAN ile gerçekleştirdiği toplam ticarette ilk sırada yer alırken bu ülkeyi sırasıyla Vietnam (yüzde 21,39), Endonezya (yüzde 16,42) ve Tayland (yüzde 14,53) izlemiştir. Böylece bu dört ülke Türkiye'nin ASEAN ile toplam ticaretinde yaklaşık yüzde 87'lik bir pay elde etmiştir. Diğer ASEAN ülkeleri arasında Singapur yüzde 6,19'lik oranla orta düzeyde bir paya sahipken Filipinler yüzde 2,77 ve Kamboçya yüzde 2,45'lik bir paya sahiptir. Myanmar, Laos ve Brunei'nin ise toplam ticaret hacmi içindeki paylarının sırasıyla yüzde 1,68, yüzde 0,09 ve yüzde 0,02 gibi oldukça düşük oranlarla olması Türkiye-ASEAN ekonomik ilişkilerinin henüz dengeli ve yaygın bir yapıya ulaşamadığını göstermektedir.

TABLO 1. TÜRKİYE-ASEAN ÜLKELERİ İHRACAT VE İTHALAT RAKAMLARI (2025, BİN DOLAR)

ÜLKE	TOPLAM İHRACAT	TOPLAM İTHALAT	TOPLAM TİCARET	PAY (YÜZDE)
Myanmar	2.691	238.570	241.261	1,68
Tayland	271.914	1.820.615	2.092.529	14,53
Laos	5.225	7.035	12.260	0,09
Vietnam	411.917	2.668.834	3.080.751	21,39
Kamboçya	25.528	327.566	353.094	2,45
Endonezya	443.331	1.921.062	2.364.393	16,42
Malezya	558.553	4.404.264	4.962.817	34,47
Brunei Darusselam	2.876	5	2.881	0,02
Singapur	579.533	311.489	891.022	6,19
Filipinler	153.686	245.281	398.967	2,77
Toplam	**2.455.254**	**11.944.721**	**14.399.975**	**100**

Kaynak: TÜİK'in Dış Ticaret İstatistikleri (Kasım 2025) verilerinden derlenmiştir.

[74] "Dış Ticaret İstatistikleri", TÜİK, (Kasım 2025), https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=-Dis-Ticaret-Istatistikleri-Kasim-2025-53908, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

TÜİK verilerine göre Türkiye ile Malezya arasındaki toplam ticaret hacmi 2025'in ilk 10 ayında bir önceki yıla göre yüzde 11,6 artışla 4,62 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.[75] Cumhurbaşkanı Erdoğan Kuala Lumpur ziyaretinde yaptığı konuşmada iki ülke ticaret hacmi hedefinin 10 milyar dolar olduğunu açıklamıştır.[76]

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verilerine göre Türkiye'nin Endonezya'ya ihracatı ise Ocak-Ağustos döneminde geçen yılın aynı dönemine kıyasla yüzde 56,5 artışla 317,4 milyon dolara yükselmiştir.[77]

Kısacası mevcut veriler Türkiye'nin ASEAN ülkeleriyle toplam ticaret hacminin son 15 yılda 9,2 milyar dolar düzeyinde arttığını göstermektedir.[78] Bu durum Uzak Ülkeler Stratejisi bağlamında ASEAN'ın Türkiye açısından yapısal bir ticaret ortağı haline geldiğine işaret etmektedir. Türkiye resmi raporları[79] ASEAN'ın büyük nüfusu, ekonomik gücü ve bölgesel bağlantıları ile Türkiye'nin dış ticaret hedefleri ve küresel entegrasyon stratejisi için önemli bir pazar ve fırsat oluşturduğunun altını çizmektedir. Ancak mevcut veriler aynı zamanda Türkiye'nin ASEAN ile ticari ilişkilerini çeşitlendirme ve özellikle düşük paya sahip ülkelerle ekonomik iş birliklerini artırma ihtiyacına da işaret etmektedir.

2025'te Türkiye-ASEAN iş birlikleri saha çalışmalarına dönük projeleri de kapsamıştır. Bu alana önemli katkılarda bulunan TİKA, ASEAN ülkelerinde yürüttüğü kalkınma ve eğitim projelerini tanıtan bir fotoğraf sergisini 25 Kasım'da Endonezya'nın başkenti Cakarta'daki ASEAN Sekretaryasında düzenlenen Türkiye-ASEAN 7. Sektörel İş Birliği Ortak Komite Toplantısı marjında açmıştır.[80] Bunun yanı sıra Türkiye ve Endonezya arasında 12 Şu-

[75] "Türkiye-Malaysia Economic and Trade Relations", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_s-commercial-and-economic-relations-with-malaysia.en.mfa, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026); Mahmut Çil, "Türkiye ve Malezya'nın İmzaladığı Anlaşmalar İhracat Rakamlarına Yansıdı", Anadolu Ajansı, 11 Aralık 2025.

[76] "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Ticaret Hacmi Hedefimiz 10 Milyar Dolar", Akdeniz Manşet, 7 Ocak 2026, https://www.akdenizmanset.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-ticaret-hacmi-hedefimiz-10-milyar-dolar, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[77] Ali Canberk Özbuğutu, "Türkiye-Endonezya İlişkilerindeki Olumlu Seyir Ticarete Güç Kattı", Anadolu Ajansı,1 Ekim 2025.

[78] "Türkiye ASEAN'la Vites Yükseltti: 15 Yılda 9,2 Milyar Dolar Artış", *Star*, 9 Temmuz 2025.

[79] "Ekonomik Görünüm: Aralık 2025", T.C. Ticaret Bakanlığı, 9 Ocak 2026, https://ticaret.gov.tr/data/5e18288613b8761dccd355ce/Ekonomik%20Görünüm%202025%20Aralık.pdf, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[80] "TİKA'nın Türkiye-ASEAN İşbirliğine Katkıları Endonezya'da Açılan Fotoğraf Sergisiyle Tanıtıldı", TİKA, 25 Kasım 2025, https://tika.gov.tr/tikanin-turkiye-asean-isbirligine-katkilari-endonezyada-acilan-fotograf-sergisiyle-tanitildi, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

bat'ta "Sağlık ve Tıp Bilimleri Alanlarında İş Birliği Anlaşması" Dışişleri Bakanı Fidan ile Endonezyalı mevkidaşı Sugiono arasında imzalanmıştır.[81] Ayrıca Türkiye ile ASEAN ülkeleri arasında yıl boyunca çok sayıda kültür, sanat[82] ve eğitim faaliyetleri düzenlenmiştir.

GÜNEY KORE

Türkiye-Güney Kore ilişkileri yıl boyunca diplomasi, ekonomi, savunma, enerji ve diğer iş birliği alanlarında derinleşerek sürdürülmüştür.

Diplomatik alanda temaslar oldukça yoğun geçmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan Haziran'da Güney Kore devlet başkanlığı görevine başlayan Lee Jae Myung'u mesajla tebrik etmiştir.[83] Ardından Başkan Lee 24 Kasım'da Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirerek Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüşmüştür.[84] Lee, Türkiye'yi "kan bağıyla bağlı kardeş ülke" olarak tanımlamış ve Güney Kore açısından Türkiye'nin stratejik bir partner olduğunu vurgulamıştır. Görüşmelerde ikili ilişkilerin mevcut durumu ve geleceğinin yanı sıra Ortadoğu ve Ukrayna gibi gündemler de görüşülmüştür. Ankara söz konusu ziyaretin özellikle savunma, enerji ve bölgesel barış konularında geniş kapsamlı ortak vizyon ortaya koyarak ikili ilişkilerde yeni bir sayfa açacak nitelikte olduğunu belirtmiştir. Her iki lider özellikle savunma sanayii iş birliğini geliştirme konusunda yoğun bir görüş alışverişi gerçekleştirmiştir.[85]

Ekonomik ve ticari ilişkiler de 2025'te belirgin bir gelişme göstermiştir. TÜİK[86] verilerine göre Türkiye ile Güney Kore arasındaki toplam ticaret hacmi yıl sonunda toplamda 10,25 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. Bu hacmin 9,22 milyar dolarlık kısmını ithalat ve 1,03 milyar dolarlık kısmını ise ihracat

[81] Zafer Fatih Beyaz, "Türkiye ile Endonezya Arasında 13 Anlaşma İmzalandı", Anadolu Ajansı, 12 Şubat 2025.

[82] "Türkiye Debuts at ASEAN Film Festival under Belt and Road Spotlight", Türkiye Today, 18 Ağustos 2025.

[83] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Güney Kore Devlet Başkanı Myung'dan Önemli Açıklamalar: Kan Kardeşi Olduk", *Yeni Şafak*, 24 Kasım 2025.

[84] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Güney Kore Devlet Başkanı Lee'yi Kabul Etti", T.C. İletişim Başkanlığı, 24 Kasım 2025, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-guney-kore-devlet-baskani-leeyi-kabul-etti, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[85] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Güney Kore Devlet Başkanı Myung'dan Önemli Açıklamalar: Kan Kardeşi Olduk".

[86] "Dış Ticaret İstatistikleri: Kasım 2025".

oluşturmuştur. Bu verilerle Güney Kore, Türkiye'nin bu yıl Çin'den sonra Doğu Asya'da en fazla ticaret yaptığı ikinci ülke olmuştur. Ticaretin yanı sıra girişim sermayesi, *start-up* ekosistemi ve teknoloji alanlarında iş birlikleri genişletilmiştir.[87] Ülkemizde 422 Güney Koreli firma faaliyet gösterirken bu şirketler arasında özellikle Hyundai, Samsung ve POSCO üretim, otomotiv ve elektronik gibi sektörlerde yaptıkları yatırımlarla Türkiye'deki kilit yatırımcılar arasında yerlerini almıştır.[88] Cumhurbaşkanı Erdoğan 24 Kasım'da Lee ile gerçekleştirdiği görüşme kapsamında Hyundai'nin Kocaeli'de elektrikli araç üreteceğini açıklarken ayrıca Türkiye'ye yatırım yapacak olan Güney Koreli şirketlere her türlü desteğin sağlanacağını da belirtmiştir. Bu ziyaret sırasında Türkiye Nükleer Enerji A.Ş (TÜNAŞ) ve Güney Kore Elektrik Enerjisi Şirketi (KEPCO) arasında "Nükleer Enerji İş Birliğine İlişkin Mutabakat Zaptı" da imzalanmıştır. Böylelikle iki ülkenin hem nükleer enerji konusunda karşılıklı bilgi, teknik veri ve deneyim paylaşımı yapması kararlaştırılmış hem de Güney Koreli enerji firmalarının Türkiye'nin Sinop'ta süren nükleer enerji projesine aktif katılımı için altyapı oluşturulmuştur.[89] Bu durum enerji sektöründe uzun vadeli ortaklık ve teknoloji transferi imkanının güçlenmesine olanak sağlamıştır.

Savunma sanayii, teknoloji paylaşımı ve eğitim alanları da ikili ilişkilerin öncelikli iş birliği başlıkları arasında yer almıştır. Yıl boyunca gerçekleştirilen diplomatik temaslarda ortak üretim projeleri ve modern savunma sanayii iş birlikleri öne çıkarılmıştır. Daha da önemlisi ilişkilerin her yıl olduğu gibi bu yıl da Kore Savaşı'na dayanan güçlü tarihsel bağlar çerçevesinde şekillenmesi, diplomasi ve halklar arası ilişkileri destekleyen önemli bir unsur olmayı sürdürmüştür. Bu bağlamda 10 Ekim'de İstanbul Conrad otelde Kore Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosu Lee Woo-sung'un girişimiyle düzenlenen Güney Kore Ulusal Günü resepsiyonu gibi kültürel etkinlikler[90] karşılıklı toplumsal etkileşimi pekiştirmiştir. Turizm alanında da ilişkiler canlılığını korumuştur.

[87] "Türkiye-Güney Kore Ekonomik İş Birliğinde Yeni Ufuklar Açtı", T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım ve Finans Ofisi, 23 Eylül 2025, https://www.invest.gov.tr/tr/news/news-from-turkey/sayfalar/turkiye-south-korea-open-new-horizons-economic-cooperation.aspx, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[88] "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Yatırım Yapacak Koreli Şirketlere Her Türlü Desteği Vereceğiz", Independent Türkçe, 24 Kasım 2025.

[89] "Güney Kore ile Nükleerde İş Birliği", T.C. Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, 24 Kasım 2025, https://enerji.gov.tr/haber-detay?id=31644, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

[90] "İstanbul'da Kore Ulusal Gün Resepsiyonu Verildi", *Yeni Şafak,* 10 Ekim 2025.

2024'te Türkiye'yi ziyaret eden Güney Koreli turist sayısı 206 bin 931 iken Ekim 2025 itibarıyla bu sayı 194 bin 686 olarak kaydedilmiştir.[91]

SONUÇ

2025, Türkiye'nin Doğu Asya ile ilişkilerinde ekonomiden eğitim, kültür, sanat ve ticarete dek çok boyutlu açılımlar gerçekleştirdiği ve daha da mühimi tüm bu açılımların somut çıktılar verdiği bir yılı temsil etmiştir. İlişkilerin bu denli ilerleme kaydetmesinde Yeniden Asya Girişimi ve Uzak Ülkeler Stratejisi önemli etkilerde bulunmuştur. Söz konusu girişim ve strateji kapsamında Türkiye'nin bölgeyle ilişkileri daha kurumsal ve sürdürülebilir bir yapıya dönüşmüştür.

Bununla birlikte yıl boyunca ticaret hacminde artış kaydedilmiş ancak ithalat ağının ağırlıklı bir paya sahip olması dış ticarette denge ihtiyacını bir kez daha ortaya koymuştur. Bu durum önümüzdeki dönemde ekonomik ilişkilerin dengelenmesi ve stratejik ortaklıkların derinleştirilmesi adına somut adımların atılması gerekliliğine işaret etmektedir. Buna karşılık savunma sanayiinde özellikle Çin ve Japonya ile kaydedilen gelişmeler, ASEAN'a gerçekleştirilen Ortak Diyalog Statüsü başvurusu, enerji, teknoloji, yatırım ve eğitim gibi birçok alanda geliştirilen yeni iş birlikleri, ilişkilerin ticaretle kısıtlı kalmadığını göstermektedir. Özellikle Japonya ve Güney Kore ile yürütülen stratejik ortak projeler, ASEAN ile daha fazla kurumsallaşma yönünde atılan somut adımlar ve Çin ile gerçekleştirilen çoklu iş birlikleri Türkiye'nin bölgeye yönelik uzun vadeli yaklaşımını yansıtmaktadır. Bu bakımdan 2025, Türkiye'nin Doğu Asya'da daha görünür, kalıcı, etkili ve çok yönlü bir aktör olma hedefi doğrultusunda önemli adımlar attığı bir yıl olmuştur.

KRONOLOJİ

5-9 Şubat	Ankara'da 20. Japon Film Festivali gerçekleştirildi.
12 Şubat	Japon hava yolu şirketi All Nippon Airways İstanbul Havalimanı ile Tokyo Haneda Havalimanı arasında direkt uçuşlarını başlattı.
13 Haziran	Türkiye ve Çin merkez bankaları arasındaki Türk lirası-Çin yuanı takasını kapsayan swap anlaşmasını yenileyen anlaşma imzalandı.
10-11 Temmuz	Dışişleri Bakanı Fidan Malezya'da düzenlenen Türkiye-ASEAN Sektörel Diyalog Ortaklığı 7. Üçlü Toplantısı'na katıldı.

[91] "Kore Cumhuriyeti'nin Ekonomisi", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/guney-kore_ekonomisi.tr.mfa, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2026).

24 Temmuz	Cumhurbaşkanı Erdoğan, ASEAN dönem başkanı sıfatıyla görev yapan Malezya Başbakanı İbrahim ile gerçekleştirdiği telefon görüşmesinde 26-28 Ekim arasında Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da düzenlenen 47. ASEAN Zirvesi'nde Türkiye'nin Tam Diyalog Ortağı olma talebinin gündeme alınmasını istedi.
17-22 Ağustos	Japonya Savunma Bakanı Nakatani Türkiye'ye resmi ziyaret gerçekleştirdi.
31 Ağustos	Cumhurbaşkanı Erdoğan Çin'in Tiencin kentinde düzenlenen Şanghay İşbirliği Teşkilatı 25. Devlet Başkanları Konseyi Zirvesi'ne katıldı.
15 Ekim	Tarım ve Orman Bakanı Yumaklı ile Çin Gümrükler Genel İdaresi (GACC) Bakanı Meijun arasında gerçekleştirilen görüşme sırasında Türkiye'den Çin'e su ürünleri ve badem ihracatını öngören üç protokol imzalandı.
26-28 Ekim	Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da 47. ASEAN Zirvesi düzenlendi.
24 Kasım	Güney Kore Devlet Başkanı Myung Türkiye'ye ziyaret gerçekleştirdi.
4 Aralık	Çin hükümeti açıkladığı 15. Beş Yıllık Planı'nda Türk iş dünyasına önemli bir yer ayırdı ve Çin pazarına daha fazla Türk tarım ürününün girmesi gerektiğinin altını çizdi.

TÜRKİYE'NİN AFRİKA POLİTİKASI 2025

TUNÇ DEMİRTAŞ

Dr., Mersin Üniversitesi; SETA

GİRİŞ

Türkiye'nin Afrika politikası 2000-2010 döneminin ortasından itibaren açılım mantığını aşarak farklı sektörlerde kurumsal mekanizmalarla beslenen çok boyutlu bir dış politika alanına dönüşmüştür. Kıta ile ilişkiler, diplomatik temas yoğunluğuyla birlikte ticaret ve yatırımın sağladığı süreklilik, ulaştırma ağlarıyla pekişen bağlantısallık, savunma sanayii iş birliklerinin oluşturduğu stratejik bağlar ve çok taraflı platformlarda oluşan düzenli diyalog zeminleriyle daha yapısal bir karakter kazanmıştır.

2025 yılı Türkiye-Afrika ilişkilerinde son dönemde gözlenen eğilimlerle uyumlu biçimde, niceliksel genişlemenin ötesine geçen kurumsallaşmış ve stratejik bir ortaklığa doğru niteliksel derinleşme işaretleri üretmiştir. Türkiye ekonomik angajman, siyasi diplomasi, güvenlik iş birliği, ulaştırma bağlantısallığı ve çok taraflı koordinasyonu aynı çerçeve içinde birleştirerek kıtada daha bütüncül bir ilişki mimarisi oluşturma eğilimini güçlendirmiştir.

Afrika Yılı'nın ilan edildiği ve Türkiye-Afrika ilişkilerinde dönüşümün başladığı 2005'ten bu yana geçen yirmi yıllık süreçte Ankara'nın Afrika ile ilişkileri tek bir bölgeye veya araca dayalı bir yaklaşım yerine kıtanın alt bölgesel gerçekliklerini dikkate alan çok katmanlı bir mimari üzerinden şekillenmiştir. Kuzey Afrika'da Doğu Akdeniz dosyası, enerji jeopolitiği, güvenlik ve göç başlıklarıyla iç içe geçmiş olup Mısır ile ilişkilerin stratejik ortaklık düzeyine taşınması, bu alt bölgedeki diplomasinin yönünü belirleyen kritik bir eşik oluşturmuştur. Sahra Altı Afrika'da ise Afrika Birliği ile kurumsal koordinasyonun güçlenmesi, ulaştırma bağlantısallığı ve seçili ülkelerde yatırım/altyapı projeleriyle örülen ekonomik bağlar, Türkiye'nin kıtasal görünürlüğünü artırmıştır.

Ekonomik boyut, Türkiye-Afrika ilişkilerinin en görünür ve ölçülebilir alanı olmaya devam etmektedir. Ticaret hacmindeki artış, rakam büyümesinin yanında Türkiye'nin Afrika pazarlarına düzenli erişim kapasitesi ve sektör çeşitlenmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda ulaştırma ve havacılık sektörleri ilişkilerin sürdürülebilirliğini kolaylaştıran temel unsurlar arasında öne çıkmıştır. Türk Hava Yolları'nın (THY) kıta içi uçuş ağının genişliği; iş insanları, yatırımcılar, kamu heyetleri ve teknik ekipler açısından temas maliyetini düşürerek ekonomik diplomasinin hızını artırmıştır.

2025'te dikkat çeken bir diğer husus, Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle ilişkilerini ikili temaslarla birlikte çok taraflı platformlar üzerinden kurumsal diyalogla desteklemesidir. Antalya Diplomasi Forumu (ADF) ve Uluslararası Savunma Sanayii Fuarı (International Defence Industry Fair, IDEF) gibi platformların Afrikalı aktörleri görünür biçimde çekmesi, Türkiye'nin kıtaya dönük bir diplomasi sahnesi inşa ettiğini göstermektedir. Bu durum sembolik diplomasiyle sınırlı olmayan, çok başlıklı ve düzenli istişareye dayanan bir temas alanı üretmektedir.

Güvenlik ve savunma ilişkilerinde ise Türkiye'nin savunma sanayii ürünlerinin görünürlüğünün artması, askeri iş birliği anlaşmaları ve kapasite geliştirme başlıkları öne çıkmıştır. Bu alan özellikle Afrika Boynuzu ve Sahel'de güvenlik tehditleri ve devlet kapasitesi sorunlarıyla bağlantılı olarak Türkiye'nin güvenlik ortağı rolünü güçlendiren bir etki meydana getirmektedir.

Bu kapsamda çalışma, önce kıtaya dair genel eğilimleri tartışmakta; ardından Kuzey Afrika özelinde siyasi-diplomatik, ekonomik-ticari ve savunma-güvenlik boyutlarında 2025'in öne çıkan gelişmelerini sistematik biçimde analiz etmektedir.

SAHRA ALTI AFRİKA

Sahra Altı Afrika'da Sahel coğrafyası, Doğu Afrika ve özellikle Afrika Boynuzu Türkiye'nin 2025 Afrika politikasında üç nedenle ayrı bir ağırlık kazanmıştır: (i) Etiyopya-Somali teknik müzakereleri bağlamında kurumsallaşmış diplomatik diyalog ve ara buluculuk kapasitesi, (ii) THY'nin kıta içi uçuş ağı ve yatırımları kapsamında ulaştırma bağlantısallığı ve ekonomik ağların derinleşmesi ve (iii) güvenlik-kapasite inşası-insani yardım ekseninin bu coğrafyada eş zamanlı yürütülmesi. Bu alt bölgelere dönük angajman, Türkiye'nin Afrika politikasında tek kanallı bir yaklaşım yerine diplomasi, ekonomi, savunma ve insani kapasitenin birlikte çalıştığı çok katmanlı bir modelin olgunlaştığını göstermektedir.

EKONOMİK İLİŞKİLER

2025'te Türkiye'nin Afrika Kıtası ile ekonomik etkileşimi ivmelenirken Sahra Altı Afrika bu ivmenin somutlaştığı alanlardan biri olmuştur. Genel çerçeve, kıta genelinde ticaret hacminin yıl içinde hızla yükseldiğini ve Türkiye'nin ihracat kalemlerinde kimya ürünleri, tarım-gıda türevleri, çelik, tekstil ve otomotiv gibi sektörlerin öne çıktığını göstermektedir. Bu tablo, Türkiye'nin Afrika pazarlarında ağırlıklı olarak sanayi ve işlenmiş ürünler üzerinden konumlandığını, karşılıklı ticaretin ise sadece hacim değil sektörel bileşim açısından da kurumsallaştığını düşündürmektedir.

TABLO 1. AFRİKA ÜLKELERİNE İTHALAT VE İHRACAT (2025, BİN DOLAR)

	İHRACAT	İTHALAT
Kuzey Afrika	15.273.505	7.480.916
Sahra Altı Afrika	7.678.452	3.812.258
Afrika Ülkeleri	22.951.957	11.293.173

Kaynak: "Dış Ticaret İstatistikleri, Aralık 2025", TÜİK, 30 Ocak 2026, https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/53911, (Erişim tarihi: 5 Şubat 2026).

Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaret 2025'in ilk yarısında yaklaşık 35 milyar dolara ulaşarak ekonomik ivmenin hızlandığını açık biçimde ortaya koymuştur. Sürekli genişleyen bu hacmin yılın sonunda yaklaşık 40 milyar dolara çıkacağı öngörülmektedir.[1] Türkiye'nin kıtaya ihracatında kimyasal

[1] "Istanbul Hosts Türkiye-Africa Business and Economic Forum 2025", TRT Afrika, 16 Ekim2025.

ürünler 1,3 milyar dolarla ilk sırada yer alırken bunu 1,2 milyar dolarla tahıllar, hububat, yağlı tohumlar ve türevleri; 942,4 milyon dolarla çelik; 675,5 milyon dolarla tekstil ve ham maddeleri; 619 milyon dolarla otomotiv ürünleri izlemiştir.

Afrika'da 39 ülkede 56 destinasyona uçan THY, kıtadaki en geniş uçuş ağına sahiptir. THY, Afrika ağını Bingazi, Misrata, Mombasa ve Port Sudan'a açtığı yeni hatlarla genişletmiştir. Ayrıca 14 noktaya kargo uçuşu da gerçekleştirmektedir. Temmuz 2025 itibarıyla Afrika Kıtası ile İstanbul arasındaki günlük yolcu trafiği 12 bine ulaşmıştır.[2]

Ekim 2025'te İstanbul'da düzenlenen Türkiye-Afrika İş ve Ekonomi Forumu'nun (TABEF) 5. edisyonu "Türkiye-Afrika İlişkilerinin Karşılıklı Kazanç için Değerlendirilmesi" temasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu buluşma kıtanın dört bir yanından 4 binden fazla iş insanı, yatırımcı, politika yapıcı ve girişimciyi bir araya getirmiştir. Kenya Yatırım Bakanlığı üst düzey yetkililerinden biri, bu forumda Kenya'nın Türk tekstil ve hazır giyim üreticilerini ülkede tesis kurmaya teşvik ettiğini açıklamıştır.

DEİK/Türkiye-Afrika İş Konseylerinin kıta genelinde 48 iş konseyi ve 31 ticaret müşavirliği ofisi bulunmaktadır. Türkiye'nin Türkiye-Expo Bürosu ve DEİK, İstanbul ve Addis Ababa'da yatırım forumları düzenleyerek altyapı projelerini ve Etiyopya'daki reformları öne çıkarmıştır. Özellikle Temmuz 2025'te Addis Ababa, 8. Dünya İş Birliği Endüstrileri (WCI) Forumu'na ev sahipliği yapmış ve burada Etiyopyalı yetkililer Türkiye'nin ülkedeki kayda değer yatırımlarını övmüştür. Etiyopya'daki Türk yatırımları yaklaşık 2,5 milyar dolar düzeyinde olup tekstil, tarıma dayalı sanayi ve dijital altyapı gibi sektörleri kapsamaktadır. 260'tan fazla Türk şirketi tarafından yürütülen bu yatırımlar on binlerce kişiye istihdam sağlamaktadır. 2025 ortalarında Türkiye ve Etiyopya, 2018 tarihli Ticaret ve Ekonomik Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girmesini kutlamıştır. İlgili anlaşma Ağustos 2025'te yürürlüğe girerek tarifelerde indirimleri kolaylaştırmış ve ticareti artırmıştır.

Somali'de ise Türkiye'nin bu ülkenin toplam ithalatının yaklaşık yüzde 70'ini karşılar hale gelmesi iki ülke arasındaki ekonomik iş birliğinin derinliğini yansıtmaktadır. Bu ivme üzerine inşa edilen ilişkiler çerçevesinde iki ülke Nisan 2025'te petrol ve doğal gaz kaynaklarının ortak geliştirilmesini kolay-

[2] James Pearson, "Turkish Airlines' Global Passenger Network Reaches 285 Destinations in 2025 with These New Cities", Simple Flying, 20 Eylül 2025.

laştırmayı amaçlayan, tarihi nitelikte bir hidrokarbon arama ve üretim anlaşması imzalamıştır. Anlaşma, Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar ile Somali Petrol ve Maden Kaynakları Bakanı Dahir Shire Muhammed tarafından imzalanmıştır. Daha önce Aralık'ta Somali Başbakanı Hamza Abdi Barre, 2024'te Oruç Reis araştırma gemisi tarafından üç tahsisli bölgede yürütülen 3B sismik çalışmaların sonuçlarını takiben Somali'de açık deniz hidrokarbon sondajının 2026'da başlayacağını açıklamıştı.

Buna ek olarak Somali ile Türkiye'nin OYAK Grubu arasında, Türkiye'nin Somali'deki 2 milyar dolarlık denizcilik yatırım planıyla bağlantılı stratejik bir balıkçılık anlaşması da imzalandı.[3] Törene Somali Balıkçılık ve Mavi Ekonomi Bakanı Ahmed Hassan Aden, Somali Limanlar ve Deniz Ulaştırma Bakanı Abdulkadir Muhammed Nur, Türkiye Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler ve OYAK Yönetim Kurulu Başkanı Zekai Aksakallı katıldı.[4] Bu ortaklığın temel amacı ise sürdürülebilir balıkçılığı geliştirmek, yasa dışı ve düzensiz balıkçılık faaliyetleriyle mücadele etmek ve balıkçılık altyapısını güçlendirerek Somali'nin mavi ekonomisine katkı sunmaktır.

Etiyopya'da Türk yatırımlarının yüksek bir düzeyde seyrettiği ve çok sayıda şirketin farklı sektörlerde faaliyet gösterdiği dikkat çekmektedir. Yatırımların tekstil, tarım-işleme ve dijital altyapı gibi alanlara yayılması, Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'da ticaret yapan ülke olmakla birlikte üretim ve istihdam üzerinden yerelleşen bir ekonomik profil geliştirdiğini göstermektedir. Ayrıca 2018 tarihli Ticaret ve Ekonomik Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi ve tarifelerde kolaylaştırıcı bir çerçeve sağlaması, 2025'in ekonomik gündeminde ilişkilerin kurallı ve kurumsal zeminde ilerlemesine katkı sunan bir unsur olarak not edilmelidir.

Sahra Altı Afrika ticaret verilerine ilişkin verilen tablo, ihracatın ithalatın üzerinde seyrettiğini ve yıl içinde düzenli bir eğilim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu tür bir denge, Türkiye'nin Sahra Altı Afrika pazarlarında ağırlıklı olarak ihracatçı bir profil sergilediğini, buna karşılık ithalatın daha sınırlı bir düzeyde kaldığını göstermektedir. Bu durum ekonomik ilişkinin sürdürülebilirliği açısından iki şekilde değerlendirilebilir; bir yandan

[3] "Türkiye-Somalia to Cooperate in Major Investment to Unlock Somalia's Fisheries Potential", TRT Afrika, 28 Ağustos 2025.

[4] "Turkey-Somalia Join Forces in the Blue Economy: Strategic Partnership with OYAK Signed", Horn Pulse, 16 Aralık 2025.

Türkiye'nin ürün çeşitliliği ve sanayi kapasitesi sayesinde pazarda güçlü bir konum edindiğine işaret ederken diğer yandan ilişkilerin daha dengeli bir yapıya kavuşması için özellikle Etiyopya gibi üretim merkezleri üzerinden geliştirilebilecek ithalat ve ortak üretim kanallarının önem kazanabileceğini göstermektedir.

2025'te Türkiye-Sahra Altı Afrika ilişkilerinde ekonomik angajman, ilişkilerin hem omurgası hem de sürdürülebilirliğini sağlayan temel taşıyıcı unsurlardan biri olarak öne çıkmıştır. Bu yıl, artan ticaret hacimleri ve genişleyen ulaştırma kapasitesi, Türkiye'nin kıtayla kurduğu ekonomik etkileşimi hacim olarak hem büyütmüş hem de temasların düzenli hale gelmesini ve iş dünyası-kamu koordinasyonunun güçlenmesini kolaylaştırmıştır. Bu bağlamda havacılık ve ulaştırma, Türkiye'nin kıta genelindeki erişim kapasitesini artıran ve ekonomik diplomasinin hızını belirleyen kolaylaştırıcı altyapılar olarak öne çıkmış ve bağlantısallığa yönelik faaliyetlere katkı sağlamıştır.

DİPLOMATİK VE SİYASİ İLİŞKİLER

2025'te Sahra Altı Afrika hattında Türkiye'nin diplomatik angajmanı temas sayısındaki artıştan ziyade temasların niteliğinin dönüşümü üzerinden okunmaktadır. Bu dönüşüm Türkiye'de düzenlenen çok taraflı etkinlikler ve platform diplomasisi aracılığıyla ilişkilerde süreklilik sağlanması ve bazı dosyalarda üstlenilen kolaylaştırıcı rolle stratejik değer üretilmesi olmak üzere iki eğilimde kendini göstermektedir. Bu iki eğilim Sahra Altı Afrika'nın farklı alt kuşaklarında aynı ölçüde çalışmasa da 2025'te ortak payda, Türkiye'nin ilişkiyi geçici (*ad hoc*) düzlemden çıkarıp daha kurallı ve tekrar eden temas hatlarına yaslamasıdır.

2025 yılı Doğu Afrika siyasi ilişkiler bağlamında Ortak İzleme ve Değerlendirme Çalışma Grubu (JMEWG) gibi mekanizmalar ve düzenli forumlar üzerinden yüksek düzeyde kurumsallaşma ile dikkat çekmiştir. Türkiye-Afrika ortaklığı, *ad hoc* nitelikten ziyade giderek daha yapılandırılmış ve kurumsal bir karakter kazanmaktadır. Ortak Uygulama Raporu'nun sonuç bölümünde, Türkiye Dışişleri Bakanlığı ile Afrika Birliği arasında 2026'da Afrika'da yapılması planlanan Dördüncü Ortaklık Zirvesi'ne giden süreçte uygun takip mekanizmalarıyla desteklenmesini teminen JMEWG kurulmasına karar verilmiştir. Böylece Türkiye-Afrika Birliği ilişkilerinin kurumsal niteliği daha da

güçlenmiştir. JMEWG'nin ilk toplantısı 28 Mart'ta ve ikinci toplantısı da 7 Temmuz 2025'te Addis Ababa'da yapılmıştır.[5]

Yıl boyunca bölgeye çeşitli ziyaretler de gerçekleşmiş; bu ziyaretlerin tümü mevcut iş birliğini daha da derinleştiren ve güçlendiren stratejik bir önem taşımıştır. Dönemin Dışişleri Bakan Yardımcısı Burhanettin Duran, 10 Şubat'ta Mogadişu'yu ziyaret ederek Dışişleri Bakanı Ahmed Muallim Fiqi, Petrol ve Maden Kaynakları Bakanı Dahir Shire Muhammed ve Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud ile görüşmüştür. Görüşmeler, ikili ilişkilerin güçlendirilmesi ve Etiyopya ile Somali arasındaki gerilimin azaltılmasını hedefleyen Ankara süreci kapsamındaki teknik müzakerelere hazırlık üzerinde yoğunlaşmıştır. Duran, daha önce 6 Şubat'ta Etiyopya'nın Addis Ababa kentinde de görüşmeler gerçekleştirmiştir.[6]

11 Aralık 2024'te kabul edilen Ankara Deklarasyonu kapsamında Somali ile Etiyopya arasındaki teknik müzakerelerin ilk turu, 18 Şubat 2025'te Ankara'da düzenlenmiştir. Görüşmelere Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın ev sahipliğinde Etiyopyalı mevkidaşı Gedion Timothewos ve Somali Dışişleri Bakan Yardımcısı Ali Muhammed Omar başkanlığındaki heyetler katılmıştır. İlk tur görüşmelerin sonunda üç ülke ortak bir açıklama kabul etmiş ve Türkiye'nin kolaylaştırıcılığında ikinci tur teknik müzakerelerin Mart'ta yapılması konusunda mutabık kalmıştır.[7]

Türkiye yıl boyunca Somali ile aktif ikili diyaloğunu sürdürmüştür. Nisan'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, ADF kapsamında Somalili mevkidaşı Hasan Şeyh Mahmud'u ağırlamış; taraflar siyaset, ticaret, eğitim ve enerji alanlarını kapsayan stratejik ortaklık bağlarını yeniden teyit etmiştir.

Nisan 2025'te Cumhurbaşkanı Erdoğan, ADF çerçevesinde Sudan Egemenlik Konseyi Başkanı General Abdülfettah Burhan ile görüşmüştür.[8] Daha öncesinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası başkanı, Uluslararası Para Fonu (IMF) toplantıları kapsamında Washington'da Güney Sudan Merkez Bankası başkanıyla görüşerek teknik iş birliğini ele almıştır. Ayrıca Sudan

[5] "Türkiye and the African Union", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 3 Aralık 2025.

[6] "Dışişleri Bakan Yardımcısı Duran, Somali'de Çeşitli Temaslarda Bulundu", Anadolu Ajansı, 11 Şubat 2025.

[7] "Türkiye Hosts First Round of Technical Talks between Ethiopia, Somalia", *Hürriyet Daily News*, 19 Şubat 2025.

[8] "Relations between Türkiye and Sudan", T.C. Dışişleri Bakanlığı, (2025).

Egemenlik Konseyi Başkanı Burhan, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın daveti üzerine 25 Aralık'ta Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Görüşmelerin ikili ilişkiler, Sudan'daki gelişmeler, insani durum ve bölgesel istikrar konularına odaklanması öngörülmüştür.

Türkiye-Kenya ilişkileri ise uzun soluklu bir ortaklığa dayanmaktadır. 2025'te her iki taraf da siyasi bağlarını yeniden teyit etmiştir. Mart'ta Türkiye Ticaret Odası heyeti, Nairobi'de düzenlenen bir liderlik forumu sırasında Kenya Cumhurbaşkanı William Ruto ile görüşmüş, bu temas ekonomik ve diplomatik angajmanı simgelemiştir. Daha sonra Kasım'da Türkiye'nin Cumhuriyet Bayramı kutlamaları vesilesiyle bir araya gelen Türkiye'nin Nairobi Büyükelçisi Subutay Yüksel ile Kenya Kabine Sekreteri Aden Duale iki ülke arasındaki derin bağları ve bölgesel istikrara ilişkin ortak vizyonlarını açıkça vurgulamıştır.

Ayrıca 29 Haziran'da İstanbul'da düzenlenen Küresel Ulaştırma Forumu, Türkiye'nin bağlantısallığı geliştirme, altyapı iş birliği ve küresel ticaret yollarına entegrasyonu artırma stratejisini bir kez daha öne çıkarmıştır. Foruma Burkina Faso, Kongo Cumhuriyeti, Cibuti, Etiyopya, Gana, Gine, Fas, Somali, Moritanya, Liberya, Namibya, Fildişi Sahili ve Mısır'dan yetkililer katılmıştır.[9] Türkiye ile aralarında Somali ve Cibuti'nin de bulunduğu 7 Afrika ülkesi arasında bir mutabakat zaptı imzalanarak bu ülkelerin Kalkınma Koridoru Projesi ve Orta Koridor ticaret güzergahıyla bağlantılandırılması hedeflenmiştir. Böylece Afrika'nın, Basra Körfezi üzerinden Kalkınma Koridoru ve Türkiye üzerinden Orta Koridor hattına entegre edilmesi amaçlanmıştır.

Batı Afrika hattında diplomasi çoğunlukla platformlar üzerinden kurumsal temas mantığıyla çalışmaktadır. Aynı aktörleri tekrar tekrar bir araya getiren forumlar, iş dünyası-kamu bileşimli heyetler ve düzenli ekonomik diplomasi trafiği bu kapsamda dikkat çekmektedir. Bu, Türkiye'nin Batı Afrika'da siyasi etkiyi ekonomik ağlar ve kurumsal temas yoğunluğu üzerinden biriktirdiğini gösterir. Bu modelin avantajı düşük maliyetle süreklilik üretmesidir. Sınırlılığı ise güvenlik ve istikrar şoklarına açık ülkelerde siyasi alanın aniden daralabilmesidir.

Sahel bölgesi ise 2025'te Batı Afrika'dan siyasi-diplomatik mantık bakımından ayrışmaktadır. Bu ayrışma güvenlik gündeminin ağırlığıyla birlikte

[9] Serhat Tutak ve Emir Yıldırım, "Türkiye to Connect Africa to Global Trade Corridors through New Pacts", Anadolu Ajansı, 30 Haziran 2025.

aynı zamanda bu üç ülkede dış ortaklarla ilişkilerin daha fazla egemenlik, rejim güvenliği ve yaptırım/izolasyon riskleri üzerinden kurgulanmasıdır. Bu nedenle Türkiye'nin Sahel diplomasisi geniş katılımlı ve ekonomik gündemli Batı Afrika diplomasisinden farklı olarak daha çok güvenlik odaklı ve devlet kapasitesi eksenli bir çerçevede yürümektedir. 2025'te Sahel'de diplomatik temasın asıl değeri, protokol düzeyindeki görünürlüğünden ziyade Türkiye'nin temaslarını sürdürebilen, esnek fakat kendi kırmızı çizgilerini koruyan güvenilir bir ortak olarak algılanıp algılanmadığıyla ölçülmektedir. Genel olarak 2025'te Sahra Altı Afrika'da diplomasi bölgeden bölgeye farklı yoğunluklarda seyretse de genel yönelim daha kurumsal, süreklilik arz eden ve işlevsel temas kanallarının oluşturulması yönündedir.

SAVUNMA VE GÜVENLİK İŞ BİRLİKLERİ

2025'te Doğu Afrika güvenlik boyutu; savunma sanayii ve askeri iş birliği anlaşmaları, güvenlik kapasitesi inşası ile ekonomik/lojistik hedeflerin aynı coğrafyada kesişmesi şeklinde iki ana eksende görünür olmuştur. Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki savunma iş birliği, Türk savunma ürünlerinin giderek daha fazla tanınırlık kazanmasıyla belirgin biçimde genişlemiştir. Nitekim İstanbul'da düzenlenen IDEF 2025 kapsamında Türkiye ile Cibuti arasında bir Askeri İş Birliği Protokolü imzalanmış; protokol, Türkiye Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler ile Cibutili mevkidaşı Hasan Ömer Muhammed tarafından imzalanmıştır.[10]

Bu tür anlaşmalar, Türkiye'nin Doğu Afrika'daki savunma diplomasisini hem kurumsal fuar/diplomasi platformları üzerinden yürüttüğünü hem de ikili düzeyde anlaşmalarla kalıcılaştırdığını göstermektedir. Aynı metinde Senegal ile savunma alanında anlaşmalar bulunduğu da ifade edilmektedir.

Doğu Afrika'da güvenlik boyutu, ekonomik ve diplomatik başlıklarla iç içe geçmiştir. Somali özelinde enerji anlaşmaları ve denizcilikle birlikte mavi ekonomi alanındaki iş birlikleri, doğası gereği egemenlik, kapasite inşası ve güvenlik yönetişimiyle bağlantılı sektörlerdir. Buna ek olarak askeri iş birliği protokolleri ve savunma diplomasisi, Türkiye'nin bölgedeki angajmanını tamamlayan bir unsur olarak görünür olmuştur. Ayrıca Afrika Boynuzu'nda

[10] Koray Tasdemir ve Gokhan Ergocun, "Türkiye, Djibouti Sign Military Cooperation Agreement", Anadolu Ajansı, 23 Temmuz 2025.

insani yardım ve kalkınma desteği güvenlik gündeminin insani kırılganlıklar boyutuna temas ederek Türkiye'nin çok araçlı dış politika kapasitesini pekiştirmiştir.

Hidrokarbon, balıkçılık altyapısı ve denizcilik yönetişimi gibi alanlar, doğası gereği güvenlik ve egemenlik kapasitesiyle bağlantılıdır. Bu nedenle 2025'te Türkiye'nin Doğu Afrika angajmanının önemli bir yönü, ekonomik sektörler ile güvenlik kapasitesi arasındaki ilişkiyi birlikte yönetme eğilimidir. Bu, Türkiye'nin ilişkilerini yalnızca ticari anlaşmalar üzerinden değil sahadaki idari ve güvenlik kapasitesiyle uyumlu bir çerçevede ele aldığını gösteren bir yıllık okumaya imkan tanımaktadır. Öte yandan Türkiye'nin Somali'de enerji alanındaki faaliyetleri kapsamında Oruç Reis'i korumaya giden Deniz Kuvvetleri Komutanlığına ait fırkateynlerle birlikte Somali'de terörle mücadele kapsamında T129 ATAK taarruz helikopterleri de bölgede destek unsuru olarak görülmüştür.[11]

Batı Afrika ve özellikle Sahel hattında ise savunma diplomasisi 2025'te daha belirgin bir ağırlık kazanmıştır. Mali'de düzenlenen BAMEX 2025 gibi savunma fuarlarında Türkiye'nin görünür olması, Sahel'de çeşitlendirilmiş ortaklık arayışlarının savunma sanayii ve güvenlik iş birliği üzerinden somut temasa dönüştüğü bir alan açmıştır. Bu tablo, Sahel'de Türkiye'nin "güvenlik ortağı" rolünü savunma sanayii kapasitesi ve uzun vadeli iş birliği çerçeveleriyle birleştirme eğilimini yansıtmaktadır. Böylece 2025 Türkiye'nin Afrika politikasında savunma diplomasisinin kimi alt bölgelerde ilişki mimarisinin merkezi bir unsuruna dönüştüğünü göstermiştir.

İNSANİ YARDIM VE KALKINMA DESTEĞİ

Sahra Altı Afrika bağlamında 2025'in önemli tamamlayıcı boyutu, insani yardım ve kalkınma kapasitesidir. Sudan'da çatışmanın ürettiği insani ihtiyaçlara dönük destek kapsamında Türkiye, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD) büyük ölçekli barınma desteği, gıda yardımları ve sahada ihtiyaç tespit faaliyetleri yürüttüğü, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ve farklı sivil toplum kuruluşlarının (STK) da çeşitli projeler gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Bu katkılar Türkiye'nin Sahra Altı Afrika'da diplomatik ya da ekonomik bir aktör olmanın ötesinde insani

[11] Kadir Yücel, "Türkiye'den Somali'ye T-129 ATAK Helikopteri Teslimatı", Defence Turk, 7 Haziran 2025.

kapasite ve kriz yönetimi araçlarını da devreye sokabilen bir ortak olarak konumlandığını göstermektedir.

Burada altı çizilmesi gereken nokta ise insani yardımın Sahra Altı Afrika'da ilişki mimarisinin ayrı bir sütunu olarak çalışmasıdır. Diplomatik temaslar, ekonomik anlaşmalar ve güvenlik iş birlikleriyle birlikte insani yardım kapasitesinin varlığı, Türkiye'nin bölgede çok araçlı bir dış politika pratiğini aynı anda işletme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir.

TİKA ile çeşitli Türk STK'lar Sudan'da Sudanlı makamlarla yakın çalışarak kalkınma ve insani yardım projeleri yürütmeye devam etmektedir. İnsani ihtiyaçların artmasıyla birlikte Türkiye, AFAD aracılığıyla desteğini artırmış; İçişleri Bakanlığı çatışma nedeniyle yerinden edilenlere yardımcı olmak üzere Uluslararası Göç Örgütü'ne (International Organization for Migration, IOM) 30 bin aile çadırı teslim etmiştir.[12] Bu bağış, IOM'un Sudan için aldığı en büyük ayni barınma desteği olarak kaydedilmiştir. Buna ek olarak Türkiye yerinden edilmiş 1.500 aileye gıda yardımı da sağlamıştır.

KUZEY AFRİKA

DİPLOMATİK VE SİYASİ İLİŞKİLER

2025'te Türkiye'nin Kuzey Afrika ülkeleriyle diplomatik angajmanı, çok taraflı platformlar ve ikili temasların eş zamanlı olarak yoğunlaştırılması üzerinden şekillenmiştir. Çok taraflı platformlar çerçevesinde Kuzey Afrika ülkeleri Türkiye tarafından organize edilen ADF, IDEF, Türkiye-Afrika İş ve Ekonomi Forumu ve benzeri diplomasi sahnelerine üst düzey katılım sağlamıştır. Türkiye ise Fas özelinde Marakeş'te düzenlenen 19. Dünya Su Kongresi'ne güçlü bir teknik ve resmi heyetle katılarak 2027'de kongrenin Türkiye'de düzenlenmesi için ev sahipliğini devralma sürecini başlatmıştır. Bu tür çok taraflı platformlarda yürütülen temaslar Türkiye'nin bölgesel su diplomasisi ve Fas ile doğrudan ilişkilerinin somut bir göstergesi olarak okunabilir.[13] Ayrıca aynı dönemde ikili ilişkiler kapsamında düzenlenen diplomatik forumlarda –örneğin Kasım 2025'te İstanbul'da gerçekleştirilen Türkiye-Fas İş ve Yatırım Forumu'nda– yük-

[12] "Republic of Türkiye Donates 30,000 Tents to Help IOM Support Displaced Families in Sudan", IOM, 9 Aralık 2025, https://www.iom.int/news/republic-turkiye-donates-30000-tents-help-iom-support-displaced-families-sudan, (Erişim tarihi: 5 Şubat 2026).

[13] Enes Yıldırım, "Türkiye, Dünya Su Kongresi'nin Ev Sahipliğini Devralmaya Hazırlanıyor", Anadolu Ajansı, 2 Aralık 2025.

sek düzeyli temsilcilerin katılımıyla bakanlıklar ve üst düzey heyetler arasındaki planlı ziyaretlerin yanı sıra liderler düzeyindeki yakın iş birliği de vurgulanmıştır. Bu gelişmeler iki ülkenin hem bölgesel iş birliğini hem de teknik-diplomatik gündemleri eş zamanlı olarak ilerlettiğini göstermektedir.[14]

Tunus özelinde ise Tunus'un Ankara Büyükelçisi Ahmed Ben Sghaier'in açıklamalarına göre 2025 yılı iki ülke ilişkilerinde üst düzey temasların güçlendiği ve taraflar arasındaki kültürel iş birliklerinin arttığı bir yıl olarak öne çıkmıştır. Öte yandan 2026'da iki ülke diplomatik ilişkilerinin 70. yıl dönümünün kutlanacak olması ise bu yakınlaşmanın sembolik bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir.

2025'te Türkiye-Cezayir ilişkileri üst düzey ziyaretler ve diplomatik altyapının güçlendirilmesiyle belirgin bir hareketlilik göstermiştir. Bu çerçevede Dışişleri Bakanı Fidan'ın Nisan'daki ziyareti sırasında Oran Başkonsolosluğunun resmi açılışının yapılması[15] ve dönemin Dışişleri Bakan Yardımcısı Duran'ın Temmuz'da Cezayir'de gerçekleştirdiği görüşmeler gibi somut adımlar, iki ülke arasındaki iş birliğinin yanı sıra bölgesel gelişmeler ve diplomatik gündemin de değerlendirilmesini kolaylaştırmıştır.[16] Aynı zamanda Türkiye'nin dış politika gündeminin merkezinde yer alan Doğu Akdeniz'in jeostratejik ağırlığı son yıllarda giderek artarken Ankara'nın Libya'ya yönelik yeni açılımı da "Mavi Vatan" vizyonunun güncel bir yansıması olarak öne çıkmaktadır.[17] Eylül'de Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Muhammed Menfi'nin New York'taki görüşmesinde Türkiye'nin Libya'da kalıcı istikrar, güvenlik ve ülkenin birliğinin korunmasına desteğini sürdüreceği vurgulanmıştır. Doğu Akdeniz'de her iki ülkenin hak ve menfaatlerinin korunması konusunda iş birliğinin artırılacağı taahhüt edilmiştir.[18] Ayrıca Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Libya Milli Birlik Hükümeti başbakanı arasında

[14] "Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Türkiye-Fas İş ve Yatırım Forumu'nda Konuştu", T.C. Ticaret Bakanlığı, 28 Kasım 2025.

[15] "Sayın Bakanımızın Cezayir'i Ziyareti, 19 Nisan 2025, Cezayir", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 19 Nisan 2025.

[16] "Dışişleri Bakan Yardımcısı Duran, İki Ülke Arasındaki Siyasi İlişkileri ve Bölgesel Gelişmeleri Görüşmek Üzere Cezayir'i Ziyaret Etti", Stratejik Düşünce Enstitüsü, 4 Temmuz 2024.

[17] Nazlı Mumay, "Türkiye'nin Afrika Boynuzu ve Akdeniz'deki Stratejik Hamlesi", Türkiye Araştırmaları Vakfı, 17 Kasım 2025.

[18] "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Libya Başkanlık Konseyi Başkanı el-Menfi Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 23 Eylül 2025.

Kasım'da gerçekleşen telefon görüşmesi, enerji ve bölgesel güvenlik başlıklarının ikili gündemde öncelikli konular olmayı sürdürdüğünü teyit etmiştir.[19]

Bu yıl iki ülke arasında gerçekleşen diğer bir kritik temas ise Temmuz'da Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanı İbrahim Kalın'ın Halife Hafter ile Bingazi'de gerçekleştirdiği sürpriz görüşmedir. Bu görüşme Türkiye'nin Libya'daki tüm aktörlerle iletişim kanallarını açık tutma ve ülkenin doğu-batı eksenindeki yönetimleriyle dengeli bir dış politika izleme yönündeki niyetinin göstergesi olarak yorumlanmaktadır.[20]

Son olarak 2025'te Türkiye-Mısır siyasi ve diplomatik ilişkileri değerlendirildiğinde karşılıklı üst düzey ziyaretler ve oluşturulan ortak mekanizmalar öne çıkmaktadır. Bu bağlamda iki ülke dışişleri bakanlarının eş başkanlık ettikleri Ortak Planlama Grubu (OPG) ve Yüksek Düzeyli Stratejik İş birliği Konseyi (YDSK) süreçlerinin işletilmesi, ikili koordinasyon ve bölgesel konularda ortak tutumların teyidi açısından öncelikli bir çerçeve oluşturmaktadır.[21] Bu anlamda yayımlanan ortak bildiri Filistin meselesine güçlü destek veren, iki devletli çözüme vurgu yapan ve başta Libya, Sudan ve Suriye olmak üzere bölgesel krizlerde iş birliği taahhüdünü içeren çarpıcı bir örnektir.[22]

EKONOMİK İLİŞKİLER

Fas özelinde ekonomik ve ticari ilişkiler bağlamında son veriler olan 2024 itibarıyla iki ülke arasındaki dış ticaret hacmi yaklaşık 5 milyar dolara ulaşmış ve karşılıklı ihracat katlanarak artmıştır. Özel sektör iş birlikleri somut yatırımlarla desteklenirken Fas'ta yaklaşık 200 Türk yatırımcı toplamda 1 milyar dolara yakın ekonomik katkı sağlamış ve Türk müteahhitlerinin Afrika'da yürüttüğü projeler kapsamında Fas'ta 113 proje ile yaklaşık 4,2 milyar dolarlık inşaat işinin gerçekleştirildiği kaydedilmiştir. Bu veriler, ekonomik bağların hem ticaret hacmi hem de doğrudan yatırımlar yoluyla derinleştiğine işaret

[19] Mikail Bıyıklı, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Libya Milli Birlik Hükümeti Başbakanı Dibeybe ile Telefonda Görüştü", Anadolu Ajansı, 7 Kasım 2025.

[20] Ferhat Polat, "Türkiye'nin Libya Politikası: MİT Başkanı Kalın'ın Hafter ile Görüşmesi Ne Anlama Geliyor?", Anadolu Ajansı, 1 Temmuz 2025.

[21] "Türkiye ile Mısır arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi 1. Toplantısı Ortak Bildirisi", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 4 Eylül 2024.

[22] Gökhan Çeliker ve Mehmet Şah Yılmaz, "Türkiye ve Mısır Dışişleri Bakanları Ortak Bildirisi Açıklandı", Anadolu Ajansı, 13 Kasım 2025.

etmektedir.[23] Nitekim iki ülke arasındaki ilişkiler 2025'te çok taraflı diplomasi sahnelerinde artan karşılıklı görünürlük ve yoğunlaşan ikili temaslar sayesinde stratejik düzeyde kurumsallaşan bir ortaklık niteliği kazanmaktadır.

Türkiye-Tunus arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler açısından, Tunus'un stratejik coğrafi konumunun yanı sıra sunduğu vergi ve mali teşvikler, özellikle enerji, altyapı, turizm ve tarım sektörlerinde yeni iş birliği fırsatlarını öne çıkarmaktadır. Halihazırda Tunus'ta Türk girişimcilerin yaklaşık 250 milyon dolarlık yatırımı ve faaliyet gösteren 46 Türk şirketi 2 binden fazla kişiye istihdam sağlamaktadır. Tunus tarafı ise Türkiye'nin ülkedeki yabancı yatırımcı sıralamasında ilk 10'a yükselmesini hedeflemektedir.[24]

Buradan yola çıkarak iki ülke arasındaki siyasi yakınlaşmanın 2025'te artan üst düzey diplomatik temaslar ve yaklaşan 70. yıl dönümünün sağladığı sembolik ivmeyle kurumsal iş birliği alanlarını daha da derinleştirecek bir yönde ilerlediği söylenebilir. Ekonomik açıdan ise Tunus'un sunduğu stratejik avantajlar ve mevcut Türk yatırımlarının sağladığı istihdam, Türkiye'nin ülkedeki yatırımcılar arasındaki konumunu daha üst sıralara taşıma potansiyelinin güçlendiğine işaret etmektedir.

2025'te Türkiye-Cezayir ekonomik ilişkilerinde uçuş ve ulaşım altyapısına yönelik somut iş birlikleri öne çıkmıştır. Bu alanda THY ile Cezayir Hava Yolları arasında yıl içinde varılan iş birliği mutabakatı, bağlantı ve lojistik kanallarının güçlendirilmesine işaret etmektedir.[25] Ayrıca Kasım'da İstanbul'da düzenlenen Türkiye-Cezayir İş ve Yatırım Forumu'na 175 Cezayirli iş insanının katılmasının Cezayir'in, Türkiye'nin Afrika'daki Mısır'dan sonra ikinci büyük dış ticaret ortağı konumunu pekiştirdiği görülürken ülkede faaliyet gösteren 1.500 Türk firmasının toplam 6 milyar dolarlık yatırım hacmi bu ekonomik ilişkiyi somut biçimde güçlendirmektedir.[26] Bunun yanında iki ülke arasındaki ticaret hacmi 6,5 milyar doları aşmış ve haftalık uçuş sayısı 35'ten 80'e yükselmiştir. Sonuç olarak 2025'te iki ülke arasındaki ilişkilerde üst düzey temasların artması ve dip-

[23] "Bakan Bolat: Fas'ta 200 Yatırımcımız 1 Milyar Dolar Civarında Ekonomik Katkı Sunuyor", DEİK, 28 Kasım 2025.

[24] Gökhan Yıldız, "Türk Müteahhitler, Tunus'un Yenilenmesinde Büyük Rol Oynayabilir", Anadolu Ajansı, 28 Kasım 2025.

[25] Gökhan Yıldız, "THY ile Cezayir Hava Yolları Arasında İşbirliği Anlaşması", Anadolu Ajansı, 10 Ekim 2025.

[26] "Bakan Bolat, Türkiye-Cezayir İş ve Yatırım Forumu'nda Konuştu", T.C. Ticaret Bakanlığı, 24 Kasım 2025.

lomatik altyapının genişlemesi sayesinde hem ikili koordinasyonu hem de bölgesel istişare kapasitesini güçlendiren kurumsal bir ivme yakalanmıştır.

2025'te Türkiye ile Libya arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilere bakıldığında yılın ilk 8 ayında oldukça canlı bir seyir izlenmiş ve ticaret hacmi 3 milyar dolara ulaşmıştır. Bu gelişme yıl sonu için belirlenen 4 milyar dolarlık hedefe doğru güçlü bir ilerleme olduğunu göstermektedir.[27] Ayrıca Ekim'de İstanbul'da gerçekleştirilen Türkiye-Afrika 5. Ekonomi ve İş Forumu kapsamında Ticaret Bakanı Ömer Bolat ile Libya'nın ulaştırma ve ekonomi bakanları arasında yapılan görüşmede hidrokarbon, yenilenebilir enerji, madencilik, gümrük, bankacılık ve sağlık gibi sektörlerde iş birliği potansiyeli öne çıkmıştır.[28] Aynı zamanda ticaret hacminin 3 milyar dolara ulaşması ve farklı sektörlerde iş birliğinin genişlemesiyle birlikte bu siyasi açılımın ekonomik alanda da somut karşılık bulduğu gözlemlenmiştir.

TABLO 2. TÜRKİYE-KUZEY AFRİKA TİCARET HACMİ (2025)

AYLAR	İTHALAT	İHRACAT
Ocak	637.658	1.174.814
Şubat	534.024	1.194.215
Mart	628.374	1.240.442
Nisan	673.574	1.153.159
Mayıs	741.058	1.372.527
Haziran	530.213	1.060.496
Temmuz	627.494	1.390.651
Ağustos	509.462	1.234.020
Eylül	649.770	1.264.712
Ekim	690.995	1.389.592
Toplam	**6.222.621**	**12.474.627**

Kaynak: "Dış Ticaret İstatistikleri, Ocak 2025", TÜİK, 27 Şubat 2025, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Ocak-2025-53900, (Erişim tarihi: 5 Şubat 2026).

Son olarak Türkiye ile Mısır arasındaki ekonomik ve endüstriyel iş birliğinde somut ilerleme kaydedilmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacminin

[27] "Türkiye-Libya Ekonomik İlişkilerinde Yeni Dönem", LASİAD, 18 Eylül 2025.

[28] "Türkiye ile Libya arasında Yeni Dönem", T.C. Ticaret Bakanlığı, 17 Kasım 2025.

8,8 milyar dolar düzeyine ulaşmasıyla Mısır, Türkiye'nin Afrika'da ilk sıradaki ekonomik ortağı olmuştur. Bunun yanında iki ülke liderleri ticaret hacminin 15 milyar dolarlık hedefe ulaştırılmasına yönelik siyasi irade ortaya koymuştur. Tablo 2, Türkiye-Kuzey Afrika ticaret hacmini özetlemektedir.

Tablo 2'deki 2025 verileri Türkiye'nin Kuzey Afrika ile ticaretinde ihracatın yılın tüm aylarında ithalatın belirgin biçimde üzerinde seyrettiğini ve toplamda 2 katına ulaştığını göstererek yapısal bir dış ticaret fazlasına işaret etmektedir. Aynı zamanda bu tablo doğrultusunda aylık verilerde ihracatın görece istikrarlı ve yüksek seyri, Türkiye'nin Kuzey Afrika pazarlarında sanayi, altyapı ve tüketim malları üzerinden kalıcı bir ekonomik nüfuz alanı oluşturduğuna ve bölgeyi stratejik bir dış ticaret ve etki alanı olarak konumlandırdığına işaret etmektedir.

SAVUNMA VE GÜVENLİK İŞ BİRLİKLERİ

Türkiye-Kuzey Afrika ilişkilerinde 2025'te güvenlik ve savunma alanında da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu bağlamda Türkiye ve Mısır, savunma sanayii alanında KAAN beşinci nesil savaş uçağı projesi, İHA/SİHA teknolojileri ve HAVELSAN-AOI eksenindeki stratejik iş birlikleri aracılığıyla ortak üretim ve teknoloji transferine dönük adımlar atmıştır.[29] Bu dönemde altı çizilmesi gereken önemli bir gelişme ise 2025'te İstanbul'da Türkiye-İtalya-Libya arasında gerçekleştirilen üçlü zirvedir. Bu zirvede Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları ve enerji meselelerine dair eski dengelerin yeniden gözden geçirilmesi; Libya üzerinden Sahra Altı Afrika'ya uzanan lojistik ve enerji-iktisat hatlarının güçlendirilmesi; göç, insan kaçakçılığı ve bölgesel güvenlik konularında ortak çözüm mekanizmaları oluşturulmasının yanı sıra altyapı, enerji, enerji entegrasyonu, liman-altyapı, elektrik ve petrol-gaz gibi alanlarda ortak projelere dayalı ekonomik entegrasyon hedeflenmiştir.[30]

Sonuç olarak 2025'te Türkiye-Kuzey Afrika ilişkilerinde diplomasiden ticarete ve savunma iş birliğine kadar uzanan geniş bir yelpazede son derece kritik gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda Türkiye'nin Kuzey Afrika politikasında savunma sanayii ve enerji-jeopolitik eksenli çok katmanlı

[29] İsmail Numan Telci, "Türkiye-Mısır İlişkilerinde Stratejik İş Birliği Alanı Olarak Savunma Sanayii", *Kriter*, Cilt: 10, Sayı: 104, (Eylül 2025).

[30] Tunç Demirtaş, "Türkiye-İtalya-Libya Zirvesi: Jeostratejik Denklemde İş Birliği", *Kriter*, Cilt: 10, Sayı: 104, (Eylül 2025).

bir angajman modeline yöneldiği, Mısır ile ileri teknolojiye dayalı ortak üretim ve teknoloji transferi arayışları ile askeri-teknolojik yakınlaşmanın kurumsallaştırıldığı görülmektedir. Bunun yanında Türkiye-İtalya-Libya üçlü zirvesi, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları ve enerji jeopolitiğinin yeniden tanımlanmasına, Libya merkezli Afrika'ya açılan lojistik ve enerji koridorları üzerinden güvenlik, göç yönetimi ve altyapı-enerji yatırımlarını bütünleştiren bölgesel bir ekonomik-stratejik entegrasyon vizyonunun inşa edilmesine işaret etmektedir.

SONUÇ

2025 yılı Türkiye'nin Afrika politikasında üç sonuç üretmiştir: kurumsallaşmış süreklilik, sektörel derinleşme ve bütüncül yaklaşım. İlk olarak Türkiye, çok taraflı platformları ve kurumsal mekanizmaları daha etkin kullanarak Afrika angajmanını düzenli temas ve izleme-değerlendirme süreçleriyle desteklemiştir. İkinci olarak ekonomi, bağlantısallık, savunma sanayii, enerji ve insani kapasite gibi alanlar, alt bölgesel koşullara göre farklı ağırlıklarla devreye sokularak ilişkiler tek boyutlu bir çerçeveden uzaklaştırılmıştır. Son olarak ise Kuzey Afrika'da Doğu Akdeniz ve enerji jeopolitiği, Doğu Afrika'da ara buluculuk, yatırım, enerji ve kapasite inşası, Sahel'de ise savunma diplomasisi öne çıksa da Türkiye tüm bu alanlarda diplomasi, ekonomi ve güvenlik araçlarını aynı politika çerçevesi içinde bütünleştirmeye yönelmiştir.

2025'te Türkiye-Afrika ilişkileri niceliksel genişlemenin ötesine geçmiş; stratejik uyum, kurumsal süreklilik ve sektörel derinlik eksenlerinde olgunlaşan bir yapıya dönüşmüştür. Bu olgunlaşma Türkiye'nin Afrika'da yalnızca temas kuran değil aynı zamanda ekonomik bağlar, ulaştırma erişimi, kurumsal platformlar, savunma diplomasisi ve gerektiğinde kolaylaştırıcılık kapasitesiyle çok katmanlı bir ortaklık mimarisi inşa etmeye çalışan bir aktör olarak konumlandığını ortaya koymaktadır.

KRONOLOJİ

4 Şubat	Türkiye ve Mısır dışişleri bakanlarının ortak açıklamasında ikili ilişkilerin kurumsal mekanizmalar üzerinden yürütülmesi ve bölgesel dosyalarda koordinasyonun güçlendirilmesi vurgulandı.
6 Şubat	Dönemin Dışişleri Bakan Yardımcısı Duran Addis Ababa'da Etiyopya Dışişleri Bakanı Gedion Timothewos ile görüştü.

10 Şubat	Dönemin Dışişleri Bakan Yardımcısı Duran Mogadişu'da Somali Dışişleri Bakanı Ahmed Moallim Fiqi, Petrol ve Maden Kaynakları Bakanı Dahir Shire Muhammed ve Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud ile görüştü.
18 Şubat	Aralık 2024 Ankara Deklarasyonu çerçevesinde Somali-Etiyopya teknik müzakerelerinin ilk turu Ankara'da Türkiye Dışişleri Bakanı Fidan'ın ev sahipliğinde yapıldı.
28 Şubat	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından "Türkiye-Afrika Medya Forumu" İstanbul'da düzenlendi.
28 Mart	Türkiye ve Afrika Birliği arasında JMEWG'nin ilk toplantısı Addis Ababa'da yapıldı.
10 Nisan	Türkiye ile Somali arasında kara sahalarında hidrokarbon arama ve üretim anlaşması imzalandı.
11-13 Nisan	4. ADF düzenlendi. Forum Afrika ülkeleri için de üst düzey temas ve görünürlük sağlayan ana diplomasi sahnelerinden biri olarak işledi.
27-29 Haziran	Küresel Ulaştırma Bağlantısallığı Forumu (GTCF) İstanbul'da düzenlendi. Afrika ülkelerinin de katıldığı forum, Türkiye'nin bağlantısallık ve koridor diplomasisi yaklaşımını görünür kıldı.
30 Haziran	GTCF sonrasında Türkiye ile bazı Afrika ülkeleri arasında Kalkınma Koridoru ve Orta Koridor'a entegrasyonu amaçlayan mutabakatlar imzalandı.
7 Temmuz	JMEWG'nin ikinci toplantısı Addis Ababa'da yapıldı.
23 Temmuz	Türkiye ile Cibuti arasında IDEF 2025 kapsamında Askeri İş Birliği Protokolü imzalandı.
16-17 Ekim	5. TABEF İstanbul'da düzenlendi.
11 Aralık	OYAK'ın duyurusuna göre OYAK ile Somali Balıkçılık Şirketi arasındaki mutabakat doğrultusunda Somali'de SOMTURK şirketinin kuruluşu gerçekleşti.
17 Aralık	Türkiye ile Somali arasında balıkçılık sektöründe iş birliği anlaşması Ankara'da OYAK merkezinde imzalandı.
25 Aralık	Sudan Egemenlik Konseyi Başkanı Burhan Türkiye'yi ziyaret etti.
30 Aralık	Cumhurbaşkanı Erdoğan, Somalili mevkidaşı Mahmud ile İstanbul'da ortak basın açıklaması yaptı.

TÜRKİYE LİDER DİPLOMASİSİ 2025

ABDÜSSAMET PULAT

Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi

GİRİŞ

Günümüzde teknolojik gelişmelerin ve küreselleşmenin etkisiyle liderlerin yüz yüze gerçekleştirdiği diplomatik faaliyetler oldukça yoğunlaşmıştır. Bu minvalde uluslararası siyasette de lider ziyaretleri ve bu ziyaretlerin mahiyeti çok daha önemli hale gelmiştir. Son yıllarda da uluslararası ilişkiler disiplini üzerine çalışan araştırmacılar arasında lider ziyaretlerine verilen önem artmaktadır. Bir ülkenin dış politikasını anlama noktasında lider ziyaretleri üzerinden yapılan çıkarımlar önemli gösterge olarak görülmektedir.[1] Bu çalışma Türkiye'nin 2025 yılı içindeki lider diplomasisini cumhurbaşkanı ve dışişleri bakanının gerçekleştirdikleri ziyaretler üzerinden incelemektedir.

Türk dış politikası 2025'te bir önceki yılda olduğu gibi lider diplomasisi açısından oldukça hareketli bir yıl geçirmiştir. Filistin ve Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'da meydana gelen gelişmelerin yanı sıra Rusya-Ukrayna sa-

[1] Ali Balcı, "Determinants of Leader Visits: A Review and Future Directions in Scholarship", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, (2024), s. 1-30.

vaşının devam etmesi ve Türkiye'nin buradaki ara bulucu pozisyonu bu hareketliliğin önde gelen nedenleri arasındadır. Bunlara ek olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yıl içinde uluslararası sistemin halihazırdaki üç büyük gücü olan ABD, Rusya ve Çin liderleriyle de görüşmesi oldukça önemlidir. Cumhurbaşkanı Erdoğan 18'i farklı ülkeye olmak üzere toplamda 21 yurt dışı ziyareti gerçekleştirmiştir. Bunlardan 11'i çeşitli örgütler ve mekanizmalar çerçevesinde yapılan çok taraflı, 9'u ise resmi ziyaretlerdir. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ise 30 farklı ülkeye 45 ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretlerin 27'si yine çok taraflı ziyaretlerden oluşurken diğerleri ise resmi ve çalışma ziyaretleri statüsünde gerçekleşmiştir.

Harita 1. Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanının 2025'te Ziyaret Ettiği Ülkeler

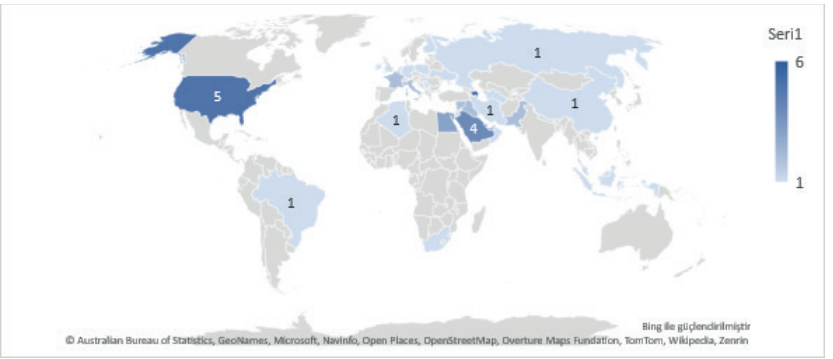

Kaynak: Cumhurbaşkanlığı ve Dışişleri Bakanlığının resmi internet sayfalarından derlenmiştir.

Ekonomik olarak büyümeye devam eden Türkiye'nin uluslararası siyasetteki önemi de gittikçe artmaya devam etmektedir. Bunun en önemli göstergelerinden biri de Türkiye'ye ziyaret gerçekleştiren ülke liderlerinin sayılarının artmasıdır. 2025'te gerek Cumhurbaşkanı Erdoğan gerekse Dışişleri Bakanı Fidan toplamda 60'tan fazla ülkeden devlet başkanı, başbakan ve dışişleri bakanını ağırlamıştır. Üst düzey liderlerin dışında alt düzeyde devlet temsilcileri ya da o ülkedeki farklı siyasi temsilciler de ağırlanan yabancı konuklar arasındadır. Bu bölümde Türk dış politikasının iki önemli karar alıcısının 2025 yılı içindeki ziyaret ve kabulleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

BÜYÜK GÜÇLERİN LİDERLERİYLE GÖRÜŞMELER

2025'te Türk dış politikası açısından en önemli görüşmeler üç büyük gücün liderleriyle yapılan görüşmeler olmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan yıl

içinde ABD Başkanı Donald Trump ile hem Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu için yaptığı ziyaret sırasında hem de sonrasında Beyaz Saray'da görüşmüştür.[2] On yılı aşkın süredir iki ülke arasında önemli krizler yaşandıktan sonra son yıllarda sorunların giderilmeye başlandığı bir dönemde gerçekleştirilen ziyaretin ana konusu ise 2017'den beri Türkiye'ye uygulanan CAATSA yaptırımları olmuştur. Türkiye'nin üretici ülkeleri arasında yer aldığı F-35 jet uçağının programından da çıkarılmasına yol açan ve ABD'nin Türkiye'ye yönelik bazı savunma sanayii ürünlerinin satışına engel olan yaptırımların kaldırılması Ankara'nın uzun zamandır en çok uğraştığı meselelerden biridir. Bir önceki başkan döneminde başlayan görüşmeler Trump döneminde hızlanmış ve yaptırımların kaldırılması hususunda iyimser bir hava oluşmuştur.[3]

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Eylül sonunda BM Genel Kurulu için gittiği New York'ta Trump ile ilk görüşmesi Gazze konulu toplantı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bundan birkaç gün sonra ise Cumhurbaşkanı Erdoğan Beyaz Saray'da Trump tarafından kabul edilmiş ve iki buçuk saat süren bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmede CAATSA yaptırımları, enerji iş birliği, Türkiye'nin ABD'den yapacağı bazı satın alımlar ve Suriye ile ilgili meseleler üzerinde durulmuştur.[4] İki lider arasındaki CAATSA yaptırımları ve Türkiye'nin F-35 programına dönüşüyle ilgili kesin bir karar çıkmamıştır. Buna karşın ABD'nin Türkiye Büyükelçisi Tom Barrack sorunun altı ay içinde çözülebileceğine yönelik açıklamalar yapmıştır.[5] CAATSA yaptırımları dışında iki ülke arasındaki ilişkilerin bir diğer gündemi ise enerji alanında yapılan anlaşmalar olmuştur. Görüşme sırasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'a eşlik eden isimlerden olan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar ile ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio iki ülke arasında nükleer enerji alanında iş birliği ve LNG ticaretini başlatan anlaşmalar imzalamıştır.[6]

[2] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD Başkanı Trump ile Görüşmesinden Önce Basın Mensuplarının Sorularını Yanıtladı", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 25 Eylül 2025.

[3] "Erdoğan-Trump Zirvesi Sona Erdi: Trump: Türkiye'ye Yönelik CAATSA Yaptırımlarını Kaldırabiliriz", *Dünya*, 25 Eylül 2025.

[4] Adam McConnel, "Cumhurbaşkanı Erdoğan ve ABD Başkanı Trump Görüşmesi: Olumlu Mesajların Devamı Gelecek mi?", Anadolu Ajansı, 28 Eylül 2025.

[5] Can Efesoy ve Gökhan Çeliker, "Barrack'a göre, ABD-Türkiye Arasında Müzakere Edilen Konular '4 ila 6 Ay İçinde' Çözülebilir", Anadolu Ajansı, 5 Aralık 2025.

[6] İzzet Sarı, "Enerjide Stratejik Yakınlaşma: Türkiye-ABD Arasında LNG ve Nükleer İşbirliği", Anadolu Ajansı, 29 Eylül 2025.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yıl içindeki bir diğer önemli görüşmesi ise Çin Halk Cumhuriyeti lideri Şi Cinping ile gerçekleşmiştir. Ağustos sonunda Çin'de düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütünün 25. Devlet Başkanları Konseyi Zirvesi'ne davetli olarak katılan Cumhurbaşkanı Erdoğan zirve öncesinde Şi Cinping ile ticaret, enerji, siyasi meseleler ve teknoloji gibi alanlardaki iş birliği imkanlarını ele alan bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede iki liderin yanı sıra çeşitli bakanlar da yer almıştır.[7] Zirvenin ardından Çin'in başkenti Pekin'de İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin yıl dönümü kutlamaları yapılmıştır. Türkiye'yi temsilen Dışişleri Bakanı Fidan'ın yer aldığı kutlamada Çin ordusu geçit töreni düzenlemiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Rusya lideri Vladimir Putin ile yaptığı görüşme yıl içinde gerçekleşen üçüncü önemli görüşme olmuştur.[8] 12 Aralık'ta Türkmenistan'da düzenlenen Uluslararası Barış ve Güvenlik Forumu'nda bir araya gelen iki liderin gündeminde Türkiye-Rusya ilişkilerinin yanı sıra Rusya-Ukrayna savaşının sona erdirilmesine yönelik çabalar yer almıştır.[9]

İSRAİL'İN SALDIRGAN POLİTİKALARINA KARŞI DİPLOMASİ TRAFİĞİ

Son üç yıldır olduğu gibi bu yıl da Türk dış politikasının en önemli gündemlerinden biri İsrail'in Gazze'de yaptığı soykırım ve bunun engellenmesine yönelik yapılan diplomatik faaliyetler olmuştur. Cumhurbaşkanı ve dışişleri bakanı düzeylerinde yapılan çağrılar, ziyaretler ve kabuller 2025'te devam etmiştir. İlk olarak Ocak sonunda Hamas Şura Meclisi Başkanı Muhammed Derviş ve heyeti Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından kabul edilmiştir.[10] En üst düzeyde yapılan bu kabul Türkiye'nin Filistin direnişine ve Gazze halkına yönelik desteğini göstermesi açısından önemlidir. Hamas heyeti yıl içinde birkaç kez daha Türkiye'ye gelmiş ve Gazze'de devam eden soykırımın sonlandırılması noktasında Ankara önemli bir rol üstlenmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bahsi geçen Eylül'deki ABD ziyaretinde Başkan Trump tarafından

[7] "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, Çin Devlet Başkanı Cinping ile Görüşmesine İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 31 Ağustos 2025.

[8] Ahmet Furkan Mercan, "Çin'deki Askeri Geçit Törenine Katılan Kim, İlk Kez Çok Taraflı Diplomatik Bir Etkinlikte Yer Aldı", Anadolu Ajansı, 3 Eylül 2025.

[9] Abdullah Sarica, Fırat Taşdemir ve Utku Şimşek, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: (Putin ile Görüşme) Barış Uzakta Değil, Onu Görüyoruz", Anadolu Ajansı, 13 Aralık 2025.

[10] Sefa Bilgitekin ve Orhan Onur Gemici, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Hamas Heyetini Kabul Etti", Anadolu Ajansı, 30 Ocak 2025.

düzenlenen Gazze konulu toplantıya Türkiye de davet edilmiştir.[11] Ekim'de ABD'nin öncülüğünde Türkiye, Katar ve Mısır'ın desteğiyle yürütülen ateşkes görüşmeleri sonuçlandırılmış ve taraflar arasında uzlaşıya varılmıştır. Varılan anlaşmanın imzalanması için Türkiye'nin de aralarında olduğu yaklaşık 30 ülkeden temsilcinin katıldığı Barış için Şarm el-Şeyh Zirvesi düzenlenmiştir. 13 Ekim'de düzenlenen zirveye Türkiye'yi temsilen Cumhurbaşkanı Erdoğan da katılmıştır.[12]

Mısır'da imzalanan ve üç aşamalı bir plan öngören anlaşmanın garantör ülkelerinden biri olan Türkiye, bu çerçevede yapılan diplomatik toplantılarda masada yer almıştır. Aralık sonunda ABD'nin Miami kentinde planın ikinci aşamasına yönelik geçişin koyulduğu toplantıya Dışişleri Bakanı Fidan iştirak etmiştir.[13] Buna ek olarak Hamas heyeti ile Türkiye ve Katar'da temaslar devam etmiştir. Sonuç olarak Türkiye soykırımın sonlandırılması ve bir ateşkesin sağlanması noktasında Mısır ve Katar ile birlikte önemli bir rol oynamıştır.

Gazze'nin yanı sıra Türkiye'nin İsrail'in bölgedeki saldırgan politikasına karşı diğer konularda da diplomatik faaliyetleri olmuştur. Bunlardan ilki Suriye'nin istikrarı konusunda bölge ülkelerinin de desteğini almak üzere Suudi Arabistan'da yapılan toplantıdır. Ocak'ta Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da düzenlenen toplantıya Bahreyn, Mısır, Fransa, Almanya, Irak, İtalya, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Umman, Katar, İspanya, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), İngiltere ve ABD dışişleri bakanları veya temsilcileri ile Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası yüksek temsilcilisi ve Birleşmiş Milletler Suriye özel temsilcisi katılmıştır.[14]

Suriye merkezli bir diğer çok taraflı toplantı ise Mart'ta Ürdün'de gerçekleştirilmiştir. Ev sahibi ülkenin yanı sıra Türkiye ve Suriye'nin dışişleri ve savunma bakanları ve istihbarat kurumlarının üst düzey yetkililerinin katıldığı toplantının hedefi ise Suriye'nin istikrarı ve terörizmle ortak mücadele olmuştur.[15] Suriye'nin istikrarına yönelik Türkiye'nin desteği büyük güçlerle

[11] "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Gazze Toplantısına Katıldı", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 24 Eylül 2025.

[12] "Cumhurbaşkanı Erdoğan 'Şarm El-Şeyh Anlaşması'nın İmza Törenine Katıldı", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 13 Ekim 2025.

[13] "Dışişleri Bakanı Hakan Fidan da Katıldı… Miami'de Gazze Zirvesi", *Hürriyet*, 20 Aralık 2025.

[14] Hilal Bardakcı, "Riyad'da Suriye Zirvesi: Yaptırımlar Kaldırılacak mı?", *Fokus+*, 13 Ocak 2025.

[15] Turgut Alp Boyraz, "Türkiye, Ürdün, Irak, Lübnan ve Suriye Arasında Düzenlenen Toplantı Amman'da Başladı", Anadolu Ajansı, 9 Mart 2025.

kurulan temaslarda da dile getirilmiştir. Suriye'nin yeni lideri Ahmed Şara'nın Kasım'daki ABD ziyaretine Dışişleri Bakanı Fidan da katılmıştır. Şara'nın ABD başkanı ile yaptığı görüşmeye de iştirak eden Dışişleri Bakanı Fidan, Trump'ın Ortadoğu ve Türkiye temsilcileriyle ayrı ayrı yapılan görüşmelerde bulunmuştur.[16] Suriye'nin istikrarı açısından ABD'nin pozisyonu çok önemli olduğundan bu görüşmeler 2026'nın başında yaşanacak gelişmeler için de oldukça kritik olmuştur.

İsrail'in 2025'te saldırdığı bir başka ülke ise Katar olmuştur. Gazze'de devam eden soykırımı durdurmak için yapılan müzakerelerin kilit ülkelerinden biri olan Katar 9 Eylül'de İsrail tarafından vurulmuştur. Hamas'ın müzakere heyetine ev sahipliği yapan Katar uzun yıllardır hem taraflar arasında müzakerelere ara buluculuk yapmış hem de Gazze'ye en çok yardımda bulunan ülkelerden biri olmuştur. Müzakerelerin devam ettiği sırada Doha'da Hamas'ın müzakere heyetinin bulunduğu bina İsrail tarafından hedef alınmıştır. Türkiye bölgede en yakın ilişkilere sahip olduğu ülkenin vurulmasını kınamış ve Katar'a desteğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra saldırıdan 4 gün sonra Katar'ın başkentinde İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Birliği olağanüstü zirveleri ortak bir şekilde yapılarak İsrail'e tepki gösterilmiştir. Dışişleri Bakanı Fidan da toplantılara katılarak Katar'a olan desteklerini yinelemiştir.[17]

IRAK İLE DERİNLEŞEN İLİŞKİLER

Türkiye-Irak ilişkileri son birkaç yıldır çeşitli düzeylerde yapılan ziyaretler ve iş birliği anlaşmaları ile oldukça gelişmiştir.[18] 2025'te de iki taraf arasındaki temaslar devam etmiştir. İlk olarak Dışişleri Bakanı Fidan Ocak sonunda Irak'a resmi ziyarette bulunmuştur. Mevkidaşının yanı sıra Irak başbakanı tarafından kabul edilen Dışişleri Bakanı Fidan, DEAŞ ve PKK terör örgütlerine karşı iş birliğini vurgulamıştır.[19] Yıl içindeki ikinci önemli ziyaret ise Mayıs'ta

[16] Büşranur Keskinkılıç, "Dışişleri Bakanı Fidan, Suriye Cumhurbaşkanı Şara ile ABD'de Bir Araya Geldi", Anadolu Ajansı, 11 Kasım 2025.

[17] Ali Altunkaya, "İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Birliği Ortak Olağanüstü Zirvesi Katar'da Başladı", Anadolu Ajansı, 15Eylül 2025.

[18] Recep Tayyip Gürler, "Irak 2023", *Ortadoğu Yıllığı 2023*, ed. Kemal İnat vd. (Ortadoğu Yayınları, Ankara: 2024), s. 39-59; Recep Tayyip Gürler, "Irak 2024", *Ortadoğu Yıllığı 2024*, ed. Kemal İnat vd., (Ortadoğu Yayınları, Ankara: 2024), s. 107-131.

[19] Bilgay Duman, "Hakan Fidan'ın Irak Ziyareti Nasıl Okunmalı?", Anadolu Ajansı, 31 Ocak 2025.

Irak Başbakanı Muhammed Şiya Sudani tarafından Ankara'ya yapılmıştır. İki ülke heyetleri arasında yapılan görüşmelerin ardından Türkiye ve Irak arasında 11 alanda iş birliğini öngören anlaşmalar imzalanmıştır.[20]

İki ülke arasında üst düzey liderlerin gerçekleştirdiği ziyaretler dışında Irak'taki çeşitli siyasi aktörler de yıl içinde Türkiye'ye gelerek görüşmeler yapmıştır. İlk olarak Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başbakanı Mesrur Barzani Ocak'ta Ankara'ya gelerek hem Dışişleri Bakanı Fidan hem de Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüşmüştür.[21] Bunun dışında Irak Türkmen Milli İrade Partisi Başkanı Mahmut Çelebi, Türkmen Cephesi Başkanı Hasan Turan, Irak Azm İttifakı lideri Müsenna Samarrai, Egemenlik İttifakı lideri Hasan Hançer, Irak Temsilciler Meclisi Başkanı Mahmud Meşhedani yıl içinde Ankara'ya gelerek Dışişleri Bakanı Fidan ile görüşmüştür.[22]

Irak'tan bir diğer dikkat çekici ziyaret ise DEAŞ ile mücadele kapsamında 2014'te kurulan milis gücü Haşdi Şabi'nin komisyon başkanı Falih Fayyad'ın Ağustos ve Ekim'de iki kez ziyareti olmuştur.[23] Irak Dışişleri Bakanı Fuat Hüseyin de Ekim'de Türkiye'yi ziyaret etmiş ve mevkidaşı Dışişleri Bakanı Fidan ile görüşme gerçekleştirmiştir. 2025'teki bu faaliyetler Türkiye'nin Irak'taki tüm taraflarla görüşebildiğini ve Ankara'nın Irak'ın istikrarına verdiği desteği göstermesi açısından önemlidir.

AVRUPALI LİDERLERİN TÜRKİYE TEVECCÜHÜ

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve ABD'nin Avrupa'ya yönelik eleştirel söylemleri kıtanın güvenliği açısından Türkiye'nin konumunu daha kritik bir hale getirmiştir. Bu durumun açık bir şekilde görüldüğü alanlardan biri de diplomasi olmuştur. Uzun yıllardır Türkiye'ye gelmeyen ülkelerin liderleri Türkiye'yi ziyaret ederken daha önce ziyaret edenler ise ikili ilişkiler ve Türkiye'nin önemi hakkında açıklamalar yapmışlardır. 2025'te Türkiye'yi Almanya'dan cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık, İngiltere, İtalya, Polonya ve İspanya'dan ise başbakanlık seviyesinde liderler ziyaret etmişlerdir. Bunlardan

[20] "Türkiye ile Irak Arasında 11 Anlaşma İmzalandı", İletişim Başkanlığı, 8 Mayıs 2025.

[21] Muhammet Tarhan, "Dışişleri Bakanı Fidan, Ankara'da IKBY Başbakanı Barzani ile Görüştü", Anadolu Ajansı, 7 Ocak 2025.

[22] "Dış Politika Kronolojisi", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?0c27c270-def3-bb78-9fc8-4c999eeebb89, (Erişim tarihi: 15 Haziran 2026).

[23] Tuğba Altun, "Bakan Fidan, Haşdi Şabi Komisyonu Başkanı Feyyad ile Bir Araya Geldi", Anadolu Ajansı, 26 Ekim 2025.

en önemlileri Ekim sonunda İngiltere Başbakanı Keir Starmer ve Almanya Başbakanı Friedrich Merz'in yaptığı resmi ziyaretler olmuştur. İkili ilişkilerin yanı sıra her iki ziyareti önemli kılan faktörlerden biri Eurofighter Typhoon savaş uçaklarının satışının onaylanmasıdır.

CAATSA yaptırımlarının ardından ortaya çıkan savaş uçağı eksiğini İngiltere, Almanya, İtalya ve İspanya ortaklığıyla üretilen Eurofighter Typhoon uçaklarıyla tamamlamak isteyen Türkiye, Almanya'nın bu konudaki engellemeleri nedeniyle sorunlar yaşamıştı.[24] 2024'ün sonlarına doğru sorunun çözümüne dair önemli adımlar atılırken 2025'te yapılan görüşmelerle satış onaylanmıştır. İngiltere Başbakanı Starmer'ın Ekim sonundaki Ankara ziyaretinde Türkiye'nin uçak alımı konusunda resmi adımlar atılmıştır. İki lider arasındaki görüşmelerin ardından taraflar arasında 44 adet uçağın Türkiye'ye satışı konusunda sözleşme imzalanmıştır. Starmer bu satışı gün içinde Ankara'dan çektiği videolarla kendi kamuoyuna duyururken Türkiye'nin bu alımıyla ülkesindeki istihdamın da bundan olumlu etkileneceğini belirtmiştir.[25]

Bu ziyaretten birkaç gün sonra ise Almanya'nın yeni başbakanı Friedrich Merz Ankara'ya resmi ziyarette bulunmuştur. Mevcut jeopolitik konjonktürün değişiminin sonuçlarının görüldüğü ziyarette uzun zamandır başta Türkiye'nin AB ile olan ilişkisi olmak üzere birçok konuda Ankara'ya sorunlar yaşatan Almanya'nın başbakanı oldukça sıcak mesajlar vermiştir. Değişen jeopolitiğin iki ülkeyi birbirine daha fazla yaklaştırdığını ifade eden Merz, Türkiye'nin Avrupa için önemine vurgu yapmıştır.[26]

Yıl içinde Türkiye'yi ziyaret eden bir başka Avrupa lideri ise İspanya Başbakanı Pedro Sanchez olmuştur. AB ülkeleri arasında İsrail'in Gazze soykırımına en sert tepki gösteren ülke olan İspanya ile Türkiye'nin ilişkileri son yıllarda savunma alanını da kapsayacak şekilde gelişme göstermiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin ürettiği yerli eğitim ve yakın hava destek uçağı HÜRJET'e talip olan ilk ülkelerden olan İspanya, bu uçaklardan 30 adet almak için Türkiye ile anlaşmaya varmıştır. Yıl sonunda İspanya hükümetinin de anlaşmayı

[24] "Eurofighter'da Engel Kalmadı! Her An Türk Hava Kuvvetleri'ne Katılabilir", *Milliyet*, 8 Temmuz 2025.

[25] "Starmer ve Erdoğan, Eurofighter Anlaşmasını İmzaladı (Swissinfo)", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 28 Ekim 2025.

[26] M. Erkut Ayvaz, "Şansölye Merz'in Ankara Ziyareti ve Türk-Alman İlişkilerinin Seyri", *Sabah Perspektif*, 8 Kasım 2025.

onaylamasıyla resmiyet kazanan bu satış Türkiye'nin savunma sanayii için de önemli bir adım olmuştur.[27]

AB'nin bir diğer önemli ülkesi İtalya ile birkaç yıldır süren yoğun diplomatik temaslar 2025'te de devam etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Nisan sonunda Roma'ya yaptığı resmi ziyaret sırasında İtalya Başbakanı Giorgia Meloni ile birlikte iki ülke arasında dördüncüsü düzenlenen hükümetler arası zirve toplantısı gerçekleştirilmiştir.[28] İki ülke ilişkilerinin geldiği noktada iş birliği yaptığı bir başka alan ise Libya olmuştur. Türkiye'nin en etkili aktörlerden biri olduğu Libya'da İtalya'nın da göç ve enerji başta olmak üzere öncelikli çıkarları bulunmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye'nin ev sahipliğinde İtalya ve Libya'nın katılımıyla İstanbul'da üçlü zirve gerçekleştirilmiştir.[29]

Dışişleri Bakanı Hakan Fidan da yıl içinde Avrupa'ya resmi ve çok taraflı olmak üzere birçok ziyaret gerçekleştirmiş, bunun yanında mevkidaşlarını Türkiye'de kabul etmiştir. Dışişleri Bakanı Fidan'ın yıl içinde Fransa, Almanya, İtalya, İrlanda, Finlandiya ve Portekiz'e resmi veya çalışma ziyaretleri olmuştur. Bunun yanında başta NATO ve AB çerçevesinde olmak üzere altı tane çok taraflı toplantıya katılmak üzere Avrupa ülkelerine ziyaret gerçekleştirmiştir. Ayrıca Almanya, Norveç ve Macaristan başta olmak üzere 6 ülkeden Avrupalı mevkidaşını da Türkiye'de kabul etmiştir.[30]

DİPLOMASİ TURLARI

2025'te Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yaptığı ve dış politika açısından önem arz eden iki tur bulunmaktadır. Bunlardan ilki Şubat'ta yapılan Malezya, Endonezya ve Pakistan ziyaretleri olmuştur. Turun ilk durağı olan Malezya'da yapılan liderler ve heyetleri arasındaki görüşmelerin ardından iki ülke arasında 11 alanda anlaşma imzalanırken 36 maddelik ortak bir açıklama yapılmıştır. Ziyaretin ikinci durağı olan Endonezya ile savunma sanayii alanında ortalık içeren 13 maddelik iş birliği anlaşmaları imzalanırken iki ülke arasındaki ticaretin artı-

[27] Şenhan Bolelli, "İspanya Hükümeti, HÜRJET'in Satın Alımını Onayladı", Anadolu Ajansı, 29 Ekim 2025; "Cumhurbaşkanı Erdoğan, İspanya Başbakanı Sanchez ile Görüştü", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 23 Mayıs 2025.

[28] Valeria Giannotta, "Türkiye-İtalya 4. Hükümetlerarası Zirvesi: Stratejik Ortaklıkta Yeni Bir Boyut", Anadolu Ajansı, 1 Mayıs 2025.

[29] "Türkiye, İtalya ve Libya İşbirliği Zirvesi'ne İlişkin Açıklama", T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 1 Ağustos 2025.

[30] "Dış Politika Kronolojisi".

rılmasına yönelik adımlar da belirlenmiştir. Buna ek olarak Türkiye'den Baykar firması ile Endonezya arasında 60 TB3 ve 9 Akıncı SİHA'nın satışı konusunda anlaşmaya varılmıştır. Turun son durağı olan Pakistan'da iki ülke iş adamlarını bir araya getiren iş formuna katılan Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif arasında çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır. Her üç ziyaretin ortak noktası ise ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik gayretin yanı sıra liderlerin Gazze konusunda verdiği ortak mesajlar olmuştur.[31]

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bir diğer önemli gezisi ise Körfez ülkeleri Kuveyt, Katar ve Umman'a yapılmıştır. Kuveyt'te iki ülke heyetleri arasındaki görüşmelerin ardından ekonomik ilişkilerin geliştirmesini amaçlayan anlaşmalar imzalanmıştır. Doha'da Türkiye-Katar Yüksek Stratejik Komite 11. Toplantısı yapılmış ve iki ülke arasında savunma alanında iş birliğini içeren anlaşmalar imzalanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın son durağı ise cumhurbaşkanı sıfatıyla ilk kez gittiği Umman olmuştur. Bu ziyarette de iki ülke arasında savunma, madencilik, yatırım ve teşvik başta olmak üzere birçok mutabakat zaptı ve ikili iş birliği anlaşmaları imzalanmıştır.[32] Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Katar ve Umman ziyaretlerini ikili ilişkilerin dışında önemli kılan bir diğer faktör ise Türkiye'nin İngiltere ile yaptığı Eurofighter Typhoon savaş uçağı anlaşması kapsamında alacağı uçakların teslimini hızlandırmak için söz konusu uçakların bir kısmının bu iki Körfez ülkesinden temin edilmesi konusunda anlaşılması olmuştur.

ANTALYA DİPLOMASİ FORUMU VE NATO DIŞİŞLERİ BAKANLARI TOPLANTISI

Türkiye'de bu yıl iki önemli diplomatik faaliyet gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki dördüncüsü düzenlenen Antalya Diplomasi Forumu olmuştur. Nisan'da gerçekleştirilen foruma 155 ülkeden yaklaşık 6 bin kişi katılmış; katılımcılar arasında 21 devlet veya hükümet başkanı, 64 bakan ve 60'tan fazla uluslararası kuruluş temsilcisi yer almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan forum sırasında aralarında Suriye, Macaristan ve Azerbaycan'ın da olduğu 11 devlet başkanıyla ve Dışişleri Bakanı Fidan ise 32 ülkenin dışişleri bakanıyla

[31] Barış Gündoğan ve Sümeyye Dilara Dinçer, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Asya Turuna Bölgesel İşbirliği ve Dayanışma Damgasını Vurdu", Anadolu Ajansı, 14 Şubat 2025.

[32] Merve Yıldızalp Yormaz, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez Turunda 24 Anlaşma, Ortak Açıklama ve Bildiri İmzalandı", Anadolu Ajansı, 23 Ekim 2025.

görüşme gerçekleştirmiştir. Forumda İsrail'in Gazze'deki soykırımı, Suriye ve Irak gibi Türkiye'nin yakın komşularındaki gelişmelerin yanı sıra küresel siyasetteki kırılmaların ele aldığı oturumlar da düzenlenmiştir.[33]

NATO Dışişleri Bakanları Gayriresmi Toplantısı da Dışişleri Bakanı Fidan'ın ev sahipliğinde Türkiye'de düzenlenmiştir. Antalya'da düzenlenen toplantıya NATO ülkeleri dışişleri bakanları iştirak etmiştir. Dışişleri Bakanı Fidan toplantı marjında Yunanistan, Birleşik Krallık, Almanya, İtalya ve Fransa dışişleri bakanları ile görüşme gerçekleştirmiştir. Ayrıca ABD Dışişleri Bakanı Rubio ile de heyetler arası bir toplantı düzenlenmiştir.[34]

DİĞER ZİYARETLER

Yıl içinde Türkiye'ye yapılan ziyaretlere bakıldığında dikkat çeken noktalardan biri Afrika'dan gelen liderlerin sayısıdır. Afrika Kıtası'ndaki 6 farklı ülkeden Türkiye'ye toplam 9 ziyaret düzenlenmiştir. Bunlar arasında Türkiye ile askeri ve ekonomik alanlarda iş birliğini derinleştirmiş olan Libya ve Somali gibi ülkelerin liderlerinin yanı sıra Gine-Bissau, Gabon, Ruanda ve Senegal liderleri Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ağırlanmıştır.[35]

SONUÇ

Son yıllarda uluslararası toplum, köklü bir yapısal dönüşümün habercisi niteliğinde olan kritik gelişmelere tanıklık etmektedir. Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askeri müdahalesi, İsrail'in bölgesel ölçekte genişleyen saldırıları ve ABD'nin bölge dışı müdahaleleri, mevcut statükonun sarsıldığını gösteren önemli olaylardır. Bu jeopolitik gerilimlere paralel olarak şiddeti artan ticaret savaşları ve eşiğinde bulunduğumuz teknolojik devrim de yeni bir döneme doğru gidildiğini göstermektedir. Uluslararası sistemin yeniden tanımlandığı bu kaotik süreçte, Türkiye'nin dış politika yönelimi ve stratejik enstrümanlarının yanı sıra diplomatik nüfuzu kritik bir ehemmiyet kazanmıştır.

2025 projeksiyonu dahilinde Türkiye; (i) bölgesel krizlerin çözümünde üstlendiği ara bulucu ve kolaylaştırıcı rol, (ii) uzak coğrafyalarla derinleştiri-

[33] Zafer Fatih Beyaz, "Cumhurbaşkanı Erdoğan Antalya Diplomasi Forumu'nda Liderlerle Bir Araya Geldi", Anadolu Ajansı, 11 Nisan 2025.

[34] "Dış Politika Kronolojisi".

[35] "Yurt Dışı Ziyaretler", T.C. Cumhurbaşkanlığı, https://www.tccb.gov.tr/receptayyiperdogan/yurtdisiziyaretler, (Erişim tarihi: 15 Haziran 2026).

len ekonomik entegrasyon süreçleri ve (iii) küresel aktörlerle yürütülen çok boyutlu diyalog mekanizmaları ile "lider diplomasisi" ekseninde oldukça aktif bir profil sergilemiştir. Bu proaktif tutum, Türkiye'nin değişen dünya düzeninde stratejik özerkliğini koruma ve bölgesel etkinliğini konsolide etme kararlılığını göstermektedir.

ZİYARETLER		
LİDER	**ÜLKE**	**TARİH**
Recep Tayyip Erdoğan	Malezya	10.02.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Endonezya	11.02.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Pakistan	12.02.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Arnavutluk	16.05.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Macaristan	21.05.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Azerbaycan	28.05.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Hollanda	24.06.2025
Recep Tayyip Erdoğan	İtalya	29.06.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Azerbaycan	4.07.2025
Recep Tayyip Erdoğan	KKTC	21.07.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Çin	31.08.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Katar	15.09.2025
Recep Tayyip Erdoğan	ABD	21.09.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Azerbaycan	7.10.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Mısır	13.10.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Kuveyt	21.10.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Katar	21.10.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Umman	22.10.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Azerbaycan	8.11.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Güney Afrika	21.11.2025
Recep Tayyip Erdoğan	Türkmenistan	11.12.2025
Hakan Fidan	KKTC	8.01.2025
Hakan Fidan	Suudi Arabistan	12.01.2025

Hakan Fidan	Azerbaycan	18.01.2025
Hakan Fidan	Irak	26.01.2025
Hakan Fidan	Katar	2.02.2025
Hakan Fidan	Birleşik Krallık	2.03.2025
Hakan Fidan	Suudi Arabistan	7.03.2025
Hakan Fidan	Ürdün	9.03.2025
Hakan Fidan	Mısır	23.03.2025
Hakan Fidan	ABD	25.03.2025
Hakan Fidan	Fransa	2.04.2025
Hakan Fidan	Belçika	3.04.2025
Hakan Fidan	Cezayir	20.04.2025
Hakan Fidan	BAE	5.05.2025
Hakan Fidan	Polonya	8.05.2025
Hakan Fidan	Suudi Arabistan	18.05.2025
Hakan Fidan	Sırbistan	19.05.2025
Hakan Fidan	Rusya	26.05.2025
Hakan Fidan	Ukrayna	29.05.2025
Hakan Fidan	Arnavutluk	16.06.2025
Hakan Fidan	Brezilya	6.07.2025
Hakan Fidan	Pakistan	8.07.2025
Hakan Fidan	ABD	16.07.2025
Hakan Fidan	El Salvador	22.07.2025
Hakan Fidan	Suriye	7.08.2025
Hakan Fidan	Mısır	8.08.2025
Hakan Fidan	Katar	13.08.2025
Hakan Fidan	İrlanda	25.08.2025
Hakan Fidan	İtalya	10.09.2025
Hakan Fidan	Katar	13.09.2025
Hakan Fidan	Suudi Arabistan	1.10.2025
Hakan Fidan	BAE	2.10.2025

Hakan Fidan	Azerbaycan	6.10.2025
Hakan Fidan	Fransa	8.10.2025
Hakan Fidan	Portekiz	14.10.2025
Hakan Fidan	Lüksemburg	19.10.2025
Hakan Fidan	Irak	2.11.2025
Hakan Fidan	Finlandiya	4.11.2025
Hakan Fidan	ABD	10.11.2025
Hakan Fidan	Almanya	28.11.2025
Hakan Fidan	İran	30.11.2025
Hakan Fidan	Belçika	2.12.2025
Hakan Fidan	Katar	5.12.2025
Hakan Fidan	ABD	19.12.2025
Hakan Fidan	Suriye	22.12.2025

TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKASI 2025

BÜŞRA ZEYNEP ÖZDEMİR

Doktora Adayı, Sakarya Üniversitesi; Araştırmacı, SETA

GİRİŞ

2025, Türkiye'nin enerji diplomasisinde genişleme ve derinleşme yılı olmuştur. Yıl boyunca bir yandan arz güvenliğini artırma amacıyla uzun vadeli kontratlar imzalanırken diğer yandan dış sahalarda arama ve üretim faaliyetlerini artıracak yeni adımlar atılmıştır. Afrika'dan Avrupa'ya, ABD'den Asya'ya ve Körfez'e dek çok sayıdaki ülke ile mevcut iş birliklerini artırmaya yönelik adımlar atılmıştır. Atılan bu adımlara, Türkiye tarihinde bir ilk niteliğindeki ortaklık planlamaları eşlik etmiştir. Türkiye'nin son yıllarda içeride ve dışarıda başta hidrokarbonlar olmak üzere yenilenebilir enerji ve diğer alanlarda hayata geçirdiği projeler ile elde ettiği *know-how* ve tecrübe Ankara'ya bölgesinde stratejik bir konum kazandırmış, bu konumun önemi imzalanan anlaşmalarla gözler önüne serilmiştir.

Bu bölümde, öncelikle Türkiye'nin 2025'teki doğal gaz ve petrol ticareti incelenmekte, ardından çok sayıdaki ülke ile gerçekleştirdiği temaslar eşliğinde genişleyen ve derinleşen enerji diplomasisi ele alınmaktadır.

2025'TE ENERJİ TİCARETİ

Türkiye'nin enerji ithalatının en büyük kalemini önceki yıllara benzer şekilde 2025'in ilk 10 ayında da doğal gaz oluşturmuştur. Doğal gazın ithalatında bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla artış gerçekleşmişken üretim ve ihracat kalemlerinde de Sakarya Gaz Sahası'ndaki üretimin artması ve bölgesel iş birlikleri sayesinde önemli ölçüde artış kaydedilmiştir. Buna göre Ocak-Ekim 2025 döneminde toplam 45,3 milyar metreküp doğal gaz ithal edilmiştir ve söz konusu ithalat bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla yaklaşık yüzde 16 daha fazladır (Tablo 1).

TABLO 1. TÜRKİYE'NİN DOĞAL GAZ DENGESİ (OCAK-EKİM 2024-2025, MİLYON METREKÜP)

	2024 (OCAK-EKİM)	2025 (OCAK-EKİM)	DEĞİŞİM (YÜZDE)
İthalat	39.042,69	45.262,70	15,93
Üretim	1.793,83	2.575,68	43,59
İhracat	1.497,96	1.803,11	20,37

Kaynak: *Doğal Gaz Piyasası Sektör Raporu*, (EPDK, Ankara: Ekim 2025).

Doğal gaz ithalatında önceki yıllara benzer şekilde 35,7 milyar metreküp ile boru gazı ithalatı ağırlıktadır. Ardından 7,4 milyar metreküp ile spot piyasalardan ithal edilen sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ve 3,6 milyar metreküp ile uzun dönemli kontratlara bağlı LNG alımı gelmektedir. İthalatın kaynak ülkelere göre dağılımı incelendiğinde yine önceki yıllarda olduğu gibi Rusya'nın 17,6 milyar metreküp ile başı çektiği, ardından sırasıyla Azerbaycan, İran ve Mart 2025'te ithalata başlanan Türkmenistan'ın geldiği görülmektedir. LNG ithalatı bir bütün olarak değerlendirildiğinde ise ABD (5,6 milyar metreküp) ve Cezayir'in (3,6 milyar metreküp) en fazla LNG ithal edilen ülkeler olduğu görülmektedir (Tablo 2).

TABLO 2. DOĞAL GAZ İTHALATI (OCAK-EKİM 2025, MİLYON METREKÜP)		
MAHİYETİ	**İTHAL EDİLEN ÜLKE**	**2025 (OCAK-EKİM)**
Boru Gazı	Rusya Federasyonu	17.651,56
	Azerbaycan	10.158,44
	İran	6.988,35
	Türkmenistan	465,35
Uzun Dönemli LNG	Cezayir	3.566,68
	Umman	90,10
Spot LNG	ABD	5.641,99
	Nijerya	685,39
	Ekvator Ginesi	297,94
	Kamerun	283,24
	Trinidad ve Tobago	164,81
	Senegal	100,94
	Mısır	96,58
	Brezilya	81,08
	Mozambik	74,15
Toplam		**45.262,70**

Kaynak: EPDK Doğal Gaz Piyasası aylık sektör raporlarından derlenmiştir.

İthalattaki artışın yanında doğal gaz ihracatında da artış gerçekleşmiştir. Türkiye'nin bölgesel doğal gaz ticaretinde kurduğu bağların güçlenmeye devam ettiği 2025'in ilk 10 ayında bir önceki yıla kıyasla yüzde 20'den fazla artış kaydeden gaz ihracatı 1,8 milyar metreküp olarak kayıtlara geçmiştir. En fazla gaz ihraç edilen ülkeler yüzde 84 ile Bulgaristan ve yüzde 15 ile Suriye olmuştur (Tablo 3).

TABLO 3. DOĞAL GAZ İHRACATININ ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (OCAK-EKİM 2025, MİLYON METREKÜP)		
ÜLKE	**MİKTAR**	**PAY (YÜZDE)**
Bulgaristan	1.513,36	83,93
Kuzey Makedonya	0,99	0,05
Macaristan	23,05	1,27
Sırbistan	0,05	0,00
Suriye	265,65	14,73
Toplam	1.803,10	

Kaynak: *Doğal Gaz Piyasası Sektör Raporu*, (EPDK, Ankara: Eylül 2025).

Petrol, Türkiye'nin enerji alanındaki en büyük ithalat kalemini oluşturan bir diğer emtiadır. Ocak-Ekim 2025 döneminde en fazla ham petrol ithal edilen ülke bir önceki senenin aynı dönemine benzer şekilde Rusya olmuştur. Toplam ham petrol ithalatı içinde Rusya'nın payı yüzde 49 iken onu Irak, Kazakistan, Suudi Arabistan ve Guyana izlemiştir (Tablo 4).[1]

TABLO 4. HAM PETROL İTHALATININ KAYNAK ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (OCAK-EYLÜL 2025, TON)

ÜLKE	MİKTAR	PAY (YÜZDE)
Rusya	13.116.605,71	49,32
Irak	3.641.788,91	13,69
Kazakistan	2.916.211,92	10,96
Suudi Arabistan	2.048.415,45	7,70
Guyana	1.438.201,96	5,41
Libya	1.346.998,02	5,06
ABD	820.868,26	3,09
Nijerya	513.463,20	1,93
İtalya	155.445,29	0,58
Norveç	150.193,20	0,56
Ekvador	144.062,56	0,54
Mısır	132.456,62	0,50
Tunus	100.579,67	0,38
Brezilya	71.345,42	0,27
Toplam	**26.596.636,19**	**100**

Kaynak: *Petrol Piyasası Sektör Raporu*, (EPDK, Ankara: 2025).

ENERJİ DİPLOMASİSİ

2025 Türkiye'nin enerji diplomasisi açısından oldukça verimli bir yıl olmuştur. Ankara, dış politikadaki aktivizmden beslenerek Afrika'dan Asya'ya uzanan geniş bir coğrafyada enerjiyi kazan kazan perspektifiyle ele alan bir tutum içinde olmuştur. Yıl içerisinde yurt içinde ve dışında yapılan görüş-

[1] Büşra Zeynep Özdemir, "Türkiye'nin Enerji Politikası 2024", ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat, Mustafa Caner, Nebi Miş, *Türk Dış Politikası Yıllığı 2024*, (SETA Yayınları, İstanbul: 2025).

melerde çok sayıda konuda istişare yapılmış ve anlaşmalar imzalanmıştır. En fazla temas Afrika ve Asya ülkeleriyle kurulmuştur.

AFRİKA ÜLKELERİ İLE İLİŞKİLER

2025'te Afrika enerji diplomasisi, Somali ile arama ve üretim alanlarında, Gabon, Gambiya, Angola ve Gine'nin aralarında bulunduğu çok sayıdaki ülkeyle ise yapılan görüşmeler ve imzalanan çerçeve anlaşmaları üzerinden genişlemiştir. Nisan'da Somali ile Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın (TPAO) halihazırda Somali'nin deniz yetki alanlarında yürüttüğü sismik arama çalışmalarının ötesine geçecek bir anlaşma yapılmıştır. Bu kez Somali'nin kara sahalarında hidrokarbon arama ve üretim faaliyetleri yapılmasına yönelik imzalanan anlaşma ile yılın ilk somut adımı atılmıştır.[2] Aralık sonunda ise Cumhurbaşkanı Erdoğan, Somalili mevkidaşı Şeyh Mahmud ile İstanbul'da bir araya gelmiş, enerji filosuna yeni katılan iki yeni 7. nesil derin deniz sondaj gemilerinden Çağrı Bey'in 2026'da Somali'de arama ve sondaj faaliyetlerine başlayacağını açıklamıştır.[3]

Temmuz'da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Angola ile Karma Ekonomik Komisyon (KEK) Toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar, Angola Maden Kaynakları, Petrol ve Gaz Bakanı Diamantino Azevedo ile enerji alanındaki iş birliklerinin geliştirilmesini hedeflenen bir mutabakat zaptı imzalamıştır.[4] Ay sonunda Gabon cumhurbaşkanı beraberinde bir heyetle Ankara'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirmiş, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve çok sayıdaki bakanla bir araya gelmiştir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar'ın da katıldığı görüşmelerde iki ülke arasında enerji, hidrokarbon ve madencilik alanlarında üç ayrı mutabakat zaptı imzalanmıştır.[5] 29 Ağustos'ta ise Gine Enerji Bakanı Namory Camara Ankara'da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar tarafından ağırlanmıştır. İki bakan ve beraberindeki heyetler

[2] Hümeyra Ayaz, "Türkiye-Somali Enerji İş Birliğinde Yeni Dönem: Sıradaki Adım Madencilik", Anadolu Ajansı, 10 Nisan 2025.

[3] "Enerji Filosunun Yeni Kahramanları Çağrı Bey ve Yıldırım", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 30 Aralık 2025.

[4] "Angola ile Ekonomik İş Birliğinde Yeni Dönem", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2 Temmuz 2025.

[5] "Gabon ile 3 Alanda İş Birliği", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 31 Temmuz 2025.

ağırlıklı olarak elektrik ve madencilik alanlarında iş birliği olanaklarını değerlendirmiştir.[6]

16-17 Ekim arasında İstanbul'da düzenlenen Türkiye-Afrika Forumu Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ev sahipliğinde çok sayıda Afrika ülkesinden üst düzey katılımcıyı ağırlamıştır. Forum kapsamında enerji ve madencilik alanında da bir panel düzenlenmiş, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar çok sayıdaki Afrika ülkesinin enerji bakanları ile bir dizi görüşme gerçekleştirmiştir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar yaptığı konuşmada Türkiye'nin şimdiye dek yaklaşık 20 Afrika ülkesiyle enerji ve madencilik alanında anlaşmalar imzaladığını vurgulamıştır. Türkiye'nin Afrika'daki yatırımları, kıtanın enerji potansiyeli ve iş birliği olanakları görüşülen konular arasında yer almıştır. Forum kapsamında Gambiya ile hidroelektrik, güneş ve rüzgar enerjisi santrallerinin kurulumu ve işletilmesine ilişkin mutabakat zaptı imzalanmıştır.[7]

TÜRK DÜNYASI ÜLKELERİ İLE İLİŞKİLER

Nisan 2025'te Bakü'de Türkiye'nin bölgesel enerji ticaretindeki rolünü pekiştiren bir adım atılmıştır. Azerbaycan'da yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilecek elektriğin Türkiye aracılığıyla Avrupa'ya iletilmesini sağlayacak "Yeşil Elektrik İletimi ve Ticareti" konulu mutabakat zaptı Azerbaycan, Gürcistan ve Bulgaristan ile imzalanmıştır.[8] Temmuz'da ise Kazakistan ile enerji ve madencilik alanında iş birliğini amaçlayan mutabakat zabıtları imzalanmıştır.[9]

Aralık'ta Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesi enerji diplomasisinde gündemi oluşturmuştur. 5 Aralık'ta Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in ev sahipliğini yaptığı Yeni Özbekistan için Sürdürülebilir Enerji Programı'na katılmıştır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

[6] "Afrika Ülkelerinin Türkiye'ye İlgisi Sürüyor", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 29 Ağustos 2025.

[7] Firdevs Yüksel ve Handan Kazancı, "Bakan Bayraktar: Türkiye Yaklaşık 20 Afrika Ülkesiyle Enerji ve Madencilik İş Birliği Anlaşmaları İmzaladı", Anadolu Ajansı, 17 Ekim 2025; Firdevs Yüksel, "Türkiye ile Gambiya Enerji Alanında İş Birliği Anlaşması İmzaladı", Anadolu Ajansı, 17 Ekim 2025.

[8] "Bakü'de Tarihi Anlaşma", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 4 Nisan 2025.

[9] "Kazakistan ile Enerji İlişkileri Gelişiyor", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 29 Temmuz 2025.

Bayraktar programda yaptığı konuşmada Türk şirketlerinin Özbekistan'daki yatırımlarını desteklediklerini ifade etmiş, ziyaret kapsamında iki ülke arasındaki enerji iş birliklerinin artırılması da görüşülmüştür.

9-10 Aralık arasında ise Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı İstanbul'da Beşinci TDT Enerji Bakanları Toplantısı'na ev sahipliği yapmıştır.[10] İki gün süren organizasyonda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar üye devletler Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve gözlemci ülkeler Macaristan, Türkmenistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) enerji bakanları ile yaptığı toplantının ardından ikili görüşmeler gerçekleştirmiştir. Yenilenebilir enerji kaynakları, petrol ve doğal gaz, nükleer enerji, enerji depolama, hidrojen, karbon yakalama ve depolama teknolojileri, kritik madenler ve nadir toprak elementleri alanlarında görüş alışverişi yapılmış, TDT kapsamında enerji iş birliklerinin derinleştirilmesi değerlendirilmiştir.[11]

ASYA ÜLKELERİ İLE İLİŞKİLER

2025'te enerji diplomasisinde en fazla yer tutan ülkeler Asya ülkeleri olmuş, çok sayıdaki görüşmede enerji iş birliklerinin derinleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu ülkelerden ilki Pakistan olmuştur. Nisan'da TPAO ile Pakistan'ın önde gelen üç enerji şirketi, 40 açık deniz blokunda hidrokarbon arama ve sondaj çalışması yapılması için düzenlenen ihaleye ortak teklif yapmıştır. Ardından Aralık'ta da İslamabad'da 3 deniz ve 2 kara sahasını kapsayan 5 anlaşma imzalanmıştır. 2026'da sismik araştırmalarla başlayacak çalışmaları arama ve sondaj faaliyetlerinin takip etmesi beklenmektedir.[12]

31 Ağustos'ta Cumhurbaşkanı Erdoğan ve aralarında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar'ın da yer aldığı heyet Şanghay İşbirliği Örgütü'nün 25. Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'ne katılmıştır. Çin'de düzenlenen zirvede Türkiye ile çok sayıdaki Çinli şirket arasında nükleer enerji, yenilenebilir enerjiler ve madenler alanında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Eylül'de Çin'den Ankara'ya gelen bir heyeti takiben Çinli Dongfang Electric'in 250

[10] "Bakan Bayraktar Özbekistan'da", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 5 Aralık 2025.

[11] "Türk Dünyası Enerji Bakanları İstanbul'da Buluşacak", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 8 Aralık 2025; "Türk İş Dünyasını Bir Araya Getirecek Adım", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 10 Aralık 2025.

[12] Gülşen Çağatay ve Muhammed Semih Uğurlu, "Türkiye, Gelecek Yıl Pakistan'ın 3 Deniz, 2 Kara Sahasında Petrol ve Doğal Gaz Arayacak", Anadolu Ajansı, 2 Aralık 2025.

milyon dolarlık yatırımla 2 gigavatlık (GW) rüzgar türbini üretimi ve deniz üstü rüzgar enerjisi alanında iş birliği planlandığı açıklanmıştır.[13]

Kasım'da Güney Kore Devlet Başkanı Lee Jae Myung beraberinde bir heyetle Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ağırlanan Myung ve her iki ülkeden çok sayıda bakanın yer aldığı heyetler arasında enerjiden turizme, savunma sanayiinden bilim ve teknolojiye çok sayıdaki alanda iş birliği olanakları görüşülmüştür. Düzenlenen basın toplantısında Cumhurbaşkanı Erdoğan iki ülke arasında Türkiye'de bir nükleer güç santrali kurulmasına yönelik çalışmalar yapıldığını belirtmiştir. Nitekim görüşmelerde Türkiye için önemli bir adım atılmış, Güney Kore ile nükleer enerji alanında teknik veri, bilgi birikimi, deneyim ve *know-how* paylaşımının yanında ortak çalışmalar yapılmasına yönelik bir mutabakat zaptı imzalanmıştır.[14]

AVRUPA ÜLKELERİ İLE İLİŞKİLER

2025'te Avrupa ülkeleriyle ilişkilerde Türkiye için dönüm noktası niteliğinde bir gelişme yaşanmıştır. Nisan'da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar'ın Budapeşte'ye gerçekleştirdiği ziyaret kapsamında Türkiye'nin ulusal petrol şirketi TPAO ile Macaristan merkezli MOL Plc. arasında petrol arama ve üretim faaliyetlerine ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma, Macaristan'ın Buzsák ve Tamási sahalarında arama ve üretim için TPAO'ya Avrupa'daki ilk *upstream* faaliyeti için imkan sağlayacak olması nedeniyle oldukça önemlidir.[15]

Eylül'de Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar, İtalya'nın Milano kentinde düzenlenen uluslararası doğal gaz forumu Gastech 2025'e konuk konuşmacı olarak katılmıştır. Konuşmasında Türkiye'nin son yıllarda enerji ala-

[13] "Bakan Bayraktar'dan Çin'de Yoğun Enerji Diplomasisi", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2 Eylül 2025; Gülşen Çağatay, "Bakan Bayraktar, Türkiye ile Çin'in Farklı Coğrafyalarda İşbirliği Yapabileceğini Bildirdi", Anadolu Ajansı, 17 Eylül 2025; Gülşen Çağatay, "Enerji Bakanı Bayraktar, Çinli Dongfang'la Rüzgar Türbini Üretim Tesisi Kurmayı Değerlendirdiklerini Bildirdi", Anadolu Ajansı, 30 Eylül 2025.

[14] "Güney Kore ile Nükleerde İş Birliği", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 24 Kasım 2025; Zehra Tekeci Eser ve Merve Yıldızalp Yormaz, "Türkiye ile Güney Kore Arasında 3 Anlaşma İmzalandı", Anadolu Ajansı, 24 Kasım 2025.

[15] "TPAO Macaristan'da Petrol ve Doğal Gaz Arayacak", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 30 Nisan 2025; Gülşen Çağatay, "TPAO ve MOL Şirketleri Macaristan'da İki Sahada Arama ve Üretim Faaliyeti Yapacak", Anadolu Ajansı, 30 Nisan 2025.

nında dışa bağımlılığı azaltmak üzere attığı adımlardan bahseden Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar çok sayıdaki hidrokarbon şirketinin üst düzey yöneticisiyle de bir araya gelmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde BOTAŞ; İtalyan ENI, İngiliz BP, Hollanda merkezli Shell, Alman SEFE, Norveçli Equinor gibi Avrupa'nın önde gelen hidrokarbon şirketleri ile çok yıllı LNG alım anlaşmaları imzalamıştır. 2026'da başlaması öngörülen üç yıl süreli toplam 15 milyar metreküplük gaz ithalatı ile dönemsel gaz talebi artışının güvenli bir şekilde karşılanması planlanmaktadır.[16]

Aralık başında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı İstanbul'da düzenlenen "World LNG Summit"e ev sahipliği yapmıştır. Zirvede BOTAŞ; Alman SEFE ve İtalyan ENI ile teslimatları 2028'de başlayacak ve yalnızca kış dönemlerini kapsayacak şekilde toplam 11 milyar metreküplük iki 10 yıllık LNG tedarik anlaşması imzalamıştır.[17]

KÖRFEZ ÜLKELERİ İLE İLİŞKİLER

2025'te Türkiye'nin Körfez ülkeleriyle olan enerji diplomasisinde Umman öne çıkmıştır. BOTAŞ ve Oman LNG arasında Ocak 2023'te imzalanan anlaşma gereğince Ocak 2025 itibarıyla Umman'dan Türkiye'ye doğal gaz sevkiyatı başlamıştır.[18] Temmuz'da ise Umman'a gerçekleştirdiği ziyarette Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar ile Ummanlı mevkidaşı arasında Enerji Alanında İş Birliğine İlişkin Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. İmzalanan anlaşma ile petrol ve doğal gazdan yenilenebilir enerjiye dek çok sayıdaki alanda ortak çalışmalar yapılması hedeflenmiştir. Ardından Ekim'de de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez turu esnasında iki ülke arasında Madencilik ve Kritik Mineraller Alanında İş Birliğine Dair Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.[19]

[16] Muhammet İkbal Arslan, "Bakan Bayraktar, Gastech 2025'te Doğal Gazda Arz Güvenliği için Önemli Anlaşmalar Yapıldığını Söyledi", Anadolu Ajansı, 11 Eylül 2025.

[17] "BOTAŞ'tan İki Yeni Uzun Vadeli LNG Anlaşması", BOTAŞ, 5 Aralık 2025; Firdevs Yüksel, "BOTAŞ, Enerji Şirketleri ENI ve SEFE ile İki Uzun Dönemli LNG Anlaşması İmzaladı", Anadolu Ajansı, 3 Aralık 2025.

[18] "Türkiye ile Umman Arasında Tarihi Anlaşma", BOTAŞ, 30 Ocak 2023; "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Umman'la LNG Tedarik Anlaşması Yapılacağını Bildirdi", Anadolu Ajansı, 29 Kasım 2024.

[19] "Umman ile Enerjide Yeni Dönem", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 14 Temmuz 2025; "Türkiye ile Umman Arasında Enerji ve Madencilik Alanındaki İlişkiler Derinleşiyor", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 23 Ekim 2025.

Körfez turunun bir diğer durağı olan Kuveyt'te iki ülke arasındaki iş birliklerini artırmaya dair görüş alışverişinde bulunulmuştur. Elektrik, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerjiler alanlarında ortak çalışmalar yapmak üzere enerji alanında iş birliğine ilişkin mutabakat zaptı imzalanmıştır.[20]

ABD İLE İLİŞKİLER

2025'te ABD ile enerji ilişkilerinde iki önemli başlık öne çıkmıştır. Bunlardan ilki, Mart'ta Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar'ın Houston/CERAWeek temasları esnasında TPAO'nun Continental Resources ve TransAtlantic ile Diyarbakır havzasında konvansiyonel olmayan petrol ve doğal gaz üretimlerine dönük ortak girişim anlaşması imzalamasıdır.[21] Bu stratejik öneme sahip gelişme Türkiye-ABD iş birliğinde ilk ve "tarihi bir adım" niteliğindedir.

İkincisi ise 24 Eylül'de Cumhurbaşkanı Erdoğan'a çok sayıdaki bakan ve üst düzey yetkilinin eşlik ettiği New York'ta düzenlenen Birleşmiş Milletler Zirvesi'ne katılımında yaşanan gelişmelerdir. Türkiye'nin New York'taki konukevi Türkevi'nde BOTAŞ ile ABD'li Mercuria bir araya gelmiş, görüşme sonucunda iki şirket arasında 20 yıllık LNG tedarik sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmeye göre 2026-2045 döneminde yılda yaklaşık 4 milyar metreküp, toplamda ise 70 milyar metreküpe yakın ABD kaynaklı LNG ağırlıklı olarak kış aylarında teslim edilecektir. Sözleşmeyi önemli kılan husus ise yükleme ve boşaltma esnekliğidir; ABD limanlarında yükleme yapılacak tankerlerin Türkiye'nin yanı sıra Avrupa ve Kuzey Afrika terminallerine teslimatının yapılabilecek olmasıdır.

Aynı görüşmede yine ABD menşeli LNG'nin 2030'dan itibaren 9 yıl süreyle toplam yaklaşık 6 milyar metreküplük doğal gazın Türkiye'ye teslimatına ilişkin Avustralya merkezli Woodside ile bir ön anlaşma imzalanmış, daha sonra 29 Aralık'ta imzalanan nihai anlaşmayla da tamamlanmıştır.[22] Ziyaret kapsamında son olarak iki ülke arasında sivil alanda nükleer enerjinin geliştirilmesi konulu bir mutabakat anlaşması imzalanmıştır. Atılan bu adım bilhassa küçük modüler reaktörler ekseninde Türkiye'nin nükleer enerjide kritik bir

[20] "Kuveyt ile Enerjide Yeni Pencere", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 21 Ekim 2025.

[21] "ABD ile Tarihi Adım", T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 13 Mart 2025.

[22] Başak Eralan, "BOTAŞ, Mercuria ve Woodside Energy ile Uzun Vadeli LNG Anlaşmaları İmzaladı", Anadolu Ajansı, 24 Eylül 2025; Humeyra Ayaz, "Türkiye's BOTAS Finalizes Long-Term LNG Supply Agreement with Australia's Woodside", Anadolu Ajansı, 29 Aralık 2025.

eşiğe ulaşmasını sağlayabilecek nitelikte bir iş birliğine işaret etmektedir.[23] Bu üç kritik gelişme; ABD ile *upstream* ortaklığı, uzun vadeli LNG anlaşmalarıyla arz çeşitlendirmesi ve nükleer enerji ekseninde Ankara-Washington enerji bağlarını somut şekilde derinleştirmiştir.

KRONOLOJİ

13 Mart	Houston/CERAWeek'te TPAO, iki ABD'li şirketle Diyarbakır havzasında konvansiyonel olmayan petrol/gaz için anlaşma imzaladı.
4 Nisan	Bakü'de Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan-Bulgaristan arasında Yeşil Elektrik İletimi ve Ticareti Mutabakat Zaptı imzalandı (TEİAŞ-AzerEnerji işletme anlaşması dahil).
8 Nisan	İslamabad'da TPAO ile Pakistan'ın Mari/OGDCL/PPL şirketleri, 40 açık deniz blok ihalesine ortak teklif için anlaştı.
30 Nisan	Budapeşte'de TPAO ile MOL, Buzsák ve Tamási sahalarında arama-üretim imtiyaz anlaşması yaptı.
2 Temmuz	Ankara'da Türkiye-Angola KEK III. Toplantısı'nda enerji başlığını da içeren mutabakat zaptı imzalandı.
14 Temmuz	Maskat'ta Türkiye-Umman arasında enerji alanında (petrol-gaz, elektrik, YEK, verimlilik, hidrojen) mutabakat zaptı imzalandı.
31 Temmuz	Ankara'da Türkiye-Gabon arasında enerji, hidrokarbonlar ve madencilikte üç mutabakat zaptı imzalandı.
29 Ağustos	Ankara'da Gine ile elektrik ve madencilik odaklı iş birliği görüşmeleri yapıldı.
31 Ağustos	Çin'de nükleer, YEK, iletim ve madenler başlıklarında yoğun enerji diplomasisi yürütüldü.
9 Eylül	Milano/Gastech'te BOTAŞ, Avrupalı tedarikçilerle toplam 8,7 milyar metreküplük LNG tedarik anlaşmaları yaptığını duyurdu.
17 Eylül	İstanbul'da Türkiye-Gambiya enerji iş birliğine dair mutabakat zaptı imzalandığı açıklandı.
24 Eylül	Türkiye ile ABD arasında LNG ithalatı ve nükleer enerji alanlarında iş birliği anlaşmaları imzalandı.
21 Ekim	Kuveyt'te enerji alanında hükümetler arası mutabakat zaptı imzalandı.
23 Ekim	Maskat'ta Umman ile madencilik ve kritik minerallerde iş birliği mutabakat zaptı imzalandı.

[23] Ebru Şengül Cevrioğlu, "Türkiye-ABD Enerji Ortaklığı Nükleer ve Doğal Gaz Anlaşmalarıyla Derinleşiyor", Anadolu Ajansı, 7 Ekim 2025.

24 Kasım	Ankara'da TÜNAŞ ile KEPCO arasında nükleer enerji iş birliği mutabakat zaptı imzalandı.
2 Aralık	İslamabad'da TPAO ve Pakistanlı ortaklarla 3 deniz ve 2 kara sahasında arama-üretim için 5 anlaşma imzalandı.
3 Aralık	İstanbul'daki World LNG Summit'te BOTAŞ; SEFE ve ENI ile iki uzun dönemli LNG anlaşması imzaladı.
5 Aralık	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Bayraktar, Özbekistan'da düzenlenen Yeni Özbekistan için Sürdürülebilir Enerji Programı'na katıldı.
9-10 Aralık	TDT Beşinci Enerji Bakanları Toplantısı İstanbul'da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının ev sahipliğinde gerçekleştirildi.
29 Aralık	Avustralya merkezli Woodside ile 5,8 milyar metreküplük LNG anlaşması imzalandı.

BİR LİDERİN GÜNDEMİ: DIŞ POLİTİKA CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN ZAMANININ NE KADARINI KAPLIYOR?

ALİ BALCI

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Liderlerin yurt dışı seyahatleri üzerine akademik literatür açık bir varsayıma dayanır: Zaman ve dikkat siyasi gücün zirvesinde bulunanlar için en sınırlı kaynaklardır.[1] Cumhurbaşkanları ve başbakanlar karar alma süreçlerinin merkezinde yer aldıkları için onların herhangi bir etkinliğe doğrudan katılımı Lindsey ve Hobbs'ın meşhur biçimde "yürütme darboğazı" olarak tanımladığı durumu meydana getirir.[2] Bu nedenle liderlerin yaptığı dış seyahatler doğası gereği bir gerilim içerir. Özellikle liderin zamanına yönelik yoğun iç siyasi talep dönemlerinde –en belirgin biçimde seçim kampanyaları sırasında– dış meselelere ayrılan zamanın payı belirgin biçimde azalır.

[1] Scott L. Kastner ve Phillip C. Saunders, "Is China a Status Quo or Revisionist State? Leadership Travel as an Empirical Indicator of Foreign Policy Priorities", *International Studies Quarterly*, Cilt: 56, Sayı: 1, (2012), s. 165.

[2] David Lindsey ve William Hobbs, "Presidential Effort and International Outcomes: Evidence for an Executive Bottleneck", *The Journal of Politics*, Cilt: 77, Sayı: 4, (2015), s. 1089-1102.

Yüz yüze diplomasi, tıpkı seçim kampanyası gibi daha alt düzeydeki bürokrasiye devredilemez ve devredilse de aynı işlevi görmez. Bu tarz etkinlikler liderin kişisel varlığını gerektirir ve bu durum sınırlı dikkat ve zamanın iç ve dış öncelikler arasında nasıl dağıtılacağına dair dikkatli bir hesaplamayı zorunlu kılar. Yurt dışı ziyaretlerine hazırlanmak, bu ziyaretleri gerçekleştirmek ve sonrasında takip etmek için harcanan zaman ekonomiyi yönetmeye, yasama süreçlerini yönlendirmeye veya yurt içinde seçim desteğini güçlendirmeye ayrılmayan zamandır. Literatür bu tarz lider tercihlerini "fırsat maliyetleri" çerçevesinde ele alır: Liderler yurt dışında olduklarında, siyasi hayatta kalmalarını en doğrudan biçimde şekillendiren iç siyasi arenadan zorunlu olarak uzak kalırlar.[3]

Bu maliyetlere, hatta liderin fiziksel varlığına yönelik ihtiyacı azaltabilecek gelişmiş iletişim teknolojilerinin varlığına rağmen, liderler dikkat çekici bir sıklıkla seyahat etmeye devam etmektedir. 1970'lerden bu yana ABD başkanları görev sürelerinin yaklaşık üçte birini ya yabancı liderleri ziyaret ederek ya da Washington'da onları ağırlayarak geçirmiştir.[4] Benzer eğilimler başka büyük güçlerin liderleri ve dikkate alındığında görülmektedir.[5] 2019'da başlayıp bir süre tüm hareketleri kısıtlayan koronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle hareketliliğin keskin biçimde düşmesinin ardından salgın sonrası dönemde üst düzey seyahatlerin sayısı hızla toparlanmıştır. 2022 itibarıyla yıllık seyahat sayısı neredeyse salgın öncesi seviyesine dönmüş, 2023'te ise dünya genelinde 3 binden fazla lider seyahati ile 1990 sonrası dönemin zirvesine ulaşmıştır.[6] Dolayısıyla günümüz diplomasisinde liderlerin fiziksel varlığı hem maliyetli hem de vazgeçilmez olmaya devam etmektedir.

Buna rağmen literatürde halen eksik olan şey, bir liderin çalışma hayatının gerçekte ne kadarının dış politika konularına ayrıldığını sistematik biçimde ortaya koyan analizlerdir. Bu soruyu cevaplamak için siyasi analizde nadiren

[3] Matt Malis ve Alastair Smith, "State Visits and Leader Survival", *American Journal of Political Science*, Cilt: 65, Sayı: 1, (2021), s. 241; Ian Ostrander ve Toby J. Rider, "Presidents Abroad: The Politics of Personal Diplomacy", *Political Research Quarterly*, Cilt: 72, Sayı: 4, (2019), s. 839.

[4] Malis ve Smith, "State Visits and Leader Survival", s. 241.

[5] Volker Nitsch, "State Visits and International Trade", *World Economy*, Cilt: 30, Sayı: 12, (2007), s. 1797-1816.

[6] Jonathan D. Moyer vd., "When Heads of Government and State (HOGS) Fly: Introducing the Country and Organizational Leader Travel (COLT) Dataset Measuring Foreign Travel by HOGS", *International Studies Quarterly*, Cilt: 69, Sayı: 2, (2025), sqaf013.

bulunan ve toplanması zor bir veri gerekir: bir liderin faaliyetlerinin kapsamlı ve günlük kaydı. Türkiye'de artık böyle bir kayıt bulunmaktadır. İletişim Başkanlığı 2020'den bu yana Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın programını *Aşkınan Koşan Yorulmaz* başlığıyla yıllık bir kronik halinde yayımlamakta ve her etkinliği fotoğrafla belgelendirmektedir.

Bu bölüm 2025'e ait yayımlanmış cildi[7] temel alarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın zamanını ve dikkatini hangi konuların işgal ettiğini ve bu dağılım içinde dış politikanın ve yabancı aktörlerle yüz yüze temasın yerini incelemektedir.

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN 2025'TEKİ ULUSLARARASI FAALİYETLERİ

2025'te Cumhurbaşkanı Erdoğan geleneksel zirve diplomasisinin çok ötesine uzanan geniş bir dış politika faaliyet takvimi sürdürmüştür. Uluslararası faaliyet portföyü; yurt dışı ziyaretleri, Türkiye'yi ziyaret eden devlet ve hükümet başkanlarıyla görüşmeler, büyükelçilerin güven mektuplarının kabulü, telefon diplomasisi, sanal toplantılara katılım ve yabancı muhataplara ya da uluslararası kamuoyuna hitaben kaleme alınmış yazılı mesajların yayımlanmasını içermektedir. Takvim yılının tamamı dikkate alındığında, Cumhurbaşkanı Erdoğan 365 günün 176'sında (yüzde 48,2) en az bir dış politika faaliyeti gerçekleşmiştir.

Buna karşılık yalnızca 34 günde (yüzde 9,3) herhangi bir faaliyet kaydı bulunmamakta ve 287 günde (yüzde 78,6) ise en az bir iç politika faaliyeti yer almaktadır (Tablo 2).

Odağımızı her türlü etkinlikten sadece yüz yüze etkileşimin olduğu etkinliklere kaydırdığımızda dağılım biraz değişmektedir. Nitekim bayram ve önemli gün kutlamaları gibi yazılı demeçlerin Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından kaleme alınıp alınmadığını net olarak bilemiyoruz. Elimizdeki veriler hem yurt dışında hem de Türkiye'de gerçekleşen yüz yüze görüşmelerle sınırlandığında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 115 gününü (yüzde 31,5) en az bir uluslararası faaliyete ayırdığı görülmektedir. Buna karşılık 230 günde (yüzde 63,0) en az bir yurt içi faaliyet gerçekleştirmiştir. 84 gün (yüzde 23,0) ise doğrudan, yüz yüze herhangi bir temas içermemektedir.

[7] *Aşkınan Koşan Yorulmaz: Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2025 Yılı Mesaisi*, (T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, Ankara: 2025).

TABLO 1. CUMHURBAŞKANI RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN ULUSLARARASI FAALİYETLERİ (2025)

FAALİYETLER	YÜZ YÜZE	ÇEVRİM İÇİ	TELEFON	YAZILI	GENEL TOPLAM
Yurt Dışı Ziyaret (Törensel)	15				15
Yurt Dışı Ziyaret (Çok Taraflı)	15				15
Yurt Dışı Ziyaret (Resmi)	23				23
Yurt Dışı Ziyaret (Özel)	2				2
Yurt Dışı Ziyaret (Kamusal)	11				11
Yurt Dışı Ziyaret (Üçüncü Taraf)	42				42
Yabancı Liderleri Ağırlama	100				100
Yabancı Kamu Figürlerini Ağırlama	13				13
Ortak Basın Açıklaması	22				22
Güven Mektubu Kabulü	30				30
Çevrim İçi Dış Toplantı		4			4
Çevrim İçi Mesaj	1	2			3
Yabancı Figürlerle Telefon Görüşmesi			117		117
Basın Toplantısı	5				5
Kamusal Etkinlik	2				2
İmza Töreni	3				3
Yazılı Mesaj				31	31
Genel Toplam	**284**	**6**	**117**	**31**	**438**

Bununla birlikte bu daha dar ölçü, çağdaş diplomasinin gerektirdiği emeği olduğundan az gösterebilir. Telefon görüşmeleri ve sanal zirveler de seyahat içermeseler bile liderin aktif mevcudiyetini ve hazırlığını gerektirir. Doğrudan ama fiziksel olmayan bu etkileşim biçimleri de yeniden hesaba katıldığında (yalnızca yazılı mesajlar dışarıda bırakılarak) uluslararası faaliyet içeren gün sayısı 161'e (yüzde 44,1), yerel faaliyet içeren gün sayısı ise 237'ye (yüzde 64,9) çıkmaktadır.

TABLO 2. CUMHURBAŞKANI RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN YURT İÇİ FAALİYETLERİ (2025)

FAALİYETLER	YÜZ YÜZE	ÇEVRİM İÇİ	TELEFON	YAZILI	TOPLAM
Cenaze	6				6
İş Dünyası Temsilcisi Ağırlama	2				2
Kamuya Mal Olmuş İsimleri Ağırlama	13				13
Sembolik Vatandaşları Ağırlama	4				4
Muhalefet Siyasi Aktörleriyle Görüşme	14				14
Seçmenle Buluşma	6				6
Çevrim İçi Yurt İçi Toplantı		4			4
Seçmenle Çevrim İçi Toplantı		23			23
Çevrim İçi Mesaj		8			8
Çevrim İçi Açılış Töreni		3			3
Parti Etkinliği	82				82
Basın Toplantısı	5				5
Kamusal Etkinlik	118				118
Kamusal Açılış Töreni	34				34
Halka Açık Konuşma	1				1
Devlet İşi	78				78
Vatandaş Ziyareti	10				10
Yazılı Mesaj				184	184
Genel Toplam	**373**	**38**	**0**	**184**	**595**

Tek bir yıl daha uzun vadeli örüntüleri bütünüyle yakalamaya yetmese de 2025 programı başkanlık dikkatinin nasıl dağıtıldığına dair aydınlatıcı bir görüntü sunmaktadır. En geniş ölçüte göre takvim yılının neredeyse yarısında en az bir dış politika faaliyeti yer almıştır. Bu durum da uluslararası meselelerin Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın günlük ajandasını ne ölçüde yapılandırdığını göstermektedir. Yalnızca yabancı liderlerle yüz yüze diplomasiyi esas alan çok daha dar tanıma göre bile ikili görüşmeler yapmak amacıyla ya yabancı liderleri ağırlamaya ya da yurt dışına seyahat etmeye 104 gün ayırmıştır. Bu faaliyet düzeyi Malis ve Smith'in Amerikan başkanları için verdiği tahmine oldukça yakındır.

Zikredilen sayılar (geniş ve dar ölçütler arasındaki fark) aynı zamanda çağdaş diplomasinin fiziksel seyahatin ötesine nasıl genişlediğini de göstermektedir. Telefon görüşmeleri ve sanal toplantılar, cumhurbaşkanının iç siyasetin içinde eş zamanlı biçimde yer almayı sürdürürken yoğun bir uluslararası mevcudiyeti de korumasına imkan vermektedir.

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN DIŞ POLİTİKAYA DAİR FAALİYETLERİ: ZİYARETLER VE EV SAHİPLİĞİ

Bir önceki alt başlıkta yaptığımız analiz, dış politikanın artık iç yönetimden ara sıra yaşanan bir sapma gibi görünmediğini; başkanlık iş yükünün rutinleşmiş ve kurumsallaşmış bir unsuru haline geldiğini açık biçimde göstermektedir. Bu uluslararası portföy içinde dış seyahat en fazla zaman gerektiren faaliyet türü olarak öne çıkmaktadır.[8]

2025 boyunca Cumhurbaşkanı Erdoğan, Arnavutluk, Azerbaycan (3 kez), Çin, Mısır, Macaristan, Endonezya, İtalya, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (3 kez), Kuveyt, Malezya, Hollanda, Umman, Pakistan, Katar (2 kez), Güney Afrika, Türkmenistan ve ABD'ye bizzat ziyaretlerde bulunmuştur. Bu seyahatlerin bir kısmı –Arnavutluk, Çin, Mısır, Macaristan, Hollanda, Güney Afrika, Türkmenistan ve ABD'ye yapılan ziyaretler– çok taraflı zirveler bağlamında gerçekleştirilmiş ve bu ziyaretler sırasında ev sahibi liderlerle ikili görüşmeler de yapılmıştır.

Bu platformlar –özellikle NATO, Birleşmiş Milletler, İslam İşbirliği Teşkilatı ve Şanghay İşbirliği Örgütü– tek bir seyahatte birden çok yüz yüze temas kurulmasına olanak sağlayarak maliyet etkin diplomatik fırsatlar üretmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan bu ortamlarda 24 farklı ülkeden liderle görüşmüştür (Tablo 3).

[8] Detaylı bilgi için bkz. Ali Balcı, "Determinants of Leader Visits: A Review and Future Directions in Scholarshis", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, (2024), s. 1-30; Ali Balcı, James D. Kim, Jonathan D. Moyer, vd., "High-Level Leader Visit: A Promising Area of Study in IR", *International Studies Perspectives*, (2025), ekaf008, s. 1-38.

TABLO 3. ÇOK TARAFLI PLATFORMLARDA CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN ÜÇÜNCÜ TARAFLARLA GÖRÜŞMELERİ (2025)

TARİH	ŞEHİR	EV SAHİBİ ÜLKE	MUHATAP ADI	MUHATAP POZİSYONU	MUHATAP ÜLKESİ
16.05.2025	Tiran	Arnavutluk	İlham Aliyev	Cumhurbaşkanı	Azerbaycan
16.05.2025	Tiran	Arnavutluk	Friedrich Merz	Başbakan	Almanya
25.06.2025	Lahey	Hollanda	Donald Trump	Cumhurbaşkanı	ABD
25.06.2025	Lahey	Hollanda	Keir Starmer	Başbakan	Birleşik Krallık
25.06.2025	Lahey	Hollanda	Friedrich Merz	Şansölye	Almanya
25.06.2025	Lahey	Hollanda	Emmanuel Macron	Cumhurbaşkanı	Fransa
25.06.2025	Lahey	Hollanda	Nicuşor Dan	Cumhurbaşkanı	Romanya
04.07.2025	Hankendi	Azerbaycan	Mesud Pezeşkiyan	Cumhurbaşkanı	İran
04.07.2025	Hankendi	Azerbaycan	Şahbaz Şerif	Başbakan	Pakistan
31.08.2025	Tiencin	Çin	Şahbaz Şerif	Başbakan	Pakistan
01.09.2025	Tiencin	Çin	İlham Aliyev	Cumhurbaşkanı	Azerbaycan
01.09.2025	Tiencin	Çin	Nikol Paşinyan	Başbakan	Ermenistan
01.09.2025	Tiencin	Çin	Vladimir Putin	Cumhurbaşkanı	Rusya
01.09.2025	Tiencin	Çin	Mesud Pezeşkiyan	Cumhurbaşkanı	İran
15.09.2025	Doha	Katar	Hasan Şeyh Mahmud	Cumhurbaşkanı	Somali
15.09.2025	Doha	Katar	Muhammed Şiya Sudani	Başbakan	Irak
15.09.2025	Doha	Katar	Muhammed bin Selman	Veliaht Prens	Suudi Arabistan
15.09.2025	Doha	Katar	Ahmed Şara	Cumhurbaşkanı	Suriye
23.09.2025	New York	ABD	Mark Carney	Başbakan	Kanada
23.09.2025	New York	ABD	Sabah Halid Hamad Sabah	Veliaht Prens	Kuveyt
23.09.2025	New York	ABD	Muhammed Yunus Menfi	Libya Başkanlık Konseyi Başkanı	Libya

TABLO 3. ÇOK TARAFLI PLATFORMLARDA CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN ÜÇÜNCÜ TARAFLARLA GÖRÜŞMELERİ (2025)

TARİH	ŞEHİR	EV SAHİBİ ÜLKE	MUHATAP ADI	MUHATAP POZİSYONU	MUHATAP ÜLKESİ
24.09.2025	New York	ABD	Ahmed Şara	Cumhurbaşkanı	Suriye
24.09.2025	New York	ABD	Emmanuel Macron	Cumhurbaşkanı	Fransa
24.09.2025	New York	ABD	Luong Cuong	Cumhurbaşkanı	Vietnam
13.10.2025	Şarm el-Şeyh	Mısır	Mansur bin Zayed Nahyan	Devlet Başkan Yardımcısı	Birleşik Arap Emirlikleri
13.10.2025	Şarm el-Şeyh	Mısır	Keir Starmer	Başbakan	Birleşik Krallık
13.10.2025	Şarm el-Şeyh	Mısır	Emmanuel Macron	Cumhurbaşkanı	Fransa
22.11.2025	Johannesburg	Güney Afrika	Abiy Ahmed Ali	Başbakan	Etiyopya
22.11.2025	Johannesburg	Güney Afrika	Mark Carney	Başbakan	Kanada
22.11.2025	Johannesburg	Güney Afrika	Luiz Inacio Lula da Silva	Cumhurbaşkanı	Brezilya
22.11.2025	Johannesburg	Güney Afrika	Joao Lourenço	Cumhurbaşkanı	Angola
23.11.2025	Johannesburg	Güney Afrika	Emmanuel Macron	Cumhurbaşkanı	Fransa
23.11.2025	Johannesburg	Güney Afrika	Lawrence Wong	Başbakan	Singapur
23.11.2025	Johannesburg	Güney Afrika	Giorgia Meloni	Başbakan	İtalya
12.12.2025	Aşkabat	Türkmenistan	Şahbaz Şerif	Başbakan	Pakistan
12.12.2025	Aşkabat	Türkmenistan	Vladimir Putin	Cumhurbaşkanı	Rusya

Belirli temasların sıklığı özellikle dikkat çekicidir: Cumhurbaşkanı Erdoğan, Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ile dörder, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Birleşik Krallık Başbakanı Keir Starmer ile ikişer görüşme yapmıştır. Dolayısıyla çok taraflı diplomasi, yalnızca kolektif karar alma için bir forum olarak değil aynı zamanda ikili etkileşimi güçlendiren bir çarpan olarak işlemiştir. Bu sayede Türkiye bağımsız ziyaretlerle ilişkili zaman ve siyasi maliyetleri azaltırken lider düzeyindeki etkileşimini sürdürebilmiştir.

TABLO 4. CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN EN SIK AĞIRLADIĞI LİDERLER (2025)

LİDERLER	STATÜ	SAYI
Hasan Şeyh Mahmud	Başkan	4
İlham Aliyev	Cumhurbaşkanı	3
Volodimir Zelenski	Cumhurbaşkanı	3
Ahmed Şara	Cumhurbaşkanı	3
Abdel Fattah Burhan	Cumhurbaşkanı	2
Hristijan Mickoski	Başbakan	2
Kasım Cömert Tokayev	Cumhurbaşkanı	2
Mikheil Kavelaşvili	Cumhurbaşkanı	2
Abdülhamid Dibeybe	Cumhurbaşkanı	2
Ousmane Sonko	Başbakan	2
Prabowo Subianto	Cumhurbaşkanı	2
Viktor Orbán	Başbakan	2

Yabancı liderleri ağırlamak 2025'te Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın uluslararası ajandasının en fazla zaman alan ikinci bileşeni olarak ortaya çıkmıştır; yıl boyunca toplam 100 ayrı kabul gerçekleştirilmiştir. Dikkat çekici biçimde bu görüşmelerin neredeyse üçte ikisi (63'ü), başbakan düzeyinde ya da daha üst bir makamda bulunan muhataplar (cumhurbaşkanları, veliaht prensler, papa, şansölyeler ve genel valiler) ile yapılmıştır.

Harita 1. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2025'te Liderlerle Yüz Yüze Etkileşimi

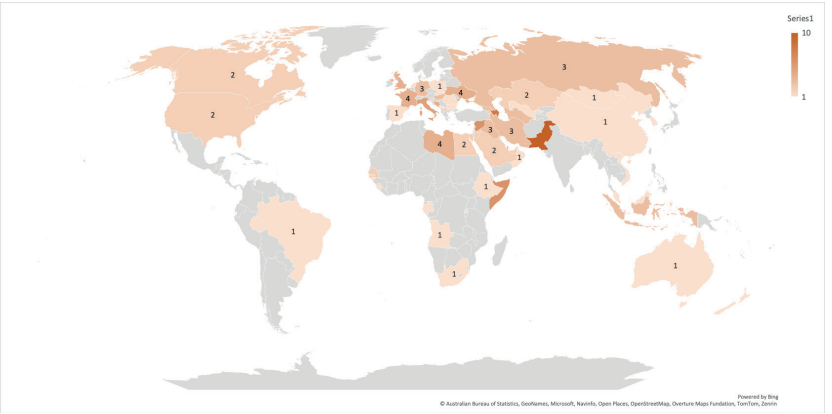

Ziyaretlerin ülkeler bazındaki dağılıma bakıldığında ise açık bir bölgesel ve jeopolitik yoğunlaşma dikkat çekmektedir. Buna göre listenin başında beşer görüşmeyle Azerbaycan, Irak ve Somali bulunmakta, onları dörder görüşmeyle Bosna Hersek, Pakistan, Suriye ve Ukrayna izlemektedir (Tablo 5).

TABLO 5. CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'A YÖNELİK ZİYARETLERİN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (2025)

ÜLKELER	SAYI
Azerbaycan	5
Irak	5
Somali	5
Bosna Hersek	4
Pakistan	4
Suriye	4
Ukrayna	4
Gürcistan	3
Filistin	3
Libya	3
Almanya	2
Macaristan	2

Bu örüntü Türkiye'nin yakın çevresinde ve Güney Kafkasya ile Balkanlardan Ortadoğu ve Afrika'ya kadar uzanan, kalıcı etki arayışında olduğu alanlardaki yoğun siyasi, güvenlik ve ekonomik iç içeliklerini yansıtmaktadır.

Lider düzeyindeki dağılım da bu yorumu güçlendirmektedir. İlham Aliyev ve Volodimir Zelenski gibi isimlerle sık temaslar, stratejik ortaklıkların ve çatışma diplomasisinin önemine işaret etmektedir. Verilerin bütününe bakıldığında ağırlamanın yalnızca törensel bir faaliyet olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın statü inşasına, devam eden krizleri yönetmesine, kilit ortaklarla yoğun ve kişiselleşmiş kanalları sürdürmesine olanak tanıyan Türkiye'nin bölgesel güç olma sürecindeki temel araçlarından biri olarak işlev görmektedir.

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN DIŞ FAALİYETLERİ KAPSAMINDAKİ TELEFON GÖRÜŞMELERİ

2025'te Cumhurbaşkanı Erdoğan dini bayram tebrikleri gibi rutin etkinliklerinden yüksek düzeyli ara buluculuk çabalarına kadar uzanan meseleleri ele almak üzere yabancı liderlerle 117 telefon görüşmesi yapmıştır (Harita 2). Mevcut literatürün önemli bir kısmı bu tür temasları küçümseme eğilimindedir; bunların daha az planlama gerektirdiği, daha düşük siyasi ve lojistik maliyetler içerdiği ve bu nedenle devlet önceliklerinin "ikinci en iyi" ya da "optimal olmayan" diplomatik sinyalleri olduğu düşünülmektedir.[9] Bu şüphecilik aynı zamanda, uzaktan etkileşimin yüz yüze diplomasinin performatif ve ilişkisel niteliklerini bütünüyle yeniden üretemeyeceği inancına da dayanmaktadır: Beden dili ve spontane hareketler gibi önceden yazılmamış etkileşimlerin imkanı sanal veya telefon temelli ortamlarda belirgin biçimde azalmaktadır.[10]

Harita 2. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2025'te Yabancı Liderlerle Telefon Görüşmeleri

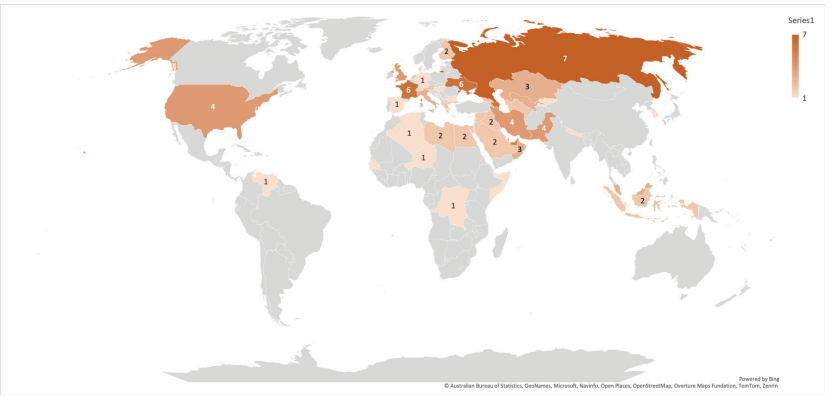

Bununla birlikte küçük ama genişleyen bir literatür yeni iletişim teknolojilerinin dönüştürücü etkisine işaret etmektedir. Güvenli hatlar, video konferans ve diğer dijital araçların hızla yayılması –özellikle koronavirüs salgını sırasında görünür biçimde hızlanan bir süreç– liderlerin seyahatin zaman ve

[9] Tiziana Corda ve Matteo C. M. Casiraghi, "The Party Politics of Diplomatic Engagements: Evidence from Italy", *Italian Political Science Review/Rivista Italiana di Scienza Politica*, Cilt: 55, Sayı: 3, (Ocak 2025), s. 9.

[10] Marcus Holmes ve Nicholas J. Wheeler, "Can You Trust in Zoom? Bonds and Trust in Digital Spaces", *Digital International Relation*, ed. C. Bjola ve M. Kornprobst, (Routledge, Londra: 2023).

siyaset açısından getirdiği yükler olmadan yoğun diplomatik etkileşimi sürdürmelerini mümkün kılmıştır.[11]

Her ne kadar bunların göreli ağırlığına ilişkin teorik tartışma devam etse de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın telefon diplomasisinin ölçeği ve örüntüsü analitik açıdan önemlidir. Telefon görüşmeleri de liderin doğrudan katılımını, dikkatli hazırlığını ve gerçek zamanlı karar almasını gerektirir. Ayrıca çoğu zaman anında eş güdüm gerektiren gelişen krizlere yanıt olarak gerçekleşir. Bu nedenle Türkiye'nin dış politikasına dair önemli bir analitik zemin/kaynak sunarlar. Uzak temas biçimi, ikincil ya da salt sembolik bir etkileşim biçimini temsil etmekten ziyade bu görüşmelerin hacmi uzaktan temasın yüz yüze diplomasinin tamamlayıcı ve ayrılmaz bir unsuru haline geldiğini göstermektedir. Telefon diplomasisi sayesinde Ankara zaman ve coğrafya kısıtlarını ortadan kaldırarak birden fazla bölgesel ve küresel dosyada sürekli angaje kalabilmektedir.

Harita 2'de görüldüğü üzere Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2025'teki telefon diplomasisinin coğrafi dağılımı, son derece seçici ve stratejik katmanlara sahip bir temas ağını işaret etmektedir. En sık görüşmeler Rusya, Azerbaycan, Fransa ve Ukrayna ile yapılmış; bunları Birleşik Arap Emirlikleri, Birleşik Krallık, Katar, İran, Pakistan ve ABD'nden oluşan ikinci bir grup izlemiştir. Bu örüntü, telefon diplomasisinin ya kriz üretme potansiyeli yüksek ya stratejik bakımdan son derece önemli ya da kültürel olarak yoğun ilişkilere odaklandığını göstermektedir.

Rusya ve Ukrayna'nın öne çıkması, Türkiye'nin savaşta sürdürdüğü ara buluculuk rolünü ve her iki tarafa da dengeli erişimi muhafaza etme çabasını yansıtırken Azerbaycan ile temasların yüksek sıklığı ikili ittifakın derinliğini ortaya koymaktadır. Fransa, Birleşik Krallık, ABD, İtalya ve Hollanda gibi Batılı güçlerle düzenli temaslar, siyasi gerilimlere rağmen Türkiye'nin Avro-Atlantik alana yönelik sürekli ilgisini göstermektedir. Afrika'dan Latin Amerika'ya ve Doğu Asya'ya uzanan daha geniş yayılım ise telefon diplomasisinin görece daha uzak coğrafyalardaki ilişkileri canlı tutmak için düşük maliyetli bir araç olarak da işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2025'teki telefon diplomasisi, Türkiye'nin yüz yüze lider ziyaretleri üzerine yapılan çalışmalarda tespit edilen örüntüyü ya-

[11] Ali Balcı vd., "High-Level Leader Visits: A Promising Area of Study in IR", *International Studies Perspectives*, (Mayıs 2025), s. 31.

kından tekrar etmektedir.[12] Harita 1, Türkiye'nin çevre bölgelerinde açık bir yoğunlaşmayı ve bunun yanında büyük güçlerle sık temasları göstermektedir. Bu durum, Türk liderlerin komşu bölgelere yönelme olasılığının anlamlı biçimde daha yüksek olduğunu, aynı zamanda küresel güçlerle yoğun bağları sürdürdüklerini gösteren Balcı ve Pulat'ın bulgularıyla uyumludur. Bu anlamda telefon diplomasisi yeni bir öncelikler hiyerarşisi oluşturmamakta aynı stratejik coğrafyayı daha düşük maliyetli bir biçimde yeniden üretmektedir.

SONUÇ

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yurt içi faaliyetlerine ilişkin kayıt, başkanlık iş yükünün olağanüstü yoğunluğunu ve dolayısıyla dış politikanın gerçek fırsat maliyetlerini açıkça ortaya koymaktadır. Büyük ölçüde rutin ve çoğu zaman törensel nitelikte olan, ayrıca mutlaka cumhurbaşkanının doğrudan zamanını ve dikkatini gerektirmeyen yazılı mesajlar dışarıda bırakıldığında, program yüz yüze kamusal etkinlikler, parti faaliyetleri, devlet işleri, toplumsal ve siyasal aktörlerle doğrudan temas gibi etkinlikler tarafından domine edilmektedir. Bunlar kolaylıkla devredilebilecek marjinal görevler olmayıp iç otoritenin yeniden üretildiği ve siyasi desteğin sürdürüldüğü temel pratiklerdir. Bu tür faaliyetlerin hacmi, zaten rakip taleplerle doymuş bir takvimi gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda uluslararası seyahate ya da lider düzeyindeki diplomasiye ayrılan her gün, son derece sıkışık bir iç siyasi takvimden çıkartılmak zorundadır. Dolayısıyla dış ziyaretler maliyetsiz aktivizm gösterileri olarak değil cumhurbaşkanının yurt içinde siyasi değeri yüksek zamandan feragat etmesini gerektiren stratejik kararlar olarak görülmelidir. Bu durum lider diplomasisinin dış politikanın zaman bakımından en yoğun ve fırsat maliyeti en yüksek araçlarından biri olduğu yönündeki literatür iddiasını güçlü biçimde doğrulamaktadır.

Bir diğer önemli bulgu, telefon diplomasisinin çoğu zaman kriz yönetimi ya da sembolik mesaj alışverişiyle ilişkilendirilmesine rağmen coğrafi dağılımının yüz yüze etkileşimdeki dağılımı yakından yansıtmasıdır. Bu bağlamda telefon görüşmelerinin dağılımı ile yüz yüze temasların dağılımı (Harita 1 ve 2) basit biçimde karşılaştırıldığında çarpıcı bir örtüşme görülmektedir: Aynı bölgesel kümeler ve aynı büyük güç muhataplar her iki etkileşim biçimin-

[12] Ali Balcı ve Abdüssamet Pulat, "Love, Money, or Fame? Determinants of Turkey's Leader Visits", *International Studies Quarterly*, Cilt: 68, Sayı: 1, (2024), sqad104.

de de baskındır. Rusya, ABD, Fransa ve Türkiye'nin Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya'daki yakın çevresi, her iki etkileşim türünde de en yoğun bağlantılar olarak görünmektedir. Buna karşılık Afrika ve Latin Amerika nispeten çevresel kalmaktadır. Bu paralellik, uzaktan iletişimin lider diplomasisinin yerine geçmeyip onu sağlamlaştırdığını düşündürmektedir. Bu anlamda telefon görüşmeleri, seyahat ve ağırlama yoluyla dönemsel olarak pekiştirilen aynı stratejik ilişkileri sürdürmenin düşük maliyetli bir aracı olarak işlev görmektedir. Son olarak belirtmek gerekir ki bu ön bulgunun hem yüz yüze hem de telefon diplomasisini kapsayan çok yıllı verilerle sistematik biçimde test edilmesi gerekmektedir.

2009'da Türkiye'nin dış politikasını daha iyi anlamak ve anlatmak gayesiyle yolculuğuna başlayan *Türk Dış Politikası Yıllığı*, elinizdeki kitapla birlikte 17. sayısına ulaştı. Türk dış politikasına ilişkin değerli bir arşiv haline gelen bu çalışma, uzun zamandır Türkiye'nin Ortadoğu, Avrupa, Amerika ve diğer bölgelere yönelik politikalarını inceleyen uzman akademisyenlerin analizleriyle okuyucunun doğru bilgilendirilmesine katkı sunuyor.

Bilimsel yöntem ve esaslar çerçevesinde hazırlanan makalelerden oluşan bu eser titiz bir editöryel ve akademik çalışmanın ürünüdür. Alanının en istikrarlı yayınlarından biri olmasının yanı sıra kapsamı itibarıyla özgün bir örnek teşkil eden *Türk Dış Politikası Yıllığı*; araştırmacılar, akademisyenler, bürokratlar ve siyasetçiler için dış politika alanında temel başvuru kaynaklarından biri olma vasfını sürdürüyor.

Bu çalışmanın tüm okurlarımıza faydalı olması dileğiyle.

SETA

SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
www.setav.org | info@setav.org

9 786255 703811